COMMENTARY TO THE

SUTTA SANGAHA

සුත්තසඞ්ගහට්ඨකථා.

Vol. XXV

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST

BHADANTACARYA ARIYAWANSA THERA'S
COMMENTARY TO THE

SUTTA SANGAHA

භදන්තාචරිය අරියවංසත්ථෙරවරවිරචිතා

සුත්තසඞ්ගහට්ඨකථා.

එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 49, ජයන්තවීරසේකර මාවත,
කොළඹ 10.

බු.ව 2554
ක්‍රි.ව 2010

මිල රු. 170/=

ToC

භදන්තාචරිය අරියවංසත්ථෙරවරවිරචිතා

සුත්තසඞ්ගහට්ඨකථා.

ToC

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST

BHADANTACARYA ARIYAWANSA THERA'S
COMMENTARY TO THE

SUTTA SANGAHA

REVISED AND EDITORY BY

ACARIYA
BADDEGAMA PIRATANA THERO

*Vice Principal Vidyodaya Oriental College,
Maligakanda, colombo.*

FINALLY REVISED AND APPROVED BY
Ven. KAHWE: SIRI SUMANGALA RATANASARA MAHA THERO
*Pradhana Nayaka of the Western Province,
Principal of the Vidyodaya Oriental College,
Maligahkanda, Colombo.*

S&S Printers
No. 49, Jayanthaweerasekara Mawatha,
Colombo 10.
011 2 384028.

B. E. 2554

C. E. 2010

ToC

I වන මුද්‍රණය 1000 (1929)
II වන මුද්‍රණය 1000 (1990)
III වන මුද්‍රණය 500 (2010)

(තිපිටකමුද්දඞ්කනෙ අට්ඨතිංසතිමං පොත්ථකං)

භදන්තාචරිය අරියවංසත්ථෙරවරවිරචිතා

සුත්තසඞ්ගහට්ඨකථා.

විජ්ජෝදය මහා විජ්ජාලයෙ
උප්පපධානාචාරියපදප්පත්තෙන
බද්දෙගම පියරතනත්ථෙරෙන
සංසොධිතාභිසඞ්ඛතා ච.

විජ්ජෝදය මහා විජ්ජාලයාධිපතිනා පණ්ඩිතසිරොමණිනා
සිරිසුමඞ්ගලරතනසාරාභිධානෙන
පධානනායකත්ථෙරපාදෙන
ඔසානසුද්ධිත්තසමොලොනෙන
පටිග්ගහීතා.

සයිමන් හේවාවිතාරණ මහාසයාණනත්තෙන
චාර්ලස් අල්විස් හේවාවිතාරණාභිධානෙන
ආඞ්ගලවෙජ්ජාචරියෙන චෙව

එස් ඇන්ඩ් එස් ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 49, ජයන්තවීරසේකර මාවත,
කොළඹ 10.
ටෙලි. 011 2 384028

බු.ව 2554
ක්‍රි.ව 2010

ToC

THE LATE
MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875. DIED 17TH JANUARY, 1913.

සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මැතිනිය

ToC

THE LATE

VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.

(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)

Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER, 1864. DIED 29TH APRIL, 1933

ToC

PREFATORY NOTE.

With the issue of the Sutta Sangaha Commentary I have much pleasure in placing before the public the 25th Volume of the Simon Hewavitarne Bequest. The editing of this work has been done by Ācārya Baddegama Sri Piyaratana Thero, Vice Principal of the Vidyodaya Oriental College and a Member of the Tripitaka Publication Committee.

The proofs have been revised by the Ven'ble Kahawe Sri Sumangala Ratanasāra Thero, Pradhāna Nāyaka of Western Province, Principal, Vidyodaya Oriental College.

Sutta Sangaha has been used in this country as a hand book by the Upasampadā Theros after the first five years, especially by those who had given up association with a teacher (Nisamutta.) Though it is reasonable to suppose that it was a compilation by a body rather than one single individual the learned Editor has come across the name of Aryawansa Mahā Thero of the Mahā Vihāra Paramparā as the compiler in some Burmese manuscripts.

The Commentary seems to be copied from the existing Commentaries of Buddhagósha and Dhammapāla adapted for the purposes of a handbook. Nothing definite is known about Aryawansa Mahā Thero.

I am glad to mention that the Cariyāpitaka Commentary is ready for publication and will soon be out.

I beg to convey my heartfelt thanks to the Reverend Editor.

C. A. HEWAVITARNE.

15 I $\frac{2472.}{1929}$

"Sri Nagar" Colpetty,
Colombo

ToC

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaike
Nanda Amerasinghe
Parinda Ranasinghe

07 October 2010.
Somawathie Hewavitarane Trust,
130, Rev.
Hikkaduwe Sri Sumangala Nahime Mawatha,
Colombo 10,
Sri Lanka..

විඤ්ඤාපනං.

PREFACE.

---

1. සුවුත්තාසෙසසුත්තන්තං නත්වා සත්ථාරමුත්තමං,
ලිඛීයතෙ මනං **සුත්ත-සඞ්ගහට්ඨකථාමුඛං.**

2. කො **සුත්තසඞ්ගහො** නාම? තස්ස සඞ්ගාහකොපි කො?,
සඞ්ගහීතො කිමත්ථං සො? කො තදට්ඨකථං අකා ?.

3. මුද්දාපණත්ථමස්සාපි කො ඨපෙසි පරිබ්බයං ?
තස්සා සංසොධනත්ථාය අජ්ඣෙසනමකාසි කො ?

තත්ථ කො සුත්තසඞ්ගහො නාමා?ති.

4. අත්ථානං සූචනාදීහි අත්ථෙහි මුනිභාසිතං,
විමුත්තිරසසංයුත්තං **සුත්ත**මිච්චාහු පණ්ඩිතා.

5. තාදිසානන්තු සුත්තානං නිකායම්හි තහිං තහිං,
දිස්සමානානමෙකත්ථ සන්නිවෙසවසෙන හි.

6. පඤ්චාසීතිප්පමාණානං සංහරිත්වා තතො තතො,
කතො යො සඞ්ගහො විඤ්ඤු-ප්පසාදජනනෙ හිතො.

7. යා'නුපුබ්බී කථා අත්ථි දානසීලකථාදිකා,
තදනුක්කමසම්පන්නො පටිපත්තිප්පකාසකො.

8. හත්ථසාරොපමො ධම්ම-කථිකානං විභාවිනං,
චින්තාමණිසමො වා'යං **සුත්තසඞ්ගහ**නාමකො.

තස්ස සඞ්ගාහකොපි කො? ති.

9. ලඞ්කියො'**රියවංසොති** නාමො'නොමගුණොදයො,
මහාවිහාරවංසම්හි ථෙරො හෙකො මහාමති.

10. ආසත්තචිත්තසන්තානො ලොකසාසනසඞ්ගහෙ,
අකාසි තම්මිමං **සුත්ත-සඞ්ගහං** සුත්තකොවිදෙ.

සඞ්ගහීතො කිමත්ථං සො?ති.

11. නිස්සයා මුත්තිකාමෙන පඤ්චවස්සෙන භික්ඛුනා,
සබ්බන්තිමපරිච්ඡෙදෙ-නුග්ගහෙතබ්බභාවතො.

12. සුත්තන්තතොපි චත්තාරො භාණවාරා විසෙසතො,
තථා අඞ්ඛසාවිඤ්ඤුදි-සදිසො ච කථාපථො.

13. නිසෙසා'නුමොදනායො ච වුත්තා සුගතසාසනෙ,
යදුග්ගහණමත්තෙන හොති භික්ඛු බහුස්සුතො.

14. ධම්මං දෙසෙතුකාමානං යතීනං මුනිසාසනෙ,
තථා නිස්සයමුත්තිඤ්ච යථා වුත්තමභිවජ්ජිතං.

15. හිතාය පුඤ්ඤවත්ථූසු සුකොසල්ලාවහො අයං,
සඞ්ගහීතොති විඤ්ඤූහි වුච්චතෙ **සුත්තසඞ්ගහො**.

කො තදට්ඨකථං අකා? ති.

16. තස්ස අට්ඨකථාපා'යං විසෙසානුග්ගහෙසිනා,
තෙනෙවා'**රියවංසෙන** රචිතා ථෙරසාමිනා.

17. සුත්තසඞ්ගහකාරස්ස නාමමත්තම්පි සාමිනො,
අපාකටං කදා කත්ථ සො වසී? ති කථා'ව කා.

18. තථා අට්ඨකථාකත්තු-ප්පවත්තිපි න සූයතෙ,
නාමං පදස්සිතං පුබ්බ-ලිඛිතෙ දිට්ඨමත්තතො.

මුද්දපණත්ථමස්සාපි කො ඨපෙසි පරිබ්බය? ති.

19. සීහලානඤ්ච සබ්බෙසං සොගතානං විසෙසතො,
මුනින්දසාසනස්සාපි වත්තමානාභිවුද්ධියා.

20. පතිට්ඨාපයිතා **විජ්ජා-දස**විජ්ජාලය**ස්ස** යො,
සිරිසුමඞ්ගලො නාම මහාසාමී මහාදයො.

21. මුඛ්‍යහෙතුරහූ බොධි-සත්තොනාති ජගතිස්සුතො,
පත්තො ලොකියපණ්ඩිච්ච-කොටිං විමලබුද්ධියා.

22. තස්ස'ග්ගදායකො **හේවා-විතාරණ** කුලොදයො,
දොන් කරෝලිස් ඉති ඛ්‍යාතො **මුදලින්දො**, දිවඞ්ගතො.

23. අථාපි **මල්ලිකා හේවා-විතාරණ** සමව්හයා,
මනාතිණී ච මහාසද්ධා පුඤ්ඤමෙව චිනොති යා.

24. උභොපෙතෙ මහාපුඤ්ඤා පඤ්ඤවන්තා ජයම්පතී,
සාසනත්ථඤ්ච ලොකත්ථං පරිච්චත්තමහද්ධනා.

25. තෙසං පුඤ්ඤවතං ජායා--පතීනං පුඤ්ඤකාරකා,
සබ්බෙපි අනුජාතා'සුං පුත්තා සම්පන්නසම්පදා.

26. තෙසු ජෙට්ඨසුතො වීරො **සිරිමා අනගාරිකො**,
බොධිසත්තොති මන්තබ්බො **ධම්මපාලො** මහාසයො.

27. තතියො "**සයිමන් හේවා-විතාරණ** මහාසයො,
ධම්මදූතමයං පුඤ්ඤං ලද්ධුකාමො මහද්ධනො.

28. පාලිඅට්ඨකථාදීනං මුද්දාපණවසෙන හි,
පාකටීකරණං ඉච්ඡං පාඨසොධනපුබ්බකං.

29. තදත්ථං විවිධං කිච්චං විධායා'නිට්ඨිතාසයො,
පරිච්චජි බහුං මූල-මාසන්නමරණො සහො.

තස්සා සංසොධනත්ථාය අජ්ඣෙසනමකාසි කො ? ති.

30. කිත්තිසෙසමිතෙ තස්මිං ඤාතිසෙට්ඨො තස්ස විස්සුතො,
අපරන්තායුවෙදඤ්ඤූ **සී. ඒ. හේවාවිතාරණො**.

31. තදත්ථමාරභිත්වාන පණ්ඩිතානං සභං සුභං,
යථාභාතුමතං සබ්බං කාරෙතිපි කාරෙතිපි.

32. තෙන අජ්ඣෙසිතො **සුත්තසඞ්ගහට්ඨකථාය**'හං,
විජ්ජොදයමහාවිජ්ජා-ලයෙ ජගති විස්සුතෙ.

33. උපප්පධානතං පත්තො **පියාදිරතනා**වහයො,
පාඨසුද්ධියමුස්සුක්ක-මාපන්නො මුද්දිතානිහ.

34. ලිඛිතානි ච පච්ඡෙව පොත්ථකානි විලොකයං,
උස්සාහෙන මහන්තෙන විසොධෙසිං යථාබලං.

35. **විජ්ජොදය**මහාවිජ්ජා මන්දිරෙ'ධිස්සරො වරෙ,
සිරිසුමඞ්ගලොපාධි-යුතො ගුණගණාලයො.

36. නෙතා **රතනසාරොති** විස්සුතො යො මහීතලෙ,
පුනපිමං විසොධෙන්තො පටිග්ගණ්හි සමාදරං.

37. ස මෙ හිතරතො නෙතා ලොකසාසනවුද්ධියා,
හාතු වස්සසතං'නීඝො රතනත්තයතෙජසා.

38. **විජ්ජොදය**සම්මාචෙරෙ **පණ්ඩිතො සොරතො** යති,
හිතෙසී මෙ සුඛං හාතු කිච්චෙව චත්‍රොපකාරකො.

39. අත්‍රාචෙරා තදඤ්ඤෙපි සාසනොදයහෙතවො,
විරජන්තු සුඛං සබ්බෙ සදා සන්තුට්ඨමානසා.

30. බ්‍යාවටා සතතං ලඞ්කා-ජිනසාසනපාලනෙ,
කත්වා මං සුඛිතං සබ්බෙ දෙවා රක්ඛන්තු සබ්බසො.

41. නයනද්දිසමුද්දක්ඛි-මිතෙ සම්බුද්ධහායනෙ,
තතියායං සිතෙ ඵුස්සෙ නිට්ඨාපිතමිදං මයාති.

බු: ව: 2472. / ක්‍රි: ව: 1929. 1 - 13.

Baddegama Piyaratana.

අනුක්කමණිකා.

CONTENTS.

(සුත්තසඞ්ගහෙ දිස්සමානසුත්තාදීනං)

මූලගන්ථනිදස්සනං.

ගහට්ඨානං පරිකථාපටිසංයුත්තානි.

අනුමොදනාපටිසංයුත්තානි.

පබ්බජිතානං පටිපත්තිපටිසංයුත්තානි.

සඞ්කෙතවිඤ්ඤාපනං.

ABBREVIATIONS.

ලි: I. විජ්ජොදයපොත්ථකාලයායත්තලිඛිත සුත්තසඞ්ගහට්ඨකථා.

ලි: II. මමායත්තලිඛිත සුත්තසඞ්ගහට්ඨකථා.

ලි: III. හික්කඩුනගරස්සන්තෙ තිරණාගමනාමගාමෙ සුදස්සනාරාමතො ලද්ධලිඛිතසුත්තසඞ්ගහට්ඨකථා.

ලි: IV. ගාලුපුරස්සන්තෙ පියදිගමනාමගාමෙ පුරාණපරිවෙණතො ලද්ධලිඛිතසුත්තසඞ්ගහට්ඨකථා.

ලි: V. රත්ගමනාමගාමෙ තල්ඊදණ්ඩ ඉති ඛ්‍යාතවිහාරතො ලද්ධසුත්තසඞ්ගහට්ඨකථා.

මු: I. වස්කඩුගාමෙ තාලරුක්ඛාරාම මජ්ඣාවුත්ථස්ස සිරිසුගතපාල නායකත්ථෙරස්ස සුද්ධියා මුද්දිතසුත්තසඞ්ගහට්ඨකථා.

මු: II. රාමඤ්ඤනිකායිකස්ස සුවණ්ණජොත්‍යාසභ සිරිපවර ධම්මකිත්තිතො සුද්ධියා මුද්දිත සුත්තසඞ්ගහට්ඨකථා.

ස්‍යා = ස්‍යාමක්ඛරමුද්දිත. ප: සූ = පපඤ්චසූදනී.

වි: ව: අ = විමානවත්ථු අට්ඨකථා. ඉ: වු: අ = ඉතිවුත්තකඅට්ඨකථා.

ඉ: අ = ඉතිවුත්තකඅට්ඨකථා.

ToC

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS.

VOWELS.

අa ආá ඉi ඊī උu ඌū එé ඔó

CONSONANTS.

		කka	ඛkha	ගga	ඝgha	ඞṅa	
		චca	ඡcha	ජja	ඣjha	ඤña	
		ටṭa	ඨṭha	ඩḍa	ඪḍha	ණṇa	
		තta	ථtha	දda	ධdha	නna	
		පpa	ඵpha	බba	භbha	මma	
යya	රra	ලla	වva	සsa	හha	ළḷa	අං aṇ

ක ka	කා ká	කි ki	කී kī	කු ku	කූ kū	කෙ ké	කො kó
ඛ kha	ඛා khá	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu	ඛූ khū	ඛෙ khé	ඛො khó
ගga	=	=	=	=	=	=	=

කක kka	ඤඤ ñña	ත්ව tva, ත්‍ර tra	ම්ඵ mpha
කඛ kkha	ඤහ ñha	ද්ද dda	ම්බ, ඹ mba
ක්‍ය kya	ඤ්ච, ඦ ñca	ද්ධ, ඬ ddha	ම්භ mbha
ක්‍රි kri	ඦ, ඤ්ඡ ñcha	ද්‍ර dra	මම mma
ක්ව kva	ඥ, ඤ්ජ ñja	ද්ව dva	ම්හ mha
ඛ්‍ය khya	ඤ්ඣ ñjha	ධ්ව dhva	ය්‍ය, ය්‍ය yya
ඛ්ව khva	ට්ට ṭṭa	න්ත nta	ය්හ yha
ග්ග gga	ට්ඨ, ඨ ṭṭha	න්ථ ntha	ල්ල lla
ග්ඝ ggha	ඩ්ඩ ḍḍa	න්ද nda	ල්‍ය lya
ග්‍ර gra, ඞ්ක ṅka	ඩ්ඪ ḍḍha	න්ධ ndha	ල්හ lha
ඞ්ඛ ṅkha	ණ්ණ ṇṇa	න්න nna, න්හ nha	ව්හ wha
ඞ්ග ṅga	ණ්ට ṇṭa	ප්ප ppa	ස්ස ssa
ඞ්ඝ ṅgha	ණ්ඨ ṇṭha	ප්ඵ ppha	ස්ම sma
ච්ච cca	ණ්ඩ, ඬ ṇḍa	බ්බ bba	ස්ව swa
ච්ඡ ccha	ණ්හ ṇha	බ්භ bbha	හ්ම hma
ජ්ජ jja	ත්ත tta	බ්‍ර bra	හ්ව hva
ජ්ඣ jjha	ත්ථ ttha	ම්ප mpa.	ළ්හ ḷha

ා á ි i ී ī ු u ූ ū ෙ é ො ó

සුත්තසඞ්ගහට්ඨකථා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො
සම්මා සම්බුද්ධස්ස.

එවං මෙ සුතන්ති[1] කාලදන්තසුත්තං. සුත්තානි නාම දෙස දෙසක පටිග්ගාහක අත්ථ ගුණවසෙන නාමං ලභන්ති. තත්ථ **කාලකාරාම අඞ්ක කවිඤ්ඤ**සුත්තාදීනි දෙසවසෙන නාමං ලභන්ති. **කච්චායන භද්දක රතන**සුත්තාදීනි දෙසකවසෙන. **සිඟාලොවාද අම්බට්ඨ**සුත්තාදීනි පටිග්ගාහකවසෙන. **මඞ්ගල**සුත්තාදීනි අත්ථවසෙන. **මධුපිණ්ඩික** සුත්තාදීනි ගුණවසෙන. ඉදම්පන සුත්තං අත්ථවසෙන නාමං ලභතීති වෙදිතබ්බං.

කා පනස්ස උප්පත්ති? සබ්බසුත්තානං හි චතුබ්බිධා උප්පත්ති: අත්තජ්ඣාසයො පරජ්ඣාසයො අට්ඨුප්පත්තිකො පුච්ඡාවසිකොති. තත්ථ **දෙවදූත**සුත්ත **ආකඞ්ඛෙය්‍ය**සුත්තාදීනං අත්තජ්ඣාසයතො උප්පත්ති; භගවා හි තානි පරෙහි අනජ්ඣිට්ඨො කෙවලං අත්තනො අජ්ඣාසයෙනෙව කථෙසි. **චූලරාහුලොවාද**සුත්තාදීනං පරජ්ඣාසයතො උප්පත්ති, පරෙසං අජ්ඣාසයං බුජ්ඣනභාවඤ්ච අවෙක්ඛිත්වා දෙසිතත්තා. **දක්ඛිණාවිභඞ්ග ධම්මදායාද**සුත්තාදීනං අට්ඨුප්පත්තිතො, **මඞ්ගල** සුත්තාදීනං පුච්ඡාවසිකතො.[2] ඉමස්ස පන අත්තජ්ඣාසයතො උප්පත්ති දට්ඨබ්බා. දානප්පභෙදානිසංසපච්චක්ඛඤාණො හි[3] භගවා පරෙහි අනජ්ඣිට්ඨො පරිවාරෙත්වා නිසින්නානං භික්ඛූනං දානස්ස පභෙදෙ ච ආනිසංසෙ ච[4] දෙසෙතුකාමො ඉදං සුත්තමභාසි.

තත්ථ "එවං මෙ සුතං–පෙ–එතදවොචා"ති ඉදං පඨමසඞ්ගීති කාලෙ **මහාකස්සප**ත්ථෙරපමුඛානං පඤ්චන්නං **ඛීණාසවසතානං**[5] "කාලදන්තසුත්තං ආවුසො **ආනන්ද** භගවතා කත්ථ භාසිතං? කං ආරබ්භා"ති නිදානම්පි පුග්ගලම්පි ආයස්මතා **මහාකස්සපෙන** පුච්ඡිතෙන[6] තං නිදානං විත්ථාරෙත්වා "යදිදං සුත්තං යදා ච භාසිතං, යෙන ච භාසිතං, යත්ථ ච භාසිතං, යස්ස ච භාසිතං; එවං මෙ සුතං, එකං සමයං භාසිතං, භගවතා භාසිතං, සාවත්ථියං භාසිතං, භික්ඛූනං භාසිත"න්ති එවං තං සබ්බං අත්ථං දස්සෙන්තෙන ආයස්මතා **ආනන්දෙන** වුත්තං. යස්මා වා ආයස්මතා **මහාකස්සපෙන** නිදානෙපි පුග්ගලෙපි

---

1. සුතන්ති ආදි. මු. I.
2. පුච්ඡාවසිකො ලි II.
3. ඤාණෙන සී. මු II.
4. පභෙදඤ්ච ආනිසංසඤ්ච. මු. I.
5. පඤ්චසතානං. ලි: I & II.
6. නිදානෙපි පුග්ගලෙපි-පෙ-පුච්ඡිතෙ-ලි: I.

පුච්ඡිතෙ ධම්මාසනෙ නිසින්නං වසීගණපරිවුතං ආයස්මන්තං **ආනන්දං** දිස්වා එකච්චානං දෙවතානං චිත්තං සමුප්පන්නං: "අයමායස්මා වෙදෙහමුනි පකතියාපි සක්‍යකුලඣයො. භගවතො දායාදො. භගවතා පඤ්චක්ඛත්තුං එතදග්ගෙ නිද්දිට්ඨො. චතූහි අච්ඡරියබ්භුතධම්මෙහි සමන්නාගතො. චතුන්නං පරිසානං පියො මනාපො. ඉදානි මඤ්ඤෙ භගවතො ධම්මදායජ්ජං පත්වා බුද්ධො ජාතො"ති. තස්මා **ආනන්දො** තාසං දෙවතානං චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය තං අභූත ගුණසම්භාවනං[1] අනධිවාසෙන්තො අත්තනො සාවකභාවමෙව දීපෙතුං ආහ: "එවම්මෙ සුතං–පෙ–එතදවොචා"ති. "පඤ්චිමානි භික්ඛවෙ"ති ආදි භගවතා වුත්තං. තදුභයම්පි සම්පිණ්ඩිත්වා සාලදූතසුත්තං නාම.

තත්ථ **එව**න්ති ආකාරනිදස්සනාවධාරණෙසු දට්ඨබ්බං. තත්ථ ආකාරත්ථෙන එවංසද්දෙන එතමත්ථං දීපෙති:– නානානයනිපුණමනෙකජ්ඣාසයසමුට්ඨානං අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නං විවිධපාටිහාරියං ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධගම්භීරං සබ්බසත්තානං සකසකභාසානුරූපං සොතපථමාගච්ඡන්තං තස්ස භගවතො වචනං සබ්බප්පකාරෙන කො සමත්ථො විඤ්ඤාතුං, අථ ඛො **එවම්මෙ සුතං** මයාපි එකෙනාකාරෙන සුතන්ති. නිදස්සනත්ථෙන "නාහං සබ්බඤ්ඤූ. න මයා ඉදං සච්ඡිකත"න්ති අත්තානං මොචෙන්තො: "එවං මෙ සුතං–මයා එවං සුත"න්ති ඉදානි වත්තබ්බං සකලං සුත්තං නිදස්සෙති. අවධාරණත්ථෙන "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං බහුස්සුතානං යදිදං **ආනන්දො**. සතිමන්තානං ගතිමන්තානං ධිතිමන්තානං උපට්ඨාකානං යදිදං **ආනන්දො**"ති එවං භගවතා පසත්ථභාවානුරූපං අත්තනො ධාරණබලං දස්සෙන්තො සොතුකම්‍යතං[2] ජනෙති: එවං මෙ සුතං, තඤ්ච ඛො අත්ථතො වා බ්‍යඤ්ජනතො වා අනූනමනධිකං එවමෙව න අඤ්ඤථාති දට්ඨබ්බන්ති.

ඉධ පන **මෙ**සද්දො මයාති ච මමාති ච අත්ථද්වයෙ වත්තති. **සුත**සද්දො සොතවිඤ්ඤාණපුබ්බඞ්ගමාය මනොවිඤ්ඤාණවීථියා උපධාරිතන්ති වා උපධාරණන්ති වා අත්ථද්වයෙ වත්තති. තත්ථ යදා මෙසද්දස්ස මයාති අත්ථො; තදා එවං මයා සුතං, උපධාරිතන්ති අත්ථො යුජ්ජති. යදා මෙසද්දස්ස මමාති අත්ථො, තදා එවං මම[3] සුතං උපධාරණන්ති යුජ්ජති. **එවම්මෙ සුත**න්ති ඉමිනා සකලෙන වචනෙන ථෙරො අත්තනා උප්පාදිතභාවං අප්පටිජානන්තො පුරිමසවණං විවරන්තො "සම්මුඛා පටිග්ගහිතමිදං මයා තස්ස භගවතො චතුවෙසාරජ්ජවිසාරදස්ස දසබලධරස්ස සද්ධම්මවරචක්කවත්තිනො සම්මාසම්බුද්ධස්ස, න එත්ථ අත්ථෙ වා ධම්මෙ වා පදෙ වා බ්‍යඤ්ජනෙ වා කඞ්ඛා වා විමති වා කාතබ්බා"ති සබ්බදෙවමනුස්සානං ඉමස්මිං ධම්මෙ අස්සද්ධියං විනාසෙති සද්ධාසම්පදං උප්පාදෙතීති වෙදිතබ්බං. හොති චෙත්ථ:–

1. සම්පාදනං-ලි. I. II. මු & II. 2. සන්තානං සොතුකාමතං මු. I.
3. මෙ-ලි. I, II & මු.

"විනාසයති අස්සද්ධං සද්ධං වඩ්ඪෙති සාසනෙ,
එවම්මෙ සුතමිච්චෙවං වදං ගොතමසාවකො"ති.

එකං සමයන්ති ගබ්භොක්කන්ති ජාති සංවෙග අභිනික්ඛමණ දුක්කරකාරිකා මාරවිජය අභිසම්බොධි දිට්ඨධම්මසුඛවිහාර දෙසනා පරිනිබ්බාණසමයෙසු දෙසනාකාලසඞ්ඛාතං එකං සමයං. යම්පන සමයං භගවා ඉමං වා සුත්තං අඤ්ඤං වා දෙසෙසි, අච්චන්තමෙව තං සමයං කරුණාවිහාරෙන විහාසි. තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං ඉධ උපයොගවචනනිද්දෙසො කතො. තෙනෙතං වුච්චති:-

"තං තං අත්ථමපෙක්ඛිත්වා[1] භුම්මෙන කරණෙන ච,
අඤ්ඤත්‍ර සමයො වුත්තො උපයොගෙන සො ඉධා"ති.

භගවාති ගුණවිසිට්ඨ[2] සබ්බසත්තුත්තමගරුගාරවාධිවචනමෙතං. **සාවත්ථිය**න්ති එවන්නාමකෙ නගරෙ. තං කිර **සවත්ථස්ස** නාම ඉසිනො නිවාසට්ඨානං අහොසි, තස්මා සාවත්ථීති වුච්චති. යස්මා වා තස්මිං ඨානෙ සත්ථ[3]සමායොගෙ "කිං භණ්ඩමත්ථී"ති පුච්ඡිතා "සබ්බමත්ථී"ති ආහංසු, තස්මා තං වචනමුපාදාය සාවත්ථීති වුච්චති. එතෙන ගොචරගාමො දීපිතො. **විහරතී**ති ඉදං ඨානගමනනිසීදන[4]සයනප්පභෙදෙසු ඉරියාපථවිහාරෙසු අඤ්ඤතරඉරියාපථසමායොගපරිදීපනං. සො හි එකං ඉරියාපථබාධනං අපරෙන ඉරියාපථෙන විච්ඡින්දිත්වා අපරිපතන්තං[5] අත්තභාවං හරති පවත්තෙති, තස්මා විහරතීති වුච්චති. **ජෙතවනෙ**ති එත්ථ **ජෙතො** නාම රජකුමාරො, තෙන රොපිතත්තා සංවඩ්ඪිතත්තා පරිපාලිතත්තා ජෙතස්ස වනං ජෙතවනං, තස්මිං ජෙතවනෙ. **අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ**ති එත්ථ **සුදත්තො** නාම ගහපති නිච්චකාලං අනාථානං පිණ්ඩං අදාසි, තෙන අනාථපිණ්ඩිකොති සඞ්ඛං ගතො. පුප්ඵඵලපල්ලවාදිගුණසම්පත්තියා පාණිනො විසෙසෙන වා පබ්බජිතා තතො තතො ආගම්ම රමන්ති අනුක්කණ්ඨිතා හුත්වා නිවසන්ති එත්ථාති ආරාමො. සො හි අනාථපිණ්ඩිකෙන ජෙතස්ස හත්ථතො අට්ඨාරස හිරඤ්ඤකොටීහි කොටිසන්ථාරෙන කිණිත්වා අට්ඨාරසහිරඤ්ඤකොටීහි සෙනාසනානි කාරාපෙත්වා අට්ඨාරසහිරඤ්ඤකොටීහි විහාරමහං නිට්ඨාපෙත්වා එවං චතුපඤ්ඤාසහිරඤ්ඤකොටිපරිච්චාගෙන බුද්ධපමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස නිය්‍යාදිතො, තස්මා අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමොති වුච්චති. ජෙතස්ස පන ද්වාරකොට්ඨකපාසාදමාපනෙ භූමිවික්කයලද්ධා අට්ඨාරසහිරඤ්ඤකොටියො, අනෙකකොටිඅග්ඝනකා රුක්ඛා ච පරිච්චාගො. ඉති තෙසං පරිකිත්තනෙන එවං පුඤ්ඤකාමා පුඤ්ඤානි කරොන්තීති දස්සෙන්තො ආනන්දො අඤ්ඤෙපි පුඤ්ඤකාමෙ තෙසං දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනෙ නියොජෙති, ඉදමෙතෙසං පරිකිත්තනෙ පයොජනං. එත්ථාහ:- යදි තාව භගවා සාවත්ථියං විහරති 'ජෙතවනෙ'ති න වත්තබ්බං. අථ තත්ථ විහරති 'සාවත්ථිය'න්ති න වත්තබ්බං. වුච්චතෙ:

1. අත්ථමවෙක්ඛිත්වා-සාත්ථවි. 3. සත්ත=ලි. I. II & මු. II. සබ්බ=මු. I
2. විසිට්ඨ=ලි. 4. නිසජ්ජ=මු. I. 5. අපරිපතන්තං-ලි.& මු. I.

සමීපත්ථං භුම්මවචනං. යථා හි ගඞ්ගාය සමීපෙ ගොයූථානි චරමානානි ගඞ්ගාය චරන්තීති වුච්චන්ති, එවමිධාපි යදිදං සාවත්ථියා සමීපෙ ජෙතවනං, තත්ථ භගවා විහරන්තො සාවත්ථියං විහරතීති ජෙතවනෙති වෙදිතබ්බා. ගොචරගාමනිදස්සනත්ථං සාවත්ථිවචනං, පබ්බජිතානුරූපනිවාසට්ඨානනිදස්සනත්ථං සෙසවචනං.

තත්‍රාති තස්මිං ජෙතවනෙ. **ඛොති** අධිකාරන්තරනිදස්සනත්ථෙ නිපාතො. තෙන තත්ථ භගවති විහරන්තෙයෙව ඉදං අධිකාරන්තරං උදපාදීති දස්සෙති. කිම්පන තන්ති? ධම්මදෙසනත්ථාය භික්ඛූනං ආමන්තණං. **භගවාති** ඉමස්ස සුත්තස්ස දෙසකං සම්මාසම්බුද්ධං දස්සෙති. **භික්ඛූ ආමන්තෙසීති** භික්ඛූනං ආසන්නත්තා ච සදා සන්නිහිතත්තා ච පධානත්තා ච සවණෙ නියොජනත්ථං ආලපති. භගවන්තං හි පරිවාරෙත්වා නිසින්නභික්ඛූ භගවති අකථෙන්තෙ කම්මට්ඨානමෙව මනසි කරොන්ති. තස්මා තෙසං සවණෙ සතිං උපට්ඨපෙන්තො භගවා ආමන්තෙසි. **භික්ඛවොති** ඉමිනා සම්මාසම්බුද්ධස්ස භික්ඛූනං ආලපනං දස්සෙති. සම්මාසම්බුද්ධො හි භික්ඛූ ආමන්තෙන්තො 'භික්ඛවො භික්ඛවො'ති ච ආමන්තෙති. සාවකා පන ආවුසොති. **භදන්තෙති තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුන්ති** යෙ භික්ඛූ භගවා ආමන්තෙසි, තෙ භික්ඛූ භගවතො සන්තිකෙ[1] ධම්මදෙසනං ආසිංසමානරූපාව තං ආමන්තණං සුත්වා අත්තමනා න එකො න ද්වෙ අථ ඛො අනෙකසතාපි භදන්තෙති වචනෙන භගවතො වචනං පටිස්සුණිංසු සම්පටිච්ඡිංසු පටිවචනමදංසු. **භගවා එතදවොචාති** තෙ සවණෙ උස්සාහජාතෙ ඤත්වා භගවා ඉදානි වුච්චමානං සුත්තං අවොච කථෙසි දෙසෙසීති.

කාලදානානීති යුත්තදානානි පත්තදානානි, අනුච්ඡවිකදානානීති අත්ථො. දානඤ්ච නාම කත්ථචි දානවත්ථු, කත්ථචි දානචෙතනා[2] ආගතා. යත්ථ "දානං දෙති අන්නං පානං වත්ථං යාන"න්ති ආදීසු දානවත්ථු ආගතං, තත්ථ "දෙතී"ති පදස්ස පරිච්චජති වොස්සජතීති අත්ථො දට්ඨබ්බො. යත්ථ "දානං දත්වා සීලං සමාදියිත්වා උපොසථකම්මං කත්වා තං ගරුං කත්වා"ති ආදීසු දානචෙතනා ආගතා, තත්ථ "දත්වා"ති පදස්ස සොධෙත්වාති අත්ථො යුජ්ජති. ඉධ පන දානවත්ථු අධිප්පෙතං. **ආගන්තුකස්ස දානං දෙන්තීති** ආදීසු යස්මා ආගන්තුකො අත්තනො ආගන්තුකත්තා න ගොචරගාමකුසලො හොති මග්ගකිලමථො වස්ස න වූපසම්මති, තස්මාස්ස දින්නදානං කාලදානං නාම හොති. ගමිකො ච විදෙසං ගන්තුකාමො ගාමං පිණ්ඩාය චරිත්වා ගතො සත්ථතො[3] වා පරිහායති ඉච්ඡිතට්ඨානං වා න සම්පාපුණාති, යදා පන පිණ්ඩාය අචරිත්වා පාතොව දින්නදානං භුඤ්ජිත්වා ගතො, තදා සත්ථතො[3] න පරිහායති ඉච්ඡිතට්ඨානඤ්ච සම්පාපුණාති, තස්මාස්ස දින්නදානං කාලදානං නාම හොති: ගිලානො ච[4] ගිලානතාය පිණ්ඩාය චරිතුං අසමත්ථතා පච්ඡින්නභික්ඛො වා හොති, චරිතුං සමත්ථොපි රොගො වා කුප්පෙය්‍ය,

1. සන්තිකා. මු. I. 2. චෙතනා-මු. I. 3. අත්ථතො-මු. 4. ගිලානො නාම-කත්ථචි,

මිස්සකොදනො වා අසප්පායො, තස්මාස්ස දින්නදානං කාලදානං නාම. **දුබ්භික්ඛෙ** දුල්ලභපිණ්ඩෙ මනුස්සා ඡාතකභයෙන දාතුං න සක්කොන්ති, භික්ඛූ ච පිණ්ඩෙන කිලමන්ති, යො පන දාතුං සක්කොති 'සො බලව සද්ධාය මච්ඡෙරමලං අභිභවිත්වාව දෙති, තස්මා තස්මිං කාලෙ දින්නදානං කාලදානං නාම. **නවසස්සානී**ති ප මුප්පන්නානි- අග්ගසස්සානි. **නවඵලානී**ති ආරාමතො පඨමුප්පන්නානි අග්ගඵලානි. **පඨමං සීලවන්තෙසු පතිට්ඨාපෙතී**ති පඨමං සීලවන්තානං දත්වා පච්ඡා අත්තනා පරිභුඤ්ජති, තං දානං කාලදානං නාම. දානස්ස හි මහප්ඵලතං ආකඞ්ඛමානෙන පඨමං පටිග්ගාහකානං අදත්වා න භුඤ්ජිතබ්බං. **ඉමානි ඛො භික්ඛවෙ**ති ආදි යථාවුත්තත්ථස්ස නිගමනවසෙන භගවතා වුත්තං. **ඉදමවොචා**ති ආදි සඞ්ගීතිකාරානං වචනං. තත්ථ **පඤ්චිමෙ භික්ඛවෙ**ති ආදිනා **ඉදං** කාලදානලක්ඛණං **අවොච. ඉදං** ලක්ඛණං **වත්වා අථාපරං** අත්ථඤ්ඤම්පි **එතං** ගාථාබන්ධනවසෙන **අවොච සත්ථා.** තඤ්ච තිවිධං හොති,වුත්තත්ථසඞ්ගහං අවුත්තත්ථසඞ්ගහං තදුභයත්ථසඞ්ගහඤ්ච. තත්ථ ගාථාරුචිකානඤ්ච, පච්ඡා ආගතානඤ්ච, ඉදානි යදි පුන වදෙය්‍ය සුන්දරන්ති වුත්තත්ථානං ගහණෙ අසමත්ථානඤ්ච ආකඞ්ඛන්තානඤ්ච පුබ්බෙ වික්ඛිත්තචිත්තානඤ්ච අත්ථාය වුත්තත්ථසඞ්ගහං වුත්තං, පුබ්බෙ කෙනචි කාරණෙන අවුත්තස්ස අත්ථස්ස දීපනත්ථං අවුත්තත්ථසඞ්ගහං වුත්තං, තදුභයත්ථං තදුභයත්ථසඞ්ගහං; ඉධ පන තදුභයත්ථසඞ්ගහං අධිප්පෙතං. තත්ථායං සහ යොජනාය අත්ථො: **සප්පඤ්ඤා** කම්මස්ස කතඤ්ඤාණවන්තා ජනා. **වදඤ්ඤූ** පටිග්ගාහකානං භාසිතාධිප්පායඤ්ඤූ. **විගතමච්ඡරා** සකසම්පත්තිනිගූහනලක්ඛණා මච්ඡරියා[1] අපගතා. **කාලෙ** අනුච්ඡවිකෙ සමයෙ දානං **දදන්ති.** කායවාචාචිත්තාවඞ්කපහීණත්තා **උජුභූතෙසු** ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අනුනයපටිඝාභාවෙන අවිකාරප්පත්ති සඞ්ඛාතෙන තාදිභාවෙන සමන්නාගතෙසු අරියපුග්ගලෙසු **විප්පසන්නමනා** පුබ්බභාගාපරභාගමුඤ්චනකාලෙසු සද්ධාය පසන්නචිත්තෙන සහිතා දානං දෙන්ති. **තස්ස** පුග්ගලස්ස **දක්ඛිණා** දානචෙතනා **විපුලා** මහප්ඵලදායිකා **හොති.**

තත්ථ දානෙ **යෙ** ජනා ඉස්සාමච්ඡෙරාදිවිරහෙන පසන්නචිත්තෙන සාධු සුට්ඨූ'ති **අනුමොදන්ති**, යෙ වා කායෙන **වෙය්‍යාවච්චං කරොන්ති,** **තෙන** පරෙසං අනුමොදනෙන ච වෙය්‍යාවච්චෙන ච **දක්ඛිණා ඌනා** භාති **න** හොති, අථ ඛො පරිපූරතියෙව. සෙය්‍යථාපි එකපදීපතො අඤ්ඤස්මිං පදීපෙ ජාලිතෙපි තස්ස පදීපස්ස ආභා න පරිහායති, අථ ඛො සා ච ආභා ඉමස්ස පදීපස්ස ආභාය සද්ධිං එකතො හුත්වා මහා හොති, එවමෙව සා දක්ඛිණා තෙන ඌනා න හොති, **තෙපි** අනුමොදකා වෙය්‍යාවච්චකරා ච **පුඤ්ඤස්ස භාගිනො** පුඤ්ඤස්ස භාගී ලාභිනො හොන්ති.

---

1. ලක්ඛණාය මච්ඡරියාය-බහූසු.

ඉති සත්තානං හිතෙසී භගවා මහාකාරුණිකො සුඛත්ථිකො[1] දානපටිපත්තියං ඔවාදං ඨපෙන්තො **තස්මා දදෙ**'ති ආදිමාහ. තත්ථ යස්මා එවරූපා දක්ඛිණා මහප්ඵලා මහානිසංසා, තස්මා **යත්ථ** සීලවන්තෙ **දින්නං** දානං **මහප්ඵලං** හොති, තත්ථ හිතසුඛකාමො පුග්ගලො **අප්පටිවානචිත්තෙන** යෙන ලොභමච්ඡරාදිමලෙන දානෙ නාභිරමති, තං මලං අභිභවිත්වා දානෙ අනුක්කණ්ඨිතචිත්තෙන අභිරමණචිත්තො හුත්වා දදෙය්‍ය. **පුඤ්ඤානි** නාම **පරලොකස්මිං** ගතානං **පාණීනං** සම්පත්තිසුඛාවහභාවෙන **පතිට්ඨා** පටිසරණාති **හොන්ති**. **අත්තමනාති** සකමනා තුට්ඨචිත්තා. **අභිනන්දුන්ති** සාධු සාධූ'ති වචනෙන සිරසා සම්පටිච්ඡිංසු.

කාලදානසුත්ත[2]වණ්ණනා.

සුමනාසුත්තෙ– සුමනා රාජකුමාරී'ති මහාසක්කාරං කත්වා පත්තනාමං පට්ඨපෙත්වා[3] එවං ලද්ධනාමා රාජකඤ්ඤා. **විපස්සිසම්මා** සම්බුද්ධෙ හි ලොකෙ උප්පජ්ජමානෙ තස්ස පිතා **බන්ධුමා** රාජා චින්තෙසි: "මය්හං ජෙට්ඨපුත්තො නික්ඛමිත්වා බුද්ධො ජාතො. දුතියපුත්තො අග්ගසාවකො. පුරොහිතපුත්තො දුතියසාවකො. ඉමෙ ච අවසෙසා භික්ඛූ ගිහිකාලෙපි මය්හං පුත්තමෙව පරිවාරෙත්වා විචරිංසු. ඉමෙ පුබ්බෙපි[4] ඉදානිපි මය්හමෙව භාරො. අහමෙව තෙ[5] චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහිස්සාමි. අඤ්ඤෙසං ඔකාසං න දස්සාමී"ති. තතො විහාරද්වාරකොට්ඨකතො පට්ඨාය යාව රාජගෙහද්වාරා උභොසු පස්සෙසු ඛදිරපාකාරං කාරෙත්වා වත්ථෙහි පටිච්ඡාදාපෙත්වා සුවණ්ණතාරකවිචිත්තං සමොලම්බිතතාලක්ඛන්ධමත්තං විවිධපුප්ඵදාමං කාරාපෙත්වා හෙට්ඨා භූමියං චිත්තත්ථරෙහි සන්ථරාපෙත්වා අන්තො උභොසු පස්සෙසු මාලාසඤ්චිතපුණ්ණඝටෙ සකලමග්ගං වාසත්ථාය ගන්ධන්තරෙ පුප්ඵානි පුප්ඵන්තරෙ ගන්ධෙ ඨපාපෙත්වා භගවතො කාලං ආරොචාපෙසි. භගවා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො අන්තොසාණියාව රාජගෙහං ගන්ත්වා භත්තකිච්චං කත්වා විහාරං පච්චාගච්ඡති. අඤ්ඤෙ කොචි දට්ඨුම්පි න ලභති. නාගරා චින්තෙසුං: "අජ්ජ සත්ථු ලොකෙ උප්පන්නස්ස සත්තමාසාධිකානි සත්ත සංවච්ඡරානි, මයඤ්ච දට්ඨුම්පි න ලභාම. පගෙව භික්ඛං වා දාතුං පූජං වා කාතුං ධම්මං වා සොතුං. රාජා සයමෙව උපට්ඨහති. සත්ථා ච උප්පජ්ජමානො සදෙවකස්ස ලොකස්ස අත්ථාය හිතාය උප්පන්නො. න හි රඤ්ඤොව නිරයො උණ්හො, නාඤ්ඤෙසං නීලුප්පලවනසදිසො. තස්මා රාජානං වදාම: සචෙ නො සත්ථාරං දෙති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ දෙති,රඤ්ඤා සද්ධිං යුජ්ඣිත්වාපි සඞ්ඝං ආනෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොමා"ති. න සක්කා ඛො පන සුද්ධං නාගරෙහෙව එවං කාතුං, එකං ජෙට්ඨක පුරිසම්පි ගණ්හාමාති තෙ සෙනාපතිං උපසඞ්කමිත්වා තස්සෙතමත්ථං

---

1. සුඛත්ථිකානි-ලි. සුඛත්ථිකානං-මු. I. 3. පඨෙත්වා-ලි. ඨපෙත්වා-මු: I.
2. සුත්තස්ස අත්ථ-ලි. 4. සබ්බෙපි-ලි. 5 තෙසං-ලි: තෙසං=මු: II තෙ=මු: I.

ආරොචෙත්වා:- සාමි කිං අම්හාකං පක්ඛො හොසි? උදාහු රඤ්ඤො'ති ආහංසු. සො "අහං තුම්හාකං පක්ඛො හොමි. අපිච ඛො පන පඨමදිවසො මය්හං දාතබ්බො"ති. තෙ සම්පටිච්ඡිංසු. සො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා "නාගරා තුම්හාකං කුපිතා"ති ආහ. කිමත්ථං තාතා'ති. "සත්ථාරං කිර තුම්හෙව උපට්ඨහථ, අම්හෙ න ලභාමා"ති වදන්ති. සචෙ ඉදානිපි ලභන්ති න කුප්පන්ති. අලභන්තා තුම්හෙහි සද්ධිං යුජ්ඣිතුකාමා දෙවා'ති. "යුජ්ඣිස්සාමි තාත, න භික්ඛුසඞ්ඝං දෙමී"ති. දෙව! තුම්හාකං දාසා තුම්හෙහි සද්ධිං යුජ්ඣිස්සාමා'ති වදන්ති. තුම්හෙ කො ගණ්හිත්වා යුජ්ඣිස්සථා'ති. "නනු ත්වං සෙනාපතී"ති. නාගරෙහි විනා න සමත්ථො මහාරාජා'ති. තතො රාජා "බලවන්තා නාගරා, සෙනාපති තෙසං යෙව පක්ඛො"ති ඤත්වා අඤ්ඤානිපි සත්තමාසාධිකානි සත්ත සංවච්ඡරානි මය්හං භික්ඛුසඞ්ඝං දදන්තූ'ති ආහ. නාගරා න සම්පටිච්ඡිංසු. රාජා ඡ වස්සානි පඤ්ච චතු තීණි ද්වෙ එකං වස්සං හාපෙසි. එවං හාපෙන්තෙපි න සම්පටිච්ඡිංසු. අඤ්ඤෙ සත්ත දිවසෙ'ති යාචි. නාගරා "අතිකක්ඛළං දානි රඤ්ඤා සද්ධිං කාතුං න වට්ටතී"ති අනුජානිංසු. රාජා සත්තමාසාධිකානං සත්තසංවච්ඡරානං[1] සජ්ජිතදානමුඛං සත්තන්නමෙව දිවසානං විස්සජ්ජෙත්වා ඡ දිවසෙ කොසඤ්චි අපස්සන්තානං යෙව දානං දත්වා සත්තමෙ දිවසෙ නාගරෙ පක්කොසාපෙත්වා "සක්ඛිස්සථ තාතා එවඤ්ච පන[2] දානං දාතු"න්ති ආහ. තෙපි "නනු අම්හෙ යෙව නිස්සාය දෙවස්ස උප්පන්න"න්ති වත්වා "සක්ඛිස්සාමා"ති ආහංසු.

රාජා පිට්ඨිහත්ථෙන අස්සූනි පුඤ්ඡන්තො භගවන්තං වන්දිත්වා භන්තෙ "අට්ඨසට්ඨි[3] භික්ඛුසතසහස්සං අඤ්ඤස්ස වාරං අකත්වා යාවජීවං චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහිස්සාමීති චින්තෙසිං. නාගරානං දානි මෙ අනුඤ්ඤාතං, නාගරා හි මයං දානං දාතුං න ලභාමාති කුප්පන්ති. ස්වෙ පට්ඨාය තෙසං අනුග්ගහං කරොථා"ති ආහ.

අථ දුතියදිවසෙ සෙනාපති මහාදානං සජ්ජෙත්වා "අජ්ජ යථා අඤ්ඤො කොචි එකභික්ඛුම්පි[4] න ලභති දාතුං, එවං රක්ඛථා"ති සමන්තා පුරිසෙ ඨපෙසි. තං දිවසං සෙට්ඨිභරියා රොදමානා ධීතරං පඤ්චහි කුමාරිකාසතෙහි සද්ධිං කීළිත්වා ආගතං ආහ. "සචෙ අම්ම තව පිතා ජීවෙය්‍ය, අජ්ජාහං පඨමතරං දසබලං භොජෙය්‍ය"න්ති. සා තං ආහ: "අම්ම මා චින්තයි. තථා කරිස්සාමි, යථා බුද්ධපමුඛො භික්ඛුසඞ්ඝො අම්හාකං භික්ඛං පඨමං භුඤ්ජිස්සතී"ති. සතසහස්සග්ඝනිකාය කඤ්චනපාතියා නිරුදකපායාසං පූරෙත්වා සප්පිමධුසක්කරාහි අභිසඞ්ඛරිත්වා අඤ්ඤිස්සා පාතියා පටිකුජ්ජිත්වා තං සුමනමාලාගුළසදිසං කත්වා භගවතො ගාමං පවිසනවෙලාය සයමෙව උක්ඛිපිත්වා ධාතිගණපරිවුතා ඝරා නික්ඛමි. අන්තරාමග්ගෙ සෙනාපතිඋපට්ඨාකා

1. සත්තමාසාධිකානි සත්තසංවච්ඡරානි-ලි & මු. II.
2. එවරූපඤ්ච පන=මු. II. එවරූපං-මු. I.
3. අහං අට්ඨසට්ඨි-මු.
4. එකභික්ඛම්පි-ලි.

“අම්ම ඉතො මා අගමා”ති වදන්ති. මහාපුඤ්ඤා නාම මනාපකථා හොන්ති, න ච තෙසං පුනප්පුනං භණන්තානං කථා පටික්ඛිපිතුං සක්කා හොන්ති. සා “චූළපිතා! මහාපිතා! මාතුලා! කිස්ස තුම්හෙ ගන්තුං න දෙථා”ති ආහ. සෙනාපතිනා “අඤ්ඤස්ස කස්සචි ඛාදනීයං වා භොජනීයං වා දාතුං මා දෙථා”ති ඨපිතම්හ අම්මාති. කිම්පන මෙ හත්ථෙ ඛාදනීයං පස්සථාති. මාලාගුළං පස්සාමාති. කිං තුම්හාකං සෙනාපති මාලාපූජම්පි කාතුං න දෙතීති. දෙති අම්මාති. තෙන හි අපෙථාති භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා මාලාගුළං ගණ්හථ භන්තෙති ආහ. භගවා එකං සෙනාපතිස්ස උපට්ඨාකං ඔලොකෙත්වා මාලාගුළං ගණ්හාපෙසි. සා භගවන්තං වන්දිත්වා “භවාභවාභිනිබ්බත්තියං මෙ සති පරිතස්සනජීවිතං නාම මා හොතු. අයං සුමනමාලා විය නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ පියා ච හොමි. නාමෙන ච **සුමනා**යෙවා”ති පත්ථනමකාසි. සත්ථාරා “සුඛිනී හොහී”ති වුත්තා වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.

භගවාපි සෙනාපතිස්ස ගෙහං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදි. සෙනාපති යාගුහත්ථො උපගඤ්ඡි. සත්ථා පත්තං පිදහි. නිසින්නො භන්තෙ භික්ඛුසඞ්ඝොති. අත්ථි නො එකො අන්තරාමග්ගෙ පිණ්ඩපාතො ලද්ධොති මාලං[1] අපනෙත්වා පිණ්ඩපාතං අද්දස.

චූළුපට්ඨාකො ආහ: “සාමි මාලාති මං වත්වා මාතුගාමො වඤ්චෙසී”ති. පායාසො භගවන්තං ආදිං කත්වා සබ්බභික්ඛුසඞ්ඝස්ස පහොසි. සෙනාපති අත්තනො දෙය්‍යධම්මං අදාසි. සත්ථා භත්තකිච්චං කත්වා මඞ්ගලං වත්වා පක්කාමි. සෙනාපති “කා නාම පිණ්ඩපාතං අදාසී”ති පුච්ඡි. සෙට්ඨිධීතා සාමීති. සප්පඤ්ඤා ඉත්ථී, එවරූපාය ඝරෙ වසන්තියා පුරිසස්ස සග්ගසම්පත්ති නාම න දුල්ලභාති තං ආනෙත්වා ජෙට්ඨකට්ඨානෙ ඨපෙසි. සා පිතුගෙහෙ ච සෙනාපතිගෙහෙ ච ධනං ගහෙත්වා යාවතායුකං තථාගතස්ස දානං දත්වා පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතා ඡකාමාවචරදෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. නිබ්බත්තනිබ්බත්තක්ඛණෙයෙව ජාණුමත්තෙන ඔධිනා සකලදෙවලොකං පූරයමානං **සුමනවස්සං** වස්සි. දෙවතා “අයං අත්තනාව අත්තනො නාමං ගහෙත්වා ආගතා”ති සුමනාත්වෙවස්සා නාමමකංසු. සා එකනවුතිකප්පෙ දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සංසරන්තී නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ අවිජහිතසුමනවස්සා සුමනාත්වෙව අහොසි.

ඉමස්මිංපන කාලෙ **කොසල**රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හි. පඤ්චසතකුමාරිකා තං දිවසං යෙව තස්මිං තස්මිං කුලෙ පටිසන්ධිං ගහෙත්වා එකදිවසෙ යෙව සබ්බා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමිංසු. තඞ්ඛණෙ යෙව ජාණුප්පමාණෙන ඔධිනා **සුමනවස්සං** වස්සි. තං දිස්වා රාජා “පුබ්බෙ කතාභිනීහාරා එසා භවිස්සතී”ති තුට්ඨමානසො ධීතා මෙ අත්තනො නාමං ගහෙත්වා ආගතාති සුමනාත්වෙවස්සා නාමං

1, මාලාගුළෙ=මු. මාලෙ-ලි.

කත්වා මය්හං[1] ධීතා න එකිකාව නිබ්බත්තිස්සතීති නගරං විචිනාපෙන්තො පඤ්ච දාරිකාසතානි ජාතානීති[2] සුත්වා සබ්බා අත්තනාව පොසෙත්වා මාසෙ මාසෙ සම්පත්තෙන ආනෙත්වා මම ධීතු දස්සෙථාති ආහ. එවමෙසා මහාසක්කාරං කත්වා පත්ථිතං පට්ඨපෙත්වා එවං ලද්ධනාමාති වෙදිතබ්බා. තස්සා සත්තවස්සිකකාලෙ අනාථපිණ්ඩිකෙන විහාරං නිට්ඨාපෙත්වා තථාගතස්ස දූතෙ පෙසිතෙ සත්ථා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරො සාවත්ථිං අගමාසි. **අනාථපිණ්ඩිකො** ගන්ත්වා රාජානං ආහ "මහාරාජ! සත්ථු ඉධාගමනං තුම්හාකම්පි අම්හාකම්පි[3] මඞ්ගලමෙව, **සුමනං** රාජකුමාරිං පඤ්චදාරිකාසතෙහි සද්ධිං පුණ්ණඝටෙ ච ගන්ධමාලාදීනි ච ගාහාපෙත්වා දසබලස්ස පච්චුග්ගමනං පෙසෙථා"ති. රාජා සාධු මහාසෙට්ඨීති තථා අකාසි[4]. සාපි රඤ්ඤා වුත්තනයෙනෙව ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. සත්ථා තස්සා ධම්මං දෙසෙසි, සා පඤ්චහි කුමාරිකාසතෙහි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. අඤ්ඤානිපි පඤ්ච දාරිකාසතානි පඤ්ච මාතුගාමසතානි පඤ්ච උපාසකසතානි තස්මිං යෙව ඛණෙ සොතාපත්තිඵලං පාපුණිංසු. එවං තස්මිං දිවසෙ අන්තරාමග්ගෙ යෙව ද්වෙ සොතාපන්නසහස්සානි ජාතානි. සා **කෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමීති** කස්මා උපසඞ්කමි? පඤ්හං පුච්ඡිතුකාමතාය.

කස්සපබුද්ධකාලෙ කිර සහායකා ද්වෙ භික්ඛූ අහෙසුං. තෙසු එකො **සාරාණීයධම්මං** පූරෙති. එකො **භත්තග්ගවත්තං** පූරෙති. සො සාරාණීයධම්මපූරකො ඉතරං ආහ "ආවුසො අදින්නස්ස ඵලං නාම නත්ථි. අත්තනා ලද්ධං පරස්ස අදත්වා භුඤ්ජිතුං න වට්ටතී"ති. ඉතරො පනාහ "ආවුසො න ජානාසි දෙය්‍යධම්මං නාම විනිපාතෙතුං න වට්ටතීති, අත්තනො යාපනමත්තමෙව ගණ්හන්තෙන භත්තග්ගවත්තං පූරෙතුං වට්ටතී"ති. තෙසු එකොපි එකං අත්තනො ඔවාදෙ ඔතාරෙතුං නාසක්ඛි. ද්වෙපි අත්තනො පටිපත්තිං පූරෙත්වා තතො චුතා කාමාවචරදෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. තෙසු සාරාණීයධම්මපූරකො ඉතරං පඤ්චහි ධම්මෙහි අධිගණ්හි. එවං තෙ දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සංසරන්තා එකං බුද්ධන්තරං ඛෙපෙත්වා ඉමස්මිං කාලෙ සාවත්ථියං නිබ්බත්තිංසු. සාරාණීයධම්මපූරකො **කොසල**රඤ්ඤො ගෙහෙ අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි. ඉතරො තස්සායෙව උපට්ඨාකාය ඉත්ථියා කුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිං ගණ්හි. තෙ එකදිවසෙ යෙව ජායිංසු. තෙ නාමග්ගහණදිවසෙ න්හාපෙත්වා සිරිගබ්භෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ද්වින්නම්පි මාතාපිතරො බහුසක්කාරං සංවිදහිංසු. තෙසු සාරාණීයධම්මපූරකො අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා මහන්තං සෙතච්ඡත්තං සුපඤ්ඤත්තං සිරිසයනං අලඞ්කතපටියත්තඤ්ච නිවෙසනං දිස්වා එකස්මිං රාජකුලෙ නිබ්බත්තොස්මීති අඤ්ඤාසි. සො "කිං නු ඛො කම්මං කත්වා ඉධ

1. කත්වා.-ලි. I. II.
2. සතානීති-ලි. I. II.
3. අම්හාකම්පි-ලි අම්හාකම්පි මඞ්ගලං, තුම්හාකම්පි-මු: I.
4. අකාසි-ලි. I. II.

නික්ඛන්තො"ති ආවජ්ජෙන්තො සාරණීයධම්මස්ස නිස්සන්දෙනාති ඤත්වා "සහායො නු ඛො මෙ කුහිං නිබ්බත්තො"ති ආවජ්ජෙන්තො නීචසයනෙ නිපන්නං දිස්වා "අයං **භත්තග්ගවත්තං** පූරෙමීති මම වචනං න ගණ්හි. ඉමස්මිං දානි තං නිග්ගණ්හිතුං වට්ටතී"ති චින්තෙත්වා "සම්ම! මම වචනං නාකාසී"ති ආහ. අථ සො[1] "කිං ජාත"න්ති? "පස්ස මය්හං සම්පත්තිං සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා සිරිසයනෙ නිපන්නොස්මි. ත්වං නීචමඤ්චෙ ථද්ධඅත්ථරණමත්ථකෙ නිපන්නොසී"ති. "කිම්පන ත්වං එතං නිස්සාය මානං කරෙසි? නනු වෙළුසලාකාහි කත්වා පිලොතිකාය පළිවෙඨිතං සබ්බන්තං පඤ්චවිධාතුමත්තමෙවා"ති. **සුමනා** තෙසං කථං සුත්වා "මම භාතිකානං සන්තිකෙ කොචි නත්ථී"ති තෙසං සමීපං ගච්ඡන්තී වාරං නිස්සාය ඨිතා ධාතූති සුත්වා "ඉදං ධාතූති වචනං බහිද්ධා නත්ථි. මම භාතිකා සමණදෙවපුත්තා භවිස්සන්තී"ති චින්තෙත්වා "සචාහං ඉමෙ එවං කථෙන්තීති මාතාපිතූනං කථෙස්සාමි, අමනුස්සා එතෙති නීහරාපෙස්සන්ති. ඉදං කාරණං අඤ්ඤස්ස අකථෙත්වා කඞ්ඛාඡෙදකං හෙරඤ්ඤිකං[2] මම පිතරං මහාගොතමදසබලං යෙව පුච්ඡිස්සාමී"ති භුත්තපාතරාසා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා දසබලස්ස උපට්ඨානං ගමිස්සාමීති ආහ. රාජා පඤ්ච රථසතානි යොජාපෙසි.*සා ගන්ධමාලාදීනි ආදාය රථෙ ඨිතා පඤ්චරථසතපරිවාරා ඉමං පඤ්හං පුච්ඡිස්සාමීති යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි.

ඉධස්සූති ඉධ භවෙය්‍යුං. **එකො දායකොති** එකො අත්තනා ලද්ධලාභතො පරස්ස දත්වා පරිභුඤ්ජකො සාරණීයධම්මපූරකො. **එකො අදායකොති** එකො අත්තනො ලද්ධලාභං පරස්ස අදත්වා පරිභුඤ්ජකො භත්තග්ගවත්තපූරකො. **අධිගණ්හාතීති** සෙසෙ දෙවෙ සක්කො දෙවරාජා විය ඉමෙහි පඤ්චහි කාරණෙහි අභිභවිත්වා ගණ්හාති අජ්ඣොත්ථරති අතිසෙති. **ආධිපතෙය්‍යෙනාති** ජෙට්ඨකකාරණෙන. **මානුසකෙනාති**[3] ආදීසු: ආයුනා මහාකස්සපත්ථෙරො විය, වණ්ණෙන මහාඅභයත්ථෙරො විය, සුඛෙන සොණසෙට්ඨිපුත්තො විය, යසෙන ධම්මාසොකො විය, තථා ආධිපච්චෙනාති ඉමෙහි පඤ්චහි කාරණෙහි අතිරෙකො ජෙට්ඨකො හොති. **යාචිතොව බහුලන්ති** බාකුලත්ථෙරසීවලිත්ථෙරාදයො විය යාචිතොව බහුලං චීවරාදීනි පරිභුඤ්ජති. **යදිදං විමුත්තියා විමුත්තින්ති** යං එකස්ස විමුත්තියා සද්ධිං ඉතරස්ස විමුත්තිං ආරබ්භ නානාකරණං වත්තබ්බං භවෙය්‍ය, තං න වදාමීති අත්ථො. සත්තවස්සිකදාරකො වා හි තං විමුත්තිං පටිවිජ්ඣතු. වස්සසතිකත්ථෙරො වා[4] උපාසකො වා උපාසිකා වා

1. අථ-ලි I: II. 3. මනුස්සකෙනාති-ලි. I: II. 4. වා භික්ඛු වා භික්ඛුණී වා-මු: I.
2. කඞ්ඛාඡෙදකා-මු: II & ලි. III කඞ්ඛාඡෙදකං පුරිසහෙරඤ්ඤිකං-මු: I.

*. අනන්තරං "ජම්බුදීපතලස්මිං තිස්සො කුමාරිකායො පිතූනං සන්තිකා පඤ්ච රථසතානි ලභිංසු. බිම්බිසාර රඤ්ඤො ධීතා චුන්දී රාජකඤ්ඤා, ධනඤ්ජයසෙට්ඨිස්ස ධීතා විසාඛා, අයං සුමනා රාජකඤ්ඤා"ති ඉති මු. I. පොත්ථකෙ දිස්සති

දෙවො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා. පටිවිද්ධලොකුත්තරමග්ගෙ නානත්තං නාම නත්ථි. **ථනයන්ති** ගජ්ජන්තො. **විජ්ජුමාලීති** මාලා සදිසාය මෙඝමුඛෙ නිච්ඡරන්තියා විජ්ජුලතාය සමන්නාගතො. **සතක්කකූති** සතකූටො; ඉතො චිතො උට්ඨිතෙන වලාහකකූටසතෙන සමන්නාගතොති අත්ථො. **දස්සනසම්පන්නාති** සොතාපන්නා. **භොගපරිබ්බූළ්හොති** උදකොඝෙන විය දානවසෙන දීයමානෙහි භොගෙහි පරිබ්බූළ්හො; දෙවලොකං සම්පාපිතොති අත්ථො. **පෙච්චාති** පරලොකෙ සග්ගෙ[1] ච.

සුමනාසුත්තවණ්ණනා.

සප්පුරිසදානසුත්තෙ-සද්ධායාති දානඤ්ච දානඵලඤ්ච සද්දහිත්වා. **සක්කච්චාති** සක්කරිත්වා දෙය්‍යධම්මෙ ච දක්ඛිණෙය්‍යෙසු ච ගාරවං උප්පාදෙත්වා[2] දෙති. තත්ථ උත්තණ්ඩුලාදිදොසසමන්නාගතාහාරං අදත්වා පණීතං ඔජවන්තං සාත්වා දෙන්තො දෙය්‍යධම්මං සක්කරොති නාම. යත්ථ වා තත්ථ වා අනිසීදාපෙත්වා නිසීදනට්ඨානං සම්මජ්ජිත්වා ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා දක්ඛිණෙය්‍යපුග්ගලං විචිනිත්වා තත්ථ නිසීදාපෙත්වා දානං දෙන්තො පුග්ගලං සක්කරොති නාම. එවරූපො ච දායකො දානපති නාම හොති. දායකා හි දෙය්‍යධම්මවසෙන තිවිධා හොන්ති: දානදාසො දානසහායො දානපතීති. තත්ථ යො අත්තනා මධුරං භුඤ්ජති පරෙසං අමධුරං දෙති, සො දානසඞ්ඛාතස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස දාසො හුත්වා දෙති. යො යං අත්තනා භුඤ්ජති තදෙව දෙති, සො සහායො හුත්වා දෙති. යො පන අත්තනා යෙන කෙනචි යාපෙති පරෙසං මධුරං දෙති, සො සාමී හුත්වා දෙති. **කාලෙනාති** යුත්තපත්තකාලෙන.[3] **අනග්ගහිතචිත්තොති** අනපෙක්ඛචිත්තතාය අනග්ගහිතචිත්තො මුත්තචාගො හුත්වා. **අනුපහච්චාති** අනුපඝාතෙත්වා; අත්තුක්කංසනපරවම්භනාදිවසෙන අත්තානඤ්ච පරඤ්ච ගුණූපඝාතෙන අමක්ඛෙත්වා. **අඩ්ඪොති** සමිද්ධො. **මහද්ධනොති** නිධානගතෙන මහන්තෙන ධනෙන සමන්නාගතො. **මහාභොගොති** මහන්තෙන උපභොගපරිභොගෙන සමන්නාගතො. එත්ථ ච යං අඩ්ඪො මහද්ධනො හොති. අයං දින්නදානස්ස ඵලං විපාකො. අභිරූපාදයො පන සද්ධාදීනං විපාකොති දට්ඨබ්බං. **කාලගතා චස්ස අත්ථා පචුරාති** අත්ථා ආගච්ඡමානා වයොවුඩ්ඪකාලෙ අනාගන්ත්වා යුත්තපත්තකාලෙ පඨමවයස්මිං යෙව ආගච්ඡන්ති චෙව බහූ ච හොන්ති. **උපඝාතොති** භොගානං විනාසො. වුත්තවිපරියයෙන අසප්පුරිසදානං වෙදිතබ්බං.

සප්පුරිසදානසුත්තවණ්ණනා.

---

1 මු: I. සග්ගෙ පමොදතීති සග්ගං සග්ගෙ උප්පජ්ජති තත්ථ ච මොදති පමොදති ඉති
2 උප්පාදෙත්වා පඤ්ඤපෙත්වා-ලි I: II. උපට්ඨපෙත්වා මු: I & ලි. III [අභිනො.
3. කාලෙ-ලි. I: II.

වෙලාමසුත්තෙන-අපි නු තෙ ගහපති කුලෙ දානං දීයතීති නයිදං භගවා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දින්නදානං සන්ධාය පුච්ඡති. සෙට්ඨිස්ස හි ඝරෙ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිච්චං පණීතං දානං දීයති. න තං සත්ථා න ජානාති. ලොකියමහාජනස්ස පන දීයමානං දානං අත්ථි. තං ලූඛං හොති, සෙට්ඨිස්ස චිත්තං න පීණෙති. තං පුච්ඡති. **අසක්කච්චන්ති** න සක්කරිත්වා අගාරවවසෙන දෙති. **අචිත්තීකත්වාති** අචිත්තීකාරං උපට්ඨපෙත්වා. **අසහත්ථාති** ආණත්තියා පරහත්ථෙන දෙති. **අපවිද්ධන්ති** න නිරන්තරං දෙති. ඡඩ්ඩෙතුකාමො හුත්වා වම්මිකෙ උරගං පක්ඛිපන්තො විය දෙති. **අනාගමනදිට්ඨිකොති** කතස්ස නාම ඵලං ආගමිස්සතීති න එවං ආගමනදිට්ඨිං උප්පාදෙත්වා දෙති. **යත්ථ යත්ථාති** තීසු කුලසම්පදාසු.[1] **න උළාරාය භත්තභොගායාති** ආදීසු නානග්ගරසපොරාණසාලිභොජනෙ උපනීතෙ චිත්තං න නමති "හරථෙතං රොගවඩ්ඪන"න්ති වත්වා යෙන වා තෙන වා ඛාදෙන සද්ධිං සකුණ්ඩකභත්තං අමතං විය සම්පියායමානො භුඤ්ජති. කාසිකාදීසු වරවත්ථෙසු උපනීතෙසු "හරථෙතානි නිවාසෙන්තස්ස පටිච්ඡාදෙතුම්පි න සක්කොන්ති, ගත්තෙසුපි න සණ්ඨහන්තී"ති වත්වා නාළිකෙරසාටකමූලකතචසදිසානි පන ථූලවත්ථානි "ඉමානි නිවාසෙන්තො නිවත්ථභාවම්පි ජානාති. පටිච්ඡාදෙතබ්බං පටිච්ඡාදෙතී"ති සම්පියායමානො නිවාසෙති. හත්ථියානඅස්සයානරථයානසිවිකාදීසු උපනීතෙසු "හරථෙතානි චලාචලානි, න සක්කා එත්ථ නිසීදිතු"න්ති වත්වා ජජ්ජරරථකෙ උපනීතෙ "අයං නිච්චලො. එත්ථ සුඛං නිසීදිතු"න්ති තං සාදියති. **න උළාරෙසු ච පඤ්චසු කාමගුණෙසූති** අලඞ්කතපටියත්තා රූපවතියො ඉත්ථියො දිස්වා "යක්ඛිණියො මඤ්ඤෙ එතා ඛාදිතුකාමා. කිං එතාහී"ති යථා සුඛෙනෙව වීතිනාමෙති. **වෙලාමොති** ජාතිගොත්තරූපභොගසද්ධාපඤ්ඤාදීහි මරියාදවෙලාතික්කන්තෙහි උළාරෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතත්තා එවං ලද්ධනාමො. **සො එවරූපං දානං අදාසීති** එත්ථ අයමානුපුබ්බී කථා :-

සො කිර අතීතෙ බාරාණසියං පුරොහිතගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. වෙලාමකුමාරොතිස්ස නාමං අකංසු. සො සොළසවස්සිකකාලෙ බාරාණසියං රාජකුමාරෙන සද්ධිං තක්කසිලං[2] ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛස්ස ආචරියස්ස සන්තිකෙ සිප්පං පට්ඨපෙසි. යථා ච තෙ එවං අඤ්ඤෙපි ජම්බුදීපෙ චතුරාසීතිසහස්සරාජකුමාරා. බොධිසත්තො අත්තනා ගහිතට්ඨානං පිට්ඨිආචරියො හුත්වා චතුරාසීතිකුමාරසහස්සානි සික්ඛාපෙසි. සයම්පි සොළසවස්සෙහි උග්ගහෙතබ්බං සිප්පං තීහි වස්සෙහි උග්ගණ්හි. ආචරියො වෙලාමස්ස සිප්පං පගුණන්ති ඤත්වා "වෙලාමො මයා ඤාතං සබ්බං[3] ජානාති. තුම්හෙ සබ්බෙපි සමග්ගා ගන්ත්වා තස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හථා"ති චතුරාසීතිකුමාරසහස්සානි බොධි

1. තීසු සම්පදකුලෙසු-මු: II. & ලිIII. තීසු සම්පදකුසලෙසු-ලි. I: II
2. තක්කසිලායං-ලි. I: II.
3. මම ඤාතසිප්පං-ලි. I: II,

සත්ථස්ස නිය්‍යාදෙසි. බොධිසත්තො ආචරියං වන්දිත්වා චතුරසීති කුමාරසහස්සපරිවාරො නික්ඛමිත්වා එකං ආසන්නනගරං පත්වා තත්ථ නගරසාමිකං රාජකුමාරං උග්ගණ්හාපෙත්වා තස්ස සිප්පෙ පගුණෙ ජාතෙ තං තත්ථෙව නිවත්තෙසි. එතෙනුපායෙන චතුරසීතිනගර සහස්සානි ගන්ත්වා රාජකුමාරෙ සිප්පං පගුණං කත්වා තස්මිං තස්මිං නගරෙ තං තං නිවත්තෙත්වා බාරාණසීරාජකුමාරං ආදාය බාරාණසී නගරං අගමාසි. මනුස්සා බාරාණසීරාජකුමාරං පරියොදාතසිප්පං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා වෙලාමස්ස පුරොහිතට්ඨානං අදංසු.

තෙපි චතුරසීතිසහස්සරාජකුමාරා සකසකරජ්ජෙසු අභිසෙකං පත්වා අනුසංවච්ඡරං බාරාණසීරඤ්ඤො උපට්ඨානං ආගච්ඡන්ති. රාජානං දිස්වා වෙලාමස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා "ආචරිය! මයං රජ්ජෙසු පතිට්ඨිතා, වදෙය්‍යාථ යෙනත්ථො"ති වත්වා ගච්ඡන්ති. තෙසං ගමනාගමන කාලෙ සකටසන්දමානිකා ගාවීගොණකුක්කුටසූකරාදයො ගණ්හන්ති. ජනපදො අතිවිය උපද්දුතො හොති. මහාජනො සන්නිපතිත්වා රාජඞ්ගණෙ කන්දති. රාජා වෙලාමං පක්කොසිත්වා "ආචරිය! උපද්දුතො ජනපදො, රාජානො ගමනාගමනකාලෙ මහාවිලොපං කරොන්ති. මනුස්සා සන්ධාරෙතුං න සක්කොන්ති. ජනපදෙ පීළාය[1] වූපසමෙතුං එකං උපායං කරොථා"ති. සාධු මහාරාජ! කරිස්සාමි "තුම්හාකං යත්තකෙන ජනපදෙන අත්ථො, තත්තකං පරිච්ඡින්දිත්වා ගණ්හථා"ති, රාජා තථා අකාසි.

වෙලාමො චතුරසීතියා රාජසහස්සානං ජනපදං විචාරෙත්වා චක්ක නාභියං අරෙ විය රඤ්ඤො ජනපදස්මිං ඔසරාපෙසි. තතො පට්ඨාය තෙ රාජානො ආගච්ඡන්තාපි ගච්ඡන්තාපි අත්තනො අත්තනො ජන පදෙයෙව සඤ්චරන්ති. 'අම්හාකං ජනපදො'ති විලොපං න කරොන්ති. රාජගාරවෙන රඤ්ඤො ජනපදම්පි න පීළෙන්ති. ජනපදා සන්නිසින්නා නිස්සද්දා අහෙසුං. සබ්බෙ රාජානො හට්ඨතුට්ඨා "යෙන තෙ ආචරිය! අත්ථො, තං අම්හාකං වදෙථා"ති පවාරයිංසු. වෙලාමො සීසං න්හාතො අත්තනො නිවෙසනෙ සත්තරතනපරිපූරානං ගබ්භානං ද්වාරානි විවරාපෙත්වා යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා සන්නිචිතං ධනං ඔලොකෙත්වා ආයවයඤ්ච[2] උපධාරෙත්වා "මයා සකලජම්බුදීපං බොභෙත්වා ඉදානි දානං දාතුං වට්ටතී"ති රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා ගඞ්ගාතීරෙ ද්වාදස යොජනිකා උද්ධනපන්තියො කාරෙත්වා තස්මිං තස්මිං ඨානෙ සප්පිමධුඵාණිතතෙලතිලතණ්ඩුලාදීනං ඨපනත්ථාය මහාකොට්ඨාගාරානි පතිට්ඨාපෙත්වා "එකස්මිං ඨානෙ එත්තකා ජනා සංවිදහථ. යං කිඤ්චි මනුස්සානං ලද්ධබ්බන්නාම අත්ථි. තතො එකස්මිම්පි අසති මය්හං ආරොචෙය්‍යාථා"ති මනුස්සෙ සංවිධාය "අසුකදිවසතො පට්ඨාය වෙලාම බ්‍රාහ්මණස්ස දානං භුඤ්ජන්තූ"ති නගරෙ භෙරිං චරාපෙත්වා දානග්ගං පරිනිට්ඨිතන්ති දානයුත්තෙහි ආරොචිතෙ සහස්සග්ඝනිකං නිවාසෙත්වා

1. ජනපදපීළාය- මූ. 2. ආයුඤ්ච ඤ්ච-මූ. II. ආයුවයං-ලී. අයවයඤ්ච-මූ. I.

පඤ්චසතග්ඝනිකං එකංසං කත්වා සබ්බාලඞ්කාරභූසිතො දානවීමංසනත්ථාය ඵලිකවණ්ණස්ස උදකස්ස සුවණ්ණභිඞ්කාරං පූරෙත්වා “ඉමස්මිං ලොකෙ ඉමං දානං පටිග්ගහෙතුං යුත්තරූපො දක්ඛිණෙය්‍යපුග්ගලො අත්ථි, ඉමං උදකං නික්ඛමිත්වා පථවිං ගණ්හතු. සචෙ නත්ථි, එවමෙව තිට්ඨතූ”ති සච්චකිරියං කත්වා භිඞ්කාරං අධොමුඛං අකාසි. උදකං ධම්මකරකෙන විය ගහිතං අහොසි.

බොධිසත්තො “සුඤ්ඤො වත භො ජම්බුදීපො, එකපුග්ගලොපි දක්ඛිණං පටිග්ගහෙතුං යුත්තරූපො නත්ථී”ති විප්පටිසාරං අකත්වා “සචෙ දායකස්ස වසෙනායං දක්ඛිණා විසුජ්ඣිස්සති, උදකං නික්ඛමිත්වා පථවිං ගණ්හතූ”ති චින්තෙසි. උදකං නික්ඛමිත්වා පථවිං ගණ්හි. ඉදානි “දානං දස්සාමී”ති දානග්ගං පත්වා දානං ඔලොකෙත්වා යාගුවෙලාය යාගුං ඛජ්ජකවෙලාය ඛජ්ජකං භොජනවෙලාය භොජනං දාපෙසි. එතෙනෙව නීහාරෙන දිවසෙ දිවසෙ දානං දීයති. තස්මිං ඛො පන දානග්ගෙ ඉදං නාම නත්ථීති වත්තබ්බං නත්ථි. ඉදං දානං “එත්තකමත්තෙනෙව නිට්ඨං ගමිස්සතී”ති රතනසුවණ්ණං නීහරාපෙත්වා සුවණ්ණපාතිං කාරෙත්වා චතුරාසීතිසුවණ්ණපාතිසහස්සානං අත්ථාය චතුරාසීතිරාජසහස්සානං සාසනං පහිණි. රාජානො “චිරස්සං වත මයං ආචරියෙන අනුග්ගහීතා”ති සබ්බං සම්පාදෙත්වා පෙසෙසුං. දානෙ දීයමානෙ යෙව සත්ත වස්සානි සත්ත මාසානි අතික්කන්තානි. අථ බ්‍රාහ්මණො “හිරඤ්ඤං භාජෙත්වා දානං දස්සාමී”ති මහන්තෙ ඔකාසෙ දානං සජ්ජෙත්වා චතුරාසීතිසුවණ්ණපාතිසහස්සානි ආදිං කත්වා කොටිතො පට්ඨාය අදාසි. තත්ථ **රූපියපූරානී**ති රජතතට්ටිකා රජතඵාලකරජතමාසකෙහි පූරානි. පාතියො පන ඛුද්දකානි න සල්ලක්ඛෙතබ්බා. එකකරීසප්පමාණෙ භූමිභාගෙ චතස්සොව පාතියො ඨපයිංසු. පාතිමකුලං නවරතනං හොති, මුඛවට්ටිතො පට්ඨාය අට්ඨරතනං. පාතිමුඛවට්ටියා වියුත්තො[1] ආජඤ්ඤරථො අනුපරියායති. දදමානො පාතියා බාහිරන්තෙන වග්ගෙ වග්ගෙ පටිග්ගාහකෙ ඨපෙත්වා පඨමං පාතියං පක්ඛිත්තං දත්වා පච්ඡා සන්ධිතො සන්ධිතො වියොජෙත්වා පාතෙති.[2] එවං චතුරාසීති පාතිසහස්සානි අදාසි. **රූපියපාති** ආදිසුපි එසෙව නයො.

එත්ථාපි ච **සුවණ්ණපූරානී**ති සුවණ්ණතට්ටිකා[3] සුවණ්ණඵාලකසුවණ්ණමාසකෙහි පූරානි. **හිරඤ්ඤපූරානී**ති සත්තවිධරතනපූරානි. **කංසූපධාරණානී**ති රජතමයානි ඛීරපටිච්ඡකානි. තාසම්පන ධෙනූනං සිඞ්ගානි සුවණ්ණකොසකපරියොනද්ධානි අහෙසුං. ගීවාය සුමනදාමං පිළන්ධිංසු. චතූසු පාදෙසු සුවණ්ණනූපුරානි. පිට්ඨියං වරදුකූලං පාරුතං, කණ්ඨෙ සුවණ්ණඝණ්ටං බන්ධිංසු. **ගොණකත්ථතානී**ති චතුරඞ්ගුලාධිකදීඝලොමකෙහි මහාකොජවෙහි සන්ථතානි. **පටිකත්ථ**

1. පයුත්තො-මු. I, සංයුත්තො-ලි. I. II. 2. පාතෙසි-ලි. I: II දෙතීති-මු. II
3. තට්ටි-මු II,

තානීති උණ්ණාමයෙහි සෙතපච්චත්ථරණෙහි සන්ථතානි. **පටලිකත්ථතානීති** ඝනපුප්ඵකඋණ්ණාමයත්ථරණෙහි සන්ථතානි. **සඋත්තරච්ඡදනීති** උපරි බද්ධෙන රත්තවිතානෙන සහිතානි. **උභතො ලොහිතකූපධානානීති** සීසූපධානඤ්ච පාදූපධානඤ්චා'ති උභතො ලොහිතකූපධානානි. **වත්ථකොටිසහස්සානීති** ලොකවොහාරවසෙන වීසති වත්ථයුගානි එකකොටි. ඉධ පන දස සාටකා එකකොටී'ති වුත්තා. **ඛොමසුඛුමාන**න්ති ආදිම්හි ඛොමාදීසු යං යං සුඛුමං තං තදෙව අදාසි. යානි පනෙතානි "ඉත්ථිදානං උසභදානං මජ්ජදානං සමජ්ජදානං චිත්තකම්මදාන"න්ති අදානසම්මතානි, තානිපි එස "වෙලාමස්ස දානමුඛෙ ඉදං නාම නත්ථී"ති වචනපථං පච්ඡින්දිතුං පරිවාරත්ථාය අදාසි. **නජ්ජො මඤ්ඤෙ විස්සන්දන්තීති** නදියො විය සන්දන්ති. ඉමිනා එත්තකෙන සද්ධිං **වෙලාමස්ස** දානං කථෙත්වා ගහපති! එතං මහාදානං න අඤ්ඤො අදාසි. අහං අදාසිං. එවරූපං පන දානං දදන්තොපි අහං පටිග්ගහෙතුං යුත්තරූපං පුග්ගලං නාලත්ථං. ත්වං මාදිසෙ බුද්ධෙ ලොකස්මිං දිප්පමානෙ[1] දානං දදමානො කස්මා චින්තෙසීති සෙට්ඨිස්ස දෙසනං වඩ්ඪෙන්තො **සියා ඛො පන තෙ ගහපතීති** ආදිමාහ. තත්ථ ච යානි තදා අහෙසුං රූපවෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණානි, තානි නිරුද්ධානි. කස්මා **අහං තෙන සමයෙන වෙලාමො බ්‍රාහ්මණොති** ආහාති? පවෙණියා අවිච්ඡින්නත්තා. තානි හි රූපාදීනි නිරුජ්ඣමානානි ඉමෙසං පච්චයෙ දත්වා නිරුද්ධානි. අපරාපරං අවිච්ඡින්නං පවෙණිං ගහෙත්වා එවමාහ. **න තං කොචි දක්ඛිණං විසොධෙතීති** කොචි සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා දෙවො වා මාරො වා උට්ඨාය තං දක්ඛිණං සොධෙතී'ති වත්තබ්බො නාහොසි. තඤ්හි දක්ඛිණං සොධෙන්තො උත්තමකොටියා බුද්ධො, හෙට්ඨිමකොටියා **ධම්මසෙනාපතිසාරිපුත්ත**සදිසො සාවකො ච සොධෙය්‍ය.[2]

ඉදං තතො මහප්ඵලතරන්ති ඉදං සොතාපන්නදානං[3] ලොකිය මහාජනස්ස සත්තමාසාධිකානි සත්ත සංවච්ඡරානි එත්තකානි හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදීනි පරිච්චජන්තෙන දින්නදානතො මහප්ඵලං. **සො ච සතං දිට්ඨිසම්පන්නාන**න්ති එත්ථ එකෙකස්ස සකදාගාමිස්ස වසෙන එකුත්තරසතං[4] සොතාපන්නගණනා වෙදිතබ්බා. ඉමිනා උපායෙන සබ්බවාරෙසු හෙට්ඨා ආගතෙන අනන්තරෙන සතගුණං කත්වා පුග්ගලගණනා වෙදිතබ්බා. **චාතුද්දිසං සඞ්ඝං උද්දිස්ස** කතවිහාරො නාම: යත්ථ චෙතියං පතිට්ඨිතං හොති. **ධම්මසවණං** කාරීයති. චතූහි දිසාහි භික්ඛූ ආගච්ඡන්තා අපටිපුච්ඡිත්වා යෙව පාදෙ ධොවිත්වා කුඤ්චිකාය ඝරං විවරිත්වා සෙනාසනං පටිජග්ගිත්වා වසිත්වා යථාඵාසුකං

1. දිස්සමානෙ-ලි. I: II.
2. මු. I. දිට්ඨිසම්පන්නානන්ති දස්සනසම්පන්නානං සොතාපන්නානං ඉති අධිකො.
3. සොතාපන්නස්ස දින්නදානං-මු I. සොතාපන්නස්ස වා දින්නදානං-මු. II & ලි. III.
4. එකස්ස සකදාගාමිස්ස වසෙන එකුත්තරසතං සොතාපන්නෙ කත්වා-ලි: III & මු. I.

ගච්ඡති. සො අන්තමසො චතුරත්තියා පණ්ණසාලාපි හොතු, චාතුද්දිසං සඞ්ඝං උද්දිස්ස කතවිහාරොත්වෙව වුච්චති. **සරණං ගච්ඡෙය්‍යාති** එත්ථ මග්ගෙනාගතං අනිවත්තනසරණං අධිප්පෙතං. තථා සීලං. **ගද්දූහනමත්තන්ති** ගන්ධඌහනමත්තං, ද්වීහඞ්ගුලීහි ගන්ධපිණ්ඩං ගහෙත්වා උපසිඞ්ඝනමත්තං. අපරෙ **ගද්දූහනමත්තන්ති** පාළිං වත්වා ගාවියා එකවාරං ථනඅඤ්ඡනමත්තන්ති අත්ථං වදන්ති. **මෙත්තචිත්තං**[1] ඉධ අප්පණාවසෙනෙව. **අනිච්චසඤ්ඤන්ති** මග්ගස්ස අනන්තරපච්චයභාවසිද්ධාප්පත්තබලවවිපස්සනං. **කූටදන්තසුත්තවණ්ණනායම්පන එවං** වුත්තං.

යස්මා පනෙත්ථ සුත්තන්තපරියායෙන "යාවදෙව සීතස්ස පටිඝාතාය"ති ආදයො නව ආනිසංසා වුත්තා. ඛන්ධකපරියායෙන "සීතං උණ්හං පටිහන්තී"ති ආදීහි සත්තරස ආනිසංසා වුත්තා. තස්මා එතං සලාකභත්තතො මහප්ඵලතරන්ති වෙදිතබ්බං. යස්මා සරණගමනන්නාම තිණ්ණං රතනානං ජීවිතපරිච්චාගමයං පුඤ්ඤකම්මං සග්ගසම්පත්තිං දෙති. තස්මා තං විහාරදානතො මහප්ඵලතරන්ති වෙදිතබ්බං. යස්මා පන සරණගමනෙන දිට්ඨිඋජුකරණං භාරියං. සික්ඛාපදසමාදානෙ විරතිමත්තකමෙව. තස්මා එතං යථා තථා ගණ්හන්තස්සාපි සාධුකං ගණ්හන්තස්සාපි මහප්ඵලතරං. කිඤ්චාපි පඤ්චසීලතො[2] සරණගමනමෙව ජෙට්ඨකං. ඉධම්පන සරණෙ පතිට්ඨාය රක්ඛිතසීලවසෙන මහප්ඵලතරන්ති වුත්තං. පඤ්චසික්ඛාසඞ්ඛාතමහාදානසදිසස්ස දානස්ස නාම අභාවතො අත්තනි සිනෙහඤ්ච ජීවිතසිනෙහඤ්ච පරිච්චජිත්වා රක්ඛිස්සාමීති සමාදින්නත්තාය ච එත්ථ මහප්ඵලතා වෙදිතබ්බා. යස්මා පඨමජ්ඣානං එකකප්පං බ්‍රහ්මලොකෙ ආයුං දෙති, දුතියං අට්ඨ කප්පෙ, තතියං චතුසට්ඨි කප්පෙ, චතුත්ථං පඤ්ච කප්පසතානි, තදෙවාකාසානඤ්චායතනාදිසමාපත්තිවසෙන භාවිතං වීසති චත්තාළිස සට්ඨි චතුරාසීති කප්පසහස්සානි ආයුං දෙති. තස්මා මහප්ඵලතරං. විපස්සනාඤාණම්පි විපස්සනාසුඛසදිසස්ස සුඛස්ස අභාවා මහප්ඵලතරන්ති.

උපමාතො පන ඉමානි දානාදීනි පුඤ්ඤානි එවං වෙදිතබ්බානි. සචෙ ජම්බුදීපං භෙරිතලසදිසං සමතලං කත්වා කොටිතො පට්ඨාය පල්ලඞ්කෙ අත්ථරිත්වා අරියපුග්ගලෙ නිසීදාපෙති. තත්ථ සොතාපන්නානං දස පන්තියො අස්සු, සකදාගාමීනං පඤ්ච, අනාගාමීනං අඩ්ඪතෙය්‍යං, ඛීණාසවානං දියඩ්ඪං, පච්චෙකබුද්ධානං එකා පන්ති භවෙය්‍ය, සම්මාසම්බුද්ධො එකකොව, එත්තකස්ස ජනස්ස දින්නදානතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස දින්නදානමෙව මහප්ඵලං. ඉතරම්පන :–

"විහාරදානං පණිපාතො සික්ඛා මෙත්තාය භාවනා,
ඛයතො සම්මසන්තස්ස කලං නාග්ඝන්ති සොළසි"න්ති.

---

1. මෙත්තචිත්තන්ති සබ්බසත්තානංහි තානුඵරණචිත්තං. මු. I. 2. සීලතො-ලි. I, II.

තෙනෙව භගවා 'ධම්මානුධම්මපටිපත්තිපරමා පූජා'ති ආහ. වුත්තං හි පරිනිබ්බානසමයෙ "යො ඛො ආනන්ද භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා උපාසකො වා උපාසිකා වා ධම්මානුධම්මපටිපන්නො විහරති සාමීචිපටිපන්නො අනුධම්මචාරී, සො තථාගතං සක්කරොති ගරුංකරොති මානෙති පූජෙති පරමාය පූජායා"ති. තත්‍රායමධිප්පායො :- "**ආනන්ද** මයා දීපඞ්කරපාදමූලෙ නිපන්නෙන අට්ඨ ධම්මෙ සමොධානෙත්වා අභිනීහාරං කරොන්තෙන මාලාගන්ධතූරියගීතාදීනං අත්ථාය අභිනීහාරො න කතො; න එතදත්ථාය පාරමියො පූරිතා. තස්මා න ඛො එතාය පූජාය පූජිතො නාම හොමි. යො ච භික්ඛු යා ච භික්ඛුනී අත්තනො පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදං ජිනවෙලං ජිනමරියාදං ජින කාලසුත්තං අණුමත්තම්පි අවීතික්කමන්තො සීලආචාරපඤ්ඤත්තිධුතඞ්ගසමාදානං යාව ගොත්‍රභූතො සම්මාපටිපදං ආරාධෙති, අයං ධම්මානුධම්මපටිපන්නො නාම. යො ච උපාසකො යා ච උපාසිකා තීසු සරණෙසු පඤ්චසු දසසු සීලෙසු පරිපූරකාරී හොති, මාසස්ස අට්ඨ වාරෙ උපොසථෙ කරොති, දානං දෙති, ගන්ධපූජං මාලාපූජං කරොති, මාතරං උපට්ඨාති, පිතරං උපට්ඨාති, කුලෙජෙට්ඨාපචායිකො හොති, ධම්මිකෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ උපට්ඨාති, බුද්ධධම්මසඞ්ඝරතනෙසු ගාරවං කරොති, පඤ්චඅධම්මිකවණිජ්ජං පහාය ධම්මෙන සමෙන ජීවිකං කප්පෙති, අයං ධම්මානුධම්මපටිපන්නො නාම. අයං නිරාමිස පූජා නාම පරමා පූජා තථාගතස්ස අනුච්ඡවිකා. තෙන ච අභිපත්ථිතා[1] සක්කොති සාසනං සන්ධාරෙතුං. යාව කීවඤ්ච ඉමා චතස්සො පරිසා මං ඉමාය නිරාමිසපූජාය පූජෙස්සන්ති, තාව සාසනං මජ්ඣෙ නභස්ස පුණ්ණචන්දො විය විරොචිස්සතී"ති.

වෙලාමසුත්තවණ්ණනා.

දක්ඛිණාවිභඞ්ගසුත්තෙ: **මහාපජාපතී ගොතමී**ති එත්ථ ගොතමීති ගොත්තං. නාමකරණදිවසෙ පනස්සා ලද්ධසක්කාරා බ්‍රාහ්මණා ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා "සචෙ පන අයං ධීතරං ලභිස්සති, චක්කවත්තිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසී භවිස්සති. සචෙ පුත්තං, චක්කවත්තිරාජා භවිස්සතීති උභයථාපි මහතී යෙවස්සා පජා භවිස්සතී"ති බ්‍යාකරිංසු. අථස්සා මහාපජාපතීති නාමං අකංසු. ඉධ පන ගොත්තෙන සද්ධිං[2] **මහාපජාපතී ගොතමී**ති වුත්තං. **නව**න්ති අහතං. **සාමං වායිත**න්ති න සහත්ථෙනෙව වායිතං. එකදිවසම්පන දාසිගණපරිවුතා සිප්පිකානං වායනට්ඨානං ආගන්ත්වා වෙමකොටිං ගහෙත්වා වායනාකාරං අකාසි. තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

භගවන්තං කිර අභිසම්බොධිං පත්වා පඨමගමනෙ කපිලවත්ථුං ආගන්ත්වා පිණ්ඩාය පවිට්ඨං ගහෙත්වා **සුද්ධොදනමහාරාජා** සකං නිවෙසනං පවෙසෙසි. අථස්ස රූපසොභං[3] දිස්වා **මහාපජාපතී** චින්තෙසි:

---

1. අභිපත්ථිතො-මු.
2. සද්ධිං සංසන්දෙත්වා-මු. I
3. රූපසොභග්ගං-ලි I. II. අථ භගවතො රූපසොභං-මු. I.

"සොභති වත මෙ පුත්තස්ස අත්තභාවො"ති. අථස්සා බලවසොමනස්සං උප්පජ්ජි. තතො චින්තෙසි: "මම පුත්තස්ස එකූනතිංස වස්සානි අගාරමජ්ඣෙ වසන්තස්ස අන්තමසො මොචඵලමත්තම්පි මයා දින්නකං එව නාහොසි. ඉදානිස්ස චීවරසාටකං දස්සාමි. ඉමස්මිං ඛො පන රාජගෙහෙ බහූනි මහග්ඝවත්ථානි අත්ථි. තානි න මං තොසෙන්ති. සහත්ථා කතමෙව මං තොසෙති. සහත්ථා කත්වා දස්සාමී"ති.[1] අථ අන්තරාපණතො කප්පාසං ආහරාපෙත්වා සහත්ථෙ තෙව පිංසෙත්වා පොථෙත්වා සුඛුම සුත්තං කන්තිත්වා අන්තොවත්ථුස්මිංයෙව සාලං කාරාපෙත්වා සිප්පිකෙ පක්කොසාපෙත්වා සිප්පිකානං අත්තනො පරිභොගං ඛාදනීයභොජනීයමෙව[2] දත්වා වායාපෙසි. කාලානුකාලං දාසිගණපරිවුතා ගන්ත්වා වෙමකොටිං අග්ගහෙසි. නිට්ඨිතකිච්චානං සිප්පිකානං මහාසක්කාරං කත්වා දුස්සයුගං ගන්ධසමුග්ගෙ පක්ඛිපිත්වා වාසං ගාහාපෙත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා[3] මහාවීථියො සම්මජ්ජාපෙත්වා පුණ්ණඝටෙ ඨපාපෙත්වා ධජපතාකා උස්සාපෙත්වා රාජද්වාරතො යාව නිග්‍රොධාරාමා මග්ගං පටියාදාපෙත්වා පුප්ඵාභිකිණ්ණං අකාසි. **මහාපජාපතීපි** සබ්බාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතා දාසිගණපරිවුතා සමුග්ගං සීසෙ ඨපෙත්වා භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා **ඉදං මෙ** භන්තෙ **නවං දුස්සයුග**න්ති ආදිමාහ.

දුතියම්පි ඛොති **සඞ්ඝෙ ගොතමි දෙහී**ති වුත්තෙ පහොමහං භන්තෙ දුස්සකොට්ඨාගාරතො භික්ඛුසතස්සාපි භික්ඛුසහස්සස්සාපි භික්ඛුසතසහස්සස්සාපි චීවරදුස්සානි දාතුං, ඉදම්පන භගවන්තං උද්දිස්ස සාමං කන්තං සාමං වායිතං, **තං මෙ** භන්තෙ භගවා පටිග්ගණ්හාතූති නිමන්තයමානා ආහ. එවං යාවතතියං යාචි. භගවා පටික්ඛිපියෙව. කස්මා භගවා අත්තනො දීයමානං භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දාපෙතීති? මාතරි අනුකම්පාය. එවං කිරස්ස අහොසි "ඉමිස්සා මං ආරබ්භ පුබ්බචෙතනා මුඤ්චනචෙතනා අපරචෙතනාති තිස්සො චෙතනා උප්පන්නා. භික්ඛුසඞ්ඝම්පිස්සා ආරබ්භ උප්පජ්ජන්තු. එවමස්සා ද්වෙ චෙතනා එකතො හුත්වා දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය සංවත්තිස්සන්තී"ති.

විතණ්ඩවාදී පනාහ "සත්ථරි දින්නතො සඞ්ඝෙ දින්නං මහප්ඵලතරං, තස්මා එවං වුත්ත"න්ති. සුත්තං ආහරාති වුත්තො **සඞ්ඝෙ ගොතමි දෙහි, සඞ්ඝෙ තෙ දින්නෙ අහඤ්චෙව පූජිතො භවිස්සාමි සඞ්ඝො චා**ති ආහරි. කිම්පනස්ස සුත්තස්ස අයමෙවත්ථොති? ආම අයමෙවාති. යදි එවං "තෙනහානන්ද විඝාසාදානං පූවං දෙහී"ති වචනතො විඝාසාදානං දින්නං මහප්ඵලතරං භවෙය්‍ය, එවම්පි හි සත්ථා අත්තනො දීයමානං දාපෙසි. මා එවං ගණ්හ:

"නයිමස්මිං ලොකෙ පරස්මිං වා පන
බුද්ධෙන සෙට්ඨො සදිසො ච විජ්ජති,
යමාහුනෙය්‍යානං අග්ගතං ගතො
පුඤ්ඤත්ථිකානං විපුලප්ඵලෙසින"න්ති.

1. දස්සාමීති චින්තං උප්පාදෙසි-ලි. I. II. 2. ඛාදනීයං භොජනීයඤ්චෙව-ලි. I. II. 3. මහාරාජා-ලි. I. II.

වචනතො සත්ථාරා උත්තරිතරො දක්ඛිණෙය්‍යො නාම නත්ථීති. සො පුනාහ: "සඞ්ඝෙ තෙ දින්නෙ අහඤ්චෙව පූජිතො භවිස්සාමි සඞ්ඝො චා"ති වචනතො සත්ථා සඞ්ඝපරියාපන්නොති. සො එවං වත්තබ්බො. තව ලද්ධියා සත්ථු සඞ්ඝපරියාපන්නත්තා ද්වෙ යෙව සරණා හොන්ති. එවං සන්තෙ ච 'අනුජානාමි භික්ඛවෙ තීහි සරණගමනෙහි පබ්බජ්ජං උපසම්පද"න්ති එවමනුඤ්ඤාතා පබ්බජ්ජාපි න රුහති. සම්මාසම්බුද්ධෙ ච ගන්ධකුටියං නිසින්නෙ භික්ඛූ සඞ්ඝකම්මානි කරොන්ති. තානි කුප්පානි භවෙය්‍යුං. න ච කුප්පන්ති. තස්මා න වත්තබ්බමෙතන්ති. **ආපාදිකාති** සංවඩ්ඪිකා. තුම්හාකං හත්ථපාදෙසු හත්ථපාදකිච්චං අසාධෙන්තෙසු හත්ථෙ ච පාදෙ ච වඩ්ඪිකා, පටිජග්ගිකාති අත්ථො. **පොසිකාති** දිවසස්ස ද්වෙ තයො වාරෙ න්හාපෙත්වා භොජෙත්වා පායෙත්වා පොසෙසි. **ථඤ්ඤං පායෙසීති** නන්දකුමාරො කිර බොධිසත්තතො කතිපාහෙනෙව දහරතරො, තස්මිං ජාතෙ මහාපජාපතී ගොතමී අත්තනො පුත්තං ධාතීනං දත්වා සයං බොධිසත්තස්ස ධාතිකිච්චං සාධයමානා ථඤ්ඤං පායෙසි. තං සන්ධායෙව ථෙරො එවමාහ: **යං හානන්ද පුග්ගලො පුග්ගලං ආගම්මාති** යං ආචරියපුග්ගලං අන්තෙවාසිකො පුග්ගලො ආගම්ම, නිස්සාය. **න සුප්පතිකාරං වදාමීති** පච්චුපකාරං සුකරං න වදාමි. අභිවාදනාදීසු ආචරියං දිස්වා අභිවාදනකරණං අභිවාදනං නාම. යස්මිං වා දිසාභාගෙ ආචරියො වසති, ඉරියාපථං කප්පෙන්තො තදභිමුඛො වන්දිත්වා ගච්ඡති,[1] වන්දිත්වා නිසීදති, වන්දිත්වා නිපජ්ජති, වන්දිත්වා තිට්ඨති. ආචරියම්පන දූරතො දිස්වා පච්චුට්ඨාය පච්චුග්ගමනකිරියං පච්චුට්ඨානං නාම. ආචරියම්පන දිස්වා අඤ්ජලිම්පග්ගය්හ සීසෙ ඨපෙත්වා නමස්සති, යස්මිං වා දිසාභාගෙ සො වසති, තදභිමුඛො ගච්ඡන්තොපි ඨිතොපි නිසින්නොපි නිපන්නොපි තථෙව නමස්සති. ඉදං අඤ්ජලිකම්මං නාම. අනුච්ඡවිකකම්මස්ස පන කරණං සාමීචිකම්මං නාම. චීවරාදීසු චීවරං දෙන්තො යං වා තං වා න දෙති, මහග්ඝං සතමූලිකං සහස්සමූලිකම්පි දෙතියෙව. පිණ්ඩපාතාදීසුපි එසෙව නයො. කිම්බහුනා? චතූහි පණීතපච්චයෙහි චක්කවාළන්තරං පූරෙත්වා සිනෙරුපබ්බතෙන කූටං ගාහාපෙත්වා දෙන්තොපි ආචරියස්ස අනුච්ඡවිකං කාතුං න සක්කොතියෙව. ඉදං සුත්තං පාටිපුග්ගලිකං දක්ඛිණං ආරබ්භ සමුට්ඨිතං. ආනන්දත්ථෙරොපි පාටිපුග්ගලිකං යෙව සමාදපෙසි. තස්මා චුද්දසසු ඨානෙසු දින්නදානං පාටිපුග්ගලිකං නාම හොතීති දස්සෙතුං **චුද්දස ඛො පනිමානන්දාති** දෙසනං ආරභි. **අයං පඨමාති** අයං දක්ඛිණා ගණනවසෙනපි පඨමා, ජෙට්ඨකභාවවසෙනපි අයං හි පඨමා අග්ගා ජෙට්ඨකා. ඉමිස්සා දක්ඛිණාය පඨමා නාම නත්ථි. දුතියාදයොපි පරමදක්ඛිණායෙව, සෙසා පරමදක්ඛිණාභාවං න පාපුණන්ති. **බාහිරකෙ කාමෙසු වීතරාගෙති** කම්මවාදිම්හි ලොකියපඤ්චාභිඤ්ඤෙ. **පුථුජ්ජනසීලවාති** පුථුජ්ජනසීලධාතුකො හොති අසඨො

---

1. "වන්දිත්වා නිසීදති වන්දිත්වා තිට්ඨතී"ති කත්ථචි නත්ථි.

අමායාවී පරං අපීළෙත්වා ධම්මෙන සමෙන කසියා වා වණිජ්ජාය වා ජීවිකං කප්පෙතා. පුථුජ්ජනදුස්සීලා නාම කෙවට්ටමච්ඡබන්ධාදී පරපීළාය ජීවිකං කප්පෙතාරො. **තිරච්ඡානගතෙ**ති යං ගුණවසෙන උපකාරවසෙන පොසනත්ථං දින්නම්පි යම්පි ආලොපපණ්ණාලොපමත්තම්පි දින්නං තං න ගහිතං. යම්පන සුනඛසූකරකුක්කුටාදීසු යස්ස කස්සචි සත්තස්ස ඵලෙ පාටිකඞ්ඛිත්වා යාවදත්ථං දින්නං, ඉදං සන්ධාය වුත්තං. **සතගුණා**ති සතානිසංසා. ඉදං වුත්තං හොති: අයං දක්ඛිණා ආයුසතං වණ්ණසතං සුඛසතං බලසතං පටිභානසතන්ති පඤ්චානිසංසසතානි දෙති. අත්තභාවසතෙ ආයුං දෙති, වණ්ණං දෙති, සුඛං දෙති, බලං දෙති, පටිභානං දෙතීති ඉමිනා උපායෙන සබ්බත්ථ නයො වෙදිතබ්බො.

සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නෙති එත්ථ හෙට්ඨිමකොටියා තිසරණගතො උපාසකොපි සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො නාම හොති. තස්මිං දින්නදානම්පි අසඞ්ඛෙය්‍යං අප්පමෙය්‍යං[1], පඤ්චසීලෙ පතිට්ඨිතස්ස පන තතො උත්තරිං, දසසීලෙ තතො, නවපබ්බජිතසාමණෙරස්ස තතො, උපසම්පන්නභික්ඛුනො තතො, උපසම්පන්නස්සෙව වත්තසම්පන්නස්ස තතො, ආරද්ධවිපස්සකස්ස තතො උත්තරිං, උත්තමකොටියා පන මග්ගසමඞ්ගී සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො නාම, එතස්ස දින්නං තතො උත්තරිං මහප්ඵලතරමෙව. "කිම්පන මග්ගසමඞ්ගිස්ස සක්කා දානං දාතු"න්ති? ආම සක්කා. ආරද්ධවිපස්සකස්ස හි පිණ්ඩාය ගෙහද්වාරෙ ඨිතස්ස ආසනසාලායං වා විහාරෙ වා නිසින්නස්ස මනුස්සා පත්තෙන ඛාදනීයං වා භොජනීයං වා පක්ඛිපන්ති, පත්තං වා ආදාය ඝරං ගහෙත්වා පක්ඛිපන්ති, තස්මිං ඛණෙ මග්ගවුට්ඨානං හොති, ඉදං දානං මග්ගසමඞ්ගිනො දින්නං නාම. පථවියා බලමණ්ඩලමත්තෙන පදෙසෙ පංසුං ආදිං කත්වා යාව පථවියා පංසුතො අප්පමෙය්‍යතා විය සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නාදීනං දින්නදානානං අප්පමෙය්‍යතා වෙදිතබ්බා.

ඉදානි පන භගවා "සඞ්ඝෙ ගොතමි දෙහි-පෙ-සඞ්ඝො චා"ති වුත්තවචනෙන සත්තසු ඨානෙසු දින්නදානං සඞ්ඝිකං නාම හොතීති දස්සෙතුං "සත්ත ඛො පනිමානන්දා"ති දෙසනං ආරභි. **බුද්ධපමුඛෙ උභතොසඞ්ඝෙ**ති එකතො භික්ඛුසඞ්ඝො, එකතො භික්ඛුනීසඞ්ඝො, සත්ථා මජ්ඣෙ නිසින්නො හොති, අයං බුද්ධපමුඛො උභතොසඞ්ඝො නාම. **අයං පඨමා**ති ඉමාය දක්ඛිණාය සමප්පමාණා දක්ඛිණා නාම[2] නත්ථි. තථාගතෙ පන පරිනිබ්බුතෙ උභතොසඞ්ඝස්ස පමුඛෙ සධාතුකං බුද්ධපටිමං[3] ආසනෙ ඨපෙත්වා පත්තං ආධාරකෙ ඨපෙත්වා දක්ඛිණොදකාදිං කත්වා සබ්බං සත්ථු පඨමං දත්වා උභතොසඞ්ඝස්ස දාතබ්බං, එවං බුද්ධපමුඛස්ස උභතොසඞ්ඝස්ස දානං දින්නං නාම හොති. යං සත්ථු දින්නං, තං-යො සත්ථාරං ජග්ගති වත්තසම්පන්නො භික්ඛු,

1. අසඞ්ඛෙය්‍යං-ලි: I. II. 2. සමප්පමාණා නාම-ලි: I. II 3. පටිමං-ලි. I. II.

තස්ස වා භික්ඛුස්ස, සඞ්ඝස්ස වා[1] දාතබ්බං. සප්පිතෙලානි පන ගහෙත්වා දීපා ජාලෙතබ්බා.[2] සාටකං ගහෙත්වා පටාකා ආරොපෙතබ්බා. **භික්ඛුසඞ්ඝෙ**ති අපරිච්ඡින්නකො මහාභික්ඛුසඞ්ඝො. **ගොත්‍රභුනො**ති ගොත්‍රමත්තමෙව අනුභවමානා නාමමත්තසමණානි[3] අත්ථො. **කාසාවකණ්ඨා**ති කාසාවකණ්ඨනාමකා. තෙ කිර එකං කාසාවඛණ්ඩං ගහෙත්වා හත්ථෙ වා ගීවාය වා බන්ධිත්වා විචරිස්සන්ති. ඝරාවාසෙ පන තෙසං පුත්තභරියාකසිවණිජ්ජාදීනි[4] පාකතිකානෙව භවිස්සන්ති. **දුස්සීලෙසු සඞ්ඝං උද්දිස්ස දානං දස්සන්තී**ති එත්ථ දුස්සීලො සඞ්ඝාති න වුත්තො. සඞ්ඝො හි දුස්සීලො නාම නත්ථි. දුස්සීලා පන උපාසකා. තෙසු දුස්සීලෙසු භික්ඛුසඞ්ඝං උද්දිස්ස "සඞ්ඝස්ස දෙමා"ති දානං දස්සන්ති. සඞ්ඝගතා දක්ඛිණා නාම සඞ්ඝෙ චිත්තීකාරං කාතුං සක්කොන්තස්ස හොති. සඞ්ඝෙ පන චිත්තීකාරො දුක්කරො. යො හි සඞ්ඝගතං දක්ඛිණං දස්සාමීති විහාරං ගන්ත්වා භන්තෙ! සඞ්ඝතො උද්දිසිත්වා එකං ථෙරං දෙථාති වදති. අථ සාමණෙරං වා ථෙරං වා ලභිත්වා "සාමණෙරො මෙ ලද්ධො"ති අඤ්ඤථත්තං ආපජ්ජති. "ථෙරො මෙ ලද්ධො"ති වා සොමනස්සං උප්පාදෙති. තස්ස දක්ඛිණා සඞ්ඝගතා න හොති. යො පන සාමණෙරාදීසු යං කඤ්චි[5] සඞ්ඝතො ලභිත්වා නිබ්බිකාරො හුත්වා "සඞ්ඝස්ස දෙමී"ති සඞ්ඝෙ චිත්තීකාරං කාතුං සක්කොති, තස්ස දක්ඛිණා සඞ්ඝගතා හොති.

පරසමුද්දවාසිනො කිර එවං කරොන්ති. තත්ථ හි එකො විහාරසාමී කුටුම්බිකො සඞ්ඝගතං දක්ඛිණං දස්සාමීති සඞ්ඝතො උද්දිසිත්වා එකං භික්ඛුං යාචි. සො එකං දුස්සීලභික්ඛුං ලභිත්වා නිසීදනට්ඨානං ඔපුඤ්ජාපෙත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා උපරි විතානං බන්ධිත්වා ගන්ධධූමපුප්ඵෙහි පූජෙත්වා පාදෙ ධොවිත්වා මක්ඛෙත්වා බුද්ධස්ස නිපච්චාකාරං කරොන්තො විය සඞ්ඝෙ චිත්තීකාරෙන දෙය්‍යධම්මමදාසි. සො භික්ඛු පච්ඡාභත්තං විහාරජග්ගනත්ථාය කුද්දාලං දෙථාති ඝරද්වාරමාගතො. උපාසකො නිසින්නොව කුද්දාලකං පාදෙන ඛිපිත්වා ගණ්හාති අදාසි. තමෙනං මනුස්සා ආහංසු: "තුම්හෙහි පාතොව එතස්ස කතසක්කාරො වත්තුං න සක්කා. ඉදානි උපචාරමත්තම්පි නත්ථි. කින්නාමෙත"න්ති? උපාසකො "සඞ්ඝස්ස සො අය්‍යා සක්කාරො, න එතස්සා"ති. කාසාවකණ්ඨසඞ්ඝස්ස දින්නදක්ඛිණම්පන කො මහප්ඵලභාවකාරණෙන සොධෙතීති? **සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා**දයො මහාසාවකා සොධෙන්තීති. අපිච ථෙරා චිරපරිනිබ්බුතා. ථෙරෙ ආදිං කත්වා යාවජ්ජතනා ධරමානා ඛීණාසවා සොධෙන්ති යෙව. **නත්වෙවාහං ආනන්ද කෙනචි පරියායෙන සඞ්ඝගතාය දක්ඛිණායා**ති එත්ථ බුද්ධපමුඛො සඞ්ඝො අත්ථි. එතරහි සඞ්ඝො අත්ථි. කාසාවකණ්ඨසඞ්ඝො අත්ථි. බුද්ධපමුඛො සඞ්ඝො එතරහි සඞ්ඝෙන සද්ධිං න උපනෙතබ්බො. තෙන තෙනෙව සමයෙන

1. තස්ස වා භික්ඛුස්ස වා-ලි. I තස්ස වා භික්ඛුස්ස 2. ජාලිතබ්බා-ලි I & මු.II ජලිතබ්බා. සඞ්ඝස්ස වා භික්ඛුස්සවා-ලි. II & මු II. 3 නාමමත්තසම්පන්නානි-ලි. III [ලි. II. III. තස්ස වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස වා-ලි. III. 4. වණිජ්ජාදිකම්මානිච-ලි III & මු. I. 5. කිඤ්චි.

කථෙතබ්බං. සබ්බතො උද්දිසිත්වා ගහිතසමණො පුථුජ්ජනො, පාටිපුග්ගලිකො[1] සොතාපන්නෙන දින්නදානතො සඞ්ඝෙ චිත්තීකාරං කාතුං සක්කොන්තස්ස පුථුජ්ජනසමණෙ දින්නං මහප්ඵලතරං. උද්දිසිත්වා ගහිතො සොතාපන්නො, පාටිපුග්ගලිකො සකදාගාමී ආදිසුපි එසෙව නයො. සඞ්ඝෙ චිත්තීකාරං කාතුං සක්කොන්තස්ස හි ඛීණාසවෙ දින්නදානතො උද්දිසිත්වා ගහිතෙ දුස්සීලෙපි දින්නං මහප්ඵලතරමෙව. යම්පන වුත්තං "සීලවතො ඛො මහාරාජ! දින්නං මහප්ඵලං, නො දුස්සීලස්සා"ති තං ඉමං නයං පහාය **චතස්සො ඛො ආනන්ද දක්ඛිණා විසුද්ධියො**ති ඉමස්මිං චතුක්කෙ දට්ඨබ්බං.

දායකතො විසුජ්ඣතීති මහප්ඵලභාවෙන විසුජ්ඣති, මහප්ඵලා හොතීති අත්ථො. දායකතො විසුජ්ඣතීති චෙත්ථ වෙස්සන්තරරාජා කථෙතබ්බො. සො හි ජූජකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස දාරකෙ දත්වා පථවිං කම්පෙසි. **පටිග්ගාහකතො විසුජ්ඣතී**ති එත්ථ කල්‍යාණිනදීමුඛද්වාරවාසී කෙවට්ටො කථෙතබ්බො. සො කිර දීඝසොමත්ථෙරස්ස තික්ඛත්තුං පිණ්ඩපාතං දත්වා මරණමඤ්චෙ නිපන්නො "අය්‍යස්ස මං දීඝසොමත්ථෙරස්ස දින්නපිණ්ඩපාතො උද්ධරතී"ති ආහ. **නෙව දායකතො**ති එත්ථ වඩ්ඪමානවාසී ලුද්දකො කථෙතබ්බො. සො කිර පෙතස්ස දක්ඛිණං දෙන්තො එකස්ස දුස්සීලස්සෙව තයො වාරෙ අදාසි. තතියවාරෙ අමනුස්සො "දුස්සීලො මං විලුම්පතී"ති විරවි. එකස්ස සීලවන්තස්ස භික්ඛුනො දත්වා පාපිතකාලෙ යෙවස්ස පාපුණි. **දායකතො චෙව විසුජ්ඣතී**ති අසදිසදානං කථෙතබ්බං. **සා දක්ඛිණා දායකතො විසුජ්ඣතී**ති එත්ථ යථා නාම ඡෙකො කස්සකො නිස්සාරං ඛෙත්තං ලභිත්වා සමයෙ කසිත්වා පංසුං අපනෙත්වා සාලිබීජානි පතිට්ඨපෙත්වා රත්තින්දිවං ආරක්ඛෙ අප්පමාදං ආපජ්ජන්තො අඤ්ඤස්ස අරක්ඛිත[2] ඛෙත්තතො අධිකතරං ධඤ්ඤං ලභති. එවං සීලවා දුස්සීලස්ස දත්වාපි මහන්තං ඵලං අධිගච්ඡති. ඉමිනා උපායෙන සබ්බපදෙසු විසුජ්ඣනා වෙදිතබ්බා.

වීතරාගො වීතරාගස්සාති එත්ථ වීතරාගො නාම අනාගාමී, අරහා පනෙකන්තවීතරාගොව. තස්මා අරහතො දින්නදානමෙව අග්ගං, භවාලයස්ස භවපත්ථනායාභාවතො. නනු ච ඛීණාසවො දානඵලං න සද්දහතීති? දානඵලං සද්දහන්තා ඛීණාසවසදිසා න හොන්ති. ඛීණාසවෙන කතකම්මම්පන නිච්ඡන්දරාගත්තා කුසලං වා අකුසලං වා න හොති, කිරියට්ඨානෙ තිට්ඨති. තෙනෙවස්ස දානං අග්ගං හොතීති වදන්ති. කිම්පන සම්මාසම්බුද්ධෙන සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස දින්නං මහප්ඵලං, උදාහු සාරිපුත්තත්ථෙරෙන සම්මාසම්බුද්ධස්සාති? සම්මාසම්බුද්ධෙන සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස දින්නං මහප්ඵලං. කස්මා? සම්මාසම්බුද්ධං ඨපෙත්වා අඤ්ඤස්ස දානස්ස විපාකං ජානිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. දානං නාම දෙය්‍යධම්මස්ස ධම්මෙන සමෙන පරං අපීළෙත්වා උප්පන්නතා,

1. පාටිපුග්ගලිකො-සබ්බත්ථ. 2. ආරක්ඛිත-සබ්බත්ථ.

පුබ්බචෙතනාදිවසෙන චෙතනාමහන්තතා, ඛීණාසවභාවෙන තං දිවසං නිරොධතො වුට්ඨිතභාවෙන වත්ථුසම්පන්නතා, ගුණාතිරෙකතාති චතූහි සම්පදාහි දානං දත්වා සක්කොන්තස්ස තස්මිං යෙව අත්තභාවෙ විපාකං දෙති. තත්‍රිදං වත්ථු:-

රාජගහෙ කාකවලියො නාම දළිද්දො අහොසි. තස්ස භරියා පණ්ණම්බිල යාගුං පචි. මහාකස්සපත්ථෙරො නිරොධා වුට්ඨාය කස්ස සඞ්ගහං කරෙමීති ආවජ්ජෙන්තො තං දිස්වා ගන්ත්වා ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. සා පත්තං ගහෙත්වා සබ්බං තත්ථ පක්ඛිපිත්වා ථෙරස්ස අදාසි. ථෙරො විහාරං උපගන්ත්වා සත්ථු උපනාමෙසි. සත්ථා අත්තනො යාපනමත්තං ගණ්හි. සෙසං පඤ්චන්නං භික්ඛුසතානං පහොසි. කාකවලියොපි තං ඨානං පත්තො චුල්ලකං ලභි. මහාකස්සපො සත්ථාරං කාකවලියස්ස විපාකං පුච්ඡි. සත්ථා 'ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ සෙට්ඨිච්ඡත්තං ලභිස්සතී'ති ආහ. සො තං කථං සුත්වා ගන්ත්වා භරියාය ආරොචෙසි. තදා ච රාජා නගරං අනුසඤ්චරන්තො බහිනගරෙ ජීවසූලෙ නිසින්නං පුරිසං අද්දස. සො රාජානං දිස්වා උච්චාසද්දං කත්වා "තුම්හාකං මෙ භුඤ්ජනකභත්තං පහිණථා"ති ආහ. රාජා 'පෙසෙස්සාමී'ති වත්වා සායමාසභත්තෙ උපනීතෙ[1] සරිත්වා "ඉදං හරිතුං සමත්ථං ජානථා"ති ආහ. නගරෙ සහස්සභණ්ඩිකං චාරෙසුං තතියවාරෙ කාකවලියස්ස භරියා අග්ගහෙසි. අථ නං රඤ්ඤො දස්සෙසුං. සා පුරිසවෙසං ගහෙත්වා පඤ්චායුධසන්නද්ධා භත්තපාතිං ගහෙත්වා නගරා නික්ඛමි[2]. බහිනගරෙ තාලෙ අධිවත්ථො දීඝතාලො නාම යක්ඛො තං රුක්ඛමූලෙන ගච්ඡන්තිං "තිට්ඨ තිට්ඨ භක්ඛාසි මෙ"ති ආහ. 'නාහං තව භක්ඛො, රාජදූතො අහ'න්ති. කත්ථ ගච්ඡසීති? 'ජීවසූලෙ නිසින්නපුරිසස්ස සන්තික'න්ති. මම්පි එකං සාසනං හරිතුං සක්ඛිස්සසීති?'ආම සක්ඛිස්සාමී'ති. 'දීඝතාලස්ස භරියා සුමනදෙවරාජධීතා කාලී පුත්තං විජාතා'ති ආරොචෙය්‍යාසි, ඉමස්මිං තාලමූලෙ සත්ත ධනකුම්භියො අත්ථි, තා තුවං[3] ගණ්හෙය්‍යාසී"ති. සා 'දීඝතාලභරියා සුමනදෙවරාජධීතා කාලී පුත්තං විජාතා'ති උග්ඝොසෙන්තී අගමාසි. සුමනදෙවො යක්ඛසමාගමෙ නිසින්නො සුත්වා "එකො මනුස්සො අම්හාකං පියවචනං ආරොචෙති. පක්කොසථ න"න්ති පක්කොසාපෙත්වා සාසනං සුත්වා පසන්නො "ඉමස්ස රුක්ඛස්ස පරිමණ්ඩලච්ඡායාය ඵරණට්ඨානෙ නිධිකුම්භියො තුය්හං දම්මී"ති ආහ. ජීවසූලෙ නිසින්න පුරිසො භත්තං භුඤ්ජිත්වා මුඛපුඤ්ඡනකාලෙ ඉත්ථිඵස්සොති ඤත්වා චූළායං ඩසි. සා අසිනා අත්තනො චූළං ඡින්දිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං යෙව ගතා. රාජා "භත්තං භුඤ්ජිතභාවො කථං ජානිතබ්බො"ති ආහ. සා "චූළසඤ්ඤාය"ති වත්වා සබ්බං රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා ධනං ආහරාපෙසි. රාජා "අඤ්ඤස්ස එත්තකං ධනං නත්ථී"ති තස්සා පතිං තස්මිං නගරෙ ධනසෙට්ඨිං අකාසි.

දක්ඛිණාවිභඞ්ගසුත්තවණ්ණනා.

1. උපනීතෙ-ලි. I. 2. නික්ඛමිත්වා-ලි. I, II, & මු. II. 3. තුය්හං-ලි. තුය්හං දම්මි-මු I.

සුභසුත්ත- තත්ථ **සුභොති** අඞ්ගසුභතාය සුභොතෙවමස්ස නාමං අකංසු. **මාණවොති** සො මහල්ලකකාලෙපි තරුණවොහාරෙන වොහරියති. **තොදෙය්‍යපුත්තොති** තොදෙය්‍යස්ස නාම **පසෙනදිකොසලස්ස** පුරොහිතබ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො. සො කිර සාවත්ථියා අවිදූරෙ **තුදි**ගාමස්ස අධිපති, තෙන තොදෙය්‍යොති සඞ්ඛං ගතො. මහද්ධනො පන හොති සත්තාසීතිකොටිවිභවො පරමමච්ඡරී. දදතො භොගානං අපරික්ඛයො නාම නත්ථීති චින්තෙත්වා කස්සචි කිඤ්චි න දෙති. වුත්තම්පි චෙතං:-

"අඤ්ජනානං ඛයං දිස්වා වම්මිකානඤ්ච ආචයං,
මධූනඤ්ච සමාහාරං පණ්ඩිතො ඝරමාවසෙ"ති.

එවං අදානමෙව සික්ඛාපෙසි. ධුරවිහාරෙ වසතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස යාගුඋළුඞ්කමත්තං වා කටච්ඡුමත්තං භත්තං වා[1] අදත්වා ධනලොභෙන කාලං කත්වා තස්මිං යෙව ඝරෙ සුනඛො හුත්වා නිබ්බත්තො. **සුභො** තං සුනඛං[2] අතිවිය පියායති. අත්තනො භුඤ්ජනකභත්තමෙව භොජෙති. උක්ඛිපිත්වා වරසයනෙ සයාපෙති.

අථ භගවා එකදිවසං පච්චූසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තං සුනඛං දිස්වා "**තොදෙය්‍ය**බ්‍රාහ්මණො ධනලොභෙන අත්තනො ඝරෙ සුනඛො හුත්වා නිබ්බත්තො. අජ්ජ මයි සුභස්ස ඝරං ගතෙ මං දිස්වා භුඞ්කාරං කරිස්සති. අථස්සාහං එකවචනං වක්ඛිස්සාමි. "සො ජානාති මං සමණො ගොතමො"ති ගන්ත්වා උද්ධනට්ඨානෙ නිපජ්ජිස්සති. තතො නිදානං සුභස්ස මයා සද්ධිං එකො කථාසල්ලාපො භවිස්සති. සො ධම්මං සුත්වා සරණෙ පතිට්ඨහිස්සති. සුනඛො පන කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තිස්සතී"ති ඉමං සුභස්ස සරණෙසු පතිට්ඨානභාවං ඤත්වා සරීර පටිජග්ගනං කත්වා එකකොව ගාමතො නික්ඛමන්තෙ මාණවෙ තං ඝරං පිණ්ඩාය පාවිසි. සුනඛො භගවන්තං දිස්වා භුඞ්කාරං කරොන්තො භගවතො සමීපං ගතො. තතො නං භගවා එතදවොච "තොදෙය්‍ය ත්වං පුබ්බෙපි මං භො භො'ති පරිභවිත්වා සුනඛො ජාතො. ඉදානිපි භුඞ්කාරං කත්වා නිරයං ගමිස්සසී"ති. සුනඛො තං සුත්වා "ජානාති මං සමණො ගොතමො"ති විප්පටිසාරී හුත්වා ගීවං ඔනාමෙත්වා උද්ධනන්තරෙ ඡාරිකාය නිපන්නො. මනුස්සා උක්ඛිපිත්වා සයනෙ සයාපෙතුං නාසක්ඛිංසු. **සුභො** ආගන්ත්වා "කෙනායං සුනඛො සයනා ඔරොපිතො"ති ආහ. මනුස්සා "න කෙනචී"ති වත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසුං[3]. මාණවො සුත්වා "මම පිතා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො, තොදෙය්‍යසුනඛො **නත්ථි**. සමණො ගොතමො පිතරං සුනඛං කරොති. යං කිඤ්චි එස මුඛාරූළ්හං භාසතී"ති කුජ්ඣිත්වා භගවන්තං මුසාවාදෙන නිග්ගහෙතුකාමො විහාරං ගන්ත්වා තං පවත්තිං පුච්ඡි.

1. යාගු උළුඞ්කමත්තං වා භත්තං-ලි: I. II. යාගුඋළුඞ්කමත්තං වා-ලි: III. යාගු උළුඞ්කමත්තං වා භත්තකටච්ඡුමත්තං වා-මු: I. 2. සුනඛං දිස්වා-ලි: III, & මු. I.
3. ආහංසු-ලි: III.

භගවා තම්පි තස්ස ඤාණෙව ඨත්වා අවිසංවාදනත්ථං ආහ "අත්ථි පන තෙ මාණව! පිතරා අතික්කන්තං ධන"න්ති? අත්ථි භො ගොතම! සත සහස්සග්ඝනිකා සුවණ්ණමාලා සතසහස්සග්ඝනිකා සුවණ්ණපාදුකා සත සහස්සග්ඝනිකා සුවණ්ණපාති සතසහස්සඤ්ච කහාපණානන්ති.[1] ගච්ඡ ත්වං සුභ තං අප්පොදකපායාසං භොජාපෙත්වා සයනෙ ආරොපෙත්වා ඊසකං නිද්දං ඔක්කන්ත[2] කාලෙ පුච්ඡ, සබ්බං තෙ ආචික්ඛිස්සති. අථ නං ජානෙය්‍යාසි "පිතා මෙ එසො"ති. මාණවො "සචෙ සච්චං භවිස්සති, ධනං ලච්ඡාමි. නො චෙ? සමණං ගොතමං මුසාවාදෙන නිග්ගහෙස්සාමී"ති ද්වීහි කාරණෙහි තුට්ඨො ගන්ත්වා තථා අකාසි. සුනඛො "ඤාතො'ම්හි ඉමිනා"ති පරොදිත්වා හුංහුන්ති කරොන්තො ධනනිධානට්ඨානං ගන්ත්වා පාදෙන පථවිං ඛනිත්වා සඤ්ඤං අදාසි. මාණවො ධනං ගහෙත්වා භවපටිච්ඡන්නං නාම එවරූපං සුඛුමං පටිසන්ධිඅන්තරං පාකටං සමණස්ස ගොතමස්ස, අද්ධා එස[3] සබ්බඤ්ඤූති භගවති පසන්නචිත්තො හුත්වා චුද්දස පඤ්හෙ අභිසඞ්ඛරි.

අඞ්ගවිජ්ජාපාඨකො කිර සො. තෙනස්ස එතදහොසි. "ඉමං ධම්මපණ්ණාකාරං කත්වා[4] සමණං ගොතමං පඤ්හං පුච්ඡිස්සාමී"ති දුතියගමනෙන **යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි.** තෙ පන චුද්දස පඤ්හෙ භගවා එකප්පහාරෙනෙව විස්සජ්ජෙන්තො **කම්මස්සකා**ති ආදිමාහ. තත්ථ කම්මං එතෙසං සකං, අත්තනො භණ්ඩකන්ති= කම්මස්සකා. කම්මං එතෙසං දායජ්ජං, භණ්ඩකන්ති= **කම්මදායාද.** කම්මං එතෙසං යොනි කාරණන්ති= **කම්මයොනී.** කම්මං එතෙසං බන්ධු, ඤාතකොති=**කම්මබන්ධූ.** කම්මං එතෙසං පටිසරණං, පතිට්ඨාති= **කම්මපටිසරණා. යදිදං හීනප්පණීතතායා**ති යං ඉදං "ත්වං හීනො භව, ත්වං පණීතො, ත්වං අප්පායුකො, ත්වං දීඝායුකො-පෙ-ත්වං පඤ්ඤවා"ති එවං හීනප්පණීතතාය විභජනං, තං න අඤ්ඤො කොචි කරොති, කම්මමෙව එවං සත්තෙ විභජතීති අත්ථො. එවං විස්සජ්ජිතෙ පන මාණවො තස්සත්ථං න අඤ්ඤාසි. මානනිස්සිතො කිරෙස පණ්ඩිතමානී, අත්තනා සමං න පස්සති. තස්ස මානභඤ්ජනත්ථං භගවා "ආදිතොව දුප්පටිවිජ්ඣං කත්වා කථෙස්සාමි, තතො අජානන්තො මං යාචිස්සති, අථස්සාහං යාචිතකාලෙ කථෙස්සාමි. එවඤ්චස්ස සාත්ථකං භවිස්සතී"ති එවං කථෙසි. මාණවො අත්තනො අප්පටිවිද්ධභාවං පකාසෙන්තො **න ඛො අහ**න්ති ආදිමාහ. **සමත්තෙනා**ති පරිපුණ්ණෙන. **සමාදින්නෙනා**ති ගහිතෙන පරාමට්ඨෙන. **අප්පායුකසංවත්තනිකා එසා**ති යං ඉදං පාණාතිපාතකම්මං, එසා අප්පායුකසංවත්තනිකා පටිපදා. කථම්පනෙසා අප්පායුකං කරොති? චත්තාරි කම්මානි: උපපීළකං උපච්ඡෙදකං ජනකං උපත්ථම්භකන්ති. බලවකම්මෙහි නිබ්බත්තං පවත්තෙ **උපපීළකං**

1. කහාපණානි-සබ්බත්ථ.
2. ඔක්කමන්ත-ලි: I, II & මු.
3. අද්ධා එකංසෙන-ලි: & මු II.
4. ගහෙත්වා-මු: I.

ToC

ආගන්ත්වා අත්තනො එවං වදති නාම "සවාහං පඨමතරං ජානෙය්‍යං, න තෙ ඉධ නිබ්බත්තිතුං දදෙය්‍යං, චතූසු යෙව අපායෙසු නිබ්බත්තාපෙය්‍යං, හොතු, තං යත්ථ කත්ථචි නිබ්බත්තං, අහං **උපපීළකකම්මං** නාම පීළෙත්වා නිරොජං නිය්‍යූසං කසටං කරිස්සාමී"ති. තතො පට්ඨාය තං නාදිසං කරොති. කිං කරොති? පරිස්සයං උපනෙති. භොගෙ[1] විනාසෙති. දාරකස්ස[2] පන මාතුකුච්ඡියං නිබ්බත්තකාලතො පට්ඨාය අස්සාදො වා සුඛං වා න හොති. මාතාපිතූනං පීළාව උප්පජ්ජති. එවං පරිස්සයං උපනෙති. කථං භොගෙ[1] විනාසෙති? දාරකස්ස පන මාතුකුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තකාලතො පට්ඨාය ගෙහෙ භොගා උදකං පත්වා ලොණං විය රාජාදීනං වසෙන නස්සන්ති. කුම්භදොහනා ධෙනුයො ඛීරං න දෙන්ති. සූරතා ගොණා චණ්ඩා හොන්ති, කාණා හොන්ති, ඛඤ්ජා හොන්ති. ගොමණ්ඩලෙ රොගො පතති. දාසාදයො වචනං න කරොන්ති. වප්පං සස්සං න ජායති. ගෙහගතං ගෙහෙ අරඤ්ඤගතං අරඤ්ඤෙ නස්සති. අනුපුබ්බෙන ඝාසච්ඡාදනමත්තං දුල්ලභං හොති. ගබ්භපරිහාරො න හොති. විජාතකාලෙ මාතුථඤ්ඤං ඡිජ්ජති. දාරකො පරිහාරං අලභන්තො පීළිතො නිරොජො නිය්‍යූසො කසටො හොති. ඉදං **උපපීළකකම්මං** නාම.

දීඝායුකකම්මෙන නිබ්බත්තස්ස **උපච්ඡෙදකකම්මං** ආගන්ත්වා ආයුං ඡින්දති. යථා හි පුරිසො අට්ඨුසභගමනසම්පත්තං සරං ඛිපෙය්‍ය. තමඤ්ඤො ධනුතො මුත්තමත්තං මුග්ගරෙන පහරිත්වා තත්ථෙව පාතෙය්‍ය. එවං දීඝායුකකම්මෙන නිබ්බත්තස්ස **උපච්ඡෙදකකම්මං** ආගන්ත්වා[3] ආයුං ඡින්දති. කිං කරොති? චොරාටවිං පවෙසෙති. වාළමච්ඡොදකං ඔතාරෙති. අඤ්ඤතරං වා පරිස්සයට්ඨානං උපනෙති. ඉදං **උපච්ඡෙදකකම්මං** නාම. **උපඝාතක**න්තිපි එතස්සෙව නාමං. පටිසන්ධිනිබ්බත්තකකම්මං **ජනකකම්මං** නාම. අප්පභොගකුලාදීසු නිබ්බත්තස්ස භොගසම්පදාදිකරණං **උපත්ථම්භකකම්මං** නාම. ඉමෙසු චතූසු පුරිමානි ද්වෙ අකුසලානෙව. **ජනකං** කුසලම්පි අකුසලම්පි. **උපත්ථම්භකං** කුසලමෙව.

තත්ථ පාණාතිපාතකම්මං උපච්ඡෙදකභාවෙන අප්පායුකසංවත්තනිකං හොති. පාණාතිපාතිනා වා කතං කුසලකම්මං උළාරං න හොති. දීඝායුකපටිසන්ධිං ජනෙතුං න සක්කොති. එවං පාණාතිපාතො අප්පායුකසංවත්තනිකො හොති. පටිසන්ධිමෙව වා නියමෙත්වා අප්පායුකං කරොති. සන්නිට්ඨානචෙතනාය වා නිරයෙ නිබ්බත්තති. පුබ්බාපරචෙතනාහි වුත්තනයෙන අප්පායුකො හොති. **දීඝායුකසංවත්තනිකා එසා**ති එත්ථ පරිත්තකම්මෙන නිබ්බත්තං පවත්තෙ එතං පාණාතිපාතා විරතිකම්මං ආගන්ත්වා අත්තනො එවං වදති

---

1. භොගං-ලි: I, II & මු II. 2. තස්ස දාරකස්ස-ලි: I & මු.
3. නාම, ලි: I-II & මු. I නාම ආගන්ත්වා-මු. II.

නාම: "සචාහං පණ්මතරං ජානෙය්‍යං, න තෙ ඉධ නිබ්බත්තිතුං දදෙය්‍යං, දෙවලොකෙයෙව තං නිබ්බත්තාපෙය්‍යං, හොතු, තං යත්ථ කත්ථචි නිබ්බත්තං, අහං **උපඝාතමහකකම්මං** නාම. උපත්ථම්භනෙන කරිස්සාමී"ති උපත්ථම්භං කරොති. කිං කරොති? පරිස්සයං නාසෙති. භොගෙ උප්පාදෙති. දාරකස්ස මාතුකුච්ඡියං නිබ්බත්තකාලතො පට්ඨාය මාතාපිතූනං සුඛමෙව හොති. යෙපි පකතියා මනුස්සානං පරිස්සයා හොන්ති, සබ්බෙ තෙ අපගච්ඡන්ති. එවං පරිස්සයං විනාසෙති. **දාරකස්ස** පන මාතුකුච්ඡියං නිබ්බත්තකාලතො පට්ඨාය ගෙහෙ භොගානං පමාණං න හොති. නිධිකුම්භියො පුරතොපි පච්ඡතොපි ගෙහෙ පවට්ටමානා පවිසන්ති. මාතාපිතරො පරෙහි ඨපිතධනස්සාපි සම්මුඛීභාවං ගච්ඡන්ති. ධෙනුයො බහුඛීරා හොන්ති. ගොණා සුඛසීලා හොන්ති. සස්සානි සම්පජ්ජන්ති. වඩ්ඪියා වා ප යුත්තං තාවකාලිකං වා දින්නං ධනං අචොදිතා සයමෙව ආහරිත්වා දෙන්ති. දාසාදයො සුවචා හොන්ති. කම්මන්තා න පරිහායන්ති. දාරකො ගබ්භතො පට්ඨාය පරිහාරං ලභති. කොමාරකා වෙජ්ජා සන්නිහිතාව හොන්ති.

ගහපතිකුලෙ ජාතො සෙට්ඨිට්ඨානං, **අමච්චකුලාදීසු** ජාතො සෙනාපතිට්ඨානාදීනි ලභති. එවං භොගෙ උප්පාදෙති. සො අප රිස්සයො මහාභොගො චිරං ජීවතීති එවං අපාණාතිපාතකම්මං දීඝායුක සංවත්තනිකං හොති. අපාණාතිපාතිනා වා කතං අඤ්ඤම්පි කුසලං උළාරං හොති, දීඝායුකපටිසන්ධිං ජනෙතුං සක්කොති. එවම්පි දීඝායුක සංවත්තනිකං හොති. පටිසන්ධිමෙව වා නියමෙත්වා දීඝායුකං කරොති. සන්නිට්ඨානචෙතනාය වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තති. පුබ්බාපරචෙත නාහි වුත්තනයෙන දීඝායුකො හොති. ඉමිනා නයෙන සබ්බපඤ්හ විස්සජ්ජනෙසු අත්ථො දට්ඨබ්බො. විහෙඨනකම්මාදීනි හි පවත්තෙන ආගන්ත්වා අත්තො තථෙව වදමානානි විය උපපීළනෙන නිබ්බා ගතං උප්පාදෙත්වා පටිජග්ගනං අලභන්තස්ස රොගුප්පාදනාදීහි වා විහෙඨනාදීහි වා තස්ස කුසලස්ස අනුළාරතාය වා ආදිතොව පටිසන්ධිනියමෙන වා වුත්තනයෙන පුබ්බාපරචෙතනාවසෙන වා බව්හාබාධතාදීනි කරොන්ති. අපාණාතිපාතො විය අවිහෙඨකතාදීනි, අප්පාබාධතාදීනි. එත්ථ ච පන **ඉස්සාමනකො** හොතීති ඉස්සාය සම්පයුත්තචිත්තො.

උපදුස්සතීති ඉස්සාවසෙනෙව උපක්කොසන්තො දුස්සති. **ඉස්සං බන්ධතී**ති යවකලාපං විය බන්ධිත්වා යථා න නස්සති, එවං බන්ධිත්වා විය ඨපෙති. **අප්පෙසක්ඛො**ති අප්පපක්ඛො අප්පපරිවාරො, රත්තිඛිත්තො විය සරො න පඤ්ඤායති. උච්චිට්ඨහත්ථො නිසීදිත්වා උදකදායකම්පි න ලභති. **න දාතා**ති මච්ඡරියවසෙන න දාතා. අනභිවාදනාදීසු උපපීළකඋපත්ථම්භකකම්මානි නත්ථි. න හි පවත්තෙන නීචකුලීනං වා උච්චාකුලීනං, උච්චාකුලීනං වා නීචකුලීනං සක්කා

කාතුං. පටිසන්ධිං යෙව පන නියමෙත්වා නීචකුලියං කම්මං නීචෙ කුලෙ නිබ්බත්තෙති, උච්චාකුලියං කම්මං උච්චාකුලෙ. **න පරිපුච්ඡිතා හොතීති** එත්ථ අපරිපුච්ඡන්තො නිරයෙ නිබ්බත්තති. අපරිපුච්ඡකො පන ඉදං කාතබ්බං, ඉදං න කාතබ්බන්ති න ජානාති. අජානන්තො කාතබ්බං න කරොති, අකාතබ්බං කරොති. තෙන නිරයෙ නිබ්බත්තති. "ඉති ඛො-පෙ-හීනප්පණීතතායා"ති සත්ථා දෙසනං යථානුසන්ධිං පාපෙසි.

සුභසුත්තවණ්ණනා.

චූළකම්මවිභඞ්ගසුත්තන්තිපි වුච්චති.

අයං දානකථාය කොසල්ලත්ථං තාසු තාසු පාළිඅට්ඨකථාසු වුත්තවසෙන පකිණ්ණකවිනිච්ඡයො. "පඤ්ච දානානි අපුඤ්ඤානි පුඤ්ඤසම්මතානි ලොකස්මිං: මජ්ජදානං සමජ්ජදානං ඉත්ථිදානං උසභදානං චිත්තකම්මදාන"න්ති **පරිවාරෙ** වුත්තං. තත්ථ සමජ්ජදානන්ති පුඤ්ඤකම්මත්ථාය නටනච්චාදීනි අඤ්ඤෙහි ඔලොකාපනං. උසභදානන්ති ධෙනූනං අන්තරෙ ගබ්භගහණත්ථාය උසභවිස්සජ්ජනං. චිත්තකම්මදානන්ති ආවාසං කාරෙත්වා තත්ථ චිත්තකම්මං කාරෙතුං වට්ටති. ඉදම්පන මෙථුනධම්මසමායොජිතං ඉත්ථිපුරිසරූපචිත්තකම්මං සන්ධාය වුත්තං. ඉමානි පඤ්ච කිඤ්චාපි[1] ලොකස්ස පුඤ්ඤසම්මතානි, අථ ඛො අපුඤ්ඤානි අකුසලානියෙවාති අට්ඨකථාටීකාසු වුත්තං. එත්ථ ච වත්ථුත්තයපූජනත්ථාය කතං නටසමජ්ජං කුසලං හොතීති දට්ඨබ්බං. වුත්තං හෙතං **ථෙරගාථායං** :–[2]

"වාදිතෙන ච නච්චෙන සබ්බතාලසමාහිතො,
සම්මුඛං විය සම්බුද්ධං උපට්ඨිං බොධිමුත්තමං.

තෙන චිත්තප්පසාදෙන විමානං[3] උපපජ්ජහං,
සට්ඨි තුරියසහස්සානි පරිවාරෙන්ති මං සදා"ති.

යදා සද්දදානං දස්සාමීති භෙරිමුතිඞ්ගාදීසු අඤ්ඤතරතුරියෙන තිණ්ණං රතනානං උපහාරං කාරෙති, සද්දදානං දෙති, භෙරිආදීනි වජ්ජාපෙති, තදා දානමයං හොතීති **අට්ඨසාලිනියං** වුත්තං. යම්පන වත්ථුත්තයපූජාරහිතං කතං, තං වුත්තනයෙන අකුසලමෙවාති දට්ඨබ්බං. වුත්තං හි **ගාමණිසංයුත්තෙ** :– "පුබ්බෙ ඛො ගාමණි සත්තා අවීතරාගා බන්ධනබද්ධා අවීතදොසා අවීතමොහා. තෙසං නටො රඞ්ගමජ්ඣෙ සමජ්ජමජ්ඣෙ යෙ ධම්මා රජනීයා[4] දොසනීයා මොහනීයා, තෙ උපසංහරති භීයො සරාගාය සදොසාය සමොහාය. සො අත්තනා මත්තො පමත්තො පරෙ මදෙත්වා[5] පමාදෙත්වා කායස්ස භෙදා පරම්මරණා

---

1. පඤ්චපි-ලි: I, II.
2. ථෙරකථායං-ලි: I, II.
3. නිම්මාණං-ලි: I, II. විමානෙ-මු. I.
4. රජ්ජනීයා-ලි: I, II.
5. මජ්ජෙත්වා-මු. II.

පහාසො නාම නිරයො, තත්‍ථ උපපජ්ජති. සචෙ ඛො පනස්ස එවං දිට්ඨි හොති:- යො සො නටො[1] රඞ්ගමජ්ඣෙ සමජ්ජමජ්ඣෙ සච්චාලිකෙන ජනං පහාසෙති, සො පහාසානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජතීති. සාස්ස හොති මිච්ඡාදිට්ඨි. මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස ඛො පනාහං **ගාමණි** ද්වින්නං ගතීනං අඤ්ඤතරං ගතිං වදාමි නිරයං වා තිරච්ඡානයොනිං වා"ති. තත්‍ථ **පහාසො** නාම නිරයොති අවීචියා එකස්මිං කොට්ඨාසෙ නච්චන්තා විය ගායන්තා විය නටවෙසං ගහෙත්වාව පච්චන්ති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං.

දානං නාම චෙතනාදානං දෙය්‍යධම්මදානන්ති දුවිධං හොති. තත්‍ථ චෙතනාදානං අට්ඨකාමාවචරකුසලවසෙන අට්ඨවිධං. පුඤ්ඤකිරියවත්‍ථුවසෙන දානමයං සීලමයන්ති දුවිධං. කායවචීමනොකම්මවසෙන තිවිධං. පටිසන්ධිවසෙන නවවිධං. විපාකදානවසෙන සොළසවිධං. කථං? යස්ස දානං දාතබ්බන්ති දානෙ චිත්තං නියාමිතං පරිණාමිතං අභිණ්හකරණෙන සමුදාචරිතං, පතිරූපදෙසවාසසප්පුරිසූපනිස්සයසද්ධම්මසවණපුබ්බෙකතපුඤ්ඤතාදීහි යොනිසො ආභුජිතඤ්ච හොති. තස්ස ඉමෙහි පච්චයෙහි කුසලචෙතනා දානං උප්පජ්ජති. නාඤ්ඤථා. තඤ්ච යදා සද්ධාබහුලානිසංසදස්සාවිතාදෙය්‍යධම්මපටිග්ගාහකාදිසම්පත්තිපච්චයලාභෙන හට්ඨපහට්ඨො පුබ්බෙකතපුඤ්ඤසංවත්තනිකකම්මඉන්ද්‍රියපරිපාකකිලෙසදූරීභාවපරිපුච්ඡකපඤ්ඤවන්ත[2]සෙවනාදිපච්චයලාභෙන අත්‍ථි දින්නන්ති ආදිනයප්පවත්තං සම්මාදිට්ඨිං පුරක්ඛත්වා[3]කායචිත්තකල්ලභාවදානාදි[4] පුඤ්ඤපරිචයාදිපච්චයලාභෙන අසංසීදන්තො පරෙහි අනුස්සාහිතො දානං දෙති, තදා සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං අසඞ්ඛාරිකං හොති. යදා පන වුත්තනයෙන හට්ඨපහට්ඨො සම්මාදිට්ඨිං පුරක්ඛත්වා අමුත්තචාගතාදිවසෙන සංසීදමානො වා පරෙහි වා උස්සාහිතො දෙති, තදා සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඞ්ඛාරිකං. යදා ඤාතිජනස්ස පටිපත්තිදස්සනෙන ජාතපරිචයා දාරකා භික්ඛූ දිස්වා සොමනස්සජාතා සහසා කිඤ්චිදෙව හත්‍ථගතං දෙන්ති, තදා සොමනස්සසහගතං ඤාණවිප්පයුත්තං අසඞ්ඛාරිකං. යදා දෙථාති ඤාතීහි උස්සාහිතා දෙන්ති, තදා තමෙව සසඞ්ඛාරිකං හොති. යදා පන යථාවුත්තානං සොමනස්සහෙතූනං අභාවං ආගම්ම චතූසු විකප්පෙසු සොමනස්සරහිතා දානං දෙන්ති. තදා සෙසානි චත්තාරි උපෙක්ඛාසහගතානි උප්පජ්ජන්ති. එවං කාමාවචරකුසලචෙතනාවසෙන අට්ඨවිධං හොති.

යදා පන දෙය්‍යධම්මං ලභිත්වා දානං මෙ දාතබ්බන්ති දෙන්ති, තදා **දානමයං** හොති. යදා දෙය්‍යධම්මං ලභිත්වා මය්හං කුලවංසො කුලතන්ති කුලපවෙණී එසා පවත්තං එතන්ති දෙන්ති, තදා **සීලමයං**. එවං පුඤ්ඤකිරියවත්‍ථුවසෙන දුවිධං. යදා පන සහත්‍ථෙන දෙති,

1. සො නරෙ නටො-ලි: I, II.
2. පුඤ්ඤවන්ත-ලි: I, II & මු. II.
3. පුරක්ඛිත්වා-ලි.
4. කල්ලභාවතාදි-ලි: III & මු. I.

තදා **කායකම්මං**. යදා පුත්තදාරදාසාදයොපි ආණාපෙත්වා දාපෙති, තදා **වචීකම්මං**. යදා තමෙව වුත්තප්පකාරං විජ්ජමානකවත්ථුං ආරබ්භ දානං දස්සාමීති චින්තෙති, තදා **මනොකම්මං**. විනයපරියායං පත්වා හි දස්සාමි කරිස්සාමීති වාචා භින්නා හොතීති ඉමිනා ලක්ඛණෙන දානං නාම හොති. අභිධම්මපරියායම්පත්වා පන විජ්ජමානං වත්ථුං ආරබ්භ දස්සාමීති මනසා චින්තිතකාලතො පට්ඨාය කුසලං හොති. අපරභාගෙ කායෙන වාචාය කාතබ්බං කරිස්සතීති වුත්තං. **සම්මොහවිනොදනිය**ම්පන: “ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනෙ බලවපඤ්ඤො මන්දසද්ධො කෙරාටිකපක්ඛං භජති. භෙසජ්ජසමුට්ඨිතො විය රොගො අතෙකිච්ඡො හොති. චිත්තුප්පාදමත්තෙනෙව කුසලං හොතීති අතිධාවිත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි අකරොන්තො නිරයෙ උප්පජ්ජතී”ති වුත්තං. එවං කායවචීමනොකම්මවසෙන තිවිධං. තම්පනෙතං පටිසන්ධිං දදමානං විපාකං පාචයමානං[1] කාමසුගතියං යෙව නවවිධං කාමාවචරපටිසන්ධිං දෙති. අපායකාමරූපභූමීසු යථාරහං සොළසවිධං පවත්තිවිපාකං පච්චති. කථං? අට්ඨවිධෙසු තෙසු දානමයකුසලෙසු යං අත්තනො පවත්තිකාලෙ පුරිමපච්ඡිමභාගප්පවත්තෙහි කුසලෙහි පරිවාරිතං, පච්ඡා වා ආසෙවනලාභෙන සමුදාචිණ්ණං හොති, තං උක්කට්ඨං නාම. යම්පන අකුසලෙහි පරිවාරිතං, පච්ඡා වා දුක්කටමෙතං මයාති විප්පටිසාරුප්පාදනෙන පරිභාවිතං, තං ඔමකං නාම. තත්ථ යං උක්කට්ඨං තිහෙතුකං, තං චතූසු තිහෙතුකපටිසන්ධීසු එකං යෙව පටිසන්ධිං දත්වා පච්ඡා පවත්තියං සොළස විපාකෙ දෙති. යම්පන ඔමකං තිහෙතුකං උක්කට්ඨඤ්ච දුහෙතුකං, තං චතූසු දුහෙතුකපටිසන්ධීසු එකං යෙව දත්වා පච්ඡා තිහෙතුකවජ්ජිතෙ ද්වාදස විපාකෙ දෙති. යං ඔමකං දුහෙතුකං තං මනුස්සෙසු ජච්චන්ධබධිරනපුංසකඋභතොබ්‍යඤ්ජනකාදීනං අහෙතුකපටිසන්ධිං දත්වා පච්ඡා අහෙතුකට්ඨවිපාකෙ දෙති. එකා හි චෙතනා එකං යෙව පටිසන්ධිං දෙති. පවත්තිවිපාකම්පන අනෙකෙසු ජාතිසතසහස්සෙසු දෙති යෙව.

තත්ථ එකජවනවීථියං සත්තසු ජවනචෙතනාසු පඨමජවනචෙතනා **දිට්ඨධම්මවෙදනීයකම්මං** නාම ඉමස්මිං යෙව අත්තභාවෙ විපාකං දෙති. තඤ්ච විසෙසතො දිට්ඨධම්මවෙදනීයං පරිපක්කං අපරිපක්කවෙදනීයන්ති දුවිධං. වුත්තං හි **උපරිපණ්ණාසකට්ඨකථායං** :- යං පඨමවයෙ කතං පඨමවයෙ වා මජ්ඣිමවයෙ වා පච්ඡිමවයෙ වා, මජ්ඣිමවයෙ වා කතං මජ්ඣිමවයෙ වා පච්ඡිමවයෙ වා, පච්ඡිමවයෙ වා කතං තත්ථෙව විපාකං දෙති. තං **දිට්ඨධම්මවෙදනීයං** නාම. යම්පන සත්තදිවසබ්භන්තරෙ විපාකං දෙති, තං පරිපක්කවෙදනීයං නාමාති. තත්‍ර කාකවලියපුණ්ණමල්ලිකාදෙවිආදීනං වත්ථු වෙදිතබ්බං. යං තථා විපාකං දාතුං අසක්කොන්තං, තං අහොසිකම්මං නාම හොති, අවිපාකං සම්පජ්ජති. අත්ථසාධිකා පන සත්තමජවනචෙතනා **උපපජ්ජවෙදනීයං**

---

1. පාපයමානං-ලි: III & මු I.

නාම. තං අනන්තරෙ අත්තභාවෙ විපාකං දෙති. තථා අසක්කොන්තං **අහොසිකම්මං** නාම හොති. උභින්නමන්තරෙ පඤ්ච ජවන චෙතනා **අපරාපරියවෙදනීයං** නාම. තං අනාගතෙ යදා ඔකාසං ලභති, තදා විපාකං දෙති. සති සංසාරප්පවත්තියා **අහොසිකම්මං** නාම න හොති. තෙන මුත්තසත්තො නාම නත්ථි. අප්පඵලමහප්ඵලභාවො පනස්ස වෙලාමදක්ඛිණාවිභඞ්ගසුත්තෙසු වුත්තනයෙනෙව දට්ඨබ්බො. එවං පටිසන්ධිවසෙන ච විපාකදානවසෙන ච **චෙතනාදානං** වෙදිතබ්බං. සීලමයභාවනාමයෙසුපි අයමෙව නයො දට්ඨබ්බො.

දෙය්‍යධම්මදානම්පන: ආමිසදානං අභයදානං ධම්මදානන්ති දාතබ්බ වත්ථුවසෙන තිවිධං. තත්ථ **ආමිසදානං** අජ්ඣත්තිකං බාහිරන්ති දුවිධං. තත්ථ බාහිරං :-

"අන්නං පානං වත්ථං යානං මාලාගන්ධවිලෙපනං,
සෙය්‍යාවසථපදීපෙය්‍යං දානවත්ථූ ඉමෙ දසා"ති.

දසවිධං. තඤ්ච විසෙසතො **විමානවත්ථු**ආදීසු දට්ඨබ්බං. රූප සද්ද ගන්ධරස ඵොට්ඨබ්බ ධම්මාරම්මණවසෙන ඡබ්බිධං. තත්ථ නීලාදි වණ්ණපුප්ඵාදීසු අඤ්ඤතරං ලභිත්වා වණ්ණවසෙන ආභුජිත්වා වණ්ණදානං මයහන්ති බුද්ධාදීනි[1] පූජෙති. තදා **රූපදානං** නාම. යදා සද්දදානං දස්සාමීති භෙරිමුතිඞ්ගාදීනි දෙති, වජ්ජාපෙති, සරභෙසජ්ජං දෙති, ධම්මසවණං ඝොසෙති, සරභඤ්ඤං භණති, ධම්මකථං කථෙති, තදා සද්දදානං නාම. මූලගන්ධමූලරසාදිදානවසෙන **ගන්ධදානං රසදානං** වෙදිතබ්බං. මඤ්චපීඨාදිඵොට්ඨබ්බවත්ථුදානවසෙන **ඵොට්ඨබ්බදානං**. ධම්මාරම්මණදානං ඔජපානජීවිතදානවසෙන වෙදිතබ්බං. තත්ථ යදා ඔජදානං මයහන්ති සප්පිනවනීතාදීනි දෙති, පානදානන්ති අට්ඨ පානානි දෙති, ජීවිතදානන්ති සලාකභත්තාදීනි දෙති, අඵාසුකානං භෙසජ්ජං දෙති, වෙජ්ජං පච්චුපට්ඨාපෙති, ජාලාදීනි ඵාලෙති, ජීවිත පරිත්තාණත්ථාය[2] මාඝාතාදීනි කාරෙති, තදා **ධම්මාරම්මණදානං**. එවං බාහිරදානං වෙදිතබ්බං. අජ්ඣත්තිකදානම්පන යං අජ්ඣත්තිකං වත්ථු යාචකස්ස එකන්තෙනෙව හිතාය සංවත්තති, කරචරණනයනාදි අඞ්ගපච්චඞ්ගෙසු යෙන යෙන අත්ථිකො, තං තස්ස දාතබ්බං, න ඉතරං ඉතරෙසං විහෙසාධිප්පායානං මාරකායිකානං උම්මත්තකානං වා.

තත්ථ ච පුත්තධනාදිබාහිරවත්ථුපරිච්චාගො **දානපාරමී**. අත්තනො අඞ්ගපරිච්චාගො **දානඋපපාරමී**. අත්තනො ජීවිතපරිච්චාගො **දාන පරමත්ථපාරමී**. තථා තිවිධානං වත්ථූනං හෙතු අවීතික්කමණවසෙන තිස්සො **සීලපාරමියො**. තථා තෙසු යෙව ආලයං උපච්ඡින්දිත්වා නික්ඛමණවසෙන **නෙක්ඛම්මපාරමියො**. තෙසු යෙව තණ්හං සමූහනිත්වා හිතාහිතවිනිච්ඡයකරණවසෙන **පඤ්ඤාපාරමියො**. තෙසං යෙව පරිච්චාගාදිඅත්ථාය වායාමවසෙන **විරියපාරමියො**. තෙසං යෙව අන්තරායකරානං[3] ඛමනවසෙන **ඛන්තිපාරමියො**. තෙසං යෙව හෙතු සච්චා

1. බුද්ධාදීනං-මු. 2. පරිත්තාණත්ථානි-ලි, I, II. 3, කරණං ලි. III, මු.

පරිච්චාගවසෙන **සච්චපාරමියො**. තෙසං යෙව විනාසෙපි අචලාධිට්ඨානවසෙන **අධිට්ඨානපාරමියො**. තෙසං යෙව උපඝාතකෙසුපි සත්තෙසු මෙත්තාය අවිජහනවසෙන **මෙත්තාපාරමියො**. තෙසං යෙව උපකාරානුපකාරෙසු සත්තසඞ්ඛාරෙසු මජ්ඣත්තතාපටිලාභවසෙන **උපෙක්ඛාපාරමියො**. එවමිධ **දස පාරමියො** වෙදිතබ්බා.

එවංවිධෙසු පනෙතෙසු බාහිරජ්ඣත්තිකවත්ථූසු ආදීනවානි සංඛෙපො පච්චවෙක්ඛිතබ්බා. කථං? ඛෙත්තවත්ථුහිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිපරිග්ගහවත්ථූනි රාජචොරාදිසාධාරණතො, විවාදාධිට්ඨානතො, සපත්තකාරණතො, පටිලාභපරිපාලනෙසු පරවිහෙඨනදුච්චරිතහෙතුතො, විනාසනිමිත්තසොකාදිඅනෙකවිධබ්‍යසනාවහතො, මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතචිත්තානං අපායූපපත්තිහෙතුතො ච විවිධනානප්පකාරානත්ථාවහානි ච හොන්ති. තෙසං පරිච්චාගො පන ආදිත්තගෙහතො නීහටධනසාරො විය එකන්තහිතසුඛාවහො හොති. සො නිස්සෙසා ච සම්පත්තියො සාධෙති. අජ්ඣත්තිකවත්ථුපි එකන්තෙන විද්ධංසනවිකිරණසභාවං දුක්ඛවත්ථුකං රොගනිඩ්ඩං බහුසාධාරණං අනිච්චං ජෙගුච්ඡං අකතඤ්ඤු දුප්පොසිතං දුප්පරිහාරං[1] අනත්ථාවහං හොති. එවංසභාවෙසු අජ්ඣත්තිකවත්ථූසු සම්මොහවිජම්භිතමෙතං යදිදං "එතම්මම එසො'හමස්මි එසො මෙ අත්තා"ති. සම්මා විනියොජිතමෙතං යදිදං "සාවකපාරමීඤාණස්ස වා පච්චෙකබොධිඤාණස්ස වා සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස වා පටිලාභත්ථාය පරිච්චත්තො මෙ අයං කායො"ති. එවං පච්චවෙක්ඛන්තො හි බාහිරෙසු විය අජ්ඣත්තිකෙසුපි නිරපෙක්ඛො අප්පකසිරෙනෙව දානාදිපුඤ්ඤං පරිපූරෙතුං සක්කොති. එවමෙතං සබ්බම්පි ආමිසදානං නාම, තණ්හාදීහි ආමසිතබ්බතො.

අභයදානම්පන රාජතො චොරතො අග්ගිතො උදකතො වෙරිපුග්ගලතො සීහබ්‍යග්ඝයක්ඛරක්ඛසාදිතො සත්තානං භයෙ පච්චුපට්ඨිතෙ තතො පරිත්තාණභාවෙන වෙදිතබ්බං. **පඤ්චකඞ්ගුත්තරෙ** පන පඤ්චන්නං පාණාතිපාතා වෙරමණීති ආදීනං වසෙන සත්තානං **අභයදානං** වුත්තං. ධම්මදානම්පන "ඉමෙ ධම්මා කුසලා ඉමෙ අකුසලා, ඉමෙ සාවජ්ජා ඉමෙ අනවජ්ජා, ඉමෙ විඤ්ඤුගරහිතා ඉමෙ විඤ්ඤුප්පසත්ථා, ඉමෙ සමත්තා සමාදින්නා අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්ති, ඉමෙ හිතාය සුඛාය සංවත්තන්තී"ති කුසලාකුසලකම්මපථෙ විභජිත්වා කම්මවිපාකෙ ඉධලොකපරලොකෙ ච දස්සෙත්වා අකුසලෙහි නිවත්තාපෙත්වා කුසලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා අවිපරීතධම්මදෙසනා. යො පන "ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා ඉමෙ පරිඤ්ඤෙය්‍යා ඉමෙ පහාතබ්බා ඉමෙ සච්ඡිකාතබ්බා ඉමෙ භාවෙතබ්බා"ති සච්චානි විභාවෙන්තො අමතාධිගමාය පටිපත්තිධම්මං දෙසෙති, ඉදං සිඛාප්පත්තං **ධම්මදානං** නාම. ඉමෙසං වණ්ණනානයා අට්ඨසාලිනියා ච චරියාපිටකට්ඨකථාය ච ඉතිවුත්තකට්ඨකථාය ච සමාහටා.

---

1. දුප්පොසිතපරිහාරං-ලි: I, II, & දුප්පොසිතං දුබ්බිනීහාරං-ලි: III & මු. II.

රතනත්තයෙ කථං දානං දාතබ්බන්ති? "ධරමානං භගවන්තං පච්චයෙහි උපට්ඨහන්තා පූජෙන්තා පරිනිබ්බුතස්ස ච භගවතො උද්දිස්ස ධාතුචෙතියාදිකෙ උපට්ඨහන්තා පූජෙන්තා බුද්ධෙ දානං දදන්ති නාම. **ධම්මං** පූජෙස්සාමාති ධම්මධරෙ භික්ඛූ පච්චයෙහි උපට්ඨහන්තා පූජෙන්තා ධම්මං චිරට්ඨිතිකං කරොන්තා ධම්මෙ දානං දදන්ති නාම. තථා අරියසඞ්ඝං පච්චයෙහි උපට්ඨහන්තා පූජෙන්තා සඞ්ඝෙ දානං දදන්ති නාමා"ති **අඞ්ගුත්තරවණ්ණනායං** වුත්තං. "අප්පමත්තකං පණ්ණමුට්ඨිමත්තදානකුසලං වා මහන්තං වෙලාම දානාදිකුසලං වා හොතු, සචෙ වට්ටසම්පත්තිං පත්ථෙත්වා වට්ටසන්නිස්සිතවසෙන මිච්ඡා ඨපිතං හොති, වට්ටමෙව ආහරිතුං සක්කොති, නො විවට්ටං. "ඉදම්මෙ දානං ආසවක්ඛයාවහං හොතූ"ති එවම්පන විවට්ටං පත්ථෙන්තෙන විවට්ටවසෙන සම්මා ඨපිතං, අරහත්තම්පි පච්චෙකබොධිඤාණම්පි සබ්බඤ්ඤුතඤාණම්පි දාතුං සක්කොතියෙවා"ති **සංයුත්තවණ්ණනායං** වුත්තං. සීලාදිගුණයුත්තස්ස හි කටච්ඡුමත්තා භික්ඛාපි පඤ්චරතනමත්තාය භූමියා පණ්ණසාලාපි කත්වා දින්නා[1] අනෙකානි කප්පසතසහස්සානි දුග්ගතිවිනිපාතතො රක්ඛති, පරියොසානෙ අමතාය ධාතුයා පරිනිබ්බාණස්ස පච්චයො හොති. සකල **විමානවත්ථු පෙතවත්ථු** චෙත්ථ සාධකානි.

"යෙසම්පන කුලානං තීණි සරණානි පඤ්ච සීලානි එකං සලාකභත්තං එකං පක්ඛිකභත්තං එකං වස්සාවාසිකං එකා පොක්ඛරණී එකො ආවාසොති එවරූපානි නිබද්ධපුඤ්ඤානි අත්ථි, තෙසං ගති නිබද්ධා, සොතාපන්නසදිසානෙව තානි කුලානී"ති ච **දසකනිපාතඞ්ගුත්තරවණ්ණනායං** වුත්තං. "යස්ස සද්ධාසීලසුතචාගපඤ්ඤාසඞ්ඛාතා පඤ්ච ධම්මා අත්ථි, න පත්ථනා, තස්ස ගති අනිබද්ධා. යස්ස පත්ථනා අත්ථි, න පඤ්ච ධම්මා, තස්සපි ගති අනිබද්ධාව. යෙසං උභයම්පි අත්ථි, තෙසං ගති නිබද්ධා. යථා හි ආකාසෙ ඛිත්තදණ්ඩො අග්ගෙන වා මජ්ඣෙන වා මූලෙන වා නිපතිස්සතීති නියමො නත්ථි, එවං සත්තානං පටිසන්ධිග්ගහණං අනියතං. තස්මා කුසලකම්මං කත්වා එකස්මිං ඨානෙ පත්ථනං කාතුං වට්ටතී"ති මජ්ඣිමනිකායෙ **සඞ්ඛාරුපපත්තිසුත්තවණ්ණනායං** වුත්තං. "යො හි චීවරාදිකෙ අට්ඨ පරික්ඛාරෙ වා පත්තචීවරමත්තමෙව වා සොතාපන්නාදිඅරියස්ස පුථුජ්ජනස්සෙව වා සීලසම්පන්නස්ස දත්වා "ඉදම්මෙ පරික්ඛාරදානං අනාගතෙ එහිභික්ඛුභාවාය පච්චයො හොතූ"ති පත්ථනං ඨපෙති, තස්ස තං බුද්ධානං සම්මුඛීභාවෙන ඉද්ධිමයපරික්ඛාරලාභාය සංවත්තති. තස්මා පච්ඡිමභවිකස්සෙවා"ති **විනයටීකායං** වුත්තං. "ඉත්ථීනං හි චීවරදානං **මහාලතාපසාධනභණ්ඩන** මත්ථකං පාපෙති. පුරිසානං ඉද්ධිමයපත්තචීවරෙනා"ති **ධම්මපදවණ්ණනායං** වුත්තං. "අත්ථි දින්නන්ති එවමාදිනයප්පවත්තෙන කම්මස්සකතඤාණෙ ඨත්වා බහුං දානං දත්වා සීලං පූරෙත්වා උපොසථං සමාදියිත්වා සුඛෙන සුඛං සම්පත්තියා සම්පත්තිං අනුභවිත්වා නිබ්බානප්පත්තානං ගණනපරිච්ඡෙදො නත්ථී"ති **විභඞ්ගට්ඨකථායං** වුත්තං.

දානකථාය පකිණ්ණකවිනිච්ඡයො.

1. කටච්ඡුමත්තං භික්ඛම්පි-පෙ-සාලම්පි කත්වා දින්නං-සබ්බත්ථ.

මහානාම සුත්තෙ:- **මහානාමොති** දසබලස්ස චූළපිතුපුත්තො එකො සක්‍යරාජා. සො හි දෙවමනුස්සානං උපාසකභාවඤ්ච තස්ස ච සීලසම්පදං සද්ධාසම්පදං චාගසම්පදං පඤ්ඤාසම්පදඤ්චාති පඤ්ච පඤ්හෙ පුච්ඡිතුකාමො භුත්තපාතරාසසමයෙ උපසඞ්කමි. තත්ථ **යතොති** බුද්ධාදිසරණගමනතො. **බුද්ධං සරණං ගතොති** ආදීසු බුද්ධොති සබ්බධම්මෙසු අප්පටිහතඤාණනිමිත්තානුත්තරවිමොක්ඛාධිගමපරිභාවිතක්ඛන්ධසන්තානං සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණපදට්ඨානං වා සච්චාභිසම්බොධිමුප්පාදය පඤ්ඤත්තිකො සත්තවිසෙසො බුද්ධො. යථාහ:- බුද්ධොති යො සො භගවා සයම්භූ අනාචරියකො පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු සාමං සච්චානි අභිසම්බුජ්ඣති, තත්ථ ච සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො ඵලෙසු ච වසීභාවන්ති. තත්ථ **තත්ථචාති** තස්මිං චතුසච්චසම්බොධිසඞ්ඛාතෙ අරහත්තමග්ගෙ. **සබ්බඤ්ඤුතන්ති** සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං. අරහත්තමග්ගෙන සහෙව සකලොපි බුද්ධගුණරාසි ආගතො නාම හොති. තස්මා බුද්ධො අරහත්තමග්ගක්ඛණෙ උප්පජ්ජති නාම. තතො පුබ්බෙ අභිනීහාරතො පට්ඨාය උප්පජ්ජමානො නාම. අරහත්තඵලක්ඛණෙ උප්පන්නො නාමාති වුච්චති. අයං තාවත්ථතො 'බුද්ධවිභාවනා. බ්‍යඤ්ජනතො පන යං කිඤ්චි අත්ථි ඤෙය්‍යං නාම, සබ්බසෙව බුද්ධත්තා විමොක්ඛන්තිකඤාණවසෙන බුද්ධො. යස්මා වා චත්තාරි සච්චානි අත්තනාපි බුජ්ඣි, අඤ්ඤෙපි සත්තෙ බොධෙසි. තස්මා එවමාදීහිපි කාරණෙහි බුද්ධො. තත්ථ **විමොක්ඛන්තිකඤාණවසෙනාති** එත්ථ සබ්බසො පටිපක්ඛෙහි විමුච්චතීති=විමොක්ඛො; අග්ගමග්ගො. තස්ස අන්තො අග්ගඵලං. තත්ථ භවං තස්මිං ලද්ධෙ ලද්ධබ්බතො විමොක්ඛන්තිකං; සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සද්ධිං සබ්බම්පි බුද්ධඤාණං. හිංසතීති සරණං, සබ්බං අනත්ථං අපායදුක්ඛං සබ්බං සංසාරදුක්ඛං හිංසති විනාසෙති විද්ධංසෙතීති අත්ථො. **සරණං ගතොති** බුද්ධො භගවා අම්හාකං සරණං ගති පරායණං පටිසරණං, අඝස්ස තාතා, හිතස්ස විධාතාති ඉමිනා අධිප්පායෙන බුද්ධං ගතො භජන්තො සෙවන්තො පයිරුපාසන්තො ජානන්තො වා බුජ්ඣන්තො වා. අධිගතමග්ගෙ සච්ඡිකතනිරොධෙ යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙ ච අපායෙසු අපතමානෙ ධාරෙතීති=ධම්මො; අරියමග්ගො චෙව නිබ්බානඤ්ච. **ජනනවිමානෙ** ආගතනයෙන වා නාතියෙව ඵලපරියත්තිධම්මෙහි සද්ධිං වෙදිතබ්බාති. දිට්ඨිසීලසඞ්ඝාතෙන[1] සංහතො ඝටිතො සමෙතොති=සඞ්ඝො; අට්ඨඅරියපුග්ගලසමූහො. අරියපුග්ගලා හි දූරෙ ඨිතාපි අත්තනො ගුණසාමග්ගියා සංහතා එව. තදුභයම්පි වුත්තනයෙනෙව සරණං ගතො හොති.

එත්ථ ච සරණගමනකොසල්ලත්ථං 'සරණං, සරණගමනං, යො සරණං ගච්ඡති, සරණගමනප්පභෙදො, ඵලං, සඞ්කිලෙසො, භෙදො, වොදාන'න්ති අයං පභෙදො වෙදිතබ්බො. තත්ථ රතනත්තයං

---

1. සඞ්ඛාතෙන-බහූසු.

වුත්තත්ථෙන සරණං නාම. තප්පසාදතග්ගරුතාහි විහතවිද්ධස්තකිලෙසො තප්පරායණතාකාරප්පවත්තො චිත්තුප්පාදො සරණගමනං. සරණන්ති ගච්ඡති[1] එතෙනාති කත්වා තංසමඞ්ගී සත්තො සරණං ගච්ඡති. වුත්තප්පකාරෙන චිත්තුප්පාදෙන එතානි මෙ තීණි රතනානි සරණං, එතානි පරායණන්ති එවං උපෙතීති අත්ථො. පභෙදතො පන දුවිධං සරණගමනං: ලොකුත්තරං ලොකියඤ්ච. තත්ථ **ලොකුත්තරං** දිට්ඨසච්චානං මග්ගක්ඛණෙ සරණගමනූපක්කිලෙසසමුච්ඡෙදෙන ආරම්මණතො නිබ්බානාරම්මණං හුත්වා කිච්චතො සකලෙපි රතනත්තයෙ ඉජ්ඣති. අත්ථතො චතුසච්චාධිගමො එව ලොකුත්තරසරණගමනං. **ලොකියං** පුථුජ්ජනානං සරණගමනූපක්කිලෙසවික්ඛම්භනෙන ආරම්මණතො බුද්ධාදිගුණාරම්මණං හුත්වා ඉජ්ඣති. තං අත්ථතො බුද්ධාදීසු සම්මාසම්බුද්ධො භගවාති ආදිනා සද්ධාපටිලාභො. සද්ධාමූලිකා ච සම්මාදිට්ඨි. පුඤ්ඤකිරියවත්ථුසු දිට්ඨිජුකම්මන්ති වුච්චති. තයිදං චතුධා පවත්තති:- අත්තසන්නිය්‍යාතනෙන, තප්පරායණතාය, සිස්සභාවූපගමනෙන, පණිපාතෙනාති. තත්ථ **අත්තසන්නිය්‍යාතනං** නාම "අජ්ජ ආදිං කත්වා අහං අත්තානං බුද්ධස්ස නිය්‍යාතෙමි, ධම්මස්ස සඞ්ඝස්සා"ති එවං බුද්ධාදීනං සංසාරදුක්ඛනිත්ථරණත්ථං අත්තපරිච්චජනං. **තප්පරායණතා** නාම "අජ්ජ ආදිං කත්වා අහං බුද්ධපරායණො, ධම්මසඞ්ඝපරායණො, ඉති මං ධාරෙථා"ති එවං තප්පරායණභාවො[2]. **සිස්සභාවූපගමනං** නාම "අජ්ජ ආදිං කත්වා අහං බුද්ධස්ස අන්තෙවාසිකො, ධම්මස්ස, සඞ්ඝස්ස, ඉති මං ධාරෙථා"ති එවං සිස්සභාවස්ස උපගමනං. **පණිපාතො** නාම "අජ්ජ ආදිං කත්වා අහං අභිවාදනපච්චුට්ඨානඅඤ්ජලිකම්මසාමීචිකම්මං බුද්ධාදීනංයෙව කාරෙමි, ඉති මං ධාරෙථා"ති එවං බුද්ධාදීසු පරමනිපච්චකාරො[3]. ඉමෙසං චතුන්නං ආකාරානං අඤ්ඤතරං කරොන්තෙන ගහිතං හොති සරණගමනං. සො පනෙස පණිපාතො ඤාතිභයාචරියදක්ඛිණෙය්‍යවසෙන චතුබ්බිධො හොති. තත්ථ දක්ඛිණෙය්‍යපණිපාතෙන සරණගමනං හොති, න ඉතරෙහි තීහි. සෙට්ඨවසෙනෙව හි සරණං ගය්හති, සෙට්ඨවසෙන භිජ්ජති. තස්මා යො "අයමෙව ලොකෙ සබ්බසත්තුත්තමො අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යො"ති වන්දති, තෙනෙව සරණං ගහිතං හොති, න ඤාතිභයාචරියසඤ්ඤාය වන්දන්තෙන. ගහිතසරණස්ස අඤ්ඤතිත්ථියෙසු පබ්බජිතම්පි 'ඤාතකො මෙ අය'න්ති වන්දතො සරණං න භිජ්ජති. තථා රාජානං භයෙන වන්දතො, 'ආචරියො මෙ අය'න්ති කිඤ්චි සිප්පං සික්ඛාපකං තිත්ථියං වන්දතොපි. එත්ථ ච ලොකුත්තරසරණගමනස්ස චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි විපාකඵලං, සබ්බදුක්ඛක්ඛයො ආනිසංසඵලං. වුත්තම්පි චෙතං:-

---

1. සරන්ති ගච්ඡන්ති-ලි. I. II.
2. එවං තප්පටිසරණභාවො-ලි. III & මු. I. ආදිනා තප්පරායණභාවො-ලි. I, II.
3. නිපච්චාකාරො-මු.

"යො ච බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච සරණං ගතො,
චත්තාරි අරියසච්චානි සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති.

දුක්ඛං දුක්ඛසමුප්පාදං දුක්ඛස්ස ච අතික්කමං,
අරියඤ්චට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං දුක්ඛූපසමගාමිනං.

එතං ඛො සරණං ඛෙමං එතං සරණමුත්තමං,
එතං සරණමාගම්ම සබ්බදුක්ඛා පමුච්චතී"ති.

නිච්චතො අනුපගමනාදිවසෙනාපිස්ස ආනිසංසඵලං දට්ඨබ්බං. වුත්තං හෙතං:-"අට්ඨානමෙතං භික්ඛවෙ අනවකාසො, යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො කඤ්චි සඞ්ඛාරං නිච්චතො උපගච්ඡෙය්‍යා"ති ආදි. ලොකියසරණගමනස්ස පන භවසම්පදාපි භොගසම්පදාපි ඵලං. වුත්තමපි චෙතං:-

"යෙ කෙචි බුද්ධං සරණං ගතාසෙ න තෙ ගමිස්සන්ති අපායං,
පහාය මානුසං දෙහං දෙවකායං පරිපූරෙස්සන්තී"ති.

අපරම්පි වුත්තං:-"අථ ඛො **සක්කො** දෙවානමින්දො අසීතියා දෙවතාසහස්සෙහි සද්ධිං යෙනායස්මා **මහාමොග්ගල්ලානො** තෙනුපසඞ්කමි-පෙ-එකමන්තං ඨිතං ඛො සක්කං දෙවානමින්දං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො එතදවොච: සාධු ඛො දෙවානමින්ද! බුද්ධං සරණගමනං හොති. බුද්ධං සරණගමනහෙතු ඛො දෙවානමින්ද! එවමිධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස භෙදා පරම්මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති. තෙ අඤ්ඤෙ දෙවෙ දසහි ඨානෙහි අධිගණ්හන්ති: දිබ්බෙන ආයුනා, දිබ්බෙන වණ්ණෙන, සුඛෙන, යසෙන, ආධිපතෙය්‍යෙන; දිබ්බෙහි රූපෙහි සද්දෙහි ගන්ධෙහි රසෙහි ඵොට්ඨබ්බෙහී"ති. එස නයො ධම්මෙ සඞ්ඝෙ ච. වෙලාමසුත්තාදිවසෙන හි සරණගමනස්ස ඵලවිසෙසො වෙදිතබ්බො. තත්ථ ච ලොකියසරණගමනඤ්චත්ථ තීසු වත්ථූසු අඤ්ඤාණසංසයමිච්ඡාඤාණාදීහි සඞ්කිලිස්සති, න මහාජුතිකං හොති, න මහාවිප්ඵාරං. ලොකුත්තරස්ස පන නත්ථි සඞ්කිලෙසො. ලොකියසරණගමනස්ස දුවිධො භෙදො: සාවජ්ජො අනවජ්ජො චාති. තත්ථ **සාවජ්ජො** අඤ්ඤසත්ථාරාදීසු අත්තසන්නිය්‍යාතනාදීහි හොති. සො අනිට්ඨඵලො. **අනවජ්ජො** කාලකිරියාය. අවිපාකත්තා අඵලො. ලොකුත්තරස්ස පන නෙවත්ථි භෙදො. භවන්තරෙපි හි අරියසාවකො නාඤ්ඤං සත්ථාරං උද්දිසති. වොදානම්පි ච ලොකියස්සෙව. යස්ස හි සඞ්කිලෙසො, තස්සෙව තතො වොදානෙන භවිතබ්බං. ලොකුත්තරම්පන නිච්චවොදානමෙවාති. එවං "සරණං, සරණගමන"න්ති ආදීනං පපඤ්චො වෙදිතබ්බො.

එත්තාවතාති එත්තකෙනෙව සරණගමනෙන උපාසකො හොති, න ජාතිආදීහි කාරණෙහි. **උපාසකො**ති එත්ථ උපාසකවිධිකොසල්ලත්ථං 'කො උපාසකො? කස්මා උපාසකොති වුච්චති? කිමස්ස සීලං? කො ආජීවො? කා විපත්ති? කා සම්පත්තී?'ති ඉදං පකිණ්ණකම්මං

වෙදිතබ්බං. තෙසු **කො උපාසකොති** ඛත්තියාදීසු යො කොචි ගහට්ඨො. **කස්මා උපාසකොති?** රතනත්තයං උපාසනතො. සො හි බුද්ධං උපාසතීති උපාසකො, ධම්මං සඞ්ඝං උපාසතීති උපාසකො. එත්තාවතා තදුභයම්පි භගවතා විස්සජ්ජිතමෙව හොති. **කිමස්ස සීලන්ති?** පඤ්චසීලමෙව. **කො ආජීවොති?** පඤ්චඅධම්මවණිජ්ජං පහාය සම්මා ආජීවකප්පනං. **කා විපත්තීති** අඤ්ඤාණසංසයාදිපාපධම්මා ච **උපාසකචණ්ඩාලසුත්තෙන** වුත්තදුස්සීල්‍යාදයො ච. **කා සම්පත්තීති?** සම්මාඤාණසද්ධාදයො ච **උපාසකරතනසුත්තෙන** වුත්තසුසීල්‍යාදයො ච. ඉදානි පන භගවා උපාසකස්ස සීලං දස්සෙන්තො **පාණාතිපාතා පටිවිරතො හොතීති** ආදිමාහ.

තත්ථ පාණාතිපාතාදීසු පාණස්ස සරසෙනෙව පතනසභාවස්ස අන්තරා එව අතීව පාතනං=අතිපාතො. සණිකං පතිතුං අදත්වා සීඝං පාතනන්ති අත්ථො. අතික්කම්ම වා සත්ථාදීහි අභිභවිත්වා පාතනං=අතිපාතො. පාණඝාතොති වුත්තං හොති. **පාණොති** චෙත්ථ ඛන්ධසන්තානො, යො සත්තොති වොහරීයති. පරමත්ථතො රූපාරූපජීවිතින්ද්‍රියං. රූපජීවිතින්ද්‍රියෙ හි විකොපිතෙ ඉතරම්පි තං සම්බන්ධතාය විනස්සති. තස්මිං පන පාණෙ පාණසඤ්ඤිනො ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදකඋපක්කමසමුට්ඨාපිකා කායවචීද්වාරානං අඤ්ඤතරද්වාරප්පවත්තා වධකචෙතනා පාණාතිපාතො. ජීවිතින්ද්‍රියස්ස හි නිස්සයභූතෙසු උපක්කමකාරණහෙතුකාමහාභූතප්පච්චයා උප්පජ්ජනකමහාභූතා පුරිමසදිසා නුප්පජ්ජන්ති, අසදිසායෙව උප්පජ්ජන්ති. සමානජාතිකානං කාරණා න හොන්ති. ස්වායං පාණාතිපාතො ගුණරහිතෙසු තිරච්ඡානගතාදීසු ඛුද්දකපාණෙ අප්පසාවජ්ජො, මහාසරීරෙ මහාසාවජ්ජො, පයොගමහන්තතාය. පයොගසමත්තෙපි වත්ථුමහන්තතාදීහි මහාසාවජ්ජො. ගුණවන්තෙසු මනුස්සාදීසු අප්පගුණෙ අප්පසාවජ්ජො, මහාගුණෙ මහාසාවජ්ජො. සරීරගුණානං පන සමතාය සති කිලෙසානං උපක්කමානඤ්ච මුදුතාය අප්පසාවජ්ජො, තිබ්බතාය මහාසාවජ්ජො. එත්ථ ච පයොගවත්ථුමහන්තතාදීහි මහාසාවජ්ජතා තෙහි පච්චයෙහි උප්පජ්ජමානාය චෙතනාය බලවභාවතො වෙදිතබ්බා.

තස්ස "පාණො, පාණසඤ්ඤිතා, වධකචිත්තං, උපක්කමො, තෙන මරණ"න්ති පඤ්ච සම්භාරා. තෙසු පාණසඤ්ඤිතාවධකචිත්තානි පුබ්බභාගියානිපි හොන්ති. උපක්කමො වධකචෙතනාසමුට්ඨාපිතො. තස්ස ඡප්පයොගා: සාහත්ථිකො, ආණත්තිකො, නිස්සග්ගියො, ථාවරො, විජ්ජාමයො, ඉද්ධිමයොති. වජ්ඣවධකානං යුගනද්ධවසෙන එකතාය පාණාතිපාතස්ස එකතා, නානතාය වා නානතා දට්ඨබ්බා. බහුසු හි වා වධකෙසු එකෙන වා බහූහි වා පයොගෙහි බහූ වජ්ඣෙ වධෙන්තෙසු බහූ පාණාතිපාතා හොන්ති. තථා එකස්මිං වධකෙ බහූ වජ්ඣෙ වධෙන්තෙ බහූ පාණාතිපාතා. බහූසු වධකෙසු එකං වජ්ඣං

වධෙන්තෙසු බහූ පාණාතිපාතා. යං උද්දිස්ස පහරති, තස්සෙව මරණෙන කම්මබන්ධො.[1] යො කොචි මරතූති එවං අනුද්දිස්ස පහාරප්පච්චයා යස්ස කස්සචි මරණෙන කම්මබන්ධො.[1] සො ච පහරිතමත්තෙ වා මරතු, පච්ඡා වා තෙනෙව රොගෙන, පහරිතක්ඛණෙයෙව කම්මබන්ධො.[1] මරණාධිප්පායෙන දින්නෙන පහාරෙන අමතස්ස පුන අඤ්ඤෙන චිත්තෙන පහාරෙ දින්නෙ යදි පඨමෙනෙව මරති, කම්මබන්ධො.[1] අථ දුතියෙන, නත්ථි පාණාතිපාතො. බහූහිපි එකස්ස පහාරෙ දින්නෙ යස්ස පහාරෙන මරති, තස්සෙව කම්මබන්ධො.[1] පුථුජ්ජනකාලෙයෙව සත්ථප්පහාරෙ වා විසෙ වා දින්නෙ යදි සො අරහත්තං පත්වා තෙනෙව මරති, අරහන්තඝාතකො[2] හොති යෙව. යම්පන පුථුජ්ජනකාලෙ දින්නදානං අරහත්තං පත්වා පරිභුඤ්ජති, පුථුජ්ජනස්සෙව තං දානං දින්නං හොති.

අදින්නාදානාති එත්ථ අදින්නස්ස ආදානං=අදින්නාදානං. පරස්ස හරණං, ථෙය්‍යං, චොරිකාති වුත්තං හොති. අදින්නන්ති පරපරිග්ගහිතං, යත්ථ පරො යථාකාමකාරිතං ආපජ්ජන්තො අදණ්ඩාරහො අනුපවජ්ජො[3] ච හොති. තස්මිම්පන පරපරිග්ගහිතෙ පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිනො තදාදායකඋපක්කමසමුට්ඨාපිකා කායවචීද්වාරානං අඤ්ඤතරද්වාරප්පවත්තා ථෙය්‍යචෙතනා අදින්නාදානං. තං හීනෙ පරසන්තකෙ අප්පසාවජ්ජං, පණීතෙ මහාසාවජ්ජං. තථා ඛුද්දකෙ මහන්තෙ ච. වත්ථුසමත්තෙ සති ගුණාධිකානං සන්තකෙ මහාසාවජ්ජං. වත්ථුගුණානම්පන සමත්තෙ සති කිලෙසානං පයොගස්ස ච මුදුභාවෙ අප්පසාවජ්ජං, තිබ්බභාවෙ මහාසාවජ්ජං. තස්ස පඤ්ච සම්භාරා: පරපරිග්ගහිතං, පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිතා, ථෙය්‍යචිත්තං, උපක්කමො, තෙන හරණන්ති. ඡප්පයොගා: සාහත්ථිකාදයොව. තෙ ච ඛො යථානුරූපං "ථෙය්‍යාවහාරො පසය්හාවහාරො පටිච්ඡන්නාවහාරො පරිකප්පාවහාරො කුසාවහාරො"ති ඉමෙසං අවහාරානං වසෙන පවත්තා.

කාමෙසූති මෙථුනසමාචාරෙසු. **මිච්ඡාචාරො**ති එකන්තනින්දිතො ලාමකාචාරො. සො පන ලක්ඛණතො අසද්ධම්මාධිප්පායෙන කායද්වාරප්පවත්තා අගමනීයට්ඨානවීතික්කමචෙතනා. තත්ථ අගමනීයට්ඨානං නාම: පුරිසානං තාව "මාතුරක්ඛිතා පිතුරක්ඛිතා මාතාපිතුරක්ඛිතා භාතුරක්ඛිතා භගිනිරක්ඛිතා ඤාතිරක්ඛිතා ගොත්තරක්ඛිතා ධම්මරක්ඛිතා සාරක්ඛා සපරිදණ්ඩා"ති ඉමා දස, "ධනක්කීතා ඡන්දවාසිනී භොගවාසිනී පටවාසිනී ඔදපත්තකිනී ඔභතචුම්බටා දාසී ච භරියා කම්මකාරී ච භරියා ධජාහටා මුහුත්තිකා"ති ඉමා දසාති වීසති ඉත්ථියො. ඉත්ථීසු ද්වින්නං සාරක්ඛසපරිදණ්ඩානං දසන්නඤ්ච ධනක්කීතාදීනන්ති ද්වාදසන්නං ඉත්ථීනං අඤ්ඤෙ පුරිසා අගමනීයට්ඨානං. එතාසු ච මාතුරක්ඛිතාදීනං අට්ඨන්නං පුරිසන්තරගමනෙ මිච්ඡාචාරො නත්ථි. කස්මා? න මාතාදයො තාසං එසෙ ඉස්සරා. මාතා

1. කම්මබද්ධො-කත්ථචි. 2. අරහන්තඝාතො-කත්ථචි. 3. අනුපවජ්ජො-කත්ථචි.

දයො හි න අත්තනො ඵස්සානුභවනත්ථං රක්ඛන්ති, කෙවලං අනාචාරං නිසෙධෙන්තා තාසං පුරිසන්තරගමනං වාරෙන්ති. සෙසානං ද්වින්නං සාරක්ඛසපරිදණ්ඩානං දසන්නඤ්ච ධනක්කීතාදීනන්ති ද්වාදසන්නං පුරිසන්තරගමනෙ මිච්ඡාචාරො හොති, සසාමිකභාවතො සාමිකස්ස ච සන්තකං ඵස්සං ථෙනෙත්වා පරෙසං[1] අභිරතිඋප්පාදනතො. පුරිසස්ස පන එතාසු වීසතීසු[2] මිච්ඡාචාරො හොති, මාතාදීහි යථා පුරිසෙහි සද්ධිං සංවාසං න කප්පෙන්ති, තථා 'රක්ඛිතත්තා, පරෙසං රක්ඛිතඵස්සං ථෙනෙත්වා ඵුට්ඨභාවතො. සො පනෙස මිච්ඡාචාරො සීලාදිගුණරහිතෙ 'අගමනීයට්ඨානෙ' අප්පසාවජ්ජො, ගුණසම්පන්නෙ මහාසාවජ්ජො. ගුණරහිතෙපි අභිභවිත්වා චරන්තස්ස මහාසාවජ්ජො, උභින්නං සමානච්ඡන්දතාය අප්පසාවජ්ජො. සමානච්ඡන්දභාවෙපි කිලෙසානං උපක්කමානඤ්ච මුදුතාය අප්පසාවජ්ජො, තිබ්බතාය මහාසාවජ්ජො. තස්ස චත්තාරො සම්භාරා: අගමනීයවත්ථු, තත්ථ සෙවනචිත්තං, සෙවනපයොගො, මග්ගෙන මග්ගපටිපත්තිඅධිවාසනන්ති. තත්ථ අත්තනො රුචියා පවත්තිතස්ස තයො, බලක්කාරෙන පවත්තිතස්ස තයොති අනවසෙසග්ගහණෙන චත්තාරො දට්ඨබ්බා. අත්ථසිද්ධි පන තීහෙව.[3] එකො පයොගො, සාහත්ථිකොව.

මුසාති විසංවාදනපුරෙක්ඛාරස්ස අත්ථභඤ්ජකො කායවචීපයොගො. විසංවාදනාධිප්පායෙන පනස්ස පරවිසංවාදකකායවචීපයොගසමුට්ඨාපිකා චෙතනා මුසාවාදො. අපරො නයො: **මුසාති** අභූතං වත්ථු. **වාදොති** තස්ස භූතතො තච්ඡතො විඤ්ඤාපනං. තස්මා අතථං වත්ථුං තථතො පරං විඤ්ඤාපෙතුකාමස්ස තථා විඤ්ඤාපනපයොගසමුට්ඨාපිකා චෙතනා මුසාවාදො. සො යමත්ථං භඤ්ජති, තස්ස අප්පතාය අප්පසාවජ්ජො, මහන්තතාය මහාසාවජ්ජො. අපිච ගහට්ඨානං අත්තනො සන්තකං අදාතුකාමතාය නත්ථීති ආදිනයප්පවත්තො අප්පසාවජ්ජො, සක්ඛිනා හුත්වා අත්ථභඤ්ජනවසෙන වුත්තො මහාසාවජ්ජො. පබ්බජිතානම්පි අප්පකං තෙලං වා සප්පිං වා ලභිත්වා හසාධිප්පායෙන අජ්ජ ගාමෙ තෙලං නදී මඤ්ඤෙ සන්දතීති පුරණකථානයෙන පවත්තො අප්පසාවජ්ජො, අදිට්ඨංයෙව දිට්ඨන්ති ආදිනා නයෙන වදන්තානං මහාසාවජ්ජො. තථා යස්ස අත්ථං භඤ්ජති, තස්ස අප්පගුණමහාගුණතාය මුදුතිබ්බකිලෙසතාය ච. තස්ස චත්තාරො සම්භාරා: අතථං වත්ථු, විසංවාදනචිත්තං, තජ්ජො වායාමො, පරස්ස තදත්ථවිජානනන්ති. විසංවාදනාධිප්පායෙන හි පයොගෙ කතෙපි පරෙන තස්මිං අත්ථෙ අවිඤ්ඤාතෙ විසංවාදනස්ස අසිජ්ඣනතො පරස්ස තදත්ථවිජානනම්පි එකො සම්භාරො වෙදිතබ්බො. කෙචි පන අභූතවචනං විසංවාදනචිත්තං පරස්ස තදත්ථවිජානනන්ති තයො සම්භාරාති වදන්ති. සබ්බෙ පන

1. පරපුරිසානං-ලි. I. II.
2. රසිභෙදභාවෙ බහුවචනං චින්තනීයං.
3. අත්ථසිද්ධිපන්තීහෙව-මු. I. & අත්ථසිද්ධි පන තිණ්ණොව-මු. II.

පරෙ දුක්ඛතාය විචාරෙත්වා තමත්ථං ජානාති, සන්නිට්ඨාපකචෙතනාය පවත්තත්තා කිරියසමුට්ඨාපකචෙතනාක්ඛණෙයෙව කම්මුනා බජ්ඣති. එකො පයොගො: සාහත්ථිකොව. කායෙන වා කායපටිබද්ධෙන වා වාචාය වා පරවිසංවාදනකිරියාකරණෙන දට්ඨබ්බො.

සුරාති පිට්ඨසුරා පූවසුරා ඔදනසුරා කිණ්ණපක්ඛිත්තා සම්භාරසංයුත්තාති පඤ්ච සුරා. **මෙරය**න්ති පුප්ඵාසවො ඵලාසවො මධ්වාසවො ගුළාසවො සම්භාරසංයුත්තොති පඤ්ච ආසවා. තදුභයම්පි මදනීයට්ඨෙන මජ්ජං. යං වා පනඤ්ඤම්පි කිඤ්චි අත්ථි මදනීයං, යෙන පීතෙන මත්තො හොති පමත්තො, ඉදං වුච්චති මජ්ජං. **පමාදට්ඨාන**න්ති යාය චෙතනාය තං බීජතො පට්ඨාය පිබති, කායද්වාරප්පවත්තා සා සුරාමෙරයමජ්ජානං අජ්ඣොහරණචෙතනා මදප්පමාදහෙතුතො පමාදට්ඨානන්ති වුච්චති. **විමතිවිනොදනිය**ම්පන “පිට්ඨපූවාදිනිබ්බත්තා සුරා චෙව පුප්ඵාදීනං[1] මෙරයඤ්ච සුරාමෙරයං, තදෙව මදනීයට්ඨෙන මජ්ජඤ්චෙව පමාදකාරණට්ඨෙන පමාදට්ඨානඤ්ච. තං යාය චෙතනාය පිබති, තස්සා එතං අධිවචන”න්ති වුත්තං. තත්ථ **පිට්ඨසුරා**ති පිට්ඨං භාජනෙ පක්ඛිපිත්වා තජ්ජං උදකං දත්වා මද්දිත්වා කතා. එවං පූවසුරා ඔදනසුරාපි කතා. කිණ්ණාති සුරාය බීජං වුච්චති, යෙ සුරාමොදකාතිපි වුච්චන්ති. තෙ පක්ඛිපිත්වා කතා කිණ්ණපක්ඛිත්තා නාම. ධාතකීසාසපාදිනානාසම්භාරෙහි සංයොජිතා සම්භාරසංයුත්තා නාම. මධුකතාලනාලිකෙරාදිපුප්ඵරසො චිරපරිවාසිතො පුප්ඵාසවො. මුද්දිකාරසො මධ්වාසවො. උච්ඡුරසො ගුළාසවො. හරීටකාමලකකටුකභණ්ඩාදි නානාසම්භාරානං රසො චිරපරිවාසිතො සම්භාරසංයුත්තො නාම. බීජතො පට්ඨායාති සම්භාරෙ පටියාදෙත්වා චාටියං පක්ඛිත්තකාලතො පට්ඨාය.

තස්ස: මජ්ජභාවො, පාතුකම්යතාචිත්තං, තජ්ජො වායාමො, අජ්ඣොහරණන්ති චත්තාරො සම්භාරා. අකුසලචිත්තෙනෙවස්ස පාතබ්බතො එකන්තෙන සාවජ්ජභාවො. අරියසාවකානම්පන වත්ථුං අජානන්තානම්පි මුඛං න පවිසති, පගෙව ජානන්තානං. අප්පකස්ස පසතමත්තස්ස පානං අප්පසාවජ්ජං, අඩ්ඪාළ්හකමත්තස්ස පානං තතො මහන්තඤ්ච මහාසාවජ්ජං. කායප්පචාලනසමත්ථං බහුං පිවිත්වා ගාමඝාතාදිකම්මං කාරෙන්තස්ස මහාසාවජ්ජමෙව. පාපකම්මං හි පාණාතිපාතං පත්වා ඛීණාසවෙ මහාසාවජ්ජං. අදින්නාදානම්පත්වා ඛීණාසවස්ස සන්තකෙ මහාසාවජ්ජං. මිච්ඡාචාරම්පත්වා ඛීණාසවාය භික්ඛුණියා වීතික්කමෙ. මුසාවාදම්පත්වා මුසාවාදෙන සඞ්ඝභෙදෙ. සුරාපානම්පත්වා කායප්පචාලනසමත්ථං බහුං පිවිත්වා ගාමඝාතාදිකම්මෙ මහාසාවජ්ජං. සබ්බෙහිපි චෙතෙහි මුසාවාදෙන සඞ්ඝභෙදොව මහාසාවජ්ජො, තං හි කත්වා කප්පං නිරයෙ පච්චති. සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානමෙව මහාසාවජ්ජං, න තථා පාණාතිපාතාදයො. කස්මා? මනුස්සභූතස්සාපි උම්මත්තකභාවසංවත්තනෙන අරියධම්මන්තරායකරණතොති **ඛුද්දකපාඨට්ඨ**කථායං වුත්තං.

---

1. පුප්ඵාදිනි-ලි. I. II & මු. II. පුප්ඵාදිනා-මු. I.

එතෙසු සභාවතො ආරම්මණතො වෙදනාතො මූලතො කම්මතො සමුට්ඨානතො ඵලතොති සත්තහාකාරෙහි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. තත්ථ **සභාවතො** පාණාතිපාතාදයො සබ්බෙපි චෙතනාසභාවාව. **ආරම්මණතො** පාණාතිපාතො ජීවිතින්ද්‍රියාරම්මණතො සඞ්ඛාරාරම්මණො. අදින්නාදානං සත්තාරම්මණං වා සඞ්ඛාරාරම්මණං වා. මිච්ඡාචාරො ඵොට්ඨබ්බවසෙන සඞ්ඛාරාරම්මණො. සත්තාරම්මණොති එකෙ. මුසාවාදො සත්තාරම්මණො වා සඞ්ඛාරාරම්මණො වා. සුරාපානං සඞ්ඛාරාරම්මණං. **වෙදනාතො** පාණාතිපාතො දුක්ඛවෙදනො. අදින්නාදානං තිවෙදනං. මිච්ඡාචාරො සුඛමජ්ඣත්තවසෙන ද්විවෙදනො. තථා සුරාපානං. සන්නිට්ඨාපකචිත්තෙන පන උභයම්පි මජ්ඣත්තවෙදනං න හොති.[1] මුසාවාදො තිවෙදනො. **මූලතො** පාණාතිපාතො දොසමොහවසෙන ද්විමූලකො. අදින්නාදානං මුසාවාදො ච ලොභමොහවසෙන දොසමොහවසෙන වා, මිච්ඡාචාරො සුරාපානඤ්ච ලොභමොහවසෙන ද්විමූලං. **කම්මතො** මුසාවාදො චෙත්ථ වචීකම්මං, සෙසං චතුබ්බිධම්පි කායකම්මමෙව. **සමුට්ඨානතො** පාණාතිපාතො අදින්නාදානං මුසාවාදො කායචිත්තතො වාචාචිත්තතො කායවාචාචිත්තතොති තිසමුට්ඨානා. මිච්ඡාචාරො කායචිත්තවසෙන එකසමුට්ඨානො. සුරාපානං කායතො ච කායචිත්තතො චාති ද්විසමුට්ඨානං. **ඵලතො** සබ්බෙපි අපායුප්පත්ති ඵලා චෙව සුගතියම්පි අප්පායුකතාදිනානාවිධඅනිට්ඨඵලා චාති. එවං පාණාතිපාතාදීනං අත්ථො පපඤ්චිතො හොති.

පටිවිරතොති සික්ඛාපදසමාදානෙන විරතො, ආරකා ඨිතො. එස නයො සෙසෙසුපි. ඉධාපි පාණාතිපාතා වෙරමණීති ආදීනං සභාවතො ආරම්මණතො වෙදනාතො මූලතො කම්මතො සමාදානතො භෙදතො ඵලතො ච විඤ්ඤාතබ්බො විනිච්ඡයො. තත්ථ **සභාවතො** පඤ්චපි චෙතනාපි හොන්ති, විරතියොපි. විරතිවසෙන පන දෙසනා ආගතා, "පාණාතිපාතා විරමන්තස්ස යා තස්මිං සමයෙ පාණාතිපාතා ආරති විරතී"ති[a]. සා පන පභෙදතො තිවිධා: සම්පත්තවිරති සමාදානවිරති සමුච්ඡෙදවිරතීති. තත්ථ අසමාදින්නසික්ඛාපදානං අත්තනො ජාතිවයබාහුසච්චාදීනි පච්චවෙක්ඛිත්වා "අයුත්තමෙතං අම්හාකං කාතු"න්ති සම්පත්තවත්ථුං අවීතික්කමන්තානං උප්පජ්ජමානා විරති **සම්පත්තවිරති** නාම. සමාදින්නසික්ඛාපදානං සික්ඛාපදසමාදානෙ තදුත්තරිඤ්ච අත්තනො ජීවිතම්පි පරිච්චජිත්වා වත්ථුං අවීතික්කමන්තානං උප්පජ්ජමානා විරති **සමාදානවිරති** නාම. අරියමග්ගසම්පයුත්තා පන විරති **සමුච්ඡෙදවිරති** නාම, යස්සා උප්පත්තිතො පට්ඨාය අරියපුග්ගලානං පාණං ඝාතෙස්සාමීති චිත්තම්පි න උප්පජ්ජති. තාසු **සමාදානවිරති** ඉධාධිප්පෙතා. **ආරම්මණතො** පාණාතිපාතාදීනං ආරම්මණානෙව එතෙසං ආරම්මණානි. වීතික්කමිතබ්බවත්ථුතොයෙව හි විරති නාම හොති. යථා පන නිබ්බානාරම්මණො අරියමග්ගො

1. හොති-ලි: I. II. a. සික්ඛාපදවිභඞ්ගෙ.

කිලෙසෙ පජහති, එවං ජීවිතින්ද්‍රියාදිආරම්මණා එතෙ කුසලා ධම්මා පාණාතිපාතාදීනි දුස්සීල්‍යානි පජහන්තීති. පඤ්ච සික්ඛාපදානි හි විභඞ්ගෙ “පරිත්තාරම්මණානි පච්චුප්පන්නාරම්මණානි බහිද්ධාරම්මණානී”ති වුත්තානි. **වෙදනාතො** සබ්බාපි සුඛවෙදනා වා මජ්ඣත්තවෙදනා වා. **මූලතො** අලොභාදොසාමොහවසෙන තිමූලා වා, අලොභාදොසවසෙන විමූලා වා. **කම්මතො** මුසාවාදා වෙරමණී වචීකම්මං. සෙසා කායකම්මං.

සමාදානතො අඤ්ඤස්ස ගරුට්ඨානීයස්ස සන්තිකෙ වා, තං අලභන්තෙන සයමෙව වා “**පඤ්ච සීලානි** අධිට්ඨාමී”ති එකජ්ඣං වා, පාණාතිපාතා වෙරමණීසික්ඛාපදං සමාදියාමීති ආදිනා පාටියෙක්කං වා සමාදියන්තෙන සමාදින්නානි හොන්ති. එකජ්ඣං සමාදියතො පන එකායෙව විරති එකා චෙතනා හොති. කිච්චවසෙන පනෙතාසං පඤ්චකං පඤ්ඤායති. පච්චෙකං සමාදියතො පඤ්චෙව විරතියො පඤ්ච චෙතනායො හොන්තීති වෙදිතබ්බා. සාමණෙරෙන පන භික්ඛුසන්තිකෙ සමාදින්නානෙව සමාදින්නානි හොන්ති. **භෙදතො** ගහට්ඨානං යං යං වීතික්කන්තං තං තදෙව භිජ්ජති, න ඉතරං. කස්මා? ගහට්ඨා හි අනිබද්ධසීලා හොන්ති, යං යං සක්කොන්ති තං තදෙව රක්ඛන්ති. පුන තං සමාදානෙන පඤ්චඞ්ගිකත්තං සීලස්ස සම්පජ්ජති. අපරෙ පනාහු:– විසුං විසුං සමාදින්නෙසු එකස්මිං භින්නෙ එකමෙව භින්නං හොති. පඤ්චඞ්ගසමන්නාගතං සීලං සමාදියාමීති එවම්පන එකතො සමාදින්නෙසු එකස්මිං භින්නෙ සබ්බානි භින්නානි හොන්ති. කස්මා? සමාදින්නස්ස[1] භින්නත්තා. යන්තං වීතික්කන්තං, තෙනෙව කම්මබන්ධොති. සාමණෙරානම්පන එකස්මිං වීතික්කන්තෙ සබ්බානි භිජ්ජන්ති. න කෙවලඤ්ච එතානි, සෙසසීලානිපි[2] භිජ්ජන්තියෙව. තෙසම්පන වීතික්කමෙ දණ්ඩකම්මවත්ථුතො පුන එවරූපං න කරිස්සාමීති දණ්ඩකම්මෙන සහෙව සීලං පරිපුණ්ණං හොති.

ඵලතො පාණාතිපාතා වෙරමණියා චෙත්ථ අඞ්ගපච්චඞ්ගාරොහපරිණාහවණ්ණසණ්ඨානසම්පත්ති සුප්පතිට්ඨිතපාදවාරුමුදුසුරභීරූතා බලජව[3]විස්සට්ඨවචනපියමනාපාසොකනිරාබාධදීඝායුකතා අභෙජ්ජපරිස පියාවිප්පයොගදුක්ඛපද්ධංසිතා පරූපක්කමෙන අමරණතාති එවමාදීනි ඵලානි. අදින්නාදානා වෙරමණියා පහූතධනධඤ්ඤපිරූළාරභොගතා රාජචොරුදකග්ගිඅප්පියදායාදෙහි අසාධාරණභොගතා යදිච්ඡිතභොග පටිලාභනත්ථිභාවාජානනතා තත්ථ තත්ථ ජෙට්ඨකභාවොති එවමාදීනි. අබ්‍රහ්මචරියා වෙරමණියා නිප්පච්චත්ථික[4]පරපියමනාපපරිපුණ්ණවිප්ප සන්නින්ද්‍රියලක්ඛණනිරාසඞ්කතා අප්පොස්සුක්කසුඛසයනපටිබුජ්ඣනසුඛ විහාරාපායාභයතා ඉත්ථිපුංසභාවා[5]විනිමුත්තතා වත්ථච්ඡාදනාදි ලාභපුත්තදාරාදිපියවිප්පයොගාභාවතාති එවමාදීනි ඵලානි. මිච්ඡාචාරා වෙරමණියා ඵලානිපි එතෙව අන්තොගධානි. මුසාවාදා.

1. සමාදානස්ස-ලි: I. II. 3. ජවන-කත්ථචි. 4. නිරපච්චත්ථික-ලි: & පිර
2. දස සීලානිපි-ලි: I. II. සෙසානිපි-මු: I. 5. භාවාය-සබ්බත්ථ. [පච්චත්ථිකා-මු: I.

වෙරමණියා විප්පසන්නින්ද්‍රියවිස්සට්ඨමධුරභාණ්‍යාදෙය්‍යවචන සමසිත සුබද්ධනනකමලදලසදිසමුදුලොහිතතනු[1]ජිව්හුප්පලගන්ධමුඛතානාතිකිසථූලරසසදිසසුඛසම්ඵස්සසරීරතා'නුද්ධතතාති එවමාදීනි. සුරාපානාවෙරමණියා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නකිච්චකරණීයෙසු ඛිප්පපටිවිජානනමෙධාවීකුසලුජ්ජුදිට්ඨිකතා උපට්ඨිතසතාසම්මොහාප්පමත්තානලසජළාතෙළමූගානුස්සඞ්කිතසච්චවාදපිසුණඵරුසාසම්ඵප්පලාපවාදිතා සීලසුතචාගහිරොත්තප්පමන්තතාති එවමාදීනි ඵලානි. අයං පාණාතිපාතාවෙරමණීති ආදීනං සභාවාදිතො විනිච්ඡයො **ඛුද්දකපාඨ**[a] **ඉතිවුත්තකසංවණ්ණනාසු**[b] සමාගතො.

එත්තාවතා බොති එත්තකෙන පඤ්චවෙරවිරමණෙන. **සීලසම්පන්නොති** නිච්චසීලවසෙන පඤ්චවිධෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො, සමඞ්ගීභූතො. **සද්ධොති** ඔකප්පනසද්ධාය චෙව පච්චක්ඛසද්ධාය ච සමන්නාගතො. **බොධින්ති** චතුමග්ගඤාණං. තං සුප්පටිවිද්ධං තථාගතෙනාති සද්දහති. දෙසනාසීසමෙව චෙතං. ඉමිනා පන අවෙච්ච තීසුපි රතනෙසු සද්ධා අධිප්පෙතා. **ඉතිපි සො භගවාති** ආදීනං අත්ථො **විසුද්ධිමග්ගතො** ගහෙතබ්බො. **එත්තාවතාති** බුද්ධො **ධම්මො සඞ්ඝොති** වුත්තෙන අචලභාවෙන සද්ධාය සමන්නාගමෙන. **විගතමලමච්ඡෙරෙන චෙතසාති** අත්තනො සම්පත්තීනං පරෙහි සාධාරණභාවාසහනලක්ඛණානං චිත්තස්ස පභස්සරභාවදූසනානං උපක්කිලෙසභූතානං කණ්හධම්මානං අඤ්ඤතරං මලං මච්ඡෙරං, අථවා යථාවුත්තමච්ඡෙරඤ්ච අඤ්ඤම්පි දානන්තරායකරං ඉස්සාලොභදොසාදි මලඤ්ච, යථා දානචෙතනං න පරියාදියති න අභිභවති, එවං මච්ඡෙරෙන චෙව මලෙන ච විරහිතෙන පරිසුද්ධෙන චෙතසා. **අගාරං අජ්ඣාවසතීති** අගාරමජ්ඣෙ ආවසති. **මුත්තචාගොති** විස්සට්ඨචාගො. **පයතපාණීති** ආගතාගතානං දානදානත්ථාය ධොතහත්ථො. **වොස්සග්ගරතොති** වොස්සග්ගසඞ්ඛාතෙ චාගෙ රතො. **යාචයොගොති** යාචිතබ්බකයුත්තො. **දානසංවිභාගරතොති** අනුකම්පපූජාසු අඤ්ඤතරවසෙන පරෙසං පටියත්තදානෙ ච අත්තනා පරිභුඤ්ජිතබ්බභාවෙන ගහිතවත්ථුතො එකදෙසස්ස සංවිභාගෙ ච රතො. **එත්තාවතාති** එත්තකෙන දානසංවිභාගකරණෙන. **උදයබ්බයගාමිනියාති** පඤ්චන්නං ඛන්ධානං උදයඤ්ච වයඤ්ච ගන්තුං පරිච්ඡින්දිතුං සමත්ථාය. **අරියායාති** වික්ඛම්භනවසෙන ච සමුච්ඡෙදවසෙන ච කිලෙසෙහි ආරකාඨිතාය පරිසුද්ධාය. **පඤ්ඤාය සමන්නාගතොති** විපස්සනාපඤ්ඤාය චෙව මග්ගපඤ්ඤාය සමඞ්ගීභූතො. **නිබ්බෙධිකායාති** තදඞ්ගවසෙන ච සමුච්ඡෙදවසෙන ච අනිබ්බිද්ධපුබ්බෙ අප්පදාලිතපුබ්බෙ ලොභදොසමොහක්ඛන්ධෙ නිබ්බිජ්ඣිතුං[2] සමත්ථාය. **සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමිනියාති** තදඞ්ගවසෙන ච සමුච්ඡෙදවසෙන ච කිලෙසානං පහීනත්තා යං දුක්ඛං ඛීයති, තං දුක්ඛං ඛෙපයමානා ගච්ඡති, නායාති[3].

---

1. නයන-බනුසු. 2. නිබ්බිජ්ඣිතුං-බනුසු. 3. ගච්ඡතියාත-මු: I. a. සික්ඛාපදවණ්ණනා.
b. තිකනිපාතෙ තතියවග්ගස්ස පඤ්චමසුත්තවණ්ණනා ච ඔලොකෙතබ්බා. තාසු හි අක්ඛරපදවිසදිසතා දිස්සති.

ඉති භගවා මහානාමසක්කස්ස දෙවමනුස්සානං සාසනොතරණූපායභූතං උපාසකභාවසාධකං 'සරණගමනඤ්ච උපාසකෙන පරිපූරෙතබ්බං ධම්මානුධම්මපටිපත්තිභූතං දුග්ගතිවිනිපාතසමතික්කමණූපායං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකහිතසුඛාවහං සීලං සද්ධං චාගං පඤ්ඤඤ්ච දෙසෙසි. තෙහි ච යො සමන්නාගතො උපාසකො හොති, සො දුග්ගතිභයං සමතික්කන්තො සොතාපත්තියඞ්ගෙසු ඨිතො දෙවෙහි වණ්ණිතො හොති.

තත්‍රිමානි සාධකසුත්තානි:- "චතූහි භික්ඛවෙ ධම්මෙහි සමන්නාගතො අරියසාවකො සබ්බදුග්ගතිවිනිපාතභයං සමතික්කන්තො හොති. කතමෙහි චතූහි? ඉධ භික්ඛවෙ අරියසාවකො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති "ඉතිපි සො භගවා -පෙ- බුද්ධො භගවා"ති. ධම්මෙ -පෙ- විඤ්ඤූහීති. සඞ්ඝෙ -පෙ- පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති. අරියකන්තෙහි සීලෙහි සමන්නාගතො හොති අඛණ්ඩෙහි අච්ඡිද්දෙහි අසබලෙහි අකම්මාසෙහි භුජිස්සෙහි විඤ්ඤූප්පසත්ථෙහි අපරාමට්ඨෙහි සමාධිසංවත්තනිකෙහි. ඉමෙහි ඛො භික්ඛවෙ චතූහි ධම්මෙහි -පෙ- සමතික්කන්තො හොතී"ති. "යෙ භික්ඛවෙ අනුකම්පෙය්‍යාථ, යෙ ච සොතබ්බං මඤ්ඤෙය්‍යුං මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතිසාලොහිතා වා, තෙ වො භික්ඛවෙ චතූසු සොතාපත්තියඞ්ගෙසු සමාදපෙතබ්බා නිවෙසෙතබ්බා පතිට්ඨාපෙතබ්බා. කතමෙසු චතූසු? බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙ සමාදපෙතබ්බා නිවෙසෙතබ්බා පතිට්ඨාපෙතබ්බා: ඉතිපි සො -පෙ- බුද්ධො භගවාති. ධම්මෙ -පෙ- විඤ්ඤූහීති. සඞ්ඝෙ -පෙ- පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති. අරියකන්තෙසු සීලෙසු සමාදපෙතබ්බා නිවෙසෙතබ්බා පතිට්ඨාපෙතබ්බා"ති. වුත්තම්පිදං දෙවානමින්දෙන:-

"යෙ ගහට්ඨා පුඤ්ඤකරා සීලවන්තා උපාසකා,
ධම්මෙන දාරං පොසෙන්ති තෙ නමස්සාමි මාතලී"ති.

මහානාමසුත්තවණ්ණනා.

උපාසකචණ්ඩාලසුත්තෙ:- **ධම්මෙහීති** අගුණඞ්ගෙහි. **උපාසකපතිකිට්ඨොති**[1] උපාසකපච්ඡිමකො ලාමකො. **කොතූහලමඞ්ගලිකොති** ඉමිනා ඉදං භවිස්සතීති එවං පවත්තෙන කොතූහලසඞ්ඛාතෙන දිට්ඨසුතමුතමඞ්ගලෙන සමන්නාගතො. **මඞ්ගලං පච්චෙති නො කම්ම**න්ති මඞ්ගලමෙව ඔලොකෙති. **දක්ඛිණෙය්‍ය**න්ති දෙය්‍යධම්මපටිග්ගාහකෙ. **තත්ථ ච පුබ්බකාරං කරොතීති** තෙසං බාහිරකානං තිත්ථියානං දානාදිකුසලකිච්චං පඨමතරං දත්වා පච්ඡා භික්ඛූනං දෙති.

උපාසකචණ්ඩාලසුත්තවණ්ණනා.

උපාසකරතනසුත්තෙ:- **ධම්මෙහීති** ගුණඞ්ගෙහි.

උපාසකරතනසුත්තවණ්ණනා.

1, පතිකුට්ඨොති-ඣාඑවි,

වණිජජසුතෙත:- **වණිජජාති** වාණිජකමමානි. **සතථවණිජජාති** ආවුධභණඩං කාරෙතවා තසස[1] විකකයො. **සතතවණිජජාති** මනුසසවිකකයො. **මංසවණිජජාති** සූකරමිගාදයො පොසෙතවා මංසං සමපාදෙතවා විකකයො. **මජජවණිජජාති** යං කිඤචි මජජං කාරෙතවා තසස විකකයො. **විසවණිජජාති** විසං කාරෙතවා තසස විකකයො. ඉති සබබමපි වණිජජං නෙව අතතනා කාතුං න පරෙ සමාදපෙතවා කාරෙතුං වටටති. තතථ සතථවණිජජා පරොපරොධනිමිතතතාය අකරණීයා. සතතවණිජජා අභුජිසසභාවකරණතො. මංසවණිජජා වධකහෙතුතො. මජජවණිජජා පමාදටඨානතො.

වණිජජසුතතවණණනා.

විසාඛුපොසථෙ:- **පුබබාරාමෙති** සාවතථිනගරසස පුරතථිමෙ **විසාඛාය** මහාලතාපසාධනං විසසජෙජතවා කාරිතෙ ආරාමෙ. **තදහුපොසථෙති** තසමිං අහු උපොසථෙ, තං දිවසං උපොසථෙ. පණණරසිකඋපොසථදිවසෙති වුතතං හොති. **හනදාති** වවසසගගතෙථ නිපාතො. **දිවා දිවසසාති** දිවසසස දිවා, සීතමජඣනතිකකාලෙ. **කුතො නු තවං ආගචඡසීති** කිං කරොනතී විචරසීති පුචඡති. **ගොපාලකුපොසථොති** අපරිසුදධවිතකකතාය[2] ගොපාලකෙහි සදිසං උපමිතඋපොසථො, සොව අරියූපොසථො ච. **නිගණඨුපොසථොති** නිගණඨානං උපවසනඋපොසථො. **නියයාදෙනතීති** ගොපාලකා හි දෙවසිකවෙතනෙන වා පඤචාහදසාහඅඩඪමාසමාසසංවචඡරපරිචෙඡදෙන වා ගාවො ගහෙතවා රකඛනති. ඉධ පන දෙවසිකවෙතනෙන රකඛණං සනධායෙතං වුතතං. **නියයාදෙතවාති** පටිචඡාපෙතවා,[3] එතතකා වො ගාවොති දතවා. **ඉති පටිසඤචිකඛතීති** අතතනො ගෙහං ගනතවා භුඤජිතවා මඤචෙ නිපනෙනා එවං පචචවෙකඛති. **න මහපඵලොති** ආදීසු විපාකඵලෙන න මහපඵලො. විපාකානිසංසෙන **න මහානිසංසො**. විපාකොභාසෙන **න මහාඔභාසො**. විපාකවිපඵාරෙන **න මහාවිපඵාරො**. **සමණාතීති** සමණායෙව. **තෙසු දණඩං නිකඛිපනතීති** තෙසු යොජනසතතො පරභාගෙ ඨිතෙසු සතෙතසු දණඩං නිකඛිපනති, නිකඛිතතදණඩා හොනතීති. **නාහං කවචනි කසසචි කිඤචන තසමිනති** අහං කතථචි කසසචි පරසස කිඤචනතං න හොමි. කිඤචනතං වුචචති පලිබොධො පලිබොධො න හොමීති වුතතං හොති. **න ච මම කවචනි කතථචි කිඤචනතතථීති** මම කවචනි අතෙතා වා බහිදධා වා කතථචි එකපරිකඛාරෙපි කිඤචනතා නතථි. පලිබොධො නතථි, ඡිනනපලිබොධො 'හමසමීති වුතතං හොති. **ඉදමසස මුසාවාදසමිං වදතීති** මිචඡාභිනිවෙසවසෙන පවතතතතා වුතතං. ඉදං මුසාවාදං වදාමීති අතෙථා. යසමා පන මිචඡාදිටඨිකානං සාවජජදසසනසස අසමභවතො චතුකොටිකසුඤඤතාදසසනං න සමභවති. තසමා "නතථි මාතා"ති ආදිවචනං විය මිචඡාගාහවසෙන "නාහං කවචනී"ති

1. කඟ-ලි. 2. විතකකමතතාය-ලි: III & මූ. 3. පටිචඡාදෙතවා-සබබතථ.

ආදි වුත්තන්ති යුත්තො චෙත්ථ මුසාවාදසම්භවො. **භොගෙති** මණ්ඩපිණ්ඩයාගුභත්තාදයො. **අදින්නංයෙව පරිභුඤ්ජතීති** පුන දිවසෙ මණ්ඩෙ නිපජ්ජන්තොපි පීඨෙ නිසීදන්තොපි යාගුං පිවන්තොපි භත්තං භුඤ්ජන්තොපි භොගෙ[1] අදින්නයෙව පරිභුඤ්ජති. **න මහප්ඵලොති** නිප්ඵලො එවං උපවුත්ථස්ස හි උපොසථස්ස අප්පමත්තකම්පි විපාකඵලං ඉට්ඨං කන්තං මනාපං නාම නත්ථි. තස්මා නිප්ඵලොති වෙදිතබ්බො. **උපක්කිලිට්ඨස්ස චිත්තස්සාති** ආදි පන:-යස්මා සංකිලිට්ඨෙන චිත්තෙන උපවුත්ථො උපොසථො න මහප්ඵලො හොති, විසුද්ධෙන චිත්තෙන මහප්ඵලො, තස්මා යෙන චිත්තං විසුජ්ඣති, තං චිත්තවිසොධනකම්මට්ඨානං දස්සෙතුං වුත්තං. තත්ථ **උපක්කමෙනාති** පච්චත්තපුරිසකාරෙන උපායෙන වා. **තථාගතං අනුස්සරතීති** අට්ඨහි කාරණෙහි තථාගතස්ස ගුණං අනුස්සරති. **ඉතිපි සො භගවාති** "සො භගවා ඉතිපි සීලෙන ඉතිපි සමාධිනා"ති සබ්බෙ ලොකියලොකුත්තරබුද්ධගුණා සඞ්ගහීතා. **අරහන්ති** ආදීහි පාටියෙක්කගුණාව නිද්දිට්ඨා. **උපක්කිලෙසාති** පඤ්ච නීවරණා. **කක්කන්ති** ආමලකකක්කං. **තජ්ජං වායාමන්ති** තදනුච්ඡවිකං කක්කෙන මක්ඛණසංසනධොවනවායාමං. **පරියොදපනාති** පරිසුද්ධභාවකරණං. කිලිට්ඨස්මිං හි සීසෙ පසාධනං පසාධෙත්වා නක්ඛත්තං කීළමානා න සොභන්ති. පරිසුද්ධෙ පන තස්මිං පසාධනං පසාධෙත්වා නක්ඛත්තං කීළමානා සොභන්ති. එවමෙව කිලිට්ඨචිත්තෙන උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය උපොසථො උපවුත්ථො නාම න මහප්ඵලො හොති. පරිසුද්ධචිත්තෙන පන මහප්ඵලො හොතීති අධිප්පායෙන එවමාහ. **බ්‍රහ්මූපොසථන්ති** බ්‍රහ්මා වුච්චති **සම්මාසම්බුද්ධො**. තග්ගුණානුස්සරණවසෙන අයං උපොසථො බ්‍රහ්මූපොසථො නාම; තං උපවසති. **ධම්මන්ති** සහතන්තිකං ලොකුත්තරධම්මං. **සොත්තින්ති**[2] කුරුවින්දකපාසාණෙන ලාඛං යොජෙත්වා මණිකෙ කත්වා විජ්ඣිත්වා සුත්තෙන ආවුණිත්වා මණිකලාපපන්තිං උභතො ගහෙත්වා පිට්ඨිං ඝංසන්ති; තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **චුණ්ණන්ති** නහානීයචුණ්ණං. **උසුමන්ති** ද්වෙ තයො වාරෙ උද්ධනං ආරොපෙත්වා සෙදනවසෙන ගාහාපිතං උසුමං. **උසමඤ්ඤාතිපි**[3] පාඨො. අයමෙවත්ථො. **ඛාරන්ති** ඡාරිකං. **ගොමයන්ති** ගොමුත්තං වා අජලණ්ඩිකා වා. **සීලානීති** ගහට්ඨො ගහට්ඨසීලානි, පබ්බජිතො පබ්බජිතසීලානි. **අඛණ්ඩානීති** ආදීසු යං සීලං ආදිම්හි වා අන්තෙ වා භින්නං තං **ඛණ්ඩං** නාම. මජ්ඣෙ භින්නං **ඡිද්දං** නාම. ආදිම්හි වා අන්තෙ වා ද්වෙ තීණි පටිපාටියා භින්නානි **සබලානි** නාම. අන්තරන්තරා භින්නං **කම්මාසං** නාම. තෙහි ඛණ්ඩභාවාදීහි විරහිතානි අඛණ්ඩාදීනි නාම. තථාරූපානි සීලානි තණ්හාදාසබ්‍යතො විමුත්තත්තා **භුජිස්සානි**. බුද්ධාදීහි විඤ්ඤූහි පසත්ථත්තා **විඤ්ඤුප්පසත්ථානි**. තණ්හාදිට්ඨීහි අපරාමට්ඨත්තා **අපරාමට්ඨානි**. උපචාරප්පණාසමාධීනං

---

1. සෙව භොගෙ-ලි: I, II, &මු: II. 2. සොත්ථින්ති-සබ්බත්ථ.
3. උසමඤ්ඤාතිපි-ලි: I, II & මු: I.

සංවත්තනතො **සමාධිසංවත්තනිකානි** නාම. **වාලණ්ඩුක**[1]න්ති අස්ස වාලෙහි මකචිවාලාදීහි වා කතං වාලණ්ඩුකං.[1] **තජ්ජං වායාම**න්ති තෙලෙන තෙමෙත්වා මලස්ස තින්තභාවං ඤත්වා ඡාරිකං පක්ඛිපිත්වා වාලණ්ඩුපකෙන සංසනවායාමො. **දෙවතා අනුස්සරතීති** දෙවතා සක්ඛිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා අත්තනො සද්ධාදිගුණෙ අනුස්සරති. **උක්ක**න්ති උද්ධනං. **ලොණ**න්ති ලොණමත්තිකං. **ගෙරුක**න්ති ගෙරුකචුණ්ණං. **නාළිසණ්ඩාස**න්ති ධමනනාළිකඤ්චෙව පරිවත්තනසණ්ඩාසඤ්ච. **පාණාතිපාත**න්ති පාණවධං. **පහායාති** තං පාණාතිපාතචෙතනා සඞ්ඛාතං දුස්සීල්‍යං පජහිත්වා. **පටිවිරතාති** පහීනකාලතො පට්ඨාය තතො දුස්සීල්‍යතො ඔරතා විරතා. **නිහිතදණ්ඩා නිහිතසත්ථාති** පරූපඝාතත්ථාය දණ්ඩං වා සත්ථං වා ආදාය අප්පවත්තනතො නික්ඛිත්තදණ්ඩා චෙව නික්ඛිත්තසත්ථා චාති අත්ථො. එත්ථ ච ඨපෙත්වා දණ්ඩං සබ්බම්පි අවසෙසං උපකරණං සත්තානං විහිංසනභාවතො සත්ථන්ති වෙදිතබ්බං. යම්පන භික්ඛූ කත්තරදණ්ඩං වා දන්තකට්ඨං වා වාසිං වා පිප්ඵලකං වා ගහෙත්වා විචරන්ති, න තං පරූපඝාතත්ථාය, තස්මා නිහිතදණ්ඩා නිහිතසත්ථාත්වෙව සඞ්ඛං ගච්ඡන්ති. **ලජ්ජීති** පාපජිගුච්ඡනලක්ඛණාය ලජ්ජාය සමන්නාගතා. **දයාපන්නාති** දයං මෙත්තචිත්තතං ආපන්නා. **සබ්බපාණභූතහිතානුකම්පීති** සබ්බපාණභූතෙ හිතෙන අනුකම්පකතාය දයාපන්නතාය සබ්බෙසං පාණභූතානං හිතචිත්තකාති අත්ථො. **අහම්පජ්ජාති**. අහම්පි අජ්ජ. **ඉමිනාපි අඞ්ගෙනාති** ඉමිනාපි ගුණඞ්ගෙන. **අරහතං අනුකරොමීති** යථා පුරතො ගච්ඡන්තං පච්ඡතො ගච්ඡන්තො අනුගච්ඡති නාම; එවං අහම්පි අරහන්තෙහි පඨමං කතං ඉමං ගුණං පච්ඡා කරොන්තො තෙසං අරහන්තානං අනුකරොමි. දින්නමෙව ආදියතීති=දින්නාදායී. චිත්තෙනපි දින්නමෙව පටිකඞ්ඛතීති=දින්නපාටිකඞ්ඛී. ථෙනෙතීති=ථෙනො. න ථෙනෙන=අථෙනෙන. අථෙනත්තායෙව **සුචිභූතෙන. අත්තනාති** අත්තභාවෙන. අථෙනං සුචිභූතං අත්තභාවං කත්වා විහරන්තීති වුත්තං හොති. **අබ්‍රහ්මචරිය**න්ති අසෙට්ඨචරියං. අසෙට්ඨානං හීනානං, අසෙට්ඨං වා ලාමිකං වුත්තිං, මෙථුනන්ති අත්ථො. බ්‍රහ්මං සෙට්ඨං ආචාරං චරන්තීති= බ්‍රහ්මචාරී. **ආරාචාරීති** අබ්‍රහ්මචරියතො දූරචාරී. **මෙථුනාති** රාගපරියුට්ඨානවසෙන සදිසත්තා මෙථුනාති ලද්ධවොහාරෙහි පටිසෙවිතබ්බත්තා මෙථුනොති සඞ්ඛං ගතා[2] අසද්ධම්මා. **ගාමධම්මාති** ගාමවාසීනං ධම්මා. සච්චං වදන්තීති= **සච්චවාදී**. සච්චෙන සච්චං සන්දහන්ති ඝටෙන්තීති=**සච්චසන්ධා**. න අන්තරන්තරා මුසා වදන්තීති අත්ථො. **ථෙතාති** ථිරකථාති අත්ථො. එකො පුග්ගලො හලිද්දිරාගො විය ථුසරාසිම්හි නිඛාතඛාණු විය අස්සපිට්ඨෙ ඨපිතකුම්භණ්ඩමිව ච න ඨිතකථො හොති. එකො පාසාණලෙඛා විය ඉන්දඛීලො විය ච ඨිතකථො හොති. අසිනා සීසං

1. වාලණ්ඩුපකං-කත්ථචි. 2. සඞ්ඛාතා-කත්ථචි.

ජිඤ්ඤෙන පි වෙ කථා න කථෙති. අයං වුච්චති ථෙතො. **පච්චයිකාති** පත්තියිතබ්බකා, සද්ධායිකාති අත්ථො. එකච්චො හි පුග්ගලො න පච්චයිකො හොති. "ඉදං කෙන වුත්තං? අසුකෙනා"ති වුත්තෙ "මා තස්ස වචනං සද්දහථා"ති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති. එකො පච්චයිකො හොති. "ඉදං කෙන වුත්තං? අසුකෙනා"ති වුත්තෙ "යදි තෙන වුත්තං, ඉදමෙව පමාණං, ඉදානි උපපරික්ඛිතබ්බං නත්ථි, එවමෙව ඉද"න්ති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති; අයං වුච්චති පච්චයිකො. **අවිසංවාදකො ලොකස්සාති** තාය සච්චවාදිතාය ලොකං න විසංවාදෙතීති අත්ථො.

සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානාති සුරාමෙරයමජ්ජානං පානචෙතනා සඞ්ඛාතං පමාදකාරණං. **එකභත්තිකාති** පාතරාසභත්තං සායමාසභත්තන්ති ද්වෙ භත්තානි, තෙසු පාතරාසභත්තං අන්තොමජ්ඣන්තිකෙන පරිච්ඡින්නං, ඉතරං මජ්ඣන්තිකතො උද්ධං අන්තොඅරුණුග්ගමනෙන. තස්මා අන්තොමජ්ඣන්තිකෙ දසක්ඛත්තුං භුඤ්ජමානාපි එකභත්තිකාව හොන්ති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං. රත්තිභොජනං=රත්ති. තතො උපරතාති=**රත්තූපරතා**. අතික්කන්තෙ මජ්ඣන්තිකෙ යාව සූරියත්ථඞ්ගමනා[1] යාවකාලිකස්ස අජ්ඣොහරණං **විකාලභොජනං** නාම.[2] භුඤ්ජිතබ්බට්ඨෙන හි සබ්බං යාවකාලිකං භොජනන්ති වුච්චති, තස්ස අජ්ඣොහරණං උත්තරපදලොපවසෙන භොජනන්ති අධිප්පෙතං. විකාලෙ වා යාවකාලිකස්ස භොජනං අජ්ඣොහරණං=**විකාලභොජනං**. අත්ථතො විකාලෙ යාවකාලිකජ්ඣොහරණචෙතනාව.

සාසනස්ස අනනුලොමත්තා, විසූකං පටාණීභූතං දස්සනන්ති=විසූකදස්සනං, නච්චගීතවාදිතභණ්ඩයුද්ධාදීනං දස්සනසවණං. දස්සනන්ති චෙත්ථ පඤ්චන්නම්පි විඤ්ඤාණානං යථාසකං විසයස්ස ආලොචනසභාවතාය දස්සනසද්දෙන සඞ්ගහෙතබ්බත්තා සවණම්පි සඞ්ගහීතං. අත්තනා නච්චනනච්චාපනාදිවසෙන පවත්තං නච්චඤ්ච ගීතඤ්ච වාදිතඤ්ච විසූකදස්සනඤ්චාති=**නච්චගීතවාදිතවිසූකදස්සනං**. නච්චාදීනි හි අත්තනා පයොජෙතුං වා පරෙහි පයොජාපෙතුං වා පයුත්තානි පස්සිතුං වා නෙව භික්ඛූනං න භික්ඛුනීනං වට්ටන්ති. අථ වා කිලෙසුප්පත්තිපච්චයතො කුසලපක්ඛභින්දනෙන නච්චගීතවාදිතානි එව විසූකානීති=නච්චගීතවාදිතවිසූකානි, තෙසං දස්සනං=නච්චගීතවාදිතවිසූකදස්සනං. දස්සනකම්යතාය උපසඞ්කමිත්වා පස්සතො එව චෙත්ථ වීතික්කමො හොති. ඨිතනිසින්නසයනොකාසෙ පන ආගතං ගච්ඡන්තස්ස වා ආපාථගතං පස්සතො සියා සඞ්කිලෙසො, න වීතික්කමො. ධම්මූපසංහිතං[3] වාපි චෙත්ථ ගීතං වට්ටති, ගීතූපසංහිතො පන ධම්මො න වට්ටතීති වෙදිතබ්බො. මාලාදීසු: **මාලාති** යං කිඤ්චි පුප්ඵං. අන්තමසො සුත්තාදිමයම්පි අලඞ්කාරත්ථාය පිළන්ධියමානං මාලාත්වෙව වුච්චති. **ගන්ධන්ති** විලෙපනතො අඤ්ඤං වාසචුණ්ණාදි යං

1. සූරියුග්ගමනා-ලි: III & මු: II. 2. තං විකාලභොජනං-ලි: I, II & මු. II.
3. ධම්මූපසඤ්ඤිතං-ලි: I, II & මු. II.

කිඤ්චි ගන්ධජාතං. **විලෙපන**න්ති විලෙපනත්ථං පිංසිත්වා ගහිතං ඡවිරාගකරණඤ්චෙව ගන්ධජාතඤ්ච. තත්ථ පිළන්ධන්තො ධාරෙති නාම. ඌනට්ඨානං පූරෙන්තො මණ්ඩෙති නාම. ගන්ධවසෙන ඡවිරාගවසෙන ච සාදියන්තො විභූසෙති නාම. මාලාදීනි ධාරණාදීහි යථාසඞ්ඛ්‍යං යොජෙතබ්බානි. තං සබ්බම්පි ධාරණත්ථං මණ්ඩනත්ථං විභූසණත්ථං න වට්ටති. භෙසජ්ජත්ථාය පන වට්ටති. පූජනත්ථං අභිහටං අසාදියිතුං කෙනචි පරියායෙන න වට්ටති. **ඨානං** වුච්චති කාරණං. තස්මා යාය දුස්සීල්‍යචෙතනාය තානි මාලාධාරණාදීනි මහාජනො කරොති, තතො පටිවිරතොති අත්ථො.

උච්චාසයනං වුච්චති පමාණාතික්කන්තං. තස්ස පමාණම්පන යස්ස පාදතලතො යාව අටනියා හෙට්ඨිමන්තෙන සුගතඞ්ගුලෙන අට්ඨඞ්ගුලප්පමාණො මජ්ඣිමපුරිසස්ස හත්ථෙන මුට්ඨිරතනප්පමාණො පාදකො හොති. තං පමාණිකං නාම වට්ටති. තතො අධිකං පමාණාතික්කන්තං නාම න වට්ටති. **මහාසයනං** වුච්චති අකප්පියසන්ථතං[1]. තදුභයං එවං සරූපතො වුත්තං:-"ආසන්දි පල්ලඞ්කො ගොණකො චිත්තකා පටිකා පටලිකා තූලිකා විකතිකා උද්දලොමී එකන්තලොමී කට්ඨිස්සං කොසෙය්‍යං කුත්තකං හත්ථත්ථරං අස්සත්ථරං රථත්ථරං අජිනප්පවෙණි කාදලිමිගපවරපච්චත්ථරණං සඋත්තරච්ඡදං උභතොලොහිතකූපධාන"න්ති. යස්මා පන ආධාරෙ පටික්ඛිත්තෙ තදාධාරකිරියා'පටික්ඛිත්තාව හොති, තස්මා **උච්චාසයනමහාසයනා** ඉච්චෙව වුත්තං. අත්ථතො පන තදුපභොගභූතනිසජ්ජනිපජ්ජනෙහි විරති දස්සිතාති දට්ඨබ්බා. ආසනං හෙට්ඨා සයනෙන සඞ්ගහිතං. එකසෙසනයෙන වා ආසනකිරියාපුබ්බකත්තා වා සයනග්ගහණෙනෙව ආසනම්පි ගහිතන්ති දට්ඨබ්බං.

කීවමහප්ඵලොති කිත්තකමහප්ඵලො. **පහූතරත්තරතනාන**න්ති පහූතෙන රත්තසඞ්ඛාතෙන රතනෙන සමන්නාගතානං. සකලජම්බුදීපතලං භෙරිතලසදිසං කත්වා කටිප්පමාණෙහි සත්තහි රතනෙහි පරිපූරිතානන්ති අධිප්පායො. රත්තසද්දො රතනපරියායොති ආහ **පහූතෙන-පෙ-සමන්නාගතාන**න්ති. පාළියම්පන **පහූතසත්තරතනාන**න්තිපි පාඨො දිස්සති. **ඉස්සරියාධිපච්ච**න්ති ඉස්සරභාවෙන ච අධිපතිභාවෙන ච ඉස්සරියමෙව වා ආධිපච්චං. **රජ්ජං කාරෙය්‍යා**ති එවරූපං චක්කවත්තිරජ්ජං කාරෙය්‍ය. **අඞ්ගාන**න්ති ආදීනි තෙසං ජනපදානං නාමානි. **කලං නාග්ඝන්ති සොළසි**න්ති එකං අහොරත්තං උපවුත්ථඋපොසථෙ[2] පුඤ්ඤං සොළස භාගෙ කත්වා තතො එකං භාගං නාග්ඝන්ති. එකරත්තුපොසථස්ස සොළසියා කලාය යං විපාකඵලං තං යෙව තතො බහුතරං හොතීති අත්ථො. **කපණ**න්ති පරිත්තකං. **සහව්‍යත**න්ති සහභාවං. සහභාගා හුත්වා නිබ්බත්තනන්තීති අත්ථො. ගාථායං **රත්තිං න භුඤ්ජෙය්‍ය විකාලභොජන**න්ති උපොසථුපවුත්ථො රත්තිභොජනඤ්ච විකාලභොජනඤ්ච න භුඤ්ජෙය්‍ය.

1. අකප්පියසන්ථතං-සැවි. 2. උපොසථ-ලි: I. II.

මඤ්චකෙ ඡමායං ව සයෙථ සන්ථතෙති මුට්ඨිහත්ථපාදකෙ කප්පියමඤ්චකෙ වා සුධාදිපරිකම්මකතාය භූමියා වා තිණපණ්ණපලාලාදීනි සන්ථරිත්වා කතෙ සන්ථතෙ වා සයෙථාති අත්ථො. **එතං හි අට්ඨඞ්ගිකමාහුපොසථන්ති** එතං පාණාතිපාතාදීනි අසමාචරන්තෙන උපවුත්ථං උපොසථං අට්ඨහඞ්ගෙහි සමන්නාගතත්තා අට්ඨඞ්ගිකන්ති වදන්ති.

තම්පන උපවසන්තෙන සෙව උපොසථිකො භවිස්සාමීති අජ්ජෙව "ඉදඤ්චිදඤ්ච කරෙය්‍යාථා"ති ආහාරාදිවිධානං විචාරෙතබ්බං. උපොසථදිවසෙ පාතොව භික්ඛුස්ස වා භික්ඛුනියා වා දසසීලලක්ඛණඤ්ඤුනො උපාසකස්ස වා උපාසිකාය වා සන්තිකෙ වාචං භින්දිත්වා "අට්ඨ සික්ඛාපදානි සමාදියාමී"ති එකතො වා "පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං සමාදියාමී"ති ආදිනා පච්චෙකං වා යථාපාළි සමාදාතබ්බානි. පාළිං අජානන්තෙන "බුද්ධපඤ්ඤත්තං උපොසථං අධිට්ඨාමී"ති අධිට්ඨාතබ්බං. අඤ්ඤං අලභන්තෙන අත්තනාපි අධිට්ඨාතබ්බං. වචීභෙදො පන කාතබ්බොයෙව. උපොසථං උපවසන්තෙන පරූපරොධපටිසඤ්ඤුත්තා කම්මන්තා න විචාරෙතබ්බා. ඛයවයං මනසි කරොන්තෙන වීතිනාමෙතබ්බං. ගෙහෙ පන ආහාරම්පි ලභිත්වා නිච්චභත්තිකභික්ඛූනං විය පරිභුඤ්ජිත්වා විහාරං ගන්ත්වා ධම්මො වා සොතබ්බො, **අට්ඨතිංසාය ආරම්මණෙසු** අඤ්ඤතරං වා මනසිකාතබ්බං.

සුදස්සනාති සුන්දරදස්සනා. **ඔභාසයන්ති** ඔභාසයමානා. **අනුපරියන්තීති** විචරන්ති. **යාවතාති** යත්තකං ඨානං. **අන්තලික්ඛගාති** ආකාසඞ්ගමා. **පභාසන්තීති** ජොතන්ති, පභං මුඤ්චන්ති. **දිසාවිරොචනාති** සබ්බදිසාසු විරොචමානා. අථවා දිසා ඔභාසෙන්ති විරොචමානාති යොජනා. **වෙළුරියන්ති** **මණින්ති** වත්වා ඉමිනා ජාතිමණිභාවං දස්සෙති. එකවස්සිකවෙළුවණ්ණං හි වෙළුරියං ජාතිමණි නාම, තං සන්ධායෙවමාහ. **භද්දකන්ති** ලද්ධකං[1], සුන්දරන්ති අත්ථො. **සිඞ්ගීසුවණ්ණන්ති** ගොසිඞ්ගසදිසං හුත්වා උප්පන්නත්තා එවන්නාමකං සුවණ්ණං. **කඤ්චනන්ති** පබ්බතෙ ජාතං සුවණ්ණං. **ජාතරූපන්ති** සත්ථුවණ්ණං. **හටකන්ති** කිපිල්ලිකාහි නීහටසුවණ්ණං. **නානුභවන්තීති** න පාපුණන්ති. **චන්දප්පභාති** සාමිඅත්ථෙ පච්චත්තං, චන්දප්පභායාති අත්ථො. යථා චන්දප්පභාය කලං සබ්බෙ තාරගණා නානුභවන්ති, එවං එතස්මිං අනන්තරෙ වුත්තධනා මුත්තාවෙළුරියාදයො උපොසථස්ස සොළසිං කලම්පි[2] නානුභවන්තීති යොජනා. **උපවස්සුපොසථන්ති** උපවසිත්වා උපොසථං. **සුඛුද්‍රයානීති** සුඛඵලානි, සුඛවෙදියානි[3]. **සග්ගමුපෙන්ති ඨානන්ති** සග්ගසඞ්ඛාතං ඨානං උපගච්ඡන්ති. කෙනචි අනින්දිතා හුත්වා දෙවලොකෙ උප්පජ්ජන්තීති අත්ථො.

විසාඛූපොසථසුත්තවණ්ණනා[a]

---

1. ලට්ඨකං-කත්ථචි. 2. සොළසකලම්පි-ළි. I. II & මු. II. 3. සුඛවෙදනීයානි-කත්ථචි.

a. 427 පිට්ඨතො යාව 432 පිට්ඨං මුද්දිත මනොරථපූරණී ඔලොකෙතබ්බං.

සිඟාලොවාදසුත්ත[1]:- **සිඟාලකො ගහපතිපුත්තොති** සිඟාලකොති තස්ස නාමං. ගහපතිපුත්තොති ගහපතිස්ස පුත්තො. තස්ස කිර පිතා ගහපතිමහාසාලො. නිදහිත්වා ඨපිතා චත්තාලීසධනකොටියො අත්ථි. සො භගවති නිට්ඨං ගතො උපාසකො සොතාපන්නො. භරියාපිස්ස සොතාපන්නා යෙව. පුත්තො පන අස්සද්ධො අප්පසන්නො. අථ නං මාතාපිතරො අභික්ඛණං එවං ඔවදන්ති:- "තාත! සත්ථාරං උපසඞ්කම, ධම්මසෙනාපතිඤ්ච මහාමොග්ගල්ලානඤ්ච මහාකස්සපඤ්ච අසීතිමහාසාවකෙ ච උපසඞ්කමා"ති. සො එවමාහ:- "නත්ථි මම තුම්හාකං සමණානං උපසඞ්කමනකිච්චං. සමණානං සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිතබ්බං හොති. ඔනමිත්වා වන්දන්තස්ස පිට්ඨි රුජති. ජාණුකානි ඛරානි හොන්ති. භූමියං නිසීදිතබ්බං හොති. තස්ස[2] නිසින්නස්ස වත්ථානි කිලිස්සන්ති ච ජීරන්ති ච. සමීපෙ නිසින්නකාලතො පට්ඨාය කථාසල්ලාපො හොති. තස්මිං සති විස්සාසො උප්පජ්ජති. තතො නිමන්තෙත්වා චීවරපිණ්ඩපාතාදීනි දාතබ්බානි හොන්ති. එවං සන්තෙ අත්ථො පරිහායති. නත්ථි මය්හං තුම්හාකං සමණානං උපසඞ්කමනකිච්ච"න්ති. ඉති නං යාවජීවං ඔවදන්තාපි මාතාපිතරො සාසනෙ උපනෙතුං නාසක්ඛිංසු.

අථස්ස පිතා මරණමඤ්චෙ නිපන්නො "මම පුත්තස්ස ඔවාදං දාතුං වට්ටතී"ති චින්තෙත්වා, පුන චින්තෙසි:- "දිසා තාත! නමස්සාහී"ති එවමස්ස ඔවාදං දස්සාමි. සො අත්ථං අජානන්තො දිසා නමස්සිස්සති. අථ නං සත්ථා වා සාවකා වා පස්සිත්වා "කිං කරොසී?"ති පුච්ඡිස්සන්ති. තතො "මය්හං පිතා දිසානමස්සනං කරොහී"ති මං ඔවදීති වක්ඛති. අථස්ස "කෙන තුය්හං පිතා එතා දිසා නමස්සාපෙති? ඉමා පන දිසා නමස්සාහී"ති ධම්මං දෙසෙස්සන්ති. සො බුද්ධසාසනෙ ගුණං ඤත්වා පුඤ්ඤකම්මං කරිස්සතීති. අථ නං ආමන්තාපෙත්වා "තාත! පාතොව දිසා නමස්සෙය්‍යාසී"ති ආහ. මරණමඤ්චෙ නිපන්නස්ස කථා නාම යාවජීවං අනුස්සරණීයා හොන්ති. තස්මා සො ගහපතිපුත්තො තං පිතුවචනං අනුස්සරන්තො තථා අකාසි.

පුථුදිසාති බහුදිසා. **පාවිසීති** න තාව පවිට්ඨො; පවිසිස්සාමීති නික්ඛන්තත්තා පන අන්තරමග්ගෙ පවත්තමානොපි එවං වුච්චති. **අද්දසා ඛො භගවාති** න ඉදානෙව අද්දස. පච්චූසසමයෙපි බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො එතං දිසා නමස්සමානං දිස්වා "අජ්ජාහං සිඟාලකස්ස ගහපතිපුත්තස්ස ගිහිවිනයං **සිඟාලොවාදසුත්තං** කථෙස්සාමි. මහාජනස්ස සා කථා සඵලා භවිස්සති. ගන්තබ්බං මයා එත්ථා"ති. තස්මා පාතොව රාජගහං පිණ්ඩාය පාවිසි. පවිසන්තොව තං තථෙව අද්දස. **එතදවොචාති** සො කිර අවිදූරෙ ඨිතම්පි සත්ථාරං න පස්සති. අථ නං භගවා **කිං නු ත්වං ගහපතිපුත්තාති** ආදිකං අවොච. **යථා කථම්පන භණන්තීති** යථාති නිපාතමත්තං. කථම්පනාති

1. සිඟාලසුත්ත-ලි. I, II & මු. II.   2. තස්ස- මු. I.

පුච්ඡාපදං. **අපායමුඛානීති** විනාසමුඛානි. **සොති** සොතාපන්නො. **ඡද්දිසාපටිච්ඡාදීති** ඡ දිසා පටිච්ඡාදෙන්තො. **උභොලොක**[1]**විජයායාති** උභින්නං ඉධලොකපරලොකානං විජයනත්ථාය. **අයඤ්චෙව ලොකො ආරද්ධො හොතීති** එවරූපස්ස හි ඉධලොකෙ පඤ්ච වෙරානි න හොන්ති, තෙනස්ස අයඤ්චෙව ලොකො ආරද්ධො පරිතොසිතො චෙව නිප්ඵාදිතො ච. පරලොකෙපි පඤ්ච වෙරානි න හොන්ති, තෙනස්ස පරලොකො ආරද්ධො හොති. තස්මා කායස්ස භෙදා පරම්මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජතීති. කම්මඤ්ච තං කිලෙසසම්පයුත්තත්තා කිලෙසො චාති= **කම්මකිලෙසො**. සකිලෙසො[2] යෙව හි පාණං හනති, නික්කිලෙසො න හනති. තස්මා පාණාතිපාතො කම්මකිලෙසොති වුත්තො. අදින්නාදානාදීසුපි එසෙව නයො.

ඡන්දාගතිං ගච්ඡන්තොති ඡන්දෙන පෙමෙන අගතිං ගච්ඡන්තො අකත්තබ්බං කරොති. අපරෙසුපි එසෙව නයො. තත්ථ යො "අයං මම මිත්තො වා සම්භත්තො වා සන්දිට්ඨො වා ඤාතකො වා, ලඤ්ජං වා පන මෙ දෙතී"ති ඡන්දවසෙන අස්සාමිකං සාමිකං කරොති; අයං ඡන්දාගතිං ගච්ඡන්තො පාපං කරොති නාම. යො "අයං මෙ වෙරී"ති පකතිවෙරවසෙන වා තඞ්ඛණුප්පන්නකොධවසෙන වා අස්සාමිකං සාමිකං කරොති, අයං දොසාගතිං ගච්ඡන්තො පාපං කරොති නාම. යො පන මන්දත්තා මොමූහත්තා යං වා තං වා වත්වා අස්සාමිකං සාමිකං කරොති, අයං මොහාගතිං ගච්ඡන්තො පාපං කරොති නාම. යො පන "අයං රාජවල්ලභො වා විසමනිස්සිතො වා, අනත්ථං මෙ කරෙය්‍යා"ති භීතො අස්සාමිකං සාමිකං කරොති, අයං භයාගතිං ගච්ඡන්තො පාපං කරොති නාම. යො පන කිඤ්චි භාජෙන්තො[3] වුත්තනයෙන පෙමෙන අතිරෙකං දෙති, දොසවසෙන ඌනකං දෙති, මොමූහත්තා දින්නාදින්නං අජානමානො කස්සචි අධිකං දෙති, භීතො කස්සචි අතිරෙකං දෙති. සො අනුක්කමෙන ඡන්දාගතිආදීනි ගච්ඡන්තො පාපං කරොති නාම. අරියසාවකො පන ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්තොපි ඡන්දාගතිආදීනි න ගච්ඡති. **තස්ස යසොති** තස්ස අගතිගාමිනො කිත්තියසොපි පරිවාරයසොපි.

විකාලවිසිඛාචරියානුයොගොති අවෙලාය විසිඛාසු චරියස්ස අනුයුත්තත්තා පුනප්පුනං චරණං.[4] **සමජ්ජාභිචරණන්ති** නච්චදස්සනවසෙන සමජ්ජාගමනං. **ආලස්සානුයොගොති** කායාලසිය[5]යුත්තතා. **රොගානං ආයතනන්ති** අක්ඛිරොගාදීනං කාරණං. **අකිත්තිසඤ්ජනනීති** ගරහබන්ධනාදිඅයසජනනී. **කොපීනං**[6] **නිදංසනීති** ගුළ්හට්ඨානං විවරිත්වා චරණහෙතුවසෙන. **පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණීති** පඤ්ඤාවිනාසහෙතුවසෙන. **ඡට්ඨං පදන්ති** ඡට්ඨං කාරණං. අවෙලාය චරන්තො හි ඛාණුකණ්ටකාදීනි අක්කමති. අහිනාපි යක්ඛාදීහිපි සහ ගච්ඡති. තං තං

1. උභොලොකෙ-මු. I.
2. සඞ්කිලෙසො-ලි. & මු. II.
3. භොජෙන්තො-කත්ථචි.
4. කරණං-කත්ථචි
5. කායාලසියාය-බහූසු.
6. හිරිකොපිනං-මු. II.

ඨානං ගච්ඡතීති ඤත්වා වෙරිනොපි නං නිලීයිත්වා ගණ්හන්ති වා හනන්ති වා. එවං **අත්තාපිස්ස අගුත්තො අරක්ඛිතො හොති. පුත්තදාරො 'පිස්ස අගුත්තො අරක්ඛිතො**. "අම්හාකං පිතා අම්හාකං සාමී රත්තිං විචරති, කිමඞ්ග පන මය"න්ති බහිද්ධා පත්ථනං කත්වා රත්තිං විචරන්තා අනයව්‍යසනං පාපුණන්ති. තස්ස පුත්තදාරස්ස රත්තිවිචරණභාවං ඤත්වා චොරා සුඤ්ඤං ගෙහං පවිසිත්වා යං ඉච්ඡන්ති, තං හරන්ති. **පාපකෙසු ඨානෙසූ**ති අඤ්ඤෙහි කතකම්මෙසුපි "ඉමිනා කතං භවිස්සතී"ති ආසඞ්කිතබ්බො. යස්ස යස්ස සරවාරෙන යාති, තත්ථ තත්ථ 'යං අඤ්ඤෙන කතං චොරකම්මාදිකං, තං ඉමිනා කත'න්ති වුත්තෙන අභූතං වචනං තස්මිං රූහති. **පුරක්ඛතො**ති පුරෙගාමී, තං නිස්සාය බහූ දුක්ඛධම්මා භවිස්සන්තීති අත්ථො.

ක්ව නච්චන්ති කස්මිං ඨානෙ නච්චං අත්ථීති පුච්ඡිත්වා නච්චදස්සනත්ථාය ගන්ධමාලාදීනි පටියාදෙන්තස්ස වා ගන්ත්වා තත්ථෙව ද්වීහතීහං වසන්තස්ස වා කම්මන්තච්ඡෙදෙන අනුප්පන්නාපි භොගා නුප්පජ්ජන්ති. අනාරක්ඛෙ චස්ස ගෙහෙ චොරෙහි ධනහරණෙන උප්පන්නාපි විනස්සන්ති. **ගීත**න්ති යං කිඤ්චි ගීතං. **අක්ඛාන**න්ති භාරතරාමයුද්ධාදිකථනං. **පාණිස්සර**න්ති කංසතාලාදි. **කුම්භථූන**න්ති චතුරස්සඅම්මණතාලං. **කුම්භසද්ද**න්ති එකෙ. **ජයං වෙර**න්ති ජිතං මයාති තස්ස පරිසමජ්ඣෙ සාටකාදිගහණෙන ජයන්තො අවමානං කරොති. අථ පරාජයො හොති. සික්ඛාපෙස්සාමි නන්ති තත්ථ වෙරං බන්ධති. එවං වෙරං පසවති. **ජිනො 'විත්තමනුසොචතී**ති තස්ස සාටකාදිධනහරණෙන "අහාසි වත මෙ, තං තං වත මෙ නත්ථී"ති විත්තං අනුසොචති අනුතප්පති. **සන්දිට්ඨිකා ධනජ්ජානී**ති යං කිච්ඡෙන සම්භතං ධනං, තං ජනො පස්සන්තස්සෙව සම්මුඛා ගණ්හාති.

සභාගතස්ස වචනං න රූහතීති විනිච්ඡයට්ඨානෙ සක්ඛිපුට්ඨස්සාපි "අයං අක්ඛසොණ්ඩො; මා තස්ස වචනං ගණ්හථා"ති වචනං න පතිට්ඨාති. **පරිභූතො**ති නිවාරෙන්තස්ස අනාදියනෙන[1] පරිභීළිතො, තඤ්හි මිත්තාමච්චා එවං වදන්ති:–"සම්ම! ත්වම්පි නාම කුලපුත්තො ජූතකරො විහිත්තකො හුත්වා විචරසි. න තෙ ඉදං ජාතිගොත්තානං අනුරූපං; ඉතො පට්ඨාය මා එවං කරෙය්‍යාසී"ති. සො එවං වුත්තොපි තෙසං වචනං න කරොති. තතො තෙන සද්ධිං න එකතො තිට්ඨන්ති, න නිසීදන්ති, සක්ඛිපුට්ඨාපි න කථෙන්ති. එවං මිත්තාමච්චානං පරිභූතො හොති. **ආවාහක[2]විවාහකාන**න්ති ආවාහකා නාම යෙ පරඝරතො දාරිකං ගහෙතුකාමා. විවාහකා නාම යෙ පරස්ස ගෙහෙ දාරිකං දාතුකාමා. **ධුත්තා**ති අක්ඛධුත්තා. **සොණ්ඩා**ති ඉත්ථිසොණ්ඩා භත්තසොණ්ඩා පූවසොණ්ඩා මූලකසොණ්ඩා. **පිපාසා**ති පානසොණ්ඩා. **නෙකතිකා**ති පතිරූපකෙන වඤ්චකා. **වඤ්චනිකා**ති සම්මුඛා වඤ්චකා. **සාහසිකා**ති එකාගාරිකාදිසාහසිකකම්මකාරිනො. **ත්‍යාස්ස මිත්තා හොන්ති,**

1. අනාදියමානෙන-ලි. III & මු. 2. ආවාහ-බහූසු.

තෙ සහායාති සො අඤ්ඤෙහි සප්පුරිසෙහි සද්ධිං න රමති. ගන්ධමාලාදීහි අලඞ්කරිත්වා වරසයනං ආරොපිතසූකරො ගූථකූපමිව පාපමිත්තෙයෙව උපසඞ්කමති. තස්මා දිට්ඨෙ චෙව සම්පරායඤ්ච බහුඅනත්ථං ගච්ඡති. **අතිසීතන්ති කම්මං න කරොතීති** “එථ භො! කම්මන්තං ගච්ඡාමා”ති වුත්තෙ “අතිසීතං. අට්ඨීනි භිජ්ජන්ති. ගච්ඡථ තාව. පච්ඡා ජානිස්සාමී”ති අග්ගිං තපෙන්තො නිසීදති. **පානසඛාති** එකතොව පානට්ඨානෙ සුරාගෙහෙයෙව සහායො හොති. **සම්මියසම්මියොති** සම්ම සම්මාති වදන්තො සම්මුඛායෙව සහායො හොති; පරම්මුඛෙ වෙරිසදිසො. **අත්ථෙසු ජාතෙසූති** කිච්චෙසු ජාතෙසු. **උස්සූරසෙය්‍යාති** සබ්බරත්තිං සයිත්වා සූරියෙ උට්ඨිතෙ උට්ඨානතා. **වෙරප්පසඞ්ගොති** වෙරබහුලතා. **අනත්ථතාති** විනාසහෙතුභූතානං කායවචීකම්මානං කිරියා. **උභයං ධංසතෙති** උභතො[1] ලොකතො ධංසති. **අක්ඛිත්ථියොති** අක්ඛකීළතඤ්ච ඉත්ථිකාමතඤ්ච. **වාරුණීති** සුරාකාමතං. **පාපචරියා අකාලෙති** විකාලෙ විසිඛාය පාපමිච්ඡා චරියා. **අකිඤ්චනොති** පරිභොගූපකරණරහිතො. **රත්තින්නුට්ඨානදෙස්සිනාති** රත්තිඅනුට්ඨානසීලෙන. **තිණ්ණා භියොති** තිණ්ණතොපි උත්තරිං. **අඤ්ඤදත්ථු හරොති** තුච්ඡහත්ථො ආගන්ත්වා නිවත්ථසාටකාදීනං වණ්ණහාසණාදීහි එකංසෙනෙව හාරකො. **වචීපරමොති** වචනමත්තෙනෙව දායකො කාරකො විය හොති. **අනුප්පියභාණීති** අනුප්පියං භණති. **අපායසහායොති** භොගානං අපායෙසු සහායො. **භයස්ස කිච්චං කරොතීති** අත්තනො භයෙ උප්පන්නෙ තස්ස දාසො විය හුත්වා තං තං කිච්චං කරොති; න පෙමෙන. **සෙවති අත්ථකාරණාති** න මිත්තසන්ථවවසෙන සෙවති, අත්තනො අත්ථමෙව පච්චාසිංසන්තො සෙවති. **අතීතෙන පටිසන්ථරතීති** “හීයො න ආගතොසි. අම්හාකං ඉමස්මිං ඨානෙ සස්සං අතිවිය නිප්ඵන්නං, බහූනි සාලියවබීජාදීනි ඨපෙත්වා මග්ගං ඔලොකෙන්තා නිසීදිම්හ. අජ්ජ පන සබ්බං ඛීණ”න්ති එවං අතීතෙන සඞ්ගණ්හාති. **අනාගතෙනාති** සහායෙ ආගතෙ “ඉමස්මිං වාරෙ අම්හාකං සස්සං මනාපං භවිස්සති. ඵලභාරභරිතා සාලිආදයො. අනාගතෙ[2] තුම්හාකං සඞ්ගහං කාතුං සමත්ථා භවිස්සාමී”ති එවං අනාගතෙන සඞ්ගණ්හාති. **නිරත්ථකෙනාති** හත්ථික්ඛන්ධෙ වා අස්සපිට්ඨෙ වා නිසින්නො සහායං දිස්වා “එහි භො! ඉධ නිසීද”ති වදති. මනාපං සාටකං නිවාසෙත්වා “සහායකස්ස මෙ අනුච්ඡවිකො, අඤ්ඤස්ස නත්ථී”ති වදති. එවං නිරත්ථකෙන සඞ්ගණ්හාති. **පච්චුප්පන්නෙසු කිච්චෙසු[3] ව්‍යසනං දස්සෙතීති** සකටෙන අත්ථොති වුත්තෙ, චක්කමස්ස භින්නං, අක්ඛො භින්නොති ආදීනි වදති. **පාපකම්මස්ස අනුජානාතීති** පාණාතිපාතාදීසු යං කිඤ්චි කරොමාති වුත්තෙ “සාධු සම්ම! කරොථා”ති අනුජානාති. **සුහදොති** සුන්දරහදයො. **පමත්තං රක්ඛතීති** මජ්ජං පිවිත්වා ගාමමජ්ඣෙ වා ගාමවාරෙ වා නිපන්නං දිස්වා කොචිදෙවස්ස නිවාසනපාරුපනම්පි හරෙය්‍යාති

1. උභයතො-ලි. I, II. 2. ආගතෙ-සබ්බත්ථ. 3. කිච්චකරණීයෙසු-ලි. I.

සමීපෙ නිසීදිත්වා පබුජ්ඣිතකාලෙ ගහෙත්වා ගච්ඡති. **ගුය්හමස්ස ආචික්ඛතීති** අත්තනො නිගූහිතුං යුත්තකං කථං අඤ්ඤස්ස අකථෙත්වා තස්සෙව ආචික්ඛති. **ගුය්හමස්ස පරිගූහතීති** තෙන කථිතං ගුය්හං යථා අඤ්ඤො න ජානාති, එවං රක්ඛති. **අභවෙනස්ස න නන්දතීති** තස්ස අභවෙන අවඩ්ඪියා පුත්තදාරස්ස වා පරිජනස්ස වා තථාරූපං පාරිජුඤ්ඤං දිස්වා වා සුත්වා වා න නන්දති; අනත්තමනො හොති. **භවෙනාති** වඩ්ඪියා. තථාරූපයසාදි[1]සම්පත්තිං වා ඉස්සරියපටිලාභං වා දිස්වා වා සුත්වා වා නන්දති; අත්තමනො හොති. **අවණ්ණං භණමානං නිවාරෙතීති** අසුකො විරූපො න පාසාදිකො දුද්දසිකො දුස්සීලො හොතීති වා වුත්තෙ "එවං මා භණි. රූපවා ච සො පාසාදිකො ච සුජාතො ච සීලසම්පන්නො චා"ති ආදිවචනෙහි පරං අත්තනො සහායස්ස අවණ්ණං භණමානං නිවාරෙති. **වණ්ණං භණමානං පසංසතීති** අසුකො රූපවා පාසාදිකො ච සුජාතො ච සීලසම්පන්නො චා**ති** ආදිවචනෙහි වුත්තෙ "අහො සුට්ඨු වදසි. සුභාසිතං තයා. එවමෙතං. එස පුරිසො රූපවා පාසාදිකො සුජාතො සීලසම්පන්නො"**ති** එවං අත්තනො සහායස්ස පරං වණ්ණං භණමානං පසංසති.

ජලමග්ගීව භාසතීති රත්තිං පබ්බතමත්ථකෙ ජලමානො අග්ගි විය විරොචති. **භොගෙ සංහරමානස්සාති** අත්තානම්පි පරම්පි අපීළෙත්වා ධම්මෙන සමෙන භොගෙ සම්පිණ්ඩෙන්තස්ස රාසිකරොන්තස්ස. **භමරස්සෙව ඉරීයතොති** යථා භමරො පුප්ඵානං වණ්ණගන්ධං අහෙඨයං තුණ්ඩෙනපි පක්ඛෙහිපි රජං ආහරිත්වා අනුපුබ්බෙන චක්කප්පමාණං මධුපටලං කරොති, එවං අනුපුබ්බෙන මහන්තං භොගරාසිං කරොන්තස්ස. **භොගා සන්නිචයං යන්තීති** තස්ස භොගා නිචයං යන්ති. කථං? අනුපුබ්බෙන උපචිකාහි සංවඩ්ඪියමානො වම්මිකො විය. තෙනාහ :–**වම්මිකොවුපචීයතීති**. යථා වම්මිකො උපචීයති; එවං නිචයං යන්තීති අත්ථො. **සමාගම්මාති** සමාහරිත්වා. **අලමත්තොති**[2] යුත්තසභාවො, සමත්ථො වා පරියත්තරූපො ඝර සංවාසං සණ්ඨපෙතුං. ඉදානි යථා ඝරාවාසො සණ්ඨපෙතබ්බො, තථා ඔවදන්තො :- **චතුධා විභජෙ භොගෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **සවෙ මිත්තානි ගන්ථතීති** සො එවං විභජන්තො මිත්තානි ගන්ථති; අභිජ්ජමානානි ඨපෙති. යස්ස හි භොගා සන්ති, සො එව මිත්තෙ ඨපෙතුං සක්කොති, න ඉතරො. **එකෙන භොගෙ භුඤ්ජෙය්‍යාති** එකෙන කොට්ඨාසෙන භොගෙ භුඤ්ජෙය්‍ය. **ද්වීහි කම්මං පයොජයෙති** ද්වීහි කොට්ඨාසෙහි කසිවණිජ්ජාදිකම්මං පයොජෙය්‍ය. **නිධාපෙය්‍යාති** චතුත්ථං කොට්ඨාසං නිදහිත්වා ඨපෙය්‍ය. **ආපදාසු භවිස්සතීති** කුලං නාම න සබ්බකාලං එකසදිසං වත්තති. කදාචි රාජාදිවසෙන ආපදාපි උප්පජ්ජන්ති. තස්මා එවං උප්පන්නාසු ආපදාසු භවිස්සතීති එකං කොට්ඨාසං නිධාපෙය්‍යාති ආහ. ඉමෙසු පන චතූසු කොට්ඨාසෙසු

1. යසසාදි-සබ්බත්ථ. 2. අලම්පත්තොති-කත්ථචි.

කතරං කොට්ඨාසං ගහෙත්වා කුසලං කාතබ්බන්ති? **එකෙන භොගෙ භුඤ්ජෙය්‍යා**ති වුත්තකොට්ඨාසතො ගණ්හිත්වා භික්ඛූනම්පි කපණද්ධිකාදීනම්පි දාතබ්බං. පෙසකාරනහාපිතාදීනං වෙතනං දාතබ්බං.

ඉති භගවා එත්තකෙන කථාමග්ගෙන "එවං ගහපතිපුත්ත! අරියසාවකො චතූහි කාරණෙහි අකුසලං පහාය ඡහි කාරණෙහි භොගානං අපායමුඛානි වජ්ජෙත්වා සොළස අමිත්තානි වජ්ජෙත්වා සොළස මිත්තානි සෙවන්තො ඝරාවාසං සණ්ඨපෙත්වා දාරභරණං කරොන්තො ධම්මිකෙන ආජීවෙන ජීවති. දෙවමනුස්සානං අන්තරෙ අග්ගික්ඛන්ධො විය විරොචතී"ති වජ්ජනීයධම්මං වජ්ජනත්ථං සෙවිතබ්බධම්මං සෙවනත්ථාය ඔවාදං දත්වා ඉදානි නමස්සිතබ්බා ඡ දිසා දස්සෙන්තො:- **කථඤ්ච ගහපතිපුත්තා**ති ආදිමාහ.

තත්ථ **ඡද්දිසාපටිච්ඡාදී**ති යථා ඡහි දිසාහි ආගමනභයං නාගච්ඡති ඛෙමං හොති නිබ්භයං; එවං විහරන්තො "ඡද්දිසාපටිච්ඡාදී"ති වුච්චති. **පුරත්ථිමා දිසා මාතාපිතරො වෙදිතබ්බා**ති ආදිසු මාතාපිතරො පුබ්බුපකාරිතාය පුරත්ථිමා දිසාති වෙදිතබ්බා.[1] ආචරියා දක්ඛිණෙය්‍යතාය **දක්ඛිණා දිසා**ති, පුත්තදාරා පිට්ඨිතො අනුබන්ධනවසෙන **පච්ඡිමා දිසා**ති, මිත්තාමච්චා යස්මා සො මිත්තාමච්චෙ නිස්සාය තෙ තෙ දුක්ඛවිසෙසෙ උත්තරති, තස්මා **උත්තරා දිසා**ති, දාසකම්මකරා පාදමූලෙ පතිට්ඨානවසෙන **හෙට්ඨිමා දිසා**ති, සමණබ්‍රාහ්මණා ගුණෙහි උපරි ඨිතභාවෙන **උපරිමා දිසා**ති වෙදිතබ්බා.[1] **භතො නෙ භරිස්සාමී**ති මාතාපිතූහි ථඤ්ඤං පායෙත්වා හත්ථපාදෙ වඩ්ඪෙත්වා මුඛෙන සිඞ්ඝාණිකං අපනෙත්වා නහාපෙත්වා මණ්ඩෙත්වා භරිතො; ස්වාහං අජ්ජ තෙ මහල්ලකෙ පාදධොවනනහාපනයාගුභත්තදානාදීහි භරිස්සාමි. **කිච්චං නෙසං කරිස්සාමී**ති අහං අත්තනො කම්මං ඨපෙත්වා මාතාපිතූනං රාජකුලාදීසු උප්පන්නකිච්චං ගන්ත්වා කරිස්සාමි. **කුලවංසං ඨපෙස්සාමී**ති මාතාපිතූනං සන්තකං ඛෙත්තවත්ථුහිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිකං අවිනාසෙත්වා රක්ඛන්තොපි කුලවංසං ඨපෙති නාම. මාතාපිතරො අධම්මිකවංසතො හාපෙත්වා ධම්මිකවංසෙ ඨපෙන්තොපි කුලවංසෙ ආගතානි සලාකභත්තාදීනි අනුපච්ඡින්දිත්වා පවත්තෙන්තොපි කුලවංසං ඨපෙති නාම. ඉදං සන්ධාය වුත්තං:- **කුලවංසං ඨපෙස්සාමී**ති. **දායජ්ජං පටිපජ්ජාමී**ති මාතාපිතරො අත්තනො ඔවාදෙ අවත්තමානෙ දාරකෙ අපුත්තෙ කරොන්ති; තෙ දායජ්ජාරහා න හොන්ති. ඔවාදෙ වත්තමානෙ පන කුලසන්තකස්ස සාමිකෙ කරොන්ති. අහං එවං වත්තිස්සාමීති අධිප්පායෙන "**දායජ්ජං පටිපජ්ජාමී**"ති වුත්තං. **දක්ඛිණං අනුප්පදස්සාමී**ති තෙසං පත්තිදානං කත්වා තතියදිවසතො පට්ඨාය දානං අනුප්පදස්සාමි. (**පාපා නිවාරෙන්තී**ති පාණාතිපාතාදීනං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකආදීනවං වත්වා "තාත! මා එවරූපං කරී"ති නිවාරෙන්ති; කතම්පි ගරහන්ති. **කල්‍යාණෙ නිවෙසෙන්තී**ති අනාථපිණ්ඩිකො විය ලඤ්ජං දත්වාපි සීලසමාදානාදීසු

1. දට්ඨබ්බා-ළී. II.

නිවෙසෙන්ති. **සිප්පං සික්ඛාපෙන්තීති** අත්තනො ඔවාදෙ ඨිතභාවං ඤත්වා වංසාගතං මුද්දාගණනාදිකං සිප්පං සික්ඛාපෙන්ති[1].) **පතිරූපෙනාති** කුලසීලරූපාදීහි 'අනුරූපෙන. **සමයෙ දායජ්ජං නිය්‍යාදෙන්තීති** සමයෙ ධනං දෙන්ති. තත්ථ නිච්චසමයො කාලසමයොති ද්වෙ සමයා. නිච්චසමයෙ දෙන්තා නාම "උට්ඨාය සමුට්ඨාය ඉමං ගණ්හිතබ්බං, අයන්තෙ පරිබ්බයො හොතු. ඉමිනා කුසලං කරොහී"ති දෙන්ති. කාලසමයෙ (දෙන්තා නාම සිඛාඨපනආවාහවිවාහාදිසමයෙ දෙන්ති. අපිච පච්ඡිමකාලෙ මරණමඤ්චෙ නිපන්නස්ස 'ඉමිනා කුසලං කරොහී'ති දෙන්තාපි කාලසමයෙ[1]) දෙන්ති නාම. **පටිච්ඡන්නා හොතීති** යං පුරත්ථිමදිසතො භයං ආගච්ඡෙය්‍ය; යථා තං නාගච්ඡති, එවං පිහිතා හොති. සචෙ හි පුත්තා විප්පටිපන්නා අස්සු, මාතාපිතරො දහරකාලතො පට්ඨාය ජග්ගනාදීහි පටිපන්නා; "එතෙ දාරකා මාතාපිතූනං අප්පතිරූපා"ති එතං භයං ආගච්ඡෙය්‍ය. සචෙ පුත්තා සම්මා පටිපන්නා, (මාතාපිතරො විප්පටිපන්නා,[1])"මාතාපිතරො පුත්තානං නානුරූපා"ති එතං භයං ආගච්ඡෙය්‍ය. උභොසු විප්පටිපන්නෙසු දුවිධම්පි තං භයං හොති, සම්මා පටිපන්නෙසු සබ්බං න හොති. (තෙන වුත්තං:- **පටිච්ඡන්නා හොති ඛෙමා අප්පටිභයාති**. එවඤ්ච පන වත්වා භගවා සිගාලකං එතදවොච:- "නඛො ගහපතිපුත්ත! පිතා ලොකසම්මතං පුරත්ථිමං දිසං නමස්සාපෙති. මාතාපිතරො පන පුරත්ථිමදිසාසදිසෙ කත්වා තං නමස්සාපෙති. අයඤ්හි තෙ පිතරා පුරත්ථිමා දිසා අක්ඛාතා, නො අඤ්ඤා"ති.[1])

උට්ඨානෙනාති ආසනා වුට්ඨානෙන. අන්තෙවාසිකෙන හි[2] ආචරියං දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා ආසනා වුට්ඨාය පච්චුග්ගමනං කත්වා හත්ථතො භණ්ඩකං ගහෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා නිසීදාපෙත්වා බීජනපාදධොවනපාදමක්ඛණානි කාතබ්බානි. තං සන්ධාය වුත්තං "උට්ඨානෙනා"ති.[3] **උපට්ඨානෙනාති** දිවසස්ස තික්ඛත්තුං උපට්ඨානගමනෙන. සිප්පුග්ගහණකාලෙ පන අවස්සමෙව ගන්තබ්බං හොති. **සුස්සූසායාති** සද්දහිත්වා සවණෙන. (අසද්දහිත්වා සුණන්තො හි විසෙසං න ගච්ඡති.[1]) **පාරිචරියායාති** අවසෙසඛුද්දකපාරිචරියාය. අන්තෙවාසිකෙන හි ආචරියස්ස පාතොව උට්ඨාය මුඛොදකං දන්තකට්ඨං දත්වා භත්තකිච්චකාලෙපි පානීයං ගහෙත්වා පච්චුපට්ඨානාදීනි කත්වා වන්දිත්වා ගන්තබ්බං. කිලිට්ඨවත්ථාදීනි ධොවිතබ්බානි. සායං නහානොදකං පච්චුපට්ඨාපෙතබ්බං. අඵාසුකකාලෙ උපට්ඨාතබ්බං. පබ්බජිතෙනාපි සබ්බං අන්තෙවාසිකවත්තං කාතබ්බං. (ඉදං සන්ධාය වුත්තං "පාරිචරියායා"ති. **සක්කච්චං සිප්පපටිග්ගහණෙනාති**.[1]) සක්කච්චං පටිග්ගහණං[4] නාම ථොකං ගහෙත්වා බහු වාරෙ සජ්ඣායකරණං. එකං පදම්පි විසුද්ධමෙව ගහෙතබ්බං. **සුවිනීතං විනෙන්තීති** "එවං තෙ නිසීදිතබ්බං,

1. ලබ්භාහි අන්තරිතපාඨො ලි. I II. න සන්ති. 3. ධොවනමණ්ඩනාදිං සන්ධාය වුත්තං-
2. උට්ඨානෙනාති ඉදං ලි. I, II. 4. සිප්පුග්ගහණං-ලි. I. II. [ලි. I. II.

එවං ඛාදිතබබං, එවං භුඤජිතබබං, පාපමිතතා වජෙජතබබා, කලයාණමිතතා සෙවිතබබා"ති එවං ආචාරං සිකඛාපෙනති විනෙනති.[1] **සුගගහිතං ගාහාපෙනතීති** යථා සුගගහිතං ගණහාති, එවං අතථඤච බයඤජනඤච සොධෙතවා පයොගං[2] දසෙසතවා ගණහාපෙනති. (**සබබසිපපසුතසමයකඛායිනොති** අනෙතවාසිකසස සබබසිපපසුතසමයං කථෙනති:- ඉදං තෙ සිපපං සිකඛිතබබං, ඉදං තෙ සිපපං න සිකඛිතබබනති.*) **මිතතාමචෙචසු පතිටඨාපෙනතීති**[3] "අයං අමහාකං අනෙතවාසිකො බයතෙතා බහුසසුතො මයා සමසමො, එතං[4] සලලකෙඛයයාථා"ති එවං ගුණං කථෙතවා මිතතාමචෙචසු පතිටඨාපෙනති. **දිසාසු පරිතතාණං කරොනතීති** සිපපං සිකඛාපනෙනෙවසස (සබබදිසාසු*) රකඛං කරොනති. උගගහිතසිපපසස හි යං යං දිසං ගචඡනතසස[5] ලාභසකකාරො උපපජජති. සො ආචරියෙන කතො නාම හොති. ගුණං කථෙනෙතා'පිසස මහාජනො "ආචරියසස පාදෙ ධොවිතවා වසිතඅනෙතවාසිකො එතාය"නති පඨමං ආචරියසෙසව ගුණං කථෙති. බ්‍රහමලොකපපමාණො'පිසස ලාභසකකාරො උපපනෙනා[6] ආචරියසස සනතකොව හොති. අපිච යං විජජං පරිජපිතවා ගචඡනතං අටවියං චොරා න පසසනති, අමනුසසා වා දීඝජාතිකාදයො වා න විහෙඨෙනති, තං සිකඛාපෙනතාපි දිසාසු පරිතතාණං කරොනති. යං වා සො දිසං ගතො හොති, තතො කඞඛං උපපාදෙතවා අතතනො සනතිකං ආගතමනුසෙස "එතිසසං දිසායං අමහාකං අනෙතවාසිකො වසති. තසස ච මයහඤච ඉමසමිං සිපෙප නානාකරණං නතථි. ගචඡථ තමෙව පුචඡථා"ති එවමපගගණහනතා'පිසස ලාභසකකාරුපපතතියා පරිතතාණං කරොනතීති අතෙථා. (සෙසමෙතථ පුරිමනයෙනෙව යොජෙතබබං. තතියදිසාවාරෙ*) **සමමානනායාති** 'දෙවමාතෙ(තිසසමාතෙ*)'ති එවං සමභාවිත[7]කථාකථනෙන. **අනවමානනායාති**[8] දාසකමමකරාදයො විය අපීළෙතවා අපොථෙතවා කථනෙන.[9] **අනතිචරියායාති** තං අතිකකමිතවා අඤඤිතථියා සදධිං අපරිචරණෙන.[10] **ඉසසරියවොසසගෙගනාති** ඉතථියො හි මහාලතාපසාධනසදිසමපි ආභරණං ලභිතවා භතතං විචාරෙතුං අලභමානා කුජඣනති. කටචඡුං හතෙථ ඨපෙතවා තව රුචියා කරොහීති භතතගෙහෙ විසසටෙඨ සබබං ඉසසරියං විසසටඨං නාම හොති; එවං කරණවසෙනාති[11] අතෙථා. (**අලඞකාරානුපපදානෙනාති** අතතනො විභවානුරූපෙන අලඞකාරදානෙන.*) **සුසංවිහිතකමමනතාති** යාගුභතතපචනකාලාදීනි අනතිකකමිතවා තසස තසස

1. සිකඛාපෙනති-ලි. I. II.
2. යොගං-ලි. I. II.
3. පරිවෙදෙනතීති-ලි, III. & මු. I.
4. එවං-ලි. III.
5. ගනතවා සිපපං දසෙසනති තතථ තතථසස-ලි, III. &මු I.
6. ලාභො උපපජජමානො-ලි. III. & මු. I.
*. ලෙඛාහි අනතරිතපාඨා ලි. I. II. නසසනති.
7. සුභාවිත-ලි. I. II.
8. අවිමානනායාති-ලි. I. II.
9 දාසකමමකරාදයො පොථෙතවා කථෙනති. එවං පොථෙතවා [විමානෙතවා අකථනෙන-ලි. III.& මු I
10. බහි අඤඤාය ඉතථියා සදධිං පරිචරණෙන තං අතිචරති නාම-ලි. III. & මු. I.
11. කරණෙනාති-ලි. I. II.

සාධුකං කරණෙන[1] (සුට්ඨුසංවිහිතකම්මන්තා*.) **සුසඞ්ගහිතපරිජනාති** සම්මානනාදීහි චෙව පහෙනකපෙසණාදීහි ච (සඞ්ගහිතපරිජනා.*) ඉධ පරිජනො නාම[2] සාමිකස්ස චෙව අත්තනො ච ඤාතිජනො. (**අනතිචාරිණීති** සාමිකං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං මනසාපි න පත්‍ථෙති. **සම්භතන්ති** කසිවණිජ්ජාදීනි කත්වා ආභතධනං*.) **දක්ඛා ච හොතීති**[3] යාගුභත්ත සම්පාදනාදිසු ඡෙකා නිපුණා හොති[4]. (**අනලසාති** නික්කොසජ්ජා. යථා අඤ්ඤා කුසීතා නිසින්නට්ඨානෙ නිසින්නාව හොන්ති, ඨිතට්ඨානෙ ඨිතා; එවං අහුත්වා අවිප්පටිසාරිකෙන චිත්තෙන සබ්බකිච්චානි නිප්ඵාදෙති. සෙසම්ධාපි පුරිමනයෙනෙව යොජෙතබ්බං. චතුත්‍ථදිසා වා‍රෙ:-*) **අවිසංවාදනතායාති** (යස්ස යස්ස නාමං ගණ්හාති, තං තං අවිසංවාදෙත්වා*) "ඉදං[5] අම්හාකං ගෙහෙ අත්‍ථි. (ඉදම්පි අත්‍ථි*) තං ගහෙත්වා ගච්ඡාහී"ති එවං අවිසංවාදෙත්වා දානෙන. **අපරපජා ච'ස්ස පටිපූජෙන්තීති** සහායස්ස පුත්තධීතරො පජා නාම. තෙසම්පන පුත්තධීතරො ච නත්තුපණත්තුකා ච[6] අපරපජා නාම; තෙ පටිපූජෙන්ති කෙලායන්ති මමායන්ති; මඞ්ගලකාලාදිසු තෙසං මඞ්ගලානි කරෙන්ති. (සෙසම්ධාපි පුරිමනයෙනෙව යොජෙතබ්බං. **යථාබලං කම්මන්තසංවිධානෙනාති** දහරෙහි කාතබ්බං මහල්ලකෙහි වා, මහල්ලකෙහි වා කාතබ්බං දහරෙහි, ඉත්‍ථීහි කාතබ්බං පුරිසෙහි, පුරිසෙහි වා කාතබ්බං ඉත්‍ථීහි අකාරෙත්වා තස්ස තස්ස බලානුරූපෙනෙව කම්මන්තසංවිධානෙන*.) **භත්තවෙතනානුප්පදානෙනාති** "අයං ඛුද්දකපුත්තො අයං[7] එකවිහාරී"ති තස්ස තස්ස අනුරූපං සල්ලක්ඛෙත්වා භත්තදානෙන චෙව පරිබ්බයදානෙන ච. (**ගිලානුපට්ඨානෙනාති** අඵාසුකකාලෙ කම්මං අකාරෙත්වා සප්පායභෙසජ්ජාදීනි දත්වා පටිජග්ගනෙන*.) **අච්ඡරියානං රසානං සංවිභාගෙනාති** අච්ඡරියෙ මධුර රසෙ ලභිත්වා සයමෙව අඛාදිත්වා තෙසම්පි තතො සංවිභාගකරණෙන. **සමයෙ වොස්සග්ගෙනාති** නිච්චසමයෙ ච කාලසමයෙ ච වොස්සජ්ජනෙන. නිච්චසමයෙ වොස්සජ්ජනං නාම: සකලදිවසං කරොන්තා කිලමන්ති. තස්මා යථා න කිලමන්ති; එවං වෙලං ඤත්වා විස්සජ්ජනං. කාලසමයෙ වොස්සජ්ජනං නාම: ඡණනක්ඛත්තකීළාදිසු අලඞ්කාරභණ්ඩඛාදනීයභොජනීයාදීනි[8] දත්වා විස්සජ්ජනං. (**පුබ්බුට්ඨායිනොති** අය්‍යකෙ නිපන්නෙ උට්ඨාය කරොන්ති. **පච්ඡා නිපාතිනොති** අය්‍යකෙ පඨමං නිපන්නෙ සබ්බං කම්මං විචාරෙත්වා පච්ඡා නිපජ්ජන්ති. **දින්නාදායිනොති** චොරිකාය කිඤ්චි අගහෙත්වා සාමිකෙහි දින්නස්සෙව ආදායිනො. **සුකතකම්මකාරිනොති** "කිං එතස්ස කතෙන කම්මෙන; න මයං කිඤ්චි ලභාමා"ති අනුජ්ඣායිත්වා තුට්ඨහදයා යථා තං කම්මං සුකතං හොති, එවං කාරකා.*) **කිත්තිවණ්ණහරාති** (පරිසමජ්ඣෙ කථාය සම්පත්තාය "කො

---

1. සාධුකරණෙන-ලි. III & මු. I.
2. පරිජනොපෙත්‍ථ-ලි. I. II.
3. දක්ඛාති-ලි. I. II.
4. නිපුණා-ලි. I. II.
5. ඉදම්පිස්ස-ලි. I. II.
6. නත්තායනත්තකාච-ලි. I. II. නත්තාපණත්තාකාච-ලි. III. & නත්තුපණත්තකාච-මු. I. [ලි. I. II. නසන්ති.
7. අයං නත්තකපුත්තො-ලි. I. II.
8. ඛාදනීයාදීනි-ලි: I. II.

* ලෙඛාහි අන්තරිතපාඨා

අම්හාකං සාමිකෙහි සදිසො අත්ථි?*) මයං (අත්තනො*) දසභාවම්පි න ජානාම. තෙසං සාමිකභාවම්පි න ජානාම. එවං නො අනුකම්පන්තී"ති ගුණභාරකා.(සෙසම්ධාපි පුරිමනයෙනෙව යොජෙතබ්බං.*) **මෙත්තෙන කායකම්මෙනා**ති ආදිසු මෙත්තචිත්තං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා කතානි කායකම්මාදීනි මෙත්තානි නාම. තත්ථ "භික්ඛූ නිමන්තෙස්සාමී"ති විහාරගමනං (ධම්මකරකං ගහෙත්වා*) උදකපරිස්සාවණං පිට්ඨිපරිකම්ම පාදපරිකම්මාදිකරණඤ්ච මෙත්තං කායකම්මං නාම. භික්ඛූ පිණ්ඩාය පවිට්ඨෙ දිස්වා "සක්කච්චං යාගුං දෙථ, භත්තං දෙථා"ති ආදිවචනඤ්ච සාධුකාරං දත්වා ධම්මසවණඤ්ච සක්කච්චං පටිසන්ථාරකරණාදීනි ච මෙත්තං වචීකම්මං නාම. "අම්හාකං කුලූපගත්ථෙරා අවෙරා හොන්තු අබ්‍යාපජ්ඣා"ති එවං චින්තනං මෙත්තං මනොකම්මං නාම. **අනාවටද්වාරතායා**ති අපිහිතද්වාරතාය. (තත්ථ සබ්බද්වාරානි විවරිත්වාපි*) සීලවන්තානං අදායකො අකාරකො පිහිතද්වාරොයෙව. සබ්බද්වාරානි පිදහිත්වා සීතොපි දායකො විවටද්වාරොයෙව. ඉති සීලවන්තෙසු ගෙහද්වාරං ආගතෙසු සන්තංයෙව නත්ථීති අවත්වා දාතබ්බං. එවං අනාවටද්වාරතා නාම (හොති. **ආමිසානුප්පදානෙනා**ති පුරෙභත්තං පරිභුඤ්ජිතබ්බං ආමිසං නාම. තස්මා සීලවන්තානං යාගුභත්තසම්පදානෙනාති අත්ථො*.) **කල්‍යාණෙන මනසා (අනුකම්පන්ති*)**ති "සුඛිතා හොන්තු (අරොගා අබ්‍යාපජ්ඣා*)ති එවං හිතඵරණෙන, අපිච උපට්ඨාකානං ගෙහං අසෙඤ්ඤපි සීලවන්තෙ සබ්‍රහ්මචාරියෙ ගහෙත්වා පවිසන්තාපි කල්‍යාණෙන මනසා අනුකම්පන්ති නාම. **සුතං පරියොදපෙන්තී**ති යං තෙසං පකතියා සුතං අත්ථි, තස්ස අත්ථං කථෙත්වා කඞ්ඛං විනොදෙන්තා තථත්තාය පටිපජ්ජාපෙන්ති. (සෙසම්ධාපි පුරිමනයෙනෙව යොජෙතබ්බං. **අලමත්තො**ති පුත්තදාරභරණං කත්වා අගාරං අජ්ඣාවසනසමත්ථො. **පණ්ඩිතො**ති දිසානමස්සනට්ඨානෙ පටිභානවා හුත්වා. **නිවාතවුත්තී**ති නීචවුත්ති. **අත්ථද්ධො**ති ථම්භරහිතො. **උට්ඨානකො**ති උට්ඨානවිරියසම්පන්නො. **අනලසො**ති නික්කො සජ්ජො. **අච්ඡිද්දවුත්තී**ති නිරන්තරකරණවසෙන අඛණ්ඩවුත්ති. **මෙධාවී**ති ඨානුප්පත්තියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො. **සඞ්ගාහකො**ති චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි සඞ්ගහං කරොන්තො. **මිත්තකරො**ති මිත්තගවෙසනො.*) **වදඤ්ඤූ**ති පුබ්බකාරිනා වුත්තවචනං ජානාති. සහායස්ස ඝරං ගතකාලෙ "මය්හං සහායස්ස වෙතනං දෙථ, සාටකං දෙථ, මනුස්සානං වෙතනං දෙථා"ති වුත්තවචනං අනුස්සරන්තො තස්ස අත්තනො ගෙහං ආගතස්ස තත්තකං වා (තතො*) අතිරෙකං වා පටිකත්තාති අත්ථො. අපිච (සහායස්ස ඝරං ගන්ත්වා ඉදං නාම*) ගණ්හිස්සාමී"ති ආගතස්ස සහායකස්ස ලජ්ජාය අනුච්චාරිතම්පි වාචං ඤත්වා (යෙන'ත්ථෙන සො ගතො) තං නිප්ඵාදෙන්තො වදඤ්ඤූ නාම. යෙන වා යස්ස ඌනං හොති, ඔලොකෙත්වා තං දෙන්තොපි වදඤ්ඤූයෙව. තං තං අත්ථං දස්සෙන්තො පඤ්ඤාය **නෙතා**. විවිධාති

* ලෙඛාහි අත්ථරිතපාඨා ලි, I. II. නස්සන්ති.

කාරණාති දස්සෙන්තා විනෙතීති=**විනෙතා**. පුනප්පුනං නෙතීති=**අනුනෙතා**. **තස්ස තස්සාති** තස්මිං තස්මිං පුග්ගලෙ. **රථස්සාණීව යායතොති** යථා ආණියා සතියෙව රථො යාති, අසති න යාති; එවං ඉමෙසු සඞ්ගහෙසු සතියෙව ලොකො වත්තති. තෙන වුත්තං:– "එතෙ ඛො සඞ්ගහා ලොකෙ රථස්සාණීව යායතො"ති. **න මාතා පුත්තකාරණාති** යදි මාතා එතෙ සඞ්ගහෙ පුත්තස්ස න කරෙය්‍ය; පුත්තකාරණා මානං වා පූජං වා න ලභෙය්‍ය. **සඞ්ගහා එතෙති** උපයොගත්ථෙ පච්චත්තං. **සඞ්ගහෙ එතෙති** වා පාඨො. (**සමවෙක්ඛන්තීති** සම්මා පෙක්ඛන්ති. **පාසංසා ච භවන්තීති** පසංසනීයා ච භවන්ති*.) ඉති භගවා "යා දිසා සන්ධාය තෙ ගහපතිපුත්ත! පිතා ආහ:– "දිසා නමස්සාහීති, ඉමා තා ඡ දිසා. යදි ත්වං පිතුවචනං කරෙසි. ඉමා දිසා නමස්සාහී"ති දස්සෙන්තො (සිගාලස්ස පුච්ඡායං ඨත්වා*) දෙසනං මත්ථකං පාපෙත්වා රාජගහං පිණ්ඩාය පාවිසි.

සිගාලකොපි සරණෙසු පතිට්ඨාය චත්තාලීසකොටිධනං බුද්ධසාසනෙ විකිරිත්වා පුඤ්ඤකම්මං කත්වා සග්ගපරායණො අහොසි. ඉමස්මිම්පන සුත්තෙ යං කිඤ්චි ගිහීනං කත්තබ්බං නාම; තං අකථිතං නත්ථි. **ගිහිවිනයො** නාම අයං සුත්තන්තො. තස්මා ඉමං සුත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානස්ස වුඩ්ඪියෙව පාටිකඞ්ඛා, නො පරිහානීති.

සිගාලොවාදසුත්තවණ්ණනා.[a]

ධම්මහදයවිභඞ්ගසුත්තෙ:– තාවතිංසෙසු දෙවෙසු පාරිච්ඡත්තකමූලෙ පණ්ඩුකම්බලසිලායං සන්නිසින්නො බුද්ධො භගවා දසහි චක්කවාළසහස්සෙහි ආගම්ම සන්නිසින්නානං දෙවානං අභිධම්මකථං දෙසෙන්තො **ධම්මහදයවිභඞ්ග** සම්පත්තෙ මනුස්සලොකෙ ඡසු කාමාවචරෙසු සොළසසු බ්‍රහ්මලොකෙසු චතූසු අරූපෙසූති සත්තවීසතිසුගතිභවෙසු පටිසන්ධිනිබ්බත්තකං කම්මං තෙසං ආයුප්පමාණඤ්ච දස්සෙන්තො "දානං දත්වා"ති ආදිකං දෙසනං ආරභි. යස්මා පන තීසු පුඤ්ඤකිරියවත්ථූසු අනප්පණාප්පත්තං භාවනාමයඤ්ච සීලමයඤ්ච දානමයඤ්ච සත්තසු කාමසුගතිභවෙසු උප්පත්තියා පච්චයො. අප්පණාප්පත්තම්පන භාවනාමයමෙව බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා පච්චයො හොති; තස්මා කාමසුගතිභවෙසු තාව උප්පත්තිපච්චයං කම්මං දස්සෙන්තො:– **දානං දත්වා සීලං සමාදියිත්වා උපොසථකම්මං කත්වාති** ආදිමාහ. තඤ්ච පන දානාදි පුඤ්ඤං පරිත්තං කතං මනුස්සසොභග්ගතාය පච්චයො, අධිමත්තං කතං අධිමත්තාධිමත්තතරතමවිසෙසෙන උච්චඋච්චතරතමප්පකාරස්ස ගහපතිමහාසාලාදිභාවස්ස පච්චයො හොති. තස්මා තස්ස වසෙන උප්පත්තිභෙදං දස්සෙන්තො:– **අප්පෙකච්චෙ ගහපතිමහාසාලානන්ති** ආදිමාහ. අධිමත්තභාවො චස්ස දෙය්‍යධම්ම

---

a. 686 පිට්ඨතො යාව 700 පිට්ඨං මුද්දිත සුමඞ්ගලවිලාසිනී ඔලොකෙතබ්බා. අතීව විසදිසතා දිස්සති.

පටිග්ගාහකචෙතනාමහත්තාදිවිසෙසපච්චයෙහි වෙදිතබ්බා. තත්ථ **සීලං සමාදියිංසූ**ති නිච්චසීලවසෙන පඤ්චසීලං වා දසසීලං වා අඛණ්ඩාධිප්පායෙන සම්මා ආදියිත්වා. **උපොසථකම්මං කත්වා**ති උපොසථදිවසෙ අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං සීලං කත්තබ්බට්ඨෙන කම්මං. **කත්වා**ති නිප්ඵාදෙත්වා. මහා සාරො එතෙසන්ති=**මහාසාරා**. රකාරස්ස ලකාරං කත්වා **මහාසාලා**ති වුත්තං. ගහපතයො මහාසාලා, ගහපතීසු වා මහාසාලාති=**ගහපතිමහාසාලා**. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. තත්ථ යස්ස ගෙහෙ පච්ඡිමන්තෙන චත්තාළීසකොටිධනං නිධානගතං හොති, කහාපණානඤ්ච පඤ්චම්මණානි දිවසවලඤ්ජො නික්ඛමති; අයං **ගහපතිමහාසාලො** නාම. යස්ස පන ගෙහෙ පච්ඡිමන්තෙන අසීතිකොටිධනං නිධානගතං හොති. කහාපණානඤ්ච දස අම්මණානි දිවසවලඤ්ජො නික්ඛමති; අයං **බ්‍රාහ්මණමහාසාලො** නාම. යස්ස පන ගෙහෙ පච්ඡිමන්තෙන කොටිසතං ධනං නිධානගතං හොති, කහාපණානඤ්ච වීසති අම්මණානි දිවසවලඤ්ජො නික්ඛමති; අයං **ඛත්තියමහාසාලො** නාම. එවම්භගවා මනුස්සලොකෙ සුඛහෙතුකං පුඤ්ඤඵලං සුගතිභවසම්පදඤ්ච භොගසම්පදඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි ඡසු දෙවලොකෙසු තදුභයං දස්සෙන්තො :– **අපෙකච්චෙ චාතුම්මහාරාජිකාන**න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ චාතුම්මහාරාජිකාදීසු අයං පදත්ථො :– චතූසු මහාරාජෙසු භත්ති අත්ථි එතෙසං, චතුන්නං වා මහාරාජානං නිවාසට්ඨානභූතෙ චාතුම්මහාරාජෙ භවාති=**චාතුම්මහාරාජිකා**. තෙ පන චාතුම්මහාරාජිකා දෙවා සිනෙරුපබ්බතස්ස වෙමජ්ඣෙ හොන්ති. තෙසු පබ්බතට්ඨාපි, ආකාසට්ඨාපි, තෙසම්පරම්පරාය චක්කවාළපබ්බතං පත්තා ඛිඩ්ඩාපදොසිකා, මනොපදොසිකා, සීතවලාහකා, උණ්හවලාහකා, චන්දිමා දෙවපුත්තො, සූරියො දෙවපුත්තොති එතෙ සබ්බෙ චාතුම්මහාරාජිකා[1] එව. තෙත්තිංස ජනා එත්ථ නිබ්බත්තාති= **තෙත්තිංසං**. තදෙව= **තාවතිංසං**; තං නිවාසො එතෙසන්ති= **තාවතිංසා**. යස්මා පන "සහස්සං චාතුම්මහාරාජිකානං සහස්සං තාවතිංසාන"න්ති වචනතො සෙසචක්කවාළෙසුපි ඡ කාමාවචරදෙවලොකා අත්ථි, තස්මා නාමමත්තමෙවෙතං තස්ස දෙවලොකස්සාති ගහෙතබ්බං, තෙපි අත්ථි පබ්බතට්ඨකා, අත්ථි ආකාසට්ඨකා, තෙසම්පරම්පරාය චක්කවාළපබ්බතප්පත්තා. තථා **යාමාදීනං**. දිබ්බං සුඛං යාතා පයාතා සම්පත්තා, දුක්ඛතො වා යාතා අපයාතාති=**යාමා**. තුට්ඨා පහට්ඨා,[2] තුසං වා පීතිං ඉතා ගතාති=**තුසිතා**. පකතිපටියත්තාරම්මණතො අතිරෙකෙන රමිතුකාමකාලෙ යථාරුචි තෙ භොගෙ නිම්මිණිත්වා රමන්තීති=**නිම්මාණරතිනො**. චිත්තාචාරං ඤත්වා පරෙහි නිම්මිතෙසු භොගෙසු වසං වත්තෙන්තීති=**පරනිම්මිතවසවත්තිනො**. ආයුප්පමාණගණනාය පන **අප්පං වා භිය්‍යො වා**ති දුතියවස්සසතං අප්පත්වා වීසාය වා තිංසාය වා

1. චාතුම්මහාරාජිකදෙවලොකට්ඨකා-ලි: III & මු. 2. තුට්ඨපහට්ඨා-ලි. I. II. & මු.

චත්තාලීසාය වා පඤ්ඤාසාය වා සට්ඨියා වා වස්සෙහි අධිකං වස්සසතන්ති අත්ථො. ඉදම්පන අජ්ජතනකාලිකෙ සන්ධාය වුත්තං. මනුස්සානං හි ආයුප්පමාණගණනාය නියමො නත්ථි.

යථා චාහු :–

“ආපායිකමනුස්සායු පරිච්ඡෙදො න විජ්ජති,
තථා හි කාලො ම්ඛාතා යක්ඛා කෙචි චිරායුනො”ති.

අපායෙසු හි කම්මමෙව පමාණං. තත්ථ නිබ්බත්තානං යාව කම්මං න ඛීයති, තාව චවනාභාවතො. තථා භුම්මදෙවානං. තෙසු හි නිබ්බත්තා කෙචි සත්තාහාදිකාලං තිට්ඨන්ති, කෙචි කප්පං. තථා මනුස්සානං; කදාචි තෙසම්පි අසඞ්ඛෙය්‍යායුකත්තා කදාචි දසවස්සායුකත්තා. **මනුස්සගණනායාති** මනුස්සානං සංවච්ඡරගණනාය ඡන්නං දෙවලොකානං යථාසඞ්ඛ්‍යං අයං ආයුප්පමාණගණනා :–

“ඣි ඡතති චතුවතෙචක සොසපපඤ්ච චතුබන්තිමෙ,
සො එකො ච දුවෙ ඡිඤූ ඡ ඡ සුඤ්ඤ පදෙ පදෙ”ති.

එකසඞ්ඛානෙනාති එකතො පිණ්ඩං කත්වා ගණනෙ. ඉදානි බ්‍රහ්මලොකෙසු උප්පත්තිං දස්සෙන්තො:–‘පඨමං ඣානං පරිත්තං භාවෙත්වා’ති ආදිමාහ. තත්ථ **පරිත්තන්ති** අප්පගුණං. සබ්බසො පරිපුණ්ණවසීභාවෙන පකට්ඨභාවං නීතන්ති= **පණීතං**. උභින්නං මජ්ඣෙ භවං= **මජ්ඣිමං**. **බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජානන්ති** ආදීසු මහාබ්‍රහ්මානං පරිචාරිකත්තා තෙසං පරිසති භවාති= **බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජා**. තෙසං පුරොහිතට්ඨානෙ ඨිතත්තා=**බ්‍රහ්මපුරොහිතා**. තෙහි ඣානාදීහි බ්‍රූහිතා පරිවඩ්ඪාති= **බ්‍රහ්මානො**. ගුණවිසෙසෙහි වණ්ණවන්තතාය චෙව දීඝායුකතාදීහි ච මහන්තා බ්‍රහ්මානොති=**මහාබ්‍රහ්මානො**. තයොපෙතෙ පඨමජ්ඣානභූමියං පණීතතරතමරතනාවභාසිතෙ එකතලෙ වසන්ති. උපරිමෙහි පරිත්තා ආභා එතෙසන්ති=**පරිත්තාභා**. **අප්පමාණා** ආභා එතෙසන්ති= **අප්පමාණාභා**. වලාහකතො විජ්ජු විය ඉතොචිතො ච ආභා සරති නිස්සරති එතෙසන්ති=**ආභස්සරා**. දණ්ඩදීපිකාය ච අච්චි විය එතෙසං සරීරතො ආභා ඡිජ්ජිත්වා පතන්තී විය සරති නිස්සරතීති වා=**ආභස්සරා**. එතෙපි තයො දුතියජ්ඣානභූමියං එකතලෙ වසන්ති. **සුභාති** එකඝනා අචලා සරීරාභා වුච්චති; සා උපරි බ්‍රහ්මෙහි පරිත්තා එතෙසන්ති=**පරිත්තසුභා**. අප්පමාණා සුභා එතෙසන්ති=**අප්පමාණසුභා**. පභාසමුදයසඞ්ඛාතෙහි සුභෙහි කිණ්ණා ආකිණ්ණාති= සුභකිණ්ණා. සුභාකිණ්ණාති වත්තබ්බෙ භාසද්දස්ස රස්සත්තං අන්තිමණකාරස්ස හකාරං කත්වා **සුභකිණ්හාති** වුත්තං. එතෙපි තතියජ්ඣානභූමියං එකතලෙ වසන්ති. ඣානප්පභාවනිබ්බත්තං විපුලං ඵලමෙතෙසන්ති= **වෙහප්ඵලා**. සඤ්ඤාවිරාගභාවනානිබ්බත්තරූපසන්තතිමත්තත්තා නත්ථි සඤ්ඤා, තම්මුඛෙන වුත්තා සෙසඅරූපක්ඛන්ධා ච එතෙසන්ති=**අසඤ්ඤා**; තෙයෙව සත්තාති=**අසඤ්ඤසත්තා**. එතෙපි, චතුත්ථජ්ඣානභූමියං එක

තලෙ වසන්ති. සුද්ධානං අනාගාමිඅරහන්තානමෙව ආවාසාති=**සුද්ධාවාසා**, අනුනයපටිඝාභාවතො වා සුද්ධා ආවාසො එතෙසන්ති=**සුද්ධාවාසා**. තෙසං නිවාසභූමිපි සුද්ධාවාසා. ඉමෙසු පන පඨමතලවාසිනො අප්පකෙන කාලෙන අත්තනො ඨානං න විජහන්තීති=**අවිහා**. දුතියතලවාසිනො න කෙනචි තප්පන්තීති=**අතප්පා**. තතියතලවාසිනො පරමසුන්දරරූපත්තා සුඛෙන දිස්සන්තීති=**සුදස්සා**. චතුත්ථතලවාසිනො සුපරිසුද්ධදස්සනත්තා සුඛෙන පස්සන්තීති=**සුදස්සිනො**. පඤ්චමතලවාසිනො උක්කට්ඨසම්පත්තිකත්තා නත්ථි එතෙසං කණිට්ඨභාවොති=**අකණිට්ඨා**. ආකාසානඤ්චායතනෙ පවත්තා පඨමාරූපවිපාකභූතා[1] චතුක්ඛන්ධා එව, තෙහි පරිච්ඡින්නාකාසො වා ආකාසානඤ්චායතනං, තං උපගතාති= **ආකාසානඤ්චායතනූපගා**. ඉතරෙසුපි එසෙව නයො. යෙන පන භවවිසෙසනියාමකෙන හෙතුනා චතුත්ථජ්ඣානං වෙහප්ඵලාදිසු එකාදසසු භවෙසු උප්පත්තිං නිබ්බත්තෙන්ති;තං දස්සෙතුං:- **ආරම්මණනානත්තතා**ති ආදිමාහ. ආරම්මණනානත්තතාති එත්ථ යකාරලොපො දට්ඨබ්බො, "ආවිකතා හිස්ස ඵාසු හොතී"ති ආදිසු විය. තස්මා ආරම්මණස්ස නානත්තභාවෙනාති අත්ථො. මනසිකාරනානත්තතාදිසුපි එසෙව නයො. තත්ථ එකස්ස පඨවිකසිණං ආරම්මණං හොති -පෙ- එකස්ස ඔදාතකසිණන්ති; ඉදං ආරම්මණනානත්තං. එවං පඨවිකසිණාදිසුයෙව ඡන්දනානත්තතාදයො වෙදිතබ්බා. තත්ථ ආරම්මණමනසිකාරා පුබ්බභාගෙන කථිතා. ඡන්දපණිධිඅධිමොක්ඛාභිනීහාරා අප්පණායාපි වත්තන්ති; උපචාරෙපි; පඤ්ච පන ලොකුත්තරමිස්සකා. අයමෙත්ථ අධිප්පායො:- පරිත්තාදිසඤ්ඤාවිරාගාදිකසිණරූපසමතික්කමණාදිවිසෙසෙහි විසෙසියමානං ආරම්මණං, තථා තථා තත්ථ පවත්තමනසිකාරාදයො ච නානාභවවිසෙසනියාමකා හොන්ති. යථා හි චතුත්ථජ්ඣානං තිවිධම්පි භාවෙත්වා වෙහප්ඵලෙ නිබ්බත්තන්ති. "සඤ්ඤා රොගො සඤ්ඤා ගණ්ඩො"ති ආදිනා "ධි චිත්තං, ධි වතෙදං චිත්ත"න්ති ආදිනා වා නයෙන සඤ්ඤාවිරාගවසෙන තදෙව ඣානං භාවෙත්වා අසඤ්ඤෙසු නිබ්බත්තන්ති. තෙ පන කම්මකිරියවාදිනො තිත්ථියා අධිප්පෙතා. යෙන ච තෙ ඉරියාපථෙන ඉධ චරන්ති, තෙනෙව තත්ථ නිබ්බත්තන්ති; චිත්තකම්මරූපකසදිසා හුත්වා පඤ්ච කප්පසතානි තිට්ඨන්ති. අනාගාමිනොයෙව පුථුජ්ජනකාලෙ වා පච්ඡා වා තදෙව ඣානං භාවෙත්වා සද්ධින්ද්‍රියාදිවෙමත්තතානුක්කමෙන පඤ්චසු සුද්ධාවාසෙසු උප්පජ්ජන්ති. කසිණං උග්ඝාටෙත්වා ලද්ධමාකාසාදිභාවනාක්කමෙන තදෙව චතුත්ථජ්ඣානං භාවෙත්වා යථාක්කමං චතූසු ආරුප්පෙසු උප්පජ්ජන්ති. බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජාදීනම්පන තිණ්ණං අසඞ්ඛෙය්‍යකප්පස්ස වසෙන ආයුපරිච්ඡෙදො දට්ඨබ්බො, න මහාකප්පස්ස වසෙන; එකකප්පෙපි තෙසං විනාසසම්භවතො. වුත්තං හෙතං[2] :-

"සත්ත සත්ත'ග්ගිනා වාරා අට්ඨමෙ අට්ඨමොදකා,
චතුසට්ඨි යදා පුණ්ණා එකො වායුවරෙ සියා.

1. විපාකත්තං-ළි: I. II. 2. චෙතං-ළි: I. II.

අග්ගිනා 'භස්සරා හෙට්ඨා ආපෙන සුභකිණ්හතො,
වෙහප්ඵලතො වාතෙන එවං ලොකො විනස්සතී"ති.

ලොකො හි සත්තවාරෙසු අග්ගිනා නස්සති, අට්ඨමෙ වාරෙ උදකෙන; පුන සත්තසු වාරෙසු අග්ගිනා, අට්ඨමෙ වාරෙ උදකෙනාති එවං අට්ඨසු අට්ඨකෙසු පරිපුණ්ණෙසු පච්ඡිමවාරෙ වාතෙන විනස්සති. තත්ථ පඨමජ්ඣානතලං උපාදාය අග්ගිනා, දුතියජ්ඣානතලං උපාදාය උදකෙන, තතියජ්ඣානතලං උපාදාය වාතෙන විනස්සති. තස්මා තිණ්ණං පඨමජ්ඣානතලානං එකකප්පෙපි අවිනාසභාවතො සකලකප්පෙ තෙසං සම්භවො නත්ථි. දුතියජ්ඣානාදිතලතො පට්ඨාය පන පරිපුණ්ණස්ස මහාකප්පස්ස වසෙන ආයුපරිච්ඡෙදො දට්ඨබ්බො, න අසඞ්ඛෙය්‍යකප්පවසෙන. **අසඞ්ඛෙය්‍යකප්පො**ති යොජනායාමවිත්ථාරවසෙන සාසපරාසිතො වස්සසතච්චයෙන එකෙකබීජස්ස හරණෙන සාසපරාසිනො පරික්ඛයෙන උපමෙතබ්බො[1] මහාකප්පස්ස චතුත්ථො භාගො දට්ඨබ්බො. සො පන සත්ථරොගදුබ්භික්ඛානං අඤ්ඤතරසංවට්ටෙන බහූසු විනාසමුපගතෙසු අවසිට්ඨසත්තසන්තානප්පවත්තකුසලකම්මානුභාවෙන දසවස්සතො පට්ඨාය අනුක්කමෙන අසඞ්ඛෙය්‍යායුකප්පමාණෙසු සත්තෙසු පන අධම්මසමාදානවසෙන කමෙන පරිහායිත්වා දසවස්සායුකෙසු ජාතෙසු රොගාදීනං අඤ්ඤතරසංවට්ටෙන සත්තානං විනාසප්පත්තියා[2] "අයමෙකො අන්තරකප්පො"ති එවං පරිච්ඡින්නස්ස අන්තරකප්පස්ස වසෙන චතුසට්ඨිඅන්තරකප්පප්පමාණො හොති. වීසතිඅන්තරකප්පප්පමාණොති ච වදන්ති.

එත්තාවතා පන භගවා දානාදිමයෙන අට්ඨවිධකාමාවචරකුසලෙන මනුස්සලොකෙන සද්ධිං ඡසු දෙවලොකෙසු උප්පත්තිං, චතුබ්බිධෙන රූපාවචරකුසලෙන යථාසකං සොළසසු රූපාවචරභවෙසු, චතුබ්බිධෙන අරූපාවචරකුසලෙන යථාසකං චතූසු අරූපභවෙසු උප්පත්තිං දස්සෙති. එවං භගවා කාමානං අස්සාදසඤ්ඤිතං පුඤ්ඤඵලභූතං භවසම්පත්තිඤ්ච තත්ථ ලද්ධභොගූපභොගසුඛඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි ගාථාබන්ධවසෙන කාමානං අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච දස්සෙන්තො:- **උක්ඛිත්තා පුඤ්ඤතෙජෙනා**ති ආදිමාහ.

තත්ථ **උක්ඛිත්තා පුඤ්ඤතෙජෙනා**ති තිවිධානං පුඤ්ඤානංයෙව බලෙන භොගයසාධිපච්චආයුවණ්ණසුඛාදිපුඤ්ඤඵලවිසෙසපවත්තියා උපරිභාවං සෙට්ඨභාවං ඛිත්තා පාපිතා, උද්ධං වා ගහපතිමහාසාලාදිදෙවබ්‍රහ්මත්තභාවං ඛිත්තා පාපිතා. **කාමරූපගතිං ගතා**ති මනුස්සලොකෙන සහ ඡදෙවලොකසඞ්ඛාතෙ සත්තවිධෙ කාමසුගති භවෙ ච සොළසවිධෙ රූපභවෙ ච පටිසන්ධිගහණවසෙන ගතා. **භවග්ගතම්පි සම්පත්තා**ති සබ්බෙසං කාමරූපාරූපභවානං පරියොසානත්තා අග්ගභූතං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනභවං[3] සම්පත්තා. **පුනාගච්ඡන්ති**

1. උපමිතබ්බො-බහුසු. 2. විනාස. සම්පත්තියා-ලි: III & මු. II. 3. භාවං-කත්ථචි.

දුගගතිනති දුකඛසස පතිටඨානං චතුරපායභූමිං අපරාපරියවසෙන ආගචඡනති; තෙසු උපපජජනතීති අතෙථා. යෙසං හි වටටමූලිකා අවිජජාතණහා අපපහීණා හොනති; තෙ සතතරතනසමපුණණං චතුදදීපිසසරං චකකවතතිරජජමපි දෙවලොකෙ සබබභූතිසසරදෙවිනද භාවමපි චතුරාසීතිකපපසහසසායුපරිමාණං භවගගභූතෙ ඨානෙ බ්‍රහමතත භාවං සමපතතාපි වටටමූලසස අනුපචඡිනනතතායෙව අපරාපරියගති වසෙන ආලොළමානා කිචඡජීවිතවුතතිකෙ කපාලහතථචණඩාලකුලෙ වා ගුථඛාදකසූකරඅජගොමහිසාදිතිරචඡානයොනියං වා ජිඝචඡා පිපාසාතුරවාතාතපාදිදුකඛනිරනතරෙ පෙත විසයෙ වා නිරනතර නිරයපාලපීළිතගගිජාලාපූරණසමාකිණෙණ නිරයෙ වා නිබබතතනති. අහො පුථුජජනභාවො මහාදීනවොති දටඨබබො. තෙනාහ භගවා:-

"යථාපි මූලෙ අනුපදදවෙ දළෙහ
ඡිනෙනාපි රුකෙඛා පුනදෙව[1]රූහති,
එවමපි තණහානුසයෙ අනූහතෙ
උපපජජතී[2] දුකඛමිදං පුනපපුන"නති.

තාවදීඝායුකාති චතුරාසීතිකපපසහසසපපමාණදීඝායුකාපි අමරා නාම න හොනති. යදා තපපමාණං ආයු ඛීයති, තදා තමහා චවිතවා යථාකමමං ගචඡනති. **නතථි කොචි භවො නිචෙචා**ති යතථ උපපනනා සතතා අජරාමරා ධුවා සසසතා අවිපරිණාමධමමා තිටඨනති, සො භවො කොචි සයං වා නිචෙචා පරෙසං වා නිචචහෙතුකො නතථි. **ඉති වුතතං මහෙසිනා**ති මහනෙතන සීලාදිකඛනෙධ අතතනොපි පරෙසමපි එසනෙතන මහාකාරුණිකෙන භගවතා සංසාරදුකඛ සමබාධපතෙත සතෙත දිසවා නිබබිදාවිරාගහෙතුකං සංසාරාදීනවං දසෙසතුං ඉචෙචවං වචනං වුතතං. **තසමා හී**ති තසමා එව. යසමා භවානං අගගටඨානං සමපතතාපි පුන දුගගතිං ගචඡනති; එවං දීඝායුකාපි ආයුකඛයෙන චවනති; කොචි භවො නිචෙචා ධුවො අවිපරිණාමධමෙමා නතථි. **ධීරා**ති ධිතිසමපනනා පඤඤවනතො. **නිපකා**ති සතිනෙපකෙකන සමනනාගතා උපටඨිතසතිනො. **නිපුණා**ති සණහ සුඛුමතථදසසනසමතථාය පඤඤාය සමනනාගතා. **අතථචිනතකා**ති ඉධ ලොකපරලොකතථෙ ච සකතථපරතථෙ ච ලොකියලොකුතතරතථෙ ච උපපරිකඛණසීලිනො. **ජරාමරණමොකඛායා**ති ජරාමරණමුචචනතථාය; ජරාමරණතො වා මොකඛහෙතුකසස නිබබානසස අතථාය. **භාවෙනති මගගමුතතම**නති පුබබභාගෙ සතතවිසුදධානුකකමෙනෙව පුබබභාග මගගං විපසසනං භාවෙතවා ඤාණදසසනවිසුදධිං අරියටඨඞගිකං මගගං භාවෙනති; අතතනො සනතානෙ අනුපපනනං උපපාදෙනති; උපපනනඤච සනතානං වාසෙනති. **සබබභවෙ පරිඤඤායා**ති කාමභවො රූපභවො අරූපභවො සඤඤීභවො අසඤඤීභවො නෙවසඤඤීනාසඤඤීභවො එකවොකාරභවො චතුවොකාරභවො පඤච

1. පුනරෙව-කතථචි. 2. නිබබතතතී- මු.

වොකාරභවොති සබ්බෙ නව මහාභවෙ "ඤාතපරිඤ්ඤා තීරණපරිඤ්ඤා පහාණපරිඤ්ඤා"ති තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා. තත්ථ කාමභවො කාමාවචරවිපාකකටත්තාරූපානි. රූපභවො රූපාවචරවිපාකකටත්තාරූපානි. අරූපභවො අරූපාවචරවිපාකානි. සඤ්ඤීභවො කාමරූපවිපාකකටත්තාරූපානි චෙව තයො ච අරූපවිපාකා. අසඤ්ඤීභවො කටත්තාරූපමෙව. නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීභවො චතුත්ථාරූපවිපාකො යෙව. එකවොකාරභවො අසඤ්ඤීභවොයෙව. චතුවොකාරභවො අරූපභවොයෙව. පඤ්චවොකාරභවො කාමභවොයෙව. තෙ සබ්බෙපි නාමරූපමෙව. ඉදං රූපං, එත්තකං රූපං, න ඉතො භීයො; ඉදං නාමං, එත්තකං නාමං, න ඉතො භීයො; භූතප්පසාදාදිභෙදං රූපං, ඵස්සාදිභෙදං නාමන්ති වවත්ථපෙත්වා තදුභයං ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානතො වවත්ථපෙති. තතො තෙසං පච්චයං අවිජ්ජාතණ්හාකම්මාදිකං පරිග්ගණ්හාති; අයං ඤාතපරිඤ්ඤා නාම. තතො ඉමෙ ධම්මා සප්පච්චයා සඞ්ඛතා, අහුත්වා සම්භොන්ති, හුත්වා නිරුජ්ඣන්ති; තස්මා අනිච්චාති අනිච්චලක්ඛණං ආරොපෙති, උදයබ්බයපටිපීළිතත්තා දුක්ඛාති දුක්ඛලක්ඛණං ආරොපෙති, අවසවත්තනතො අනත්තාති අනත්තලක්ඛණං ආරොපෙති. එවං තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා යාව උදයබ්බයඤාණුප්පත්තියා විපස්සති; අයං තීරණපරිඤ්ඤා නාම. එවං තීරයිත්වා භඞ්ගානුපස්සනතො පට්ඨාය සබ්බභවෙසු නිච්චසඤ්ඤං සුඛසඤ්ඤං අත්තසඤ්ඤං පජහිත්වා අරහත්තමග්ගෙන සබ්බකිලෙසෙ පජහති; අයං පහාණපරිඤ්ඤා නාම. තත්ථ දිට්ඨිවිසුද්ධිකඞ්ඛාවිතරණවිසුද්ධියො ඤාතපරිඤ්ඤා. කලාපසම්මසනඋදයබ්බයඤාණදස්සනානි තීරණපරිඤ්ඤා. භඞ්ගානුපස්සනාදිඤාණදස්සනවිසුද්ධිපරියොසානා පහාණපරිඤ්ඤා. **පරිනිබ්බන්ති අනාසවාති** අරහත්තමග්ගෙන පරික්ඛීණාසවත්තා අනාසවා හුත්වා කිලෙසානං නිබ්බාපිතත්තා නිබ්බාණසඤ්ඤිතං අමතං පදං පාපුණන්තීති.

ධම්මහදයවිභඞ්ගසුත්තවණ්ණනා.

ඡත්තවිමානෙ :– ඡත්තමාණවකස්ස[1] උප්පන්නං විමානං **ඡත්තමාණවක**විමානන්ති වුච්චති. තන්දීපිකා කථාපවත්තිපි තථා වුච්චති. **විමානන්ති** විසිට්ඨමානං, දෙවතානං කීළනනිවාසට්ඨානානි; තානි හි දෙවතානං සුචරිතානුභාවනිබ්බත්තානි වියොජනිකාදිමානවිසෙසයුත්තතාය ච විචිත්‍රවණ්ණසණ්ඨානාදිසොභාතිසයයොගෙන විසෙසතො මමායිතීයතාය ච විමානානීති වුච්චන්ති. උපපජ්ජති එතායාති= **උපපත්ති**; කාරණං. **මන්තෙති** වෙදෙ. **විජ්ජට්ඨානානීති** හත්ථිසිප්පාදීනි. **ගුරුදක්ඛිණන්ති** ගුරුනො පූජාවසෙන දාතබ්බං ධනං. **වදතං පවරොති** වදන්තානං සෙට්ඨො උත්තමො. **මනුජෙසූති** උක්කට්ඨනිද්දෙසො. නිද්ධාරණෙ භුම්මමෙතං. **සක්‍යමුනීති** සක්‍යකුලප්පසුතතාය=**සක්‍යො**

---

1. ඡත්තමාණවකවිමානන්ති ඡත්තමාණවකස්ස-ලි: I, II.

කායමොනෙය්‍යාදීහි සමන්නාගතත්තා අනවසෙසස්ස ච ඤෙය්‍යස්ස මුනනතො මුනී වාති=**සක්‍යමුනි**. භාග්‍යවන්තතාදීහි කාරණෙහි=**භගවා**. චතූහි මග්ගෙහි කාතබ්බස්ස පරිඤ්ඤාදිභෙදස්ස සොළසවිධකිච්චස්ස කතත්තා=**කතකිච්චො**. සංසාරස්ස පාරං නිබ්බාණං ගතො අධිගතොති=**පාරගතො**. අසදිසෙන කායබලෙන ඤාණබලෙන චතුබ්බිධසම්මප්පධාන විරියෙන ච සමන්නාගතත්තා=**බලවිරියසමඞ්ගී**. සොභනගමනත්තාදි කාරණෙහි=**සුගතො**. **සරණත්ථමුපෙහී**ති සරණාය පරායණාය අපාය දුක්ඛවට්ටදුක්ඛපරිත්තාණාය, උපෙහි උපගච්ඡ. "අජ්ජ පට්ඨාය අහිත නිවත්තනෙන හිතවඩ්ඪනෙන අයමෙව භගවා සරණං තාණං ලෙනං පරායණං ගති පටිසරණ"න්ති භජ සෙව ජානාහි වා; බුජ්ඣස්සූති අත්ථො.

රාගවිරාගන්ති අරියමග්ගමාහ. තෙන හි අරියා අනාදිකාල භාවිතම්පි රාගං විරජ්ජන්ති විනාසං ගමෙන්ති. **අනෙජමසොක**න්ති අරියඵලං. තඤ්හි එජාසඞ්ඛාතාය තණ්හාය අවසිට්ඨානඤ්ච සොක නිමිත්තානං කිලෙසානං සබ්බසො පටිප්පස්සම්භනතො අනෙජමසො කන්ති වුච්චති. **ධම්ම**න්ති සභාවධම්මං. සභාවතො ගහෙතබ්බො ධම්මො[1] හෙස යදිදං මග්ගඵලනිබ්බාණානි, න පරියත්තිධම්මො විය පඤ්ඤත්ති වසෙන. **ධම්ම**න්ති වා පරමත්ථධම්මං; නිබ්බාණන්ති අත්ථො. නත්ථි එත්ථ කිඤ්චි පටිකූලන්ති=**අප්පටිකූලං**. සවණවෙලායං උපපරික්ඛණවෙලායං පටිපජ්ජනවෙලායන්ති සබ්බදාපි ඉට්ඨමෙවාති=**මධුරං**. සබ්බඤ්ඤුත සන්නිස්සයාය පටිභානසම්පදාය පවත්තත්තා සුප්පවත්තිභාවතො නිපුණභාවතො ච **පගුණං**. විභජිතබ්බස්ස අත්ථස්ස ඛන්ධාදිවසෙන කුසලාදිවසෙන උද්දෙසාදිවසෙන ච සුට්ඨුවිභජනතො=**සුවිභත්තං**. තීහිපි පදෙහි පරමත්ථධම්මමෙව වදති. පච්චක්ඛතො දස්සනත්ථං **ඉම**න්ති වුත්තං. යථාවතො පටිපජ්ජතො අපායදුක්ඛපතනතො ධාරණත්ථෙන=**ධම්මං**. ඉදං චතුබ්බිධස්සාපි ධම්මස්ස සාධාරණවචනං. පරියත්තිධම්මොපි සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨානමත්තායපි[2] යථාව පටිපත්තියා අපායදුක්ඛපතනතො ධාරෙතීති=ධම්මො යෙව. ඉමස්ස ච අත්ථස්ස ඉදමෙව විමානං සාධකන්ති දට්ඨබ්බං.

යත්ථාති යස්මිං අරියසඞ්ඝෙ. **දින්න මහප්ඵල**න්ති ගාථාසුඛත්ථං අනුනාසිකලොපො. කිලෙසාසුචිතො විසුජ්ඣනෙන=**සුචීසු**. "සොතාපන්නො සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො"ති ආදිනා වුත්තෙසු **චතූසු යුගෙසු**.[3] **අට්ඨා**ති මග්ගඵලට්ඨෙ යුගලෙ අකත්වා විසුං විසුං ගහණෙන අට්ඨ පුග්ගලා. **පුග්ගල ධම්මදසා**ති ගාථාසුඛත්ථං රස්සං කත්වා නිද්දෙසො. චතුසච්චධම්මස්ස පච්චක්ඛතො දස්සනතො **ධම්මදසා**. දිට්ඨිසීල සාමඤ්ඤෙන සංහත[4]භාවෙන=**සඞ්ඝං**. **පච්චනුභාසී**ති පුන පච්චා අභාසි. **තපතී**ති දිප්පති. **ඕසධී**ති ඕසධීතාරකා. **අතුල**න්ති අනුපමං

1. ධම්මන්ති සභාවතො ගහෙතබ්බධම්මො හෙසො පන-ලි: I, II & ධම්මන්ති සභාවතො ගහෙතබ්බො හෙස-ලි: III. ධම්මන්ති සභාවතො ගහෙතබ්බො ධම්මො හෙස-මු.

2. පතිට්ඨානිමිත්තායපි-සත්ථ්වි. 3. යුගලෙසු-බහූසු. 4. සඞ්ඛාත-බහූසු.

අප්පමාණං වා. ඉදං වුත්තං හොති :- “යථා ඉදං තව විමානං අනුපමං අප්පමාණපභස්සරභාවෙන, තතො එව මහප්පභාසං ආකාසෙ දිප්පති, න තථා තාරකරූපානි දිප්පන්ති, න චන්දො, නාපි සූරියො දිප්පති. එවම්භූතො කො නු ත්වං? දෙවලොකතො ඉමං භූමිප්පදෙසං උපගතො ත්වං? පාකටං කත්වා ඉමස්ස මහාජනස්ස කථෙහීති. **ඡින්දතී**ති විච්ඡින්දති; පවත්තිතුං අදෙන්තා පටිහනතීති අත්ථො. **රංසී පභඞ්කරස්සා**ති සූරියස්ස රංසියො. තස්ස ච විමානස්ස පභා සමන්තතො පඤ්චවීසතියොජනානි ඵරිත්වා තිට්ඨති. තෙනාහ :- **සාධිකං වීසති යොජනානි ආභාති**. **රත්තිම්පි යථා දිවං කරොතී**ති අත්තනො පභාය අන්ධකාරං විධමන්ති, රත්තිභාගම්පි දිවසභාගං විය කරොති. පරිතො අන්තො චෙව බහි ච සුද්ධතාය=**පරිසුද්ධං**. සබ්බසො මලාභාවෙන=**විමලං**. සුන්දරතාය **සුභං**. **බහුපදුමවිචිත්තපුණ්ඩරීක**න්ති බහුපත්තරත්තකමලෙහි චෙව විචිත්තවණ්ණසෙතකමලෙහි ච සඤ්ඡන්නං.[1] **වොකිණ්ණං කුසුමෙහී**ති අඤ්ඤෙහි ච පුප්ඵෙහි සමාකිණ්ණං. **නෙකචිත්ත**න්ති මාලාකම්මලතාකම්මාදිනානාවිධවිචිත්තං. **අරජං විරජහෙමජාලච්ඡන්න**න්ති සයං අපගතරජං විරජෙන නිද්දොසෙන කඤ්චනජාලෙන ඡාදිතං. **රත්තම්බරපීතවාසසාහී**ති එකා රත්තං දිබ්බවත්ථං නිවාසෙත්වා පීතං උත්තරියං කරොති. අපරා පීතං නිවාසෙත්වා රත්තං උත්තරියං කරොති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **අගරුපියඞ්ගුචන්දනුස්සදාහී**ති අගරුගන්ධෙහි පියඞ්ගුමාලාදීහි චන්දනගන්ධෙහි ච උස්සදාහි; උස්සන්නදිබ්බාගරුගන්ධාදිකාහීති අත්ථො. **කඤ්චනතනුසන්නිභත්තචාහී**ති කඤ්චනසදිසසුඛුමච්ඡවීහි. **පරිපූර**න්ති තහං තහං විචරන්තීහි සඞ්ගීතිපසුතාහි ච පරිපුණ්ණං. **නරනාරියො**ති දෙවපුත්තා දෙවධීතරො ච.[2] **නෙකවණ්ණා**ති නානාරූපා. **කුසුමවිභූසිතාභරණෙත්ථා**ති විසෙසතො සුරභිවායනත්ථං දිබ්බකුසුමෙහි අලඞ්කතදිබ්බාභරණා එතස්මිං විමානෙ. **සුමනා**ති සුන්දරමනා, පමුදිතචිත්තා. **අනිලපමුඤ්චිතා පවන්ති සුරභී**ති අනිලෙන පමුඤ්චිතගන්ධානං පුප්ඵානං සුගන්ධා පවායන්ති. **අනිලපධූපිතා**තිපි පඨන්ති. වාතෙන මන්දං ආධූයමානහෙම්මයපුප්ඵාති අත්ථො. කනකවීරකාදීහි[3] රචිත වෙණීආදිසු ඔතතතාය **තපනීයවිතතා**.[4] යෙභුය්‍යෙන කඤ්චනාභරණෙහි අච්ඡාදිතසරීරතාය **සුවණ්ණච්ඡාදනා**. **කිස්ස සමදමස්සා'යං විපාකො**ති කායසමාදීසු කීදිසස්ස සමස්ස ඉන්ද්‍රියදමනාදිසු කීදිසස්ස දමස්ස අයං භවභොගසම්පත්ති විපාකො.? අඤ්ඤදෙව උප්පත්තිනිබ්බත්තකං, අඤ්ඤං උපභොගසුඛනිබ්බත්තකං හොතීති :- **කෙනාසි කම්මඵලෙනිධූපපන්නා**ති වත්වා පුන: **යථා ච තෙ අධිගතමිදං විමාන**න්ති ආහ. තත්ථ කම්මප්ඵලෙන විපච්චිතුං ආරද්ධෙනාති වචනසෙසො. ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙසෙතං කරණවචනං. **තදනුරූපං අවචාසී**ති තං

1. සුද්ධතාය සඤ්ඡන්නං-ලි: III & මු.
2. බහුකෙත්ථාති බහුකා එත්ථ-ඉති මු: අධිකො.
3. හීරකාදීහි-මු. II & ජීරණාදීහි-ලි: III.
4. ඔදතතාය තපනීය විතතා-බහුසු.

කම්මං මයා යථාවුත්තපදස්ස අනුරූපං කත්වා කථෙය්‍යාසි. **ඉඞ්ඝාති** චොදනත්ථෙ නිපාතො. **පුට්ඨොති** පුච්ඡිතො. ඉමස්ස මහාජනස්ස කම්මඵලපච්චක්ඛභාවායාති අධිප්පායො. **යම්හි පථෙ සමෙච්ච මාණවෙනාති** ඉධ: ඉමස්මිං මහාමග්ගෙ, මාණවෙන=බ්‍රාහ්මණකුමාරෙන, සමෙච්ච= සමාගන්ත්වා **සත්ථා** තං **අනුකම්පමානො** අනුග්ගණ්හන්තො යං මාණවං. යථාධම්මං **අනුසාසි. තව රතනවරස්ස** අග්ගරතනසම්මාසම්බුද්ධස්ස සරණගමනසික්ඛාපදසීලදීපකං **ධම්මං සුත්වා ඉති** එවං **කරිස්සාමි** යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජිස්සාමීති සො **ඡත්තො** ඡත්තනාමකො මාණවො **බ්‍රූවිත්ථ** කථෙසීති යොජනා. එවං යථාපුච්ඡිතං කම්මං කාරණතො දස්සෙත්වා ඉදානි තං සරූපතො විභාගතො ච දස්සෙන්තො සත්ථාරා සමාදපිතභාවං අත්තනා ච තත්ථ පච්ඡා පතිට්ඨිතභාවං දස්සෙතුං :- **ජිනවරන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **නොති පඨමං අවචාහම්භන්තෙති** භගවා! සරණගමනං ජානාසීති තයා වුත්තො **නොති** න ජානාමීති, **පඨමං අවචං අහං. පච්ඡා තෙ** වචනං **තථෙව'කාසින්ති** පච්ඡා තයා වුත්තං කථං[1] පරිවත්තෙන්තො තව වචනං තථෙව අකාසිං; පටිපජ්ජිං තීණිපි සරණානි උපගච්ඡින්ති අත්ථො.

විවිධන්ති උච්චාවචං; අප්පසාවජ්ජං මහාසාවජ්ජඤ්චාති අත්ථො. **මා වරස්සූ**ති මා අකාසි. **අසුචි**න්ති කිලෙසමිස්සතාය න සුචිං. **පාණෙසු අසඤ්ඤත**න්ති පාණඝාතතො අවිරතං. **අවණ්ණයිංසූ**ති න වණ්ණයන්ති. පච්චුප්පන්නත්ථෙ චෙතං අතීතවචනං. **මා අගමා**ති මා අජ්ඣාචරි. **විතථ**න්ති අතථං; මුසාති අත්ථො. **අඤ්ඤදථා**ති අඤ්ඤදථා විතථසඤ්ඤී එව; විතථන්ති ජානන්තො එව මා භණීති අත්ථො. **යෙනා**ති යෙන මජ්ජෙන; පීතෙනාති අධිප්පායො. **අපෙතී**ති විගච්ඡති. **සඤ්ඤූ**ති ධම්මසඤ්ඤූ, ලොකසඤ්ඤූ එව වා. **සබ්බ**න්ති අනවසෙසං; බීජතො පට්ඨායාති අත්ථො. **ඉධ** ඉමස්මිං මග්ගප්පදෙසෙ; ඉමස්මිං තව සාසනෙ වා. **කරිත්වා**ති ආදියිත්වා; අධිට්ඨායාති අත්ථො. **පඤ්ච සික්ඛා**ති පඤ්ච සීලානි. **ධම්මෙ**ති ඔවාදෙ. **වෙපථ**න්ති විත්තං ගාමසීමාතං චෙමජ්ඣිභූතපථං, **තෙ**ති චොරා. **තත්ථා**ති සීමන්තරිකමග්ගෙ. **තතො**ති යථාවුත්තකුසලතො, **පරං** උපරි, **අඤ්ඤං කුසලං න විජ්ජති** න උපලබ්භති. **කාමකාමි**න්ති යථිච්ඡිතකාමගුණසමඞ්ගී. **ඛණමුහුත්තසඤ්ඤමස්සා**ති ඛණමුහුත්තමත්තං පවත්තසීලස්ස. **අනුධම්මපටිපත්තියා**ති යථාධිගතස්ස ඵලස්ස අනුරූපධම්මං පටිපජ්ජමානස්ස, තුය්හං ඔවාදධම්මස්ස වා අනුරූපධම්මපටිපත්තියා විපාකං භගවා! පස්ස; වුත්තනියාමෙනෙව සරණගමනස්ස සීලසමාදානස්ස චාති අත්ථො. **ජලම්ව යසසා**ති ඉද්ධියා පරිවාරසම්පත්තියා ච ජලන්තං විය. **පිහයන්තී**ති "සාධු වත මයම්පි එදිසා භවෙය්‍යාමා"ති පත්ථෙන්ති. **හීනකාමා**ති මම සම්පත්තිතො නිහීනභොගා. **කතිපයායා**ති අප්පිකාය. **යෙ**ති යෙ භික්ඛූ චෙව උපාසකාදයො ච. **තෙ**ති තව.

1. ගාථං-කත්ථචි.

සතතන්ති දිවසෙ දිවසෙ. **තථාගතස්ස ධම්මෙ**ති සාසනෙ; ඔවාදෙ ඨත්වා කාතුන්ති යොජනා. එවං අනුද්දෙසිකවසෙන වුත්තමෙවත්ථං අත්තුද්දෙසිකාවසෙන දස්සෙන්තො:-**පස්සා**ති ආදිමාහ. තත්ථ **පස්සා**ති භගවන්තං වදති; අත්තානමෙව වා අඤ්ඤං විය කත්වා වදති. **කිමිදං කුසලං කිමාචරෙමා**ති කුසලන්නාමෙතං කිංසභාවං? කීදිසං? කථං වා චරෙය්‍යාම? **ඉච්චෙකෙ හි සමෙච්ච මන්තයන්ති**ති එවමෙකෙ සමෙච්ච=සමාගන්ත්වා පථවිං පරිවත්තෙන්තා විය සිනෙරුං උක්ඛිපන්තා විය ච සුදුක්කරං කත්වා මන්තයන්ති= විචාරෙන්ති. මයම්පන අකිච්ඡෙනෙව පුනපි කුසලං ආචරෙය්‍යාමාති අධිප්පායො. **බහුප්පකාරෙ මනුකම්පකො**ති එත්ථ මකාරො පදසන්ධිකරො. **ඉතී**ති එවම්භගවතො අත්තනි පටිපන්නාකාරං සන්ධාය වදති. **මෙ සතී**ති මයි සති=විජ්ජමානෙ; චොරෙහි අවධිතෙ එවාති අත්ථො. **දිවා දිවස්සා**ති කාලස්සෙව. **සච්චනාම**න්ති "භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො"ති ආදිනාමෙහි අවිතථනාමං භූතත්ථනාමං. **අනුකම්පස්සූ**ති අනුගණ්හාහි. **පුනපි** භීයො ච. **සුණෙමු** සුණෙය්‍යාම. පරියොසානගාථාය:-**යෙ ඉධ**= ඉමස්මිං සාසනෙ ඨිතා. **පජහන්ති** අනවසෙසතො සමුච්ඡින්දන්ති **කාමරාගං. න ච තෙ පුන උපෙන්ති ගබ්භසෙය්‍යං**; ඔරම්භාගිය සඤ්ඤොජනානං සමුච්ඡින්නත්තා. යෙ පන **පහාය මොහං** සබ්බසො සමුග්ඝාටෙත්වා **භවරාගානුසයඤ්ච** පජහන්ති; තෙ පුන උපෙන්ති ගබ්භසෙය්‍යන්ති වත්තබ්බමෙව නත්ථි. කස්මා? **පරිනිබ්බාණගතා හි සීතිභූතා**, තෙ හි උත්තමපුරිසා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරිනිබ්බාණං ගතා එව, ඉධෙව සබ්බවෙදයිතානං සබ්බපරිළාහානං ඛ්‍යන්තීභාවෙන සීතීභූතා.

ඡත්ත[1]විමානවණ්ණනා

රෙවතීවිමානෙ:-**සුපාපධම්මෙ**ති ආදිනා උට්ඨානස්ස කාරණං වදන්ති. යස්මා ත්වං අරියානං අක්කොසනපරිභාසනාදිනා සුට්ඨුලාමකධම්මා; යස්මා ච **අපාරුතං ද්වාරං** නිරයස්ස තව පවෙසනත්ථං; තස්මා උට්ඨෙහි. **යත්ථ ධුනන්ති**[2] **දුග්ගතා**ති දුග්ගතිගතත්තා=**දුග්ගතා**. **නෙරයිකා** නිරයදුක්ඛෙන **සමප්පිතා** සමඞ්ගීභූතා යස්මිං නිරයෙ යාව න පාපං කම්මං ව්‍යන්ති හොති; තාව නික්ඛමිතුං අලභන්තා තිට්ඨන්ති. තත්ථ **තං නෙස්සාම** නයිස්සාම; ඛිපිස්සාමාති යොජනා. **යමස්ස දූතා**ති අප්පටිසෙධනීයතාය යමස්ස රඤ්ඤො දූතසදිසා **වෙස්සවණෙන** පෙසිතා. තථා හි තෙ තාවතිංසභවනං නයිංසු. **ලොහිතක්ඛා**ති රත්තනයනා. යක්ඛානං හි නෙත්තානි අතිලොහිතානි හොන්ති. **බ්‍රහන්තා**ති මහන්තා. එකො එකබාහායං ඉතරො ඉතරබාහායන්ති **පච්චෙකබාහාසු**. **පක්කාමයු**න්ති[3] උපනෙසුං. **දෙවගණස්සා**ති තාවතිංසභවනෙ දෙවසඞ්ඝස්ස. **රුචිර**න්ති රමණීයං. **පභස්සර**න්ති අතිවිය පභස්සරං. **ව්‍යම්හ**න්ති විමානං. වසන්ති එත්ථාති=

1. ඡත්තමාණවක-කත්ථචි. 2. ධූනන්ති-බහූසු. 3. පක්කමිංසූති-කත්ථචි.

ව්‍යම්හං. **චන්දනසාරලිත්තා**ති සාරභූතෙන චන්දනගන්ධෙන අනුලිත්තසරීරා. **උභතො විමාන**න්ති විමානං උභතො–අන්තො චෙව බහි ච සඞ්ඝීනාදීහි උපෙච්ච සොභයන්ති. **අගාරිණී**ති ගෙහසාමිනී. භරියා සගාමිනීතිපි පඨන්ති. **සබ්බකුලස්ස ඉස්සරා**ති මම භත්තුසන්තකස්ස සබ්බකුටුම්බස්ස ඉස්සරා සාමිනී අහොසිං; තස්මා ඉදානි විමානෙ ඉස්සරා භවිස්සාමීති ආහ:– **විමානෙ රමිස්සාමි දානහ**න්ති. එවං පලොභෙතුමෙව හි තං තත්ථ නෙසුං. **එසො තෙ නිරයො**ති එසො තව නිරයො; තයා දීඝරත්තං මහාදුක්ඛං[1] අනුභවිතබ්බට්ඨානභූතො. **සංසවකො නාමා**ති නිච්චකාලං ගූථමුත්තාදිඅසුචිස්ස සවණතො පග්ඝරණතො සංසවකො නාම. **කාකොලගණා**ති කාකසඞ්ඝා. තෙ කිරස්සා තිගාවුතප්පමාණෙ සරීරෙ අනෙකසතානි අනෙකසහස්සානි පතිත්වා තාලක්ඛන්ධප්පමාණෙහි සුනිසිතග්ගෙහි අයොමයෙහි මුඛතුණ්ඩෙහි විජ්ඣිත්වා විජ්ඣිත්වා ඛාදන්ති. මංසං[1] ගහිතට්ඨානෙ කම්මවසෙන පූරිතමෙව හොති. **සමචරියායා**ති කායසමාදිකස්ස සංයමස්ස සුචරිතස්ස චරණෙන. **සංයමෙනා**ති සීලසංවරෙන. **දමෙනා**ති මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං දමෙන. **යං කත්වා සුඛිතා**ති යං කුසලං කත්වා දෙවලොකෙ සුඛප්පත්තා; තං කුසලං කාහාමීති **යොජනා.** **න ච පච්ඡා'නුතප්පරෙ**ති "අසාතං අම්හෙහි කුසලං; කතං අකුසලං; යෙන මයං නිරයෙ දුක්ඛං අනුභවෙය්‍යාමා"ති න පච්ඡා අනුසොචෙය්‍යුං. **එවං වදෙය්‍යා**ති එවං ඔවදෙය්‍ය අනුසාසෙය්‍ය; සො තාදිසො නත්ථීති අධිප්පායො. **නික්ඛිත්තදණ්ඩෙසූ**ති පරවිහෙඨනදණ්ඩාදූනරහිතෙසු සමණබ්‍රාහ්මණෙසු. **අච්ඡාදනං සෙය්‍යවසථන්නපාන**න්ති පාරුපණවත්ථං මඤ්චාදිසෙය්‍යං නිවාසනවත්ථං භොජනං අට්ඨ පානානි. **රොසකො**ති පදුට්ඨචිත්තො. **ආරාමානි චා**ති පුප්ඵාරාමඵලාරාමානි ච. **දුග්ගෙ සඞ්කමණානි චා**ති මාතිකාකන්දරාදිආවාටෙ කිච්ඡෙන ගමනීයට්ඨානෙ සෙතවො කාරෙස්සං. **පපඤ්චා**ති උදකසාලඤ්ච. **චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං පක්ඛස්සා**ති සම්බන්ධො. අච්චන්තසංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං. **යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී**ති වචනසෙසො. **පාටිහාරියපක්ඛඤ්චා**ති පටිහරණපක්ඛඤ්ච චාතුද්දසීපඤ්චදසීඅට්ඨමීනං යථාක්කමං ආදිතො අන්තතො චාති[2] පවෙසනනිග්ගමනවසෙන උපොසථසීලස්ස පටිහරිතබ්බපක්ඛඤ්ච; තෙරසීචාතුද්දසීපාටිපදසත්තමීනවමීසු චාති අත්ථො. **අට්ඨඞ්ගසුසමාහිත**[3]න්ති පාණාතිපාතා වෙරමණීති ආදිහි අට්ඨහි අඞ්ගෙහි එවං සුට්ඨු සමාහිතං[4] සමන්නාගතං. **උපොසථ**න්ති උපොසථසීලං. **සදා**ති සබ්බෙසු උපොසථදිවසෙසු; සබ්බකාලං වා. **සීලෙසූ**ති නිච්චසීලෙසු. **සංවුතා**ති කායවාචාචිත්තෙහි සුසංවුතා පිහිතා. **දිට්ඨමිද**න්ති දුක්ඛුප්පත්තිට්ඨානං ඉදං නිරයං මයා දිට්ඨං.

රෙවතීවිමානවණ්ණනා.

---

1. කා නාමෙත්ථ විභත්ති?
2. ආදිතො අන්තතො ආදිඅන්තතො චාති–මු: II.
3. සුසමාගතං–කත්ථචි.
4. සමාගතං–කත්ථචි.

ගුත්තිලවිමානෙ:-**අභික්කන්තෙනා**ති අභිරූපෙන. **වණ්ණෙනා**ති ඡවිවණ්ණෙන. **ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බා**ති සබ්බා දිසා[1] ජොතෙන්තී=එකාලොකං කරොන්තී. උස්සන්නා පභා එතාය ධීයතීති; ඔසධීනං වා තාරකං අනුබලප්පදායිකාති කත්වා ඔසධීති ලද්ධනාමා තාරකා යථා සමන්තතො ආලොකං කුරුමානා තිට්ඨති; එවමෙවං ත්වං. **කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො**ති කීදිසෙන පුඤ්ඤවිසෙසෙන හෙතුභූතෙන තව එවංවිධො ද්වාදසයොජනානි ඵරණසමත්ථො සරීරවණ්ණො ජාතො? **ඉධ මිජ්ඣතී**ති ඉමස්මිං ඨානෙ සුචරිතඵලං නිප්ඵජ්ජති. **භොගා**ති පරිභුඤ්ජිතබ්බට්ඨෙන භොගාති ලද්ධනාමා වත්ථාභරණාදිවිත්තූපකරණවිසෙසා. **මනසො පියා**ති මනවඩ්ඪකා. **මහානුභාවෙ**ති උළාරානුභාවෙ. **කිමකාසි පුඤ්ඤ**න්ති දානසීලාදිප්පභෙදෙසු'යං සයං උප්පන්නං; තං සන්තානං පුනාති සොධෙතීති=පුඤ්ඤන්ති ලද්ධනාමං, කීදිසං කුසලකම්මං අකාසි.? **ජලිතානුභාවා**ති විජ්ජොතමානපුඤ්ඤිද්ධිකා. **වත්ථුත්තමදායිකා**ති වත්ථානං උත්තමං සෙට්ඨං, වත්ථෙසු වා බහුසු උච්චිනිත්වා ගහිතං උක්කංසගතං වරං කොටිභූතං=**වත්ථුත්තමං**; තස්ස දායිකා. **පුප්ඵුත්තමදායිකාදී**සුපි එසෙව නයො.

පියරූපදායිකාති පියසභාවවත්ථුනො දායිකා. **මනාප**න්ති මනවඩ්ඪනකං. **උපෙච්චා**ති උපගන්ත්වා චෙතෙත්වා වා; එදිසං වා ලභෙය්‍යන්ති පකප්පෙත්වා වාති අත්ථො. **ඨාන**න්ති විමානාදීනං ඨානං; ඉස්සරියං වා. **පුප්ඵුත්තමදායිකා**ති රතනත්තයපූජනවසෙන පුප්ඵුත්තමස්ස දායිකා. තථා **ගන්ධුත්තමදායිකා**ති. තත්ථ පුප්ඵුත්තමං සුමනපුප්ඵාදි, ගන්ධුත්තමං චන්දනගන්ධාදි, ඵලුත්තමං පනසඵලාදි, රසුත්තමං ගොරසසප්පිආදි වෙදිතබ්බං. **ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලික**න්ති ගන්ධෙන පඤ්චඞ්ගුලිදානං. **එකූපොසථ**න්ති එකදිවසං උපොසථවාසං. **උදක**න්ති මුඛවික්ඛාලනත්ථඤ්ච පිවනත්ථඤ්ච පානීයං. **අනුසූයිකා**ති උසූයාරහිතා. උසූයා ච නාම දොසාවිකාරණං. **කම්මකාරී**ති පරෙසං වෙය්‍යාවච්චකාරී. **සකෙන සීලෙනා**ති අත්තනො අක්ඛණ්ඩතාදිආචාරසීලෙන. **අපෙත්තනා**ති කිච්චෙන. **සංවිභාගිනී සකස්ස භාගස්සා**ති අත්ථිකානං අත්තනා ලද්ධභාගස්ස සංවිභජනසීලා. **ඛීරොදන**න්ති ඛීරසම්මිස්සං ඔදනං; ඛීරෙන සද්ධිං ඔදනං වා. **තිම්බරූසක**න්ති තින්දුකඵලං. තිපුස සදිසා එකා වල්ලිජාති තිම්බරූසං; තස්ස ඵලං තිම්බරූසකන්ති ච වදන්ති. **කක්කාරික**න්ති ඛුද්දකෙලාලුකං. තිපුසන්තිපි වදන්ති. **හත්ථප්පතාපක**න්ති මන්දාමුඛිං. **අම්බකඤ්ජික**න්ති අම්බිලකඤ්ජිකං. **දොණිනිම්මජ්ජනි**න්ති සතෙලං තිලපිඤ්ඤාකං. **විධූපන**න්ති චතුරස්සවීජනිං. **තාලවණ්ට**න්ති තාලපත්තෙහි කතං මණ්ඩලවීජනිං. **මොරහත්ථ**න්ති මයූරපිඤ්ඡෙහි කතං මකසවීජනිං. සත්තන්නං තන්තීනං අත්ථිතාය ඡජ්ජාදිසත්තවිධසරදීපනතො ච=**සත්තතන්තිං**. තං විසයං කත්වා යථාරහං

1. දිසාච විදිසාච-මු. I. සබ්බාපි දස දිසා=වි. ච. අ.   2. තිපුසදිසා-කාළම්.

බාවීසතියා සුතිභෙදනං අනාපතනතො සුට්ඨු **මධුරන්ති=සුමධුරං**. යථාධිකතානං සම්පයුත්තාය මුච්ඡනානං පරිබ්‍යත්තතාය ච **සරස්ස** ච වීණාය ච අඤ්ඤමඤ්ඤසංසන්දනෙන. සුණන්තානං අතිවිය මනොරමභාවතො=**රමණීයං**. සරගතාදිවිභාගතො ඡජ්ජාදි[1] චතුබ්බිධං ගන්ධබ්බං අහාපෙත්වා ගන්ධබ්බසිප්පං මුසිලං නාම අන්තෙවාසිකං; **අවාචයිං** වාචෙසිං උග්ගණ්හාපෙසිං. **සො** මුසිලො අන්තෙවාසී **සමානො මං රඞ්ගම්හි** රඞ්ගමණ්ඩලෙ, **අව්හෙති** සාරම්භවසෙන අත්තනො විසෙසං දස්සෙතුං "එහි සිප්පං දස්සෙහී"ති අධික්ඛිපති. තස්ස **මෙ ත්වං කොසිය** දෙවරාජ! අවස්සයො **හොහි**. **ස්වාගතං වත මෙති** මය්හං ඉධාගමනං සොභනං වත; අහො සුන්දරං. **අජ්ජ සුප්පභාතං සුහුට්ඨිතන්ති** අජ්ජ මය්හං රත්තියා සුට්ඨු පභාතං; සම්මදෙව විභායනං ජාතං. සයනතො උට්ඨානම්පි **සුහුට්ඨිතං**. කිඞ්කාරණාති චෙ? ආහ:– "**යං අද්දසාසිං දෙවතායො**"ති ආදි. **කම්මං සුත්වාති** කම්මඵලස්ස පච්චක්ඛකරණවසෙන තුම්හෙහි කතං කුසලං කම්මං සුත්වා.

ගුත්තිලවිමානවණ්ණනා.

අනෙකවණ්ණවිමානෙ:– **අනෙකවණ්ණන්ති** නීලපීතාදිවසෙන විවිධවණ්ණතාය අන්තරවිමානාදීනං විවිධසණ්ඨානතාය ච **නානා**විධවණ්ණං. සීතලභාවෙන දරථස්ස විනොදනතො මනුඤ්ඤතාය සොකස්ස අනොකාසතො **දරසොකනාසනං**. **අනෙකචිත්තන්ති** නානාවිධචිත්තරූපං. **සුනිම්මිතො භූතපතීවාති** තාවතිංසකායිකොපි උළාරතමදිබ්බභොගතාය සුනිම්මිතදෙවරාජා විය. **කුතොති කෙන** කාරණෙන. **යසෙනාති** පරිවාරෙන ඉස්සරියෙන වා විභවසම්පත්තියා වා කිත්තිඝොසෙන වා. **ඉද්ධියාති** ආනුභාවෙන දෙවිද්ධියා වා; යථිච්ඡිත කාමගුණස්ස ඉජ්ඣනෙන වා සමිද්ධියා වා. **පුඤ්ඤෙනාති තත්ථ** තත්ථ වුත්තාවසිට්ඨපුඤ්ඤඵලෙන, පුඤ්ඤකම්මෙන වා. **තං ත්වන්ති** තං ත්වං. **සසිංව දෙවාති** යථා නාම සුක්කපක්ඛෙ පාටිපදියං දිස්සමානං **සසිං** චන්දං මනුස්සා දෙවා[2] ආදරජාතා නමස්සන්ති; එවං තං සබ්බෙ **තිදසගණා** නමස්සන්තීති අත්ථො. **පුබ්බෙති** පුරිමජාතියං. **සාවකො** සාසනෙ පබ්බජිතභාවෙන. **අනනුබොධො** සච්චානං අනුබොධමත්තස්සාපි අභාවෙන. **රතනුච්චයන්ති** මණිකනකාදිරතනෙහි උච්චිතං රතනචෙතියං. **වන්දිත්වා** පඤ්චපතිට්ඨිතෙන පණාමං කත්වා "සබ්බඤ්ඤුගුණාධිට්ඨානාය වත ධාතුයා අයං ථූපො"ති **ථූපස්මිං මනං පසාදයිං**. **න මාසි දින්නන්ති** මෙ මයා කතං දින්නං නාසි=නාහොසි. කස්මා? මෙ මයා පරිග්ගහභූතං කිඤ්චි දෙය්‍යවත්ථුං දානං දාතුං නච **අත්ථි තත්ථාති** දානෙ. **පූජථ නන්ති** ආදි සමාදපනාකාරදස්සනං. **තං ධාතුන්ති** යොජනා. **එවං කිරාති** කිරසද්දො අනුස්සවත්ථො. **න තස්ස පුඤ්ඤස්ස ඛයම්පි අජ්ඣගන්ති** තස්ස සුමෙධං භගවන්තං උද්දිස්ස කතස්ස පුඤ්ඤස්ස පරික්ඛයං නාධිගච්ඡිං; තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසං පච්චනුභොමීති දස්සෙති.

අනෙකවණ්ණවිමානවණ්ණනා.

---

1. ඡජ්ජාදිහි-කත්ථචි. 2. මනුස්සදෙවා-ලි: I & මනුස්සා දෙවා ච-සී: ව. අ.

දෙවදූතසුත්තෙන :- **ද්වෙ අගාරාති** ද්වෙ ඝරා. **සද්වාරාති** සම්මුඛද්වාරා. **අනුසඤ්චරන්තෙන** අනුවිචරන්තෙනාති ඉතො ගෙහා නික්ඛමිත්වා එතං ගෙහං; එතස්මා වා නික්ඛමිත්වා ඉදං ගෙහං' පවිසන්තෙන. **දිබ්බෙන චක්ඛුනා**ති දිබ්බචක්ඛූති ලද්ධනාමෙන අභිඤ්ඤාඤාණෙන. තං හි දිවි භවා=**දිබ්බං**, දිබ්බාතං චක්ඛු=දිබ්බචක්ඛු; තෙන සදිසත්තා දිබ්බන්ති වුච්චති. දස්සනට්ඨෙන චක්ඛූති වුච්චති. **අතික්කන්තමානුසකෙනා**ති මනුස්සානං දස්සනූපචාරං අතික්කමිත්වා දස්සනසමත්ථෙන. **චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ**ති ආසන්නමරණෙ සම්පති නිබ්බත්තෙ. **සුගතෙ**ති සුගතිගතෙ. **දුග්ගතෙ**ති දුග්ගතිගතෙ. **යථාකම්මූපගෙ**ති යං කම්මං උපචිතං තෙන උපගතෙ. **අරියානං උපවාදකා**ති බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකානං අරියානං අන්තමසො ගිහිසොතාපන්නානම්පි අනත්ථකාමා හුත්වා "නත්ථි ඉමෙසං සමණධම්මො; අස්සමණා එතෙ"ති අන්තිමවත්ථුනා වා "නත්ථි ඉමෙසං ඣානං වා විමොක්ඛො වා"ති ගුණධංසනෙන වා උපවාදකා අක්කොසකා පරිභාසකා. සො ච ජානං වා උපවදෙය්‍ය, අජානං වා; අරියූපවාදොව හොති. භාරියං කම්මං ආනන්තරියසදිසං සග්ගාවරණඤ්ච මග්ගාවරණඤ්ච. ඛමාපනෙන පන සතෙකිච්ඡං හොති. **මිච්ඡාදිට්ඨිකා**ති විපරීතදස්සනා. **මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානා**ති මිච්ඡාදිට්ඨිවසෙන සමාදින්නනානාවිධකම්මා; යෙ ච මිච්ඡාදිට්ඨිමූලකෙසු කායකම්මාදිසු අඤ්ඤෙපි සමාදපෙන්ති.

භගවා පන කත්ථචි නිරයතො පට්ඨාය දෙසනං දෙවලොකෙන ඔසාපෙති. කත්ථචි දෙවලොකතො පට්ඨාය නිරයෙන ඔසාපෙති. සචෙ සග්ගසම්පත්තිං විත්ථාරෙත්වා කථෙතුකාමො හොති,[1] නිරයදුක්ඛං එකදෙසතො කථෙති; තිරච්ඡානදුක්ඛම්පි පෙත්තිවිසයදුක්ඛම්පි මනුස්සසම්පත්තිම්පි. සචෙ නිරයදුක්ඛං විත්ථාරෙත්වා කථෙතුකාමො හොති දෙවමනුස්සලොකසම්පත්තිඤ්ච තිරච්ඡානයොනිපෙත්තිවිසයෙසු ච දුක්ඛං එකදෙසතො කථෙත්වා[2] නිරයදුක්ඛමෙව විත්ථාරෙති. ඉමස්මිං පන සුත්තෙ නිරයදුක්ඛං විත්ථාරෙතුකාමො; තස්මා දෙවලොකාදීනි එකදෙසතො කථෙත්වා නිරයදුක්ඛමෙව විත්ථාරෙතුං **තමෙනං භික්ඛවෙ**ති ආදිමාහ.

තත්ථ එකච්චෙ ථෙරා "නිරයපාලා නාම නත්ථි. යන්තරූපං විය කම්මමෙව කාරෙතී"ති වදන්ති. තං අභිධම්මෙ කථාවත්ථුම්හි පටිසෙධිතමෙව. යථා හි මනුස්සලොකෙ කම්මකාරණකාරකා[3] අත්ථි. එවමෙව නිරයෙ නිරයපාලා අත්ථි. **නානාබාහාසු ගහෙත්වා**ති තං උස්සදනිරයසාමන්තෙන නිබ්බත්තං එකො එකබාහාය එකො එකබාහායාති පච්චෙකබාහාසු ගහෙත්වා. **යමස්ස රඤ්ඤො**ති යමරාජා නාම වෙමානිකපෙතො. එකස්මිං කාලෙ දිබ්බවිමානෙ දිබ්බසම්පත්තියො අනුභවති; එකස්මිං කාලෙ කම්මවිපාකං. ධම්මිකො රාජා. න චෙස

---

1. කථෙමා-ලි: I & මු: II. 2. කථෙන්ත-ලි: I, III & මු. II. 3. කම්මකාරකා-ලි: I.

එකොව හොති. චතූසු පන වාරෙසු චත්තාරො හොන්ති. **සමනුයුඤ්ජන්තී**ති අනුයොගවත්තං ආරොපෙන්තො පුච්ඡති. ලද්ධිං පතිට්ඨාපෙන්තො පන **සමනුගාහති** නාම. කාරණං පුච්ඡන්තො **සමනුභාසති** නාම. **නාද්දස**න්ති අත්තනො සන්තිකෙ පෙසිතස්ස කස්සචි දෙවදූතස්ස අභාවං සන්ධාය වදති. අථ නං "නා'යං භාසිතස්ස අත්ථං සල්ලක්ඛෙතී"ති ඤත්වා අඤ්ඤප්පකාරෙන සල්ලක්ඛාපෙතුකාමො **අම්භො**ති ආදිමාහ.

පඨමං දෙවදූතන්ති දහරකුමාරො අත්ථතො එවං වදති නාම: "පස්සථ භො[1] මය්හම්පි තුම්හාකං විය හත්ථපාදා අත්ථි. සකෙ පනම්හි මුත්තකරීසෙ පලිපන්නො. අත්තනො ධම්මතාය උට්ඨහිත්වා නහායිතුං න සක්කොමි. "අහං කිලිට්ඨගත්තො, අම්භො! නහාපෙථ ම"න්ති වත්තුං න සක්කොමි. ජාතිතොම්හි අපරිමුත්තතාය එදිසො ජාතො. · න ඛො පනාහමෙව; තුම්හෙපි ජාතිතො අපරිමුත්තාව. යථෙව හි මය්හං; එවං තුම්හාකම්පි ජාති ආගමිස්සති. ඉති තස්සා පුරෙ ආගමනාව කල්‍යාණං කරොථා"ති. තෙනෙවෙස[2] දෙවදූතො නාම ජාතො. වචනත්ථො පන: දෙවොති මච්චු; තස්ස දූතාති= **දෙවදූතා**. ජිණ්ණබ්‍යාධිමතාපි[3] සංවෙගජනනට්ඨෙන "ඉදානි තෙ මච්චුසමීපං ගන්තබ්බ"න්ති චොදෙන්ති විය; තස්මා **දෙවදූතා**ති වුච්චන්ති. විසුද්ධිදෙවානං වා දූතාතිපි=දෙවදූතා. සබ්බබොධිසත්තා හි ජරා[4]ජිණ්ණාදිකෙ මනුස්සෙ දිස්වා සංවෙගං ආපජ්ජිත්වා **ජාතිආදීහි** මුච්චනත්ථාය විරියං ආරභන්ති. යථා වා හිතකාමා **දෙවතා** කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච ආකාසෙ ඨත්වා "අයං අනත්ථො තෙ භවිස්සති; ඉදඤ්චිදඤ්ච තාව කරොහී"ති ආචික්ඛන්ති. එවං දහරාදයො හිතකාමතාය තං තං කාරණං ආරොචෙන්තා විය හොන්ති. තං තං කාරණාරොචනං· තස්ස තස්ස ආගතට්ඨානෙ වුත්තං. තස්මා දෙවසදිසා දූතා= **දෙවදූතා**ති වුච්චන්ති. ඉමස්මිම්පනත්ථෙ කම්මකාරණා ච **කම්මකාරණිකා** ච චතුත්ථදෙවදූතොති අධිප්පෙතො. සො ච පරතො ආගමිස්සති.

ජිණ්ණන්ති ජරාජිණ්ණං. **ගොපානසිවඞ්ක**න්ති ගොපානසී විය වඞ්කං. **භොග්ග**න්ති භග්ගං. ඉමිනාපිස්ස වඞ්කභාවං දීපෙති. **දණ්ඩපරායණ**න්ති දණ්ඩපටිසරණං. **පවෙධමාන**න්ති කම්පමානං. **ආතුර**න්ති ජරාතුරං. **ඛණ්ඩදන්ත**න්ති ජිණ්ණභාවෙන ඛණ්ඩිතදන්තං. **පලිතකෙස**න්ති පණ්ඩරකෙසං. **විලූන**න්ති ලුඤ්චිත්වා ගහිතකෙසං විය ඛල්ලාටං. **ඛලිතසිර**න්ති මහාඛල්ලාටසිරං. **වලින**න්ති සඤ්ජාතවලිං. **තිලකාහතගත්ත**න්ති සෙතකාළතිලකෙහි විකිණ්ණසරීරං. **දුතියං දෙවදූත**න්ති එත්ථ ජරාජිණ්ණසත්තො අත්ථතො එවං වදති නාම: "පස්සථ භො අහම්පි තුම්හෙ විය තරුණො අහොසිං ඌරුබලබාහුබලජවසම්පන්නො. තස්ස මෙ බලජවසම්පත්තියො අන්තරහිතා.

---

1. අම්භො-ලි: I & මු. II
2. තෙනෙව-ලි: III & තෙනෙස-මු. එවමුපරි.
3. මතා සි-අඤ්ඤත්ථ.
4. දහර-ලි: I.

හත්ථපාදා කිච්චං[1] න කරොන්ති. ජරායම්හි අපරිමුත්තතාය එදිසො ජාතො. න ඛො පනාහමෙව; තුම්හෙපි ජරාය අපරිමුත්තාව. යථෙව හි මය්හං; එවං තුම්හාකම්පි ජරා ආගමිස්සති. ඉති තස්සා පුරෙ ආගමනාව කල්‍යාණං කරොථා"ති. තෙනෙවෙස දෙවදූතො නාම ජාතො. **සංසෙවසියමාන**න්ති නිපජ්ජාපියමානං.. **තතියං දෙවදූත**න්ති ගිලානසත්තො අත්ථතො එවං වදති නාම: "පස්සථ භො අහම්පි තුම්හෙ විය අරොගො අහොසිං. සොම්හි එතරහි බ්‍යාධිනා අභිහතො සකෙ මුත්තකරීසෙ පලිපන්නො. වුට්ඨාතුම්පි න සක්කොමි. විජ්ජමානාපි මෙ හත්ථපාදා කිච්චං[1] න කරොන්ති. බ්‍යාධිතොම්හි අපරිමුත්තතාය එදිසො ජාතො. න ඛො පනාහමෙව; තුම්හෙපි බ්‍යාධිතො අපරිමුත්තාව. යථෙව හි මය්හං; එවං තුම්හාකම්පි බ්‍යාධි ආගමිස්සති. ඉති තස්ස පුරෙ ආගමනාව කල්‍යාණං කරොථා"ති. තෙනෙවෙස දෙවදූතො නාම ජාතො.

ආගුචාරීන්ති අපරාධකාරකං. **අඩ්ඪදණ්ඩකෙහී**ති මුග්ගරෙහි; පහාරසාධනත්ථං වා චතුහත්ථං දණ්ඩං ද්වෙධා ඡෙත්වා ගහිතදණ්ඩකෙහි. **බිලඞ්ගථාලික**න්ති කඤ්ජියඋක්ඛලිකාරණං. තං කරොන්තා සීසකපාලං උප්පාටෙත්වා තත්තං අයොගුළං සණ්ඩාසෙන ගහෙත්වා තත්ථ පක්ඛිපන්ති. තෙන මත්ථලුඞ්ගං පක්කුථිත්වා[2] උත්තරති. **සඞ්ඛමුණ්ඩික**න්ති සඞ්ඛමුණ්ඩකම්මකාරණං. තං කරොන්තා උත්තරොට්ඨඋභතොකණ්ණචූළික[3]ගලවාටකපරිච්ඡෙදෙන චම්මං ඡින්දිත්වා සබ්බකෙසෙ එකතො ගණ්ඨිං කත්වා දණ්ඩකෙන වෙඨෙත්වා උප්පාටෙන්ති. සහ කෙසෙහි චම්මං උට්ඨහති. තතො සීසකටාහං සක්ඛරාහි ඝංසිත්වා ධොවන්තා සඞ්ඛවණ්ණං කරොන්ති. **රාහුමුඛ**න්ති රාහුමුඛං නාම කම්මකාරණං. තං කරොන්තා සඞ්කුනා මුඛං විවරිත්වා අන්තොමුඛෙ දීපං ජාලෙන්ති. කණ්ණචූළිකාහි වා පට්ඨාය මුඛං නිඛාදනෙන ඛනන්ති. ලොහිතං පග්ඝරිත්වා මුඛං පූරෙති. **ජොතිමාලිකං** නාම කරොන්තා සකලසරීරං තෙලපිලොතිකාය වෙඨෙත්වා ආලිම්පෙන්ති. **හත්ථපජ්ජොතිකං** නාම කරොන්තා හත්ථෙ තෙලපිලොතිකාය වෙඨෙත්වා දීපං විය ජාලෙන්ති. **එරකවත්තිකං** නාම කරොන්තා හෙට්ඨාගීවතො පට්ඨාය චම්මවට්ටෙ[4] කන්තිත්වා ගොප්ඵකෙ පාතෙන්ති. අථ නං යොත්තෙහි බන්ධිත්වා කඩ්ඪන්ති. සො අත්තනො චම්මවට්ටෙ[4] අක්කමිත්වා පතති. **චීරකවාසිකං** නාම කරොන්තා තථෙව චම්මවට්ටෙ[4] කන්තිත්වා කටියං ඨපෙන්ති. කටිතො පට්ඨාය කන්තිත්වා ගොප්ඵකෙ ඨපෙන්ති. උපරිමෙහි හෙට්ඨිමසරීරං චීරකනිවාසනනිවත්ථං[5] විය හොති. **එණෙය්‍යකං** නාම කරොන්තා උභොසු කප්පරෙසු ජණ්ණුකෙසු ච අයවලයානි දත්වා අයසූලානි කොට්ටෙන්ති. සො චතූහි අයසූලෙහි භූමියං පතිට්ඨහති. අථ නං පරිවාරෙත්වා අග්ගිං කරොන්ති. **බළිසමංසිකං** නාම උභතොමුඛෙහි බළිසෙහි චම්මමංසන්හාරූනි උප්පාටෙන්ති. **කහාපණිකං** නාම සකලසරීරං තිණ්හාහි

1. හත්ථපාද හත්ථපාදකිච්ච.-අ.සඤ.ස.
2. පක්කට්ඨිත්වා-මු.
3. මූලක-ලි: I. & මූලික-ලි: III.
4. වඩ්ඩෙ-මු. II.
5. නිවාසනං-ලි: I, III.

වාසීහි කොට්ටෙත්වා පට්ඨාය කහාපණමත්තං පාතෙන්තා කොට්ටෙන්ති. **ඛාරාපතච්ඡිකං** නාම සරීරං තත්ථ තත්ථ ආවුධෙහි පහරිත්වා කොච්ඡෙහි ඛාරං ඝංසෙන්ති. චම්මමංසන්හාරූනි පග්ඝරන්ති. අට්ඨිසඞ්ඛලිකාව තිට්ඨති. **පලිඝපරිවත්තිකං** නාම එකෙන පස්සෙන නිපජ්ජාපෙත්වා කණ්ණච්ඡිද්දෙ අයසූලං කොට්ටෙත්වා පථවියා එකාබද්ධං කරොන්ති. අථ නං පාදෙ ගහෙත්වා ආවිඤ්ඡන්ති. **පලාලපීඨකං** නාම ඡෙකා කාරණිකා ඡවිචම්මං අච්ඡින්දිත්වා නිසදපොතෙහි අට්ඨීනි භින්දිත්වා කෙසෙසු ගහෙත්වා උක්ඛිපන්ති. මංසරාසියෙව හොති. අථ නං කෙසෙහෙව පරියොනන්ධිත්වා ගණ්හන්ති. පලාලපීඨං විය කත්වා පලිවෙඨෙන්ති. **සුණඛෙහිපීති** කතිපයානි දිවසානි ආහාරං අදත්වා ඡාතකෙහි සුණඛෙහි ඛාදාපෙන්ති. තෙ මුහුත්තෙනෙව අට්ඨිසඞ්ඛලිකමෙව කරොන්ති. **චතුත්ථං දෙවදූත**න්ති එත්ථ කම්මකාරණා වා කම්මකාරණිකා වා අධිප්පෙතා. තත්ථ කම්මකාරණා අත්ථතො එවං වදන්ති නාම: "මයං නිබ්බත්තමානා න රුක්ඛෙ වා පාසාණෙ වා නිබ්බත්තා නාම. තුම්හාදිසානං සරීරෙ නිබ්බත්තා නාම. ඉති අම්හාකං පුරෙ නිබ්බත්තිතොව කල්‍යාණං කරොථා"ති. තෙනෙතෙ දෙවදූතා නාම. කම්මකාරණිකා අත්ථතො එවං වදන්ති නාම: "මයං ද්වත්තිංසකම්මකාරණා කරොන්තා න රුක්ඛාදීසු කරෙම. තුම්හාදිසෙසුයෙව කරෙම. ඉති අම්හාකං තුම්හෙසු පුරෙ කම්මකාරණතොව කල්‍යාණං කරොථා"ති. තෙනෙතෙපි දෙවදූතා නාම. **පඤ්චමං දෙවදූත**න්ති එත්ථ මතකසත්තො අත්ථතො එවං වදති නාම: "පස්සථ භො මං ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඩිතං උද්ධුමාතකාදිභාවප්පත්තං. මරණතොම්හි අපරිමුත්තතාය එදිසො ජාතො. න ඛො පනාහමෙව; තුම්හෙපි මරණතො අපරිමුත්තාව. යථෙව හි මය්හං; එවං තුම්හාකම්පි මරණං ආගමිස්සති. ඉති තස්ස පුරෙ ආගමනාව කල්‍යාණං කරොථා"ති. තෙනෙස දෙවදූතො නාම.

ඉදම්පන දෙවදූතානුයොගං කො ලභති? කො න ලභතීති? යෙන තාව බහු පාපං කම්මං කතං; සො ගන්ත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තති යෙව. යෙන පරිත්තං පාපකම්මං කතං; සො ලභති. සො පන අත්තනො ධම්මතායපි සරති; සාරියමානොපි සරති. එත්ථ දීඝජන්තු[1] දමිළො නාම අත්තනො ධම්මතාය සරි. සො කිර දමිළො සුමනගිරිවිහාරෙ ආකාසචෙතියං රත්තපටෙන පූජෙසි. සො නිරයෙ උස්සදසාමන්තෙ නිබ්බත්තො අග්ගිජාලාසද්දං සුත්වාව අත්තනා[2] පූජිතං පටං අනුස්සරි. සො ගන්ත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තො. අපරොපි අත්තනො පුත්තස්ස දහරභික්ඛුනො බලිසාටකං දෙන්තො පාදමූලෙ ඨපෙසි. මරණකාලම්හි පටපටාති සද්දෙ නිමිත්තං ගණ්හි. සො උස්සදසාමන්තෙ නිබ්බත්තො ජාලාසද්දෙන තං සාටකං අනුස්සරිත්වා ගන්ත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තො. අත්තනො ධම්මතාය අනනුස්සරන්තෙ පන පඤ්ච දෙවදූතෙ[3] පුච්ඡන්ති. තත්ථ කොචි පඨමදෙවදූතෙන සරති; කොචි දුතියාදීහි. යො පන පඤ්චහිපි න සරති. තං යමො රාජා සයං සාරෙති.

1. දීඝජයන්ත-ලි. III. දීඝජන්තු-මු. I & දීඝදන්ත-මු. II. 2. අත්තනො-ලි. & මු II.
3. දෙවදූතෙහෙව-කත්ථචි.

එකො කිර අමච්චො සුමනපුප්ඵකුම්භෙන මහාචෙතියං පූජෙත්වා යමස්ස පත්තිං අදාසි. තං අකුසලකම්මෙන නිරයෙ නිබ්බත්තං යමස්ස සන්තිකං නයිංසු. තස්මිං පඤ්චහි දෙවදූතෙහි අසරන්තෙ යමො සයං ඔලොකෙන්තො දිස්වා 'නනු ත්වං මහාචෙතියං සුමනපුප්ඵකුම්භෙන පූජෙත්වා මය්හං පත්තිං අදාසී'ති? සාරෙසි. සො තස්මිං කාලෙ සරිත්වා දෙවලොකං ගතො. යමො පන සයං ඔලොකෙන්තොපි අපස්සන්තො මහාදුක්ඛං නාම අනුභවිස්සති අයං සත්තොති තුණ්හී හොති.

තත්තං අයොඛිලන්ති තිගාවුතං අත්තභාවං සම්පජ්ජලිතාය ලොහපථවියා උත්තානකං නිපජ්ජාපෙත්වා මුඛෙ තාලක්ඛන්ධප්පමාණං අයසූලං පවෙසෙන්ති. යථා ච උත්තානකං නිපජ්ජාපෙත්වා එවං උදරෙනපි වාමපස්සෙනපි දක්ඛිණපස්සෙනපි නිපජ්ජාපෙත්වා කම්මකාරණං කරොන්තියෙව. **සංවෙසෙත්වා**ති ජලිතාය ලොහපථවියා නිපජ්ජාපෙත්වා. **කුඨාරීහී**ති ගෙහච්ඡදනස්ස එකපක්ඛමත්තාහි කුඨාරීහි සුත්තාහතං කත්වා දාරුං විය අට්ඨංසම්පි සොළසංසම්පි තච්ඡන්ති. ලොහිතං නදී හුත්වා සන්දති. ලොහපථවිතො ජාලා උට්ඨහිත්වා තච්ඡිතට්ඨානං ගණ්හාති. **රථෙ**ති යුගාදීහි සද්ධිං සබ්බසො ජලිතෙ රථෙ. **ආරොපෙන්තී**ති සම්පජ්ජලිතෙහි අයමුග්ගරෙහි පොථෙන්තා ආරොපෙන්ති. **ලොහකුම්භියා**ති සමතිත්තිකාය තත්තලොහරසපුණ්ණලොහමය කුම්භියා. **සකිම්පි උද්ධ**න්ති සුපක්කුථිතාය[1] උක්ඛලියා පක්ඛිත්තතණ්ඩුලා විය උද්ධං අධො තිරියඤ්ච ගච්ඡති. **මහානිරයෙ**ති අවීචිනිරයෙ. මහානිරයා හි "සඤ්ජීවො කාළසුත්තො සඞ්ඝාතො රොරුවො මහාරොරුවො තාපනො මහාතාපනො අවීචී"ති අට්ඨ හෙට්ඨුපරිවසෙන ඨිතා හොන්ති. තෙසං අවීචි සබ්බහෙට්ඨිමො. සඤ්ජීවො සබ්බුපරිමො. තත්ථ එකෙකස්ස චත්තාරි චත්තාරි ද්වාරානි හොන්ති. එකෙකස්මිං ද්වාරෙ චත්තාරො චත්තාරො උස්සදනිරයා; එකෙකො ච යමරාජා. ඉධ පන අවීචිනිරයො වුත්තො. සො හි අග්ගිජාලානං වා සත්තානං වා දුක්ඛස්ස වා වීචි අන්තරං නත්ථි; තස්මා අවීචීති සඞ්ඛං ගතො. මහන්තො ච සො; අබ්භන්තරතො ආයාමෙන ච විත්ථාරෙන ච ගම්භීරෙන ච[2] යොජනසතිකො හොති. ලොහපථවි, ලොහච්ඡදනං, එකෙකා භිත්ති නවනවයොජනිකා හොති. පුරත්ථිමභිත්තිතො ජාලා උට්ඨහිත්වා සංසිබ්බමානා ගන්ත්වා පච්ඡිමභිත්තිං ගහෙත්වා තං විනිවිජ්ඣිත්වා පරතො යොජනසතං ගච්ඡති. සෙසභිත්තීසු ච හෙට්ඨුපරිඡදනෙසු ච එසෙව නයො. ජාලාපරියන්තවසෙන ආයාමවිත්ථාරතො අට්ඨාරස යොජනාධිකානි තීණි යොජනසතානි හොන්ති. පරික්ඛෙපෙන නව යොජනසතානි චතුපණ්ණාසයොජනානි; සමන්තා පන උස්සදනිරයෙහි සද්ධිං දස යොජනසහස්සානි හොන්ති. එවං ජාලානං නිරන්තරතාය ච මහාඅවීචි නාම සො නිරයො. ඉමාසං[3] ඡන්නං ජාලානං

1. සුපක්කුථිතාය-කත්ථචි. 2. විත්ථාරෙන ච-ළි. III. & මු. II. 3. ඉමෙසං-බහූසු.

මජ්ඣෙ නිබ්බත්තො දෙවදත්තො. තස්ස යොජනසතප්පමාණො අත්තභාවො. ද්වෙ පාදා යාව ගොප්ඵකා ලොහපථවිං පවිට්ඨා. ද්වෙ හත්ථා යාව මණිබන්ධා භිත්තියො පවිට්ඨා. සීසං යාව භමුකට්ඨිතො හෙට්ඨාඡදනං පවිට්ඨං. අධොභාගෙන එකං ලොහසූලං පවිසිත්වා කායං විනිවිජ්ඣන්තං ගන්ත්වා ඡදනෙ පවිට්ඨං. පාචීනභිත්තිතො නික්ඛන්තසූලං හදයං විනිවිජ්ඣිත්වා පච්ඡිමභිත්තිං පවිට්ඨං. උත්තරදිසතො නික්ඛන්තසූලං ඵාසුකාය විනිවිජ්ඣිත්වා දක්ඛිණභිත්තිං පවිට්ඨං "නිච්චලෙ තථාගතෙ අපරද්ධත්තා නිච්චලොව හුත්වා පච්චතී"ති කම්මසරික්ඛතාය එදිසො ජාතො, එවං ජාලානං නිරන්තරතාය අවීචි. අබ්භන්තරෙ පනස්ස යොජනසතිකෙ ඨානෙ නාළියං කොට්ටෙත්වා පූරිතං තිපු පිට්ඨං විය සත්තා නිරන්තරා. ඉමස්මිං ඨානෙ සත්තා අත්ථි, ඉමස්මිං ඨානෙ නත්ථීති න වත්තබ්බං. ගච්ඡන්තානං නිසින්නානං නිපන්නානං පච්චමානානං අන්තො නත්ථි. අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච න බාධෙන්ති. එවං සත්තානං නිරන්තරතාය අවීචි. පඤ්චද්වාරෙ[1] පන ඡ උපෙක්ඛාසහගතානි චිත්තානි උප්පජ්ජන්ති, එකං දුක්ඛසහගතං. එවං සන්තෙපි යථා ජිව්හග්ගෙ ඡ මධුබින්දූනි ඨපෙත්වා එකස්මිං තම්බලොහබින්දුම්හි ඨපිතෙ අනුදහනබලවතාය තදෙව පඤ්ඤායති, ඉතරානි අබ්බොහාරිකානි. එවං අනුදහනබලවතාය දුක්ඛමෙවෙත්ථ නිරන්තරං; ඉතරානි අබ්බොහාරිකානි. එවං දුක්ඛස්ස නිරන්තරතාය අවීචි.

චතුක්කණ්ණොති මඤ්ජූසසදිසො. **විභත්තොති** චතුද්වාරවසෙන විභත්තො. **භාගසොති** ද්වාරවීථීනං වසෙන භාගෙ ඨපෙත්වා විභත්තො. **අයොපාකාරපරියන්තොති** අයොපාකාරෙහි පරික්ඛිත්තො. **අයසාති** උපරි අයපට්ටෙන ඡාදිතො. **සමන්තා-පෙ-ඨිතාති** යථා සමන්තා යොජනසතෙ ඨත්වා ඔලොකෙන්තස්ස අක්ඛීනි යම්ගොළකා විය නික්ඛමන්ති; එවං ඵරිත්වා තිට්ඨති. **උබ්භතං තාදිසමෙවාති** හෙට්ඨතො පට්ඨාය ඣායමානො උපරිතො ඣායති. උපරිතො පට්ඨාය ඣායමානො හෙට්ඨතො ඣායති. ඉති අක්කමණකාලෙ ඣායමානං උද්ධරණකාලෙ තාදිසමෙව පඤ්ඤායති. **බහුසම්පත්තොති** බහූනි වස්සසතසහස්සානි සම්පත්තො. **මහන්තො ගූථනිරයොති** පුළවකෙහි පුණ්ණො යොජනසතිකො ලොහකුම්භිනිරයො. **සො තත්ථ පතතීති** එකො පාදො මහානිරයෙ හොති. එකො ගූථනිරයෙ හොති. **සූචිමුඛාති** සූචිසදිසමුඛා; හත්ථිගීවප්පමාණා එකදොණිකනාවප්පමාණා ච. **කුක්කුලනිරයොති** යොජනසතප්පමාණොව අන්තො කූටාගාරමත්තවීතච්චිකඞ්ගාරපුණ්ණො ආදිත්තඡාරිකනිරයො; යත්ථ පතිතා කුක්කුලරාසිම්හි ඛිත්තානි සාසපබීජාදීනිවිය හෙට්ඨිමතලමෙව ගණ්හන්ති. **ආරොපෙන්තීති** අයදණ්ඩෙහි පොථෙන්තා ආරොපෙන්ති. තෙසං ආරොහණකාලෙ තෙ කණ්ටකා අධොමුඛා හොන්ති, ඔරොහණකාලෙ උද්ධමුඛා. **වාතෙරිතානීති** කම්මමයෙන වාතෙන ඊරිතානි. **හත්ථං ඡින්දන්තීති** එළකෙ

1. කායද්වාරතාය-කායද්වාරෙ-බහුසු.

මංසං විය කොට්ටයමානානි ඡින්දන්ති. සචෙ උට්ඨාය පලායති, අයොපාකාරෙ සමුට්ඨහිත්වා පරික්ඛිපති. හෙට්ඨා ඛුරධාරසන්ථාරෙ සමුට්ඨාති. **ඛාරොදිකා නදීති** වෙතරණී නාම ඛාරොදකසම්පුණ්ණා නදී. තත්ථ නිරයපාලා ජලිතානි අසිසත්තිතොමරභෙණ්ඩිවාලමුග්ගරාදීනි ගහෙත්වා පහරන්ති විජ්ඣන්ති පොථෙන්ති. තෙ අසහන්තා වෙතරණියං පතන්ති. සා ච උභතො තීරෙසු වෙත්තලතාකුසතිණෙහි සඤ්ඡන්නා. තෙ තෙහි ආකඩ්ඪියමානා ච ඵාලියමානා ච අද්ධානං වීතිනාමෙන්තා තතො ගලිත්වා හෙට්ඨා ඨිතෙසු ජලිතඅයසූලෙසු පතිත්වා විද්ධසරීරා අද්ධානං වීතිනාමෙන්තා තතො ගලිත්වා උදකපිට්ඨෙ පජ්ජලිතෙසු ඛුරධාරතිඛිණඅයපොක්ඛරපත්තෙසු පතිත්වා චිරං දුක්ඛං අනුභවන්ති. තතො ඛාරොදකෙසු පතන්ති. උදකං ජලති. සත්තා ජලන්ති. හෙට්ඨා නදීතලං ඛුරධාරසිඞ්ඝාටකසණ්ඨානඛාරවාලුකාහි ' සඤ්ඡන්නං. තෙ හෙට්ඨා තුබො කීදිසන්ති නිමුජ්ජිත්වා ඛුරධාරාසු ඛාරවාලුකාසු ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකා හුත්වා විරවන්තා කදාචි අනුසොතං කදාචි පටිසොතං වුය්හමානා පොක්ඛරපත්තෙසු ඡිජ්ජන්ති. අථ තීරෙ ඨිතා නිරයපාලා උසුසත්තිතොමරාදීහි ඛිපිත්වා මච්ඡෙ විය විජ්ඣන්තා පජ්ජලිතෙහි අයබලිසෙහි උද්ධරිත්වා පරිසක්කන්තා ජලිතඅයපථවියා නිපජ්ජාපෙන්ති.

තත්තෙන අයොසඞ්කුනාති ජිඝච්ඡිතොස්මීති වුත්තෙ මහන්තං ලොහපච්ඡිං ලොහගුළානං පූරෙත්වා තං උපගච්ඡන්ති. සො ලොහගුළභාවං ඤත්වා දන්තෙ ඵුසෙති. අථස්ස තත්තෙන අයොසඞ්කුනා මුඛං විවරිත්වා මුඛෙ පක්ඛිපන්ති. මහන්තෙන ලොහකටාහෙන තම්බලොහං උපනෙත්වා එවමෙව කරොන්ති. **පුන මහානිරයෙති** එවං පඤ්චවිධබන්ධනතො පට්ඨාය යාව තම්බලොහපානා, තම්බලොහපානතො ච පට්ඨාය පුන පඤ්චවිධබන්ධනාදීනි කාරෙත්වා මහානිරයෙ පක්ඛිපන්ති. තත්ථ කොචි පඤ්චවිධබන්ධනෙනෙව මුච්චති. කොචි දුතියෙන-පෙ-කොචි තම්බලොහපානෙන මුච්චති. කම්මෙ අපරික්ඛීණෙ පුන මහානිරයෙ පක්ඛිපන්ති. ඉදම්පන සුත්තං ගණ්හන්තො එකො දහරභික්ඛු "භන්තෙ එත්තකං දුක්ඛං අනුභවිතපුබ්බං[1] පුන මහානිරයෙ පක්ඛිපන්තී"ති ආහ. "ආවුසො කම්මෙ අපරික්ඛීණෙ පුනප්පුනං එවං කරොන්තී"ති. "තිට්ඨතු භන්තෙ උද්දෙසො. කම්මට්ඨානං මෙ කථෙථා"ති කම්මට්ඨානං කථාපෙත්වා සොතාපන්නො හුත්වා ආගම්ම උද්දෙසං අග්ගහෙසි. අඤ්ඤෙසම්පි ඉමස්මිං පදෙසෙ ඨත්වා අරහත්තප්පත්තානං ගණනා නත්ථි. සබ්බඤ්ඤුබුද්ධෙන චෙතං සුත්තං අවිජහිතමෙව.

චොදිතාති සාරිතා.[2] **පමජ්ජන්තීති** කාමගුණෙසු අභිරමණවසෙන චිත්තං වොස්සජ්ජන්ති. **මාණවාති** සත්තා. **හීනකායූපගාති** හීනකායං අපායං උපගතා. **අරියධම්මෙති** අරියස්ස බුද්ධස්ස භගවතො එකන්තනිය්‍යානිකෙ චතුසච්චධම්මෙ. **උපාදානෙති** තණ්හාදිට්ඨිගාහෙ.

---

1. අනුභවිත්සත්තං-මු: I. 2. සාරෙතා-බහූසු.

භයන්ති අපායාදිභයං. උප්පන්නෙ හි සති අපායාදිදුක්ඛං හොති, අසති න හොති. **ජාතිමරණසම්භවෙ**ති ජාතියා ච මරණස්ස ච කාරණභූතෙ. **අනුපාදා**ති චතූහි උපාදානෙහි අනුපාදියිත්වා. **ජාතිමරණසඞ්ඛයෙ**ති නිබ්බානෙ. **දිට්ඨධම්මාභිනිබ්බුතා**ති ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ සබ්බකිලෙසනිබ්බානෙන නිබ්බුතා. **සබ්බදුක්ඛං**[1] **උපච්චගු**න්ති සබ්බදුක්ඛං[1] අතික්කන්තා නාම හොන්ති.

දෙවදූතසුත්තවණ්ණනා.

මහාදුක්ඛක්ඛන්ධසුත්තෙ:- **සම්බහුලා**ති එත්ථ විනයපරියායෙන තයො ජනා සම්බහුලා, තතො පරං සඞ්ඝො. සුත්තන්තපරියායෙන තයො තයො එව, තතො උද්ධං සම්බහුලා. අයමධිප්පෙතො. **පරිබ්බාජකාරාමො**ති ජෙතවනතො අවිදූරෙ අඤ්ඤතිත්ථියානං ආරාමො. **කාමානං පරිඤ්ඤ**න්ති කාමානං පහානං සමතික්කමං. තත්ථ තිත්ථියා සකසමයං ජානන්තා කාමානං පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙය්‍යුං පඨමජ්ඣානං වදමානා. රූපානං පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙය්‍යුං අරූපභවං වදමානා. වෙදනානං පරිඤ්ඤං පඤ්ඤපෙය්‍යුං අසඤ්ඤභවං වදමානා. තෙ පන ඉදන්නාම පඨමජ්ඣානං, අයං අරූපභවො, අයං අසඤ්ඤභවොතිපි න ජානන්ති. කෙවලං පඤ්ඤපෙමාති වදන්ති. තථාගතො පන කාමානං පරිඤ්ඤං අනාගාමිමග්ගෙන පඤ්ඤපෙති, රූපවෙදනානං අරහත්තමග්ගෙන. තෙ එවං මහන්තෙ විසෙසෙ විජ්ජමානෙපි **ඉධ නො ආවුසො කො විසෙසො**ති ආදිමාහංසු. තත්ථ **ඉධා**ති ඉමස්මිං පඤ්ඤපනෙ. **ධම්මදෙසනාය වා ධම්මදෙසන**න්ති යදිදං සමණස්ස ගොතමස්ස ධම්මදෙසනාය සද්ධිං අම්හාකං වා ධම්මදෙසනං, අම්හාකං වා ධම්මදෙසනාය සද්ධිං සමණස්ස ගොතමස්ස ධම්මදෙසනං ආරබ්භ නානාකරණං වුච්චති; තං කින්නාමාති වදන්ති. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. **නෙව අභිනන්දිංසූ**ති තිත්ථියා නාම අන්ධපුරිසා, අජානිත්වා වා කථෙය්‍යුන්ති එවමෙතන්ති න සම්පටිච්ඡිංසු. **න පටික්කොසිංසූ**ති පරිඤ්ඤන්ති වචනෙන ඊසකං සාසනගන්ධො අත්ථීති නයිදමෙවන්ති නප්පටිසෙධෙසුං. ජනපදවාසිනො වා එතෙ; සකසමය පරසමයෙසු න සුට්ඨු කුසලාතිපි උභයං න අකංසු.

න චෙව සම්පායිස්සන්තීති තං සම්පාදෙත්වා කථෙතුං න සක්ඛිස්සන්ති. **උත්තරිඤ්ච විඝාත**න්ති අසම්පායනතො උත්තරිං දුක්ඛං ආපජ්ජිස්සන්ති. සම්පාදෙත්වා කථෙතුං අසක්කොන්තානං හි දුක්ඛං උප්පජ්ජති. **යථා තං භික්ඛවෙ අවිසයස්මි**න්ති එත්ථ **ත**න්ති නිපාතමත්තං. **යථා**ති කාරණ[2]වචනං. යස්මා අවිසයෙ පඤ්හං පුච්ඡිතා හොන්තීති අත්ථො. සහ දෙවෙහි=**සදෙවකො**. **සමාරකා**දීසුපි එසෙව නයො. එවං තීණි පදානි ලොකෙ පක්ඛිපිත්වා වෙ පදානි පජායාති

---

1. සබ්බදුක්ඛා-බහුසු. 2. කරණ-මු.

පඤ්චහිපි සත්තලොකමෙව පරියාදියිත්වා එතස්මිං සදෙවකාදිභෙදෙ ලොකෙ තං දෙවං වා මනුස්සං වා න පස්සාමීති දීපෙති. **ඉතො වා පනාති** ඉතො වා පන මම සාසනතො. **ආරාධෙය්‍යාති** පරිතොසෙය්‍ය. **කාමගුණාති** කාමයිතබ්බට්ඨෙන කාමා, බන්ධනට්ඨෙන ගුණා. **චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යාති** චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන පස්සිතබ්බා. **ඉට්ඨාති** පරියෙසිතබ්බා. **කන්තාති** කමනීයා. **මනාපාති** මනවඩ්ඪනා. **පියරූපාති** පියජාතිකා. **කාමූපසංහිතාති** කිලෙසකාමෙන උපසංහිතා. **මුද්දාති** අඞ්ගුලිපබ්බෙසු සඤ්ඤං ඨපෙත්වා හත්ථමුද්දා. **ගණනාති** අච්ඡිද්දගණනා. **සඞ්ඛාති** පිණ්ඩගණනා. යාය ඛෙත්තං ඔලොකෙත්වා "ඉධ එත්තකා වීහී භවිස්සන්ති; රුක්ඛං ඔලොකෙත්වා "ඉධ එත්තකානි ඵලානි භවිස්සන්ති; ආකාසං ඔලොකෙත්වා "ඉමෙ සකුණා එත්තකා භවිස්සන්තී"ති ජානන්ති. **ගොරක්ඛෙනාති** අත්තනො වා පරෙසං වා ගාවො රක්ඛිත්වා පඤ්චගොරසවික්කයෙන ජීවනකම්මෙන. **ඉස්සත්ථා** වුච්චති ආවුධං ගහෙත්වා උපට්ඨානකම්මං. **රාජපොරිසෙ**න්ති විනා ආවුධෙන[1] රාජකම්මකරණං. **සිප්පඤ්ඤතරෙ**න්ති ගහිතාවසෙසහත්ථිඅස්සසිප්පාදි. **සීතස්ස පුරක්ඛතොති** ලක්ඛං විය සරස්ස සීතස්ස පුරතො ඨිතො; සීතෙන බාධියමානොති අත්ථො. **රිස්සමානොති** කම්පමානො[2] ඝට්ටියමානො. **මීයමානොති** මද්දමානො. **අයං භික්ඛවෙති** අයං මුද්දාදීහි ජීවිකාකප්පනං ආගම්ම සීතාදිපච්චයො කායකිලමථාබාධො කාමානං ආදීනවො. දොසො හි: ආදීනභාවං අතිවිය කපණතං වාති ගච්ඡති එතෙනාති=**ආදීනවො**. **සන්දිට්ඨිකොති** පච්චක්ඛො සාමං පස්සිතබ්බො. **දුක්ඛක්ඛන්ධොති** දුක්ඛරාසි. කාමා පච්චයට්ඨෙන අස්ස හෙතූති=**කාමහෙතු**. කාමා මූලට්ඨෙන නිදානමස්සාති=**කාමනිදානො**. ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන පන **කාමනිදාන**න්ති වුත්තං. කාමා කාරණට්ඨෙන අධිකරණමස්සාති=**කාමාධිකරණො**. **කාමානමෙව හෙතූති** ඉදං නියමවචනං. කාමපච්චයා උප්පජ්ජති යෙවාති අත්ථො. **උට්ඨහතොති** ආජීවසමුට්ඨාපකවීරියෙන උට්ඨහන්තස්ස. **ඝටෙතොති** තං වීරියං පුබ්බෙනාපරං ඝටෙන්තස්ස. **වායමතොති** වායාමං පරක්කමං පයොගං කරොන්තස්ස. **ආරක්ඛාධිකරණ**න්ති ආරක්ඛකාරණං. **කින්තීති** කෙන නු ඛො උපායෙන. **කාමහෙතූති** කාමපච්චයා. රාජානො විවදන්තීති අත්ථො. **කාමනිදානං කාමාධිකරණ**න්ති එත්ථ භාවනපුංසකං. කාමෙ නිදානං කත්වා කාමෙ අධිකරණං කත්වා විවදන්තීති අත්ථො. **කාමානමෙව හෙතූති** ගාමනිගමසෙනාපතිට්ඨානන්තරාදිසඞ්ඛාතානං කාමානංයෙව හෙතුපි විවදන්ති. **උපක්කමන්තී**ති පහරන්ති. **අසිචම්ම**න්ති අසි චෙව ඛෙටකඵලකාදීනි ච. **ධනුකලාපං සන්නය්හිත්වා**ති ධනුං ගහෙත්වා සරකලාපං සන්නය්හිත්වා. **උභතොබ්‍යූළ්හ**න්ති උභතො රාසිභූතං. **පක්ඛන්දන්තී**ති පවිසන්ති. **විජ්ජොතලන්තෙසූ**ති විපරිවත්තන්තෙසු. **අද්දාවලෙපනා උපකාරියොති**

1. ආවුධෙන-බහුසු. 2. රුප්පමානො-ක්වචි.

වෙත්ථ මනුස්සා පාකාරපාදං අස්සඛුරසණ්ඨානෙන ඉට්ඨකාහි චිනිත්වා උපරි සුධාය ලිම්පන්ති; එවං කතා පාකාරපාදා **උපකාරියො**ති වුච්චන්ති; තං තින්තෙන කලලෙන සිත්තා **අද්දූවලෙපනා** නාම හොන්ති. **පක්ඛන්දන්තී**ති තාසං හෙට්ඨා තිඛිණඅයසූලාදීහි විජ්ඣමානාපි පාකාරස්ස පිච්ඡිලභාවෙන ආරොහිතුං අසක්කොන්තාපි උපධාවන්තියෙව. **ජවඝාසොවියා**ති[1] කුපිතුගොමයෙන. **අගිවඹගගතා**ති සත[2]දන්තෙන; තං අට්ඨදන්තාකාරෙන කත්වා නගරද්වාරං භින්දිත්වා පවිසිස්සාමාති ආගතෙ උපරිද්වාරෙ ඨිතා තස්ස බන්ධනයොත්තානි ඡින්දිත්වා තෙන අභිවගෙඝන ඔමද්දන්ති. **සබ්බම්පි ඡින්දන්තී**ති සරසබ්බම්පි ඡින්දන්ති. **නිල්ලොප**න්ති ගාමෙ පහරිත්වා මහාවිලොපං කරොන්ති. **එකාගාරික**න්ති පණ්ණාසමත්තාපි සට්ඨිමත්තාපි පරිවාරෙත්වා ජීවග්ගාහං ගහෙත්වා ආහරන්ති. **පරිපන්ථෙපි තිට්ඨන්තී**ති පන්ථදූහනකම්මං කරොන්ති. **ඡන්දරාගවිනයො ඡන්දරාගප්පහාන**න්ති නිබ්බානං හි ආගම්ම කාමෙසු ඡන්දරාගො විනීයති චෙව පහීයති ච; තස්මා නිබ්බානං එවං වුත්තං. **සාමං වා කාමෙ පරිජානිස්සන්තී**ති සාමං වා කාමෙ තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිස්සන්ති. **තථත්තායා**ති තථා භාවාය. **යථා පටිපන්නා**ති යාය පටිපදාය පටිපන්නා. **ඛත්තියකඤ්ඤා වා**ති ආදි විපුලෙන කුසලෙන ගහිතපටිසන්ධිකා වත්ථාලඞ්කාරාදීනං ලභනට්ඨානෙ නිබ්බත්තා දස්සෙතුං වුත්තං. **පණ්ණරසවස්සුද්දෙසිකා**ති පණ්ණරසවස්සවයා. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. වයොපත්තෙ[3] කස්මා ගණ්හාති? වණ්ණසම්පත්තිදස්සනත්ථං. මාතුගාමස්ස හි දුග්ගතකුලෙ නිබ්බත්තස්සාපි[4] එතස්මිං කාලෙ ථොකං වණ්ණායතනං පසීදති. පුරිසානම්පන වීසතිවස්සපඤ්චවීසතිවස්සකාලෙ පසන්නං හොති. **නාතිදීඝා**ති ආදීහි ඡදොසවිරහිතං සරීරසම්පත්තිං දීපෙති. **වණ්ණනිභා**ති වණ්ණායෙව. **සරීරං සිවථිකාය ඡඩ්ඩිත**න්ති මතසරීරං ආමකසුසානෙ පාතිතං. එකාහං මතස්ස අස්සාති=**එකාහමතං**. **ද්වීහමත**න්ති ආදීසුපි එසෙව නයො. භස්තා විය වායුනා උද්ධං ජීවිතපරියාදානා යථාක්කමං සමුග්ගතෙන සූනභාවෙන උද්ධුමාතත්තා=**උද්ධුමාතකං**. විනීලං වුච්චති විපරිභින්නවණ්ණං. විනීලමෙව=**විනීලකං**. පටික්කූලත්තා කුච්ඡිතං වා විනීලන්ති=**විනීලකං**. (මංසුස්සදට්ඨානෙසු රත්තවණ්ණස්ස පුබ්බසන්නිචයට්ඨානෙසු සෙතවණ්ණස්ස යෙභුය්යෙන ච නීලවණ්ණස්ස*)නීලට්ඨානෙසු නීලසාටකපාරුතස්සෙව ඡවසරීරස්සෙතං අධිවචනං. පරිභින්නට්ඨානෙහි (නවහි*) වා වණමුඛෙහි විස්සන්දමානං පුබ්බං=විපුබ්බං, විපුබ්බමෙව=**විපුබ්බකං**. පටික්කූලත්තා වා කුච්ඡිතං විපුබ්බන්ති=**විපුබ්බකං**. විපුබ්බකං ජාතං, තථා භාවං ගතන්ති=**විපුබ්බකජාතං**. **ඛජ්ජමාන**න්ති උදරාදීසු නිසීදිත්වා උදරමංසඔට්ඨ

1. පක්කට්ඨියාති-මු: I & ජකණ්ණියාති-සං. ප. සූ.
2. පවා-ලි: I, ජවා-ලි: II. & ජන්දි-ලි: III.
3. වයප්පදෙසං-ලි: III & මු:
4. නිබ්බත්තායපි-ලි: I, II,

*· ලෙඛාහි අන්තරිතපාඨා ලි: I, II නත්ථි.

මංසඅක්ඛිකූපාදීනි ලුඤ්චිත්වා ඛාදියමානං. **සමංසලොහිත**න්ති සෙසමංසලොහිතයුත්තං. **නිම්මංසලොහිතමක්ඛිත**න්ති මංසෙ හි ඛීණෙ ලොහිතං න සුස්සති; තං සන්ධාය වුත්තං:– **ලොහිතමක්ඛිත**න්ති. **අඤ්ඤෙනා**ති අඤ්ඤෙන දිසාභාගෙන. **හත්ථට්ඨික**න්ති චතුසට්ඨිභෙදම්පි හත්ථට්ඨිකං පාටියෙක්කං විප්පකිණ්ණං. පාදට්ඨිකාදීසුපි එසෙව නයො. **තෙරොවස්සිකානී**ති අතික්කන්තසංවච්ඡරානි. **පූතීනී**ති අබ්භොකාසෙ ඨිතානි වාතාතපවුට්ඨිසම්ඵස්සෙන තෙරොවස්සිකානෙව පූතීනි හොන්ති. අන්තොභූමිගතානි පන චිරකාලං තිට්ඨන්ති. **විචුණ්ණකජාතානී**ති චුණ්ණචුණ්ණං හුත්වා විකිණ්ණානි. ඉධාපි නිබ්බානං යෙව ඡන්දරාගවිනයො. **නෙව තස්මිං සමයෙ අත්තබ්‍යාබාධායා**ති තස්මිං සමයෙ අත්තනොපි දුක්ඛත්ථාය නෙව චෙතෙති. **අබ්‍යාපජ්ඣංයෙවා**ති නිද්දුක්ඛමෙව. **යං භික්ඛවෙ වෙදනා අනිච්චා**ති යස්මා වෙදනා අනිච්චා; තස්මා අනිච්චාදිආකාරෙව වෙදනාය ආදීනවොති. **නිස්සරණං** වුත්තප්පකාරමෙව.

මහාදුක්ඛක්ඛන්ධසුත්තවණ්ණනා.

අට්ඨිපුඤ්ජසුත්තෙ:– **ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ**ති තස්ස පබ්බතස්ස ගිජ්ඣසදිසං කූටං අත්ථි; තස්මා ගිජ්ඣකූටොති වුච්චති. ගිජ්ඣා වා තස්ස පබ්බතස්ස කූටෙ නිවසන්තීති=**ගිජ්ඣකූටො**. **අනමතග්ගාය**න්ති:–

"ඛන්ධානං පටිපාටි ධාතුආයතනාන ච,
අබ්බොච්ඡින්නං වත්තමානා **සංසාරො**ති පවුච්චතී"ති.

එවං වුත්තො අයං සංසාරො අනමතග්ගො. වස්සසතං වස්සසහස්සං ඤාණෙන අනුගන්ත්වාපි අනමතග්ගො අවිදිතග්ගො. නාස්ස සක්කා ඉතො වා එත්තො වා අග්ගං ජානිතුං; අපරිච්ඡින්නපුබ්බාපරකොටීති අත්ථො. යදග්ගෙන වස්ස පුරිමා කොටි න පඤ්ඤායති, තදග්ගෙනෙව පච්ඡිමාපි. වෙමජ්ඣෙයෙව සත්තා සංසරන්ති. **එකපුග්ගලස්සා**ති එකස්ස සත්තස්ස. **කප්ප**න්ති මහාකප්පස්ස චතුත්ථභාගං, එකං අසඞ්ඛෙය්‍යකප්පපරිමාණං කාලං. මහාකප්පන්තිපි ආචරියා වදන්ති. **අට්ඨිකඞ්කලො**ති ආදීනි තීණිපි රාසිවෙවචනානෙව. ඉමෙසං පන සත්තානං සඅට්ඨිකාලතො අනට්ඨිකාලොව බහුතරො. ගණ්ඩුප්පාදකාදිපාණභූතානං හි එතෙසං අට්ඨි නත්ථි; මච්ඡකච්ඡපාදිභූතානම්පන අත්ථි. තස්මා අනට්ඨිකකාලං කළෙබරනික්ඛෙපරහිතකාලඤ්ච අග්ගහෙත්වා සාට්ඨිකාලොව ගහෙතබ්බො. **වෙපුල්ලො පබ්බතො**ති ඉමං පබ්බතං චත්තාලීසවස්සසහස්සායුකස්ස කකුසන්ධස්ස භගවතො කාලෙ ථාමමජ්ඣිමා මනුස්සා චතූහෙන ආරොහන්ති, චතූහෙන ඔරොහන්ති. තිංසවස්සසහස්සායුකස්ස කොණාගමනස්ස භගවතො කාලෙ තීහෙන ආරොහන්ති, තීහෙන ඔරොහන්ති.

---

1. ශෙසාවශෙෂ-ලි: III & මු: II.

විත්ථතං කිර බුද්ධානං අන්තරෙ යොජනං පථවී උස්සන්නා, සො පබ්බතො තියොජනුබ්බෙධො ජාතො. වීසතිවස්සසහස්සායුකස්ස කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ වීහෙන ආරොහන්ති, වීහෙන ඔරොහන්ති. වස්සසතායුකස්ස අම්හාකං භගවතො කාලෙ මුහුත්තෙන ආරොහන්ති, මුහුත්තෙන ඔරොහන්ති. **සචෙ සංහාරකො අස්සාති** අවිප්පකිණ්ණවසෙන සංහරිත්වා ඨපෙතා කොචි යදි සියාති පරිකප්පවසෙන වදති. **සම්භතඤ්ච න විනස්සෙය්‍යාති** තථා සම්භතඤ්ච අට්ඨිකඞ්කලං පූතිභූතං චුණ්ණවිචුණ්ණඤ්ච අහුත්වා සචෙ න විනස්සෙය්‍යාති පරිකප්පවසෙන වදති. අයම්පනෙත්ථ එවම්පරිමාණස්ස ලබ්භමානස්සෙව අට්ඨිපුඤ්ජස්ස වසෙන භගවතා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන පරිච්ඡින්දිත්වා වුත්තොති දට්ඨබ්බො. අයමෙත්ථ අධිප්පායො :- අනමතග්ගොයං සංසාරො, පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති. එකකප්පම්පි සන්ධාවතො එකස්ස පුග්ගලස්ස අට්ඨිකඞ්කලො පමාණතො වෙපුල්ලපබ්බතප්පමාණො හොති. බහුකා ච කප්පා අතික්කන්තා; න සක්කා සඞ්ඛාතුං, තස්මා අනමතග්ගො වත සංසාරො; පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායතීති දට්ඨබ්බාති.

අයඤ්ච අත්ථො උපමාය බුද්දකන්තා වුත්තො. බාහිරසමයස්මිං හි අත්ථො පරිත්තො; උපමා මහතී. "හත්ථී විය ගොණො; ගොණො විය සූකරො; සමුද්දො විය තළාක"න්ති වුත්තෙ න තෙසං තාදිසං පමාණං හොති. බුද්ධසමයෙ පන උපමා පරිත්තා; අත්ථො මහා. පාළියං එකකප්පං සන්ධාවන්තස්ස එකපුග්ගලස්ස අට්ඨිකඞ්කලස්ස පරිමාණූපමාභාවෙන එකො වෙපුල්ලපබ්බතො ගහිතො. එවරූපානම්පන පබ්බතානං සතතොපි සො අට්ඨිකඞ්කලො මහන්තතො යෙව. කස්මා ? කප්පස්ස චතුත්ථො භාගො යොජනායාමවිත්ථාරස්ස සාසපරාසිතො වස්සසතස්ස වස්සසහස්සස්ස[1] අච්චයෙන එකෙකබීජහරණෙන ඛයං ගතකාලපරිමාණෙන පමිතො.[2]

තං කිස්ස හෙතූති යෙන චායං වෙපුල්ලපබ්බතපරිමාණො අට්ඨිකඞ්කලො ඤාතබ්බො, සො හෙතු කතමො ? සො වා අත්ථො කිස්ස හෙතු කෙන කාරණෙන ඤාතබ්බො ? අනමතග්ගායං සංසාරො; සත්තානං පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති යස්මා; තස්මා එවං සො අත්ථො ඤාතබ්බොති යොජනා. එත්ථ පන සංසාරස්ස අනමතග්ගභාවාපදෙසෙන එකකප්පං සන්ධාවන්තස්ස පුග්ගලස්ස ජාතී එත්තකානි සහස්සානීති වා එත්තකානි සතසහස්සානීති වා අපරිමෙය්‍යාව. තස්මා අට්ඨිකඞ්කලො වෙපුල්ලපබ්බතප්පමාණොති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

දුක්ඛං පච්චනුභූතන්ති තෙරසිකාදිභෙදං නිරවසෙසදුක්ඛං තුම්හෙහි අනුභූතං. **තිබ්බ**න්ති[3] තස්සෙව වෙවචනං. බහලං හි දුක්ඛං තිබ්බන්ති[3] වුච්චති, තාපනවසෙන වා තිබ්බන්ති වුච්චති. **බ්‍යසන**න්ති

1. 65 පිට්ඨෙ 12 පන්තිතො පට්ඨාය ඔලොකෙතබ්බං. 2. උපමිතො-කත්ථචි.
3. තිප්පන්ති-කත්ථචි.

විඅසනං; විනාසොති අත්ථො. ඤාතිව්‍යසනාදීනං වසෙන තං අනෙකවිධං. **කටසීති** සුසානං; පථවීයෙව වා. සා හි තෙන පුනප්පුනං සරීරනික්ඛෙපෙන වඩ්ඪිතා. **අලමෙවාති** යුත්තමෙව. **සබ්බසඞ්ඛාරෙසූති** සකසන්තානාදිභෙදෙසු. **නිබ්බින්දිතුන්ති** නිබ්බිදං[1] ජනෙතුං; න තණ්හං උප්පාදෙතුං. **විරජ්ජිතුන්ති** න තෙසු රාගං ජනෙතුං. **විමුච්චිතුන්ති** තෙහි විමොක්ඛාය. **ඉති වුත්තං මහෙසිනාති** භගවා අත්තානං අඤ්ඤං විය කත්වා දස්සෙති. **වෙපුල්ලොති** රාජගහං පරිවාරෙත්වා ඨිතෙසු පඤ්චසු පබ්බතෙසු විපුලභාවතො වෙපුල්ලොති ලද්ධනාමො, තතො එවමාහ. ඨිතදිසාභාගෙන **උත්තරෙ ගිජ්ඣකූටස්ස. ගිරිබ්බජෙති** ගිරිබ්බජපුරනාමකස්ස රාජගහස්ස සමීපෙ. එත්තාවතා භගවා එත්තකෙන කුසලෙන අනුපච්ඡින්නභවමූලස්ස පුථුජ්ජනස්ස අරියසච්චානං අප්පටිවෙධා අයමීදිසී කටසිවඩ්ඪනාති වට්ටෙ ආදීනවං දස්සෙත්වා ඉදානි අරියසච්චානං පටිවෙධා අරියපුග්ගලස්ස අයමීදිසී නත්ථීති දස්සෙන්තො:- **යතො අරියසච්චානීති** ආදිමාහ.

තත්ථ **යතොති** යදා. **අරියසච්චානීති** අරණීයතො=අරියානි; අවිතථභාවෙන සච්චානි චාති=**අරියසච්චානි**; අරියභාවකරානි වා සච්චානි, අරියෙහි වා බුද්ධාදීහි පටිවිජ්ඣිතබ්බානි, අරියස්ස වා බුද්ධස්ස සච්චානි හොන්ති දිට්ඨත්තා=**අරියසච්චානි**. **සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතීති** සම්මා හෙතුනා ඤායෙන විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාපහාණභාවනාසච්ඡිකිරියාභිසමයවසෙන පස්සති. **දුක්ඛ**න්ති ආදි අරියසච්චානං සරූපදස්සනං. තත්ථ අනෙකූපද්දවාධිට්ඨානතාය කුච්ඡිතභාවතො බාලජනපරිකප්පිතධුවසුභසුඛත්තවිරහෙන තුච්ඡභාවතො **දුක්ඛං**. දුක්ඛං සමුප්පජ්ජති එතෙනාති=**දුක්ඛසමුප්පාදො**; දුක්ඛසමුදයො. දුක්ඛං අතික්කමති එතෙන ආරම්මණපච්චයභූතෙන එත්ථ වාති=**දුක්ඛස්ස අතික්කමො**. කිලෙසෙහි ආරකත්තා=**අරියො**, අට්ඨන්නං අඞ්ගානං වසෙන **අට්ඨඞ්ගිකො**. කිලෙසෙ මාරෙන්තො ගච්ඡති, නිබ්බාණත්ථිකෙහි මග්ගීයති, සයං වා නිබ්බාණං මග්ගතීති=**මග්ගො**. දුක්ඛස්ස වූපසමං නිරොධං ගච්ඡතීති=**දුක්ඛූපසමගාමී**. **ස සත්තක්ඛත්තුපරම**න්ති සො එවං චතුසච්චදස්සාවී අරියපුග්ගලො සොතාපන්නො ඉන්ද්‍රියානං තික්ඛමජ්ඣිමමුදුභාවෙන එකබීජකොලඞ්කොලො සත්තක්ඛත්තුපරමොති තීසු සොතාපන්නෙසු සබ්බමුදින්ද්‍රියො සමානො සත්තවාරපරමංයෙව භවාදිසු අපරාපරුප්පත්තිවසෙන සන්ධාවිත්වා. **දුක්ඛස්සන්තකරො හොතීති** වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තකරො හොති. **සබ්බසංයොජනක්ඛයාති** අනුපුබ්බෙන අග්ගමග්ගං අධිගන්ත්වා නිරවසෙසානං සංයොජනානං ඛෙපනා. අරහත්තඵලෙන දෙසනා කූටං[2] ගණ්හි

අට්ඨිපුඤ්ජසුත්තවණ්ණනා.

---

1. නිබ්බිදං-බහුසු. 2. දෙසනාය කූටං-කත්ථචි.

පාවෙය්යක සුත්තෙ:- **පාවෙය්යකාති** පාවෙය්ය නිවාසිනො. **සබ්බෙ ආරඤ්ඤකාති** ආදීසු ධුතඞ්ගසමාදානවසෙන තෙසං ආරඤ්ඤකාදිභාවො වෙදිතබ්බො. **සබ්බෙ සසංයොජනාති** සබ්බෙ සබන්ධනා. තෙසු හි කෙචි සොතාපන්නා, කෙචි සකදාගාමිනො, කෙචි අනාගාමිනො, පුථුජ්ජනො වා ඛීණාසවො වා නත්ථි. **චතූසු මහාසමුද්දෙසූති** සිනෙරුරංසීහි පරිච්ඡින්නෙසු චතූසු මහාසමුද්දෙසු. සිනෙරුස්ස හි පාචීනපස්සං රජතමයං, දක්ඛිණපස්සං මණිමයං, පච්ඡිමපස්සං ඵලිකමයං, උත්තරපස්සං සුවණ්ණමයං. පුබ්බදක්ඛිණපස්සෙහි නික්ඛන්තා රජතමණිරංසියො එකතො හුත්වා මහාසමුද්දපිට්ඨෙන ගන්ත්වා චක්කවාළපබ්බතං ආහච්ච තිට්ඨන්ති. දක්ඛිණපච්ඡිමපස්සෙහි නික්ඛන්තා මණිඵලිකරංසියො, පච්ඡිමුත්තරපස්සෙහි නික්ඛන්තා ඵලිකසුවණ්ණරංසියො, උත්තරපාචීනපස්සෙහි නික්ඛන්තා සුවණ්ණරජතරංසියො ච එකතො හුත්වා මහාසමුද්දපිට්ඨෙන ගන්ත්වා චක්කවාළපබ්බතං ආහච්ච තිට්ඨන්ති. තාසං රංසීනං අන්තරෙසු චත්තාරො මහාසමුද්දා හොන්ති, තෙ සන්ධාය වුත්තං. **ගූනකා**න්ති ආදීසු සෙත කාලාදිවණ්ණෙසු එකෙකවණ්ණකාලොව ගහෙතබ්බො. **පාරිපන්ථිකාති** පරිපන්ථෙ තිට්ඨනකා පන්ථඝාතක[1]චොරා. **පාරදාරිකාති** පරදාරෙසු චාරිත්තං ආපජ්ජනකා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

පාවෙය්යකසුත්තවණ්ණනා.

සූකරපොතිකාය වත්ථුස්මිං:- තත්ථ **මූලෙ**ති යස්ස රුක්ඛස්ස චතූසු දිසාසු චතුධා හෙට්ඨා උජුකමෙවාති පඤ්චවිධෙ මූලෙ, ඡෙදනඵාලනපාණකවිජ්ඣනාදිනා කෙනචි උපද්දවෙන **අනුපද්දවෙ**. ථිරප්පවත්තතාය **දළ්හෙ**. සො **රුක්ඛො** උපරි **ඡින්නොපි** සාඛානුසාඛානං වසෙන **පුනදෙව රූහති**. එවමෙව ඡචාරික**තණ්හානුසයෙ** අරහත්තමග්ගෙන **අනූහතෙ** අසමුච්ඡින්නෙ තස්මිං තස්මිං භවෙ ජාතිආදිභෙදං ඉදං **දුක්ඛං** පුනප්පුනං නිබ්බත්තතියෙවාති අත්ථො. **යස්සාති** යස්ස පුග්ගලස්ස "අජ්ඣත්තිකස්සුපාදාය අට්ඨාරස බාහිරස්සුපාදාය අට්ඨාරසා"ති ඉමෙසං තණ්හාවිචරිතානං වසෙන ඡත්තිංසතියා සොතෙහි සමන්නාගතා; .මනාපෙසු .රූපාදිසු සවණ්ණතාය **මනාපසවණා** තණ්හා **භුසා** බලවතී හොති; තං පුග්ගලං විපන්නඤාණතාය **දුද්දිට්ඨිං**; පුනප්පුන උප්පජ්ජනතො මහන්තභාවෙන වාහා හුත්වා ඣානං වා විපස්සනං වා අනිස්සාය රාගනිස්සිතා සඞ්කප්පා වහන්තීති අත්ථො. **සවන්ති සබ්බධි සොතා**ති ඉමෙ තණ්හාසොතා චක්ඛුද්වාරාදීනං වසෙන සබ්බෙසු රූපාදීසු ආරම්මණෙසු සවණ්ණතො සබ්බධි සවන්ති නාම. ඉමෙ තණ්හාසොතා "රූපතණ්හා-පෙ-ධම්මතණ්හා"ති සබ්බභාවෙහි[2] වා සවණ්ණතො සබ්බධි සවන්ති නාම. **ලතා**ති පලිවෙඨන

---

1. ඛන්ධඝාටක-ලි: 1. II, පන්ථඝාටක-ලි: III, & සන්ධිඝාටක-මු: I. පන්ථඝාටක-මු. II.
2. භවෙහි-බහුසු.

-ට්ඨෙන සංසිබ්බනට්ඨෙන ච ලතා වියාති=**ලතා**. **උබ්භිජ්ජ තිට්ඨතීති** ඡහි ද්වාරෙහි උප්පජ්ජිත්වා රූපාදීසු ආරම්මණෙසු තිට්ඨති. **තඤ්ච දිස්වාති** තම්පන තණ්හාලතං "එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජතීති ජාතට්ඨානවසෙන දිස්වා. **පඤ්ඤායාති** සත්ථෙන වනෙ ජාතලතං විය මග්ගපඤ්ඤාය. මූලෙ **ඡින්දථාති** අත්ථො. **සරිතානීති** අනුසරිතානි පයාතානි. **සිනෙහිතානීති** චීවරාදීසු පවත්තසිනෙහවසෙන සිනෙහිතානි ච; තණ්හාසිනෙහමක්ඛිතානීති අත්ථො. **සොමනස්සානීති** තණ්හාවසිකස්ස[1] **ජන්තුනො** එවරූපානි සොමනස්සානි **භවන්ති**. **තෙ සාතසිතාති** තෙ තණ්හාවසිකා පුග්ගලා සාතනිස්සිතා සුඛනිස්සිතා ච හුත්වා. **සුඛෙසිනො** සුඛං පරියෙසිනො භවන්ති. **තෙ වෙති** යෙ එවරූපා නරා තෙ; ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණානි උපගච්ඡන්තියෙවාති= **ජාතිජරූපගා** නාම හොන්ති. **පජාති** ඉමෙ[2] සත්තා; තාස[3]කරණෙන තසිනාති සඞ්ඛං ගතාය තණ්හාය; **පුරක්ඛතා** පරිවාරිතා හුත්වා. **බාධිතොති** ලුද්දෙන අරඤ්ඤෙ බද්ධො සසො විය. **පරිසප්පන්ති** භායන්ති. **සංයොජනසඞ්ගසත්තාති** දසවිධෙන සංයොජනසඞ්ගෙන චෙව සත්තවිධෙන රාගසඞ්ගාදිනා ච සත්තා බද්ධා; තස්මිං වා ලග්ගා හුත්වා. **චිරායාති** චිරං දීඝමද්ධානං පුනප්පුනං ජාතිආදිකං දුක්ඛං උපගච්ඡන්තීති අත්ථො. **තස්මාති** යස්මා තසිනාය පුරක්ඛතා පලිවෙඨිතා සත්තා; තස්මා. **අත්තනො විරාගං** රාගාදිවිගමන්තං නිබ්බානං පත්ථෙන්තො ආකඞ්ඛමානො **භික්ඛු** අරහත්තමග්ගෙනෙතං **තසිනං විනොදයෙ** පනුදිත්වා නීහරිත්වා ඡඩ්ඩෙය්‍යාති අත්ථො.

සූකරපොතිකාය වත්ථුවණ්ණනා.

පරාභවසුත්තස්ස කා උප්පත්ති? මඞ්ගලසුත්තං කිර සුත්වා දෙවතානං එතදහොසි:-භගවතා මඞ්ගලසුත්තෙ සත්තානං වඩ්ඪි ච සොත්ථි ච එකංසෙන භවො එව කථිතො; නො පරාභවො. හන්දදානි සත්තානං පරාභවම්පි පුච්ඡාමාති මඞ්ගලසුත්තකථනදිවසතො දුතියදිවසෙ දසසහස්සචක්කවාළදෙවතායො ඉමස්මිං චක්කවාළෙ සන්නිපතිත්වා එකවාලග්ගකොටිඔකාසමත්තෙන දසපි වීසම්පි තිංසම්පි චත්තාළීසම්පි පඤ්ඤාසම්පි සට්ඨිපි සත්තතිපි අසීතිපි සුඛුමත්තභාවං නිම්මිණිත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නං භගවන්තං පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. තතො සක්කෙන ආණත්තො අඤ්ඤතරො දෙවපුත්තො භගවන්තං පරාභවපඤ්හං පුච්ඡන්තො **පරාභවන්තං පුරිසන්ති** ආදිමාහ.

තත්ථ **පරාභවන්තන්ති** විනස්සන්තං. **පුරිසන්ති** පධානවසෙන යං කඤ්චි සත්තජනං දස්සෙති. **භගවන්තං පුට්ඨුමාගම්මාති** මයං භගවන්තං පුච්ඡිස්සාමාති තතො තතො චක්කවාළා ආගතා. **කිං පරාභවතො මුඛන්ති** පරාභවන්තස්ස පුරිසස්ස කිං මුඛං කිං ද්වාරං කිං

---

1. තණ්හාතසිතස්ස-ලි: I, II. 2. ඉධෙකච්චෙ-මු. II. 3. තෙසං-ලි: I, II, & III.

කාරණං? පරාභවකාරණෙ හි ඤාතෙ පරාභවපුරිසොපි සක්කා ඤාතුන්ති පරාභවකාරණමෙව පුච්ඡි. අථ භගවා තස්ස පාකටකරණත්ථං පටිපක්ඛෙන සද්ධිං පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය පරාභවකාරණං දීපෙන්තො ආහ "සුවිජානො"ති ආදි.

තස්සත්ථො: යො **භවං** වඩ්ඪෙන්තො[1] අපරිහායන්තො පුරිසො, සො **සුවිජානො** සුඛෙන සක්කා විජානිතුං. **යස්ස** පන පුරිසස්ස පරාභවකාරණං පුච්ඡථ; සොපි සුවිජානො. කථං? යො හි **ධම්මකාමො** දසකුසලකම්මපථධම්මං කාමෙන්තො පිහෙන්තො සුණන්තො තදනුරූපං පටිපජ්ජන්තො භවං වඩ්ඪෙන්තො[1] අපරිහායන්තො හොති, සො තං පටිපත්තිං දිස්වා ච සුත්වා ච එවම්පටිපන්නත්තා භවං හොතීති ජානිතබ්බතො සුවිජානො හොති. යො පන **ධම්මදෙස්සී** තමෙව ධම්මං දෙස්සො න පිහෙන්තො න සුණන්තො තදනුරූපං අප්පටිපජ්ජන්තො පරාභවො පරිහායන්තො විනස්සන්තො හොති. සො තං පටිපත්තිං දිස්වා ච සුත්වා ච එවං අප්පටිපන්නත්තා පරාභවො හොතීති ජානිතබ්බතො සුවිජානො හොති.

අථ සා දෙවතා භගවතො භාසිතං අභිනන්දමානා ආහ: **ඉති හෙත**න්ති. තස්සත්ථො: ඉති භගවතා යථාවුත්තප්පකාරෙනෙව එතං පුරිසස්ස පරාභවකාරණං විජානාම ගණ්හාම ධාරෙම; විජානිතුං පුච්ඡිතෙසු පරාභවකාරණෙසු එසො ධම්මදෙස්සිතාලක්ඛණො පරාභවහෙතු පඨමො හොති. එවං අභිනන්දිත්වා තතො පරං ඤාතුකාමා[2] ආහ: **දුතියම්භගවාති**. ඉතො පරෙසුපි ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. යස්මා පන සත්තානං නානාවිධානි පරාභවමුඛානි හොන්ති, න එකං න ද්වෙ; තස්මා තානි දස්සෙතුං "අසන්තස්ස පියා හොන්ති"ති ආදිමාහ.

තත්ථ අසන්තො නාම ඡ සත්ථාරො; යෙ වා පනඤ්ඤෙපි අවූපසන්තෙන කායවචීමනොකම්මෙන සමන්නාගතා; (තෙ අසන්තො අස්ස පියා හොන්ති. සන්තො නාම බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකා; යෙ වා පනඤ්ඤෙපි උපසන්තෙන කායවචීමනොකම්මෙන සමන්නාගතා;*) තෙ **සන්තෙ** අත්තනො පියෙ මනාපෙ **න කුරුතෙ**. **පිය**න්ති ගෙහත් වෙනෙය්‍යවසෙන වචනභෙදො කතොති වෙදිතබ්බො. අථවා (පියං*) පියමානො මොදමානො සන්තෙ න කුරුතෙ; න සෙවතීති අත්ථො. **අසතං ධම්මං** නාම ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතානි වා දසාකුසලකම්මපථා වා; තං **රොචෙති** පිහෙති. එවමෙතාය ගාථාය අසන්තපියතා සන්තාප්පියතා අසද්ධම්මරුච තඤ්චාති තිවිධං පරාභවතො මුඛං වුත්තං. තෙන සමන්නාගතො පුරිසො පරාභවති පරිහායති; නෙව ඉධ න හුරං වුඩ්ඪිං පාපුණාති. තස්මා **පරාභවතො මුඛ**න්ති වුච්චති. **නිද්දාසීලී** නාම යො නිසීදන්තොපි

1. වඩ්ඪෙන්තා-බහුසු. 2. ඤාපෙතුකාමා-ලි: & ඤාපෙතුකාමිතාය-මු: I.
* ලෙඛාංකි අන්තරිතපඨා-ලි: I. II. න සන්ති.

නිපන්නොපි සයානොපි නිද්දායතියෙව. **සභාසීලී** නාම සඞ්ගණිකාරාමතං අනුයුත්තො. **අනුට්ඨාතා**ති විරියතෙජවිරහිතො. උට්ඨානසීලො න හොති. අඤ්ඤෙහි චොදියමානො ගහට්ඨො වා සමානො ගහට්ඨකම්මං; පබ්බජිතො වා පබ්බජිතකම්මං න ආරභති. **අලසො**ති ජාතියා අලසො; ඨිතට්ඨානෙ ඨිතො චෙව හොති; නිසින්නට්ඨානෙ නිසින්නො එව; අත්තනො උස්සාහෙන අඤ්ඤං ඉරියාපථං න කප්පෙති. **රට්ඨස්ස** ධජො විය කොධො පඤ්ඤාණමස්සාති=**කොධපඤ්ඤාණො**. දොසචරිතො ඛිප්පකොපී අරුකූපමචිත්තො එවරූපො හොති. ඉමාය ගාථාය නිද්දාසීලිතාදිකං පඤ්චවිධං පරාභවමුඛං වුත්තං. තෙන සමන්නාගතො නෙව ගහට්ඨො ගහට්ඨවඩ්ඪිං න පබ්බජිතො පබ්බජිතවඩ්ඪිං පාපුණාති; අඤ්ඤදත්ථු පරිහායතියෙව. ජනිකං **මාතරං පිතරං වා ජිණ්ණකං** සරීරසිථිලතාය **ගතයොබ්බනං** යොබ්බනාතික්කමෙන ආසීතිකං වා නාවුතිකං වා සයං කම්මානි කාතුං අසමත්ථං. **පහු සන්තො**ති සමත්ථො සන්තො සුඛං ජීවමානො. ඉමාය මාතාපිතූනං අභරණං එකංව පරාභවමුඛං වුත්තං. තෙන සමන්නාගතො මාතාපිතුභරණෙ ආනිසංසං න පාපුණාති. අත්තනො මාතාපිතරෙපි න භරති, කං අඤ්ඤං භරිස්සතීති නින්දඤ්ච වජ්ජනීයතඤ්ච දුග්ගතිඤ්ච පාපුණන්තො පරාභවතියෙව.

පාපානං බාහිතත්තා=**බ්‍රාහ්මණං**; සමිතත්තා=**සමණං**. බ්‍රාහ්මණකුලප්පභවත්තා වා=**බ්‍රාහ්මණං**. පබ්බජ්ජූපගතං **සමණං**. තතො අඤ්ඤං කඤ්චි යාචකං. **මුසාවාදෙන වඤ්චෙති**ති "වද භන්තෙ පච්චයෙනා"ති පවාරෙත්වා යාචිතො වා පටිජානිත්වා පච්ඡා අප්පදෙන්තො වා තං තං[1] විසංවාදෙති. ඉමාය වඤ්චනමෙවෙකං පරාභවමුඛං වුත්තං. තෙන සමන්නාගතො ඉධ නින්දං සම්පරායෙ දුග්ගතිං සුගතියං අධිප්පායවිපත්තිඤ්ච පාපුණන්තො පරාභවති.

පහූතවිත්තොති පහූතජාතරූපරජතමණිරතනො. **සහිරඤ්ඤො**ති සකහාපණො. **සභොජනො**ති අනෙකසූපබ්‍යඤ්ජනභොජනසම්පන්නො. **එකො භුඤ්ජති සාදූනි** භොජනානි අත්තනො පුත්තානම්පි අදත්වා පටිච්ඡන්නොකාසෙ භුඤ්ජති. ඉමාය භොජනමච්ඡරියමෙවෙකං පරාභවමුඛං වුත්තං. තෙන සමන්නාගතො නින්දඤ්ච විවජ්ජනීයතඤ්ච දුග්ගතිඤ්ච පාපුණාති. වුත්තනයෙනෙව සබ්බං සුත්තානුසාරෙනෙව යොජෙතබ්බං.

ජාතිත්ථද්ධොති අහං ජාතිසම්පන්නොති ජාතිං නිස්සාය මානං ජනෙත්වා වාතපූරිතභස්තා විය උද්ධුමාතො හුත්වා න කස්සචි ඔනමති. එස නයො ගොත්තත්ථද්ධධනත්ථද්ධෙසු. ඉමාය වත්ථුතො චතුබ්බිධං ලක්ඛණතො එකමෙව පරාභවමුඛං වුත්තං.

1. ආසං.-ලි: I, II, III & තස්ස තං ආසං.-මු: I.

ඉත්ථිධුත්තොති ඉත්ථීසු සාරත්තො. යං කිඤ්චි අත්ථි; තං සබ්බම්පි දත්වා අපරාපරං ඉත්ථිං[1] සඞ්ගණ්හාති. තථා සබ්බම්පි අත්තනො සන්තකං නික්ඛිපිත්වා සුරාපානයුත්තො **සුරාධුත්තො**. නිවත්ථසාටකම්පි නික්ඛිපිත්වා ජූතකීළනයුත්තො **අක්ඛධුත්තො**. තෙහි තීහි ඨානෙහි යං කිඤ්චි ලද්ධං තස්ස විනාසනතො **ලද්ධං ලද්ධං විනාසෙතී**ති වෙදිතබ්බො. ඉමාය තිවිධං පරාභවමුඛං වුත්තං.

සෙහි දාරෙහීති අත්තනො දාරෙහි. සො හි පුරිසො වෙසියානං ධනප්පදානෙන පරදාරසෙවනෙන රාජදණ්ඩාදීහි පරාභවතීති ඉමාය දුවිධං පරාභවමුඛං වුත්තං.

අතීතයොබ්බනොති යොබ්බනං අතිච්ච ආසීතිකො වා නාවුතිකො වා හුත්වා. **ආනෙතී**ති පරිග්ගණ්හාති. **තිම්බරුත්ථනි**න්ති තිම්බරූ[2]ඵලසදිසථනිං තරුණදාරිකං. **තස්සා ඉස්සා න සුපතී**ති "දහරාය මහල්ලකෙන සද්ධිං රති ච සංවාසො ච අමනාපො. මාහෙව තරුණං පත්ථෙය්‍යා"ති ඉස්සාය තං රක්ඛන්තො න සුපති. යස්මා කාමරාගෙන ච ඉස්සාය ච ඩය්හමානො බහිද්ධා කම්මන්තෙ ච අප්පයොජෙන්තො පරාභවති. ඉමාය ඉස්සාය අසුපනං එකංව පරාභවමුඛං වුත්තං.

සොණ්ඩින්ති මච්ඡමංසාදීසු ලොලගෙධජාතං. **විකිරණි**න්ති තෙසං අත්ථාය ධනං පංසුකං විය විකිරිත්වා නාසනසීලං. යො එවරූපං **ඉස්සරියස්මිං ඨපෙති**; ලඤ්ජන[3]මුද්දිකාදීනි දත්වා ඝරාවාසෙ වා කම්මන්තෙ වා වණිජ්ජාදිවොහාරෙසු වා ව්‍යාවටං කරොති[4]. සො තෙන ධනක්ඛයං පාපුණන්තො පරාභවති.

අප්පභොගො නාම සන්නිචිතානඤ්ච භොගානං ආයමුඛස්ස[5] ච අභාවතො. **මහාතණ්හො**ති මහතියා භොගතණ්හාය සමන්නාගතො; යං ලද්ධං තෙන අසන්තුට්ඨො. **ඛත්තියෙ කුලෙ**ති ඛත්තියානං කුලෙ. සො මහාතණ්හතාය අනුපායෙන අත්තනො දායජ්ජභූතං අලබ්භනෙය්‍යං වා පරසන්තකං රජ්ජං පත්ථෙන්තො තං අප්පභොගං යොධාදීනං දත්වා රජ්ජං අපාපුණන්තො පරාභවතියෙව.

ඉතො පරං යදි දෙවතා පුච්ඡෙය්‍ය; තම්පි භගවා කථෙය්‍ය. යස්මා පන සා දෙවතා "කිං ඉමෙහි පුච්ඡිතෙහි; එකමෙවෙත්ථ වඩ්ඪිකාරණං[6] නත්ථී"ති විප්පටිසාරී[7] හුත්වා තුණ්හී අහොසි. තස්මා භගවා තස්සා අජ්ඣාසයං විදිත්වා දෙසනං සමාපෙන්තො ඉමං ගාථමාහ: **එතෙ පරාභවෙ ලොකෙ**ති.

තත්ථ **පණ්ඩිතො**ති පරිවීමංසාය සමන්නාගතො. **අරියො**ති න මග්ගෙන න ඵලෙන; අපිච ඛො පන එතස්මිං පරාභවසඞ්ඛාතෙ අනරියෙ න රියතීති[8]=**අරියො**. යෙන දස්සනෙන පරාභවෙ දිස්වා විවජ්ජෙති;

1. අපරාපරං-ලි: I. II.
2. තිම්බරූස-ලි: I.
3. ලඤ්චන-ලි: & මු: I.
4. ව්‍යාවටං කාරෙති-ලි. I. II. & වෙය්‍යාවච්චං කරෙති-ලි, III. & මු.
5. සන්නිධිගතානඤ්ච භොගානං ආයස්සච-ලි, III. & මු. II.
6. කරං-ලි. I. II. & මු I.
7. විප්පටිසාරිණී?
8. අරියෙ අරියතීති-ලි, I. II. අරීයතීති-ලි, III. & මු. II.

තෙන සම්පන්නත්තා **දස්සනසම්පන්නො. සලොකං භජතෙ සිව**න්ති සො එවරූපො සිවං ඛෙමං අනුපද්දවං දෙවලොකං භජති උපගච්ඡති. දෙසනාපරියොසානෙ පරාභවමුඛානි සුත්වා උප්පන්නසංවෙගානුරූපං යොනිසො පදහිත්වා සොතාපත්තිසකදාගාමිඅනාගාමිඵලානි පත්තා දෙවතා ගණනං වීතිවත්තා.

යථාහ:-

" මහාසමයසුත්තෙ ච අථො මඞ්ගලසුත්තකෙ,
සමචිත්තෙ රාහුලොවාදෙ ධම්මචක්කෙ පරාභවෙ.

දෙවතාසමිතී තත්ථ අප්පමෙය්‍යා අනප්පිකා,[1]
ධම්මාභිසමයො චෙත්ථ ගණනාතො අසඞ්ඛියො "ති.

පරාභවසුත්තවණ්ණනා.

අඞ්ගප්පසාදසුත්තෙ:- **වුත්තං හෙතං භගවතා වුත්තමරහතා**ති එත්ථ වුත්තසද්දො කථනෙ දට්ඨබ්බො. තස්මා කථිතං භාසිතන්ති අත්ථො. හිසද්දො පාතුභවි බ්‍යත්තන්ති[2] එතස්මිං අත්ථෙ නිපාතො. සො ඉදානි වුච්චමානස්ස සුත්තස්ස භගවතො බ්‍යත්තභාසිතභාවං ජොතෙති. **එත**න්ති ඉදානි වක්ඛමානෙ ආසන්නපච්චක්ඛෙ දට්ඨබ්බං. සඞ්ගායන[3] වසෙන හි වක්ඛමානසුත්තං භණ්ඩාගාරිකෙන බුද්ධියං ඨපෙත්වා **එත**න්ති වුත්තං. **භගවතා**ති ගුණවිසිට්ඨසත්තුත්තමගරුගාරවයුත්තං **ඉමස්ස** සුත්තස්ස දෙසකං සම්මාසම්බුද්ධං දීපෙති. **අරහතා**ති කිලෙසෙහි ආරකත්තාති ආදීහි කාරණෙහි භගවා අරහන්ති වුච්චති. තෙන අරහතා. කස්මා පනෙත්ථ **වුත්තං හෙතං භගවතා**ති වත්වා පුන **වුත්තමරහතා**ති වුත්තං.? අනුස්සවපටික්ඛෙපෙන නියමදස්සනත්ථං. යථා හි කෙනචි පරතො සුත්වා වුත්තම්පි න පන තෙන තං වුත්තමෙව; අපිච සුතමෙව හොති. න එවමිධ. භගවතා හි වුත්තං හෙතං; තඤ්ච ඛො අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙන පරතො අසුත්වා සයම්භුඤාණෙන අත්තනා අධිගතමෙව වුත්තන්ති ඉමස්ස විසෙසස්ස දස්සනත්ථං ද්වික්ඛත්තුං වුත්තං. අධිකවචනං හි අඤ්ඤං අත්ථං බොධෙතීති න පුනරුත්ති දොසො. අප්පටිවත්තියවචනභාවදස්සනත්ථං වා; යං හි භගවතා වුත්තං; වුත්තමෙව තං; න කෙනචි පටික්ඛිපිතුං සක්කා සමණෙන වා බ්‍රාහ්මණෙන වා දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා කෙනචි වා ලොකස්මිං; සොතූනං අත්ථනිප්ඵාදකභාවදස්සනත්ථං වා; යං හි පරෙසං ආසයාදිකං අජානන්තෙන අදෙසෙ අකාලෙ වා වුත්තං; තං සච්චම්පි සමානං සොතූනං අත්ථනිප්ඵාදනෙ අසමත්ථතාය අවුත්තං නාම සියා. භගවතා පන ආසයාදිකුසලෙන දෙසකාලඤ්ඤු අත්ථසිද්ධිඤ්ඤු ජානන්තෙන වුත්තං සොතූනං යථාධිප්පෙතත්ථනිප්ඵා

---

1. අප්පකා-බහුසු 2. ධාතුවිමුත්තන්ති-ලි. I. II. & ජොතහෙතුඛිව්‍යත්තන්ති-මු. II.
3. සඞ්ඛායන-ලි. & මු.

දනතො වුත්තමෙව. නත්ථි තස්ස අවුත්තතාපරියායො. අරියෙහි අවිරුද්ධ[1]භාවදස්සනත්ථං වා; යථා හි වුත්තං හෙතං භගවතා; තථෙව තතො අපරභාගෙපි අරහතා අරියසඞ්ඝෙනපි වුත්තන්ති.

ඉති මෙ සුත්තන්ති එත්ථ ඉතිසද්දො පකාරනිදස්සනාවධාරණෙසු දට්ඨබ්බො. තත්ථ පකාරත්ථෙන ඉතිසද්දෙන එතමත්ථං දස්සෙති: නානානයනිපුණමනෙකජ්ඣාසයසමුට්ඨානං අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නං විවිධපාටිහාරියං ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධගම්භීරං සබ්බසත්තානං සකසකභාසානුරූපතො[2] සොතපථමාගච්ඡන්තං තස්ස භගවතො වචනං සබ්බප්පකාරෙන කො සමත්ථො විඤ්ඤාතුං? සබ්බථාමෙන පන සොතුකාමතං ජනෙත්වාපි **ඉති මෙ සුත්තං** එකෙන පකාරෙන සුතන්ති. නිදස්සනත්ථෙන "නාහං සයම්භූ; න මයා ඉදං සච්ඡිකත"න්ති අත්තානං පරිමොචෙන්තො **ඉති මෙ සුත්තං** එවං සුතන්ති ඉදානි වත්තබ්බං සකලං සුත්තං නිදස්සෙති.[3] අවධාරණත්ථෙන "එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං බහුස්සුතානං යදිදං ආනන්දො, ගතිමන්තානං, සතිමන්තානං, ධිතිමන්තානං, උපට්ඨාකානං යදිදං ආනන්දො"ති එවං භගවතා "ආයස්මා ආනන්දො අත්ථකුසලො ධම්මකුසලො බ්‍යඤ්ජනකුසලො නිරුත්තිකුසලො පුබ්බාපරකුසලො"ති ධම්මසෙනාපතිනා ච පසත්ථභාවානුරූපං අත්තනො ධාරණබලං දස්සෙන්තො සත්තානං සොතුකම්‍යතං ජනෙති: ඉති මෙ සුතං; තඤ්ච ඛො අත්ථතො බ්‍යඤ්ජනතො වා අනූනමනධිකං එවමෙව; න අඤ්ඤථා දට්ඨබ්බන්ති දස්සෙති. මෙසද්දො මෙ සුතං, මම සුතන්ති අත්ථද්වයෙ ඉධ යුජ්ජති. සුතසද්දස්ස සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරිතන්ති උපධාරණන්ති වා අත්ථො ඉධ යුජ්ජති. තත්ථ **ඉති මෙ සුත්තං** මයා සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරිතං; මම සුතං සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරණන්ති උභයථාපි අත්ථො දට්ඨබ්බො. එත්ථාහ: කස්මා පනෙත්ථ අඤ්ඤෙසු සුත්තෙසු විය එවං මෙ සුතං එකං සමයන්ති ආදිනා කාලදෙසෙ අනපදිසිත්වා එවං නිදානං භාසිතන්ති? අපරෙ තාව ආහු:-ආනන්දත්ථෙරෙන අභාසිතත්තා. ඉදං හි ඛුජ්ජුත්තරාය උපාසිකාය භාසිතං. සා හි කප්පසතසහස්සමත්ථකෙ පදුමුත්තරස්ස භගවතො සන්තිකෙ බහුස්සුතානං උපාසිකානං අග්ගභාවං පට්ඨපෙත්වා අම්හාකං භගවතො කාලෙ රඤ්ඤො උදෙනස්ස අන්තෙපුරෙ සාමාවතීපමුඛානං පඤ්චන්නං ඉත්ථිසතානං දාසීපි මාතුට්ඨානෙ ඨත්වා සොතාපන්නා පටිසම්භිදාප්පත්තා සත්ථරි කොසම්බියං විහරන්තෙ කාලෙන කාලං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා අන්තෙපුරං ආගන්ත්වා තාසං ඉත්ථීනං සත්ථාරා දෙසිතනියාමෙන යථාසුතං ධම්මං කථෙන්තී අත්තානං පරිමොචෙත්වා **වුත්තං හෙතං භගවතා වුත්තමරහතාති මෙ සුත්ත**න්ති නිදානං ආරොපෙසි. යස්මා ච තස්මිංයෙව නගරෙ භගවතො සම්මුඛා

1. අවිරුද්ධ-බහූසු. 2. ඉදෙව දුතියපිට්ඨං ඔලොකෙතබ්බං.
3. නිදස්සෙති දීපෙති-බහූසු.

සුත්වා තදහු තදහෙව තාය තාසං භාසිතං; තස්මා එකං සමයං භගවා කොසම්බියන්ති කාලදෙසං අපදිසිතුං පයොජනං නත්ථි; සුපාකට භාවතො. භික්ඛුනියො වස්සා සන්තිකෙ ඉමානි සුත්තානි ගණ්හිංසු; එවං පරම්පරාය භික්ඛූසුපි තාය ආරොපිතනිදානං පාකටං. අථායස්මා ආනන්දො ධම්මං සඞ්ගායන්තො ඉමෙසං සුත්තානං තාය ආරොපිත නියාමෙන නිදානං ආරොපෙසීති. අපිච නානානයෙහි සඞ්ගීතිකාරා මහාථෙරා සම්මදෙව නානානයෙහි ධම්මවිනයස්ස සඞ්ගායනාකාරං ජානන්තා කත්ථචි එවමෙමසුතන්ති ආදිනා, කත්ථචි තෙන සමයෙනාති ආදිනා, කත්ථචි ගාථාබන්ධවසෙන නිදානං ඨපෙන්තා සඞ්ගායිංසු. ඉතිවුත්තකස්ස ච අඤ්ඤං තබ්භාවනිමිත්තං න පඤ්ඤායති; ඨපෙත්වා වුත්තං හෙතං-පෙ-සුතන්ති ඉදං වචනං. තෙනාහු අට්ඨකථාචරියා: "වුත්තං හෙතං භගවතා"ති ආදිනයප්පවත්තා දසුත්තරසතසුත්තන්තා ඉතිවුත්තක"න්ති. ඉදානි පන තයො මෙ භික්ඛවෙ අග්ගප්පසාදාති ආදිනා නයෙන නික්ඛිත්තස්ස සුත්තස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො.

තත්ථ **අග්ගප්පසාදාති** අග්ගෙසු සෙට්ඨෙසු පසාදා අග්ගභූතා වා පසාදා. තත්ථ පුරිමස්මිං අත්ථෙ අග්ගසද්දෙන රතනත්තයං වුච්චති. තෙසු භගවා තාව අසදිසට්ඨෙන ගුණවිසිට්ඨට්ඨෙන අසමසමට්ඨෙන ච අග්ගො. සො හි අභිනීහාරං දසන්නං පාරමීනං පච්චයඤ්ච ආදිකං කත්වා බොධිසම්භාරගුණෙහි චෙව බුද්ධගුණෙහි ච සෙසජනෙහි අසදිසොති අසදිසට්ඨෙන අග්ගො. යෙ චස්ස ගුණා මහාකරුණාදයො; තෙ සෙසසත්තානං ගුණෙහි විසිට්ඨාති ගුණවිසිට්ඨට්ඨෙනපි සබ්බසත්තුත්තම තාය අග්ගො. යෙ පන පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා සබ්බසත්තෙහි අසමා; තෙහි සද්ධිං අයමෙව රූපකායගුණෙහි චෙව ධම්මකාය ගුණෙහි ච සමොති අසමසමට්ඨෙනපි අග්ගො. දුතියස්මිං පනත්ථෙ යථාවුත්තෙසු බුද්ධාදිසු උප්පන්නියා අග්ගභූතා පසාදා; යෙ පන අරියමග්ගෙන ආගතා අවෙච්චප්පසාදා; තෙ එකන්තෙනෙව අග්ගභූතා පසාදා; අග්ගවිපාකත්තාපි චෙතෙ අග්ගප්පසාදා. වුත්තං හි: **අග්ගෙ ඛො පන පසන්නානං අග්ගො විපාකොති. යාවතා භික්ඛවෙ සත්තාති** ආදිනා වචනෙන කාමරූපාරූපභවා එකචතුපඤ්චවොකාර භවා සඤ්ඤීඅසඤ්ඤීනෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීභවාති නවවිධෙහි භවෙහි සත්තෙ අනවසෙසතො පරියාදියිත්වා දසෙසයි ධම්මරාජා. **තෙසං අග්ගමක්ඛායතීති** නිද්ධාරණෙ චෙතං සාමිවචනං. මකාරො පදසන්ධිකරො. අග්ගො අක්ඛායතීති පදවිභාගො. **අග්ගො විපාකොති** අග්ගෙ සම්මාසම්බුද්ධෙ පසන්නානං යො පසාදො, සො අග්ගො සෙට්ඨො උත්තමො කොටිභූතො; තස්ස විපාකොපි අග්ගො සෙට්ඨො උත්තමො කොටිභූතො උළාරතමො පණීතතමො. සො පන දුවිධො ලොකිය ලොකුත්තරභෙදතො. තෙසු ලොකියස්ස තාව :-

"යෙ කෙචි බුද්ධං සරණං ගතාසෙ න තෙ ගමිස්සන්ති අපායභූමිං,[1]
පහාය මානුසං දෙහං දෙවකායං පරිපූරෙස්සන්තී"ති.

1. අපායං-මු. ඉධෙව මහානාමසුත්තවණ්ණනාය ච.

බුද්ධොති කිත්තයන්තස්ස යස්ස කායෙ භවති පීති,
වරමෙව හි සා පීති කසිණෙනපි ජම්බුදීපස්සා"ති.

"සතං හත්ථී සතං අස්සා සතං අස්සතරී රථා,
සතං කඤ්ඤාසහස්සානි ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා,
එකස්ස පදවීතිහාරස්ස කලං නාග්ඝන්ති සොළසි"න්ති.

"සාධු ඛො දෙවානමින්ද! බුද්ධං සරණගමනං හොති. බුද්ධං සරණගමනහෙතු ඛො දෙවානමින්ද! එවමිධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස භෙදා පරම්මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති. තෙ අඤ්ඤෙ දෙවෙ දසහි ඨානෙහි අධිගණ්හන්ති: දිබ්බෙන ආයුනා දිබ්බෙන වණ්ණෙන දිබ්බෙන සුඛෙන දිබ්බෙන යසෙන දිබ්බෙන ආධිපතෙය්‍යෙන දිබ්බෙහි රූපෙහි-සද්දෙහි-ගන්ධෙහි-රසෙහි-ඵොට්ඨබ්බෙහී"ති එවමාදීනං සුත්තපදානං වසෙන ඵලවිසෙසො වෙදිතබ්බො. තස්මා සො අපායදුක්ඛවිනිවත්තනෙන සද්ධිං සබ්බභවෙසු උළාරවිපාකදායකොති දට්ඨබ්බො. ලොකුත්තරො පන සාමඤ්ඤඵලවිපාකදායකො වට්ටදුක්ඛවිනිවත්තකො ච. දුවිධොපි චායං පසාදො පරම්පරය වට්ටදුක්ඛං විනිවත්තෙතියෙව.

ධම්මාති සභාවධම්මා. **සඞ්ඛතා**ති සමෙච්ච සම්භුය්‍ය පච්චයෙහි කතාති=**සඞ්ඛතා**. හෙතූහි චෙව පච්චයෙහි ච න කතාති=**අසඞ්ඛතා**. අප්පච්චයං නිබ්බානං. සඞ්ඛතානං පටියොගි[1]භාවෙන බහුවචනං කතං. **අග්ගමක්ඛායතී**ති සො හි විරාගො සභාවෙනෙව සණ්හසුඛුමභාවතො ච සන්තතරපණීතතරභාවතො ගම්භීරභාවතො මදනිම්මදනාදිභාවතො ච අග්ගො සෙට්ඨො උත්තමොති වුච්චති. **මදනිම්මදනො**ති ආදීනි නිබ්බානවෙවචනානි. තථා හි: තං ආගම්ම මානමදපුරිසමදාදිකො සබ්බො මදො නිම්මදීයති.[2] කාමපිපාසාදිකා පිපාසා විනීයන්ති. කාමාලයාදිකා ආලයා සමුග්ඝාතීයන්ති. කම්මකිලෙසවිපාකවට්ටා උපච්ඡිජ්ජන්ති. තණ්හා ඛීයති. කිලෙසා විරජ්ජන්ති. සබ්බදුක්ඛං නිරුජ්ඣති. තස්මා **මදනිම්මදනො**-පෙ-**නිරොධො**ති වුච්චති. යා පනෙසා තණ්හා භවෙන භවං ඵලෙන කම්මං විනති සංසිබ්බතීති කත්වා වානන්ති වුච්චති; තං එත්ථ නත්ථි; තස්මිං වා අධිගතෙ අරිය පුග්ගලස්ස න හොතීති නිබ්බානං. **අග්ගො විපාකො**ති එත්ථාපි "යෙ කෙචි ධම්මං සරණං ගතාසෙ, ධම්මොති කිත්තයන්තස්ස යස්ස කායෙ භවති පීති, සාධු ඛො දෙවානමින්ද! ධම්මං සරණගමනං හොති-පෙ-දිබ්බෙහි ඵොට්ඨබ්බෙහී"ති එවමාදීනං සුත්තපදානං වසෙන ධම්මප්පසාදස්ස ඵලවිසෙසො වෙදිතබ්බො. එවමෙත්ථ සබ්බසඞ්ඛත නිස්සරණදස්සනත්ථං[3] අසඞ්ඛතධම්මවසෙනෙව අග්ගභාවො ආගතො.

1. සඞ්ඛතානං වියොගි-මු & ලි. III. අසඞ්ඛතානං වියොගි-ලි. I. II.
2. නිම්මද්දීයති=ලි. I, II. නිම්මද්දීයති පමද්දීයති-ලි III & මු.
3. නිස්සරණත්ථං-ලි: I. II.

අරියමග්ගවසෙනාපි අයමත්ථො ලබ්භතෙව. වුත්තං හි:– "යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සඞ්ඛතා; අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී"ති; "මග්ගානට්ඨඞ්ගිකො සෙට්ඨො"ති ච.

සඞ්ඝා වා ගණා වාති ජනසමූහසඞ්ඛාතා යාවතා ලොකෙ සඞ්ඝා වා ගණා වා. **තෙසං අග්ගමක්ඛායතී**ති අත්තතො සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිආදිගුණවිසෙසෙන අග්ගො සෙට්ඨො උත්තමො පවරොති වුච්චති. **යදිද**න්ති යානි ඉමානි. **පුරිසපුග්ගලා**ති එත්ථ පුරිසොති වා පුග්ගලොති වා එකත්ථානි එතානි පදානි. වෙනෙය්‍යවසෙන පනෙතං වුත්තං. ආහුනෙය්‍යොති ආනෙත්වා හුනිතබ්බං දාතබ්බන්ති=**ආහුනං**; මහප්ඵලභාවකරණතො තං පටිග්ගහෙතුං යුත්තොති=**ආහුනෙය්‍යො**. අථවා දූරතොපි ආගන්ත්වා සබ්බං සාපතෙය්‍යම්පි එත්ථ හුනිතබ්බං, සක්කාදීනම්පි[1] ආහවනං අරහතීති වා=**ආහවනීයො**. යො වායං බ්‍රාහ්මණානං ආහවනීයො නාම අග්ගි; යත්ථ හුතං මහප්ඵලන්ති තෙසං ලද්ධි.[2] සො චෙ[3] හුතස්ස මහප්ඵලතාය ආහවනීයො. සඞ්ඝොව ආහවනීයො. සඞ්ඝෙ හුතඤ්හි මහප්ඵලං හොති. යථාහ:–

"යො ච වස්සසතං ජන්තු අග්ගිං පරිචරෙ වනෙ,
එකඤ්ච භාවිතත්තානං මුහුත්තමපි පූජයෙ,
සායෙව පූජනා සෙය්‍යො යඤ්චෙ වස්සසතං හුත"න්ති.

තයිදං නිකායන්තරෙ ආහවනීයොති පදං ඉධ **ආහුනෙය්‍යො**ති ඉමිනා පදෙන අත්ථතො එකං; බ්‍යඤ්ජනතො පන කිඤ්චිමත්තමෙව නානං. **පාහුනෙය්‍යො**ති එත්ථ පාහුනං වුච්චති දිසාවිදිසතො ආගතානං පියමනාපානං ඤාතිමිත්තානං අත්ථාය සක්කාරෙන පටියත්තං ආගන්තුකදානං; තම්පි ඨපෙත්වා තෙ තථාරූපෙ පාහුනකෙ සඞ්ඝස්සෙව . දාතුං යුත්තං. තථා හෙස එකබුද්ධන්තරෙපි වීතිවත්තෙන දිස්සති පියමනාපත්තකරෙහි[4] ධම්මෙහි සමන්නාගතොති. එවං පාහුනමස්ස දාතුං යුත්තං; පාහුනඤ්ච පටිග්ගහෙතුං යුත්තොති=**පාහුනෙය්‍යො**. යෙසම්පන පාහවනීයොති පාළි. තෙසං: යස්මා සඞ්ඝො පුබ්බකාරං අරහති; තස්මා සබ්බපඨමං ආනෙත්වා එත්ථ හුනිතබ්බන්ති= පාහවනීයො. සබ්බප්පකාරෙන වා ආහවනං අරහතීති=**පාහවනීයො**. ස්වායමිධ තෙනෙවත්ථෙන පාහුනෙය්‍යොති වුච්චති. දක්ඛිණාති පරලොකං සද්දහිත්වා දාතබ්බදානං; තං අරහති=දක්ඛිණාය වා හිතො මහප්ඵලකරණතොති=**දක්ඛිණෙය්‍යො**. උභො හත්ථෙ සිරසි පතිට්ඨාපෙත්වා සබ්බලොකෙන කයිරමානං අඤ්ජලිකම්මං අරහතීති=**අඤ්ජලිකරණීයො**. සඞ්ඝො සදෙවකස්ස ලොකස්ස පුඤ්ඤවිරූහණට්ඨානං. සඞ්ඝං නිස්සාය හි ලොකස්ස[5] නානප්පකාරහිතසුඛනිබ්බත්තකානි

1. සක්කාරාදීනම්පි-මු: I & සයාම ඉතිවුත්තකට්ඨකථා. 2. තෙසං-සබ්බත්ථ. 3. සචෙ-විසුද්ධිමග්ග. 4. මනාපාකාරෙහි-බහූසු. 5. ලොකෙ-මු: II.

පුඤ්ඤන්ති විරූහන්ති. තස්මා සඞ්ඝො **අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්ස**. ඉධාපි “යෙ කෙචි සඞ්ඝං සරණං ගතාසෙ”ති ආදීනං සුත්තපදානං වසෙන සඞ්ඝෙ පසාදස්ස ඵලවිසෙසො, තෙනස්ස අග්ගතා අග්ගවිපාකතා ච වෙදිතබ්බා.

ගාථාසු පන **අග්ගතො**ති අග්ගෙ රතනත්තයෙ අග්ගභාවතො පසන්නානං. **අග්ගං ධම්ම**න්ති රතනත්තයස්ස උත්තමභාවං දසබලාදි-ස්වාක්ඛාතතාදි-සුපටිපන්නතාදිගුණසභාවං විජානන්තානං. එවං සාධාරණතො අග්ගප්පසාදවත්ථුං දස්සෙත්වා ඉදානි අසාධාරණතො විභාගෙන දස්සෙතුං:– **අග්ගෙ බුද්ධෙ**ති ආදි වුත්තං.

තත්ථ **පසන්නාන**න්ති අවෙච්චප්පසාදෙන ඉතරීතරපසාදෙන ච පසන්නානං අධිමුත්තානං. **විරාගූපසමෙ**ති විරාගෙ ච උපසමෙ ච. සබ්බරාගස්ස සබ්බෙසං කිලෙසානං අච්චන්තවිරාගහෙතුභූතෙ අච්චන්තඋපසමහෙතුභූතෙ චාති අත්ථො. **සුඛෙ**ති වට්ටදුක්ඛක්ඛයභාවෙන සඞ්ඛාරූපසමසුඛභාවෙන ච සුඛෙ. **අග්ගස්මි**න්ති අග්ගෙ රතනත්තයෙ දානං පරිච්චජන්තානං.

තත්ථ ධරමානං භගවන්තං චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහන්තා පූජෙන්තා සක්කරොන්තා, පරිනිබ්බුතඤ්ච භගවන්තං උද්දිස්ස ධාතුචෙතියාදිකෙ උපට්ඨහන්තා පූජෙන්තා සක්කරොන්තා බුද්ධෙ දානං දදන්ති නාම. “ධම්මං පූජෙස්සාමා”ති යෙ ධම්මධරෙ පුග්ගලෙ චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහන්තා ධම්මං චිරට්ඨිතිකං කාරෙන්තා ධම්මෙ දානං දදන්ති නාම. තථා අරියසඞ්ඝං චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහන්තා තං උද්දිස්ස ඉතරස්මිම්පි තථා පටිපජ්ජන්තා සඞ්ඝෙ දානං දදන්ති නාම. **අග්ගං පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතී**ති උළාරං කුසලං උපචීයති. ඉදානි පුඤ්ඤස්ස අග්ගවිපාකතාය අග්ගභාවං දස්සෙතුං:– **අග්ගං ආයූ**ති ආදි වුත්තං.

තත්ථ **ආයූ**ති දිබ්බං වා මානුසං වා උළාරතමං ආයු **පවඩ්ඪති**. **වණ්ණො**ති රූපසම්පදා. **යසො**ති පරිවාරසම්පදා. **කිත්තී**ති ථුතිඝොසො. **සුඛ**න්ති කායිකචෙතසිකසුඛං. **බල**න්ති කායබලං ඤාණබලඤ්ච. **අග්ගස්ස දාතා**ති අග්ගස්ස රතනත්තයස්ස දාතා. අථ වා අග්ගස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස දානං උළාරං කත්වා තත්ථ පුඤ්ඤං පවත්තෙන්තා. **අග්ගධම්මසමාහිතො**ති අග්ගෙන පසාදධම්මෙන දානාදිධම්මෙන ච සහිතො සමන්නාගතො. **අග්ගප්පත්තො පමොදතී**ති යත්ථ යත්ථ උප්පන්නො; තත්ථ තත්ථ අග්ගභාවං සෙට්ඨභාවං අධිගතො; අග්ගභාවං වා ලොකුත්තරමග්ගඵලං අධිගතො; පමොදති අභිරමති. **අයම්පි අත්ථො**ති ආදිතොප්පභුති යාව ගාථාපරියොසානා ඉමිනා සුත්තෙන පකාසිතො අත්ථො. අපිසද්දෙන සුත්තන්තරෙසු වුත්තත්ථං සම්පිණ්ඩෙති.

අග්ගප්පසාදසුත්තවණ්ණනා.

සබ්‍රහ්මකසුත්තෙ-පුත්තානන්ති කරණත්ථෙ සාමිවචනං. **අජ්ඣාගාරෙ පූජිතාති** සකෙ ඝරෙ යං අත්ථි තෙන පටිජග්ගිතා; මනාපෙන චෙව කායිකවාචසිකෙන ච පච්චුපට්ඨිතා. **බ්‍රහ්මාති සික්ඛමෙති** ආදීනි තෙසං බ්‍රහ්මාදිභාවසාධනත්ථං වුත්තානි. යථා හි බ්‍රහ්මුනො චතස්සො භාවනා අවිජහිතා හොන්ති: මෙත්තා කරුණා මුදිතා උපෙක්ඛාති. එවං මාතාපිතූනං පුත්තෙසු චතස්සො භාවනා අවිජහිතා.

කුච්ඡිගතස්මිං හි දාරකෙ "කදා නු ඛො පුත්තකං අරොගං පරිපුණ්ණඅඞ්ගපච්චඞ්ගං පස්සිස්සාමා"ති මාතාපිතූනං මෙත්තචිත්තං උප්පජ්ජති. යදා පනෙස මන්දො උත්තානසෙය්‍යකො ඌකාහි වා මඞ්කුණෙහි වා දට්ඨො දුක්ඛසෙය්‍යාය වා පීළිතො පරොදති. තස්ස සද්දං සුත්වා මාතාපිතූනං කාරුඤ්ඤං උප්පජ්ජති. ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා කීළනකාලෙ ලොභනීය[1]වයස්මිං වා ඨිතකාලෙ දාරකං ඔලොකෙත්වා මාතාපිතූනං චිත්තං සප්පිමණ්ඩෙ පක්ඛිත්තං සතවිහත[2]කප්පාසපටලං විය මුදුකං ආමොදිතං; තදා තෙසං මුදිතා ලබ්භති. යදා පන තෙසං පුත්තො දාර[3]භරණං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා පාටියෙක්කං අගාරං අජ්ඣාවසති, තදා මාතාපිතූනං "සක්කොතිදානි පුත්තකො අත්තනො ධම්මතාය ජීවිතු"න්ති මජ්ඣත්තභාවො උප්පජ්ජති; එවං තදා උපෙක්ඛා ලබ්භති. එවං මාතාපිතූනං චතුබ්බිධස්සපි බ්‍රහ්මවිහාරස්ස ලබ්භනතො බ්‍රහ්මසදිසවුත්තිතාය වුත්තං:- **බ්‍රහ්මාති මාතාපිතූනං අධිවචනන්ති.**

යථා ච සම්මුති-උප්පත්ති-විසුද්ධිදෙවෙසු සබ්බසෙට්ඨා විසුද්ධිදෙවා බාලජනෙහි කතං අපරාධං අගණෙත්වා එකන්තෙනෙව තෙසං අනත්ථහානිං අනුප්පත්තිඤ්ච ආකඞ්ඛන්තා චතුබ්බිධබ්‍රහ්මවිහාරස්ස යොගෙන අත්ථාය හිතාය සුඛාය පටිපජ්ජන්තා පරමදක්ඛිණෙය්‍යා හුත්වා අත්තනි කතානං කාරානං මහප්ඵලතං ආවහන්ති. එවං මාතාපිතරො පුත්තානං අපරාධං අගණෙත්වා එකන්තෙනෙව අනත්ථහානිං අනුප්පත්තිඤ්ච ආකඞ්ඛන්තා චතුබ්බිධබ්‍රහ්මවිහාරස්ස ලබ්භනතො අත්ථාය හිතාය සුඛාය පටිපජ්ජන්තා පරමදක්ඛිණෙය්‍යා හුත්වා අත්තනි කතානං කාරානං මහප්ඵලතං ආවහන්ති. සබ්බදෙවෙහි ච පඨමං තෙසං උපකාරවන්තතාය තෙ ආදිතොයෙව දෙවා; තස්මා **පුබ්බදෙවාති** වුත්තං.

මාතාපිතරො ච නාම පඨමං පුත්තෙ තරුණකාලතො පට්ඨාය "එවං නිසීද, එවං තිට්ඨ, එවං ගච්ඡ, එවං සය, එවං භුඤ්ජ, අයං තෙ මාතාති වත්තබ්බා, අයං තෙ තාතාති වත්තබ්බො, අයං භාතිකො, අයං භගිනී"ති එවමාදීනි සික්ඛාපෙන්ති. අපරභාගෙ අඤ්ඤෙ ආචරියා සිප්පාදීනි සික්ඛාපෙන්ති, සරණසීලානි සමාදපෙන්ති, පාලිඅට්ඨකථං සික්ඛාපෙන්ති, පබ්බජ්ජං උපසම්පදං දෙන්ති, සොතාපත්තිමග්ගාදීනි පාපෙන්ති. ඉති මාතාපිතරො පඨමාචරියා. තෙන වුත්තං:-**පුබ්බාචරියාති.**

1. සොභනීය-කත්ථචි. 2. විහට-කත්ථචි. 3. දාර-කත්ථචි.

ආහුනෙය්‍යාති දූරතො ආනෙත්වා හුනිතබ්බන්ති=**ආහුනං** අන්නපානාදයො. මාතාපිතරො උපකාරඛෙත්තතාය තං අරහන්තීති=**ආහුනෙය්‍යා. තං කිස්ස හෙතූති** මාතාපිතූනං බ්‍රහ්මාති අධිවචනං කෙන කාරණෙනාති චෙ? **ආපාදකාති** ජීවිතස්ස ආපාදකා; අනුප්පබන්ධෙන[1] පවත්තෙතාරො. **පොසකාති** හත්ථපාදෙ වඩ්ඪෙත්වා හදයලොහිතං පායෙත්වා පොසෙතාරො. **ඉමස්ස ලොකස්ස දස්සෙතාරොති** පුත්තානං ඉමස්මිං ලොකෙ ඉට්ඨානිට්ඨාරම්මණදස්සනං නාම මාතාපිතරො නිස්සාය ජාතන්ති. ඉති මාතාපිතූනං පුත්තෙසු බහූපකාරභාවො බ්‍රහ්මාදිභාවකාරණං හොති. යෙන පුත්තා මාතාපිතූනං ලොකියෙන උපකාරෙන පටිකාරං කාතුං න සමත්ථො හොති. වුත්තං හෙතං භගවතා:-

"ද්වින්නාහං භික්ඛවෙ න සුප්පතිකාරං වදාමි, මාතුච්ච පිතුච්ච. එකෙන භික්ඛවෙ අංසෙන මාතරං පරිහරෙය්‍ය, එකෙන අංසෙන පිතරං පරිහරෙය්‍ය, වස්සසතායුකො වස්සසතජීවී; සො ච නෙසං උච්ඡාදනපරිමද්දනන්හාපනසම්බාහනෙන. තෙ ච තත්ථෙව මුත්තකරීසං චජෙය්‍යුං. නත්වෙව භික්ඛවෙ මාතාපිතූනං කතං වා හොති පටිකතං වා. ඉමිස්සා ච භික්ඛවෙ මහාපඨවියා පහූතරත්තනාය[2] මාතාපිතරො ඉස්සරියාධිපච්චෙ රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙය්‍ය. නත්වෙව භික්ඛවෙ මාතාපිතූනං කතං වා හොති පටිකතං වා. තං කිස්ස හෙතු? බහුකාරා[3] භික්ඛවෙ මාතාපිතරො පුත්තානං ආපාදකා පොසකා ඉමස්ස ලොකස්ස දස්සෙතාරො. යො ච භික්ඛවෙ මාතාපිතරො අස්සද්ධෙ සද්ධාසම්පදාය සමාදපෙති නිවෙසෙති පතිට්ඨාපෙති. දුස්සීලෙ සීලසම්පදාය-මච්ඡරී චාගසම්පදාය-දුප්පඤ්ඤෙ පඤ්ඤාසම්පදාය-එත්තාවතා ඛො භික්ඛවෙ මාතාපිතූනං කතඤ්ච හොති පටිකතඤ්ච අතිකතඤ්චා"ති.

පජාය අනුකම්පකාති අත්ථතො පුත්තානං අනුග්ගාහකා. **නමස්සෙය්‍යාති** සායං පාතං උපට්ඨානං කත්වා "ඉදං මය්හං උත්තමං පුඤ්ඤක්ඛෙත්ත"න්ති නමක්කාරං කරෙය්‍ය. **සක්කරෙය්‍යාති** සක්කච්චං සක්කාරං[4] කරෙය්‍ය පටිමානෙය්‍ය. ඉදානි තං සක්කාරං දස්සෙන්තො "අන්නෙනා"ති ආදිමාහ.

උච්ඡාදනෙනාති දුග්ගන්ධං පටිවිනොදෙත්වා සුගන්ධකරණුච්ඡාදනෙන. **න්හාපනෙනාති** සීතකාලෙ උණ්හොදකෙන උණ්හකාලෙ සීතොදකෙන ගත්තානි පරිසිඤ්චිත්වා න්හාපනෙන. **තාය නං පාරිචරියායාති** එත්ථ නන්ති නිපාතමත්තං. යථාවුත්තපරිචරණෙන. සා පනායං පාරිචරියා පුත්තස්ස උභයලොකහිතසුඛාවහාති දස්සෙන්තො "ඉධෙව නං පසංසන්තී"ති ආදිමාහ.

සබ්‍රහ්මකසුත්තවණ්ණනා.

---

1. අනුපුබ්බබන්ධන-ලි: III & අනුපුබ්බවඩ්ඪන-මු: II.
2. පහූතසත්තරතනාය-ඉතිවුත්තකට්ඨකථා.
3. බහූපකාරා-සාළුවි.
4. සක්කච්චං-සාළුවි.

නිරයූපපත්තිසුත්තෙ :- කා තස්ස උප්පත්ති? අට්ඨුප්පත්තියෙව තස්සුප්පත්ති. එකදිවසං කිර භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිසින්නා කථං සමුට්ඨාපෙසුං: ආවුසො ඉධෙකච්චො බහුං පාපං කම්මං කරොති; එකච්චො බහුං පුඤ්ඤං; එකච්චො උභයවොමිස්සං කරොති. තත්ථ වොමිස්සකාරිනො කීදිසො අභිසම්පරායොති? අථ සත්ථා ධම්මසභං උපගන්ත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො තං කථං සුත්වා "භික්ඛවෙ මරණාසන්නකාලෙ සඞ්කිලිට්ඨචිත්තස්ස දුග්ගති පාටිකඞ්ඛා"ති දස්සෙන්තො ඉමාය අට්ඨුප්පත්තියා ඉමං සුත්තං දෙසෙසි.

තත්ථ පුග්ගලන්ති සත්තං; සො හි කුසලාකුසලානං තබ්බිපාකානඤ්ච පූරණතො මරණවසෙන ගලනතො ච පුග්ගලොති වුච්චති. **පදුට්ඨචිත්ත**න්ති පදොසෙන ආඝාතෙන දුට්ඨචිත්තං; රාගාදිනා වා පදූසිතචිත්තං. **එව**න්ති ඉදානි වත්තබ්බාකාරං දස්සෙති. **චෙතසා**ති අත්තනො චිත්තෙන චෙතොපරියායෙන.[1] **චෙතො**ති තස්ස චිත්තං. **පරිච්චා**ති පරිච්ඡින්දිත්වා. කථඤ්ච යථාකම්මූපගඤාණස්සායං විසයොති? සච්චමෙතං. තදා පවත්තමානඅකුසලචිත්තවසෙන පනෙතං වුත්තං. **ඉමම්හි චායං සමයෙ**ති ඉමස්මිං කාලෙ පදුට්ඨජවනවීථියා පරභාගෙති අත්ථො. න හි ජවනක්ඛණෙ කාලකිරියා අත්ථි. **යථාභතං නික්ඛිත්තො එවං නිරයෙ**ති යථා ආහතං කිඤ්චි ආහරිත්වා ඨපිතං; එවං අත්තනො කම්මුනා නික්ඛිත්තො නිරයෙ ඨපිතො එව.

අපායන්ති ආදි නිරයස්ස වෙවචනමෙව. නිරයො හි අයසඞ්ඛාතා සුඛා අපෙතොති=**අපායො**; සුඛහෙතුභූතා වා පුඤ්ඤසම්මතා අයා (අපෙතොති=**අපායො**. දුක්ඛස්ස ගති පටිසරණන්ති=**දුග්ගති**. දොසබහුලත්තා වා දුට්ඨෙන කම්මුනා නිබ්බත්තා ගතීති=**දුග්ගති**. විවසා නිපතන්ති එත්ථ දුක්කටකම්මකාරිනො, විනස්සන්තා වා එත්ථ නිපතන්ති සම්භිජ්ජමානඞ්ගපච්චඞ්ගාති=**විනිපාතො**. නත්ථි*) එත්ථ අස්සාදසඤ්ඤිතො අයොති=**නිරයො**. අථවා අපායග්ගහණෙන තිරච්ඡානයොනි වුච්චති. තිරච්ඡානයොනි හි අපායො; සුගතිතො අපෙතත්තා. න දුග්ගති; මහෙසක්ඛානං නාගරාජාදීනං සම්භවතො. දුග්ගතිග්ගහණෙන පෙත්තිවිසයො. සො හි අපායො චෙව දුග්ගති ච; දුක්ඛස්ස ගතිභූතත්තා. න විනිපාතො; අසුරසදිසං අවිනිපාතත්තා. විනිපාතග්ගහණෙන අසුරකායො. සොපි හි යථාවුත්තට්ඨෙන අපායො චෙව දුග්ගති ච; සබ්බසමුස්සයෙහි විනිපාතත්තා විනිපාතොති ච වුච්චති. නිරයග්ගහණෙන අවීචිආදි අනෙකප්පකාරො නිරයොව වුච්චති. ඉධ පන සබ්බපදෙහිපි නිරයොව වුච්චති.

ගාථාසු පඨමගාථා ධම්මසඞ්ගාහකත්ථෙරෙහි ඨපිතා. **ඤත්වා**ති පුබ්බකාලකිරියා; හෙත්වත්ථො ඤත්වාසද්දො. ජානනහෙතූති අත්ථො. **භික්ඛූන සන්තිකෙ**ති භගවා අත්තනො සන්තිකෙ නිසින්නානං භික්ඛූනං එතං පරතො වීහි ගාථාහි වුච්චමානං අත්ථං බ්‍යාකාසීති.

නිරයූපපත්තිසුත්තවණ්ණනා.

---

1. චෙතොපරිඤ්ඤාණෙන-ස්‍යා. ඉ. වු. අ. *. ලෙඛන්තරිතපාඨා-ලි. III, න සන්ති.

සුගතූපපත්තිසුත්තෙ :- ඉමස්ස ච වුත්තනයෙන අනුප්පත්තියෙව උප්පත්ති. **පසන්නචිත්තො**ති රතනත්තයසද්ධාය කම්මඵලසද්ධාය ච පසන්නමානසං. **සුගති**න්ති සුන්දරා ගති, සුඛස්ස වා ගති=**සුගති**. **සග්ග**න්ති රූපාදිසම්පත්තීහි සුට්ඨු අග්ගන්ති=**සග්ගං**. **ලොක**න්ති ලොකියන්ති එත්ථ පුඤ්ඤපාපඵලානි; ලුජ්ජනට්ඨෙන වා ලොකො. එත්ථ ච සුගතිග්ගහණෙන මනුස්සගතිපි සඞ්ගය්හති; සග්ගග්ගහණෙන දෙවගති එව. සෙසං පාකටමෙව.

සුගතූපපත්තිසුත්තවණ්ණනා.

දෙවාචවනසුත්තෙ :- **දෙවො**ති උපපත්තිදෙවො. තයො හි දෙවා: සම්මුතිදෙවා උපපත්තිදෙවා විසුද්ධිදෙවාති. තෙසු සම්මුතිදෙවා නාම රාජානො ඛත්තියා. උප්පත්තිදෙවා නාම චාතුම්මහාරාජිකතො පට්ඨාය තදුපරි දෙවා. විසුද්ධිදෙවා නාම ඛීණාසවා. ඉධ පන කාමාවචරදෙවො අධිප්පෙතො. **දෙවකායා**ති දෙවසමූහතො, දෙවට්ඨානතො වා; දෙවලොකතොති අත්ථො. **චවනධම්මො**ති මරණධම්මො; ආයුක්ඛයෙන වා පුඤ්ඤක්ඛයෙන වා උපට්ඨිතමරණොති අත්ථො. **පඤ්චස්ස පුබ්බනිමිත්තානි පාතුභවන්තී**ති තස්ස උපට්ඨිතමරණස්ස පඤ්ච පුබ්බනිමිත්තානි උප්පජ්ජන්ති; පකාසන්ති වා හොන්ති. **මාලා මිලායන්තී**ති තෙන පිළන්ධිතමාලා මජ්ඣන්හිකසමයෙ ආතපෙ ඛිත්තා විය මිලාතා විහතසොභා හොන්ති. **වත්ථානි කිලිස්සන්තී**ති සරදසමයෙ විගතවලාහකෙ ආකාසෙ අබ්භුස්සක්කමානබාලසූරියසදිසප්පභානි නානාවිරාගවණ්ණානි තෙන නිවත්ථපාරුතවත්ථානි තඞ්ඛණෙයෙව කද්දමෙ ඛිපිත්වා මද්දිතානි විය විහතප්පභානි මලිනානි හොන්ති. **කච්ඡෙහි සෙදා මුච්චන්තී**ති සුපරිසුද්ධජාතිමණි විය සුසික්ඛිතසිප්පාචරියරචිතසුවණ්ණපටිමා විය පුබ්බෙ සෙදමලජල්ලිකාරහිතසරීරස්ස තස්මිං ඛණෙ උභොහි කච්ඡෙහි සෙදා සන්දන්ති, සෙදධාරා පග්ඝරන්ති; න කෙවලඤ්ච කච්ඡෙහි යෙව; සකලසරීරතොපි[1] පනස්ස සෙදජලකණිකායො[2] මුච්චන්තියෙව; යාහි ආමුත්තමුත්තාජාලගවච්ඡිතො විය තස්ස කායො හොති. **කායෙ දුබ්බණ්ණියං ඔක්කමතී**ති පුබ්බෙ පටිසන්ධිතො පට්ඨාය යථානුභාවං එකයොජනද්වියොජන-යාවද්වාදසයොජනමත්තම්පි පදෙසං ආභාය ඵරිත්වා විජ්ජොතමානො කායො හොති ඛණ්ඩිච්චපාලිච්චාදිවිරහිතො. න සීතං න උණ්හං උපඝාතකං. දෙවධීතා සොළසවස්සුද්දෙසිකා විය හොති. දෙවපුත්තො වීසතිවස්සුද්දෙසිකො විය. තං ඛණංයෙව නිප්පභෙ නිත්තෙජෙ කායෙ විරූපභාවො අනුපවිසති සණ්ඨාති. **සකෙ දෙවො දෙවාසනෙ නාභිරමතී**ති අත්තනො අච්ඡරාගණෙහි සද්ධිං කීළනපරිවාරණාදිබ්බාසනෙ න රමති; න චිත්තස්සාදං ලභති. තස්ස කිර මනුස්සගණනාය සත්තහි දිවසෙහි

---

1. සරීරම්පි-කත්ථචි.
2. ජල්ලිකායො-මු: II. ජල්ලිකකණිකායො-මු: I & ජල්ලිකණිකායො-ලි:

මරණං භවිස්සතීති ඉමානි පුබ්බනිමිත්තානි පාතුභවන්ති. සො තෙසං උප්පත්තියා එවරූපාය නාම සම්පත්තියා විනා භවිස්සාමීති බලවසොකාභිභූතො හොති. කායෙ මහාපරිළාහො උප්පජ්ජති. සබ්බගත්තෙහි සෙදා මුච්චන්ති. තං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො එකච්චො 'ඩය්හාමි ඩය්හාමී'ති කන්දන්තො පරිදෙවන්තො කත්ථචි අස්සාදං අලභන්තො තහිං තහිං ආහිණ්ඩති. එකච්චො ධිතිං[1] උපට්ඨපෙත්වා කායවාචාහි විකාරං අකරොන්තොපි වියොගදුක්ඛං අසහන්තො විහඤ්ඤමානො විචරති. ඉමානි පුබ්බනිමිත්තානි යථා ලොකෙ මහාපුඤ්ඤානං රාජරාජමහාමත්තාදීනංයෙව උක්කාපාතභූමිචාලචන්දග්ගාහාදීනි නිමිත්තානි පඤ්ඤායන්ති, න සබ්බෙසං.[2] එවමෙව මහෙසක්ඛ දෙවතානංයෙව උප්පජ්ජන්ති. උප්පන්නානි ච තානි ඉමානි මරණස්ස පුබ්බනිමිත්තානි නාමාති කෙචි දෙවා ජානන්ති; න සබ්බෙ. තත්ථ යො මන්දෙන කුසලකම්මෙන නිබ්බත්තො; සො "ඉමානි කො ජානාති? කිං භවිස්සතී"ති? භායති. යො පන මහාපුඤ්ඤො; සො බහුං මයා දානං දින්නං, සීලං රක්ඛිතං, පුඤ්ඤං උපචිතං; ඉතො චුතස්ස මෙ සුගතියෙව පාටිකඞ්ඛාති න භායති. එවං උපට්ඨිතපුබ්බනිමිත්තං පන තං ගහෙත්වා දෙවතා නන්දනවනං පවෙසෙන්ති. සබ්බදෙවලොකෙසු නන්දනවනං අත්ථියෙව.

තීහි වාචාහි අනුමොදෙන්තීති ඉදානි වුච්චමානෙහි තීහි වචනෙහි අනුමොදෙන්ති; තඞ්ඛණානුරූපං පමොදං උප්පාදෙන්ති අස්සාසෙන්ති. **ඉතොති** දෙවලොකතො. **සුගතින්ති** සුන්දරගතිං; මනුස්සලොකං සන්ධාය වදන්ති. **ගච්ඡාති** පටිසන්ධිගහණ[3]වසෙන උපෙහි. **එවං වුත්තෙති** එවං දෙවෙහි තස්ස "ඉතො භො සුගතිං ගච්ඡා"ති ආදිනා වුත්තවචනෙ භගවතා වුත්තෙ **අඤ්ඤතරො** අනුසන්ධිකුසලො එකො **භික්ඛු** එතෙ සුගතිආදයො විභූතතරෙ කාරාපෙතුං "එතං කින්නුඛො භන්තෙ"ති ආදිවචනං අවොච.

සුගතිගමනසඞ්ඛාතන්ති සුගතිගමනන්ති සම්මා කථිතං වණ්ණිතං ථොමිතං. මනුස්සත්තං හි සද්ධාදිගුණවිසෙසපටිලාභකාරණතො දෙවූපපත්තිහෙතුතො ච දෙවානං සුගතිගමනන්ති අභිසම්මතං. **යං මනුස්සභූතොති** එත්ථ **යන්ති** කිරියාපරාමසනං. යො සද්ධාපටිලාභොති අත්ථො. **මනුස්සභූතොති** මනුස්සෙසු උප්පන්නො මනුස්සභාවං වා පත්තො. යස්මා දෙවලොකෙ උප්පන්නානං තථාගතස්ස ධම්මදෙසනා යෙභුය්‍යෙන දුල්ලභා; න තථා මනුස්සානං. තස්මා වුත්තං: මනුස්සභූතොති. **තථාගතප්පවෙදිතෙ ධම්මවිනයෙති** තථාගතෙන දෙසිතෙ සික්ඛාත්තයසඞ්ගහෙ සාසනෙ. තං හි ධම්මතො අනපෙතත්තා ධම්මො චෙව, ආසයානුරූපං විනෙය්‍යානං විනයනතො විනයො චාති=**ධම්මවිනයො**. **සද්ධං පටිලභතීති** "ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො"ති ආදිනා සද්ධං උප්පාදෙති. සද්ධො හි ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ යථානුසිට්ඨං

1. සතිං-ස්‍යා. ඉ. අ. 2. න සබ්බෙසං හොන්ති-බහුසු. 3. පටිසන්ධි-ලි. III.

පටිපජ්ජමානො දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙ ආරාධෙති; සද්ධාමූලිකත්තා පටිපත්තියා. **සුලද්ධලාභසඞ්ඛාත**න්ති එත්ථ යථා හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිලාභො සත්තානං උපභොගසුඛං ආවහති, ඛුප්පිපාසාදිදුක්ඛං පටිබාහති, දළිද්දියං වූපසමෙති, මුත්තාදිධනලාභහෙතු හොති, ලොකසන්තතිඤ්ච ආවහති. එවං ලොකියලොකුත්තරා සද්ධාපි ලොකියලොකුත්තරවිපාකසුඛං ආවහති සද්ධාධුරෙන පටිපන්නානං ජාතිජරාදිදුක්ඛං පටිබාහති, ගුණදළිද්දියං වූපසමෙති, සම්බොජ්ඣඞ්ගාදිරතනපටිලාභහෙතු හොති, ලොකසන්තතිඤ්ච ආවහති. එවං සද්ධාපටිලාභස්ස සුලද්ධලාභතා වෙදිතබ්බා. යස්මා වා අයං සද්ධාපටිලාභො අනුගාමිකො අනඤ්ඤසාධාරණො සබ්බසම්පත්තිහෙතු; ලොකියස්ස ච හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිධනලාභස්ස කාරණං. සද්ධායෙව හි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා උළාරුළාරානි විත්තූපකරණානි අධිගච්ඡති. තෙහි ච අත්තනො ච පරෙසඤ්ච අත්ථමෙව සම්පාදෙති. අස්සද්ධස්ස පන තානි අනත්ථාවහානි හොන්ති ඉධ චෙව සම්පරායෙ ච. එවම්පි සද්ධාය සුලද්ධලාභතා වෙදිතබ්බා. ඉදානි යාය සද්ධාය සාසනෙ කුසලධම්මෙසු ච සුප්පතිට්ඨිතො නාම හොති තියා මොක්ඛන්තියා. තං සද්ධං දස්සෙතුං: "සා ඛො පනස්සා"ති ආදි වුත්තං.

නිවිට්ඨාති චිත්තසන්තානෙ අනුපවිට්ඨා. **මූලජාතා**ති එත්ථ සද්ධාය මූලං නාම සද්ධෙය්‍යවත්ථුස්මිං ඔකප්පනහෙතුභූතො උපාය මනසිකාරො. අපිච සප්පුරිසූපසෙවනං සද්ධම්මසවණං යොනිසො මනසිකාරො ධම්මානුධම්මපටිපත්තීති චත්තාරි සොතාපත්තියඞ්ගානි මූලානි වෙදිතබ්බානි. **පතිට්ඨිතා**ති අරියමග්ගාධිගමෙන කෙනචි අකම්පනීයභාවෙන අවට්ඨිතා. තෙනෙවාහ: **දළ්හා අසංහාරියා**ති. ථිරා කෙනචි සංහරිතුං හාපෙතුං වා අසක්කුණෙය්‍යාති අත්ථො. ඉති තෙ දෙවා තස්ස සොතාපත්තිමග්ගසමධිගමං ආසිංසන්තා එවං වදන්ති. අත්තනො දෙවලොකෙ කාමසුඛූපභොගාරහමෙව හි අරියපුග්ගලං ඉච්ඡන්ති. තෙනාහ: **එහි දෙව පුනප්පුන**න්ති.

පුඤ්ඤක්ඛයමරණම්පි ජීවිතින්ද්‍රියූපච්ඡෙදෙනෙව හොතීති ආහ: **චවති ආයුසඞ්ඛයා**ති. **මනුස්සානං සහව්‍යත**න්ති මනුස්සෙහි සහභාවං. තම්පන වත්වා පුන **මනුස්සභූතො**ති වචනං තස්මිං මනුස්සභූතානං විජ්ජමානභාවදස්සනත්ථං. යො හි මනුස්සජාතිකො සමානො පාණාතිපාතාදිකම්මං අකත්තබ්බං කත්වා රාජාදිතො හත්ථච්ඡෙදාදිකම්මකාරණං පාපුණන්තො මහාදුක්ඛං අනුභවති; අයං මනුස්සනෙරයිකො නාම. අපරෙ පුබ්බෙ කතකම්මුනා ඝාසච්ඡාදනම්පි න ලභති; ඛුප්පිපාසාභිභූතො දුක්ඛබහුලො භයභීතො කත්ථචි පතිට්ඨං අලභමානො විචරති; අයං මනුස්සපෙතො නාම. අපරෙ පරාධීනවුත්තිකො පරෙසං භාරං වා වහන්තො හීනමරියාදෙ වා අනාචාරං ආචරිත්වා පරෙහි සන්තජ්ජිතො මරණභයභීතො වනගහනනිස්සිතො දුක්ඛබහුලො විචරති හිතාහිතං අජානන්තො නිද්දාජිඝච්ඡාදුක්ඛවිනොදනාදිපරො; අයං මනුස්ස

තිරච්ඡානො නාම. යො පන අත්තනො හිතාහිතං ජානන්තො කම්මඵලං සද්දහන්තො හිරොත්තප්පසම්පන්නො සබ්බසත්තෙසු සංවෙගබහුලො අකුසලකම්මපථෙ පරිවජ්ජෙන්තො කුසලකම්මපථෙ සමාචරන්තො පුඤ්ඤකිරියවත්ථූනි පරිපූරෙති; අයං මනුස්සධම්මෙ පතිට්ඨිතො පරමත්ථ[1]මනුස්සො නාම. තෙ පන දෙවා තාදිසමෙව මනුස්සං ඉච්ඡන්ති. තෙන පුන **මනුස්සභූතො**ති වුත්තං. මනුස්සෙහි සභාවං පත්තො; මනුස්සධම්මං අප්පහාය ඨිතොති අත්ථො.

සුප්පවෙදිතෙති තථාගතෙන සම්මා කථිතෙ. **යඤ්චඤ්ඤං දොසසඤ්ඤිත**න්ති යං යථාවුත්තදුච්චරිතෙහි අඤ්ඤං රාගදොසාදිසඞ්කිලෙසදොසෙහි සහප්පවත්තං අකුසලං; තඤ්චාපි හිත්වා. **අප්පමාණ**න්ති සක්කච්චං උළාරං බහුක්ඛත්තුඤ්ච **කරණ**[2]වසෙන පමාණරහිතං. **නිරූපධි**න්ති කිලෙසොපධිරහිතං සුවිසුද්ධං නිම්මලං. එවං අච්චන්තමෙව අපායචාරපිධායකකම්මං දස්සෙත්වා ඉදානි සග්ගසම්පත්තිනිබ්බත්තකකම්මං දස්සෙතුං **තතො ඔපධික**න්ති ආදි වුත්තං.

ඔපධිකන්ති උපධිවෙපක්කං අත්තභාවසම්පත්තියා චෙව භොගසම්පත්තියා ච නිබ්බත්තකං පුඤ්ඤං කත්වා. කථං? **දානෙනා**ති දානං; ඉතරෙහි ඉතරං වුත්තං. **දානෙනා**ති වා අභයදානං වුත්තං, න ආමිසදානමෙවාති සීලස්සාපි සඞ්ගහො දට්ඨබ්බො. යස්මා පනෙතෙ[3] දෙවා අසුරකායහානිං දෙවකායපාරිපූරිමෙව ඉච්ඡන්ති. තස්මා තස්සා උපායං දස්සෙන්තා:- **අඤ්ඤෙපි මච්චෙ සද්ධම්මෙ බ්‍රහ්මචරියෙ නිවෙසයා**ති ධම්මදානෙ නියොජෙන්ති. **යදා විදූ**ති යස්මිං කාලෙ **චවන්තං** ජානෙය්‍යුං, තදා ඉමාය යථාවුත්තාය අනුකම්පාය දුක්ඛාපනයනකාමතාය **දෙව** ඉමෙ දෙවකායෙ **පුනප්පුනං** උප්පජ්ජනවසෙන **එහි** ආගච්ඡාහීති ච **අනුමොදෙන්ති**.

දෙවාචවනසුත්තවණ්ණනා.

පට්ඨානසුත්තෙ:- **සුඛානී**ති සුඛනිමිත්තානි. **පත්ථයමානො**ති ඉච්ඡමානො ආකඞ්ඛමානො. **සීල**න්ති ගහට්ඨො ගහට්ඨසීලං, පබ්බජිතො චතුපාරිසුද්ධිසීලං. **රක්ඛෙය්‍යා**ති සමාදියිත්වා අවීතික්කමන්තො සම්මදෙව ගොපෙය්‍ය. **පසංසා මෙ ආගච්ඡතූ**ති කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො ආගච්ඡතු. සීලවතො හි ගහට්ඨස්ස තාව "අසුකකුලස්ස පුත්තො සීලවා කල්‍යාණධම්මො සද්ධො පසන්නො දායකො කාරකො"ති ආදිනා පරිසමජ්ඣෙ කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡති; පබ්බජිතස්ස "අසුකො නාම භික්ඛු සීලවා වත්තසම්පන්නො සොරතො සුඛසංවාසො සගාරවො සප්පතිස්සො"ති ආදිනා. **භොගා මෙ උප්පජ්ජන්තූ**ති එත්ථ සීලවතො ගහට්ඨස්ස සුවණ්ණරජතමණිආදයො භොගා අනුප්පන්නාපි උප්පජ්ජන්ති. උප්පන්නාපි රාජදණ්ඩාදීහි විනාසං න පාපුණන්ති. දානස්ස මහප්ඵලතං ආකඞ්ඛමානා දායකා සීලසම්පන්නස්ස පබ්බජිතස්ස

---

1. පරමත්ථතො-මු: II. 2. ධාරණ-ලි: III. 3. පන තෙ-කත්ථචි.

දානං දෙන්ති. තෙනස්ස සීලසම්පන්නස්ස පබ්බජිතස්ස චතුපච්චය සඞ්ඛාතා භොගා උප්පජ්ජන්ති. **කායස්ස භෙදා**ති උපාදින්නක්ඛන්ධපරිච්චාගා; ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදා වා. **පරම්මරණා**ති චුතිතො උද්ධං. **ඉමානි ඛො**-පෙ-**රක්ඛෙය්‍යා**ති ඉමානි පසංසාභොගසුගතිසඞ්ඛාතානි තීණි සුඛකාරණානි සීලස්ස ආනිසංසභූතානියෙව, සීලං නිස්සාය පවත්තන්ති. තස්මා තානි පත්ථයමානො තෙසං කාරණභූතං සීලමෙව රක්ඛෙය්‍ය. **මෙධාවී**ති මෙධාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතො. **තයො සුඛෙ** තීණි සුඛනිමිත්තානි. තස්ස සරූපං දස්සෙන්තො. **පසංස**න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ **විත්තලාභ**න්ති ධනලාභං. **පෙච්ච සග්ගෙ පමොදන**න්ති පරලොකං ගන්ත්වා නිබ්බත්තට්ඨානභූතෙ සග්ගෙ සම්පත්තිඅනුභවනවසෙන පමොදනං. **අකරොන්තොපි චෙ පාප**න්ති අත්තනා පාපං අකරොන්තො; ගරහත්ථෙන අපිසද්දෙන කරොන්තො පගෙව සඞ්කියො හොතීති දස්සෙති. **සඞ්කියො හොති පාපස්මි**න්ති සො පරෙහි "අයං පාපපුග්ගලං සෙවමානො තාදිසමෙව පාපං කරෙය්‍යා"ති පාපකම්මෙ ආසඞ්කිතබ්බො හොති. **අවණ්ණො චස්ස රූහතී**ති පාපපුග්ගලූපසෙවනෙනෙව ගරහා වා අභූතක්ඛානදොසො වා තස්ස උප්පජ්ජති. **යාදිසං කුරුතෙ මිත්ත**න්ති යාදිසං පුග්ගලං මිත්තං කරොති. **යාදිසඤ්චුපසෙවතී**ති[1] යාදිසං උපසෙවති ච භජති ච; තෙන සද්ධිං ගච්ඡතිපි නිසීදතිපි සල්ලපතිපි සාකච්ඡතිපි. **ස වෙ තාදිසකො**ති සො තෙන පුග්ගලෙන කායකම්මෙන වචීකම්මෙන මනොකම්මෙන[2] තාදිසො හොති. කස්මාති චෙ? සහවාසෙ සංවාසනිමිත්තා[3] යෙව සො තාදිසො හොතීති[4] අත්ථො. **සම්ඵුට්ඨො සම්ඵුට්ඨං පර**න්ති අත්තනො සම්ඵුට්ඨං පරං සයම්පි තස්ස කිරියානුකරණවසෙන සම්ඵුට්ඨො. **සරො දිද්ධො කලාපං'වා**ති යථා නාම සරෙ විසෙන දිද්ධො ලිත්තො සරසමූහසඞ්ඛාතං සරකලාපං **අලිත්තම්පි** අත්තනා සම්ඵුට්ඨං **උපලිම්පති**. එවං පාපෙන **උපලෙපභයා ධීරො පාපසඛා** පාපසහායො **න** භවෙය්‍ය. **පූතිමච්ඡං කුසග්ගෙනා**ති යථා පූතිභූතං මච්ඡං කුසග්ගෙන **උපනය්හති** පුටබන්ධනවසෙන බන්ධති; තස්ස තෙ කුසා අපූතිකාපි **පූති** දුග්ගන්ධමෙව **වායන්ති**. **තස්මා**ති යස්මා පාපමිත්තකල්‍යාණමිත්තසෙවනාය අයං එදිසො ආදීනවො ආනිසංසො ච; තස්මා පලාසපුටස්ස විය දුග්ගන්ධසුගන්ධවත්ථුසංසග්ගෙන අසාධුසාධුජනසන්නිස්සයෙන අත්තනො සම්පාකං දුක්ඛුද්‍රයං සුඛුද්‍රයඤ්ච ඵලනිප්ඵත්තිං[5] ඤත්වා **අසන්තෙ** පාපමිත්තෙ **න උපසෙවෙය්‍ය**; සන්තෙ සන්තදෙසෙ පසත්ථෙ වා **පණ්ඩිතො සෙවෙය්‍ය**.

ඉති භගවා පඨමගාථාය සීලකාරණානි සුඛනිමිත්තානි දස්සෙත්වා තතො පරාහි පඤ්චහි පාපමිත්තූපසෙවනකාරණස්ස අවණ්ණසඞ්ඛාතස්ස පසංසාය[6] පටිපක්ඛස්ස පරිවජ්ජනෙන සද්ධිං

1. යාදිසමූපසෙවතීති-කත්ථචි. 3. නිමිත්තෙන-කත්ථචි. 5. නිබ්බත්තිං-ලිඃ III.
2. කායකම්මෙන මනොකම්මෙන-කත්ථචි. 4. හොති තස්මාති-මු. I. 6. සඞ්ඛාතස්ස-ලිඃ III.

කල්‍යාණමිත්තූපසෙවනෙන පසංසාසුඛස්ස ආගමනං දස්සෙත්වා ඔසාන ගාථාය තිණ්ණම්පි සුඛානං ආගමනකාරණෙන සද්ධිං ඔසානසුඛං දස්සෙතීති.

පට්ඨානසුත්තවණ්ණනා.

මාපුඤ්ඤභායිසුත්තෙ:- මා භික්ඛවෙ පුඤ්ඤානං භායිත්ථාති භික්ඛවෙ දීඝරත්තං කායවචීසංයමො, වත්තපටිවත්තපූරණං, එකාසනං, එකසෙය්‍යා[1] ඉන්ද්‍රියදමො, ධුතධම්මෙහි චිත්තස්ස නිග්ගහො, සතිසම්පජඤ්ඤං, කම්මට්ඨානානුයොගවසෙන විරියාරම්භොති එවමාදීනි යානි භික්ඛූනා නිරන්තරං පවත්තෙතබ්බානි පුඤ්ඤානි; තෙහි මා භායිත්ථ, මා භයං සන්තාසං ආපජ්ජිත්ථ. නිස්සක්කෙ චෙතං සාමිවචනං. ඉදානි තතො අභායිතබ්බභාවෙ කාරණං දස්සෙන්තො "**සුඛස්සෙතං**"න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ **කන්තස්සාති**[2] ඉට්ඨවිපාකස්ස කමනීයතො මනස්මිඤ්ච කමනතො කන්තස්ස. ඉදානි අත්තනො සුනෙත්තකාලෙ කතෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දීඝරත්තං පච්චනුභූතං භවන්තරපටිච්ඡන්නං උළාරතමං පුඤ්ඤවිපාකං උද්ධරිත්වා තමත්ථං පාකටං කරොන්තො **අභිජානාමි ඛො පනාහ**න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ **මෙත්තචිත්ත**න්ති මෙත්තාසහගතචිත්තසීසෙන සමාධි වුත්තො. **භාවෙත්වාති** උප්පාදෙත්වා චෙව වඩ්ඪෙත්වා ච. **සත්ත සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙති** සත්ත මහාකප්පෙ. සංවට්ටවිවට්ටග්ගහණෙනෙව හි සංවට්ටට්ඨායි-විවට්ටට්ඨායිනොපි සඞ්ගහිතා. **ඉමං ලොක**න්ති කාමලොකං. **සංවට්ටමානෙ සුද**න්ති විනස්සමානෙ. **සුද**න්ති නිපාතමත්තං. **කප්පෙති** එත්ථ කප්පසීසෙන ලොකො වුත්තො. **ආභස්සරූපගො හොමීති** පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන ආභස්සරබ්‍රහ්ම[3] ලොකං උපගච්ඡාමි. **විවට්ටමානෙති** සණ්ඨහමානෙ ජායමානෙ. **සුඤ්ඤ**න්ති කස්සචි සත්තස්ස තත්ථ නිබ්බත්තස්ස අභාවතො සුඤ්ඤං. **බ්‍රහ්මාති** කාමාවචරසත්තෙහි සෙට්ඨට්ඨෙන තථා තථා බ්‍රූහිතගුණතාය බ්‍රහ්මවිහාරතො නිබ්බත්තට්ඨෙන ච බ්‍රහ්මා. බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජබ්‍රහ්මපුරොහිතෙහි මහන්තො බ්‍රහ්මාති[4] **මහාබ්‍රහ්මා**. තතො එව තෙ අභිභවිත්වා ඨිතත්තා=**අභිභූ**. තෙහි කෙනචි ගුණෙන න අභිභූතොති=**අනභිභූතො**. **අඤ්ඤදත්ථූති** එකංසවචනෙ නිපාතො. **දසොති** දස්සනසීලො. අභිඤ්ඤාඤාණෙන පස්සිතබ්බං පස්සාමීති අත්ථො. සො හි අතීතානාගතපච්චුප්පන්නානං දස්සනසමත්ථො. **වසවත්තීති** සෙසබ්‍රහ්මානං ඉද්ධිපාදභාවනාබලෙන අත්තනො චිත්තඤ්ච මම වසෙ පවත්තී. "හොමී"ති යොජෙතබ්බං.

තදා කිර බොධිසත්තො අට්ඨසමාපත්තිලාභීපි සමානො සත්තහිතං අත්තනො ච පාරමීපූරණං ඔලොකෙන්තො තාසු එව තීසු ඣානභූමීසු නිකන්තිං උප්පාදෙත්වා මෙත්තාබ්‍රහ්මවිහාරවසෙන අපරාපරං සංසරි.

1, සෙය්‍යං-ඛුසු. 2. සුඛස්සාති-කාළුවි, 3. දෙව-ලි: I, 4: මහන්තතාවාති-ලි. III, & මු

තෙන වුත්තං "සත්ත වස්සානි–පෙ–වසවත්තී"ති. එවං භගවා රූපාවචර පුඤ්ඤස්ස විපාකමහත්තං පකාසෙත්වා ඉදානි කාමාවචරපුඤ්ඤස්සාපි තං දස්සෙන්තො **ඡත්තිංසක්ඛත්තු**න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ **සක්කො අහොසි**න්ති ඡත්තිංස වාරෙ අඤ්ඤත්ථ අනුප්පජ්ජිත්වා නිරන්තරං සක්කො අහොසිං. චතූහි අච්ඡරියධම්මෙහි චතූහි ච[1] සඞ්ගහවත්ථූහි ලොකං රඤ්ජෙතීති=**රාජා**. චක්කරතනං වත්තෙති, චතූහි සම්පත්තිචක්කෙහි ච වත්තති, තෙහි ච පරං වත්තෙති, පරහිතාය ච ඉරියාපථචක්කානං වත්තො එතස්මිං අත්ථීති=**චක්කවත්තී**. ධම්මෙන චරතීති=**ධම්මිකො**. ඤායෙන සමෙන වත්තතීති අත්ථො. ධම්මෙනෙව රජ්ජං ලභිත්වා රාජා හොතීති=**ධම්මරාජා**. පරහිතධම්මකාරණෙන වා ධම්මිකො; අත්තහිතධම්මකරණෙන[2] ධම්මරාජා. චාතුරන්තාය චතුසමුද්දන්තාය චතුබ්බිධදීපවිභූසිතාය ච පථවියා ඉස්සරොති=**චාතුරන්තො**. අජ්ඣත්තකොපාදිපච්චත්ථිකෙ බහිද්ධා ච සබ්බරාජානො අදණ්ඩෙන අසත්ථෙන විජෙසීති=**විජිතාවී**. ජනපදෙ ථාවරභාවං පත්තො, න සක්කා කෙනචි තතො චාලෙතුං, ජනපදො[3] වා තම්හි ථාවරියං පත්තොති= **ජනපදත්ථාවරියප්පත්තො**. චක්කරතනාදීහි සත්තහි රතනෙහි සමුපෙතොති=**සත්තරතනසමන්නාගතො**.

තෙසු හි රාජා චක්කවත්තී චක්කරතනෙන අජිතං ජිනාති. හත්ථිඅස්සරතනෙහි විජිතෙ සුඛෙන අනුවිචරති. පරිණායකරතනෙන විජිතමනුරක්ඛති. සෙසෙහි උපභොගසුඛං අනුභවති. පුරිමානි තීණි අදොසකුසලමූලජනිතකම්මානුභාවෙන සම්පජ්ජන්ති; මජ්ඣිමානි අලොභකුසලමූලජනිතකම්මානුභාවෙන; පච්ඡිමං පරිණායකරතනං අමොහකුසලජනිතකම්මානුභාවෙනාති වෙදිතබ්බං. **පදෙසරජ්ජස්සා**ති ඛුද්දකරජ්ජස්ස. **එතදහොසී**ති අත්තනො සම්පත්තියො පච්චවෙක්ඛන්තස්ස පච්ඡිමෙ චක්කවත්තිකාලෙ එතං "කිස්ස නු ඛො මෙ ඉදං කම්මස්ස ඵල"න්ති ආදිකං අහොසි. සබ්බත්ථකමෙව[4] තස්මිං තස්මිම්පි භවෙ එතං අහොසි යෙව. තත්ථායං චක්කවත්තිකාලවසෙන යොජනා. **එවං මහිද්ධිකො**ති මණිරතනහත්ථිරතනාදිපමුඛාය කොසවාහනසම්පත්තියා ජනපදත්ථාවරියප්පත්තියා ච එවං මහිද්ධිකො. **එවං මහානුභාවො**ති චක්කරතනාදිසමන්නාගමෙන කස්සචිපි පීළං අකරොන්තොව සබ්බරාජූහි සිරසා සම්පටිච්ඡිතසාසනවෙහාසගමනාදීහි එවං මහානුභාවො. **දමස්සා**ති චක්ඛාදිඉන්ද්‍රියදමනස්ස චෙව රාගාදිකිලෙසදමනස්ස ච. **සංයමස්සා**ති කායවචීසංයමස්ස. තත්ථ යං සමාධාන[5]වසෙන රාගාදිකිලෙසදමනං භාවනාමයං පුඤ්ඤං; තං මෙත්තාබ්‍රහ්මවිහාරභූතං ඉධාධිප්පෙතං. තස්මිඤ්ච උපචාරප්පණාභෙදෙන දුවිධෙ: යං අප්පණාපත්තං, තෙනස්ස යථාවුත්තාසු වීසු ඨානභූමීසු උප්පත්ති අහොසි. ඉතරෙන තිවිධෙනපි යථාරහං සක්කචක්කවත්තිආදිභාවොති වෙදිතබ්බං.

1. චතූහි-බහුසු.
2. කාරණෙන-කත්ථචි.
3. ජනපදෙ-කත්ථචි.
4. සබ්බත්ථ තමෙව-මු:II.
5. සමාදාන-බහුසු.

පුඤ්ඤමෙව සො සික්ඛෙය්‍යාති යො අත්ථකාමො කුලපුත්තො, සො තිවිධං පුඤ්ඤමෙව සික්ඛෙය්‍ය; අකතං වා කරෙය්‍ය; කතං වා භීයොභාවාය පරිපූරෙය්‍ය. **ආයතග්ගන්**ති විපුලඵලතාය උළාරඵලතාය ආයතග්ගං. පියමනාපඵලතාය වා ආයති උත්තමන්ති=**ආයතග්ගං**. **භාවයෙ**ති අත්තනො සන්තානෙ උප්පාදෙය්‍ය වඩ්ඪෙය්‍ය. **එතෙ ධම්මෙ**ති දානාදිකෙ සුචරිතධම්මෙ. **සුඛසමුද්දයෙ**ති සුඛානිසංසෙ. **අබ්‍යාපජ්ඣං සුඛං ලොක**න්ති කාමච්ඡන්දාදිබ්‍යාබාධවිරහිතත්තා අබ්‍යාපජ්ඣං; නිද්දුක්ඛං. පරපීළාභාවෙ පන වත්තබ්බං නත්ථි. ඣානසමාපත්තිවසෙන සුඛබහුලත්තා සුඛඤ්ච බ්‍රහ්මලොකං; ඉතරපුඤ්ඤානං වසෙන ච තදඤ්ඤසම්පත්තිභවසඞ්ඛාතං සුඛං ලොකං **පණ්ඩිතො උපපජ්ජති** උපෙති.

මාපුඤ්ඤභායිසුත්තවණ්ණනා.

අප්පමාදසුත්තෙ:- **භාවිතො**ති උප්පාදිතො වඩ්ඪිතො ච. **බහුලීකතො**ති පුනප්පුනං කතො. **අත්ථෙ**ති හිතෙ. තං හි අරණීයතො උපගන්තබ්බතො අත්ථොති වුච්චති. **සමධිගය්හ තිට්ඨතී**ති සම්මා පරිග්ගහෙත්වා අවිජහිත්වා පවත්තති. **අප්පමාදෙ**ති එත්ථ අප්පමාදො පමාදපටිපක්ඛතො වෙදිතබ්බො. සො පනෙස පමාදො නාම පමජ්ජනාකාරො. වුත්තං හෙතං:- “තත්ථ කතමො පමාදො? කායදුච්චරිතෙ වා වචීදුච්චරිතෙ වා මනොදුච්චරිතෙ වා පඤ්චසු වා කාමගුණෙසු චිත්තස්ස වොස්සග්ගො වොස්සග්ගානුප්පදානං; කුසලානං වා ධම්මානං භාවනාය අසක්කච්චකිරියතා අසාතච්චකිරියතා අනිට්ඨිතකිරියතා ඔලීනවුත්තිතා නික්ඛිත්තඡන්දතා නික්ඛිත්තධුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අබහුලීකම්මං; යො එවරූපො පමාදො පමජ්ජනා පමජ්ජිතත්තං අයං වුච්චති පමාදො”ති. තබ්බිපරියායතො අප්පමාදො වෙදිතබ්බො. අත්ථතො හි සො සතියා අවිප්පවාසො; නිච්චං උපට්ඨිතාය සතියා චෙතං නාමං. අපරෙ පන සතිසම්පජඤ්ඤයොගෙන පවත්තා චත්තාරො අරූපිනො ඛන්ධා අප්පමාදොති වදන්ති. කථම්පනායං අප්පමාදො භාවෙතබ්බොති? න අප්පමාදභාවනා නාම විසුං එකා භාවනා අත්ථි. යා කාචි පුඤ්ඤකිරියා කුසලකිරියා සබ්බා නා අප්පමාදභාවනාත්වෙව වෙදිතබ්බාති. විසෙසතො පන විවට්ටූපනිස්සයසරණගමනං කායිකවාචසිකසංවරඤ්ච උපාදාය සබ්බා සීලභාවනා සබ්බා සමාධිභාවනා සබ්බා පඤ්ඤාභාවනාති සබ්බා කුසලභාවනා අප්පමාදභාවනාති වෙදිතබ්බා.

අප්පමාදෙති හිදං මහන්තං අත්ථං දීපෙති; මහන්තං අත්ථං පරිග්ගහෙත්වා තිට්ඨති; සකලම්පි තෙපිටකං බුද්ධවචනං ආහරිත්වා අප්පමාදපදස්ස අත්ථං කථෙන්තො ධම්මකථිකො අතිත්ථෙන පක්ඛන්නොති[1] න වත්තබ්බො. කස්මා? අප්පමාදපදස්ස මහන්තභාවතො. තථා හි

---

1. පක්කන්තොති=පක්ඛන්තොති.-කෙවි.

සම්මාසම්බුද්ධො පරිනිබ්බාණසමයෙ අභිසම්බොධිතො පට්ඨාය පඤ්චචත්තාලීසවස්සෙසු අත්තනා භාසිතං ධම්මං එකෙන පදෙන සඞ්ගහෙත්වා දස්සෙන්තො "අප්පමාදෙන සම්පාදෙථා"ති භික්ඛූනං ඔවාදමදාසි. **අප්පමාදං පසංසන්තීති** දානාදිපුඤ්ඤකිරියාසු **අප්පමාදං** අප්පමජ්ජනං **පණ්ඩිතා** බුද්ධාදයො **පසංසන්ති** වණ්ණෙන්ති. කස්මා? යස්මා **අප්පමත්තො උභො අත්ථෙ අධිගණ්හාති පණ්ඩිතො**. කෙ පන තෙ උභො අත්ථාති. ? **දිට්ඨෙව ධම්මෙ යො අත්ථො යො ච අත්ථො සම්පරායිකොති** එවමෙත්ථ යොජනා.

කො පනෙස දිට්ඨධම්මිකො නාම අත්ථො? කො සම්පරායිකත්ථො?ති. යං ඉධ ලොකසුඛං, යඤ්ච ඉධ ලොකසුඛාවහං; අයං දිට්ඨධම්මිකො අත්ථො. සෙය්‍යථීදං? ගහට්ඨානං යං කිඤ්චි විත්තූපකරණං, අනාකුලකම්මන්තතා, ආරොග්‍යසංවිධානං, යොග[1]විහිතානි සිප්පායතනවිජ්ජට්ඨානානි, සඞ්ගහිතපරිජනතාති එවමාදි. පබ්බජිතානං පන යෙ ඉමෙ ජීවිතපරික්ඛාරා චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරා; තෙසං අකිච්ඡලාභො, තත්ථ ච සඞ්ඛාය පටිසෙවනා, සඞ්ඛාය පරිවජ්ජනා, වත්ථුවිසදකිරියතා, අප්පිච්ඡතා, සන්තුට්ඨිතා, පවිවෙකතා, අසංසට්ඨතාති එවමාදි. සම්පරායිකත්ථො නාම: උභයෙසම්පි ධම්මචරියාව. පතිරූපදෙසවාසසප්පුරිසූපනිස්සයසද්ධම්මසවණයොනිසොමනසිකාරාදයො පන උභයෙසං අත්ථානං සාධාරණාති වෙදිතබ්බා. **අත්ථාභිසමයාති** දුවිධස්ස අත්ථස්ස හිතස්ස පටිලාභා; පරමත්ථස්ස නිබ්බාණස්සාපි සඞ්ගහො වෙදිතබ්බො.

අප්පමාදසුත්තවණ්ණනා.

සතුල්ලපකායිකසුත්තෙ :- **සතුල්ලපකායිකා**ති සතං ධම්මං සමාදානවසෙන උල්ලපෙත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තාති=**සතුල්ලපකායිකා**. තත්‍රිදං වත්ථු :- සම්බහුලා කිර සමුද්දවාණිජා නාවාය සමුද්දං පක්ඛන්දිංසු. තෙසං ඛිත්තසරවෙගෙන ගච්ඡන්තියා නාවාය සත්තමෙ දිවසෙ සමුද්දමජ්ඣෙ මහන්තං උප්පාතිකං පාතුභූතං. මහාඌමියො උට්ඨහිත්වා නාවං උදකස්ස පූරෙන්ති. නාවාය නිමුජ්ජමානාය මහාජනො අත්තනො අත්තනො දෙවතානං නාමානි ගහෙත්වා ආයාචනාදීනි කරොන්තො පරිදෙවි. තෙසං මජ්ඣෙ එකො පුරිසො "අත්ථි නුඛො මෙ එවරූපෙ භයෙ පතිට්ඨා?"ති ආවජ්ජෙන්තො අත්තනො පරිසුද්ධානි සරණානි චෙව සීලානි ච දිස්වා යොගී විය පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි. තමෙනං ඉතරෙ අභයකාරණං පුච්ඡිංසු. සො "අම්භො[2]! අහං නාවං අභිරූහණදිවසෙ භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං දත්වා සරණානි චෙව සීලානි ච අග්ගහෙසිං. තෙන මෙ භයං නත්ථී"ති කථෙසි. කිම්පන සාමි! එතානි අඤ්ඤෙසම්පි වට්ටන්තීති? ආම වට්ටන්ති. තෙන හි "අම්හාකම්පි දෙථා"ති සො තෙසං සත්ත කොට්ඨාසෙ කත්වා පඤ්ච සීලානි අදාසි. තෙසු

---

1. භොග-බහුසු. 2. ආම භො-කත්ථචි. තෙසං කථෙසි. අම්භො අහං-සංයුත්තට්ඨකථා.

පඨමං සත්තං ගොප්ඵකමත්තෙන උදකෙ ඨිතං අග්ගහෙසි. දුතියං ජාණුමත්තෙන; තතියං කටිමත්තෙන, චතුත්ථං නාභිමත්තෙන, පඤ්චමං ථනමත්තෙන, ඡට්ඨං ගලප්පමාණෙ, සත්තමං මුඛෙන[1] ලොණොදකෙ පවිසන්තෙ අග්ගහෙසි. සො සීලානි දත්වා "අඤ්ඤං තුම්හාකං පටිසරණං නාම නත්ථි. සීලමෙව ආවජ්ජථා"ති උග්ඝොසෙසි. තානිපි සත්ත සතානි තත්ථ කාලං කත්වා ආසන්නකාලෙ ගහිතසීලං නිස්සාය තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තිංසු. තෙසං කටාවසෙනෙව විමානානි නිබ්බත්තිංසු. සබ්බෙසං මජ්ඣෙ ආචරියස්ස යොජනසතිකං සුවණ්ණවිමානං නිබ්බත්ති. අවසෙසානි තස්ස පරිවාරානි හුත්වා. සබ්බහෙට්ඨිමං ද්වාදසයොජනිකං අහොසි. තෙ නිබ්බත්තක්ඛණෙයෙව කම්මං ආවජ්ජන්තා ආචරියං නිස්සාය සම්පත්තිලාභං ඤත්වා "ගච්ඡාම තාව දසබලස්ස සන්තිකෙ අම්හාකං ආචරියස්ස වණ්ණං කථෙස්සාමා"ති මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ භගවන්තං උපසඞ්කමිංසු. තාසු ඡ දෙවතා ආචරියස්ස වණ්ණභණනත්ථං එකෙකං ගාථං භාසිංසු.

තත්ථ **සබ්භිරෙවා**ති සප්පුරිසෙහෙව. **සමාසෙථා**ති සහ නිසීදෙය්‍ය. දෙසනාසීසමෙවෙතං සබ්බිරියාපථෙ සබ්භිරෙව සහ කප්පෙය්‍යාති අත්ථො. **කුබ්බෙථා**ති කරෙය්‍ය. **සන්ථව**න්ති මිත්තසන්ථවං. තණ්හාසන්ථවො පන කෙනචි සද්ධිං න කාතබ්බො. **සත**න්ති බුද්ධාදීනං. **සද්ධම්ම**න්ති පඤ්චසීලදසසීලචතුසතිපට්ඨානාදිභෙදං සද්ධම්මං. ඉධ පන සීලං අධිප්පෙතං. **සෙය්‍යො**ති වුඩ්ඪි. **න පාපියො**ති ලාමකං කිඤ්චි න හොති. **නාඤ්ඤතො**ති වාලිකාදීහි තෙලාදීනි විය අඤ්ඤතො පඤ්ඤා නාම න ලබ්භති. තිලාදීහි පන තෙලාදීනි විය සතං ධම්මං ඤත්වා පණ්ඩිතමෙව සෙවන්තො භජන්තො ලභති. **සොකමජ්ඣෙ**ති සොකවත්ථූනං සොකානුගතානං වා සත්තානං මජ්ඣගතො **න සොචති**; බන්ධුලමල්ලසෙනාපතිනො මල්ලිකා උපාසිකා විය. **ඤාතිමජ්ඣෙ විරොචතී**ති ඤාතිගණමජ්ඣෙ සඞ්කිච්චත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරික **අධිමුත්තක**සාමණෙරො විය සොභති.

සො කිර ථෙරස්ස භාගිනෙය්‍යො. ථෙරෙන මහල්ලකොපි "ගච්ඡ වස්සානි පුච්ඡිත්වා එහි. උපසම්පාදෙස්සාමි ත"න්ති වුත්තො "සාධූ"ති පත්තචීවරමාදාය චොරාටවියා ඔරභාගෙ භගිනීගාමං පිණ්ඩාය ගතො. භගිනී තං දිස්වා ගෙහෙ භොජෙසි. සො කතභත්තකිච්චො වස්සානි පුච්ඡි. සා "අහං න ජානාමි, මාතා මෙ ජානාතී"ති ආහ. සො "තිට්ඨථ තුම්හෙ; අහං මාතුසන්තිකං ගමිස්සාමී"ති අටවිං ඔතිණ්ණො. තමෙතං දූරතොව චොරපුරිසො දිස්වා චොරානං ආරොචෙසි. චොරා තං ගහෙත්වා: එකච්චෙ "මාරෙම න"න්ති ආහංසු. එකච්චෙ 'විස්සජ්ජෙමා'ති. සාමණෙරො චින්තෙසි: "අහං සෙඛො අකතකරණීයො; ඉමෙහි සද්ධිං මන්තෙත්වා සොත්ථිමත්තානං කරිස්සාමී"ති. චොරජෙට්ඨකං ආමන්තෙත්වා "උපමන්තෙ ආවුසො කරිස්සාමී"ති ඉමා ගාථායො අභාසි.

1. මුඛෙ-කත්ථචි.

"අහු අතීතමද්ධානං අරඤ්ඤස්මිං බ්‍රහාවනෙ,
ජෙසො කුටානි ඔබ්ධිත්වා කප්පකං අවධී තදා.

කප්පකඤ්ච මතං දිස්වා උබ්බිග්ගා මිගපක්ඛිනො,
එකරත්තිං අපක්කාමුං අකිච්චං වත්තතෙ ඉධ.

තථෙව සමණං හන්ත්වා අභිමුත්තං අකිඤ්චනං,
අද්ධිකා නාගමිස්සන්ති ධනජානි භවිස්සතී"ති.

"සච්චං බො සමණො ආහ අභිමුත්තො අකිඤ්චනො,
අද්ධිකා නාගමිස්සන්ති ධනජානි භවිස්සතී"ති.

සචෙ පටිපථෙ දිස්වා නාරොචෙස්සසි කස්සචි,
තව සච්චානුරක්ඛන්තො ගච්ඡ භන්තෙ යථාසුඛ"න්ති.

සො තෙහි විස්සජ්ජිතො ගච්ඡන්තො ඤාතයොපි දිස්වා තෙසම්පි නාරොචෙසි. අථ තෙ අනුපපන්නෙ චොරා ගහෙත්වා විහෙඨයිංසු. උරම්පහරිත්වා පරිදෙවමානඤ්චස්ස මාතරං චොරා එතදවොචුං:-

"කිනෙන භොති! අභිමුත්තො උදරෙ වසීති භාසසි?
පුට්ඨා මෙ අම්ම අක්ඛාහි කථං ජානෙමු තං මය"න්ති

"අභිමුත්තස්ස අහං මාතා අයඤ්ච ජනකො පිතා,
භගිනී භාතරො චාපි සබ්බෙව ඉධ ඤාතයො,
අකිච්චකාරී අභිමුත්තො යං දිස්වා න නිවාරයෙ."

"එතං බො වත්තං සමණානං අරියානං ධම්මජීවිනං,
සච්චවාදී අභිමුත්තො යං දිස්වා න නිවාරයෙ.

අභිමුත්තස්ස සුචිණ්ණෙන සච්චවාදිස්ස භික්ඛුනො,
සබ්බෙව අභයං පත්තා සොත්ථිං ගච්ඡන්තු ඤාතයො"ති.

එවං තෙ චොරෙහි විස්සජ්ජිතා ගන්ත්වා අභිමුත්තං ආහංසු:-

"තව තාත සුචිණ්ණෙන සච්චවාදිස්ස භික්ඛුනො,
සබ්බෙව අභයං පත්තා සොත්ථිං පච්චාගමම්හසෙ"ති.

තෙපි පඤ්චසතා චොරා පසාදං ආපජ්ජිත්වා අභිමුත්තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. සො තෙ ආදාය ආචරියුපජ්ඣායස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පඨමං උපසම්පන්නො; පච්ඡා තෙ අත්තනො අන්තෙවාසිකෙ කත්වා උපසම්පාදෙසි. තෙ තස්සොවාදෙ ඨත්වා සබ්බෙව අරහත්තං පාපුණිංසු. **සාතතන්ති** සතතං චිරං තිට්ඨන්ති; සුඛං වා තිට්ඨන්තීති වදන්ති. **සබ්බාසං වොති** සබ්බෙසං තුම්හාකං. **පරියායෙනාති** කාරණෙන. **සබ්බදුක්ඛා පමුච්චතීති** න කෙවලං තුම්හෙහි වුත්තො සෙය්‍යාදි පකාරමත්තොව තිට්ඨති; සකලසමා පන වට්ටදුක්ඛාපි මුච්චතීති.

පඨමසතුල්ලපකායිකසුත්තවණ්ණනා.

දුතියසතුල්ලපකායිකසුත්තෙ:- **මච්ඡෙරා ච පමාදා ච**ාති එත්ථ යො "ඉමං මෙ දෙන්තස්ස පරික්ඛයං ගමිස්සති; මය්හං වා ඝරෙ මානුසකානං වා න භවිස්සතී"ති න දෙති; අයං අත්තසම්පත්තිනිගූහනලක්ඛණෙන මච්ඡරියෙන න දෙති නාම. යො ඛිඩ්ඩාදිපසුතත්තා 'දානං දාතබ්බ'න්ති චිත්තම්පි න උප්පාදෙති; අයං සතිවිප්පවාසලක්ඛණෙන පමාදෙන න දෙති නාම. **එවං දානං න දීයතී**ති එවමෙතං යසදායකං සිරිදායකං සම්පත්තිදායකං දානං න දීයතීති අදානකාරණං කථෙසි. **පුඤ්ඤමාකඞ්ඛමානෙනා**ති පුබ්බචෙතනාදිභෙදං පුඤ්ඤං ඉච්ඡමානෙන. **දෙය්‍යං හොති විජානතා**ති "අත්ථි දානස්ස ඵල"න්ති ජානන්තෙන දාතබ්බමෙව. **යස්සෙව භීතො**ති යතො ජිඝච්ඡාපිපාසාසඞ්ඛාතභයතො භීතො. **තදෙවා'දදතො භය**න්ති තදෙව ජිඝච්ඡාපිපාසාසඞ්ඛාතං භයං අදදතො ආගතං හොති. **යස්ස භායති මච්ඡරී**ති යාය ජිඝච්ඡාය ච පිපාසාය ච මච්ඡරී භායති; සා **ජිඝච්ඡා ච පිපාසා ච තං යෙව බාලං** ඉධලොකපරලොකෙසු **ඵුසති** අනුබන්ධති න විජහති. **විනෙය්‍යා**ති විනෙත්වා. **දජ්ජා දානං මලාභිභූ**ති මච්ඡෙරමලං අභිභවිත්වා දානං දදෙය්‍ය. **තෙ මතෙසු න මීයන්තී**ති තෙ දානසීලා අදානසීලෙසු මතෙසු[1] න මීයන්ති. යථා හි මතො සම්පරිවාරෙත්වා ඨපිතෙ බහුම්හිපි අන්නපානාදිම්හි "ඉදං ඉමස්ස හොතු, ඉදං ඉමස්සා"ති උට්ඨහිත්වා සංවිභාගං න කරොති; එවං අදානසීලොපි. මතස්ස ච අදානසීලස්ස ච භොගා සමසමා නාම හොන්ති. තෙ දානසීලා පන එවරූපෙසු මතෙසු න මීයන්තීති අත්ථො. **පන්ථානං'ව සහබ්බජ**න්ති යථා පන්ථානං කන්තාරමග්ගං සහ වජන්තානං සහ වජන්තා පථිකා **අප්පස්මිං** පාථෙය්‍යෙ විභාගං කත්වා **පවෙච්ඡන්ති** දදන්ති යෙව. එවමෙව යෙ අනමතග්ගං සංසාරකන්තාරං සහ වජන්තානං අප්පස්මිම්පි දෙය්‍යධම්මෙ සංවිභාගං කත්වා දදන්තියෙව; තෙ මතෙසු න මීයන්ති. **එස ධම්මො සනන්තනො**ති එස පොරාණකො ධම්මො; සන්තානං වා පණ්ඩිතානං එස ධම්මො. **අප්පස්මෙකෙ**ති අප්පස්මිං දෙය්‍යධම්මෙ එකෙ. **බහුනෙකෙ න දිච්ඡරෙ**ති බහුනාපි භොගෙන සමන්නාගතා එකෙචෙව න දදන්ති. **සහස්සෙන සමං මිතා**ති සහස්සෙන සද්ධිං මිතා; සහස්සදානසදිසා හොති. **දුද්දදං දදමානාන**න්ති කම්මඤ්ච කම්මඵලඤ්ච සද්දහිත්වා දදමානානං පණ්ඩිතානං සප්පුරිසානං දානං සද්ධාවිරහිතෙහි මච්ඡෙරමලාදිදොසවසිකෙහි අපණ්ඩිතෙහි **දුද්දදං** දුක්ඛෙන කිච්ඡෙන දාතබ්බං; න සක්කා දාතුන්ති අධිප්පායො. අථවා දානං නාමෙතං අසප්පුරිසෙහි **දුද්දදං** කුච්ඡිතං කත්වා දින්නං. අසප්පුරිසො හි අසක්කච්චං අනපචිතිං[2] කත්වා වම්මිකෙ උරගං පක්ඛිපන්තො විය යං වා තං වා දෙති. **කම්ම කුබ්බත**න්ති දානසීලාදිපුඤ්ඤකම්මං කුබ්බන්තානං. **සතං ධම්මො දුරන්නයො**ති සප්පුරිසානං දසකුසලකම්මපථධම්මො අසප්පුරිසෙහි දුරනුගමනො

1. මරන්තෙසු-බහූසු. 2. අනපවිඩං-කාළවි.

දුප්පූරෙ. **නානා හොති ඉතො ගතී**ති ඉතො මනුස්සත්තභාවතො අභිසම්පරායො නානා හොති. කථන්ති ආහ: 'අසන්තො නිරයං යන්ති"ති ආදි.

ධම්මං චරෙති දසකුසලකම්මපථධම්මං චරති. **යොපි සමුඤ්ඡකං චරෙ**ති යො අපි බලමණ්ඩලාදිසොධනපලාලපොත්ථනාදිවසෙන සම්මා උඤ්ඡකං චරති. **දදමප්පකස්මි**න්ති අප්පකස්මිං පණ්ණසාකමත්තස්මිම්පි සංවිභාගං කත්වා දදන්තො. **සතං සහස්සාන**න්ති සතක්ඛත්තුං සහස්සං සහස්සං කත්වා ගණිතානං පුරිසානං; සතසහස්සානන්ති[1] අත්ථො. **සහස්සයාගින**න්ති භික්ඛුසහස්සස්ස[2] වා යාගො; කහාපණසහස්සෙන වා නිබ්බත්තිතො යාගොති= **සහස්සයාගො**. සො එතෙසං අත්ථීති=**සහස්සයාගිනො**. එතෙන දසන්නං වා භික්ඛුකොටීනං දසන්නං වා කහාපණකොටීනං පිණ්ඩපාතො දස්සිතො[3] හොති. යෙ එත්තකං දානං දදන්ති; තෙ සහස්සයාගිනො ජනා. **කලම්පි නාග්ඝන්තී**ති කලා නාම සොළසභාගොපි සතභාගොපි සහස්සභාගොපි. ඉධ සතභාගො දස්සිතො. **තථාවිධස්සා**ති යවායං සමුඤ්ඡකං චරන්තොපි[4] දාරං පොසෙන්තොපි අප්පකස්මිං දදන්තොපි; තථාවිධස්ස. යං හෙත දළිද්දපුරිසෙන එකපටිවිංසමත්තම්පි සලාකභත්තං වා සඞ්ඝභත්තං වා දින්නං; තස්මිං සතධා විභත්තෙ ඉතරෙසං දසකොටිසහස්සදානං තතො එකකොට්ඨාසම්පි නාග්ඝති; න සම්පාපුණාතීති අධිප්පායො. එවං තථාගතෙ දානස්ස නාග්ඝං කාරෙන්තෙ සමීපෙ ඨිතා දෙවතා චින්තෙසි: "භගවා එවං මහන්තං දානං පාදෙන පවට්ටෙත්වා රතනසතිකෙ විය නරකෙ පක්ඛිපන්තො ඉදං එවං පරිත්තදානං චන්දමණ්ඩලෙ පතිට්ඨපෙන්තො[5] විය උක්ඛිපති. කථන්නු ඛො මහප්ඵලතර"න්ති ජානනත්ථං ගාථාය අජ්ඣභාසි.

යඤ්ඤොති දානං. **විපුලො**ති විපාකඵලවසෙන විපුලො. **මහග්ගතො**ති තස්සෙව වෙවචනං. **සමෙන දින්නස්සා**ති ධම්මෙන සමෙන ලභිත්වා දින්නදානස්ස. අථස්සා භගවා දානං විභජිත්වා දස්සෙන්තො "දදන්ති හෙකෙ"ති ආදිමාහ. **විසම**ෙති විසමකායවචීමනොකම්මෙ. **නිවිට්ඨා**ති පතිට්ඨිතා හුත්වා. **ඡෙත්වා**ති පොථෙත්වා. **වධිත්වා**ති මාරෙත්වා. **සොචයිත්වා**ති පරං සොකසමප්පිතං කත්වා. **අස්සුමුඛා**ති අස්සුසම්මිස්සමුඛා. පරං රොදාපෙත්වා දින්නදානං හි අස්සුමුඛදානන්ති වුච්චති. **සදණ්ඩා**ති දණ්ඩෙන තජ්ජෙත්වා පහරිත්වා දින්නදක්ඛිණා සදණ්ඩාති වුච්චති. "නාහං සම්මාසම්බුද්ධතාය මහාදානං ගහෙත්වා අප්පඵලං නාම කාතුං සක්කොමි, පරිත්තදානං වා මහප්ඵලං නාම. ඉදම්පන දානං අත්තනො උප්පත්තිපරිසුද්ධතාය එවං මහප්ඵලං නාමා"ති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො **එව**න්ති ආදිමාහ.

දුතියසතුල්ලපකායිකසුත්තවණ්ණනා.

---

1. රාසිභෙදභාවා එකවචනෙන භවිතබ්බන්ති මඤ්ඤෙ.
2. සහස්සානං-සාළ්වි.
3. පිණ්ඩපාතො-සාළ්වි
4. චරන්තොපි ධම්මං චරති-සංයුත්තට්ඨකථා.
5. පහරන්තො-මු. I. පක්ඛිපන්තො. මු. II.

ආදිත්තසුත්තෙ :- **ජරාය මරණෙන චාති** දෙසනාසීසමෙතං. රාගදොසමොහජාතිජරාමරණසොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසසඞ්ඛාතෙහි එකාදසහි අග්ගීහි සත්තලොකො ආදිත්තොව. **දානෙනාති** දානචෙතනාය. **දින්නං හොති සුනීහතන්ති** දානපුඤ්ඤචෙතනා හි දායකස්සෙව හොති, සරසාමිකස්ස විය නීහතභණ්ඩං. තෙනෙතං වුත්තං. **චොරා හරන්තීති** අදින්නෙ භොගෙ චොරාපි හරන්ති රාජානොපි. අග්ගිපි ඩහති. ඨපිතට්ඨානෙපි නස්සන්ති. **අන්තෙනාති** මරණෙන. **සරීරං සපරිග්ගහන්ති** සරීරඤ්චෙව චොරාදීනං වසෙන අවිනට්ඨභොගෙ ච. **සග්ගමුපෙතීති** වෙස්සන්තරමහාරාජාදයො විය සග්ගෙ නිබ්බත්තන්ති.

ආදිත්තසුත්තවණ්ණනා.

මච්ඡරසුත්තෙ :- **කදරියාති** ඉදං **මච්ඡරිනොති** පදස්ස වෙවචනං. මුදුකං හි මච්ඡරියන්ති වුච්චති; ථද්ධම්පන කදරියං නාම. එකච්චො හි අත්තනො වසනට්ඨානෙ හත්ථප්පසාරෙත්වාපි භික්ඛුං න වන්දති. විහාරං පවිසිත්වා පන සක්කච්චං වන්දිත්වා මධුරපටිසන්ථාරං කරොති: "භන්තෙ අම්හාකං වසනට්ඨානං නාගච්ඡථ.[1] ඝරං වා පවිසථ. සම්පන්නො පදෙසො. පටිබලො අය්‍යානං යාගුභත්තාදීහි උපට්ඨාතු"න්ති. භික්ඛූ "සද්ධො උපාසකො"ති යාගුභත්තාදීහි සඞ්ගණ්හන්ති. අථෙකො ථෙරො තස්ස ගාමං ගන්ත්වා පිණ්ඩාය චරති. සො තං දිස්වා අඤ්ඤෙන වා ගච්ඡති. ඝරං වා පවිසති. සචෙපි සම්මුඛීභාවං ආගච්ඡති. හත්ථෙන වන්දිත්වා "අය්‍යස්ස භික්ඛං දෙථ; අහං එකෙන කම්මෙන ගච්ඡාමී"ති පක්කමති. තුච්ඡපත්තොව ථෙරො නික්ඛමති; ඉදං මුදුමච්ඡරියං නාම. යො පන දායකො විය පඤ්ඤායති. එකච්චෙසු භික්ඛූසු පිණ්ඩාය පවිට්ඨෙසු "ථෙරා ඨිතා"ති වුත්තෙ "මය්හං පාදා රුජන්තී"ති ආදීනි වත්වා සිලාථම්භො විය ඛාණුකො විය ච ථද්ධො හුත්වා තිට්ඨති. සාමීචිමත්තම්පි න කරොති. ඉදං ථද්ධමච්ඡරියං නාම. ඉධ පන ථද්ධමච්ඡරියං අධිප්පෙතං.

පරිභාසකාති ඝරවාරෙ ඨිතෙ භික්ඛූ දිස්වා "කිං තුම්හෙ කසිත්වා වපිත්වා ලායිත්වා ආගතා? මයං අත්තනොපි න ලභාම; කුතො තුම්හාකං දාතබ්බං අත්ථි? සීඝං නික්ඛමථා"ති ආදීහි තජ්ජකා. **අන්තරායකරාති** දායකස්ස සග්ගන්තරායො, පටිග්ගාහකානං ලාභන්තරායො, අත්තනො උපඝාතොති ඉමෙසං අන්තරායානං කාරකා. **රතීති** පඤ්චකාමගුණරති. **ඛිඩ්ඩාති** කායිකඛිඩ්ඩාදිකා. **දිට්ඨෙව ධම්මස්ස විපාකොති** තස්මිං නිබ්බත්තට්ඨානෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ එස විපාකො. **සම්පරායො**[2] **ච දුග්ගතීති** "නිරයං යමලොකඤ්ච උපපජ්ජරෙ"ති වුත්තො සම්පරායො[2] ච දුග්ගති. **වදඤ්ඤූති** භික්ඛූ ඝරවාරෙ ඨිතා කිඤ්චාපි තුණ්හීභූතා හොන්ති; අත්ථතො පන "භික්ඛං දෙථා"ති වදන්ති නාම. තත්‍ර යෙ "මයං පචාම, ඉමෙ න පචන්ති; පචමානෙ පත්වා අලභන්තා කුහිං ලභිස්සන්තී"ති දෙය්‍යධම්මං විභජන්ති; තෙ වදඤ්ඤූ නාම. **පකාසන්තීති** විමානප්පභාය

---

1. ආගච්ඡථ-කත්ථචි. 2. සම්පරායෙ-කත්ථචි.

ජානන්ති. **පරසම්භතෙසූති** පරෙහි සම්පිණ්ඩිතෙසු. **සම්පරායො**[1] ච **සුගතීති එත්ථ සග්ගගති** එවං වුත්තො සම්පරායො[1] ච සුගති. තතො චවිත්වා පුන සම්පරායොපි සුගතියෙව හොතීති.

මච්ඡරසුත්තවණ්ණනා.

යාවජරාසුත්තෙන:– **සාධූති** භද්දකං. **සීලං යාව ජරාති** යථා මුත්තාමණිආදිආභරණානි තරුණකාලෙයෙව සොභන්ති. ජරාජිණ්ණකාලෙ තානි ධාරෙන්තො "අයං අජ්ජාපි තරුණභාවං පත්ථෙතී"ති වත්තබ්බතං ආපජ්ජති; න එවං සීලං. සීලං හි නිච්චකාලමෙව සොභති. **සද්ධා සාධු පතිට්ඨිතාති** හත්ථාලවකචිත්තගහපතිආදීනං විය ලොකියලොකුත්තරසද්ධා ච අචලෙන පතිට්ඨිතා සාධු නාම; සද්ධාමූලකානං ධම්මානං පටිලාභහෙතුතො. චිත්තීකතරතිජනනඅතුලදුල්ලභඅනොමසත්තපරිභොගට්ඨෙන **පඤ්ඤා රතනන්ති** වුත්තා. **පුඤ්ඤන්ති** පුඤ්ඤචෙතනා. සා අරූපත්තා හරිතුං න සක්කාති.[2]

යාවජරාසුත්තවණ්ණනා.

පවාසිමිත්තසුත්තෙන:– **සත්ථො පවසතො මිත්තන්ති** පවසන්තස්ස පරදෙසං ගතස්ස සද්ධිංචරො ජඞ්ඝසත්ථො වා සකටසත්ථො වා රොගෙ උප්පන්නෙ පාටඞ්කියා වා අඤ්ඤෙන වා යානෙන හරිත්වා ඛෙමන්තසම්පාපනෙන මිත්තො සහායො හොති. **සකෙ ඝරෙති** අත්තනො ගෙහෙ. යථාරූපෙ රොගෙ උප්පන්නෙ පුත්තභරියාදයො ජිගුච්ඡන්ති; මාතා පන අසුචිම්පි චන්දනං විය මඤ්ඤිත්වා පටිජග්ගති. තස්මා සකෙ ඝරෙ මාතා මිත්තං හොති. **අත්ථජාතස්සාති** උප්පන්නකිච්චස්ස, යො තං කිච්චං නිත්ථරති. සො කිච්චෙසු සහ අයනභාවෙන සහායො මිත්තො; සුරාපානාදිසහායා පන න මිත්තා. **තං මිත්තං සම්පරායිකන්ති** යානි පුඤ්ඤානි සයං කතානි, තානි සම්පරායහිතං මිත්තන්ති.

පවාසිමිත්තසුත්තවණ්ණනා.

මච්චුනාබ්භාහතසුත්තෙන:– **මච්චුනාබ්භාහතොති** මච්චුනා මොක්ඛාය අනප්පදන[3]වසෙන ඔත්ථරිත්වා මාරිතො. න හි කොචි ජාතො සත්තො මරණතො මුච්චති. **ජරාය පරිවාරිතොති** ජරාජිණ්ණභාවපාපනෙන ජරාය සමන්තතො පරික්ඛිපිත්වා ගහිතො. **තණ්හාසල්ලෙන ඔතිණ්ණොති** අන්තො තුදනදුන්නිහරණභාවෙන තණ්හාසඞ්ඛාතෙන සල්ලෙන අධොමුඛං හුත්වා පවිට්ඨො. **ඉච්ඡාධූපායිතො**[4]ති තං තං වත්ථුං පත්ථයමානාය ඉච්ඡාය **සදා** සබ්බකාලං රත්තින්දිවං ආදිත්තොති.

මච්චුනාබ්භාහතසුත්තවණ්ණනා.

---

1. සම්පරායෙ-කත්ථචි.
2. න සක්කොති-කත්ථචි.
3. අප්පදන-ඉති මෙ මති.
4. ධූමායිතො-කත්ථචි.

සඞ්ඛචිත්තසුත්තෙ:- සඞ්ඛ චිත්තාති යස්මා සද්ධො සද්ධාය මුත්තාමණිආදීනි විත්තානි සද්ධාසීලසුතචාගපඤ්ඤාහිරොත්තප්පසඞ්ඛාතානි **සත්ත අරියධනානිපි** ලභති; තිස්සොපි කුල[1]සම්පදා, ඡ කාමසග්ගෙ, නව බ්‍රහ්මලොකෙපි, පරියොසානෙ නිබ්බානසම්පත්තිම්පි ලභති. තස්මා **මණිමුත්තාදිවිත්තෙහි** සද්ධාවිත්තමෙව සෙට්ඨං. **ධම්මොති** දසකුසලකම්මපථධම්මො. **සුඛමාවහාතීති** සබ්බම්පි සාසවානාසවඅසඞ්කිලිට්ඨසුඛං ආවහති. **සාදු[2]තරන්ති** ලොණම්බිලාදීනං සබ්බරසානං වාචාසච්චමෙව මධුරතරං; යස්සානුභාවේන උදකාදීනි වසෙ වත්තෙන්ති; ජාතිජරාමරණස්ස පාරං තරන්ති.

යථාහ:-

"සච්චෙන වාචෙනුදකම්පිධායති
විසම්පි සච්චෙන හනන්ති පණ්ඩිතා,
සච්චෙන දෙවො ථනයං පවස්සති
සච්චෙ ඨිතා නිබ්බුතිං පත්ථයන්ති.
සච්චෙ ඨිතා සමණබ්‍රාහ්මණා ච[3]
තරන්ති ජාති[4]මරණස්ස පාර"න්ති.

පඤ්ඤාජීවිං ජීවිතමාහු සෙට්ඨන්ති යො පඤ්ඤාජීවී ගහට්ඨො වා කම්මට්ඨානසරණගමනසංවිභාගසීලසමාදානඋපොසථකම්මාදිගහට්ඨපටිපදං, පබ්බජිතො වා අවිප්පටිසාර[5]සීලවිසුද්ධිආදිභෙදං පබ්බජිතපටිපදං පඤ්ඤාය ආරාධෙත්වා ජීවති; තස්ස පඤ්ඤාජීවිනො ජීවිතං සෙට්ඨන්ති ආහු. තං වා පඤ්ඤාජීවිං පුග්ගලං සෙට්ඨං ජීවිතං ජීවතීති ආහුති.

සඞ්ඛචිත්තසුත්තවණ්ණනා.

රූපජීරණසුත්තෙ :- රූපං ජීරතීති රූපකායො ජරාජිණ්ණභාවං පාපුණාති. **නාමගොත්තං න ජීරතීති** අතීතබුද්ධානම්පි යාවජ්ජදිවසා නාමගොත්තං කථීයති; තස්මා න ජීරතීති වුච්චති. **උප්පථොති** සුගතිඤ්ච නිබ්බානඤ්ච ගච්ඡන්තස්ස අමග්ගො. **ලොභො ධම්මානං පරිපන්ථොති** ලොභො අනුප්පන්නස්ස උප්පාදනෙ උප්පන්නස්ස ථාවරකරණෙ පසුතස්ස අරියධම්මානං අධිගමාය **පරිපන්ථො** අන්තරායකරො, නානත්තසභාවත්තා. වුත්තං හි :-"අඤ්ඤා හි ලාභූපනිසා අඤ්ඤා නිබ්බානගාමිනී"ති. **රත්තින්දිවක්ඛයොති** රත්තිඤ්ච දිවසඤ්ච[6] ඛීයති.

වුත්තං හි :-

"අච්චයන්ති අහොරත්තා ජීවිතං උපරුජ්ඣති,
ආයු ඛීයති මච්චානං කුන්නදීනං'ව ඔදක"න්ති.

ඉත්ථීති සෙසබාහිරමලං උසභාරාදීහි ධොවිත්වා සක්කා සොධෙතුං; මාතුගාමමලෙන දුට්ඨො පන න සක්කා සුද්ධො නාම කාතුන්ති **ඉත්ථී මලන්ති** වුත්තං. **එත්ථාති** එතිස්සං ඉත්ථියං. අනන්තමසො කුන්ථකිපිල්ලිකං

1. කුසල-ලි: III. & මු. 3. බ්‍රාහ්මණා-බඹුසු. 5. අවිප්පටිසාරණ-කතුව්.
2. සාධු-කතුව්. 4. ජාතිජරා-බඹුසු. 6. දිවසඤ්ච-කතුව්.

උප්පාදය **පජං සජ්ජතී**ති බජ්ඣති. **තපො**ති ඉන්ද්‍රියසංවරවතගුණවීරිය දුක්කරකාරිකානං නාමං. ඉධ ඨපෙත්වා දුක්කරකාරිකං සබ්බාපි කිලෙසසන්තාපිකා පටිපදා වට්ටති. **තං සිනානමනොදක**න්ති තං තපො බ්‍රහ්මචරියන්ති උභයං මනස්මිං උප්පන්නරාගාදිමලානං නහානොදකං. **යත්ථ චිත්තං න තිට්ඨතී**ති යත්ථ ඡිද්දෙ අනුප්පන්නස්ස ච අනුප්පාදවසෙන උප්පන්නස්ස ච ඛයවසෙන චිත්තං න තිට්ඨති; තානි ඡිද්දානි ලොකස්මිං ඡ හොන්ති. තානි සරූපතො "ආලස්ස"න්ති ආදිනා දස්සෙති. තත්ථ **ආලස්ස**න්ති ආලසියං. යෙන ඨිතට්ඨානෙ ඨිතොව නිසින්නට්ඨානෙ නිසින්නොව හොති; සො වීරියාභාවො. **පමාදො**ති නිද්දාය වා කිලෙසවසෙන වා සතිවිප්පවාසලක්ඛණො පමාදො. **අනුට්ඨාන**න්ති කම්මසමයෙ කම්මකරණවීරියාභාවො. **අසංයමො**ති සීලසංයමාභාවො, විස්සට්ඨාචාරතා. **නිද්දා**ති සොප්පබහුලතා; යාය ගච්ඡන්තොපි නිසින්නොපි නිද්දායති, පගෙව නිපන්නො. **තන්දී**ති අතිධාතාදි[1]වසෙන ආගන්තුකාලසියං. **තෙ ඡිද්දෙ**ති තානි ඡ ආලස්සාදීනි ධනානං විනාසහෙතුභාවෙන ඡිද්දානි විවරති. **ත**න්ති නිපාතමත්තං.

රූපජීරණසුත්තවණ්ණනා.

පාථෙය්‍යසුත්තෙ:– **සද්ධා බන්ධති පාථෙය්‍ය**න්ති සද්ධා ආයතිං තෙසං සංසාරෙ ඛුප්පිපාසාදුක්ඛවිනොදකං උපභොගපරිභොගසුඛූපකරණනිබ්බත්තකං දානාදිපුඤ්ඤසඞ්ඛාතං පාථෙය්‍යං බන්ධති, පටියාදෙත්වා අත්තාධීනං කරොති. සද්ධාය හි දානං දෙති. සීලං රක්ඛති. උපොසථකම්මං කරොති. **සිරී**ති ඉස්සරියං. **ආසයො**ති වසනට්ඨානං. ඉස්සරියම්හි[2] අභිමුඛා හුත්වා ථලතොපි ජලතොපි භොගා ආගච්ඡන්ති යෙව. වුත්තං හි:--

"යං උස්සුක්කා සංහරන්ති[3] අලක්ඛිකා බහුං ධනං,
සිප්පවන්තො අසිප්පා වා ඤාණිනොපි අඤාණිනො".
* ලක්ඛී වා තානි භුඤ්ජති,

"සබ්බෙව කතපුඤ්ඤස්ස අතිධඤ්ඤෙව පාණිනො,
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා අපි නායතනෙසුපී"ති.

ඉච්ඡාති තණ්හා තං තං වත්ථුං ඉච්ඡනවසෙන පිහනවසෙන ඉච්ඡා නාම. **පරිකස්සතී**ති තං තං ඨානං පරිකඩ්ඪති. **දුජ්ජහා**ති කාලවණ්ණ ජහනත්ථාය ධොවිතං අච්ඡචම්මං විය දුප්පහාතබ්බා. **ඉච්ඡාබද්ධා**[4]ති සඞ්ඛලිකාදිබන්ධනෙහි විය දළ්හතරාය තණ්හාය බද්ධා.

පාථෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා.

---

1. අතිවජ්ජාතාදි-සංයුත්තට්ඨකථා.
2. ඉස්සරියං හි-කත්ථචි.
3. සඞ්ඝරන්ති-සංසරන්ති-කත්ථචි.
4. බන්ධා-කත්ථචි.

*. පාදස්ස ඌනතා විය [ඛායති.

ධම්මරථසුත්තෙ :- **අච්ඡරාගණසඞ්ඝුට්ඨ**න්ති අයං කිර දෙවපුත්තො සත්ථුසාසනෙ පබ්බජිත්වා වත්තපටිපත්තිං[1] පූරයමානො පඤ්චවස්සකාලෙ පවාරෙත්වා ද්වෙ මාතිකා පගුණං කත්වා කම්මාකම්මං උග්ගහෙත්වා චිත්තරුචිතං කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හිත්වා සල්ලහුකවුත්තිකො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා යො භගවතා මජ්ඣිමයාමො "සයනකොට්ඨාසො"ති අනුඤ්ඤාතො; තස්මිම්පි සම්පත්තෙ 'පමාදස්ස භායාමී'ති මඤ්චකං උක්ඛිපිත්වා රත්තින්දිවඤ්ච නිරාහාරො කම්මට්ඨානමෙව මනසාකාසි. අථස්ස අබ්භන්තරෙ සත්ථකවාතා උප්පජ්ජිත්වා ජීවිතං පරියාදියිංසු. සො ධුරස්මිංයෙව කාලමකාසි.

යො හි කොචි භික්ඛු චඞ්කමෙ චඞ්කමමානො වා ආලම්බනත්ථම්භං නිස්සාය ඨිතො වා චඞ්කමනකොටියං චීවරං සීසෙ ඨපෙත්වා නිසින්නො වා පරිසමජ්ඣෙ අලඞ්කතධම්මාසනෙ ධම්මං දෙසෙන්තො වා කාලං කරොති; සබ්බො සො ධුරස්මිං කාලං කරොති නාම.

ඉති අයම්පි චඞ්කමමානො[2] කාලං කත්වා උපනිස්සයමන්දතාය ආසවක්ඛයං අප්පත්තො තාවතිංසභවනෙ මහාවිමානද්වාරෙ නිද්දායිත්වා පබුජ්ඣන්තො විය පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. තාවදෙවස්ස සුවණ්ණතොරණං විය තිගාවුතො අත්තභාවො නිබ්බත්ති. අන්තොවිමානෙ සහස්සමත්තා අච්ඡරා තං දිස්වා "විමානසාමිකො දෙවපුත්තො ආගතො; රමයිස්සාම න"න්ති තූරියානි ගහෙත්වා පරිවාරයිංසු. දෙවපුත්තො න තාව චුතභාවං ජානාති. පබ්බජිතසඤ්ඤීයෙව අච්ඡරායො ඔලොකෙත්වා විහාරචාරිකං ආගතං මාතුගාමං දිස්වා ලජ්ජී පංසුකූලිකො විය උපරි ඨිතං ඝනදුකූලං එකංසං කරොන්තො අංසකූටං පටිච්ඡාදෙත්වා ඉන්ද්‍රියානි ඔක්ඛිපිත්වා අධොමුඛො අට්ඨාසි. තස්ස කායවිවෙකෙනෙව තාව දෙවතා "සමණදෙවපුත්තො අය"න්ති ඤත්වා එවමාහංසු: "අය්‍ය දෙවපුත්ත! දෙවලොකො නාමායං, න සමණධම්මස්ස කරණොකාසො; සම්පත්තිඅනුභවනොකාසො එසො"ති. සො තථෙව අට්ඨාසි. දෙවතා "න තාවායං සල්ලක්ඛෙතී"ති තූරියානි පග්ගණ්හිංසු. සො තථාපි අනොලොකෙන්තොව අට්ඨාසි. අථස්ස සබ්බකායිකාදාසං[3] පුරතො ඨපයිංසු. සො ඡායං දිස්වා චුතභාවං ඤත්වා "න මයා ඉමං ඨානං පත්ථෙත්වා සමණධම්මො කතො; උත්තමත්ථං අරහත්තං පත්ථෙත්වා කතො"ති (සම්පත්තියා විප්පටිසාරී සුවණ්ණපට්ටං හක්කසිත්වා යුද්ධට්ඨානං ඔතිණ්ණමල්ලො මූලකමුට්ඨිං ලභිත්වා විය සො "අයං සග්ග*) සම්පත්ති නාම සුලභා; බුද්ධානං පාතුභාවො දුල්ලභො"ති චින්තෙත්වා විමානං අපවිසිත්වාව අසම්භින්නෙන සීලෙන අච්ඡරාසඞ්ඝපරිවුතො දසබලස්ස සන්තිකං ආගම්ම අභිවාදෙත්වා එකමන්තං ඨිතො ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **අච්ඡරාගණසඞ්ඝුට්ඨ**න්ති අච්ඡරාගණෙන ගීතවාදිතසද්දෙහි ඝොසිතං. **පිසාචගණසෙවිත**න්ති තමෙව අච්ඡරාගණං පිසාචගණං කත්වා වදති. **වනං මොහන**න්ති නන්දනවනං සන්ධාය වදති. අයං හි නියාම

1. වත්තපටිපදං-ලි. & මු. I.
2. චඞ්කමන්තො-ලි. I, II.
3. කායිකාදාසං-ලි. III & මු. II.
*. ලෙඛනාරිතපාඨො-ලි. I, II. නත්ථි.

විචරන්තාය අත්තනො ගරුභාවෙන[1] දෙවගණං "දෙවගණො"ති වත්තුං න රොචෙති; 'පිසාචගණො'ති වදති. නන්දනවනඤ්ච '**නන්දන**'න්ති අවත්වා '**මොහන**'න්ති වදති. **යාත්‍රා**ති නික්ඛමණං අතික්කමො. තෙන "අරහත්තස්ස මෙ පදට්ඨානභූතං විපස්සනං ආචික්ඛථ භගවා"ති වදති.

අථ භගවා "අතිසල්ලෙඛතොව අයං දෙවපුත්තො, කිං නු ඛො ඉදන්"ති ආවජ්ජෙන්තො අත්තනො සාසනෙ පබ්බජිතභාවං ඤත්වා "අයං අච්චාරද්ධවීරියතාය කාලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො; අජ්ජාපිස්ස වඩ්ඪමානකස්මිංයෙව අත්තභාවො, අසම්භින්නෙන සීලෙන ආගතො"ති විනෙතාසි. බුද්ධා ච නාම අකතාභිනිවෙසස්ස[2] ආදිකම්මිකස්ස අකත පරිකම්මස්ස අන්තෙවාසිනො චිත්තකාරො භිත්තිපරිකම්මං විය "සීලං තාව සොධෙහි, සමාධිං භාවෙහි, කම්මස්සකතපඤ්ඤං උජුං කරොහී"ති පඨමං පුබ්බභාගපටිපදං ආචික්ඛන්ති. කාරකස්ස පන යුත්තපයුත්තස්ස අරහත්තමග්ගපදට්ඨානභූතං සණ්හසුඛුමං සුඤ්ඤතාවිපස්සනංයෙව ආචික්ඛන්ති. අයඤ්ච දෙවපුත්තො කාරකො අභින්නසීලො, එසො මග්ගො වස්ස[3] අනාගතො"ති විපස්සනං ආචික්ඛන්තො "උජුකො නාමා"ති ආහ.

තත්ථ **උජුකො**ති කායවඞ්කාදීනං අභාවතො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො උජුකො නාම. **අභයා නාම සා දිසා**ති නිබ්බානං සන්ධායාහ. තස්මිං කිඤ්චි භයං නත්ථි, තං වා පත්තස්ස භයං නත්ථීති[4] **අභයා නාම සා දිසා**ති වුත්තං. **රථො අකූජනො**ති අට්ඨඞ්ගිකමග්ගොව අධිප්පෙතො. යථා හි පාකතිකරථො අක්ඛෙ වා අනබ්භඤ්ජිතෙ අතිරෙකෙසු වා මනුස්සෙසු ආරූළ්හෙසු කූජති විරවති, න එවං අරියමග්ගො; සො හි එකප්පහාරෙන චතුරාසීතියාපි පාණසහස්සෙසු අභිරූළ්හෙසු න කූජති න විරවති. තස්මා **අකූජනො**ති වුත්තො. **ධම්මචක්කෙහි සංයුත්තො**ති කායිකචෙතසිකවීරියසඞ්ඛාතෙහි ධම්මචක්කෙහි සංයුත්තො. **හිරීති එත්ථ** හිරිග්ගහණෙන ඔත්තප්පම්පි ගහිතමෙව හොති. **අපාලම්බො**ති යථා හි රථෙ ඨිතානං යොධානං අපතනත්ථාය දාරුමයං අපාලම්බනං හොති; එවං ඉමස්ස මග්ගරථස්ස අජ්ඣත්තබහිද්ධාසමුට්ඨානං හිරොත්තප්පං අපාලම්බනං. **සත්‍යස්ස පරිවාරණ**න්ති රථස්ස සීහචම්මාදි පරිවාරො විය ඉමස්සපි මග්ගරථස්ස සම්පයුත්තා සති පරිවාරණං. **ධම්ම**න්ති ලොකුත්තරමග්ගසම්මාදිට්ඨිං. **සම්මාදිට්ඨිපුරෙජව**න්ති විපස්සනාසම්මාදිට්ඨි පුරෙජවා අස්ස පුබ්බයායිකාති=**සම්මාදිට්ඨිපුරෙජවො**; තං සම්මාදිට්ඨිපුරෙජවං. යථා හි පඨමතරං රජපුරිසෙහි කාණකුණිආදීනං නීහරණෙන මග්ගෙ සොධිතෙ පච්ඡා රාජා නික්ඛමති; එවමෙව විපස්සනාසම්මාදිට්ඨියා අනිච්චාදිවසෙන ඛන්ධාදීසු සොධිතෙසු පච්ඡා භූමිලද්ධං වට්ටං පරිජානමානා මග්ගසම්මාදිට්ඨි උප්පජ්ජති.

1. අත්තගරුභාවෙන-ලි. I. II & අපායතො ගරුගාරවෙන-ම. I.
2. ආගතාභිනිවෙසස්ස-ලි: III. & මු. II.
3. වස්ස-බහූසු.
4. නත්ථි තං-ලි: I. II.

ඉති භගවා දෙසනං නිට්ඨාපෙත්වා අවසානෙ චත්තාරි සච්චානි දීපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ දෙවපුත්තො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. යථා හි රඤ්ඤො භොජනකාලෙ අත්තනො පමාණෙන කබළෙ උක්ඛිපන්තෙ අඞ්කෙ නිසින්නො පුත්තො අත්තනො මුඛප්පමාණෙනෙව තතො කබළං කරොති. එවමෙව භගවති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං දෙසෙන්තෙපි සත්තා අත්තනො උපනිස්සයානුරූපෙන සොතාපත්තිඵලාදීනි පාපුණන්ති. අයං දෙවපුත්තො සොතාපත්තිඵලම්පත්වා භගවන්තං ගන්ධාදීහි පූජෙත්වා පක්කාමි.

ධම්මරථසුත්තවණ්ණනා.

න උඤ්ඤාතබ්බසුත්තෙ :- **සම්මොදී**ති ඛමනීයාදීනි පුච්ඡන්තො භගවතා සද්ධිං සම්පපමොදෙ[1] අහොසි. **සම්මොදනීය**න්ති පීතිපාමොජ්ජසඞ්ඛාතසම්මොදජනනතො ච සම්මොදිතුං යුත්තභාවතො ච සුය්‍යමානසුඛතො ච බ්‍යඤ්ජනපරිසුද්ධතාය ච සම්මොදනීයං. අත්ථබ්‍යඤ්ජනමධුරතාය සාරෙතුං අරහරූපතො ච සරිතබ්බභාවතො ච අනුස්සරියමානසුඛතො ච අත්ථපරිසුද්ධතාය ච සාරණීයං. **වීතිසාරෙත්වා**ති පරියොසාපෙත්වා නිට්ඨාපෙත්වා. පුබ්බෙ තථාගතස්ස අදිට්ඨත්තා ගුණාගුණවසෙන ගම්භීරභාවං වා උත්තානභාවං වා අජානන්තො එකමන්තං නිසීදි. සො වායං ලොකානිස්සරණභවොක්කන්ති[2] පඤ්හං ඔවට්ටිකසාරං කත්වා ආගතො. තං පුච්ඡිතුං **භවම්පි නො**ති ආදිමාහ.

අථ භගවා බුද්ධසීහනාදං නදන්තො **යං හි ත**න්ති ආදිමාහ. **සමණබ්‍රාහ්මණා**ති පබ්බජ්ජූපගමනෙන සමණා; ජාතිවසෙන බ්‍රාහ්මණා. පබ්බජිතසමූහසඞ්ඛාතො සඞ්ඝො එතෙසං අත්ථීති=**සඞ්ඝිනො**. සොව ගණො එතෙසං අත්ථීති=**ගණිනො**. ආචාරසික්ඛාපනවසෙන ගණස්ස ආචරියාති=**ගණාචරියා**. **ඤාතා**ති පාකටා. "අප්පිච්ඡා සන්තුට්ඨා, වත්ථම්පි න නිවාසෙන්තී"ති එවං සමුග්ගතො යසො එතෙසං අත්ථීති=**යසස්සිනො**. **තිත්ථකරා**ති ලද්ධිකරා. **සාධුසම්මතා**ති සන්තො සප්පුරිසාති එවං සම්මතා. **බහුජනස්සා**ති අන්ධබාලපුථුජ්ජනස්ස. **පූරණො**ති ආදි තෙසං නාමගොත්තානි.

තීණි හි කොලාහලානි: කප්පකොලාහලං බුද්ධකොලාහලං චක්කවත්තිකොලාහලන්ති. තත්ථ වස්සසතසහස්සමත්ථකෙ කප්පවුට්ඨානං භවිස්සතීති කප්පකොලාහලං නාම හොති. "ඉතො වස්සසතසහස්සමත්ථකෙ ලොකො විනස්සිස්සති. මෙත්තං මාරිසා! භාවෙථ කරුණං මුදිතං උපෙක්ඛ"න්ති මනුස්සපථෙ දෙවතා උග්ඝොසෙන්තියො විචරන්ති. වස්සසහස්සමත්ථකෙ බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සතීති බුද්ධකොලාහලං නාම හොති. "ඉතො වස්සසහස්සමත්ථකෙ බුද්ධො උප්පජ්ජිත්වා ධම්මානුධම්මපටිපදං පටිපන්නෙන සඞ්ඝරතනෙන පරිවාරිතො ධම්මං

1. සම්මොදමානො-ලි: I. II. III. & සම්මොදෙ-මු: II. සම්පවත්තාමොදෙ-මු: I. ස්‍යා.
2. [illegible]ස්සක්කන්ති-කත්ථචි.

දෙසෙන්තො විවරිස්සතී"ති දෙවතා උග්ඝොසෙන්ති. වස්සසතමත්ථකෙ චක්කවත්තී උප්පජ්ජිස්සතීති චක්කවත්තිකොලාහලං නාම හොති. "ඉතො වස්සසතමත්ථකෙ සත්තරතනසම්පන්නො චතුද්දීපිස්සරො පරො සහස්සපුත්තපරිවාරො වෙහාසඞ්ගමො චක්කවත්තී උප්පජ්ජිස්සතී"ති දෙවතා උග්ඝොසෙන්ති.

ඉමෙසු තීසු කොලාහලෙසු ඉමෙ ඡ සත්ථාරො බුද්ධකොලාහලං සුත්වා ආචරියෙ පයිරුපාසිත්වා චින්තාමණිවිජ්ජාදීනි උග්ගණ්හිත්වා "මයං බුද්ධ'ම්හා"ති පටිඤ්ඤං කත්වා මහාජනපරිවුතා ජනපදං විචරන්තා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං සම්පත්තා. තෙසං උපට්ඨාකා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා "මහාරාජ! පූරණො කස්සපො–පෙ–අජිතො කෙසකම්බලො බුද්ධො කිර, සබ්බඤ්ඤූ කිරා"ති ආරොචෙසුං. රාජා "තුම්හෙව තෙ නිමන්තෙත්වා ආනෙථා"ති ආහ. තෙහි "රාජා වො නිමන්තෙති; රඤ්ඤො ගෙහෙ භික්ඛං ගණ්හථා"ති වුත්තා ගන්තුං න උස්සහන්ති. පුනප්පුනං වුච්චමානා උපට්ඨාකානං චිත්තානුරක්ඛණත්ථං අධිවාසෙත්වා සබ්බෙ එකතොව අගමංසු. රාජා ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා නිසීදන්තූති ආහ. නිගණ්ඨානං අත්තභාවෙ රජ්ජුසමා නාම එරති. තෙ මහාරහෙසු ආසනෙසු නිසීදිතුං අසක්කොන්තා ඵලකෙසු චෙව භූමියඤ්ච නිසීදිංසු. රාජා එත්තකෙනෙව "නත්ථි තෙසං අන්තො සුක්කධම්මො"ති වත්වා ආහාරං අදත්වාව තාලතො පතිතං මුග්ගරෙන පොථෙන්තො විය "තුම්හෙ බුද්ධා, න බුද්ධා"ති පඤ්හං පුච්ඡි. තෙ චින්තයිංසු: සචෙ "බුද්ධ'ම්හා"ති වක්ඛාම. රාජා බුද්ධවිසයෙ පඤ්හං පුච්ඡිත්වා කථෙතුං අසක්කොන්තානං නො "තුම්හෙ 'මයං බුද්ධ'ම්හා'ති මහාජනං වඤ්චෙත්වා ආහිණ්ඩථා"ති ජිව්හම්පි ඡින්දාපෙය්‍ය; අඤ්ඤම්පි අනත්ථං කරෙය්‍යා"ති සකපටිඤ්ඤාය එව 'න මයං බුද්ධා'ති වදිංසු. අථ රාජා ගෙහතො නික්කඩ්ඪාපෙසි. තෙ රාජගෙහතො නික්ඛන්තෙ උපට්ඨාකා පුච්ඡිංසු: "කිං ආචරියා! රාජා තුම්හෙ පඤ්හං පුච්ඡිත්වා සක්කාර සම්මානං අකාසී?"ති. රාජා 'බුද්ධා තුම්හෙ'ති පුච්ඡි. තාතො මයං කිඤ්චාපි බුද්ධා; "අයම්පන රාජා බුද්ධවිසයෙ පඤ්හං පුච්ඡිත්වා කථිය මානං අජානන්තො අම්හෙසු මනං පදූසෙස්සති, බහුං අපුඤ්ඤං පසවිස්සතී"ති[1] රඤ්ඤො අනුකම්පාය 'න මයං බුද්ධා'ති වදිම්හ. අම්හාකං පන බුද්ධභාවො උදකෙන ධොවිත්වාපි හරිතුං න සක්කාති. ඉති තෙ බහිද්ධා 'බුද්ධ'ම්හා'ති ආහංසු. රඤ්ඤො සන්තිකෙ 'න මයං බුද්ධා'ති වදිංසු. ඉදං ගහෙත්වා රාජා එවං ආහ.

කිං පටිජානාතීති එත්ථ **කින්ති** පටික්ඛෙපවචනං. එතෙ ජාති මහල්ලකා ච චිරපබ්බජිතා ච 'බුද්ධ'ම්හා'ති න පටිජානන්ති. **භවං ගොතමො ජාතියා දහරො, පබ්බජ්ජාය නවො, කිං** පටිජානාති; මා පටිජානීති අත්ථො. **න උඤ්ඤාතබ්බොති** න අවජානිතබ්බො. **න පරිභොතබ්බොති** න පරිභවිතබ්බො. **භික්ඛූති** ඉමස්මිං පදෙ දෙසනාකුසල තාය ච අත්තානං අබ්භන්තරං කත්වා සීලවන්තං පබ්බජිතං දස්සෙති.

1. පදූසෙස්සති බහුං අපුඤ්ඤං පසවෙස්සතීති-බහූසු.

තඤ්ච දහරං රාජකුමාරං දිස්වා උපක්කමිත්වා මග්ගං අදෙන්තො පාරුපණං අනපනෙන්තො නිසින්නාසනතො අනුට්ඨහන්තො හත්ථිපිට්ඨාදීහි අනොතරන්තො හෙට්ඨා කත්වා මඤ්ඤන්තවසෙන අඤ්ඤම්පි[1] එවරූපං අනාචාරං කරොන්තො අවජානාති නාම. “භද්දකො වතා'යං රාජකුමාරො, මහාගණ්ඩො[2] මහොදරො; යං කිඤ්චි චොරූපද්දවං වූපසමෙතුං යත්ථ කත්ථචි ඨානෙ රජ්ජං අනුසාසිතුං සක්ඛිස්සතී”ති ආදීනි වදන්තො පරිභොති නාම. අඤ්ජනිසලාකමත්තම්පි ආසීවිසපොතකං කණ්ඨාදීසු පිළෙන්තො අඞ්ගුලිම්පි ජිව්හම්පි ඩංසාපෙන්තො උරගං අවජානාති නාම. “භද්දකො වතා'යං ආසීවිසො උදකදෙඩ්ඩුභො විය කිඤ්චිදෙව ඩසිතුං; කස්සචිදෙව කායෙ විසං එරිස්සතී”ති ආදීනි වදන්තො පරිභොති නාම. ඛජ්ජූපනකමත්තම්පි අග්ගිං ගහෙත්වා හත්ථෙන කීළන්තො භණ්ඩුක්ඛලියං ඛිපන්තො චූළායං වා සයනපිට්ඨෙ සාටකපසිබ්බකාදීසු වා ඨපෙන්තො අග්ගිං අවජානාති නාම. “භද්දකො වතා'යං අග්ගි, කතරන්නු ඛො යාගුං භත්තම්පි පචිස්සති, කස්සචි සීතං විනොදෙස්සතී”ති ආදීනි වදන්තො පරිභොති නාම. දහරසාමණෙරම්පි දිස්වා රාජකුමාරෙ වුත්තනා අනාචාරං කරොන්තො භික්ඛුං අවජානාති නාම. “භද්දකො වතා'යං සාමණෙරො මහාගණ්ඩො[3] මහොදරො; යං කිඤ්චි බුද්ධවචනං උග්ගහෙතුං අරඤ්ඤං අජ්ඣොගාහෙත්වා වසිතුං සක්ඛිස්සති, ථෙරකාලෙ මනාපො භවිස්සතී”ති වදන්තො පරිභොති නාම.

ගාථාසු පන: **ඛත්තියන්ති** ඛෙත්තානං අධිපතිං. **අභිජාතන්ති** තීණි කුලානි අතික්කමිත්වා ජාතං. **ඨානං හීති** කාරණං හි විජ්ජති. **රාජදණ්ඩෙනාති** රඤ්ඤො උද්ධටදණ්ඩෙන. සො අප්පකො නාම න හොති; දසසහස්සවීසතිසහස්සප්පමාණො හොතියෙව. **තස්මිං ‘පක්කමතෙ භුසන්ති** තස්මිං පුග්ගලෙ බලවං[4] උපක්කමති. **පරිවජ්ජෙය්‍යාති** න ඝට්ටෙය්‍ය. **උච්චාවචෙහීති** නානාවිධෙහි. **වණ්ණෙහීති** සණ්ඨානෙහි. යෙන කෙනචි වණ්ණෙන චරන්තො ගොචරං ලභති, යදි සප්පවණ්ණෙන; යදි දෙඩ්ඩුභවණ්ණෙන, යදි ධම්මනි[5]වණ්ණෙන, අන්තමසො කලන්දකවණ්ණෙනාපි චරති යෙව. **ආසජ්ජාති** පත්වා. **පහූතභක්ඛං** අග්ගිනා අභක්ඛස්ස අභාවතො. **කණ්හවත්තනිං** කාළකගතමග්ගත්තා. **මහා හුත්වානාති** මහන්තො හුත්වා. අග්ගි හි එකදා යාව බ්‍රහ්මලොකාපි ජලති. **ජහන්ති තත්ථ පාරොහාති** තස්මිං අග්ගිනා දඩ්ඪවනෙ තිණරුක්ඛාදයො **පාරොහා** මූලමත්තෙනාපි අවසිට්ඨෙ පාදතො රොහන්ති ජායන්ති වඩ්ඪන්ති, තස්මා පාරොහාති වුච්චන්ති; පුන රොහණට්ඨෙන වා. **දහති තෙජසාති** එත්ථ අක්කොසන්තං පච්චක්කොසන්තො භණ්ඩන්තං පටිභණ්ඩෙන්තො පහරන්තං පටිපහරන්තො භික්ඛු නාම කිඤ්චි තෙජසා දහිතුං න සක්කොති. යො පන භික්ඛු සීලසම්පන්නො අක්කොසන්තං න පච්චක්කොසති, භණ්ඩන්තං න

1. මඤ්ඤන්ති-ලි: III, V & මු: 2. මහන්තො-ලි: I, I. 3. මහාගණො-ලි, I, II. 4. බලවඋපක්කමං-මු. & ලි: III, IV, V. 5. ධමනි-කත්ථචි.

පටිභණ්ඩති, පහරන්තං න පටිපහරති; තස්මිං විප්පටිපන්නො පුග්ගලො තස්ස තෙජසා සීලතෙජෙන ඩය්හති. තස්ස ඩය්හමානභාවං දස්සෙතුං **න තස්ස පුත්තා**ති ආදිමාහ. තස්ස භික්ඛුනො තෙජෙන දඩ්ඪස්ස[1] පුග්ගලස්ස පුත්තධීතරොපි ගොමහිසකුක්කුටසූකරාදයො පසවොපි න භවන්ති විනස්සන්ති; දායාදාපි ධනං න වින්දන්ති. තෙ හි භික්ඛුතෙජසා දඩ්ඪා **අනපච්චා** අසහායා. **අදායාදා**ති පුත්තධීතාදි දායාදරහිතා. **තාලාවත්ථූ**ති වත්ථුමත්තාවසිට්ඨා මත්ථකච්ඡින්නතාලා විය භවන්ති; පුත්තධීතාදිවසෙන න වඩ්ඪන්තීති අත්ථො. **සම්පස්සං අත්ථමත්තනො**ති අත්තනො වඩ්ඪිභාවං අපෙක්ඛමානො. **සම්මදෙව සමාචරෙ**ති සම්මායෙව චරෙය්‍ය. සමාචරන්තෙන පන කිං කාතබ්බ?න්ති. ඛත්තියං තාව නිස්සාය ලද්ධබ්බං ගාමනිගමයානවාහනාදිආනිසංසං, උරගං නිස්සාය තස්ස කීළාපනෙන ලද්ධබ්බං වත්ථහිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිආනිසංසං, අග්ගිං නිස්සාය තස්සානුභාවෙන ලද්ධබ්බං යාගුභත්තපචනසීතවිනොදනාදිආනිසංසං, භික්ඛුං නිස්සාය තස්ස වසෙන පත්තබ්බං අස්සුතසවණසුතපරියොදපනසග්ගමග්ගාධිගමාදිආනිසංසං සම්පස්සමානෙන පුග්ගලෙන "එතෙ නිස්සාය මහාදීනවො හොති. කිං ඉමෙහී?"ති න සබ්බසොව පහාතබ්බා.

ඉස්සරියත්ථිකෙන පන වුත්තප්පකාරං අවජානනඤ්ච පරිභවඤ්ච අකත්වා පුබ්බුට්ඨානපච්ඡානිපතනාදීහි උපායෙහි ඛත්තියකුමාරො තොසෙතබ්බො. එවං තතො ඉස්සරියං අධිගමිස්සති. අහිගුණ්ඩිකෙන උරගෙ විස්සාසං අකත්වා නාගවිජ්ජං පරිවත්තෙත්වා අජපදදණ්ඩකෙන ගීවායං ගහෙත්වා විසහරෙන මූලෙන දාඨා ධොවිත්වා පෙළාය පක්ඛිපිත්වා කීළාපෙන්තෙන විචරිතබ්බං. එවං තං නිස්සාය ඝාසච්ඡාදනාදීනි ලභිස්සති. යාගුපචනාදීනි කත්තුකාමෙන අග්ගිං විස්සාසෙන භණ්ඩුක්ඛලිආදිසු අපක්ඛිපිත්වා හත්ථෙහි අනාමසන්තෙන තිණකට්ඨාදීහි ජාලෙත්වා යාගුපචනාදීනි (කත්තබ්බානි. එවං තං නිස්සාය ආනිසංසං ලභිස්සති. අස්සුතසවණාදීනි*) පත්ථයන්තෙනපි භික්ඛුං අතිවිස්සාසෙන වෙජ්ජකම්මදූතකම්මාදිසු අයොජෙත්වා චතූහි පච්චයෙහි සක්කච්චං උපට්ඨාතබ්බො; එවං තං නිස්සාය අස්සුතපුබ්බං බුද්ධවචනඤ්ච විනිච්ඡයඤ්ච දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකං අත්ථඤ්ච ඤත්වා තිස්සො කුල[3]සම්පත්තියො, ඡ කාමසග්ගෙ, නව බ්‍රහ්මලොකෙ පත්වා අමතමහානිබ්බානදස්සනං ලභිස්සති. **එතදවොචා**ති රාජා ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නො පසාදං ආවිකරොන්තො "අභික්කන්ත"න්ති ආදිවචනං අවොච. තඤ්ච වුත්තත්ථමෙව.

න උඤ්ඤාතබ්බසුත්තවණ්ණනා.

ජරමරණසුත්තෙ:- **අඤ්ඤත්‍ර ජරමරණා**ති ජරමරණතො මුත්තො නාම අත්ථීති පුච්ඡති. **ඛත්තියමහාසාලා**ති මහාසාරප්පත්තා ඛත්තියා. තස්ස ලක්ඛණං ධම්මහදයසුත්තෙන වුත්තමෙව. **අඩ්ඪා**ති

1. ඩය්හි තස්ස=ඩය්හති තස්ස-කාළුවි. 2. කුසල-කාළුවි. *. පාඨො'යං බහුසු න දිස්සති.

ඉස්සරා. නිධානගතධනස්ස[1] මහන්තතාය **මහද්ධනා**. සුවණ්ණරජතභාජනාදීනං පරි[2]භොගභණ්ඩානං මහන්තතාය **මහාභොගා**. අනිධානගතස්ස ජාතරූපරජතස්ස පහූතතාය **පහූතජාතරූපරජතා**. තුට්ඨිකාරණස්ස[3] පහූතතාය **පහූතවිත්තූපකරණා**. ගොධනාදීනඤ්ච සත්තවිධධඤ්ඤානඤ්ච පහූතතාය **පහූතධනධඤ්ඤා**. **තෙසම්පි ජාතානං නත්ථි අඤ්ඤත්‍ර ජරාමරණා**ති තෙසම්පි එවං ඉස්සරානං ජාතානං භූතානං[4] නිබ්බත්තානං නත්ථි අඤ්ඤත්‍ර ජරාමරණා, ජාතත්තායෙව ජරාමරණතො මොක්ඛො නාම නත්ථි. අන්තොජරාමරණස්සෙව හොන්ති.[5] **අරහන්තො**ති ආදීසු ආරකා කිලෙසෙහීති=**අරහන්තො**. ඛීණා එතෙසං ආසවාති= **ඛීණාසවා**. බ්‍රහ්මචරියවාසං වුත්ථා, පරිනිට්ඨිතවාසාති= **වුසිතවන්තො**. චතූහි මග්ගෙහි කරණීයං එතෙසං කතන්ති=**කතකරණීයා**. ඛන්ධභාරෙ කිලෙසභාරෙ අභිසඞ්ඛාරභාරෙ කාමගුණභාරෙති ඉමෙ ඔහිතා භාරා එතෙසන්ති=**ඔහිතභාරා**. අනුප්පත්තො අරහත්තසඞ්ඛාතො සකො අත්ථො එතෙසන්ති=**අනුප්පත්තසදත්ථා**. දසවිධම්පි පරික්ඛීණං භවසංයොජනං එතෙසන්ති= **පරික්ඛීණභවසංයොජනා**. සම්මා කාරණෙහි ජානිත්වා විමුත්තාති= **සම්මදඤ්ඤාවිමුත්තා**. මග්ගපඤ්ඤාය චතුසච්චධම්මං ඤත්වා ඵලවිමුත්තියා විමුත්තාති[6] අත්ථො. **භෙදනධම්මො**ති පභිජ්ජනසභාවො. **නික්ඛෙපනසභාවො**ති.[7] නික්ඛිපිතබ්බසභාවො.

අත්ථුප්පත්තිකො කිර සුත්තස්ස නික්ඛෙපො. සිවිකාසාලාය නිසීදිත්වා කථිතන්ති වදන්ති. තත්‍ර භගවා විචිත්‍රානි රථයානාදීනි දිස්වා දිට්ඨංයෙව ච[8] උපමං කත්වා "ජීරන්ති වෙ රාජරථා"ති ගාථමාහ.

තත්ථ **ජීරන්තී**ති ජරං පාපුණන්ති. **රාජරථා**ති රඤ්ඤො අභිරුහණරථා. **සුචිත්තා**ති සුවණ්ණරජතාදීහි සුට්ඨු විචිත්තා. **අථො සරීරම්පි ජරං උපෙතී**ති එවරූපෙසු අනුපාදින්නකෙසු සාරදාරුමයෙසු රථෙසු ජීරන්තෙසු ඉමස්මිං අජ්ඣත්තිකෙ උපාදින්නකෙ මංසලොහිතාදිමයෙ සරීරෙ කිං වත්තබ්බං? තම්පි ජරං උපෙතියෙව. **සන්තො හවෙ සබ්භි පවෙදයන්තී**ති සන්තො සබ්භි හි සද්ධිං සතං ධම්මො න ජරං උපෙතීති එවං පවෙදයන්ති. සතං ධම්මො නාම නිබ්බානං. තං න ජීරති. අජරං අමරන්ති එවං කථෙන්තීති අත්ථො. යස්මා වා නිබ්බානං ආගම්ම භින්දනසභාවා කිලෙසා භිජ්ජන්ති; තං සබ්භීති වුච්චති. තස්මා එවං යොජනා දට්ඨබ්බා : සතං ධම්මො න ජරං උපෙති. තස්මා සන්තො සබ්භිං පවෙදයන්ති. අජරං නිබ්බානං සතං ධම්මොති ආචික්ඛන්තීති. සුන්දරාධිවචනං වා එතං **සබ්භී**ති. යං සබ්භිධම්මභූතං නිබ්බානං සන්තො **පවෙදයන්ති** කථයන්ති. සො සතං ධම්මො න ජරං උපෙතීති අත්ථො.

ජරාමරණසුත්තවණ්ණනා.

---

1. ගතස්ස-ලි, III. &. මු, II.
2. උප-ලි, I, II. IIII.
3. කාරකස්ස-සත්ථවි,
4. ජතානං-සත්ථවි.
5. හොති-බහුසු.
6. ඵලවිමුත්තාති-බහුසු.
7. ධම්මොති-මු: පාලි,
8. දිට්ඨමෙව-ලි, I, II. III.

අත්තපියසුත්තෙ: එවමෙතං මහාරාජාති ඉධ භගවා ඉදං සුත්තං සබ්බඤ්ඤුභාසිතං කරොන්තො ආහ. එවං තයා[1] වුත්තනයෙන එතං කාරණං හොතීති අත්ථො. **න හි තං සුලභං හොතීති** පාපකම්මිකෙන තං න සුලභං හොති; යං සුඛං කදාචිපි දුක්කටකාරිනො න හොතීති යොජනා. **අන්තකෙනා'ධිපන්නස්සාති** මරණෙන අජ්ඣොත්ථටස්ස. **මානුසං භවන්ති** මානුසිකං අත්තභාවං. **උභො පුඤ්ඤඤ්ච පාපඤ්චාති** සත්තානං අනුගාමිකා උභො සභාවා හොන්ති. තෙසු **මච්චො යං** පුඤ්ඤං වා පාපං වා අත්තනො සන්තානෙ නිබ්බත්තනවසෙන **කුරුතෙ** නිප්ඵාදෙති. **නිචයන්ති**[2] සුඛත්ථිකෙහි අත්තනො සන්තානෙ උපචිනිතබ්බං. **සම්පරායිකන්ති** සම්පරායෙ පරලොකෙ හිතසුඛනිබ්බත්තකං. **පතිට්ඨා හොන්ති පාණිනන්ති** පරලොකං ගච්ඡන්තානං පාණීනං ඝාසච්ඡාදනපරිවාරසම්පන්නට්ඨානෙ නිබ්බත්තාපනවසෙන පතිට්ඨාන භූතානි හොන්ති.

අත්තපියසුත්තවණ්ණනා.

පමාදසුත්තෙ:- උළාරෙ උළාරෙති පණීතෙ ච බහුකෙ ච. **මජ්ජන්තීති** මානවසෙන භොගමදයසමදාදිකං මදං[3] ආපජ්ජන්ති. **ගෙධං ආපජ්ජන්තීති** මනුස්සා හි නාම දලිද්දකාලෙ එවරූපං පුඤ්ඤං කරිස්සාම; එවරූපං[4] දානං දස්සාමාති ආදීනි වදන්ති. උළාරභොගානං පන පත්තකාලෙ කාමමුච්ඡං ආපජ්ජන්තා එවරූපං වචනම්පි නානුස්සරන්ති. **විප්පටිපජ්ජන්තීති** බන්ධනතාළනච්ඡෙදනාදිපීළනවසෙන අකත්තබ්බං කරොන්ති. **සාරත්තා කාමභොගෙසූති** පුත්තදාරහිරඤ්ඤසුවණ්ණහත්ථිගවස්සකාදිසු කාමවත්ථූසු සුට්ඨු රත්තා. **ගිද්ධාති** ලොභවසෙන ගධිතා. **මුච්ඡිතාති** සතිං විස්සජ්ජෙත්වා අතිවිය සාරත්තවසෙන මුච්ඡං ආපන්නා විය. **අතිසාරං න බුජ්ඣන්තීති** අකුසලකම්මං නාම කටුකප්ඵලන්ති එවං කුසලමරියාදං අතික්කමිත්වා පාපචරණං න ජානන්ති. **කූටං'ව ඔඩ්ඩිතන්ති** ලුද්දෙහි බන්ධනාකාරෙන සණ්ඨපිතං පාසං අබුජ්ඣන්තා මිගා විය. **පච්ඡාසං කටුකන්ති** පච්ඡා තෙසං කටුකඵලං හොති. **විපාකො හිස්සාති** අස්ස පාපකම්මස්ස විපාකො දුග්ගතිපරික්කිලෙසපාපණවසෙන පාපකො ලාමකො.

පමාදසුත්තවණ්ණනා.

අප්පමාදසුත්තෙ:-සමධිගය්හාති අත්තාඛං අනුවත්තාපනවසෙන ආදියිත්වා. **අප්පමාදෙති** අත්තහිතකම්මකාරපකඅප්පමාදෙ. **ජඞ්ගමානන්ති** පථවියා චරන්තානං. **සමොධානන්ති** සමවධානං උපක්ඛෙපං. **යදිදං මහන්තත්තෙනාති** හත්ථිපදස්ස යං මහන්තත්තං, ඉමිනා මහන්තත්තෙන **අග්ගන්ති** යොජනා. **එවමෙව ඛොති** හත්ථිපදං විය කාරාපකඅප්පමාදෙ, සෙසපදජාතානි විය අවසෙසා තෙ[5] භූමකා

---

1. යථා-කත්ථචි. 3. මජ්ජං-බහූසු. 4. එවං-කත්ථචි.
2. නිචෙය්‍යන්ති-ඉති පුත්ථං විය භායති. 5. චතු-කත්ථචි.

කුසලා ධම්මා; තෙ හත්ථිපදෙ සෙසපදානි විය අප්පමාදෙ සමොධානං ගච්ඡන්ති, අප්පමාදස්ස අන්තො පරිවත්තන්ති. යථා ච හත්ථිපදං සෙසපදානං අග්ගං සෙට්ඨං; එවං අප්පමාදො සෙසධම්මානන්ති දස්සෙති. මහග්ගතලොකුත්තරානම්පි හෙස පටිලාභකට්ඨෙන ලොකියොපි සමානො අග්ගො හොති. **රතියොති** දෙවමනුස්සෙසු පඤ්චකාමගුණරතියො, ඣානවිපස්සනාමග්ගඵලසමාපත්තිරතියො ච **අපරාපරාති** අපරාපරූපපත්තිවසෙන ච විසිට්ඨතරතමවසෙන ච අපරාපරා. **අප්පමාදං පසංසන්තීති** එතානි ආයුආදීනි පත්ථයන්තෙන අප්පමාදොව කාතබ්බොති මූලකාරණභූතං අප්පමාදමෙව පසංසන්ති. යස්මා වා සක්කච්චකිරියාදිනිප්ඵාදකත්තෙන **පුඤ්ඤකිරියාසු පණ්ඩිතා අප්පමාදං පසංසන්ති**. තස්මා ආයුආදීනි පත්ථයන්තෙන අප්පමාදොව කාතබ්බොති යොජනා. **අත්ථාභිසමයාති** අත්ථපටිලාභා.

අප්පමාදසුත්තවණ්ණනා.

අපුත්තකසුත්තෙ :– **දිවා දිවස්සාති** දිවසස්ස දිවා;[1] මජ්ඣන්හිකසමයෙති අත්ථො. **සාපතෙය්‍යන්ති** ධනං. **කො පන වාදො රූපියස්සාති** සුවණ්ණරජතතම්බලොහකාලලොහහලකාවජ්පකාදි[2] භෙදස්ස සත කාතස්ස චෙව පරිභොගභාජනාදිභෙදස්ස ච රූපියභණ්ඩස්ස කො පන වාදො? එත්තකං නාමාති කා පරිච්ඡෙදකථාති අත්ථො. **භත්තභොගොති** පරිභොගභත්තං. **කණාජකන්ති** සකුණ්ඩකභත්තං. **බිලඞ්ගදුතියන්ති** කඤ්ජිකදුතියං. **සාණන්ති** සාණවාකමයං. **තිපක්ඛවසනන්ති** තීණි ඛණ්ඩානි වීසු ඨානෙසු සිබ්බෙත්වා[3] කතනිවාසනං. **පිණ්ඩපාතෙන පතිමානෙසීති** පිණ්ඩපාතෙන සද්ධිං සංයොජෙසි; පිණ්ඩපාතං අදාසීති අත්ථො. **පක්කාමීති** කෙනචිදෙව රාජුපට්ඨානාදිකිච්චෙන ගතො. **පච්ඡා විප්පටිසාරී අහොසීති** සො කිර අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු තං පච්චෙකබුද්ධං පස්සති. දාතුම්පනස්ස චිත්තං න උප්පජ්ජති. තස්මිම්පන දිවසෙ අයං පදුමවතීදෙවියා නත්තියපුත්තො නගරසිඛී පච්චෙකබුද්ධො ගන්ධමාදනපබ්බතෙ ඵලසමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙත්වා පුබ්බණ්හසමයෙ වුට්ඨාය අනොතත්තදහෙ මුඛං ධොවිත්වා මනොසිලාතලෙ නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා පත්තචීවරමාදාය අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා ඉද්ධියා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා නගරද්වාරෙ ඔරුය්හ චීවරං පාරුපිත්වා පත්තමාදාය නගරවාසීනං ඝරද්වාරෙසු සහස්සත්ථවිකං ඨපෙන්තො විය පාසාදිකෙහි අභික්කන්තාදීහි අනුපුබ්බෙන සෙට්ඨිනො ඝරද්වාරං සම්පත්තො. තං දිවසං සෙට්ඨි පාතොව උට්ඨාය පණීතභොජනං භුඤ්ජිත්වා ඝරද්වාරකොට්ඨකෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා දන්තන්තරානි සොධෙන්තො නිසින්නො තං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා තං දිවසං සද්ධො හුත්වා නිසින්නත්තා දානචිත්තං උප්පාදෙත්වා භරියං පක්කොසාපෙත්වා "ඉමස්ස සමණස්ස පිණ්ඩපාතං දෙහී"ති

1. දිවසස්ස. I. II. III. 2. ඵාලකස්සං පකාදි-ලි: III, IV, V & ඵාලකචජකාදි-සයා. 3. සිබ්බිත්වා-කත්ථචි.

වත්වා පක්කාමි. සෙට්ඨිභරියා චින්තෙසි: මයා එත්තකෙන කාලෙන ඉමස්ස 'දෙථා'ති වචනං න සුතපුබ්බං. දාපෙන්තොපි ච අජ්ජ න යස්ස වා තස්ස වා දාපෙති; වීතරාගදොසමොහස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස දාපෙති. "යං වා තං වා අදත්වා පණීතං දස්සාමී"ති ඝරා නික්ඛම්ම පච්චෙකබුද්ධං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පත්තං ආදාය අන්තො නිවෙසනෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා සුපරිසුද්ධෙහි සාලිතණ්ඩුලෙහි භත්තං සම්පාදෙත්වා තදනුරූපං ඛාදනීයබ්‍යඤ්ජනං සූපඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්වා පත්තං පූරෙත්වා බහි ගන්ධෙහි අලඞ්කරිත්වා පච්චෙකබුද්ධස්ස හත්ථෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා වන්දි. පච්චෙකබුද්ධො "අඤ්ඤෙසම්පි පච්චෙකබුද්ධානං සඞ්ගහං කරිස්සාමී"ති අපරිභුඤ්ජිත්වාව අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සොපි ඛො සෙට්ඨි බාහිරතො ආගච්ඡන්තො පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා මයම්පි තුම්හාකං 'පිණ්ඩපාතං දෙථා'ති වත්වා පක්කන්තො; 'අපි වො ලද්ධො'ති. 'ආම සෙට්ඨි! ලද්ධො'ති. 'පස්සාමී'ති ගීවං උක්ඛිපිත්වා ඔලොකෙසි. අථස්ස පිණ්ඩපාතගන්ධො උට්ඨහිත්වා නාසාපුටං පහරි. සො චිත්තං සමෙතුං අසක්කොන්තො පච්ඡා විප්පටිසාරී අහොසි. **වරමෙතං**ති ආදි විප්පටිසාරස්ස උප්පන්නාකාරදස්සනං. **භාතුච්ච පන**–පෙ–**ජීවිතා වොරොපෙසී**ති තදා කිරස්ස අවිභත්තෙයෙව කුටුම්බෙ මාතාපිතරො ච ජෙට්ඨභාතා ච කාලමකංසු. සො භාතුජායාය සද්ධිං යෙව සංවාසං කප්පෙසි. භාතු පනස්ස එකො පුත්තො හොති; තං වීථියා කීළන්තං මනුස්සා වදන්ති: 'අයං දාසො අයං දාසී ඉදං යානං ඉදං ධනං තව සන්තක'න්ති. සො තෙසං කථං ගහෙත්වා 'අයං දාසො අයං දාසී ඉදං යානං ඉදං ධනං මය්හං සන්තක'න්ති ආදීනි කථෙති. අථස්ස චූළපිතා චින්තෙසි: "අයං දාරකො ඉදානෙව එවං කථෙසි. මහල්ලකකාලෙ කුටුම්බං මජ්ඣෙ භින්දාපෙය්‍ය. ඉදානෙව කත්තබ්බං කරිස්සාමී"ති එකදිවසං වාසිං ආදාය "එහි පුත්ත! අරඤ්ඤං ගච්ඡාමා"ති තං අරඤ්ඤං නෙත්වා[1] විරවන්තං මාරෙත්වා ආවාටෙ පක්ඛිපිත්වා පංසුනා පටිච්ඡාදෙසි. ඉදං සන්ධායෙතං වුත්තං.

සත්තක්ඛත්තුංති සත්ත වාරෙ. පුබ්බපච්ඡිමචෙතනාවසෙන චෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො; එකපිණ්ඩපාතදානස්මිං හි එකා චෙතනා ද්වෙ පටිසන්ධියො න දෙති. පුබ්බපච්ඡිමචෙතනාහි පනෙස සත්තක්ඛත්තුං සග්ගෙ සත්තක්ඛත්තුං සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තො. **පුරාණ**න්ති පච්චෙකබුද්ධස්ස දින්නපිණ්ඩපාතචෙතනාකම්මං. **පරිග්ගහ**න්ති පරිග්ගහිතං වත්ථු. **අනුජීවිනො**ති එකං මහාකුලං නිස්සාය පණ්ණාසම්පි සට්ඨිපි කුලානි ජීවන්ති. තෙ මනුස්සෙ සන්ධායෙතං වුත්තං. **සබ්බං නාදාය ගන්තබ්බ**න්ති සබ්බමෙතං අනාදියිත්වා ගන්තබ්බං. **සබ්බං නික්ඛිප්ප ගාමිය**න්ති[2] සබ්බමෙතං නික්ඛෙපසභාවං; පරිච්චජිතබ්බසභාවමෙවාති අත්ථො.

අපුත්තකසුත්තවණ්ණනා.

---

1. තං ආනෙත්වා-ලි. III; V. ස-මු. 1. 2. ගාමිනන්ති-සාළව.

තමොතමසුත්තෙ:- **නීචෙ කුලෙ පච්චාජාතො**ති ආදිකෙන තමෙන යුත්තොති= **තමො**; කායදුච්චරිතාදීහි පුන නිරයතමූපගමනතො තමපරායණො; ඉති උභයෙනපි ඛන්ධතමොව කථිතො හොති. **උච්චෙ කුලෙ පච්චාජාතො**ති ආදිකෙන ජොතිනා යුත්තොති=**ජොති**; ආලොකභූතොති වුත්තං හොති. කායසුචරිතාදීහි පුන සග්ගූපපත්තිජොතිභාවූපගමනතො **ජොතිපරායණො**. **වෙණකුලෙ**ති විලීවකාරකුලෙ. **නෙසාදකුලෙ**ති මිගලුද්දකාදීනං කුලෙ. **රථකාරකුලෙ**ති චම්මකාරකුලෙ. **පුක්කුසකුලෙ**ති පුප්ඵඡඩ්ඩකකුලෙ. **කසිරවුත්තිකෙ**ති දුක්ඛජීවිත[1]වුත්තිකෙ. **ඝාසච්ඡාදෙ**ති භුඤ්ජිතබ්බභොජනඤ්ච නිවාසනපාරුපණවත්ථඤ්ච. **දුබ්බණ්ණො**ති පංසුපිසාචකො විය ඣාමඛාණුකවණ්ණො.[2] **දුද්දසිකො**ති විජාතමාතුයාපි අමනාපදස්සනො. **ඔකොටිමකො**ති ලකුණ්ටකො. **කාණො**ති එකච්ඡිකාණො වා උභයච්ඡිකාණො වා. **කුණී**ති එකහත්ථකුණී වා උභයහත්ථකුණී වා. **ඛඤ්ජො**ති එකපාදඛඤ්ජො වා උභයපාදඛඤ්ජො වා. **පක්ඛහතො**ති හතපක්ඛො පීඨසප්පී. **පදීපෙය්‍යස්සා**ති තෙලකපල්ලකාදිනො පදීපූපකරණස්ස.

එවං ඛො මහාරාජාති එත්ථ එකො පුග්ගලො බහි ආලොකං අදිස්වා මාතුකුච්ඡිස්මිං යෙව කාලං කත්වා අපායෙසු නිබ්බත්තනතො සකලකප්පම්පි සංසරති; සොපි තමොතමපරායණො. සො පන කුහක පුග්ගලො භවෙය්‍ය; කුහකස්ස හි එවරූපා නිබ්බත්ති හොතීති වුත්තං. **එත්ථ ච නීචෙ කුලෙ පච්චාජාතො හොති චණ්ඩාලකුලෙ වා**ති ආදීහි ආගමනවිපත්ති චෙව පුනප්පුනුප්පන්නපච්චයවිපත්ති ච දස්සිතා. **දළිද්දෙ**ති ආදීහි පච්චයවිපත්ති. **කසිරවුත්තිකෙ**ති ආදීහි ආජීවූපායවිපත්ති. **දුබ්බණ්ණො**ති ආදීහි අත්තභාවවිපත්ති. **බව්හාබාධො**ති ආදීහි දුක්ඛකාරණසමායොගො. **න ලාභී**ති ආදීහි සුඛකාරණවිපත්ති චෙව උපභොගවිපත්ති ච. **කායෙන දුච්චරිත**න්ති ආදීහි තමපරායණභාවස්ස කාරණසමායොගො. **කායස්ස භෙදා**ති ආදීහි සම්පරායිකතමූපගතතා. සුක්කපක්ඛො වුත්තපටිපක්ඛනයෙන වෙදිතබ්බො.

පාපසඞ්කප්පාති පාපකෙහි කාමව්‍යාපාදවිහිංසාවිතක්කෙහි සමන්නාගතො. **අනාදරො**ති ගරුකාතබ්බෙසු මාතාදිසු පුග්ගලෙසු ගාරවරහිතො. **අක්කොසතී**ති දසහි අක්කොසවත්ථූහි අක්කොසති. **පරිභාසතී**ති "කස්මා තිට්ඨථ? කිං තුම්හෙහී"ති ආදීහි පරිභාසවචනෙහි රොසෙති ඝට්ටෙති. **නත්ථිකො**ති නත්ථි නත්ථීති යාචකාදීනං වදනසීලො. **ඝොර**න්ති භයානකං. **සෙට්ඨසඞ්කප්පා**ති කුසලෙහි නෙක්ඛම්මඅව්‍යාපාදඅවිහිංසාවිතක්කෙහි සමන්නාගතො. **අබ්‍යග්ගමනසො**ති නිවාතකෙ දීපජාලා විය එකග්ගචිත්තො. **සමචරියාය සික්ඛතී**ති දස කුසලකම්මපථසඞ්ඛාතාය සමචරියාය සික්ඛති පරිපූරෙති; කායවාචාචිත්තෙහි සුචරිතකම්මං කරොතීති අත්ථො.

තමොතමසුත්තවණ්ණනා.

---

1. ජීවික-කත්ථචි.   2. වණ්ණො විය-ලි: III. V.   මු. I. II.

පබ්බතූපමසුත්තෙ :- **මුද්ධාවසිත්තාන**න්ති ඛත්තියාභිසෙකෙන මුද්ධනි අවසිත්තානං කතාභිසෙකානං. **ඉස්සරියමදමත්තාන**න්ති ඉස්සරියමදෙන පමත්තානං. **කාමගෙධපරියුට්ඨිතාන**න්ති කාමෙසු ගෙධෙන පරියුට්ඨිතානං අභිභූතානං. **ජනපදත්ථාවරියප්පත්තාන**න්ති ජනපදෙ ථිරභාවං පත්තානං. **රාජකරණීයානී**ති රාජකම්මානි රාජූහි කත්තබ්බකිච්චානි. **තෙසාහ**න්ති තෙසු අහං. **උස්සුක්ක**න්ති බ්‍යාපාරං.

එස කිර රාජා දිවසස්ස තික්ඛත්තුං භගවතො උපට්ඨානං ගච්ඡති. අන්තරගමනානි බහූනිපි හොන්ති. තස්ස නිබද්ධං ගච්ඡතො බලකායො මහාපි හොති අප්පොපි. අථෙකදිවසං පඤ්චසතා චොරා චින්තයිංසු: "අයං රාජා අවෙලායං අප්පබලෙන සමණස්ස උපට්ඨානං ගච්ඡති. අන්තරාමග්ගෙ තං ගහෙත්වා රජ්ජං ගණ්හිස්සාමා"ති අඩ්ඪ[1]වනෙ නිලීයිංසු. රාජානො ච නාම මහාපුඤ්ඤා හොන්ති. අථ තෙසං යෙව අබ්භන්තරතො[2] එකො පුරිසො නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා මහන්තං බලකායං ආදාය අඩ්ඪවනං පරිවාරෙත්වා තෙ සබ්බෙ ගහෙත්වා අඩ්ඪවනතො යාව නගරද්වාරා මග්ගස්ස උභොසු පස්සෙසු යථා අඤ්ඤමඤ්ඤං චක්ඛුනා චක්ඛුං උපනිබජ්ඣිත්වා ඔලොකෙන්ති; එවං ආසන්නානි සූලානි රොපෙත්වා සූලෙසු උත්තාසෙසි. ඉදං සන්ධාය එවමාහ.

අථ සත්ථා චින්තෙසි: සචාහං වක්ඛාමි "මහාරාජ! මාදිසෙ නාම සම්මාසම්බුද්ධෙ ධුරවිහාරෙ වසන්තෙ තයා එවරූපං දාරුණකම්මං කතං; අයුත්තං තෙ කත"න්ති. අථායං රාජා මඞ්කු[3]භූත්වා සණ්ඨහිතුං න සක්කුණෙය්‍ය. පරියායෙන ධම්මං කථෙන්තස්සෙව මෙ සල්ලක්ඛෙස්සතීති ධම්මදෙසනං ආරභන්තො **තං කිං මඤ්ඤසී**ති ආදිමාහ.

තත්ථ **සද්ධායිකො**ති සද්ධාතබ්බො; යස්ස ත්වං වචනං සද්දහසීති අත්ථො. **පච්චයිකො**ති[4] තස්සෙව වෙවචනං. **යග්ඝෙ**ති චොදනත්ථෙ නිපාතො. තං බොධෙමීති අත්ථො. **අබ්භසම**න්ති ආකාසසමං. **නිප්පොථෙන්තා ආගච්ඡන්තී**ති පථවිතලතො යාව අකනිට්ඨබ්‍රහ්මලොකා සබ්බසත්තෙ සණ්හකරණීයං[5] තිලචුණ්ණං විය කරොන්තා ආගච්ඡන්ති. **අඤ්ඤත්‍ර ධම්මචරියායා**ති ඨපෙත්වා දසකුසලකම්මපථධම්ම[6]චරියං අඤ්ඤං කත්තබ්බං නත්ථි. සමචරියාදීනි තස්සෙව වෙවචනානි. **ආරොචෙමී**ති ආචික්ඛාමි. **පටිවෙදයාමී**ති ජානාපෙමි. **අධිවත්තන්තී**ති අජ්ඣොත්ථරන්ති. **හත්ථියුද්ධානී**ති නාලාගිරිසදිසෙ හෙමකප්පනෙ නාගෙ අභිරුය්හ යුජ්ඣිතබ්බයුද්ධානි. **ගතී**ති නිබ්බත්ති. **විසයො**ති ඔකාසො; සමත්ථභාවො වා. න හි සක්කා තෙහි ජරාමරණං පටිබාහිතුං. **මන්තිනො මහාමත්තා**ති මන්තසම්පන්නා මහොසධවිධුරපණ්ඩිතසදිසා මහාමත්තා. **භූමිගත**න්ති මහාලොහකුම්භියො පූරෙත්වා භූමියං ඨපිතං. **වෙහාසට්ඨ**න්ති චම්මපසිබ්බකෙ පූරෙත්වා තුලාසඞ්ඝාටාදීසු ලග්ගෙත්වා චෙව නියූහාදීසු ච පූරෙත්වා ඨපිතං. **උපලාපෙතු**න්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං භින්දිතුං.

1. අන්තරඩ්ඪ-කත්ථචි.
2. අන්තරතො-කත්ථචි.
3. කුණ්ඨො-ලි. ʌ. V මු. II.
4. පච්චායිකොති-කත්ථචි.
5. කරණීයා-කත්ථචි.
6. පථ-කත්ථචි.

යථා වෙ ජනා එකෙන මග්ගෙන න ගච්ඡන්ති; එවං කාතුං. **නභං ආහච්චාති** ආකාසං පූරෙත්වා. **සමන්තා අනුපරියෙය්‍යුන්ති** චතුද්දිසා සමන්තතො සත්තෙන සඤ්චුණ්ණං කත්වා අනුපරිවත්තන්තා ආගච්ඡන්ති. **එවං ජරා ච මච්චු චාති** ඉධ වෙයෙව පබ්බතා ගහිතා. රජොවාදෙ පන: "ජරා ආගඤ්ඡි[1] සබ්බං යොබ්බනං විලුම්පමානා"ති එවං ජරා මරණං ව්‍යාධි විපත්තීති චත්තාරො පෙතෙ ආගතාව. **සද්ධං නිවෙසයෙති** සද්ධං නිවෙසෙය්‍ය පතිට්ඨපෙය්‍ය.

පබ්බතූපමසුත්තවණ්ණනා.

ලොකානුවිචරණසුත්තෙ :– **පාරිසජ්ජාති** පරිවාරකදෙවතා. **ඉමං ලොකං අනුවිචරන්තීති** අට්ඨමීදිවසෙ කිර සක්කො දෙවරාජා චත්තාරො මහාරාජෙ ආණාපෙති: "තාතා! අජ්ජ අට්ඨමීදිවසො; මනුස්සලොකං අනුවිචරිත්වා පුඤ්ඤානි කරොන්තානං නාමගොත්තං උග්ගණ්හිත්වා ආගච්ඡථා"ති. තෙ ආගන්ත්වා අත්තනො පරිවාරකෙ පෙසෙන්ති: "ගච්ඡථ තාතා! මනුස්සලොකං අනුවිචරිත්වා පුඤ්ඤකාරකානං නාමගොත්තානි සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛිත්වා ආනෙථා"ති. තෙ තථා කරොන්ති. තෙන වුත්තං: **ඉමං ලොකං අනුවිචරන්තීති. කච්චි බහූති** ආදි තෙසං උපපරික්ඛාකාරදස්සනත්ථං වුත්තං. එවං උපපරික්ඛන්තා හි තෙ අනුවිචරන්ති. **මත්තෙය්‍යාති** මාතුහිතා; මාතරි සම්මා පටිපන්නාති අත්ථො. සමණෙසු සම්මා පටිපන්නා= **සාමඤ්ඤා.** ඛීණාසවා බ්‍රාහ්මණා[2] නාම. තෙසු සම්මා පටිපන්නා= **බ්‍රහ්මඤ්ඤා. උපොසථං උපවසන්තීති** මාසස්ස අට්ඨ වාරෙ උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨහන්ති.

පටිජාගරොන්තීති පටිජාගරං උපොසථකම්මං කරොන්ති. තං කරොන්තා එකස්මිං අද්ධමාසෙ චතුන්නං උපොසථදිවසානං පච්චුග්ගමනානුගමනවසෙන කරොන්ති. පඤ්චමීඋපොසථං පච්චුග්ගච්ඡන්තා චතුත්ථියං උපොසථිකා හොන්ති, අනුගච්ඡන්තා ඡට්ඨියං. අට්ඨමීඋපොසථං පච්චුග්ගච්ඡන්තා සත්තමියං, අනුගච්ඡන්තා නවමියං. චාතුද්දසීඋපොසථං[3] පච්චුග්ගච්ඡන්තා තෙරසියං[4]. පණ්ණරසූපොසථං පච්චුග්ගච්ඡන්තා (චාතුද්දසියං, තදුභයං අනුගච්ඡන්තා*) පාටිපදදිවසෙ උපොසථිකා හොන්ති.

පුඤ්ඤානි කරොන්තීති සරණගමනනිච්චසීලපුප්ඵපූජාධම්මස්සවණපදීපසහස්සාරොපණවිහාරකරණාදීනි නානප්පකාරානි පුඤ්ඤානි කරොන්ති. තෙ එවං අනුවිචරිත්වා ගාමනිගමරාජධානියො උපසඞ්කමන්ති. තතො තං නිස්සාය අධිවත්ථා දෙවතා "මහාරාජානං අමච්චා ආගතා"ති පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා තෙසං සන්තිකං ගච්ඡන්ති. තෙ පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා "කච්චි නුඛො මාරිසා! බහූ මනුස්සා මත්තෙය්‍යා"ති ආදිනා

1. ආගච්ඡති-කත්ථචි.
2. බ්‍රහ්මානො-කත්ථචි.
3. චාතුද්දසිං-ලි I. II
4. තෙරසමියං-I. II. IV.

* ලබ්භන්තරිකපාඨො ලි. I. II. කත්ථ.

වුත්තනයෙන මනුස්සානං පුඤ්ඤානි පටිපුච්ඡිත්වා "ආම මාරිසා! ඉමස්මිං ගාමෙ අසුකො ච අසුකො ච පුඤ්ඤානි කරොන්තී"ති වුත්තෙන තෙසං පුඤ්ඤකාරකානං නාමගොත්තං සුවණ්ණමයෙ පට්ටෙ ලිඛිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්ති. එවං මනුස්සලොකං අනුවිචරන්තා තෙ සුවණ්ණපට්ටෙ ආහරිත්වා චතුන්නං මහාරාජානං දෙන්ති.

පුත්තා ඉමං ලොකං අනුවිචරන්තීති චතූහි මහාරාජෙහි පුරිම නයෙනෙව පහිතා අනුවිචරන්ති. **තදහූති** තස්මිං දිවසෙ. **උපොසථෙති** උපොසථදිවසෙ. **සචෙ භික්ඛවෙ අප්පකා හොන්තීති** තෙ සුවණ්ණපට්ටපරිමාණෙනෙව "ඉමස්මිං කාලෙ මනුස්සා අප්පකා; ඉමස්මිං කාලෙ බහුකා"ති ජානන්ති. තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **දෙවානං තාවතිංසානන්ති** පඨමං අභිනිබ්බත්තෙන තෙත්තිංස දෙවපුත්තෙන උපාදාය එවං ලද්ධනාමානං. **තෙනාති** තෙන ආරොචනෙන, තෙන වා පුඤ්ඤකාරකානං අප්පකභාවෙන "මයං පරිපුණ්ණෙ දෙවසඞ්ඝමජ්ඣෙ නක්ඛත්තං කීළිතුං න ලභිස්සාමා"ති අනත්තමනා. **දිබ්බා වත භො කායා පරිහායිස්සන්තීති** නවනවානං දෙවපුත්තානං අභාවෙන රමණීයං දසසහස්සයොජනං[1] දෙවනගරං සුඤ්ඤං භවිස්සති. **අසුරකායාති** චත්තාරො අපායා. සුක්කපක්ඛෙපි ඉමිනාව උපායෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො.

භූතපුබ්බං භික්ඛවෙ සක්කො දෙවානමින්දොති අත්තනො සක්ක දෙවරජ්ජකාලං[2] සන්ධාය කථෙති; එකස්ස වා සක්කස්ස අජ්ඣාසයං ගහෙත්වා කථෙතීති වුත්තං. **අනුනයමානොති** අනුබොධයමානො.[3] **තායං වෙලායන්ති** තස්මිං කාලෙ. **පාටිහාරියපක්ඛඤ්චාති** එත්ථ පාටිහාරියපක්ඛො නාම: අන්තොවස්සෙ තෙමාසං නිබද්ධුපොසථො; තං අසක්කොන්තස්ස ද්වින්නං පවාරණානං අන්තරෙ එකමාසං නිබද්ධුපොසථො; තම්පි අසක්කොන්තස්ස පඨමපවාරණතො පට්ඨාය එකො අඩ්ඪමාසො පාටිහාරියපක්ඛො නාම. **යොපස්ස මාදිසො නරොති** යොපි සත්තො මාදිසො භවෙය්‍ය. සක්කො කිර වුත්තප්පකාරස්ස උපොසථස්ස ගුණං ජානිත්වා ද්වෙ දෙවලොකසම්පත්තියො පහාය මාසස්ස අට්ඨ දිවසෙ උපොසථං උපවසති; තස්මා එවමාහ. අපරො නයො: යොපි සත්තො මාදිසො අස්ස; මයා පත්තං සම්පත්තිං සම්පාපුණිතුං ඉච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො. සක්කා හි එවරූපෙන උපොසථකම්මෙන සක්කසම්පත්තිං පාපුණිතුන්ති. **වුසිතවාති** වුත්ථවාසො. **කතකරණීයොති** චතූහි මග්ගෙහි කත්තබ්බ කිච්චං කත්වා ඨිතො. **ඔහිතභාරොති** ඛන්ධභාරකිලෙසභාරඅභිසඞ්ඛාර භාරෙ ඔතාරෙත්වා ඨිතො. **අනුප්පත්තසදත්ථොති** සදත්ථො වුච්චති අරහත්තං; තං අනුප්පත්තො. **පරික්ඛීණභවසංයොජනො** යෙන සංයොජනෙන බද්ධො භවෙසු ආකඩ්ඪීයති; තස්ස ඛීණත්තා. **සම්මදඤ්ඤා විමුත්තොති** සම්මා හෙතුනා නයෙන කාරණෙන ජානිත්වා

1. දසයොජනසහස්ස-ලි. III. V & මු. 2. දෙවකායං-ලි. I. II.
3. අනුබොධමානො-ලි. III. IV & මු. I. අනුරොධයමානො-ලි. II.

විමුත්තො. **කල්ලං වචනායාති** යුත්තං වත්තුං. **යොපස්ස මාදිසො නරොති** යොපි සත්තො මාදිසො ඛීණාසවො අස්ස; සොපි එවරූපං උපොසථං උපවසෙය්‍යාති. උපොසථකම්මස්ස ගුණං ජානන්තො එවං වදෙය්‍ය. අපරො නයො: යොපි සත්තො මාදිසො අස්ස; මයා පත්තං සම්පත්තිං පාපුණිතුං ඉච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො. සක්කා හි එවරූපෙන උපොසථකම්මෙන ඛීණාසවසම්පත්තිං පාපුණිතුන්ති.

ලොකානුවිචරණසුත්තවණ්ණනා.

සුපුබ්බණ්හසුත්තෙ:- **සුනක්ඛත්ත**න්ති ආදීසු යස්මිං දිවසෙ තයො සුචරිතධම්මා පූරිතා හොන්ති; සො දිවසො ලද්ධනක්ඛත්තයොගො නාම. තෙනස්ස තදා **සුනක්ඛත්තං** හොතීති වුච්චති. ස්වෙව දිවසො කතමඞ්ගලො නාම හොති. තෙනස්ස තදා **සුමඞ්ගල**න්ති වුච්චති. පභාතම්පිස්ස තදා **සුප්පභාත**මෙව. සයනතො වුට්ඨානම්පි **සුවුට්ඨිත**මෙව. ඛණොපි **සුඛණො**. මුහුත්තොපි **සුමුහුත්තො**ව. එත්ථ ච දසච්ඡරප්පමාණො කාලො ඛණො නාම. තෙන ඛණෙන දසඛණො ලයො නාම. තෙන ලයෙන දසලයො ඛණලයො නාම. තෙන දසගුණො මුහුත්තො නාම. තෙන මුහුත්තෙන දසගුණො ඛණමුහුත්තො නාමාති අයං විභාගො වෙදිතබ්බො. **සුයිට්ඨං බ්‍රහ්මචාරිසූ**ති යස්මිං දිවසෙ තීණි සුචරිතානි පූරිතානි හොන්ති; තදස්ස සෙට්ඨචාරිසු දින්නං දානං[1] සුයිට්ඨං නාම හොති. **පදක්ඛිණං කායකම්ම**න්ති තං දිවසං තෙන කතං කායකම්මං වඩ්ඪිතකායකම්මං නාම හොති. **පණිධී තෙ පදක්ඛිණා**ති තං දිවසං සො යං යං පණිධිං ඨපෙති; තෙ පණිධී වඩ්ඪියුත්තාව. **පදක්ඛිණානි කත්වානා**ති වඩ්ඪියුත්තානි කායකම්මාදීනි කත්වාන. **ලභන්තත්ථෙ පදක්ඛිණෙ**ති වඩ්ඪිතත්ථෙයෙව ලභන්ති.

සුපුබ්බණ්හසුත්තවණ්ණනා.

සල්ලසුත්තෙ:- කා උප්පත්ති? භගවතො කිර උපට්ඨාකස්ස එකස්ස උපාසකස්ස පුත්තො කාලමකාසි. සො පුත්තසොකාභිභූතො සත්තාහං නිරාහාරො අහොසි. තං අනුකම්පන්තො භගවා තස්ස ඝරං ගන්ත්වා සොකවිනොදනත්ථං ඉමං සුත්තං අභාසි.

තත්ථ **අනිමිත්ත**න්ති අක්ඛිනිඛනකිරියාකාරනිමිත්තරහිතං. න හි සක්කා ලද්ධුං "යාවාහං ඉදං වා ඉදං වා කරෙමි; තාව ත්වං ජීව; මා මිය්‍යා"ති. **අනඤ්ඤාත**න්ති එත්තකං ඉමිනා ජීවිතබ්බන්ති ආයුපරියන්තවසෙන න සක්කා ඤාතුං. **කසිර**න්ති අනෙකපච්චයපටිබද්ධවුත්තිභාවතො කිච්ඡයාපනීයං. තථාහි: තං අස්සාසපටිබද්ධඤ්ච, මහාභූතපටිබද්ධඤ්ච, කබලීකාරාහාරපටිබද්ධඤ්ච, උස්මාපටිබද්ධඤ්ච, විඤ්ඤාණ

---

1. දින්නං-සාඑවි.

පටිබද්ධඤ්ච. අනස්සසන්තොපි හි න ජීවති; අපස්සසන්තොපි. චතුන්නං මහාභූතානං[1] සම්පවත්තිං නිස්සාය ජීවති; තෙසං අඤ්ඤතරස්ස පකොපෙන කට්ඨමුඛාදිආසිවිසදට්ඨො විය අයං කායො පත්ථද්ධභාවාදිමාපන්නො; තදා ජීවිතං නප්පවත්තති.

"පත්ථද්ධො භවතී කායො දට්ඨො කට්ඨමුඛෙන වා,
පඨවීධාතුප්පකොපෙන හොති කට්ඨමුඛෙව සො.

පූතිකො භවතී කායො දට්ඨො පූතිමුඛෙන වා,
ආපොධාතුප්පකොපෙන හොති පූතිමුඛෙව සො.

සන්තත්තො භවතී කායො දට්ඨො අග්ගිමුඛෙන වා,
තෙජොධාතුප්පකොපෙන හොති අග්ගිමුඛෙව සො.

සඤ්ඡින්නො භවතී කායො දට්ඨො සත්ථමුඛෙන වා,
වායොධාතුප්පකොපෙන හොති සත්ථමුඛෙව සො"ති.

දුබ්භික්ඛාදීසු පන ආහාරූපච්ඡෙදෙන සත්තානං ජීවිතක්ඛයො පාකටොයෙව; එවං කබළීකාරාහාරපටිබද්ධඤ්ච ජීවිතං. තථා අසිතපීතාදිපරිපාචකෙ කම්මජතෙජෙ ඛීණෙ සත්තා ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්තියෙව; එවං උස්මාපටිබද්ධං ජීවිතං. විඤ්ඤාණෙ පන නිරුද්ධෙ පකතියා සත්තානං ජීවිතං න හොති; එවං විඤ්ඤාණපටිබද්ධං ජීවිතං. **පරිත්තන්ති** අප්පකං. දෙවානං ජීවිතං උපනිධාය තිණග්ගෙ උස්සාවබින්දුසදිසං; චිත්තක්ඛණතො උද්ධං අභාවෙන වා පරිත්තං. අතිදීඝායුකොපි හි සත්තො අතීතෙන චිත්තෙන ජීවිත්ථ, න ජීවති, න ජීවිස්සති; අනාගතෙන ජීවිස්සති, න ජීවති, න ජීවිත්ථ; පච්චුප්පන්නෙන ජීවති, න ජීවිත්ථ, න ජීවිස්සති. **තඤ්ච දුක්ඛෙන සංයුතන්ති** තඤ්චෙතං ජීවිතං එවං අනිමිත්තමනඤ්ඤාතං කසිරං පරිත්තඤ්ච සමානම්පි සීතුණ්හඩංසමකසාදිසම්ඵස්සඛුප්පිපාසාසංසාරදුක්ඛ-විපරිණාමදුක්ඛ- දුක්ඛදුක්ඛෙහි සංයුත්තං.

කිං වුත්තං හොති? යස්මා ඊදිසං මච්චානං ජීවිතං; තස්මා ත්වං යාව තං පරික්ඛයං න ගච්ඡති; තාව ධම්මචරියමෙව බ්‍රූහය; මා පුත්තමනුසොචාති. අථාපි මඤ්ඤෙය්‍යාසි: සබ්බූපකරණෙහි පුත්තමනුරක්ඛන්තස්සාපි මෙ සො මතො; තෙන සොචාමීති. එවම්පි මා සොචීති දස්සෙන්තො: **නහි සොති** ආදිමාහ. තතො යස්මා සො "ජරම්පත්වා නාම අනෙන[2] මරණං අනුරූපං; අතිදහරො මෙ පුත්තො මතො"ති චින්තෙසි. තස්මා ආහ: **ජරම්පි පත්වාති** ආදි. ජරං පත්වාපි අප්පත්වාපි මරණං හොති; නත්ථි එත්ථ නියමොති[3] වුත්තං හොති. ඉදානි තමත්ථං නිදස්සනෙන සාධෙන්තො: **ඵලානමිවාති**[4] ආදිමාහ. තස්සත්ථො: යථා ඵලානං[5] පක්කානං යස්මා සුරියුග්ගමනතොප්පභූති සුරියාතපෙන සන්තප්පමානෙ රුක්ඛෙ පඨවිරසො ච

1. ධාතූනං-කත්ථචි.
2. ඝනෙන-කත්ථචි.
3. නියාමනොති-කත්ථචි.
4. ඵලානම්ව පක්කානන්ති-කත්ථචි.
5. යථාදීනං-කත්ථචි.

ආපොරසො ච පත්තතො සාඛං සාඛතො ඛන්ධං ඛන්ධතො මූලන්ති එවං අනුක්කමෙන මූලතො පඨවිංයෙව පවිසති. ඔග්ගමනතො[1]ප්පභුති පන පඨවිතො මූලං මූලතො ඛන්ධන්ති එවං අනුක්කමෙන සාඛාපත්තපල්ලවාදීනි[2] පුනාරොහන්ති. එවං ආරොහන්තා ච පරිපාකගතඵලවණ්ටමූලං න පවිසන්ති. අථ සූරියාතපෙන සන්තප්පමානෙ වණ්ටමූලෙ පරිළාහො උප්පජ්ජති. තෙන තානි ඵලානි පාතො නිච්චකාලං පතන්තීති තෙසං පාතො පතනතො තන්තම්පයොජනසාධනඵලට්ඨපනපත්ථිකානං[3] ඵලසාමිකානං භයං හොති;[4] එවං ජාතානං මච්චානං මරණතො ඤාතකපියමනාපානං භයං හොති. පක්කඵලසදිසා හි සත්තාති.

කිඤ්ච භීයො: “**යථාපි කුම්භකාරස්ස** -පෙ- **ජීවිතං**. තස්මා **දහරා ච** -පෙ- **මච්චුපරායණා**”ති එවං ගණ්හ. එවඤ්ච ගහෙත්වා “**තෙසං මච්චු-පෙ-වා පන ඤාතකෙ**”ති එවම්පි ගණ්හ. තත්ථ **ගච්ඡතං පරලොකතොති** ඉතො ලොකතො පරලොකං ගච්ඡන්තානං යස්මා **න පිතා තායතෙ පුත්තං ඤාතී වා පන ඤාතකෙ**. තස්මා “**පෙක්ඛතං යෙව** -පෙ- **නීයති**.” තත්ථ යොජනා: පස්සමානානං යෙව ඤාතීනං අම්ම තාතාති ආදිනා නයෙන පුථු අනෙකප්පකාරං ලාලපතං යෙව මච්චානං එකමෙකො මච්චො යථා ගොවජ්ඣො; එවං නීයති. එවං පස්සසි උපාසක.

අබ්භාහතො ලොකොති තත්ථ යෙ බුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදයො ඨිතිසම්පන්නා; එතෙ එවං අබ්භාහතා මච්චුනා ච ජරාය ච; න සක්කා සොතචි පටිබාහිතුන්ති. “**තස්මා ධීරා න සොචන්ති විදිත්වා ලොකපරියායං**.” ඉමං ලොකසභාවං ඤත්වා න සොචන්තීති වුත්තං හොති. එවං පන “**යස්ස-පෙ-පරිදෙවසී**”ති. කිං වුත්තං හොති? යස්ස මාතු කුච්ඡිස්මිං ආගතස්ස ආගතමග්ගං වා ඉතො වා චවිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතස්ස ගතමග්ගං වා න ජානාසි; තස්ස ඉමෙ උභො අන්තෙ අසම්පස්සං නිරත්ථං පරිදෙවසි. ධීරා පන තෙ පස්සන්තා විදිත්වා ලොකපරියායං නානුසොචන්තීති. ඉදානි: **නිරත්ථං පරිදෙවසීති** එත්ථ වුත්තපරිදෙවනාය නිරත්ථකභාවං සාධෙන්තො: **පරිදෙවමානො චෙති** ආදිමාහ.

තත්ථ **උදබ්බහෙ**ති උදබ්බහෙය්‍ය ධාරෙය්‍ය අත්තානන්ති සඤ්ජනෙය්‍යාති අත්ථො. **සම්මූළ්හො හිංසමත්තානන්ති** සම්මූළ්හො හුත්වා අත්තානං පාතෙන්තො. **කයිරා ච නං විචක්ඛණොති** යදි තාදිසො කිඤ්චි අත්ථං උදබ්බහෙ; විචක්ඛණොපි තං පරිදෙවනං කරෙය්‍ය. **නහි රුණ්ණෙනාති** එත්ථායං යොජනා: න කොචි පන රුණ්ණෙන වා සොකෙන වා චෙතසො සන්තිං පප්පොති; අපිච ඛො පන රොදනතො ච සොචනතො ච[5] **භීයො අස්ස උප්පජ්ජතෙ දුක්ඛං. සරීරඤ්ච** දුබ්බණ්ණියාදීහි **උපහඤ්ඤතීති. න තෙන පෙතාති** තෙන පරිදෙවෙන කාලකතා න

---

1. ඔක්කමණතො-ලි; I, II. IV, ඔගමනතො -ලි; V & මු; I, උග්ගමනතො-මු. II. තදපි ව්‍යාකරණානුකූලං.
2. සාඛාපල්ලවාදීනි-ලි:I II. IV.
3. ඵලත්ථිකානං-සත්ථව.
4. භයං හොති-ඉති න දිස්සති.
5. රොදතො ච සොචතො ච-සත්ථව.

පාලෙන්ති න යාපෙන්ති; න තං තෙසං උපකාරාය හොති. තස්මා “**නිරත්ථා පරිදෙවනා**. න කෙවලඤ්ච නිරත්ථා; අනත්ථම්පි ආවහති. කස්මා? යස්මා “**සොකමප්පජහං**--පෙ-**වසමන්වගූ**”ති. තත්ථ **අනුත්ථුනන්තො**ති අනුසොචන්තො. **වසමන්වගූ**ති වසං ගතො. එවං සොකස්ස නිරත්ථකත්තං අනත්ථාවහත්තඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි සොකවිනයත්ථං ඔවදන්තො: **අඤ්ඤෙපි පස්සා**ති ආදිමාහ. තත්ථ **ගමිනෙ**ති[1] ගමිකෙ; පරලොකගමනසජ්ජෙ ඨිතෙති වුත්තං හොති. **ඵන්දන්තෙවිධ පාණිනො**ති මරණභයෙන ඵන්දමානෙයෙව ඉධ සත්තෙ. **යෙන යෙනා**ති යෙන යෙනාකාරෙන මඤ්ඤන්ති; දීඝායුකො භවිස්සති; අරොගො භවිස්සතීති. තතො තං අඤ්ඤථායෙව හොති. සො එවං මඤ්ඤිතො මරතිපි; රොගීපි හොති. එදිසො අයං විනාභාවො මඤ්ඤිතප්පච්චනීකෙන හොති. පස්ස උපාසක! ලොකසභාවන්ති එවමෙත්ථ අධිප්පායො වෙදිතබ්බො.

භීයො වා පනාති වස්සසතතො භීයොපි ජීවෙය්‍ය. **ඤාතිසඞ්ඝා විනා හොතී**ති අනිච්චතාවසානුගං ඤාතිසමූහං විනායෙව හොති. **ඉධ ජීවිත**න්ති එවං වස්සසතම්පි තතො භීයොපි ජීවමානො අමරණධම්මො නත්ථි. අථ ඛො මරණප්පත්තකාලෙ ඉධ ජීවිතං **ජහාති**යෙව. නත්ථි ජාතස්ස අමරණන්ති. **අරහතො සුත්වා**ති ඉමං එවරූපං අරහතො ධම්මදෙසනං සුත්වා. **න සො ලබ්භා මයා ඉතී**ති සො පෙතො ඉදානි මයා පුන ජීවිතුං න ලබ්භා ඉති පරිජානන්තො **විනෙය්‍ය පරිදෙවන**න්ති වුත්තං හොති.

කිඤ්ච භීයො: “**යථා සරණමාදිත්තං**–පෙ–**ධංසයෙ**.” තත්ථ **ධීරො** ධිතිසම්පදාය. **සප්පඤ්ඤො** සාභාවිකපඤ්ඤාය. **පණ්ඩිතො** බාහුසච්චපඤ්ඤාය. **කුසලො** විත්තක[2] ජාතිකතාය වෙදිතබ්බො. චින්තාමයසුතමයභාවනාමයපඤ්ඤාහි වා යොජෙතබ්බං. න කෙවලඤ්ච සොකමෙව. ‘**පරිදෙවං පජප්පඤ්ච**–පෙ–**සල්ලමත්තනො**’තත්ථ **පජප්ප**න්ති තණ්හං. **දොමනස්ස**න්ති චෙතසිකදුක්ඛං. **අබ්බහෙ**ති උද්ධරෙ. **සල්ල**න්ති එතමෙව තිප්පකාරං දුන්නීහරණට්ඨෙන අන්තො විජ්ඣනට්ඨෙන සල්ලං. **අසිතො**ති තණ්හාදිට්ඨීහි අනිස්සිතො. **සන්ති**න්ති රාගාදිකිලෙසදරථ සන්තතාය **සන්තිං** නිබ්බානං. **නිබ්බුතො**ති එවං ජාතස්ස ජීරණං ජිණ්ණස්සපි මරණන්ති සත්තලොකස්ස සභාවපකතිං ඤත්වා නිපකො පණ්ඩිතො ජාතිජරාමරණෙහි මුඤ්චිතුකාමො විපස්සනාය යොගං කත්වා අනුපුබ්බෙන අරහත්තමග්ගඤාණෙන සබ්බකිලෙසදරථානි සමුච්ඡින්දිත්වා කිලෙසපරිනිබ්බානෙන නිබ්බුතො හොති. එවං භගවා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

සල්ලසුත්තවණ්ණනා.

නඛසිඛාසුත්තෙ :– **සබ්බං**[3] **උපනිධිං කලභාග**න්ති ඉමෙ සද්දා අඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනා. තත්ථ **කලභාගො** නාම සොළසමභාගොපි සතභාගොපි සහස්සභාගොපි සතසහස්සභාගොපි වුච්චති. **මනුස්සෙසු**

---

1. ගමිනො=ගමනෙ-බහූසු 2. විත්තීක-විත්තිත-කත්ථචි. 3 සබ්බම්පි නඋපෙති-කත්ථචි.

පච්චාජායන්තීති යෙ මනුස්සලොකතො චුතා මනුස්සෙසු පච්චාජායන්ති; තෙයෙව **අප්පකාති** අධිප්පායො. **අඤ්ඤත්‍ර මනුස්සෙහීති** යෙ පන මනුස්සලොකතො චුතා ඨපෙත්වා මනුස්සලොකං චතූසු අපායෙසු පච්චාජායන්ති; තෙ මහාපඨවියං පංසු විය බහුතරා. ඉමස්මිං සුත්තෙ දෙවාපි මනුස්සෙහෙව සඞ්ගහිතා. තස්මා යථා මනුස්සෙසු ජායන්තා අප්පකා; එවං දෙවෙසුපීති වෙදිතබ්බං. එවං භගවා දුල්ලභමනුස්සත්තං දස්සෙත්වා අප්පමාදපටිපදාය නියොජෙන්තො: **තස්මාතිහ භික්ඛවෙති** ආදිමාහ.

නවසිඛාසුත්තවණ්ණනා.

නිධිකණ්ඩසුත්තෙ :- **නිධිං නිධෙති පුරිසොති** නිධීයතීති=නිධි; ඨපීයති රක්ඛීයති ගොපීයතීති අත්ථො. සො චතුබ්බිධො: ථාවරො ජඞ්ගමො අඞ්ගසමො අනුගාමිකොති. තත්ථ ථාවරො නාම: භූමිගතං වා වේහාසට්ඨං වා හිරඤ්ඤං වා සුවණ්ණං වා ඛෙත්තං වා වත්ථුං වා; යං වා පනඤ්ඤං එවරූපං ඉරියාපථවිරහිතං. ජඞ්ගමො නාම: දාසිදාසං හත්ථි ගවාස්සවළවං අජෙළකං කුක්කුටසූකරං; යං වා පනඤ්ඤම්පි එවරූපං ඉරියාපථපටිසංයුත්තං. අඞ්ගසමො නාම කම්මායතනං සිප්පායතනං විජ්ජට්ඨානං බාහුසච්චං; යං වා පනඤ්ඤම්පි එවරූපං සික්ඛිත්වා ගහිතං අඞ්ගපච්චඞ්ගම්ව අත්තභාවපටිබද්ධං. අනුගාමිකො නාම: දානමයං පුඤ්ඤං සීලමයං භාවනාමයං ධම්මසවණමයං ධම්මදෙසනාමයං; යං වා පනඤ්ඤම්පි එවරූපං පුඤ්ඤං තත්ථ තත්ථ අනුගන්ත්වා විය ඉට්ඨඵලං මනුප්පදෙති. තෙසු පන ඉමස්මිං ගාථාපදෙ ථාවරො අධිප්පෙතො.

නිධෙතීති ඨපෙති පටිසාමෙති ගොපෙති. **පුරිසොති** ඉධ පුරිස සීසෙන දෙසනා ආගතා. **ගම්භීරෙ ඔදකන්තිකෙති** ඔගාහෙතබ්බට්ඨෙන ගම්භීරං; උදකස්ස අන්තිකභාවෙන ඔදකන්තිකං. අත්ථි ගම්භීරං න ඔදකන්තිකං;[1] ජඞ්ගලෙ භූමිභාගෙ සාධිකසතපොරිසො ආවාටො විය. අත්ථි ඔදකන්තිකං න ගම්භීරං; නින්නෙ පල්ලලෙ එකවිදත්ථිකො ආවාටො විය. අත්ථි ගම්භීරඤ්චෙව ඔදකන්තිකඤ්ච; ජඞ්ගලෙ භූමිභාගෙ යාව ඉදානි උදකං ආගච්ඡිස්සතීති තාව ඛතො ආවාටො විය. තං සන්ධාය වුත්තං: **ගම්භීරෙ ඔදකන්තිකෙති. අත්ථෙ කිච්චෙ සමුප්පන්නෙති** අත්ථාවහෙ හිතාවහෙ කිස්මිඤ්චිදෙව කරණීයෙ සමුප්පන්නෙ කත්තබ්බ භාවෙන[2] උපට්ඨිතෙ. **අත්ථාය මෙ භවිස්සතීති** නිධානප්පයොජනදස්සන මෙතං; තස්ස මෙ කිච්චස්ස නිප්ඵත්තියා[3] භවිස්සතීති අත්ථො. කිච්චනිප්ඵත්ති[4]යෙව හි තස්ස කිච්චෙ සමුප්පන්නෙ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

එවං නිධානප්පයොජනං අත්ථාධිගමාධිප්පායං දස්සෙත්වා ඉදානි නිධානප්පයොජනමෙව අනත්ථාපගමාධිප්පායං දස්සෙතුං ආහ: **රාජතො වා-පෙ-ආපදාසු වාති.** අත්ථාය මෙ භවිස්සතීති එත්ථ වුත්තං භවිස්සතීති

---

1. අතොදකන්තිකං-III. V & මු.
2. භාවෙ පන-ලි. III. V & මු.
3. නිබ්බත්තියා-ලි: I. II. IV.
4. නිබ්බත්ති-ලි. I. II. IV.

ඉදානි පුඤ්ඤනිධිනො ගම්භීරෙ ඔදකන්තිකෙ නිහිතනිධිතො විසෙසං දස්සෙන්තො: **එසො නිධි සුනිහිතො**ති ආදිමාහ. තත්ථ **අජෙය්‍යො**ති පරෙහි ජෙත්වා ගහෙතුං න සක්කාති=**අජෙය්‍යො.** අනුගච්ඡතීති=**අනුගාමිකො**; පරලොකං ගච්ඡන්තම්පි තත්ථ තත්ථ ඵලදානෙන න විජහතීති අත්ථො. **පහාය ගමනීයෙසු එතං ආදාය ගච්ඡතී**ති ඨානා චවනාදිවසෙන මච්චං පහාය **ගමනීයෙසු** ගච්ඡන්තෙසු භොගෙසු; මච්චෙසු වා මරණවසෙන භොගෙ පහාය **ගමනීයෙසු** ගච්ඡන්තෙසු; ගතිවිසෙසෙසු වා මච්චෙන මරණෙන භොගෙ පහාය උපපජ්ජනවසෙන **ගමනීයෙසු** ගන්තබ්බෙසු; හත්ථෙන වා ආමසිත්වා දාතුං අසක්කුණෙය්‍යභාවෙන පුබ්බෙ කායෙන පහාය පච්ඡා විඝාතවසෙන චෙතසා **ගමනීයෙසු** ගන්තබ්බෙසු අතික්කමිතබ්බෙසු භොගෙසු; තෙසු පන පුරිමස්මිං අත්ථෙ නිද්ධාරණෙ භුම්මං. පහාය ගමනීයසභාවෙසු භොගෙසු යං ධනං දානවසෙන නිධීයති; තමෙව තතො නීහරිත්වා ආදාය ගච්ඡති අනුගාමිකත්තා. පච්ඡිමෙසු පන භාවෙන භාවලක්ඛණෙ භුම්මං. තෙසං හි ගමනීයභාවෙන එතස්ස නිධිස්ස ආදාය ගමනීය භාවො ලක්ඛීයතීති.

ඉදානි භගවා අත්තනා දෙසිතපුඤ්ඤනිධිගුණං සංවණ්ණෙන්තො: **අසාධාරණමඤ්ඤෙස**න්ති ආදිපදද්වයමාහ. තතො තෙන ගුණසංවණ්ණනෙන තත්ථ දෙවමනුස්සානං උස්සාහං ජනෙන්තො: **කයිරාථ ධීරා පුඤ්ඤානී**ති ආදිපදද්වයමාහ. අයම්පනෙත්ථ යොජනා: යස්මා පුඤ්ඤනිධි නාම අසාධාරණො අඤ්ඤෙසං අචොරාහරණො ච නිධි හොති; න කෙවලඤ්ච තදුභයං. අපි ච ඛො පන: **එසො නිධි සුනිහිතො අජෙය්‍යො අනුගාමිකො**ති එත්ථ වුත්තො යො නිධි අනුගාමිකො; සො ච යස්මා පුඤ්ඤානි යෙව. තස්මා **කයිරාථ** කරෙය්‍ය **ධීරා** බුද්ධිසම්පන්නා **පුඤ්ඤානී**ති. ඉදානි භගවා: යෙ එවං උස්සහිත්වා නිධිකිරියාය සම්පාදෙන්ති. තෙසං සො යං ඵලං දෙති; තං සඞ්ඛෙපතො දස්සෙන්තො: **එස දෙවමනුස්සාන**න්ති ආදිපදද්වයමාහ. යස්මා පන පත්ථනාය පටිබද්ධං තස්ස සබ්බකාමදදත්තං[1] හොති; පත්ථනං විනා න හොති. යථාහ:– "ආකඞ්ඛෙය්‍ය චෙ ගහපතයො! ධම්මචාරී සමචාරී: අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරම්මරණා ඛත්තියමහාසාලානං වා–පෙ–සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යන්ති. ඨානං ඛො පනෙතං[2] විජ්ජති; යං සො කායස්ස භෙදා–පෙ–උපපජ්ජෙය්‍ය. තං කිස්ස හෙතු? තථා හි සො ධම්මචාරී සමචාරී"ති. තථා චාහ: "ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු සද්ධාය සමන්නාගතො හොති, සීලෙන–සුතෙන–චාගෙන–පඤ්ඤාය සමන්නාගතො හොති. තස්ස එවං හොති: අහො වතාහං කායස්ස භෙදා පරම්මරණා ඛත්තියමහාසාලානං වා–පෙ–සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යන්ති. සො තං චිත්තං පදහති,[3] තං චිත්තං අධිට්ඨාති, තං චිත්තං භාවෙති. තස්ස තෙ සඞ්ඛාරා ච විහාරා ච එවං භාවිතා එවං බහුලීකතා තත්‍රූපපත්තියා

1. නිබද්ධං සබ්බකාමං දදන්තං–කත්ථචි. 2. ඨානමෙතං–කත්ථචි. 3. දහති–කත්ථචි.

සංවත්තතී"ති එවමාදි. තස්මා[1] චිත්තපදහනාධිට්ඨානභාවනාපරික්ඛාරං පත්ථිතං සබ්බකාමදදෙය්‍ය හෙතුං දස්සෙන්තො: **යං යදෙවා'භිපත්ථෙන්තී**ති ආදිපදද්වයමාහ.

ඉදානි යං තං සබ්බං එතෙන ලබ්භති; තං ඔධිසො දස්සෙන්තො: **සුවණ්ණතා සුස්සරතා**ති එවමාදිගාථායො ආහ. තත්ථ **සුවණ්ණතා** නාම සුන්දරච්ඡවිවණ්ණතා කඤ්චනසන්නිභත්තචතා; සාපි එතෙන පුඤ්ඤනිධිනා ලබ්භති. යථාහ:- "යම්පි භික්ඛවෙ තථාගතො පුරිමං ජාතිං පුබ්බෙ මනුස්සභූතො සමානො අක්කොධනො අහොසි අනුපායාසබහුලො, දාතා ච අහොසි සුඛුමානං මුදුකානං අත්ථරණානං පාපුරණානං ඛොමසුඛුමානං කප්පාසික-කොසෙය්‍ය-කම්බලසුඛුමානං; සො තස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා ඉත්ථත්තං ආගතො සමානො ඉමං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභති: සුවණ්ණවණ්ණො හොති කඤ්චනසන්නිභත්තචො"ති. ඉමිනා නයෙන ඉතො පරෙසම්පි ඉමිනා පුඤ්ඤනිධිනා පටිලාභසාධකානි සුත්තපදානි තතො තතො ආනෙත්වා වත්තබ්බානි.

සුස්සරතා නාම බ්‍රහ්මස්සරතා කරවීකභාණිතා. **සුසණ්ඨානා**ති[2] සුට්ඨු සණ්ඨිතතා.[3] සමචිතවට්ටතා[4] යුත්තට්ඨානෙසු අඞ්ගපච්චඞ්ගානං සමචිතවට්ටභාවෙන සන්නිවෙසොති වුත්තං හොති. **සුරූපතා**ති එත්ථ සකලසරීරං රූපන්ති වෙදිතබ්බං; තස්ස සුන්දරතා. නාතිදීඝතා නාතිරස්සතා නාතිකිසතා නාතිථූලතා නාතිකාළතා නාච්චොදාතතාති වුත්තං හොති. **ආධිපච්චපරිවාරො**ති එත්ථ **ආධිපච්චං** නාම අධිපතිභාවො; ඛත්තියමහාසාලාදිභාවෙන සාමිභාවොති අත්ථො. **පරිවාරො** නාම: අගාරිකානං සජ්ජනපරිජනසම්පත්ති; අනගාරිකානං පරිසසම්පත්ති. එත්ථ ච සුවණ්ණතාදීහි සරීරසම්පත්ති, ආධිපච්චෙන භොගසම්පත්ති, පරිවාරෙන පරිසසම්පත්ති වුත්තා. යං තං **යං යදෙවා'භිපත්ථෙන්ති සබ්බමෙතෙන ලබ්භතී**ති වුත්තං. තත්ථ ඉදම්පි තාව ඡක්කං ඔධිසො වුත්තං; සුවණ්ණතාදි සබ්බමෙතෙන ලබ්භතීති වෙදිතබ්බන්ති දස්සෙති. ඉදානි යථාවුත්තදෙවමනුස්සසම්පත්තිතො උළාරං[5] පුඤ්ඤානුභාවෙන පටිලභිතබ්බං දෙවමනුස්සරජ්ජසම්පත්තිං දස්සෙන්තො: **පදෙසරජ්ජ**න්ති ආදිමාහ.

තත්ථ **පදෙසරජ්ජ**න්ති එකදීපං සකලං අපාපුණිත්වා පථවියා එකෙකස්මිං පදෙසෙ රජ්ජං. ඉස්සරභාවො=**ඉස්සරියං**; ඉමිනා දීපිස්සරරජ්ජං දස්සෙති. චක්කවත්තිනො සුඛං=**චක්කවත්තිසුඛං**. **පිය**න්ති ඉට්ඨං කන්තං මනාපං; ඉමිනා චාතුරන්තචක්කවත්තිරජ්ජං දස්සෙති. දෙවෙසු රජ්ජං=**දෙවරජ්ජං**; එතෙන මන්ධාතාදීනං මනුස්සානම්පි දෙවරජ්ජං දස්සිතං හොති. **අපි දිබ්බෙසූ**ති ඉමිනා යෙ තෙ දිවි භවන්තා=**දිබ්බා**ති වුච්චන්ති; තෙසු දිබ්බෙසු කායෙසු උප්පන්නානම්පි

1. තත්ථ-කත්ථචි.
2. සුසණ්ඨානාති-කත්ථචි.
3. සංහතතා-සංහිතතා-ගත්තතා-කත්ථචි.
4. වට්ටිත-බහූසු.
5. උළාර-කත්ථචි.

දෙවරජ්ජං දස්සෙති. එවං පදෙසරජ්ජාදි ඉදං දුතියං ඔධිසො සබ්බමෙතෙන ලබ්භතීති දස්සෙති. ඉදානි තීහි ගාථාහි වුත්තසම්පත්තිං සමාසතො පුරක්ඛත්වා[1] නිබ්බාණසම්පත්තිං දස්සෙන්තො: **මානුස්සිකා චාති** ආදිමාහ.

තත්ථ: මනුස්සානං අයන්ති=මානුස්සී; මානුස්සී එව=**මානුස්සිකා**. සම්පජ්ජනං=**සම්පත්ති**. ඉමිනා පදෙන යා එසා සුවණ්ණතාති ආදි පදෙහි වුත්තා මානුස්සිකා ච සම්පත්ති, අවුත්තා වා "සූරා සතිමන්තො -පෙ- ඉධ බ්‍රහ්මචරියවාසො"ති එවමාදිනා නයෙන නිද්දිට්ඨා පඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියාදිප්පභෙදා ච මානුස්සිකා සම්පත්ති; තා දස්සිතා. දෙවානං ලොකො= දෙවලොකො; තස්මිං **දෙවලොකෙ**. රමන්ති එතාය අජ්ඣත්තං උප්පන්නාය, බහිද්ධා වා උපකරණභූතායාති=**රති**; සුඛස්ස සුඛවත්ථුනො චෙතං අධිවචනං. ඉමිනා යා එසා **සුවණ්ණතාති** ආදිපදෙහි වුත්තා දෙවලොකෙ ච රති, යා වා අවුත්තා ඛිඩ්ඩාදිරති; තා දස්සිතා. නිබ්බාණංයෙව **නිබ්බාණසම්පත්ති**. එවං තිවිධම්පි ඉදං තතියං ඔධිසො සබ්බමෙතෙන ලබ්භතීති දස්සෙති.

ඉදානි භගවා තෙවිජ්ජාඋභතොභාගවිමුත්තිභාවතා[2] වසෙනාපි පත්තබ්බං[3] නිබ්බාණසම්පත්තිමෙව[4] තස්ස උපායඤ්ච දස්සෙන්තො: **මිත්තසම්පදමාගම්මාති** ආදිමාහ. තත්ථ: සම්පජ්ජති එතාය ගුණවිභූතිං පාපුණාතීති=**සම්පදා**; මිත්තො එව සම්පදා=**මිත්තසම්පදා**. **ආගම්මාති** නිස්සාය. **යොනිසොති** උපායෙන. **පයුඤ්ජන්තොති** යොගානුට්ඨානං කරොන්තො. විජානාති එතායාති=**විජ්ජා**; දිබ්බචක්ඛුපුබ්බෙනිවාසඤාණආසවක්ඛයඤාණසඞ්ඛාතා තිස්සො විජ්ජා. විමුච්චති එතාය සයං වා විමුත්තාති **විමුත්ති**; අට්ඨසමාපත්තියො ච නිබ්බාණඤ්ච. විජ්ජාවිමුත්තීසු වසීභාවො=**විජ්ජාවිමුත්තිවසීභාවො**. අයම්පනෙත්ථ යොජනා: ය්වායං සත්ථාරං අඤ්ඤතරං වා ගරුට්ඨානීයං සබ්‍රහ්මචාරිං[5] **මිත්තසම්පදං ආගම්ම** නිස්සාය තතො ඔවාදඤ්ච අනුසාසනිඤ්ච ගහෙත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපත්තියා **යොනිසො පයුඤ්ජන්තො** විජ්ජාවිමුත්තීසු අදන්ධායිතත්තෙන **වසීභාවො**; ඉදම්පි චතුත්ථං ඔධිසො සබ්බමෙතෙන ලබ්භතීති.

ඉදානි යස්මා විජ්ජාවිමුත්තිවසීභාවප්පත්තාපි තෙවිජ්ජා උභතොභාගවිමුත්තාපි න සබ්බෙ පටිසම්භිදාදිගුණවිභූතිං ලභන්ති; ඉමාය පන තස්සා විභූතියා පදට්ඨානවසෙන තථා තථා කතාය පුඤ්ඤසම්පදාය එව ලභන්ති. තස්මා තම්පි දස්සෙන්තො: **පටිසම්භිදාති** ආදිමාහ. තත්ථ: යා චායං ධම්මත්ථනිරුත්තිපටිභානවසෙන[6] පභෙදගතා පටිසම්භිදා; යෙ චිමෙ "රූපී රූපානි පස්සතී"ති ආදිනා වුත්තා අට්ඨ විමොක්ඛා; යා චායං සාවකෙහි පත්තබ්බා සාවකසම්පත්තිසාධිකා සාවකපාරමී; යා ච සයම්භූභාවසාධිකා පච්චෙකබොධි; යා ච සබ්බ

1. පුරක්ඛිත්වා-බහුසු.
2. භාව-සාළුවි.
3. වත්තබ්බං-සාළුවි.
4. සම්පත්ති චෙව-සාළුවි.
5. චාරී-බහුසු.
6. පටිභානෙසු-ලි: I. II

සත්තුත්තමභාවසාධිකා බුද්ධභූමි;ඉදම්පි පඤ්චමං ඔධිසො සබ්බමෙතෙන ලබ්භතීති දට්ඨබ්බං. එවං භගවා යං තං **යං යදෙවා'භිපත්ථෙන්ති සබ්බමෙතෙන ලබ්භතීති** වුත්තං; තං ඉමාහි පඤ්චහි ගාථාහි ඔධිසො දස්සෙත්වා ඉදානි සබ්බමෙවිදං සබ්බකාමදදං නිධිසඤ්ඤිතං දස්සෙන්තො: **එවං මහත්ථිකා එසා**ති ඉමාය ගාථාය දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

තත්ථ **එව**න්ති අතීතත්ථනිදස්සනං. මහා අත්ථො අස්සාති= **මහත්ථිකා;** මහතො අත්ථාය සංවත්තතීති වුත්තං හොති. **මහිද්ධිකා**තිපි පාඨො. **එසා**ති උද්දෙසවචනං. තෙන: **යස්ස දානෙන සීලෙනා**ති ඉතොපපභූති යාව: **තස්මා ධීරා පුඤ්ඤානී**ති වුත්තං පුඤ්ඤසම්පදං උද්දිසති. **යදිද**න්ති අභිමුඛීකරණත්ථෙ නිපාතො. තෙන **එසා**ති උද්දිට්ඨං නිද්දිසිතුං යා එසාති අභිමුඛං කරෙති. පුඤ්ඤානං සම්පදා= **පුඤ්ඤසම්පදා. ධීරා**ති ධිතිමන්තො. **කතපුඤ්ඤතා**ති කතපුඤ්ඤභාවං. අයම්පනෙත්ථ යොජනා: එවං සුවණ්ණතාදිබුද්ධභූමිපරියොසානස්ස මහතො අත්ථස්ස ආවහනෙන **මහත්ථිකා එසා යදිදං** මයා **යස්ස දානෙන සීලෙනා**ති ආදිනා දෙසිතා පුඤ්ඤසම්පදා; තස්මා මාදිසා සත්තානං හිතසුඛාවහාය ධම්මදෙසනාය අකිලාසුතාය යථාභූතගුණෙන ච **ධීරා පණ්ඩිතා** "අසාධාරණමඤ්ඤෙස"න්ති ආදීහි ඉධ වුත්තෙහි ච "මා භික්ඛවෙ පුඤ්ඤානං භායිත්ථ. සුඛස්සෙතං භික්ඛවෙ අධිවචනං -පෙ- යදිදං පුඤ්ඤානී"ති ආදීහි වචනෙහි ච අනෙකාකාරවොකාරං[1] **කතපුඤ්ඤතං පසංසන්ති;** න පක්ඛපාතෙනාති.

නිධිකණ්ඩසුත්තවණ්ණනා.

චරිමාලොපසුත්තෙ:- එවඤ්චෙ භික්ඛවෙ සත්තා ජානෙය්‍යුන්ති[2] **එව**න්ති උපමාකාරෙ නිපාතො. **චෙ**ති පරිකප්පනෙ. **දානසංවිභාගස්සා**ති යාය චෙතනාය අන්නාදිදෙය්‍යධම්මං සංහරිත්වා අනුකම්පා පූජාසු අඤ්ඤතරවසෙන පරෙසං දීයති; තං දානං. යාය පන අත්තනා පරිභුඤ්ජිතබ්බභාවෙන ගහිතවත්ථුස්ස එකදෙසො සංවිභජිත්වා දීයති; අයං සංවිභාගො. **විපාක**න්ති ඵලං **යථාහං ජානාමී**ති එත්ථ අයමධිප්පායො: තිරච්ඡානගතස්සාපි දානං දත්වා අත්තභාව සතෙ පවත්තිසුඛවිපාකවචනවසෙන සතගුණා දක්ඛිණා හොතීති එව මාදිනා භික්ඛවෙ යෙන පකාරෙන අහං දානසංවිභාගස්ස විපාකං පච්චක්ඛතො ජානාමි; එවං ඉමෙ සත්තා යදි ජානෙය්‍යුන්ති. **න අදත්වා භුඤ්ජෙය්‍යු**න්ති යං භුඤ්ජිතබ්බසුත්තකං අත්තනො අත්ථි; තතො පරෙසං අදත්වා න භුඤ්ජෙය්‍යුං; දත්වාව භුඤ්ජෙය්‍යුං. **න ච නෙසං මච්ඡෙරමලං චිත්තං පරියාදාය තිට්ඨෙය්‍යා**ති අත්තනො සම්පත්තීනං පරෙහි සාධාරණභාවාසහනලක්ඛණං චිත්තස්ස පභස්සරභාවදූසණානං උපක්කිලෙසභූතානං කණ්හධම්මානං අඤ්ඤතරං මච්ඡෙරමලං; අථවා

---

1. අනෙකපකාරං-ළි. III. V. 2. පාඨො'යං ළි: I. II. නත්ථි.

යථාවුත්තමච්ඡෙරමලඤ්චෙව අඤ්ඤම්පි දානන්තරායකරං ඉස්සාලොභ දොසමලඤ්ච තෙසං සත්තානං චිත්තං-යථා දානචෙතනා න පවත්තන්ති; න පරිසුද්ධා වා හොති; එවං **පරියාදාය** පරිතො ගහෙත්වා අභිභවිත්වා න තිට්ඨෙය්‍ය. සො හි සම්මදෙව දානඵලං ජානන්තො අත්තනො චිත්තෙ මච්ඡෙරමලස්ස ඔකාසං දදෙය්‍ය? **චරිමො ආලොපො**ති සබ්බපච්ඡිමකො ආලොපො සියා. **චරිමං කබළ**න්ති තස්සෙව වෙවචනං. ඉදං වුත්තං හොති: ඉමෙ සත්තා පකතියා යත්තකෙහි ආලොපෙහි සයං යාපෙය්‍යුං; තෙසු එකමෙව අත්තනො අත්ථාය ඨපෙත්වා තදඤ්ඤෙ සබ්බෙ ආලොපෙ ආගතාගතානං අත්ථිකානං දත්වා යො ඨපිතො ආලොපො; සො ඉධ චරිමො ආලොපො නාම. තතොපි න අසංවිභජිත්වා භුඤ්ජෙය්‍යුං; සංවිභජිත්වාව එකදෙසං දත්වාව භුඤ්ජෙය්‍යුං. **යස්මා ච ඛො**ති ආදිනා කම්මඵලස්ස අපච්චක්ඛ භාවතො එවමෙතෙ සත්තා දානසංවිභාගෙසු න පවත්තන්තීති යථාධිප්පෙතමත්ථං කාරණෙන සම්පාදෙති. එතෙනෙව තෙසං තදඤ්ඤ පුඤ්ඤෙසු ච අප්පටිපත්තියා අපුඤ්ඤෙසු ච පටිපත්තියා කාරණං දස්සිතන්ති දට්ඨබ්බං. **තත්ථෙත**න්ති තස්මිං සුත්තෙ එතං අත්ථජාතං ඉදන්ති ගාථාබන්ධවසෙන භගවතා වුච්චති.

එවඤ්චෙ සත්තා ජානෙය්‍යුන්ති **යථා හොති මහප්ඵලං**; සො සංවිභාගස්ස විපාකො මහන්තං ඵලං හොති. **එවං** ඉමෙ **සත්තා චෙ** යදි[1] **ජානෙය්‍යුං විපාකං සංවිභාගස්ස යථාවුත්තං මහෙසිනා** "තිරච්ඡානගතානං[2] දානං දත්වා සතගුණා දක්ඛිණා පාටිකඞ්ඛිතබ්බා"ති ආදිනා **මහෙසිනා** භගවතා වුත්තානුරූපං. **විනෙය්‍ය මච්ඡෙරමල**න්ති මච්ඡෙරමලං අපනෙත්වා කම්මකම්මඵලසද්ධාය රතනත්තය සද්ධාය ච විසෙසතො පසන්නචිත්තෙන **යත්ථ** යෙසු[3] කිලෙසෙහි ආරකත්තා **අරියෙසු** සීලාදිගුණසම්පන්නෙසු **දින්නං** අප්පකම්පි **මහප්ඵලං** හොති; තෙසු **කාලෙ** යුත්තකාලෙ **දජ්ජා** දදෙය්‍යුං. **අන්නඤ්ච දත්වාති දක්ඛිණෙය්‍යෙසු** මහප්ඵලභාවකරණතො දක්ඛිණං පටිග්ගහෙතුං අනුච්ඡවිකෙසු සම්මා පටිපන්නෙසු **දක්ඛිණං** පරලොකං සද්දහිත්වා දාතබ්බං දෙය්‍යධම්මං-යථා තං දානං මහාදානං හොති-එවං **බහුනො** පටිග්ගාහකස්ස **අන්නං දත්වා**; අථවා **බහුනො අන්නං දත්වා**. කථං දානං දාතබ්බන්ති? ආහ: **දක්ඛිණෙය්‍යෙසු දක්ඛිණ**න්ති. ච සද්දෙන තතො අවසෙසං දෙය්‍යධම්මං සම්පිණ්ඩෙති. **ඉතො මනුස්සත්තා** මනුස්සත්තභාවතො. **කාමකාමිනො**ති කාමෙතබ්බෙහි උළාරෙහි කාමගුණෙහි සමඞ්ගිනො **මොදන්ති** යථාරුචි පරිචාරෙන්ති. **අයම්පි අත්ථො**ති ආදිතොප්පභුති යාව ගාථාපරියොසානා ඉමිනා සුත්තෙන පකාසිතො අත්ථො. අපිසද්දො සුත්තන්තරෙසු වුත්තත්ථං සම්පිණ්ඩෙති.

චරිමාලොපසුත්තවණ්ණනා.

---

1. සත්තා-කත්ථචි. 2. ගන්ථ-දක්ඛිණාවිභඞ්ගසුත්තෙ. 3. යත්ථ-ලි. I. II. IV.

පඤ්චට්ඨානදානසුත්තෙ:- **පඤ්චට්ඨානානීති** හිතසුඛකාරණතො ඨානානි ආයුආදීනි. **ආයුං දෙතීති** ආයුදානං දෙති. **වණ්ණන්ති** සරීරවණ්ණං. **සුඛන්ති** කායිකචෙතසිකසුඛං. **බලන්ති** සරීරථාමං. **පටිභානන්ති** යුත්තමුත්තපටිභානං. **ආයුස්ස භාගීති** ආයුනො අවස්සං පටිලාභී.

පඤ්චට්ඨානදානසුත්තවණ්ණනා.

බල[1]දානසුත්තෙ:- **අන්නදො බලදොති[2]** යස්මා අතිබලවාපි වෙ තීණි දිවසානි භත්තානි අභුත්වා වුට්ඨාතුං න සක්කොති, භුත්වා පන දුබ්බලොපි හුත්වා බලසම්පන්නො හොති; තස්මා අන්නදො බලදො නාම. යස්මා සුරූපොපි දුච්චොලො වා අචොලො වා විරූපො හොති ඔහීළිතො දුද්දසිකො; වත්ථච්ඡන්නො පන දෙවපුත්තො විය සොභති. තස්මා **වත්ථදො වණ්ණදො** නාම. **යානදොති** හත්ථියානාදීනං දායකො. තෙසු හි පන හත්ථියානාදයො සමණස්ස න කප්පන්ති; උපාහනාදීනි වට්ටන්ති. තස්මා ඡත්තුපාහනකත්තරයට්ඨිමඤ්චපීඨාදීනං දායකො, යො ච මග්ගං සොධෙති, නිස්සෙණිං කරොති, සෙතුං කරොති, නාවං පටියාදෙති; සබ්බොපෙසො යානදොව හොති. සො ච **සුඛදො** නාම හොති; යානස්ස සුඛාවහනතො. අන්ධකාරෙ චක්ඛුමන්තානම්පි රූපදස්සනාභාවතො **දීපදො චක්ඛුදො** නාම හොති. **අනුරුද්ධත්ථෙරො** විය දිබ්බචක්ඛුසම්පදම්පි ලභති. **සබ්බදදොති** සබ්බෙසං යෙව බලාදීනං දායකො.

මෙ තයො ගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා කිඤ්චි අලද්ධා ආගතස්සාපි සීතලාය පොක්ඛරණියා නහායිත්වා පතිස්සයං[3] පවිසිත්වා වාරං පිධාය මුහුත්තං නිපන්නස්ස ච විසභාගසන්තති වූපසම්මති; වණ්ණායතනං ආහරිත්වා පක්ඛිත්තං විය හොති. බහි විචරන්තස්ස පාදෙ කණ්ටකො විජ්ඣති, ඛාණු පහරති, සිරිංසපාදිපරිස්සයො චොරභයඤ්ච උප්පජ්ජති. පතිස්සයං පවිසිත්වා වාරං පිධාය නිපන්නස්ස සබ්බෙ තෙ පරිස්සයා න හොන්ති. සජ්ඣායන්තස්ස ධම්මපීතිසුඛං, කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තස්ස උපසමසුඛං උප්පජ්ජති. බහි විචරන්තස්ස සෙදා මුච්චන්ති, අක්ඛීනි ඵන්දන්ති, සෙනාසනං පවිසනක්ඛණෙ කූපෙ ඔතිණ්ණො විය හොති; මඤ්චපීඨාදීනි න පඤ්ඤායන්ති. මුහුත්තං නිසින්නස්ස පන චක්ඛුප්පසාදො ආහරිත්වා පක්ඛිත්තො විය හොති; මඤ්චපීඨාදීනි පඤ්ඤායන්ති. තෙන වුත්තං: **සො ච සබ්බදදො හොති යො දදාති උපස්සයන්ති.** **අමතන්දදො ච සො හොතී[4]** පණීතභොජනස්ස පත්තං පූරෙන්තො විය අමත[5]දානං නාම දෙති. **යො ධම්මමනුසාසතීති** යො ධම්මං අනුසාසති, අට්ඨකථං කථෙති, පාළිං වාචෙති, පුච්ඡිතපඤ්හං විස්සජ්ජෙති, කම්මට්ඨානං ආචික්ඛති, ධම්මස්සවණං කාරෙති;[6] සබ්බොපෙසො ධම්මං අනුසාසති නාම. සබ්බදානානඤ්ච ඉදං ධම්මදානමෙව අග්ගන්ති වෙදිතබ්බං.

වුත්තඤ්ච:- "සබ්බදානං ධම්මදානං ජිනාතී"ති.

බලදානසුත්තවණ්ණනා.

---

1. බලාදි-කත්ථචි.
2. බලදො හොතීති-කත්ථචි.
3. උපස්සයං-කත්ථචි.
4. සො හොතීති-කත්ථචි.
5. අමරණ-කත්ථචි.
6. කරොති-බහූසු.

පුඤ්ඤවඩ්ඪනසුත්තෙ:– ධම්මට්ඨා සීලසම්පන්නාති කෙ ධම්මට්ඨා? කෙ සීලසම්පන්නා?ති පුච්ඡති.[1] භගවා ඉමං තාව පඤ්හං වත්වා දීපෙන්තො **ආරාමරොපාති** ආදිමාහ. තත්ථ: **ආරාමරොපාති** පුප්ඵාරාමඵලාරාමරොපකා. **වනරොපාති** සයඤ්ජාතෙ අරොපිතෙ[2] වනෙ සීමං පරික්ඛිපිත්වා චෙතියබොධිවඩ්ඪමානමණ්ඩපකුටිලෙනරත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානං කාරකා; ඡායූපගෙ රුක්ඛෙ රොපෙත්වා දදමානාපි වනරොපායෙව නාම. **සෙතුකාරකාති** විසමෙ සෙතුං කරොන්ති, උදකෙ නාවං පටියාදෙන්ති. **පපන්ති** පානීයදානසාලං. **උදපානන්ති** යං කිඤ්චි පොක්ඛරණීතළාකාදිකං. **උපස්සයන්ති** වාසාගාරං. **සදා පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතීති** න අකුසලවිතක්කං විතක්කෙන්තස්ස නිජ්ඣායන්තස්ස වා පවඩ්ඪති. යදා යදා පනෙස අනුස්සරති; තදා තදා'ස්ස පවඩ්ඪතීති දට්ඨබ්බං. **ධම්මට්ඨා සීලසම්පන්නාති** තස්මිං ධම්මෙ ඨිතත්තා ධම්මට්ඨා. තෙනෙව සීලෙන සම්පන්නත්තා සීලසම්පන්නා. අථවා එවරූපානි පුඤ්ඤානි කරොන්තානං දස කුසලධම්මා[3] පූරෙන්ති. තෙ තෙසු ඨිතත්තා ධම්මට්ඨා; තෙනෙව ච සීලෙන සම්පන්නත්තා සීලසම්පන්නාති.

පුඤ්ඤවඩ්ඪනසුත්තවණ්ණනා.

සාගුදානානුමොදනායං:– සො කිර බ්‍රාහ්මණො සතසහස්ස පරිච්චයං කත්වා පහූතසාගුඤ්ච මධුගොළකඤ්ච පටියාදෙසි. **සඤ්ඤතානන්ති** කායසංයමාදිසහිතානං. **පරදත්තභොජිනන්ති** පරෙහි දීයමානභොජනං භුඤ්ජනපකතිකානං. **කාලෙනාති** අරියානං භුඤ්ජනකාලෙ. **අනුප්පවෙච්ඡතීති** අනුප්පදෙති.

සාගුදානානුමොදනාවණ්ණනා.

වස්සකාරානුමොදනායං:– වාසං කප්පෙතීති වාසං විදහති. **යා තත්ථ දෙවතා ආසුන්ති** තස්මිං නිවාසට්ඨානෙ යා භුම්මාදිආරක්ඛදෙවතා හොන්ති. **තාසං දක්ඛිණමාදිසෙති** ඉමිනා මය්හං පත්තිදානෙන යා ගාමනිගමාරඤ්ඤභුම්මරුක්ඛාකාසට්ඨකා දෙවතායො හොන්ති; තා සම්පත්තිඉස්සරියාධිපච්චානුභාවලාභයසපරිවාරයපිච්ජිතපත්ථිතං පාපුණන්තූති තාසං අත්තනො පත්තිදානං ආදිසෙය්‍ය, පාපුණනත්ථාය පකාසෙය්‍ය; දදෙය්‍ය. **තා පූජිතා පූජයන්තීති** තා දෙවතායො තෙන පත්තිදානෙන පූජිතා තං පුග්ගලං අහිතාපනයනෙන හිතාවහනෙන ච පටිපූජයන්ති. තථා **මානිතා මානයන්ති** ච. **අනුකම්පන්තීති** අනුග්ගණ්හන්ති. **භද්‍රානි පස්සතීති** ධනයසාදිලාභවසෙන භද්‍රානි කල්‍යාණානි දෙවතානුභාවෙන පස්සති අධිගච්ඡති.

වස්සකාරානුමොදනාවණ්ණනා.

---

1. වුච්චති-බහුසු. 2. අරොපිම-රොපිත-සාළ්මි. 3. කම්මපථධම්මා-ලි. III, V & මු.

විහාරදානානුමොදනායං:– **අපඤ්ඤත්තන්ති** අනනුඤ්ඤාතං. **විහාරො** නාම අඩ්ඪයොගාදිමුත්තකො අවසෙසාවාසො. **අඩ්ඪයොගොති** සුපණ්ණවඞ්කගෙහං. **පාසාදොති** දීඝපාසාදො. **හම්මියන්ති** උපරි ආකාසතලෙ පතිට්ඨිතකූටාගාරො පාසාදො එව. **ගුහාති** ඉට්ඨකාගුහා සිලාගුහා දාරුගුහා[1] පංසුගුහා. **ආගතානාගතස්ස චාතුද්දිසස්ස සඞ්ඝස්සාති** ආගතස්ස ච අනාගතස්ස ච චාතුද්දිසස්ස සඞ්ඝස්ස. **සීතං උණ්හන්ති** අජ්ඣත්තධාතුක්ඛොභවසෙන වා බහිද්ධා උතුවිපරිණාමවසෙන වා උප්පජ්ජනකවිසභාගසීතුණ්හං. **පටිහන්තීති** යථා තදුභයං කායචිත්තං න බාධති; එවං පටිබාහති. සීතුණ්හාභිහතෙ හි සරීරෙ වික්ඛිත්තචිත්තො යොනිසො පදහිතුං න සක්කොති. තථා සීහබ්‍යග්ඝාදීති **වාළමිගානි සිරිංසපෙ මකසෙ ච** පටිහන්ති. ගුත්තසෙනාසනං හි පවිසිත්වා ද්වාරං පිධාය නිසින්නස්ස තෙ සීහාදිපරිස්සයා න හොන්ති. **සිසිරෙති** සඵුසිතකවාතෙ, සිසිරකාලවසෙන වා සත්තාහවද්දලිකාදිවසෙන වා උප්පන්නෙ සිසිරසම්ඵස්සෙ. **වුට්ඨියොති** උජුකමෙඝවුට්ඨියො යදා තදා වා උප්පන්නා වස්සවුට්ඨියො. **වාතාතපො ඝොරොති** රුක්ඛගච්ඡාදීනං උම්මූලනභඤ්ජනාදිවසෙන ඝොරො වාතො චෙව ගිම්හකාලෙ උප්පත්තියා ඝොරො සුරියාතපො ච. **පටිහඤ්ඤතීති** විහාරෙන පටිබාහියති. **ලෙනත්ථන්ති** නිලීයනත්ථං; පරිස්සයෙ උප්පන්නෙ නිස්සාය වසනත්ථං. **සුඛත්ථන්ති** සීහාදිපරිස්සයාභාවෙන සුඛවිහාරත්ථං. **ඣායිතුන්ති** අට්ඨතිංසාරම්මණෙසු යත්ථ කත්ථචි චිත්තං උපනිජ්ඣායිතුං. **විපස්සිතුන්ති** අනිච්චාදිතො සඞ්ඛාරෙ සම්මසිතුං. ඉදම්පන පදද්වයං **සුඛත්ථන්ති** ඉමිනා පදෙන යොජෙතබ්බං; අථවා පරපදෙනාපි යොජෙතබ්බං: ඣායිතුඤ්ච විපස්සිතුං **විහාරදානං** "ඉධ ඣායිස්සන්ති, විපස්සිස්සන්තී"ති දදතො විහාරදානං **සඞ්ඝස්ස අග්ගං බුද්ධෙන වණ්ණිතන්ති.** යස්මා ච අග්ගං වණ්ණිතං; **තස්මා හි පණ්ඩිතො පොසො.**[2] **කාරයෙති** කාරාපෙය්‍ය. **රම්මෙති** මනොරමෙ නිවාසසුඛෙ. **වාසයෙත්ථ බහුස්සුතෙති** කාරාපෙත්වා පන එත්ථ විහාරෙ පරියත්තිබහුස්සුතෙ ච පටිපත්තිබහුස්සුතෙ ච පටිවෙධබහුස්සුතෙ ච වාසෙය්‍ය. එවං කාරිතෙ විහාරෙ වසන්තානං භික්ඛූනං භික්ඛාචාරවත්තං ආචික්ඛන්තො **තෙසං අන්නඤ්ච පානඤ්චාති** ආදිමාහ. තස්සත්ථො: යං තෙසං අනුච්ඡවිකං අන්නඤ්ච පානඤ්ච වත්ථානි ච මඤ්චපීඨාදිසෙනාසනානි ච; තං සබ්බං තෙසු **උජුභූතෙසු** අකුටිලචිත්තෙසු **විප්පසන්නෙන** කම්මඵලානඤ්ච රතනත්තයගුණානඤ්ච සද්දහනවසප්පවත්තෙන කඞ්ඛාමලවිරහිතෙන **චෙතසා දදෙය්‍ය** නිදහෙය්‍ය.[3]

එවම්භගවා ගහට්ඨානං භික්ඛූනං චතුපච්චයදානෙන බහූපකාරතං දස්සෙත්වා ඉදානි භික්ඛූනං ගහට්ඨානඤ්ච සකලවට්ටදුක්ඛපනූදනසද්ධම්මදෙසනාසඞ්ඛාතං අධිකතරපච්චුපකාරතං දස්සෙන්තො **තෙ තස්ස ධම්මං දෙසෙන්තීති** ආදිමාහ. තත්ථ **තෙති** යෙ විහාරෙ වසන්ති;

---

1. සිලාගුහා-ලි. III. V. 2. පොසොති ගාථා-බහුසු.
3. නිහරෙය්‍ය-ලි. I. II. IV & නිදධෙය්‍ය-ලි: V.

තෙ භික්ඛූ. **තස්ස** අත්තනො බහූපකාරස්ස උපාසකස්ස[1] ඉධලොකත්ථපරලොකත්ථාදීනඤ්ච නිබ්බාණගාමිමග්ගස්ස සද්ධාසීලාදිපටිපත්තිධම්මස්ස ච දීපකං සද්ධම්මං[2] **දෙසෙන්ති**. එත්තකං හි භික්ඛූනං උපකාරකානං ගහට්ඨානං පච්චුපකාරකරණං, යදිදං ධම්මදෙසනා; න පන භගවතා පටික්ඛිත්තං වෙළුදානාදි කම්මං. **යං සො ධම්මං ඉධඤ්ඤායාති** සො උපාසකො යං සද්ධම්මං[3] ඉමස්මිං සාසනෙ සම්මාපටිපජ්ජන්තෙන[4] ජානිත්වා අග්ගමග්ගාධිගමෙන **අනාසවො හුත්වා පරිනිබ්බාති**.

විහාරදානානුමොදනාවණ්ණනා.

වෙළුවනදානානුමොදනා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථායෙව

ගිහිපටිපදසුත්තෙ:- **ගිහිසාමීචිපටිපදන්ති** ගිහීනං අනුච්ඡවිකං පටිපත්තිං. **පච්චුපට්ඨිතො හොතීති** අභිහරිත්වා දාතුකාමතාය (පති උපට්ඨිතො හොති; උපගතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස චීවරං දෙතීති අත්ථො. **පටිපජ්ජන්තීති** අත්තනො සන්තානෙ පවත්තාපනෙන සමාදය*) වත්තන්ති. **සමග්ගතෙති** උපොසථාදිසඞ්ඝකම්මානං සහ කරණවසෙන **සමග්ගතෙ** අඤ්ඤමඤ්ඤසම්භාවගතෙ. **උපට්ඨිකාති** උපට්ඨායකා.; **තෙසං දිවා ච රත්තො චාති** යෙ එවං චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහන්ති; තෙසං දිවා ච රත්තිඤ්ච පරිච්චාගවසෙන ච අනුස්සරණවසෙන ච **සදා පුඤ්ඤං පවඩ්ඪති. සග්ගඤ්ච කමතිට්ඨානන්ති** තාදිසො ච භද්දකං කම්මං කත්වා සග්ගට්ඨානං උපගච්ඡති. එවං භගවා ගහට්ඨානං අගාරිය පටිපදං කථෙසි.

ගිහිපටිපදසුත්තවණ්ණනා.

මහාසමයසුත්තෙ:- **සක්කෙසූති** සක්කාති ලද්ධනාමානං රාජකුමාරානං නිවාසො එකොපි ජනපදො රූළ්හිසද්දෙන සක්කාති වුච්චති; තස්මිං[5] ජනපදෙ. **පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි සබ්බෙහෙව අරහන්තෙහීති** එත්ථ භගවතා සක්‍යකොලියානං කලහෙ වූපසමිතෙ උභයනගරවාසීහි[6] අඩ්ඪතියානි අඩ්ඪතියානි[7] රාජකුමාරසතානි තෙහි රාජූහි දින්නානි භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා උප්පජ්ජමානාය අනභිරතියා උක්කණ්ඨිංසු. භගවා තෙසං අනභිරතභාවං ඤත්වා තෙ හිමවන්තෙන කුණාලදහං නෙත්වා කුණාලජාතකං කථෙන්තො තෙසං අනභිරතිං විනොදෙත්වා තෙ සබ්බෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පුන මහාවනමෙව ආගන්ත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා තෙසං උපරි මග්ගත්තයස්ස කම්මට්ඨානං කථෙසි. තෙ ච භික්ඛූ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විසුං විසුං පබ්භාරරුක්ඛමූලෙසු නිසීදිත්වා

---

1. අත්තනො උපකාරකස්ස=ලි: III. V & මු. II.
2. දීපකං-ලි. I. II.
3. යං-ලි: I. II. IV.
4. පටිපජ්ජමානෙන-සබ්බත්ථ.
5. තස්මිං සක්කෙ-ලි: I. II. IV.
6. වාසිනො-සබ්බත්ථ.
7. අඩ්ඪතියානි-ලි: III. IV. V & මු.

* ලෙඛනාරිතපාඨො-ලි: I, II. නත්ථි.

කම්මට්ඨානං මනසි කත්වා පඤ්චසතාපි පදුමිනියං පදුමානි විය සහ පටිසම්භිදාහි[1] අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණෙන පබුජ්ඣන්තා "මයා පත්තං අරහත්තං භගවතො ආරොචෙස්සාමී"ති පාටෙක්කං ආගච්ඡන්තා භත්ත[2]සාලං පවිසන්තා විය පටිපාටියා ආගමිංසු.[3] පඨමං ආගතො පන භගවන්තං වන්දිත්වා[4] පටිවිද්ධගුණං ආරොචෙතුකාමො "අත්ථි නු ඛො අඤ්ඤො කොචි නත්ථී"ති නිවත්තිත්වා ආගමනමග්ගං ඔලොකෙන්තො අපරං අද්දස; අපරම්පි අද්දස. ඉති සබ්බෙපි තෙ ගන්ත්වා නිසීදිත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං හරායමානා න කථෙසුං. තස්මිං ඛණෙ පාචීනයුගන්ධරපරික්ඛෙපතො පරිසුද්ධං පරිපුණ්ණචන්දමණ්ඩලං උග්ගඤ්ඡි. ඉති එවරූපෙ ඛණෙ භගවා **සක්කෙසු – පෙ – සබ්බෙහෙව** තස්මිං දිවසෙයෙව **අරහන්තෙහීති**.

දසහි ච ලොකධාතූහීති දසසහස්සචක්කවාළෙහි. එත්ථ හි සහස්සී ලොකධාතු එකා ලොකධාතු නාම; දස ලොකධාතුයො[5] දසසහස්සචක්කවාළානීති අධිප්පෙතා. **යෙභුය්යෙනාති** බහුතරා සන්නිපතිතා, අමඤ්ඤ; අසන්නිපතිතා අසඤ්ඤිඅරූපාවචරදෙවතා සමාපන්නදෙවතා ච. මහාවනස්ස කිර සාමන්තා[6] දෙවතායො චලිංසු: "ආයාම භො[7] බුද්ධදස්සනං නාම බහූපකාරං, ධම්මසවණං බහූපකාරං, භික්ඛුසඞ්ඝදස්සනං බහූපකාරං, ආයාම ආයාමා"ති මහාසද්දං කුරුමානා; ආගන්ත්වා භගවන්තං තම්මුහුත්තං[8] අරහන්තෙ ච වන්දිත්වා අට්ඨංසු. තෙනෙවූපායෙන[9] තාසං සද්දං සුත්වා දෙවතායො මුහුත්තෙනෙව දසසහස්සචක්කවාළෙහි සන්නිපතිතා හොන්ති. එවඤ්ච පන සන්නිපතිතාහි දෙවතාහි[10] සකලචක්කවාළගබ්භං යාව බ්‍රහ්මලොකා සූචිඝරං නිරන්තරං පක්ඛිත්තසූචීහි[11] විය පරිපුණ්ණං හොති.

ලොහපාසාදෙ කිර සත්තමකූටාගාර[12]සමො පාසාණො හෙට්ඨිමෙ බ්‍රහ්මලොකෙ ඨත්වා අධො ඛිත්තො චතූහි මාසෙහි පථවිං පාපුණාති. එවං මහන්තෙ ඔකාසෙ යථා හෙට්ඨා ඨත්වා ඛිත්තපුප්ඵානි වා ධූමො වා උපරි ගන්තුං, උපරි වා ඨත්වා ඛිත්තසාසපා හෙට්ඨා ඔතරිතුං අන්තරං න ලභන්ති; එවං නිරන්තරං දෙවතා අහෙසුං. භගවතො ච නිසින්නට්ඨානං අසම්බාධං. ආගතා ආගතා මහෙසක්ඛා දෙවතා ච බ්‍රහ්මානො ච ඔකාසං ලභන්ති. තා ච වාලග්ගනිත්තුදනමත්තෙ පදෙසෙ වීසම්පි තිංසම්පි සුඛුමත්තභාවෙ මාපෙත්වා අට්ඨංසු. සබ්බපරතො සට්ඨි සට්ඨි දෙවතා අට්ඨංසු.

සුද්ධාවාසකායිකානන්ති සුද්ධාවාසබ්‍රහ්මලොකවාසීනං. **එතදහොසීති** තෙ කිර බ්‍රහ්මානො සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා යථාපරිච්ඡෙදෙන වුට්ඨිතා සුඤ්ඤං බ්‍රහ්මලොකං දිස්වා 'කුහිං බ්‍රහ්මානො ගතා'ති

1. විය පටිපාටියා-ලි. I. II. IV. 7. භොන්තො-ලි. 8. භගවන්තං-III. IV. V & මු.
2. ආගච්ඡන්ති අග්ගි-ලි: III V & මු. II. [III. V & මු. 9. තෙනුපායෙනෙව-ලි. I. II.
3. අගමිංසු-කත්ථචි. 6. සමන්තා-කත්ථචි. 10. තාහි-ලි. III. V& මු. II.
4. වන්දිත්වා නිසීදිත්වා-ලි. I. II. IV 11. ඝරෙ-පෙ-සූචි-ලි. III. V & මු.
5. එත්ථසි දසසහස්සලොකධාතුනාම-ලි. III. IV. V & මු. II. 12. කූටාගාර-බහුසු.

ආවජ්ජන්තා මහාසමාගමං දිස්වා අත්තනො ආගතභාවං ජානාපෙතුං දසබලස්ස වණ්ණභණනත්ථඤ්ච එකෙකං ගාථං අභිසඞ්ඛරිත්වා ආගන්තුකාමා හොන්ති; තස්මා තෙසං එතදහොසි. **භගවතො පුරතො පාතුරහංසූ**ති තෙසු පන එකො අඤ්ඤත්ථ ඔකාසං අලභමානො පුරත්ථිමචක්කවාළමුඛවට්ටියං ඔතරිත්වා නීලකසිණං සමාපජ්ජිත්වා නීලරස්මියො විස්සජ්ජෙත්වා දසසහස්සචක්කවාළදෙවතානං මණිවම්මං[1] පටිමුඤ්චන්තො විය අත්තනො ආගතභාවං ජානාපෙත්වා-බුද්ධ[2] වීථි නාම කෙනචි ඔතරිතුං න සක්කා. තස්මා අපගතබුද්ධවීථියාව උපසඞ්කමන්තෙහි දෙවබ්‍රහ්මෙහි වලඤ්ජිතවීථියාව ආගන්ත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං ඨිතො අත්තනො අභිසඞ්ඛතගාථං අභාසි. තථා එකො දක්ඛිණචක්කවාළමුඛවට්ටියං ඔතරිත්වා පීතකසිණං, එකො පච්ඡිමචක්කවාළමුඛවට්ටියං ඔතරිත්වා ලොහිතකසිණං, එකො උත්තරචක්කවාළමුඛවට්ටියං ඔතරිත්වා ඔදාතකසිණං සමාපජ්ජිත්වා තථෙව අකාසි. පාළියම්පන භගවතො සන්තිකෙ අභිමුඛට්ඨානෙ විය ඔතිණ්ණභාවො එකක්ඛණෙ විය ච පාතුභාවො එකමන්තං ඨිතභාවො ච වුත්තො; සො වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

මහාසමයොති මහාසමූහො. පවනං වුච්චති වනසණ්ඩො. **දෙවකායා**ති දෙවඝටා. **ආගත'ම්හ ඉමං ධම්මසමය**න්ති මයම්පි **අපරාජිතසඞ්ඝං** කෙනචි අපරාජිතං අජ්ජෙව තයො මාරෙ මද්දිත්වා විජිතසඞ්ගාමං ඉමං අපරාජිතසඞ්ඝං **දක්ඛිතායෙ** දස්සනත්ථාය ඉමං ධම්මසමූහං ආගත'ම්හ. සො පන බ්‍රහ්මා ඉමං ගාථං භාසිත්වා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පුරත්ථිමචක්කවාළමුඛවට්ටියංයෙව අට්ඨාසි. අථ දුතියාදයොපි තථෙව ආගන්ත්වා ගාථං භාසිත්වා යථාට්ඨානෙ දක්ඛිණචක්කවාළාදිමුඛවට්ටියං අට්ඨංසු. **තත්‍ර භික්ඛවො**ති තස්මිම්පන සන්නිපාතට්ඨානෙ භික්ඛූ. **සමාදහංසූ**ති සමාධිනා යොජෙසුං. **චිත්තමත්තනො උජුකමකංසූ**ති අත්තනො චිත්තං සබ්බෙ වඞ්කකුටිලජිම්හභාවෙ හරිත්වා උජුකං අකරිංසු. **සාරථීව නෙත්තානි ගහෙත්වා**ති යථා සමප්පවත්තෙසු සින්ධවෙසු ඔස්සට්ඨ[3]පතොදො සාරථි යොත්තානි ගහෙත්වා අචොදෙන්තො[4] තිට්ඨති; එවං ඡළඞ්ගුපෙක්ඛාය සමන්නාගතා **පණ්ඩිතා** පඤ්චසතා භික්ඛූ **ඉන්ද්‍රියානි රක්ඛන්තී**ති එතෙ දට්ඨුං ඉධාගතම්හ භගවාති යොජනා. **ඡෙත්වා ඛීල**න්ති යථා භිත්තියාදිසු ආකොටිතං ඛීලං දුන්නීහරං, යථා පලිඝං නගරප්පවෙසනිවාරණං, යථා ච ඉන්දඛීලං ගම්භීරනෙමි සුනිඛාතං[5] දුන්නීහරණං; එවමෙව රාගදොසමොහා සත්තසන්තානගතා දුන්නීහරණතො ච නිබ්බාණනගරප්පවෙසනනිවාරණතො ච **ඛීලං පලිඝං ඉන්දඛීල**න්ති ච වුත්තා. **ඌහච්ච මනෙජා**ති එතෙ භික්ඛූ තණ්හාඑජාය අභාවෙන අනෙජා ඉන්දඛීලං **ඌහච්ච** සමූහනිත්වා. **තෙ චරන්තී**ති චතුසු දිසාසු අප්පටිහතචාරිකං චරන්ති.

---

1. වම්මං-කෙචි.
2. බුද්ධඅභිමුඛෙහා-ලි. III. V. & මු II.
3. ඔස්සජිත=ඔසජ්ජිත-කත්ථචි.
4. අචොදෙන්තො අසාරෙන්තො-සං. & [අවාරෙන්තො-සු. වි.
5. සුනිඛතං=සුනීඛතං-කත්ථචි,

සුද්ධාති නිරුපක්කිලෙසා. **චක්ඛුමතාති** පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමන්තෙන. **සුදන්තාති** චක්ඛුතොපි දන්තා, සොතතොපි ඝාණතොපි ජිව්හාතොපි කායතොපි මනතොපි දන්තා. **සුසුනාගාති** තරුණනාගා. **ගතාසෙති** නිබ්බෙමතිකසරණගමනෙන ගතා එව. අථ භගවා පථවිතලතො යාව බ්‍රහ්මලොකා විත්ථාරතො යාව චක්කවාළමුඛවට්ටියා දෙවතාසන්නිපාතං දිස්වා "මහා අයං දෙවතාසමාගමො; භික්ඛූ පන න ජානන්ති. හන්ද තෙසං ආචික්ඛිස්සාමී"ති චින්තෙත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි. තෙන වුත්තං: **අථඛො භගවාති** ආදි. තත්ථ **එතපරමාති** එතං පරමං පමාණං එතෙසන්ති=**එතපරමා.** ඉදානි පන බුද්ධානං අභාවා "යෙපි තෙ භික්ඛවෙ එතරහී"ති තතියො වාරො න වුත්තො. **ආචික්ඛිස්සාමි භික්ඛවෙති** කස්මා වුත්තං? දෙවතානං චිත්තකල්ලතාජනනත්ථං. දෙවතා කිර චින්තයිංසු: "භගවා එවං මහන්තෙ සමාගමෙ මහෙසක්ඛානංයෙව දෙවතානං නාමගොත්තානි කථෙස්සති. අප්පෙසක්ඛානං කිං කථෙස්සතී?"ති. අථ භගවා තාසං චිත්තාචාරං ඤත්වා තතො සබ්බාපි තා භබ්බාභබ්බවසෙන ද්වෙ කොට්ඨාසෙ කත්වා අභබ්බෙ පහාය භබ්බෙ පන: "එත්තකා රාගචරිතා, එත්තකා දොසචරිතා"ති චරියවසෙන ඡ කොට්ඨාසෙ කත්වා අථ තෙසං සප්පායධම්මදෙසනං උපධාරයන්තො "රාගචරිතානං දෙවතානං **සම්මාපරිබ්බාජනීය** සුත්තං කථෙස්සාමි. දොසචරිතානං **කලහවිවාද**සුත්තං, මොහචරිතානං **මහාබ්‍යූහ**සුත්තං, විතක්කචරිතානං **චූළබ්‍යූහ**සුත්තං, සද්ධාචරිතානං **තුවටකපටිපදං**, බුද්ධිචරිතානං **පුරාභෙද**සුත්තං කථෙස්සාමී"ති දෙසනං වවත්ථපෙත්වා පුන "අත්තජ්ඣාසයෙන නු ඛො ජානෙය්‍ය, පරජ්ඣාසයෙන, අට්ඨුප්පත්තිකෙන, පුච්ඡාවසෙනා"ති, තතො "පුච්ඡාවසෙන ජානෙය්‍යා"ති ඤත්වා "අත්ථි නු ඛො කොචි දෙවතානං අජ්ඣාසයං ගහෙත්වා චරියවසෙන පඤ්හං පුච්ඡිතුං සමත්ථො?"ති, "ඨපෙත්වා මාදිසං බුද්ධං අඤ්ඤො කොචි නත්ථි. අත්ථි පන අඤ්ඤො බුද්ධො"ති අනන්තාසු ලොකධාතූසු ඔලොකෙන්තො අඤ්ඤං බුද්ධං නාද්දස. අදිස්වා පුන චින්තෙසි: "සචාහං සයමෙව පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජෙය්‍යං; එවම්පෙතා දෙවතා න සක්ඛිස්සන්ති පටිවිජ්ඣිතුං, අඤ්ඤස්මිම්පන බුද්ධෙ පුච්ඡන්තෙ මයි ච විස්සජ්ජෙන්තෙ සක්ඛිස්සන්ති. අච්ඡෙරකඤ්ච භවිස්සතී"ති තතො අත්තනා සදිසං බත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසමන්නාගතං ඡබ්බණ්ණරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තං පාචීනලොකධාතුතො ආගතං නිම්මිතබුද්ධං අභිසඞ්ඛරිත්වා අධිට්ඨාසි. සො නිම්මිතබුද්ධො පස්සන්තස්සෙව දෙවසඞ්ඝස්ස ආගන්ත්වා දසබලං අවන්දිත්වාව සම්මුඛට්ඨානෙ සමසමං කත්වා මාපිතෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා:–

"පුච්ඡාමි මුනිං පහූතපඤ්ඤං
තිණ්ණං පාරගතං පරිනිබ්බුතං ඨිතත්තං,
නික්ඛම්ම ඝරා පනුජ්ජ කාමෙ
කථං භික්ඛු සම්මා ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍යා"ති

ගාථං අභාසි. අථ භගවා දෙවතානං තාව චිත්තකල්ලතාජනනත්ථං "දසසහස්සචක්කවාළතො ආගතානං දෙවතානං නාමගොත්තානි කථෙස්සාමී"ති චින්තෙත්වා **ආචික්ඛිස්සාමී**ති ආදිමාහ.

තත්ථ **සිලොකමනුකස්සාමී**ති අක්ඛරපදනියමිතං වචනසඞ්ඛාතං අනුසාරිස්සාමි. **යත්ථ භුම්මා තදස්සිතා**ති යෙසු යෙසු ඨානෙසු භුම්මා දෙවතා නිවසන්ති, තං තං ඨානං නිස්සිතා නිස්සාය වසමානා. **යෙ සිතා ගිරිගබ්භර**න්ති ආදීහි තෙසං භික්ඛූනං වණ්ණං කථෙසි. යෙ භික්ඛූ ගිරිකුච්ඡිනිස්සිතා; තෙහි සද්ධිං සිලොකමනුකස්සාමීති සම්බන්ධො. **පහිතත්තා**ති පෙසිතත්තා. **පුථූ**ති බහූ. **සීහාව සල්ලීනා**ති සීහා විය නිලීනා, එකත්තං උපගතා. **ලොමහංසාභිසම්භුනො**ති ලොමහංසං අභිභවිත්වා ඨිතා; නිබ්භයාති වුත්තං හොති. **ඔදාතමනසා සුද්ධා**ති පරියොදාතචිත්තා හුත්වා සුද්ධා; න කෙවලං සරීරසුද්ධායෙව. **විප්පසන්නමනාවිලා**ති අරියමග්ගප්පසාදෙන විප්පසන්නා; ආවිලභාවකරානං කිලෙසානං අභාවෙන අනාවිලා. **භියොපඤ්චසතෙ ඤත්වා**ති සම්මාසම්බුද්ධෙන සද්ධිං අතිරෙකපඤ්චසතෙ භික්ඛූ "ඉමෙ දිබ්බචක්ඛුනා එතෙ දෙවකායෙ පස්සන්තී"ති ජානිත්වා. **වනෙ කාපිලවත්ථවෙ**ති කපිලවත්ථුසමීපම්හි ජාතෙ වනසණ්ඩෙ. **තතො ආමන්තයී**ති තදා ආමන්තයි. **සාවකෙ සාසනෙ රතෙ**ති අත්තනො ධම්මදෙසනාය සවණන්තෙ අරියාය ජාතියා ජාතත්තා සාවකෙ; සික්ඛත්තයසාසනෙ ච රතෙ. **දෙවකායා අභික්කන්තා තෙ විජානාථ භික්ඛවො**ති භික්ඛූනං තෙසං දස්සනත්ථාය දිබ්බචක්ඛුඤාණාභිනීහාරත්ථාය කථෙසි. **තෙ ච ආතප්පමකරු**න්ති තෙ භික්ඛූ බුද්ධස්ස සාසනං සුත්වා තාවදෙව තදත්ථාය විරියං කරිංසු. එවං කතමත්තානුපපාතං යෙව **තෙසං අමනුස්සානං දස්සනං ඤාණං පාතුරහු** උප්පජ්ජි. තඤ්ච පන අරියමග්ගෙනෙව නිප්ඵන්නං; අමනුස්සදස්සනත්ථං පනස්ස අභිනීහාරමත්තමෙව කතං. **අප්පෙකෙ සතමද්දක්ඛු**න්ති තෙසු එකච්චෙ අමනුස්සානං සතං අද්දසංසු. **සහස්සං අථ සත්තරි**න්ති තකාරස්ස රකාරාදෙසං කත්වා. එකෙ සහස්සං, එකෙ සත්තතිසහස්සානීති අත්ථො දට්ඨබ්බො. **සතං එකෙ සහස්සාන**න්ති එකෙ සතසහස්සං. **අප්පෙකෙනන්තමද්දක්ඛු**න්ති එකච්චෙ විපුලං අද්දසංසු; සතවසෙන සහස්සවසෙන ච අපරිච්ඡින්නෙපි අද්දසංසූති අත්ථො. කස්මා? යස්මා **දිසා සබ්බා ඵුටා අහු**; හරිතා සම්පුණ්ණා අහෙසුං. **තඤ්ච සබ්බං අභිඤ්ඤායා**ති යං තෙසු එකෙන දිට්ඨං, තං අපරෙන සුතං හොති; තස්මා තං දිට්ඨඤ්ච සුතඤ්ච සබ්බං ජානිත්වා. **වවත්ථිත්වානා**ති පච්චක්ඛතො වවත්ථපෙත්වා. **පවෙක්ඛිත්වානා**තිපි පඨන්ති; සොයෙවත්ථො. **තතො ආමන්තයී**ති පුබ්බෙ වුත්තගාථමෙව නාමගොත්තකථනත්ථාය ආහ. "තුම්හෙ එතෙ **විජානාථ**, පස්සථ, ඔලොකෙථ; **යෙ වො අහං කිත්තයිස්සාමී**"ති සම්බන්ධො. **ගිරාභී**ති වචනෙහි. **අනුපුබ්බසො**ති අනුපටිපාටියා. **සත්ත සහස්සා යක්ඛා භුම්මා කාපිලවත්ථවා**ති සත්ත සහස්සාවෙත්ථ කපිලවත්ථුං නිස්සාය නිබ්බත්තා; භූමිනිබද්ධවාසා යක්ඛායෙවාති වදති.

ඉද්ධිමන්තොති දිබ්බඉද්ධියුත්තා. **ජුතිමන්තොති** ආනුභාවසම්පන්නා. **වණ්ණවන්තොති** සරීරවණ්ණසම්පන්නා. **යසස්සිනොති** පරිවාරසම්පන්නා. **මොදමානා අභික්කාමුන්ති** තුට්ඨචිත්තා ආගතා. **භික්ඛූනං සමිතිං වනන්ති** ඉමං මහාවනං භික්ඛූනං සන්තිකං දස්සනත්ථාය ආගතා. අථවා **සමිතින්ති** භික්ඛූනං සමූහං; දස්සනාය ආගතාති අත්ථො. **ඡ සහස්සා හෙමවතාති** ඡ සහස්සා හෙමවත[1] පබ්බතෙ නිබ්බත්තා **යක්ඛා**; තෙ ච සබ්බෙපි නීලාදිවණ්ණවසෙන නානත්තවණ්ණා. **සාතා ගිරා තිසහස්සාති** සාතාගිරපබ්බතෙ නිබ්බත්තා යක්ඛා තිසහස්සා. **ඉච්චෙතෙ සොළස සහස්සාති** යථාවුත්තා එතෙ සබ්බෙපි සොළස සහස්සා හොන්ති. **වෙස්සාමිත්තා පඤ්ච සතාති** වෙස්සාමිත්තපබ්බතෙ නිබ්බත්තා පඤ්ච සතා. **කුම්භීරො රාජගහිකොති** රාජගහනගරස්ස සමීපෙ නිබ්බත්තො කුම්භීරො නාම යක්ඛො. **වෙපුල්ලස්ස නිවෙසනන්ති** තස්ස වෙපුල්ලපබ්බතො නිවාසට්ඨානං.[2] **භිය්‍යො නං සතසහස්සං යක්ඛානං පයිරුපාසතීති** තං අතිරෙකං යක්ඛානං සතසහස්සං පයිරුපාසති. **සොපාග සමිතිං වනන්ති** සොපි කුම්භීරො සපරිවාරො ඉමං වනං භික්ඛුසමිතිං දස්සනත්ථාය ආගතො. **පසාසතීති** අනුසාසති. **ගන්ධබ්බානං ආධිපතීති**[3] චතූසු දිසාසු ගන්ධබ්බානං ජෙට්ඨකො; සබ්බෙ තෙ තස්ස වසෙ[4] වත්තන්ති. **මහාරාජා යසස්සි සොති** මහාපරිවාරො එසො මහාරාජා. **පුත්තාපි තස්ස බහවො ඉන්දනාමා මහබ්බලාති** ධතරට්ඨස්ස බහවො මහබ්බලා පුත්තා; තෙ සබ්බෙ සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො නාමධාරකා. පාලියම්පන **මහබ්බලාති** ලිඛන්ති. අට්ඨකථායම්පන සබ්බවාරෙසු **මහාබලාති** පාඨො.

පුරිමං දිසං ධතරට්ඨොති ඉමා පන ගාථා සබ්බසඞ්ගාහකවසෙන වුත්තා; අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො:[5] දසසහස්සචක්කවාළෙ ධතරට්ඨා නාම මහාරාජා අත්ථි. තෙ සබ්බෙපි කොටිසතසහස්සගන්ධබ්බපරිවාරා ආගන්ත්වා පුරත්ථිමාය දිසාය කපිලවත්ථුමහාවනතො පට්ඨාය චක්කවාළගබ්භං පූරෙත්වා ඨිතා. එවං දක්ඛිණදිසාදීසු විරූළ්හකාදයො. තෙනෙවාහ: **සමන්තා චතුරො දිසා දද්දල්ලමානා අට්ඨංසූති.** ඉදං වුත්තං හොති: සමන්තා චක්කවාළෙහි ආගන්ත්වා චතුරො දිසා සුජ්ජලමානා ඔභාසෙන්තා අට්ඨංසු. චතූසු වා දිසාසු අට්ඨංසූති. තෙ පන යස්මා කපිලවත්ථුවනමෙව සන්ධාය ආගතා; තස්මා චක්කවාළං පූරෙත්වා චක්කවාළෙන සමසමා ඨිතාපි **වනෙ කාපිලවත්ථවෙති** වුත්තා. **තෙසං මායාවිනො දාසා ආගු වඤ්චනිකා සඨාති** තෙසං මහාරාජානං සබ්බපාපපටිච්ඡාදනලක්ඛණාය මායාය යුත්තා කුටිලාචාරා දාසා සම්මුඛවඤ්චනාදීහි ලොකවඤ්චකත්තා **වඤ්චනිකාති** ච කෙරාටිකසාඨෙය්‍යෙන සමන්නාගතත්තා **සඨාති** ච වුච්චන්ති; තෙ ආගතා. **මායා කුටෙණ්ඩු වෙටෙණ්ඩු විටුච්ච**[6] **විටූඩො**

1. හෙමවන්තක=හෙමවන්ත-කත්ථචි.
2. නිවාසනට්ඨානං-බහූසු.
3. අධිපතීති-කත්ථචි.
4. වසෙන-ලි. I. II. IV.
5. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො-කත්ථචි.
6. විටූ ච-සයා.

සහාති තෙ සබ්බෙපි දස මායාකාරකා. **කුටෙණ්ඩු**ආදිකාති පන **නිඝණ්ඩු** පරියොසානානි අට්ඨ තෙසං නාමානි හොන්ති. තත්ථ ච එකො **විටෙණ්ඩු** නාම. පාළියම්පන **වෙටෙණ්ඩූ**ති ලිඛන්ති. **සහාති** සොපි විටුඩො[1] තෙහි සහෙව ආගතො. එකො **කිනානිඝණ්ඩු**[2] නාම; පාළියම්පන **කින්නුඝණ්ඩූ**ති ලිඛන්ති. **පණාදො-**පෙ-**සුරියවච්චසා**ති ඉමෙ පන දෙවරාජානො. තත්ථ **දෙවසූතො**ති දෙවසාරථි, මාතලී දෙවපුත්තො. **චිත්තසෙනො**ති චිත්තො ච සෙනො ච චිත්තසෙනො චාති තයො දෙවපුත්තා; එකසෙසනයෙන එවං වුත්තා. **ගන්ධබ්බො**ති අයං චිත්තසෙනො ගන්ධබ්බකායිකො; න කෙවලඤ්ච එස, සබ්බෙපෙතෙ පණාදාදයො ගන්ධබ්බා එව.

නළො රාජාති නළකාරපුත්තො නාමෙකො දෙවරාජා. **ජනොසභො**ති[3] ජනවසභො දෙවපුත්තො. **ආග**[4] **පඤ්චසිඛො චෙවා**ති පඤ්චසිඛො චෙව දෙවපුත්තො ආගතො. **තිම්බරූ**ති තිම්බරු නාම ගන්ධබ්බදෙවරාජා. **සුරියවච්චසා**ති[5] තස්සෙව ධීතා. **එතෙ චඤ්ඤෙ** -පෙ- **සහ රාජුභී**ති එතෙ ච නාමවසෙන වුත්තගන්ධබ්බරාජානො **අඤ්ඤෙ** ච එතෙහි රාජූහි සද්ධිං බහූ ගන්ධබ්බා. **අථාගු නාභසා නාගා වෙසාලා සහතච්ඡකා**ති නාභසරහද[6]වාසිකා ච වෙසාලිවාසිකා ච නාගා සහ තච්ඡකනාගපරිසාය ආගතා. **කම්බලස්සතරා**ති කම්බලො ච අස්සතරො ච; එතෙ කිර සිනෙරුපාදෙ වසන්ති; සුපණ්ණෙහිපි අනුද්ධරණීයා මහෙසක්ඛා නාගා. **පායාගා සහ ඤාතිභී**ති පයාගතිත්ථ[7]වාසිනො ච සහ ඤාතිසඞ්ඝෙන ආගතා. **යාමුනා ධතරට්ඨා චා**ති යමුනාවාසිනො ච ධතරට්ඨකුලෙ උප්පන්නා නාගා ච. **එරාවණො මහානාගො**ති එරාවණො දෙවපුත්තො; ජාතියා නාගො න හොති, හත්ථිනාගවොහාරෙන පන වොහරියති.

යෙ නාගරාජෙ සහසා හරන්තීති යෙ ඉමෙ කම්බලස්සතරෙ ඨපෙත්වා ඉතරෙ වුත්තප්පකාරෙ නාගෙ ආහාරලොභෙන අභිභූතා සාහසං කත්වා **හරන්ති** ගණ්හන්ති. **දිබ්බා දිජා පක්ඛී විසුද්ධචක්ඛූ**ති දිබ්බානුභාවතො=**දිබ්බා,** මාතුකුච්ඡිතො අණ්ඩකොසතො චාති ද්වෙ වාරෙ ජාතාති=**දිජා**; පක්ඛයුත්තතාය=**පක්ඛී**; යොජනසතන්තරෙපි යොජනසහස්සන්තරෙපි නාගෙ දස්සනසමත්ථචක්ඛුතාය=**විසුද්ධචක්ඛූ**. **වෙහායසා තෙ වනමජ්ඣපත්තා**ති තෙ ආකාසෙනෙව ඉමං මහාවනං සම්පත්තා. **චිත්‍රා සුපණ්ණා ඉති තෙසං නාම**න්ති තෙසං විචිත්‍රසුන්දරපත්තවණ්ණතාය චිත්‍රා සුපණ්ණාති නාමං. **අභයං තදා නාගරාජානමාසි සුපණ්ණතො ඛෙමමකාසි බුද්ධො**; තස්මා තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං **සණ්හාහි වාචාහි උපව්හයන්තා** උපෙච්ච කාඪෙන්තා මිත්තා විය බන්ධවා විය ච සමුල්ලපන්තා සම්මොදමානා ආලිඞ්ගන්තා හත්ථෙන ගණ්හන්තා අංසකූටෙ හත්ථං ඨපෙන්තා හට්ඨතුට්ඨචිත්තා **නාගා සුපණ්ණා. සරණමගංසු බුද්ධ**න්ති බුද්ධංයෙව තෙ සරණං ගතා.

1. විටුච්චො-කත්ථචි=විටුටො-ස්‍යා. 3. ජනෙසභොති-බ්‍රසු. 6. නාභසදන-ස්‍යා.
2. කින්නුඝණ්ඩා-ස්‍යා. 4. ආගු-බ්‍රසු. 5. වච්ඡසා-ස්‍යා&බ්‍රසු. 7. පට්ටන-ස්‍යා

වජිරහත්ථාති ඉන්දෙන දෙවරඤ්ඤා. **සමුද්දං අසුරා සිතාති** මහාසමුද්දවාසිනො අසුරා, සබ්බෙපි එතෙ සුජාතාය අසුරකඤ්ඤාය කාරණා **භාතරො වාසවස්ස. කාලකඤ්ජා මහාභිස්මාති**[1] තෙසු අසුරෙසු කාලකඤ්ජාති එවංනාමකා අසුරා මහන්තෙන හිංසනකො අත්තභාවෙ මාපෙත්වා ආගමිංසු. **අසුරා දානවෙඝසාති** දානවෙඝසා නාම අඤ්ඤෙ ධනුග්ගහඅසුරා. **වෙපචිත්ති සුචිත්ති චාති** වෙපචිත්ති අසුරො සුචිත්ති අසුරො චාති එතෙ ච අසුරා. **නමුචී සහාති** නමුචි ච මාරදෙවපුත්තො එතෙහි සහෙව ආගතො. ඉමෙ සමුද්දවාසිනො; අයං පරනිම්මිතදෙවලොකවාසී. කස්මා එතෙහි සහාගතො?ති අවජ්ඣිතත්තා. තෙපි හි අවජ්ඣිකා අභබ්බා; අයම්පි තාදිසො එව, තස්මා ධාතුසො සංසන්දමානො ආගතො. **සතඤ්ච බලිපුත්තානන්ති** බලිනො මහාඅසුරස්ස පුත්තානං සතං. **සබ්බෙ වෙරොචනාමකාති** සබ්බෙ අත්තනො මාතුලරාහුස්සෙව නාමධරා අත්තනො **බලිං සෙනං සන්නය්හිත්වා** කතසන්නාහාව හුත්වා **රාහුභද්දං** රාහුං අසුරින්දං උපාගමිංසු; උපගන්ත්වා එවං වදිංසු: භද්දං තෙ හොතු, සමයොදානි තෙ භික්ඛූනං සමිතිං වනං උපසඞ්කමිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දස්සනායාති. සො කිර රාහු සුඛුමං අත්තභාවං මාපෙත්වා උපගඤ්ඡි.

ආපො ච දෙවාති ආපොකසිණාදීසු පරිකම්මං කත්වා උපචාරජ්ඣානෙන කාමාවචරදෙවෙසු නිබ්බත්තා ආපොති ආදිනාමකා දෙවා තදා ආගමුං. **වරුණාති** වරුණ[2]දෙවතා (වාරුණදෙවතා) සොමදෙවතාති එවංනාමකා දෙවා යසසා නාම දෙවෙන සහාගතා. **මෙත්තාති** මෙත්තාඣානෙ ච කරුණාඣානෙ ච පරිකම්මං කත්වා නිබ්බත්තා කාමාවචරදෙවා; එතෙපි දෙවා **යසස්සිනො** මහායසා ආගතා. **දසෙතෙ දසධා කායාති** එතෙ දසධා දස දෙවකායා සබ්බෙ නීලාදිවණ්ණවසෙන නානත්තවණ්ණා ච ආගතා. **වෙණ්හූ දෙවාති** වෙණ්හු දෙවතා ච සහලී දෙවතා ච අසමදෙවතා ච ද්වෙ යමකා දෙවතා ච. **චන්දස්සූපනිසා දෙවාති** චන්දනිස්සිතකා දෙවා ච **චන්දං පුරක්ඛත්වා** පුරතො කත්වා ආගතා. තථා **සූරියස්සූපනිසා දෙවා. නක්ඛත්තානි පුරක්ඛත්වාති** නක්ඛත්තනිස්සිතාපි දෙවා නක්ඛත්තානි පුරතො කත්වා ආගතා. **ආගු මන්දවලාහකාති** වාතවලාහකා අබ්භවලාහකා උණ්හවලාහකාති සබ්බෙපෙතෙ මන්දවලාහකා නාම වුච්චන්ති; තෙපි ආගතා. වස්සවලාහකා පන පජ්ජුන්නපරිසා[3]; තස්මා තෙ ඉධ න වුත්තා. **වසූනං වාසවො සෙට්ඨොති** වසුනාමකානං දෙවානං සෙට්ඨො වාසවො යො සක්කොති ච පුරින්දදොති ච වුච්චති; සොපි ආගතො. **දසෙතෙ දසධා කායාති** එතෙපි සබ්බෙ දස දෙවකායා දසධාව ආගතා. **අථාගු සහභූ දෙවාති** අථ සහභූ නාම දෙවා ආගතා. **ජලමග්ගිසිඛාරිවාති** අග්ගිසිඛා විය ජලන්තා; ජලමග්ගිසිඛාරිවාති ඉමානි තෙසං නාමානීතිපි වුත්තං. **අරිට්ඨකා චාති** අරිට්ඨකදෙවා ච

---

1. භෙස්මා=හිංසා-කත්ථචි. 2. වරුණාතිවරුණ-කත්ථචි. 3. සදිසා-කත්ථචි,

රොජදෙවා ච උම්මාපුප්ඵදෙවා ච වරුණදෙවා ච සහධම්මදෙවා ච අච්චුතදෙවා ච අනෙජකදෙවා ච සූලෙය්‍යදෙවා ච රුචිරදෙවා ච වාසවනෙසිදෙවා චාති එවන්නාමකා දෙවා ආගතා. **සමානා මහාසමානාති** සමානා ච මහාසමානා ච මානුසා ච මානුසුත්තමා ච ඛිඩ්ඩාපදූසිකා ච මනොපදූසිකා ච හරිදෙවා ච ලොහිතවාසිනො ච පාරගා මහාපාරගා ච දෙවා ආගතා. **සුක්කා කරුම්හා**[1]ති සුක්කා ච කරුම්හා[1] ච අරුණා ච තෙහි සහ වෙඝනසා ච ආගතා. **ඔදාතගය්හා** නාම පාමොක්ඛදෙවා ච විචක්ඛණා ච සදාමත්තා ච හාරගජා ච යසස්සිනො **මිස්සකා** දෙවා ච ථනයන්තො පජ්ජුන්නො දෙවරාජා ච ආගතා; යො යං යං දිසං යාති, තත්ථ තත්ථ දෙවො අභිවස්සති. **ඛෙමියා තුසිතාති** ඛෙමියා දෙවා ච තුසිතපුරවාසිනො ච යාමදෙවලොකවාසිනො ච යසසම්පන්නා කට්ඨක[2]දෙවා ච. පාලියම්පන **කට්ඨකා** චාති ලිඛන්ති. **ලම්බිතකා ච ලාමසෙට්ඨා**[3] ච පබ්බතමත්ථකෙ කතනළග්ගික්ඛන්ධා විය ජොතමානා ජොතිදෙවා ච ආසාදෙවා ච ආගතා. පාලියම්පන **ජොතිනාමාති** ලිඛන්ති. ආසාදෙවතා ඡන්දවසෙන ආසවාති වුත්තා. තත්ථ ච ඛෙමියා කට්ඨකාදයො ච පඤ්චාති ඡ දෙවකායා තාවතිංසකායිකාති වදන්ති.

සට්ඨෙතෙ දෙවනිකායාති එතෙ ච ආපො ච දෙවාති ආදිකා ඡ දසකා සට්ඨි දෙවනිකායා. **නාමන්වයෙන ආගඤ්ඡු**න්ති නාමභාගෙන නාමකොට්ඨාසෙනෙව ආගතා. **යෙ චඤ්ඤෙ සදිසා සහාති** යෙ චඤ්ඤෙපි තෙහි සදිසා වණ්ණතොපි නාමතොපි එතාදිසායෙව සෙසචක්කවාළෙසු දෙවා; තෙපි ආගතායෙවාති එකපදෙනෙව කලාපං විය කත්වා සබ්බදෙවතා නිද්දිසති. එවං දසසු ලොකධාතුසහස්සෙසු දෙවකායෙ නිද්දිසිත්වා ඉදානි යදත්ථං තෙ ආගතා; තං දස්සෙන්තො **පවුත්ථජාති**න්ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො: පවුත්ථා විගතා ජාති අස්සාති=අරියසඞ්ඝො පවුත්ථජාති නාම; තං **පවුත්ථජාතිං** අරියසඞ්ඝං **දක්ඛෙම** පස්සාම; ඔඝානං තිණ්ණත්තා=**ඔඝතරං**. ආගුං අකරණතො=**නාගං**. **අසිතාතිග**න්ති කාලභාවාතීතං **චන්දංව** සිරියා විරොචමානං දසබලඤ්ච දක්ඛෙම.

ඉදානි බ්‍රහ්මානො දස්සෙන්තො **සුබ්‍රහ්මා පරමත්තො** චාති ආදිමාහ. තත්ථ **සුබ්‍රහ්මාති** එකො බ්‍රහ්මා. **පරමත්තොති** එකො. **පුත්තා ඉද්ධිමතො සහාති** එතෙ ඉද්ධිමතො බුද්ධස්ස පුත්තසදිසා[4] බ්‍රහ්මානො සහෙව ආගතා. **සනඞ්කුමාරො තිස්සො** චාති සනඞ්කුමාරො ච තිස්සමහාබ්‍රහ්මා ච. **සහස්සං බ්‍රහ්මලොකාන**න්ති එකඞ්ගුලියා එකසහස්සචක්කවාළෙ දසහි අඞ්ගුලීහි දසසහස්සචක්කවාළෙ ආලොකකරණසමත්ථානං මහාබ්‍රහ්මානං සහස්සං ආගතං. **මහාබ්‍රහ්මාභිතිට්ඨතීති** යත්ථ බ්‍රහ්මසහස්සෙ එකෙකො මහාබ්‍රහ්මා අඤ්ඤෙ බ්‍රහ්මෙ වණ්ණෙන යසසා[5] ආධිපතෙය්‍යෙන අභිභවිත්වා තිට්ඨති. **උපපන්නොති** බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො. **ජුතිමන්තොති** ආනුභාවසම්පන්නො. **භිස්මාකායොති** මහාකායො, වීහි තීහි මාගධකෙහි ගාමක්ඛෙත්තෙහි සමප්ප

---

1. කරම්හා-බහූසු.
2. කඨකා-ස්‍යා.
3. ලම්බීතකාලාමසෙට්ඨා-ලි. III. V. & මු.
4. පුත්තා අරිය-ස්‍යා.
5. යසසා ආයුනා-ලි. III. V. & මු.

මාණත්තභාවො. **යසස්සි සොති** අත්තභාවසිරිසඞ්ඛාතෙන යසෙන සමන්නාගතො. **දසෙත්ථ ඉස්සරා ආගූ පච්චෙකවසවත්තිනොති** එතස්මිඤ්ච බ්‍රහ්මසහස්සෙයෙව .පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං වසං වත්තෙන්තා එව දස ඉස්සරා මහාබ්‍රහ්මානො ආගතා. **තෙසඤ්ච මජ්ඣතො ආග හාරිතො පරිවාරිතොති** තෙසම්පන බ්‍රහ්මානං මජ්ඣෙ හාරිතො නාම මහාබ්‍රහ්මා සතසහස්සබ්‍රහ්මපරිවාරො ආගතො. **තෙ ච සබ්බෙ අභික්කන්තෙ සඉන්දෙ දෙවෙ සබ්‍රහ්මකෙති** තෙ සබ්බෙපි සක්කං රාජානං ජෙට්ඨකං කත්වා ආගතෙ දෙවකායෙ හාරිතමහාබ්‍රහ්මානං ජෙට්ඨකං කත්වා ආගතෙ බ්‍රහ්මකායෙ ච. **අභික්කාමු**න්ති අභිගතා. **පස්ස කණ්හස්ස මන්දියන්ති** කාළකධම්මසමන්නාගතස්ස මාරස්ස බාලභාවං පස්සථ. **එථ ගණ්හථ බන්ධථාති** එවං අත්තනො පරිසං ආණාපෙසි. **රාගෙන බද්ධමත්ථු වොති** සබ්බං වො ඉදං දෙවමණ්ඩලං රාගෙන බද්ධං හොතු. වීතරාගභාවාවහස්ස ධම්මසවණස්ස අන්තරායකරණෙන රාගෙන බද්ධා එව නාම හොන්ති; තස්මා එවමාහ. **මා වො මුඤ්චිත්ථ කොචි නන්ති** තුම්හාකං එකොපි එතෙසු එකම්පි මා මුඤ්චිත්ථ. **මා තෙ මුඤ්චථාතිපි**[1] පාඨො; එසෙවත්ථො. **ඉති තත්ථා**ති එවං තත්ථ මහාසමයෙ. **පාණිනා තලමාහච්චාති** හත්ථෙන පථවිතලං පහරිත්වා. **සරං කත්වාන භෙරවන්ති** මාරවිහිංසනක[2] දස්සනත්ථං භයානකං සරඤ්ච කත්වා සමුට්ඨපෙත්වා. ඉදානි තං සද්දං උපමාය දස්සෙන්තො **යථාති** ආදිමාහ. තස්සත්ථො: සවිජ්ජුකො පාවුස්සක[3]මෙඝො විය මහාගජ්ජිතං ගජ්ජන්තො. **තදා සො පච්චුදාවත්තීති** තස්මිං සමයෙ සො මාරො විහිංසනකං[2] දස්සෙත්වා නිවත්තෙන්තො. **සඞ්කුද්ධො අසයංවසෙති** සුට්ඨු කුද්ධො කුපිතො කිඤ්චි අත්තනො වසෙ වත්තෙතුං අසක්කොන්තො **අසයංවසෙ** අසයංවසී, න අත්තනො වසෙන අකාමකො හුත්වා නිවත්තෙන්තො.

භගවා කිර "අයං මාරො ඉමං මහාසමාගමං දිස්වා 'අභිසමයන්තරායං කරිස්සාමී'ති අන්තරන්තරෙන මාරසෙනං පෙසෙත්වා[4] මාරවිහිංසනකං[2] දස්සෙති"ති අඤ්ඤාසි. පකති හෙසා භගවතො; යත්ථ අභිසමයො භවිස්සති, තත්ථ යථා පරිසා නෙව මාරස්ස රූපං පස්සති, න සද්දං සුණාති; එවං අධිට්ඨාති. ඉමස්මිඤ්ච සමාගමෙ මහා අභිසමයො භවිස්සති. තස්මා යථා දෙවතා නෙව තස්ස රූපං පස්සන්ති, න සද්දං සුණන්ති, එවං අධිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං; **තදා සො පච්චුදාවත්ති සඞ්කුද්ධො අසයංවසෙති. තඤ්ච සබ්බං අභිඤ්ඤායා**ති තං සබ්බං භගවා ජානිත්වා වවත්ථපෙත්වා ච, "භික්ඛවො! මාරසෙනා අභිගතා, තෙ[5] තුම්හෙ අත්තනො අනුරූපෙ විජානාථ; ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජථා"ති වදති. **ආතප්පමකරු**න්ති ඵලසමාපත්තිපවිසනත්ථාය විරියං කරිංසු. **වීතරාගෙහපක්කාමු**න්ති මාරො ච මාරානුචරා ච වීතරාගෙහි අරියෙහි දූරතොව අපක්කාමුං. වීතරාගෙහීති ච දෙසනාසීසමෙතං; සබ්බාය

1. මුඤ්චථාතිපි-කත්ථචි.
2. විභිංසක-කත්ථචි.
3. පාවුස්සක-ලි. I. II.
4. පෙසෙත්වා-කත්ථචි.
5. වො-කත්ථචි.

පරිසාය අපක්කාමුං.[1] **නෙසං[2] ලොමම්පි ඉඤ්ජයුන්ති** තෙසං වීතරාගානං ලොමානිපි න චාලයිංසු. අථ මාරො භික්ඛුසඞ්ඝං ආරබ්භ ඉමං ගාථං අභාසි. **සබ්බෙ විජිතසඞ්ගාමා** -පෙ- **ජනෙසුතා**ති. තත්ථ **මොදන්ති සහ භූතෙහී**ති දසබලස්ස සාසනෙ භූතෙහි සඤ්ඤාතෙහි අරියෙහි සද්ධිං මොදන්ති. **ජනෙසුතා**ති ජනෙසු සුතා විස්සුතා පාකටාති.

ඉදම්පන මහාසමයසුත්තං නාම දෙවතානං පියං මනාපං; තස්මා අභිනවට්ඨානෙ මඞ්ගලං වදන්තෙන ඉදමෙව සුත්තං වත්තබ්බං.[3] දෙවතා කිර මහාසමයසුත්තං සුණිස්සාමාති ඔහිතසොතා විචරන්ති. දෙසනාපරියොසානෙ පනස්ස කොටිසතසහස්සදෙවතා අරහත්තං පත්තා; සොතාපන්නාදීනං ගණනා නත්ථි. දෙවතානඤ්චස්ස පියමනාපභාවෙ ඉදං වත්ථු :-

කොටිපබ්බතවිහාරෙ කිර නාගලෙනද්වාරෙ නාගරුක්ඛෙ එකා දෙවධීතා වසති. එකො දහරො අන්තොලෙනෙ ඉදං සුත්තං සජ්ඣායති. සා[4] සුත්වා සුත්තපරියොසානෙ මහාසද්දෙන සාධුකාරමදාසි. කො එසො?ති. අහම්භන්තෙ දෙවධීතාති. කස්මා සාධුකාරමකාසී?ති. භන්තෙ දසබලෙන මහාවනෙ කථිතදිවසෙ ඉමං සුත්වා අජ්ජ අස්සොසිං. භගවතා කථිතතො එකක්ඛරම්පි අහාපෙත්වා සුග්ගහිතො[5] අයං ධම්මො තුම්හෙහීති. දසබලස්ස කථයතො සුතං තයා?ති. ආම භන්තෙති. මහා කිර දෙවතානං සන්නිපාතො; ත්වං කත්ථ ඨිතා සුණසී?ති. අහම්භන්තෙ මහාවනවාසිකා දෙවතා; මහෙසක්ඛාසු පන දෙවතාසු ආගච්ඡන්තීසු ජම්බුදීපෙ ඔකාසං නාලත්ථං. අථ ඉමං තම්බපණ්ණිදීපං ආගන්ත්වා ජම්බුකොලපට්ටනෙ ඨත්වා සොතුං ආරද්ධ'ම්හි. තත්‍රාපි මහෙසක්ඛාසු දෙවතාසු ආගච්ඡන්තීසු අනුපුබ්බෙන පටික්කමමානා රොහණජනපදෙ මහාගාමස්ස පිට්ඨිභාගතො සමුද්දෙ ගලප්පමාණං උදකං පවිසිත්වා තත්ථ ඨිතා අස්සොසින්ති. තුය්හං ඨිතට්ඨානතො දූරෙ ඨිතං සත්ථාරං පස්සසි දෙවතෙ?ති. කිං කථෙථ භන්තෙ! සත්ථා මහාවනෙ ධම්මං දෙසෙන්තො මමංයෙව නිරන්තරං ඔලොකෙතීති මඤ්ඤමානා උම්මීසු ලයාමීති. තං දිවසං කිර කොටිසතසහස්සදෙවතා අරහත්තං පත්තා; තුම්හෙපි තදා අරහත්තං පත්තා?ති. නත්ථි භන්තෙ; සකදාගාමිඵලං පත්තා මඤ්ඤෙති. නත්ථි භන්තෙති. තයො මග්ගෙ පත්තා දෙවතා කිර ගණනපථං අතීතා. සොතාපන්නා ජාත'ත්ථ මඤ්ඤෙති. දෙවතා[6] තං දිවසං සොතාපත්තිඵලං පත්තා; හරායමානා අපුච්ඡිතබ්බම්පි පුච්ඡති අය්‍යොති ආහ. තතො තං සො ආහ: සක්කා පන දෙවතෙ! තව අත්තභාවං අම්හාකං දස්සෙතු?න්ති. න සක්කා භන්තෙ සකලං කායං දස්සෙතුං; අඞ්ගුලිමත්තං දස්සෙස්සාමි අය්‍යස්සාති කුඤ්චිකාඡිද්දෙන අඞ්ගුලිං අන්තොලෙනාභිමුඛං අකාසි. චන්දසහස්සසූරියසහස්සඋග්ගමනකාලො විය අහොසි. දෙවතා අප්පමත්තා හොථ භන්තෙති තං වන්දිත්වා අගමාසි.

මහාසමයසුත්තවණ්ණනා.

---

1. අපක්කමුං.-කත්ථචි.
2. නාසං=නසං-බහූසු.
3. දට්ඨබ්බං.-කත්ථචි.
4. දෙවධීතා-ස්‍යා.
5. සුකථිතො-කත්ථචි.
6. සා ච-කත්ථචි.

තිරොකුඩ්ඩසුත්තෙ :– **තිරොකුඩ්ඩෙසූති** කුඩ්ඩානං පරභාගෙසු. **සන්ධිසිඞ්ඝාටකෙසු චාති** එත්ථ සන්ධියො චතුකොණරච්ඡා වුච්චන්ති; ඝරසන්ධිභිත්තිසන්ධිආලොකසන්ධියොපි සිඞ්ඝාටකා තිකොණරච්ඡා වුච්චන්ති. **ද්වාරබාහාසු තිට්ඨන්තීති** නගරද්වාරඝරද්වාරානං බාහා[1] නිස්සාය තිට්ඨන්ති. **ආගන්ත්වාන සකං ඝරන්ති** එත්ථ සකං ඝරං නාම පුබ්බඤාතිඝරම්පි අත්තනා සාමිකභාවෙන අජ්ඣාවුත්ථපුබ්බඝරම්පි. යස්මා පෙතා පුබ්බඤාතිඝරම්පි අත්තනො අජ්ඣාවුත්ථපුබ්බඝරම්පි සකඝරසඤ්ඤාය ආගච්ඡන්ති; තස්මා **ආගන්ත්වාන සකං ඝරන්ති** ආදිමාහ. ඉදානි තෙහි කතස්ස කම්මස්ස දාරුණභාවං දස්සෙන්තො **පහූතෙ අන්නපානම්හීති** දුතියගාථමාහ. තත්ථ **පහූතෙති** අනප්පකෙ. හකාරස්ස පකාරෙ ලබ්භති. **උපට්ඨිතෙති** උපගම්ම ඨිතෙ සජ්ජිතෙ පටියත්තෙ. **න තෙසං කොචි සරතීති** තෙසං පෙතානං කොචි මාතා වා පිතා වා පුත්තො වා න සරති. **කම්මපච්චයාති** අත්තනා කතස්ස අන්නාදානපටිසෙධනාදිභෙදස්ස කදරියකම්මස්ස පච්චයා; තං හි තෙසං ඤාතීනං සරිතුං න දෙති. ඉදානි රඤ්ඤො පෙත්තිවිසයූපපන්නෙ ඤාතකෙ උද්දිස්ස දින්නදානං පසංසන්තො **එවං දදන්තීති** තතියගාථමාහ. යථා මහාරාජ! තයා පෙත්තිවිසයූපපන්නෙ ඤාතකෙ උද්දිස්ස දානං දින්නං; එවං යෙ කෙචි පුත්තා වා ධීතරො වා භාතරො වා අනුකම්පකා[2] අත්ථකාමා හිතෙසිනො හොන්ති; තෙ ඤාතීනං මාතිතො ච පිතිතො ච සම්බන්ධානං පෙතානං[3] **සුචිං** විමලං ධම්මලද්ධං **පණීතං** උත්තමං **කප්පියං** අනුච්ඡවිකං අරියානං පරිභොගාරහං **පානභොජනං කාලෙන** ඤාතිපෙතානං ආගන්ත්වා ඨිතකාලෙ **දදන්ති** දෙන්ති උද්දිසන්ති නීයාදෙන්ති.

ඉදානි යෙන පකාරෙන දින්නං පෙතානං හොති; තං දස්සෙන්තො **ඉදං වො ඤාතීනන්ති** චතුත්ථගාථාය පුබ්බද්ධං ආහ. තං තතියගාථාය පුබ්බද්ධෙන සම්බන්ධිතබ්බං. එවං දදන්ති ඤාතීනං යෙ හොන්ති අනුකම්පකා, ඉදං වො ඤාතීනං හොතු සුඛිතා හොන්තු ඤාතයොති. **ඉදං වො ඤාතීනං හොතූති** එවං පකාරෙන දදන්ති නො අඤ්ඤථාති ආකාරත්ථෙන එවංසද්දෙන දාතබ්බාකාරනිදස්සනං කතං හොති. වොකාරො පනෙත්ථ නිපාතමත්තං, න සාමිවචනං. යස්මා ඉදං වො ඤාතීනං හොතූති වුත්තෙපි න අඤ්ඤෙන කතං කම්මං න අඤ්ඤස්ස ඵලදං හොති; කෙවලන්තු තථා උද්දිස්සමානං තං වත්ථු ඤාතීනං කුසලකම්මස්ස පච්චයො හොති. තස්මා යථා තෙසං තස්මිං යෙව වත්ථුස්මිං තඞ්ඛණෙ ඵල[4] නිබ්බත්තකං කුසලකම්මං හොති; තං දස්සෙන්තො **තෙ ච තත්ථාති** චතුත්ථගාථාය පච්ඡිමද්ධං පඤ්චමගාථාය පුබ්බද්ධඤ්ච ආහ. තෙ ඤාතිපෙතා යත්ථ තං දානං දීයති; **තත්ථ සමාගන්ත්වා** සමන්තතො ආගන්ත්වා **සමාගතා** "ඉමෙ නො ඤාතයො අම්හාකං අත්ථාය දානං උද්දිසන්තී"ති එතදත්ථං

1. බාහාති=ද්වාරානි-කත්ථචි.
2. ධීතරො වා අනුකම්පකා-කත්ථචි.
3. සම්බන්ධානං-කත්ථචි.
4. බල-කත්ථචි.

සමාගතා තස්මිං අත්තනො උද්දිස්සමානෙ **පහූතෙ අන්නපානම්හි සක්කච්චං අනුමොදරෙ** කම්මඵලං සද්දහන්තා චිත්තීකාරං අවිජහන්තා අවික්ඛිත්තචිත්තා හුත්වා "ඉදං නො දින්නං හිතාය සුඛාය හොතූ"ති අනුමොදන්ති, පීතිසොමනස්සජාතා හොන්ති. ඉදානි ඤාතකෙ නිස්සාය නිබ්බත්තකුසලකම්මඵලං පච්චනුභොන්තානං ඤාතිපෙතානං ඤාතී ආරබ්භ ථොමනාකාරං දස්සෙන්තො **චිරං ජීවන්තූ**ති පඤ්චමගාථාය පච්ඡිමද්ධං ඡට්ඨගාථාය පුබ්බද්ධඤ්ච ආහ. **චිරං ජීවන්තූ**ති දීඝායුකා හොන්තු. **නො**ති අම්හාකං. **යෙසං හෙතූ**ති යෙසං කාරණා. **ලභාමසෙ**ති ලභාම. අත්තනා තඞ්ඛණෙ පටිලද්ධං සම්පත්තිං අපදිසන්තා භණන්ති.

පෙතානං හි අත්තනො අනුමොදනෙන දායකානං උද්දෙසෙන දක්ඛිණෙය්‍යසම්පදාය චාති තීහි අඞ්ගෙහි දක්ඛිණා සමිජ්ඣති; තඞ්ඛණං ඵලනිබ්බත්තකා හොති. තත්ථ දායකා විසෙසහෙතු. ඉදං වො ඤාතීනං හොතූති එවං දානං උද්දිසන්තෙහි අම්හාකඤ්ච පූජා කතා. යම්හි සන්තානෙ පරිච්චාගමයං කම්මං කතං; තස්ස තත්ථෙව ඵලදානතො දායකා ච අනිප්ඵලා. ඉදානි පෙත්තිවිසයූපපන්නානං අඤ්ඤස්ස කසිගොරක්ඛාදිනො සම්පත්තිපටිලාභකාරණස්ස අභාවං ඉතො දින්නෙන යාපනභාවඤ්ච දස්සෙන්තො **නහි තත්ථ කසී**ති ඡට්ඨගාථාය පච්ඡිමද්ධං සත්තමගාථඤ්ච ආහ. තස්සත්ථො: න තත්ථ පෙත්තිවිසයෙ සා කසී අත්ථි, යං නිස්සාය පෙතා සම්පත්තිං පටිලභෙය්‍යුං. **කාලගතා**ති අත්තනො මරණකාලෙන ගතා. **කාලකතා**ති වා පාඨො; කතකාලා කතමරණාති අත්ථො. **තහි**න්ති පෙත්තිවිසයෙ.

ඉදානි උපමාහි තමත්ථං පකාසෙන්තො **උන්නමෙ උදක**න්ති ආදිගාථාද්වයමාහ. උන්නමෙ ථලෙ මෙඝෙහි අභිවුට්ඨං උදකං **පවත්තන්ති** ගච්ඡති පාපුණාති. **උපකප්පතී**ති නිබ්බත්තති පාතුභවති. **වාරිවහා පූරා** නදියො පූරා හුත්වා. ඉදානි යස්මා තෙ පෙතා ඉතො කිඤ්චි ලභාමාති ඤාතිඝරං ආගන්ත්වාපි ඉදං නාම නො දෙථාති යාචිතුං අසමත්ථා; තස්මා තෙසං අනුස්සරණවත්ථූනි අනුස්සරන්තො කුලපුත්තො දක්ඛිණං දජ්ජාති දස්සෙන්තො **අදාසි මෙ**ති ගාථමාහ. ඉදං නාම මෙ ධනං වා ධඤ්ඤං වා අදාසි; ඉදං නාම මෙ කිච්චං අකාසි; අයං මෙ මාතිතො වා පිතිතො වා සම්බන්ධත්තා ඤාති; තාණ[1] සමත්ථතාය මිත්තා. සහ පංසුකීළනතො[2] **සඛා**ති ච එවං සබ්බං පුබ්බෙ කතං අනුස්සරන්තො පෙතානං දක්ඛිණං **දජ්ජා** නිය්‍යාදෙය්‍ය. **පෙතානං දක්ඛිණා දජ්ජා**තිපි පාඨො; දක්ඛිණා පෙතානං පුබ්බෙ කතං අනුස්සරතා දාතබ්බාති අත්ථො; කාරණත්ථෙ පච්චත්තවචනං. ඉදානි යෙ ඤාතිමරණෙ රුණ්ණසොකාදිපරා එව හුත්වා තිට්ඨන්ති; න තෙසං අත්ථාය කිඤ්චි දෙන්ති; තෙසං තං රුණ්ණසොකාදි කෙවලං අත්තපරිතාපනමෙව හොති; න පෙතානං කිඤ්චි නිප්ඵාදෙතීති දස්සෙන්තො **නහි රුණ්ණං වා**ති

1. තාණලෙන-කත්ථචි. 2. කීළකො=කීළතො-කත්ථචි.

ඉමං ගාථමාහ. **රුණ්ණන්ති** රොදනා, අස්සුපාතනං. **සොකොති** සොචනා. **පරිදෙවනාති** ලාලප්පනා, "කහං එකපුත්තක! පිය! මනාපා"ති එවමාදිනා ගුණකථනා; තං සබ්බම්පි පෙතානං අත්ථාය න හොති. කෙවලන්තු අත්තානං පරිතාපෙන්තා එවං තිට්ඨන්ති ඤාතයො. ඉදානි රඤ්ඤා දක්ඛිණා දින්නා; තස්සා සාත්ථකභාවං දස්සෙන්තො **අයඤ්ච ඛො දක්ඛිණාති** ගාථමාහ. අයඤ්ච ඛො මහාරාජ! දක්ඛිණා තයා ඤාතිගණං උද්දිස්ස දින්නා; පුඤ්ඤක්ඛෙත්තම්හි **සඞ්ඝම්හි සුප්පතිට්ඨිතා අස්ස** පෙතජනස්ස **දීඝරත්තං හිතාය ඨානසො උපකප්පති** සම්පජ්ජති. ඉදානි භගවා යථාභූච්චගුණෙහි රාජානං පසංසන්තො **සො ඤාතිධම්මොති** ඉමාය ගාථාය දෙසනං පරියොසාපෙති. සො අයං ඤාතීනං ඤාතීහි කාතබ්බකිච්චකරණෙන ඤාතිධම්මො දක්ඛිණං දෙන්තෙහි තුම්හෙහි **නිදස්සිතො**, බහුජනස්ස පාකටං කතො; පෙතානඤ්ච උළාරපූජා දිබ්බසම්පත්තිං අධිගමෙන්තෙහි තුම්හෙහි කතා; බුද්ධපමුඛං සඞ්ඝං අන්නපානාදීහි සන්තප්පෙන්තෙහි තුම්හෙහි භික්ඛූනං බලං අනුප්පදින්නං. අනුකම්පාදිගුණපරිවාරඤ්ච චාගචෙතනං නිබ්බත්තෙන්තෙහි තුම්හෙහි අනප්පකං පුඤ්ඤං **පසුතං** උපචිතන්ති.

තිරොකුඩ්ඩසුත්තවණ්ණනා.

ජානුස්සොණිසුත්තෙන :– **සද්ධානීති** මතකභත්තානි. **උපකප්පතූති** පාපුණාතු. **ඨානෙති** ඔකාසෙ. **නො අට්ඨානෙති** නො අනොකාසෙ. නෙරයිකානං සත්තානං ආහාරො නාම තත්ථ නිබ්බත්තකකම්මමෙව; තෙනෙව හි තෙ තත්ථ යාපෙන්ති. තිරච්ඡානයොනිකානං පන තිණපණ්ණාදිවසෙන ආහාරො වෙදිතබ්බො. මනුස්සානං ඔදනකුම්මාසාදිවසෙන, දෙවානං සුධාභොජනාදිවසෙන, පෙත්තිවිසයිකානං ඛෙළසිඞ්ඝාණිකාදිවසෙන. **යං වා පන'ස්ස ඉතො අනුප්පවෙච්ඡන්තීති** යං වා අස්ස මිත්තාදයො ඉතො දදන්තා අනුපවෙසෙන්ති.[1] පෙත්තිවිසයිකා එව හි පරදත්තූපජීවිනො හොන්ති; න අඤ්ඤෙසං පරෙහි දින්නං උපකප්පති. **දායකොපි අනිප්ඵලොති** යං සන්ධාය තං දානං දින්නං; තස්ස උපකප්පතු වා, මා වා; දායකෙන පන න සක්කා නිප්ඵලෙන භවිතුං, දායකො තස්ස දානස්ස විපාකං ලභතියෙව. **අට්ඨානෙපි භවං ගොතමො පරිකප්පං වදතීති** අනොකාසෙ උප්පන්නෙපි තස්මිං ඤාතකෙ භවං ගොතමො දානස්ස ඵලං පරිකප්පෙතියෙව, පඤ්ඤපෙති යෙවා?ති පුච්ඡති. බ්‍රාහ්මණස්ස හි එවං දින්නස්ස දානස්ස ඵලං දායකො න ලභතීති ලද්ධි. අථස්ස භගවා පඤ්හං පටිජානිත්වා දායකො නාම යත්ථ කත්ථචි පුඤ්ඤඵලූපජීවිට්ඨානෙ නිබ්බත්තො දානස්ස ඵලං ලභති යෙවාති දස්සෙතුං **ඉධ බ්‍රාහ්මණාති** ආදිමාහ. **සො තත්ථ ලාභී හොතීති** සො තත්ථ හත්ථියොනියං නිබ්බත්තොපි මඞ්ගලහත්ථිට්ඨානං පත්වා ලාභී හොති. අස්සාදිසුපි එසෙව නයො.

ජානුස්සොණිසුත්තවණ්ණනා.

---

1. **අනුපවෙච්ඡන්ති**-මු. I. & **අනුපවෙච්ඡෙන්ති**-මු. II.

අක්ඛවිඤ්ඤුසුත්තෙ :- **ආරක්ඛසතිනොති** වාරරක්ඛිතාය සතියා සමන්නාගතා. **නෙපක්ක[1]සතිනොති** ද්වාරරක්ඛණෙනෙව ඤාණෙන සමන්නාගතසතිනො. **සතාරක්ඛෙන චෙතසා[2] සමන්නාගතාති** සතාරක්ඛෙන චිත්තෙන සමන්නාගතා. **අප්පභස්සාති** අප්පකථා. **සම්මාදිට්ඨිනොති** කම්මස්සකතඤාණවිපස්සනාමග්ගඵලවසෙන පඤ්චවිධාය සම්මාදිට්ඨියා සමන්නාගතා. අපිච පච්චවෙක්ඛණඤාණම්පි සම්මාදිට්ඨියෙවාති වෙදිතබ්බං.

අක්ඛවිඤ්ඤුසුත්තවණ්ණනා.

මහාරාහුලොවාදසුත්තෙ :- භගවතා රාහුලත්ථෙරස්ස සම්බහුලා ධම්මදෙසනා කතා. අයං හි ආයස්මා සත්තවස්සිකකාලෙ භගවන්තං චීවරකණ්ණෙ ගහෙත්වා "දායජ්ජං මෙ සමණ! දෙහී"ති දායජ්ජං යාචමානො භගවතා සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස නිය්‍යාදෙත්වා පබ්බාජිතො. අථ භගවා දහරකුමාරා නාම යුත්තායුත්තං කථං කථෙන්ති; ඔවාදමස්ස දෙමීති රාහුලත්ථෙරං ආමන්තෙසි : "රාහුල! සාමණෙරෙන නාම තිරච්ඡානකථං කථෙතුං න වට්ටති. ත්වං කථයමානො එවරූපිං කථං කථෙය්‍යාසී"ති සබ්බබුද්ධෙහි අවිජහිතං "එකං නාම කිං? සබ්බෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා-පෙ-දසහඞ්ගෙහි සමන්නාගතො අරහාති වුච්චතී"ති ඉමං සාමණෙරපඤ්හං කථෙසි. පුන චින්තෙසි: දහරකුමාරා නාම පියමුසාවාදා[3] හොන්ති; ඔවාදමස්ස දෙමීති අම්බලට්ඨිකරාහුලොවාදසුත්තං කථෙසි. තදුභයඤ්ච ථෙරස්ස සත්තවස්සිකසාමණෙරකාලෙ වුත්තං. චතූසු පන පච්චයෙසු තණ්හාවිවට්ටනං පඤ්චකාමගුණෙසු ඡන්දරාගප්පහාණං කල්‍යාණමිත්තූපනිස්සයස්ස මහන්තභාවඤ්ච දස්සෙත්වා රාහුල[4]සුත්තං අභිණ්හොවාදත්ථං වුත්තං. ඉමස්මිං නාම කාලෙ වුත්තන්ති න වත්තබ්බං. රාහුලසුත්තං ආගතට්ඨානෙ භවෙසු ඡන්දරාගො න කත්තබ්බොති දස්සනත්ථං විපස්සනාගබ්භගහණත්ථඤ්ච සත්තවස්සිකකාලතො පට්ඨාය යාව අවස්සිකාභික්ඛුකාලා වුත්තං. චූලරාහුලොවාදසුත්තං වා ථෙරස්ස පඤ්චදසවිමුත්තිපරිපාචනියධම්මපරිපාකකාලෙ අරහත්තගාහාපනත්ථං අවස්සිකාභික්ඛුකාලෙ වුත්තං. "අහං සොභාමි. මම වණ්ණායතනං පසන්න"න්ති අත්තභාවං නිස්සාය ගෙහසිතච්ඡන්දරාගො න කත්තබ්බොති ඔවාදදානත්ථං ථෙරස්ස අට්ඨාරසවස්සසාමණෙරකාලෙ ඉදං මහාරාහුලොවාදසුත්තං කථෙසි.

තත්ථ **පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධීති** දස්සනං අවිජහිත්වා ගමනං අබ්බොච්ඡින්නං කත්වා පච්ඡතො පච්ඡතො ඉරියාපථානුබන්ධනෙන අනුබන්ධි. තදා හි භගවා පදෙ පදං පක්ඛිපන්තො මණිගුහතො නික්ඛමිත්වා ගොචරපටිපන්නො කෙසරසීහො විය විලාසිතගමනෙන පුරතො ගච්ඡති. රාහුලත්ථෙරො සීහරාජං අනුබන්ධන්තො නික්ඛන්තසීහපොතකො විය දසබලස්ස පදානුපදිකො හුත්වා පච්ඡතො ගච්ඡති.

1. නිපක=නිපක්ක-කත්ථචි.
2. සතාරක්ඛෙන-බහූසු.
3. මුසාවාදා-කත්ථචි.
4. රාහුලොවාද-ලි. I. II, IV.

තත්‍රායස්මා රාහුලො පිට්ඨිතො ගච්ඡන්තො පාදතලතො යාව උපරි කෙසන්තා තථාගතං ඔලොකෙසි. සො භගවතො බුද්ධවෙසවිලාසං දිස්වා "සොභති භගවා ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණවිචිත්‍රසරීරෙ බ්‍යාමප්පභාපරික්ඛිත්තො ඡබ්බණ්ණරංසිසමුජ්ජලිතො; අහො වත! සමතිංසපාරමිතානුභාවසජ්ජිතස්ස අත්තභාවස්ස සිරිසම්පත්ති"ති චින්තෙසි. තතො අත්තානං ඔලොකෙත්වා "අහම්පි සොභාමි. සචෙ භගවා චතූසු මහාදීපෙසු චක්කවත්තිරජ්ජං අකරිස්ස; මය්හං පරිණායකට්ඨානන්තරං අදස්ස. එවං සන්තෙ අතිවිය ජම්බුදීපතලං අසොභිස්සා"ති අත්තභාවං නිස්සාය ගෙහසිතච්ඡන්දරාගං උප්පාදෙසි. භගවාපි පුරතො ගච්ඡන්තො චින්තෙසි. පරිපුණ්ණඡවිමංසලොහිතො'දානි රාහුලස්ස අත්තභාවො; රජනීයෙසු රූපාදිසු චිත්තස්ස පක්ඛන්දනකාලො ජාතො. කිම්බහුලතා නුඛො රාහුලො වීතිනාමෙතී?ති. අථ සහාවජ්ජනෙනෙව පසන්න උදකෙ මච්ඡං විය තස්ස තං චිත්තුප්පාදං අද්දස. දිස්වාව "අයං රාහුලො මය්හං අත්‍රජො හුත්වා මම පච්ඡතො ආගච්ඡන්තො අත්තභාවං නිස්සාය ගෙහසිතච්ඡන්දරාගං උප්පාදෙති. අතිත්ථෙ පක්ඛන්තො[1] උප්පථං පටිපන්නො අගොචරෙ චරති. අයං ඛො පන කිලෙසො අබ්භන්තරෙ වඩ්ඪන්තො අත්තත්ථම්පි යථාභූතං පස්සිතුං න දස්සති, පරත්ථම්පි, උභයත්ථම්පි. තතො නිරයෙපි පටිසන්ධිං ගණ්හාපෙස්සති; තිරච්ඡානයොනියම්පි, පෙත්තිවිසයෙපි, අසුරකායෙපි, සම්බාධෙපි මාතුකුච්ඡිස්මි"න්ති අනමතග්ගෙ සංසාරවට්ටෙ පරිවත්තෙස්සති.

අයං හි:-

"අනත්ථජනනො ලොභො ලොභො චිත්තප්පකොපනො,
භයමන්තරතො ජාතං තං ජනො නාවබුජ්ඣති."

යථා ඛො පන අනෙකරතනපූරා නාවා භින්නඵලකන්තරෙන උදකං ආනීයමානා මුහුත්තම්පි න අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බා හොති; වෙගෙන තස්සා විවරං පිදහිතුං වට්ටති. එවමෙව අයම්පි න අජ්ඣුපෙක්ඛිතබ්බො; යාවස්ස අයං කිලෙසො අබ්භන්තරෙ සීලරතනාදීනි න නාසෙති; තාවදෙව නං නිග්ගණ්හිස්සාමීති අජ්ඣාසයං කත්වා සකලකායෙනෙව පරිවත්තිත්වා ඨිතො රාහුලභද්දං ආමන්තෙසි. තං සන්ධාය **අථ ඛො භගවා අපලොකෙත්වා**ති ආදි වුත්තං. තත්ථ **යං කිඤ්චී**ති ආදීනං අත්ථො උපරි අනත්තලක්ඛණසුත්තෙන ආවිභවිස්සති. අථස්සායස්මතො "සබ්බං රූපං නෙතං මම, නෙසො'හමස්මි, න මෙ'සො අත්තා"ති සුත්වා 'භගවා සබ්බං රූපං විපස්සනාපඤ්ඤාය එවං දට්ඨබ්බ'න්ති වදති. වෙදනාදිසු කථං පටිපජ්ජිතබ්බන්ති නයො උදපාදි. තස්මා තස්මිං නයෙ ඨිතො **රූපමෙව නු ඛො**ති පුච්ඡති.[2] නයකුසලො හෙස ආයස්මා රාහුලො; ඉදං න කත්තබ්බන්ති වුත්තෙ 'ඉදම්පි න කත්තබ්බං, ඉදම්පි න කත්තබ්බමෙවා'ති නයසතෙනපි නයසහස්සෙනපි පටිවිජ්ඣති. තථා ඉදං කත්තබ්බන්ති වුත්තෙපි.

1. පක්ඛන්තො-බහුසු 2. පුච්ඡි-III. V. ඩ. මු:

අථස්ස භගවා යස්මා න කෙවලං රූපමෙව, වෙදනාදයොපි එවං දට්ඨබ්බා; තස්මා **රූපම්පි රාහුලාති** ආදිමාහ. **කොනුජ්ජාති** කොනු අජ්ජ. ථෙරස්ස කිර එතදහොසි. සම්මාසම්බුද්ධො මය්හං අත්තභාවසන්නිස්සිතං ඡන්දරාගං ඤත්වා සමණෙන නාම එවරූපො විතක්කො න විතක්කෙතබ්බොති නෙව පරියායෙන කථෙසි; නාපි දූතං පෙසෙසි, මං සම්මුඛෙ ඨත්වායෙව පන සභණ්ඩකං චොරං චූළාය ගණ්හන්තො විය සම්මුඛා සුගතොවාදං අදාසි. සුගතොවාදො ච නාම අසඞ්ඛෙය්‍යෙහිපි කප්පෙහි දුල්ලභො. එවරූපස්ස බුද්ධස්ස සම්මුඛා ඔවාදං ලභිත්වා කොනු[1] විඤ්ඤූ පණ්ඩිතජාතිකො අජ්ජ ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිස්සතී?ති. අථායස්මා ආහාරකිච්චං පහාය යස්මිං ඨිතෙන ඔවාදො ලද්ධො; තතො පටිනිවත්තිත්වා[2] අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. භගවාපි තං නිවත්තමානං දිස්වාපි න එවමාහ: න නිවත්ත තාව රාහුල! භික්ඛාචාරකාලො තෙති. එවං කිරස්ස අහොසි: අජ්ජ තාව කායගතාසතිඅමතභොජනං භුඤ්ජතූති.

අද්දසා ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තොති භගවති ගතෙ පච්ඡා ගච්ඡන්තො අද්දස. එතස්ස කිරායස්මතො එකකස්ස විහරතො අඤ්ඤං වත්තං; භගවතා සද්ධිං විහරතො අඤ්ඤං. යදා හි වෙ අග්ගසාවකා එකාකිනො වසන්ති; තදා පාතොව සෙනාසනං සම්මජ්ජිත්වා සරීරපටිජග්ගනං කත්වා සමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසින්නා භික්ඛාචාරවෙලායං අත්තනො රුචියා භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්ති. භගවතා සද්ධිං විහරන්තා පන න එවං කරොන්ති. තදා හි ථෙරො භගවති භික්ඛුසඞ්ඝපරිවාරෙ පඨමගතෙ අත්තනො සෙනාසනතො නික්ඛමිත්වා බහූන්නං වසනට්ඨානං නාම සබ්බම්හි පාසාදිකං කාතුං සක්කා වා, න වා සක්කාති තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා අසම්මජ්ජිතට්ඨානං සම්මජ්ජති. සචෙ කචවරො අඡඩ්ඩිතො හොති; තං ඡඩ්ඩෙති. පානීයඨපෙතබ්බඨානම්හි පානීයඝටෙ අසති පානීයඝටං ඨපෙති. ගිලානානං සන්තිකං ගන්ත්වා "ආවුසො තුම්හාකං කිං ආහරාමි? කිං වො ඉච්ඡිතබ්බ?"න්ති පුච්ඡති. අවස්සිකදහරානං සන්තිකං ගන්ත්වා "අභිරමථාවුසො! මා උක්කණ්ඨිත්ථ; පටිපත්තිසාරකං බුද්ධසාසන"න්ති ඔවදති. එවං කත්වා සබ්බපච්ඡා භික්ඛාචාරං ගච්ඡති. එවං නික්ඛන්තො තස්මිං දිවසෙ රුක්ඛමූලෙ නිසින්නං රාහුලභද්දං අද්දස. අථ කස්මා ආනාපානසතියං නියොජෙසි? නිසජ්ජානුච්ඡවිකත්තා. ථෙරො කිර "එතස්ස භගවතා රූපකම්මට්ඨානං කථිත"න්ති අනාවජ්ජිත්වා "ඉදමස්ස[3] එකිස්සා නිසජ්ජාය කම්මට්ඨානං අනුච්ඡවික"න්ති චින්තෙත්වා එවමාහ.

ආනාපානසතින්ති අස්සාසපස්සාසෙ පරිග්ගහෙත්වා තත්ථ චතුක්කපඤ්චකජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං ගණ්හාහීති දස්සෙති. **මහප්ඵලා හොතීති** කීවමහප්ඵලා හොති? ඉධ භික්ඛු ආනාපානසතිමනුයුත්තො එකාසනෙ නිසින්නොව සබ්බාසවෙ

1. කො-කත්ථචි. 2. පටිනිවත්තෙත්වා-බහුසු. 3. ඉමස්ස-කත්ථචි.

ඛෙපෙත්වා අරහත්තං පාපුණාති; තථා අසක්කොන්තො මරණකාලෙ සමසීසී හොති; තථා අසක්කොන්තො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා ධම්මකථිකදෙවපුත්තස්ස[1] ධම්මං සුත්වා අරහත්තං පාපුණාති. තතො විරද්ධො අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකරොති; තං අසච්ඡිකරොන්තො බුද්ධානං සම්මුඛීභාවෙ[2] බාහියත්ථෙරාදයො විය ඛිප්පාභිඤ්ඤො හොති. එවං මහප්ඵලාති ඉදං මහප්ඵලතං සම්පස්සමානො ථෙරො සද්ධිවිහාරිකං තත්ථ නියොජෙසි.

ඉති භගවා රූපකම්මට්ඨානං, ථෙරො ආනාපානසතින්ති උභොපි කම්මට්ඨානං ආචික්ඛිත්වා ගතා. රාහුලභද්දො විහාරෙයෙව ඔහීනො. භගවා තස්ස ඔහීනභාවං ජානන්තො නෙව අත්තනා ඛාදනීයං භොජනීයං ගහෙත්වා අගමාසි; න ආනන්දත්ථෙරස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි, න පසෙනදිකොසල[3] මහාරාජඅනාථපිණ්ඩිකාදීනං සඤ්ඤං අදාසි; සඤ්ඤාමත්තකං හි ලභිත්වා තෙ කාජභත්තං අභිහරෙය්‍යුං. යථා ච භගවා; එවං සාරිපුත්තත්ථෙරොපි න කිඤ්චි අකාසි. රාහුලභද්දොපි ඡින්නභත්තො අහොසි. තස්ස පනායස්මතො "භගවා මං විහාරෙ ඔහීනං ජානන්තො අත්තනා ලද්ධපිණ්ඩපාතං නාපි සයං ගහෙත්වා ආගතො; න අඤ්ඤස්ස හත්ථෙ පහිණි, න මනුස්සානං සඤ්ඤං අදාසි. උපජ්ඣායොපි මෙ ඔහීනභාවං ජානන්තොපි තථෙව න කිඤ්චි අකාසී"ති චිත්තං න උප්පන්නං. කුතො තප්පච්චයං ඔමානං වා අතිමානං වා ජනෙස්සති?. භගවතා පන ආචික්ඛිතකම්මට්ඨානමෙව පුරෙභත්තම්පි පච්ඡාභත්තම්පි "ඉතිපි රූපං අනිච්චං, ඉතිපි රූපං දුක්ඛං, ඉතිපි රූපං අසුභං, ඉතිපි රූපං අනත්තා"ති අග්ගිං අභිමත්ථෙන්තො විය නිරන්තරං මනසි කත්වා සායණ්හසමයෙ චින්තෙසි. "අහං උපජ්ඣායෙන 'ආනාපානසතිං භාවෙහී'ති වුත්තො, තස්ස වචනං කරිස්සාමි. ආචරියඋපජ්ඣායානං හි වචනං අකරොන්තො දුබ්බචො නාම හොති. 'දුබ්බචො රාහුලො, උපජ්ඣායස්සාපි වචනං න කරොතී'ති ගරහප්පත්තිතො[4] කක්ඛලතරපීළනා නත්ථී"ති භාවනාවිධානං පුච්ඡිතුකාමො භගවතො සන්තිකං අගමාසි. තං දස්සෙතුං **අථ ඛො ආයස්මා රාහුලොති** ආදි වුත්තං. තත්ථ **පටිසල්ලානාති** එකීභාවතො. **යං කිඤ්චි රාහුලාති** කස්මා භගවා ආනාපානසතිං පුට්ඨො රූපකම්මට්ඨානං කථෙතී?ති; රූපෙ ඡන්දරාගප්පහානත්ථං.

එවං කිරස්ස අහොසි: රාහුලස්ස අත්තභාවං නිස්සාය ඡන්දරාගො උප්පන්නො; හෙට්ඨා චස්ස සඞ්ඛෙපෙන රූපකම්මට්ඨානං කථිතං; ඉදානිස්ස චත්තාලීසාය ආකාරෙහි අත්තභාවං විභජිත්වා තන්නිස්සිතං ඡන්දරාගං අනුප්පත්තිධම්මතං ආපාදෙස්සාමීති.[5] අථ කස්මා ආකාසධාතුං විත්ථාරෙසී?ති; උපාදාරූපදස්සනත්ථං. හෙට්ඨාපි හි චත්තාරි මහාභූතානෙව කථිතානි; න උපාදාරූපං. තස්මා තං ඉමිනා මුඛෙන

1. ධම්මකථිකස්ස-ලි: I. II. IV. 3. පසෙනදි-කත්ථචි. 5. ආහරිස්සාමීති-ලි I. II. IV
2. සම්මුඛෙව-I. II. IV. 4. ගරහුප්පත්තිතො-කත්ථචි.

දස්සෙතුං ආකාසධාතුං විත්ථාරෙසි.[1] අපිච අජ්ඣත්තිකෙන ආකාසෙන පරිච්ඡින්නං රූපං පාකටං හොති. තස්මා තස්සෙව ආවිභාවත්ථං ආකාසධාතුං පකාසෙසි.

තත්ථ **අජ්ඣත්තං පච්චත්ත**න්ති උභයමෙතං නියකජ්ඣත්තාධිවචනමෙව. **කක්ඛළ**න්ති ථද්ධං. **ඛරිගත**න්ති ඵරුසං. **උපාදින්න**න්ති ආදින්නං ගහිතං පරාමට්ඨං සරීරට්ඨකං. සෙය්‍යථිදං? “කෙසා-පෙ-කරීස”න්ති ඉදං අජ්ඣත්තිකපථවීධාතුවසෙන ධාතුකම්මට්ඨානං විභත්තං. එත්ථ පන මනසිකාරං ආරභිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තග්ගහණවිධානං චතුධාතුවවත්ථානෙ විත්ථාරිතමෙව. මත්ථලුඞ්ගම්පන න ඉධ පාළියාරූළ්හං; තං ආහරිත්වා මනසි කාතබ්බං.’ **යං වා පනඤ්ඤම්පී**ති ඉදං ඉතරෙසු තීසු කොට්ඨාසෙසු අනුගතාය පථවීධාතුයා ගහණත්ථං වුත්තං. **යා චෙව ඛො පන අජ්ඣත්තිකා පථවීධාතූ**ති යා ච අයං වුත්තප්පකාරා පථවීධාතු. **යා ච බාහිරා**ති යා ච විභඞ්ගෙ “අයො ලොහ”න්ති ආදිනා ආගතා බාහිරා පථවීධාතු. ඉති භගවතා අජ්ඣත්තිකා පථවීධාතු නානාසභාවතො වීසතියා ආකාරෙහි විත්ථාරෙන දස්සිතා; බාහිරා සඞ්ඛෙපෙන. කස්මා? යස්මිං හි සත්තානං ආලයො නිකන්ති පත්ථනා පරියුට්ඨානං ගහණං පරාමාසො බලවා හොති; තත්ථ තෙසං ආලයාදීනං උද්ධරණත්ථං බුද්ධා වා බුද්ධසාවකා වා විත්ථාරකථං කථෙන්ති. යත්ථ පන න බලවා; තත්ථ කත්තබ්බ කිච්චාභාවතො සඞ්ඛෙපෙන ගච්ඡන්ති.

පථවීධාතුරෙවෙසාති දුවිධා පෙසා ථද්ධට්ඨෙන[2] ඵරුසට්ඨෙන එකලක්ඛණා පථවීධාතුරෙව. එවං භගවා අජ්ඣත්තිකං බාහිරාය සද්ධිං යොජෙත්වා දස්සෙති. කස්මා? බාහිරාය හි පථවීධාතුයා අචෙතනාභාවො පාකටො; න[3] අජ්ඣත්තිකාය. තස්මා සා බාහිරාය සද්ධිං එකසදිසා අචෙතනායෙවාති ගණ්හන්තස්ස සුඛපරිග්ගහො හොති. යථා දන්තෙන ගොණෙන සද්ධිං යොජෙත්වා අදන්තො කතිපාහමෙව විසූකායති විප්ඵන්දති.[4] අථ න චිරස්සෙව දමථං උපෙති; එවමෙව සාපි බාහිරාය සද්ධිං එකසදිසාති ගණ්හන්තස්ස කතිපාහමෙව අචෙතනාභාවෙන උපට්ඨාති. **තං නෙතං මමා**ති තං උභයම්පි “න එතං මම, න එසො’හමස්මි, න මෙ ‘සො අත්තා”ති එවං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. **යථාභූත**න්ති යථාසභාවං. තං හි අනිච්චාදිසභාවං හොති; තස්මා අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති එවං දට්ඨබ්බන්ති අත්ථො. **යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය දිස්වා**ති ඉමිනා විපස්සනාඤාණං දස්සෙති. **නිබ්බින්දතී**ති උක්කණ්ඨති. ඉමිනා බලවවිපස්සනං දස්සෙති. **විරාජෙතී**ති යථා චිත්තං රාගාදීහි සහගතං[5] න හොති; එවං මග්ගෙන රාගාදීනං සමුච්ඡින්දනෙන චිත්තං විරාජෙති, රාගාදීහි අපගමෙති. ඉමිනා මග්ගං දීපෙති.

---

1. දස්සෙතුං විත්ථාරෙසි-ලි. III. V
2. ථද්ධට්ඨෙන කක්ඛළට්ඨෙන-මු.
3. නෙව-සත්ථ්වි.
4. විබ්බති-සත්ථ්වි.
5. සහජාතං-ලි. III. V.

ආපොධාතුනිද්දෙසෙ **ආපොති** පග්ඝරණසභාවො. **ආපොගත**න්ති ආපෙසු ගතං, පග්ඝරණලක්ඛණං ආපොසභාවං වා ගතං; ආපො එව වා ආපොගතං. සෙසං වුත්තනයමෙව. **තෙජොති**[1] උණ්හසභාවො. **තෙජොගත**න්ති වුත්තනයමෙව. **යෙන ච සන්තප්පතීති** යෙන තෙජොගතෙන කුපිතෙන[2] අයං කායො සන්තප්පති, එකාහිකජරාදිවසෙන උසුමජාතො හොති. **යෙන ච ජීරතීති** යෙන අයං කායො ජීරති; ඉන්ද්‍රියවෙකල්ලතං බලපරික්ඛයං වලිතපලිතාදි[3]භාවඤ්ච පාපුණාති. **යෙන ච පරිඩය්හතීති** යෙන කුපිතෙන[3] අයං කායො ඩය්හති; සො ච පුග්ගලො 'ඩය්හාමි ඩය්හාමී'ති කන්දන්තො සතධොතසප්පිගොසීසචන්දනාදිලෙපනඤ්චෙව තාලවණ්ටවාතඤ්ච පච්චාසිංසති. **යෙන ච අසිතපීතඛායිතසායිතං සම්මා පරිපාකං ගච්ඡතීති** යෙන අසිතං වා ඔදනාදි, පීතං වා පානකාදි, ඛායිතං වා පිට්ඨඛජ්ජකාදි, සායිතං වා අම්බපක්කඵාණිතාදි රසාදිභාවෙන විවෙකං ගච්ඡති.

වායොති විත්ථම්භනසභාවො. **වායොගත**න්ති වුත්තනයමෙව. **උද්ධඞ්ගමා වාතාති** උග්ගාරහික්කාදිපවත්තකා උද්ධං ආරොහණවාතා. **අධොගමා වාතාති** උච්චාරපස්සාවාදිනීහරණකා අධො ඔරොහණවාතා. **කුච්ඡිසයා වාතාති** අන්තානං බහිද්ධා[4] වාතා. **කොට්ඨාසයා වාතාති** අන්තානං අන්තො වාතා. **අඞ්ගමඞ්ගානුසාරිනොති** ධමනීජාලානුසාරෙන සකලසරීරෙ අඞ්ගමඞ්ගානි අනුසටා සමිඤ්ජන[5]පසාරණාදිනිබ්බත්තකා වාතා. **අස්සාසොති** අන්තො පවිසනනාසිකාවාතො. **පස්සාසොති** බහි නික්ඛමනනාසිකාවාතො. **ආකාස**න්ති අසම්ඵුට්ඨභාවො. **කණ්ණච්ඡිද්ද**න්ති මංසලොහිතාදීහි අසම්ඵුට්ඨ කණ්ණවිවරං. නාසච්ඡිද්දාදීසුපි එසෙව නයො. **යෙනාති**. යෙන ඡිද්දෙන. **අජ්ඣොහරතීති** අන්තො පවෙසෙති. ජිව්හාබන්ධනතො හි යාව උදරපටලා මනුස්සානං විදත්ථිචතුරඞ්ගුලඡිද්දට්ඨානං හොති; තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **සන්තිට්ඨතීති** පතිට්ඨාති. මනුස්සානං හි මහන්තං පටපරිස්සාවනමත්තං උදරපටලං නාම හොති; තං සන්ධායෙතං වුත්තං. **අධොභාග**න්ති හෙට්ඨා. **යං වා පනඤ්ඤම්පීති** ඉමිනා චම්මන්තරමංසන්තරන්හාරුන්තරඅට්ඨින්තරලොමන්තරාදිගතං ආකාසං දස්සෙති. **අඝ**න්ති අඝට්ටනීයතාය අඝං. **විවරෙති** අන්තරං.

ඉදානිස්ස තාදිභාවලක්ඛණං ආවිකරොන්තො **පථවීසම**න්ති ආදිමාහ. ඉට්ඨානිට්ඨෙසු හි අරජ්ජන්තො අදුස්සන්තො තාදී නාම. **මනාපාමනාපාති** එත්ථ අට්ඨලොභසහගතචිත්තසම්පයුත්තා මනාපා නාම. ද්වෙදොමනස්සසම්පයුත්තා අමනාපා නාම. **චිත්තං න පරියාදාය ඨස්සන්තීති**[6] එතෙ ඵස්සා තව චිත්තං අන්තොමුට්ඨිගතං කරොන්තා විය **පරියාදාය** ගහෙත්වා ඨාතුං න සක්ඛිස්සන්ති. "අහං සොභාමි, මය්හං වණ්ණායතනං **පසන්නන්**"ති පන අත්තභාවං නිස්සාය ඡන්දරාගො නුප්පජ්ජිස්සති.

1. ආපොගතං තෙජොති-ලි. III. V. 4. බහි-ලි. III. V. මු. 6. තිට්ඨන්තීති-සබ්බත්.
2. කුප්පිතෙන-ලි. 3. වලිපලිතාදි-ලි. 5. සම්මිඤ්ජන-සබ්බත්.

ගුළ්හගතානන්ති ආදිසු ගුළ්හමෙව ගුළ්හගතං. **න කත්ථචි පතිට්ඨිතො**ති පඨවී පබ්බතරුක්ඛාදීසු එකස්මිම්පි න පතිට්ඨිතො. යස්මා හෙට්ඨා තාදීභාව ලක්ඛණං දස්සිතං. න ච සක්කා "අහං තාදී හොමී"ති අකාරණා භවිතුං; නපි "අහං උච්චාකුලප්පසුතො බහුස්සුතො ලාභී, මං රාජරාජමහා මත්තාදයො භජන්ති, අහං තාදී හොමී"ති ඉමෙහි කාරණෙහි කොචි තාදී නාම හොති; මෙත්තාදිභාවනාය පන හොති. තස්මා තාදි භාවස්ස කාරණදස්සනත්ථං **මෙත්තං රාහුලා**ති ආදිදෙසනං ආරභි.

තත්ථ **භාවයතො**ති උපචාරං වා අප්පනං වා පාපෙන්තස්ස. **යො බ්‍යාපාදො**ති යො සත්තෙසු කොපො. **විහෙසා**ති පාණිආදීහි සත්තානං විහිංසනා. **අරතී**ති පන්තසෙනාසනෙසු චෙව අධිකුසල ධම්මෙසු ච උක්කණ්ඨිතතා. **පටිඝො**ති යත්ථ කත්ථචි පටිහඤ්ඤන කිලෙසො. **අසුභා**ති උද්ධුමාතකාදීසු උපචාරප්පණාප්පත්තං. **රාගො**ති පඤ්චකාමගුණිකරාගො. **අනිච්චසඤ්ඤා**ති අනිච්චානුපස්සනාය සහ ජාතා සඤ්ඤා; විපස්සනා එව වා එසා, සඤ්ඤාසීසෙන එවං වුත්තා. **අස්මිමානො**ති රූපාදිසු අස්මීති මානො. ඉදානි ථෙරෙන පුච්ඡිත පඤ්හං විත්ථාරෙන්තො **ආනාපානස්සති**න්ති ආදිමාහ. තත්ථ ච කම්මට්ඨාන පාළි අත්ථො ච කම්මට්ඨානභාවනා ච තස්සානිසංසකථා ච ආනාපාන සතිකම්මට්ඨානෙ විත්ථාරිතාව. ඉමං දෙසනං[1] භගවා වෙනෙය්‍යපුග්ගල වසෙනෙව නිට්ඨාපෙසීති.

මහාරාහුලොවාදසුත්තවණ්ණනා.

ධම්මවිහාරිසුත්තෙ :– **රිඤ්චති පටිසල්ලාන**න්ති එකීභාවං විස්සජ්ජෙති. **නානුයුඤ්ජති අජ්ඣත්තං චෙතොසමථ**න්ති නියකජ්ඣත්තෙන චිත්තසමාධිං නාසෙවති; සමථකම්මට්ඨානෙ නානුයුත්තො හොතීති වුත්තං හොති. **අනුකම්පං උපාදායා**ති අනුකම්පං[2] චිත්තෙන පරිග්ගහෙත්වා; පටිච්චාති වුත්තං හොති. **කතං වො තං මයා**ති තං මයා ඉමෙ[3] පුග්ගලෙ දෙසෙන්තෙන තුම්හාකං කතං; එත්තකමෙව හි අනුකම්පකස්ස සත්ථු කිච්චං; යදිදං අවිපරීතධම්මදෙසනා. ඉතො පරං පටිපත්ති නාම සාවකානං කිච්චං. තෙනාහ : **එතානි රුක්ඛමූලානී**ති ආදි.

තත්ථ ච **රුක්ඛමූලානී**ති ඉමිනා රුක්ඛමූලසෙනාසනං දස්සෙති. **සුඤ්ඤාගාරානී**ති ඉමිනා ජනවිවිත්තට්ඨානං. උභයෙනාපි ච යොගානුරූපං සෙනාසනං ආචික්ඛති;. දායජ්ජං නිය්‍යාදෙති. **ඣායථා**ති ආරම්මණූපනිජ්ඣානෙන අට්ඨතිංසාරම්මණානි, ලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙන අනිච්චාදිතො ඛන්ධායතනාදීනි උපනිජ්ඣායථ; සමථඤ්ච විපස්සනඤ්ච වඩ්ඪෙථාති වුත්තං හොති. **මා පමාදත්ථා**ති මා පමජ්ජථ. **මා පච්ඡා විප්පටිසාරිනො අහුවත්ථා**ති යෙ හි පුබ්බෙ දහරකාලෙ ආරොග්‍යකාලෙ අන්නසප්පායාදිසම්පත්තිකාලෙ සත්ථුසම්මුඛීභාවකාලෙ ච යොනිසොමනසිකාරවිරහිතා රත්තින්දිවං මඞ්කුණභත්තං[4] හුත්වා සෙය්‍ය

---

1. ධම්මදෙසනං-ළි. I. II. IV.   2. අනුකම්ප-බහූසු.   3. ඉමෙ පඤ්ච-කත්ථචි.
4. මඞ්කුණවත්තං-කත්ථචි.

සුඛමිද්ධසුඛමනුයුත්තා පමජ්ජන්ති; තෙ පච්ඡා ජරාමරණකාලෙ රොගකාලෙ විපත්තිකාලෙ සත්ථුපරිනිබ්බුතකාලෙ ච තං පුබ්බෙ පමාදවිහාරං අනුස්සරන්තා සප්පටිසන්ධිකකාලකිරියඤ්ච භාරියං සම්පස්සමානා විප්පටිසාරිනො හොන්ති. තුම්හෙ පන තාදිසා මා අහුවත්ථාති එතමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ: **මා පච්ඡා විප්පටිසාරිනො අහුවත්ථා**ති. **අයං වො අම්හාකං අනුසාසනී**ති අයං අම්හාකං සන්තිකා "ඣායථ, මා පමාදත්ථා"ති තුම්හාකං අනුසාසනී, ඔවාදො. එවං බහුස්සුතභික්ඛු විපස්සනාකම්මිකො සොතාපන්නො සකදාගාමී අනාගාමී ඛීණාසවොති පඤ්ච ජනා[1] ධම්මවිහාරිනො නාමාති දට්ඨබ්බා.

ධම්මවිහාරිසුත්තවණ්ණනා.

කච්චි අභිණ්හසංවාසාති රාහුලසුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවා සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිත්වා බොධිමණ්ඩතො[2] අනුපුබ්බෙන කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා තත්ථ රාහුලකුමාරෙන "දායජ්ජං මෙ සමණ! දෙහී"ති දායජ්ජං යාචිතො සාරිපුත්තත්ථෙරං ආණාපෙසි: රාහුලකුමාරං පබ්බාජෙහීති. තං සබ්බං ඛන්ධකට්ඨකථායං වුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බං. එවං පබ්බජිතං පන රාහුලකුමාරං වුඩ්ඪිප්පත්තං සාරිපුත්තත්ථෙරොව උපසම්පාදෙසි. මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො අස්ස කම්මාචරියො අහොසි. තං භගවා "අයං කුමාරො ජාතිආදිසම්පන්නො, සො ජාතිගොත්තකුලවණ්ණපොක්ඛරතාදීනි නිස්සාය මානං වා මදං වා මාකාසී"ති දහරකාලතොප්පභුති යාව[3] අරියභූමිං පාපුණි; තාව ඔවදන්තො අභිණ්හං ඉමං සුත්තං අභාසි. තස්මා සුත්තපරියොසානෙ "ඉත්ථං සුදං භගවා ආයස්මන්තං රාහුලං ඉමාහි ගාථාහි අභිණ්හං ඔවදතී"ති වුත්තං.

තත්ථ පඨමගාථාය අයං සඞ්ඛෙපත්ථො: කච්චි ත්වං රාහුල! අභිණ්හං සංවාසහෙතු ජාතිආදීනං අඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා න පරිභවසි පණ්ඩිතං; ඤාණපදීපස්ස ධම්මදෙසනාපදීපස්ස ච ධාරණතො **උක්කාධාරො**[4] **මනුස්සානං කච්චි අපචිතො** නිච්චං පූජිතො **තව** තයාති ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං සන්ධාය භණති. එවං වුත්තෙන ආයස්මා රාහුලො "නාහං භගවා නීචපුරිසො විය සංවාසහෙතු මානං වා මදං[5] වා කරොමී"ති දීපෙන්තො ඉමං ගාථමාහ: **නාහං අභිණ්හසංවාසා**ති. සා උත්තානත්ථා එව. තතො භගවා උත්තරිං ඔවදන්තො **පඤ්ච කාමගුණෙ**ති ආදිකා අවසෙසගාථායො ආහ.

තත්ථ යස්මා පඤ්ච කාමගුණා සත්තානං පියරූපා පියජාතිකා අතිවිය සන්තෙහි ඉච්ඡිතා පත්ථිතා, මනො ච තෙසං රමයන්ති; තෙ චායස්මා රාහුලො හිත්වා (සද්ධාය ඝරා නික්ඛන්තො; න රාජාභිනීතො, න චොරාභිනීතො, න ඉණට්ටො[6] න ආජීවිකාපකතො. තස්මා තං භගවා

---

1. ජ ජනා-ලි: III, IV & ජනා-I, II.
2. මණ්ඩලතො-කත්ථචි.
3. යාව න-මු.
4. ධාරෙ-බහුසු.
5. ජප්පං-බහුසු.
6. න රාජභීතිතො න චොරභීතිතො න ඉණට්ටො න භයට්ටො-කත්ථචි.

පඤ්ච කාමගුණෙ හිත්වා *) **පියරූපෙ මනොරමෙ සද්ධාය ඝරා නික්ඛම්මාති** සමුත්තෙජෙත්වා. ඉමං නෙක්ඛම්මස්ස පතිරූපාය පටිපත්තියා නියොජෙන්තො ආහ: **දුක්ඛස්සන්තකරො භවාති**. තත්‍ථ සියා: නනු චායස්මා දායජ්ජං පත්ථෙන්තො බලක්කාරෙන පබ්බාජිතො; අථ කස්මා භගවා ආහ: **සද්ධාය ඝරා නික්ඛම්මාති**? වුච්චතෙ: නෙක්ඛම්මාධිමුත්තත්තා. අයං හි ආයස්මා නෙක්ඛම්මාධිමුත්තො. පදුමුත්තරසම්මාසම්බුද්ධස්ස පුත්තං උපරෙවතං නාම සාමණෙරං දිස්වා සඞ්ඛො නාම නාගරාජා හුත්වා සත්ත දිවසෙ දානං දත්වා තථාභාවං පත්ථෙත්වා තතොප්පභුති පත්ථනාසම්පන්නො අභිනීහාරසම්පන්නො සතසහස්සකප්පෙ පාරමියො පූරෙත්වා අන්තිමභවූපපන්නො. එවං නෙක්ඛම්මාධිමුත්තත්තඤ්චස්ස භගවා ජානාති; තථාගතබලඤ්ඤතරං[1] එතං ඤාණං. තස්මා ආහ: **සද්ධාය ඝරා නික්ඛම්මාති**. අථවා දීඝරත්තං සද්ධායෙව ඝරා නික්ඛම්ම ඉදානි **දුක්ඛස්සන්තකරො භවාති** අයමෙත්‍ථාධිප්පායො.

ඉදානිස්ස[2] ආදිතොප්පභුති වට්ටදුක්ඛස්සන්තකිරියාය පටිපත්තිං දස්සෙතුං **මිත්තෙ භජස්සු කල්‍යාණෙති** ආදිමාහ. තත්‍ථ සීලාදීහි අධිකා කල්‍යාණමිත්තා නාම; තෙ භජන්තො හිමවන්තං නිස්සාය මහාසාලා විය මූලාදීහි සීලාදීහි වඩ්ඪති. තෙනාහ: **මිත්තෙ භජස්සු කල්‍යාණෙති. පන්තඤ්ච සයනාසනං විවිත්තං අප්පනිග්ඝොස**න්ති යං සෙනාසනං **පන්තං** දූරං **විවිත්තං** අප්පාකිණ්ණං[3] අප්පනිග්ඝොසං; යත්‍ථ මිගසූකරාදිසද්දෙන අරඤ්ඤසඤ්ඤා උප්පජ්ජති; තථාරූපං සයනාසනඤ්ච භජස්සු. **මත්තඤ්ඤූ හොහි භොජනෙ**ති පමාණඤ්ඤූ හොහි; පටිග්ගහණමත්තං පරිභොගමත්තඤ්ච ජානාහීති අත්‍ථො. තත්‍ථ පටිග්ගහණමත්තඤ්ඤුනා[4] දෙය්‍යධම්මෙ අප්පෙ දායකෙපි අප්පං දාතුකාමෙ අප්පමෙව ගහෙතබ්බං; දෙය්‍යධම්මෙ පන බහුතරෙ දායකෙ අප්පං දාතුකාමෙ අප්පමෙව ගහෙතබ්බං; දෙය්‍යධම්මෙපි බහුතරෙ දායකෙපි බහුතරං දාතුකාමෙ අත්තනො බලං ජානිත්වා ගහෙතබ්බං. අපිච මත්තා එව වණ්ණිතා භගවතාති පරිභොගමත්තඤ්ඤුනා[4] පුත්තමංසං විය අක්ඛබ්භඤ්ජනමිව ච යොනිසො මනසි කරිත්වා භොජනං පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති.

එවමිමාය ගාථාය බ්‍රහ්මචරියස්ස උපකාරභූතාය කල්‍යාණමිත්තසෙවනාය නියොජෙත්වා සෙනාසනභොජනමුඛෙන ච පච්චයපරිභොගචතුපාරිසුද්ධිසීලෙ සමාදපෙත්වා-ඉදානි යස්මා චීවරාදීසු තණ්හා මිච්ඡාජීවො හොති. තස්මා තං පටිසෙධෙත්වා ආජීවපාරිසුද්ධිසීලෙ සමාදපෙන්තො **චීවරෙ පිණ්ඩපාතෙ චාති** ඉමං ගාථමාහ. තත්‍ථ **පච්චයෙති** ගිලානපච්චයෙ; **එතෙසූති** එතෙසු චතූසු චීවරාදීසු භික්ඛූනං

1. බලවතරං-සාත්‍ථවි.
2. ඉදානිස්ස-ළි. III. V. නත්‍ථි
3. අප්පාකිණ්ණං-ළි. V & මු.
4 මත්තඤ්ඤුනාව-ළි. III. IV. V. & මු.

*. ලෙඛනන්තරිකපාඨො ළි: I. II. IV. නත්‍ථි.

තණ්හුප්පාදවත්ථූසු. **තණ්හං මාකාසීති** හිරිකොපීනපටිච්ඡාදනාදිඅත්ථමෙව[1] තෙ චත්තාරො පච්චයා නිච්චාතුරානං පුරිසානං පටිකාරභූතා ජජ්ජරසකටස්සෙව ඉමස්ස අතිදුබ්බලස්ස කායස්ස උපත්ථම්භනභූතානි ආදිනා නයෙන ආදීනවං පස්සන්තො තණ්හං මා ජනෙසි; අප්පජනෙන්තො අනුප්පාදෙන්තො විහරාහීති වුත්තං හොති. කිංකාරණා? **මා ලොකං පුනරාගමි**. එතෙසු හි තණ්හං කරොන්තො තණ්හාය ආකඩ්ඪියමානො පුන ඉමං ලොකං ආගමිස්සති;[2] (සො ත්වං පන එතෙසු තණ්හං මාකාසි; එවං සන්තෙ න පුන ඉමං ලොකං ආගමිස්සසීති.*) එවං වුත්තෙ ආයස්මා රාහුලො "චීවරෙ තණ්හං මාකාසීති මං භගවා ආහා"ති චීවරපටිසංයුත්තානි ද්වෙ ධුතඞ්ගානි සමාදියි: පංසුකූලිකඞ්ගං තෙචීවරිකඞ්ගම්පි. "පිණ්ඩපාතෙ තණ්හං මාකාසීති මං භගවා ආහා"ති පිණ්ඩපාතපටිසංයුත්තානි පඤ්ච ධුතඞ්ගානි සමාදියි: පිණ්ඩපාතිකඞ්ගං සපදානං එකාසනිකං පත්තපිණ්ඩිකං ඛලුපච්ඡාභත්තිකඞ්ගන්ති. "සෙනාසනෙ තණ්හං මාකාසීති මං භගවා ආහා"ති සෙනාසනපටිසංයුත්තානි ඡ ධුතඞ්ගානි සමාදියි: අරඤ්ඤ-යථාසන්ථත-අබ්භොකාස-රුක්ඛමූල-සොසාන-නෙසජ්ජිකඞ්ගන්ති. "ගිලානපච්චයෙ තණ්හං මාකාසීති මං භගවා ආහා"ති සබ්බපච්චයෙසු යථාලාභ-යථාබල-යථාසාරුප්පන්ති තීහි සන්තොසෙහි සන්තුට්ඨො අහොසි; යථා තං සුවචො කුලපුත්තො පදක්ඛිණග්ගාහී අනුසාසනීනන්ති.

එවං භගවා ආයස්මන්තං රාහුලං ආජීවපාරිසුද්ධිසීලෙ සමාදපෙත්වා ඉදානි අවසෙසසීලෙ සමථවිපස්සනාසු ච සමාදපෙතුං **සංවුතො පාතිමොක්ඛස්මි**න්ති ආදිමාහ. තත්ථ **සංවුතො පාතිමොක්ඛස්මි**න්ති එත්ථ භවස්සූති පාඨසෙසො; **භවා**ති අන්තිමපදෙන වා සම්බන්ධො කාතබ්බො. තථා දුතියෙ පාදෙ.[3] එවමෙතෙහි ද්වීහි වචනෙහි පාතිමොක්ඛසංවරසීලෙ ඉන්ද්‍රියසංවරසීලෙ ච සමාදපෙති. පාකටවසෙන චෙත්ථ පඤ්චින්ද්‍රියානි වුත්තානි; ලක්ඛණතො පන ඡට්ඨම්පි වුත්තං යෙව හොතීති වෙදිතබ්බං. **සති කායගතා ත්‍යත්ථූ**ති එවං චතුපාරිසුද්ධිසීලෙ පතිට්ඨිතස්ස තුය්හං චතුධාතුවවත්ථානචතුබ්බිධසම්පජඤ්ඤආනාපානසතිආහාරෙපටිකූලසඤ්ඤාදිභෙදා කායගතාසති **අත්ථු** භවතු; භාවෙහි නන්ති අත්ථො. **නිබ්බිදාබහුලො භවා**ති සංසාරවට්ටෙ උක්කණ්ඨනබහුලො සබ්බලොකෙ අනභිරතසඤ්ඤී හොහීති අත්ථො.

එත්තාවතා නිබ්බෙධභාගියං උපචාරභූමිං දස්සෙත්වා ඉදානි අප්පනාභූමිං දස්සෙන්තො **නිමිත්තං පරිවජ්ජෙහී**ති ආදිමාහ. තත්ථ **නිමිත්ත**න්ති රාගට්ඨානියං සුභනිමිත්තං. තෙනෙව නං පරතො විසෙසෙන්තො ආහ: **සුභං රාගූපසංහිත**න්ති. **පරිවජ්ජෙහී**ති මා මනසි කරොහි; පරිච්චජ. **අසුභාය චිත්තං භාවෙහී**ති යථා සවිඤ්ඤාණකෙ වා අවිඤ්ඤාණකෙ වා කායෙ අසුභභාවනා සම්පජ්ජති; එවං චිත්තං භාවෙහි. **එකග්ගං**

1. තත්ථමෙව-ලි. III. V & මු; II.
2. ආගච්ඡති-ලි. III. V. &. මු.
3. දුතියපදෙ-ලි. I. II. IV & දුතියපාදෙ-මු.
* ලෙඛනාරිතපාඨො-ලි. I. II. IV. නත්ථි.

සුසමාහිතන්ති උපචාරසමාධිනා **එකග්ගං**, අප්පණාසමාධිනා සුසමාහිතං. යථා තෙ ඊදිසං චිත්තං හොති; තථා තං භාවෙහීති අත්ථො. එවමස්ස අප්පණාභූමිං දස්සෙත්වා විපස්සනං දස්සෙතුං **අනිමිත්තඤ්චා**ති ආදිමාහ. තත්ථ **අනිමිත්තඤ්ච භාවෙහී**ති එවං නිබ්බෙධභාගියෙන සමාහිතචිත්තෙන විපස්සනං භාවෙහීති වුත්තං හොති. විපස්සනා හි "අනිච්චානුපස්සනා[1]ඤාණං නිච්චනිමිත්තතො විමුච්චතීති අනිමිත්තො විමොක්ඛො"ති[2] ආදිනා නයෙන රාගනිමිත්තාදීනං වා අග්ගහණෙන අනිමිත්තවොහාරං ලභති. **මානානුසයමුජ්ජහා**ති ඉමාය අනිමිත්ත භාවනාය අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභිත්වා "අනිච්චසඤ්ඤිනො අනත්තසඤ්ඤා සණ්ඨාති. අනත්තසඤ්ඤී අස්මිමානසමුග්ඝාතං පාපුණාතී"ති එවමාදිනා අනුක්කමෙන මානානුසයං **උජ්ජහ** පජහ; පරිවජ්ජාහීති අත්ථො. **තතො මානාභිසමයා උපසන්තො චරිස්සසී**ති අථෙවං අරියමග්ගෙන මානස්ස **අභිසමයා** පහාණා පටිනිස්සග්ගා **උපසන්තො** නිබ්බුතො සීතීභූතො සබ්බදරථපරිළාහරහිතො යාව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණ ධාතුයා පරිනිබ්බාති; තාව සුඤ්ඤතානිමිත්තප්පණිහිතානං අඤ්ඤතරෙන ඵලසමාපත්තිවිහාරෙන **චරිස්සසි** විහරිස්සසීති. එවං අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි. තතො **ඉත්ථං සුදං භගවා**ති ආදි සඞ්ගීති කාරකානං වචනං. **ඉත්ථං සුද**න්ති ඉත්ථං සු ඉදං; එවමෙවාති වුත්තං හොති. එවං ඔවදියමානො චායස්මා රාහුලො පරිපාකගතෙසු විමුත්ති පරිපාචනීයෙසු ධම්මෙසු චූළරාහුලොවාදපරියොසානෙ අනෙකෙහි දෙවතාසහස්සෙහි සද්ධිං අරහත්තෙ පතිට්ඨාසීති.

රාහුලසුත්තවණ්ණනා.

චරං වා යදි වා තිට්ඨන්ති නන්ද[3] සුත්තං; **කායවිච්ඡන්දනික**[4] සුත්තන්තිපි වුච්චති. කා උප්පත්ති? ඉදං කිර සුත්තං ද්වීසු ඨානෙසු වුත්තං. තස්මා අයං දුවිධා උප්පත්ති: යදා භගවා කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා සාකියෙ විනෙත්වා නන්දාදයො පබ්බාජෙත්වා අනුඤ්ඤාතාය මාතුගාමස්ස පබ්බජ්ජාය ආනන්දත්ථෙරස්ස භගිනී නන්දා, ඛෙමකසක්ක රඤ්ඤො ධීතා අභිරූපනන්දා, ජනපදකල්‍යාණී නන්දාති තිස්සො නන්දායො පබ්බජිංසු.

තෙන ච සමයෙන භගවා සාවත්ථියං විහරති. අභිරූපනන්දා අභිරූපා අහොසි දස්සනීයා පාසාදිකා; ජනපදකල්‍යාණී නන්දා අභිරූපෙන අත්තනා සදිසං න පස්සති; තා උභොපි රූපමදමත්තා "භගවා රූපං විවණ්ණෙති ගරහති, අනෙකපරියායෙන රූපෙ ආදීනවං දස්සෙතී"ති භගවතො උපට්ඨානං න ගච්ඡන්ති;[5] දට්ඨුම්පි න ඉච්ඡන්ති. එවං අප්පසන්නා කස්මා පබ්බජිතාති චෙ? පකතියා අභිරූපනන්දාය වාරෙය්‍ය දිවසෙයෙව සාමිකො සච්චකුමාරො කාලමකාසි. අථ මාතාපිතරො

---

1. පස්සනා-කත්ථචි
2. නිමිත්තතොති විමොක්ඛො-ලි. III, V. මු II.
3. නන්ද-බහුසු.
4. විච්ඡන්දිකා-මු & විජයසුත්තං-මු. පා.
5. න ඉච්ඡන්ති-ලි. I. II. IV.

අකාමකං පබ්බාජෙසුං. ජනපදකල්‍යාණී නන්දාපි ආයස්මන්තෙ නන්දෙ අරහත්තං පත්තෙ නිරාසා හුත්වා "මය්හං සාමිකො ච මාතා ච මහාපජාපතී අඤ්ඤෙ ච ඤාතකා පබ්බජිතා"ති ඤාතීහි විනා ඝරාවාසෙ අස්සාදං අලභන්තී පබ්බජිතා; න සද්ධාය. අථ භගවා තාසං ඤාණපරිපාකං විදිත්වා මහාපජාපතිං ආණාපෙසි: සබ්බාපි භික්ඛුණියො පටිපාටියා ඔවාදං ආගච්ඡන්තූති. තා අත්තනො වාරෙ අඤ්ඤං පෙසෙන්ති. තතො භගවා සම්පත්තෙ වාරෙ අත්තනාව ආගන්තබ්බං, න අඤ්ඤා පෙසෙතබ්බාති ආහ. අථෙකදිවසං අභිරූපනන්දා අගමාසි. තං භගවා නිම්මිතරූපෙන සංවෙජෙත්වා "අට්ඨීනං නගරං කත"න්ති[1] ඉමාය ධම්මපදගාථාය:-

"ආතුරං අසුචිං පූතිං පස්ස නන්දෙ! සමුස්සයං,
උග්ඝරන්තං පග්ඝරන්තං බාලානං අභිපත්ථිතං.
අනිමිත්තඤ්ච භාවෙහි මානානුසයමුජ්ජහ,
තතො මානාභිසමයා උපසන්තා චරිස්සසී"ති

ඉමාහි ථෙරීගාථාහි ච අනුපුබ්බෙන අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි.

අථෙකදිවසං සාවත්ථිවාසිනො පුරෙභත්තං දානං දත්වා සමාදින්නුපොසථා සුනිවත්ථා සුපාරුතා ගන්ධපුප්ඵාදීනි ආදාය ධම්මසවණත්ථාය ජෙතවනං ගන්ත්වා ධම්මසවණපරියොසානෙ භගවන්තං වන්දිත්වා නගරං පවිසන්ති. භික්ඛුණීසඞ්ඝො ධම්මකථං සුත්වා භික්ඛුණුපස්සයං ගච්ඡති. තෙ මනුස්සා ච භික්ඛුණියො ච සබ්බට්ඨානෙසු අනෙකපරියායෙන භගවතො වණ්ණං භාසන්ති. තං සුත්වා ජනපදකල්‍යාණී නන්දා භගවන්තං උපසඞ්කමිතුකාමා හුත්වා භික්ඛුණීනං ආරොචෙසි. භික්ඛුණියො තං ගහෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිංසු. භගවා පටිගච්චෙව තස්සා 'ගමනං' විදිත්වා කණ්ටකෙන කණ්ටකං ආණියා ච ආණිං නීහරිතුකාමො පුරිසො විය රූපෙනෙව රූපමදං විනෙතුං අත්තනො ඉද්ධිබලෙන පණ්ණරසසොළසවස්සුද්දෙසිකං අතිවිය දස්සනීයං ඉත්ථිං පස්සෙ ඨත්වා වීජයමානං අභිනිම්මිණි. නන්දා භික්ඛුණීහි සද්ධිං උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා භික්ඛුණීසඞ්ඝස්ස අන්තරෙ නිසීදිත්වා පාදතලාප්පභුති යාව කෙසග්ගා භගවතො රූපසම්පත්තිං දිස්වා එවමෙව පුන[2] තං භගවතො පස්සෙ ඨිතං නිම්මිතරූපඤ්ච දිස්වා "අයං[3] ඉත්ථී රූපවතී"ති අත්තනො රූපමදං ජහිත්වා තස්සා රූපෙ අභිරත්තභාවා අහොසි. තදා භගවා තං ඉත්ථිං වීසතිවස්සප්පමාණං කත්වා දස්සෙසි. මාතුගාමො හි සොළසවස්සුද්දෙසිකොයෙව සොභති; න තතො උද්ධං. අථ තස්සා රූපපරිහාණිං දිස්වා තස්මිං රූපෙ ඡන්දරාගො තනුකො අහොසි. තතො භගවා "අවිජාතවණ්ණං මහිත්ථිවණ්ණ"න්ති එවං යාව වස්සසතිකං ඔභග්ගං දණ්ඩපරායණං තිලකාහතගත්තං කත්වා තස්සා මරණං උද්ධුමාතකාදිභෙදං කාකාදීහි සම්පරිවාරෙත්වා ඛජ්ජමානදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡපටිකූලභාවඤ්ච දස්සෙසි. නන්දාය තං දිස්වා

1. කත්වාති-ලි: III. IV. &. මු. 2. දිස්වා පුන-ලි: III. V. &. මු.
3. අහො අයං-ලි: III. V. &. මු.

"එවමෙව මමපි අඤ්ඤසම්පි, සබ්බසාධාරණො අයං කායො"ති අනිච්චසඤ්ඤා සණ්ඨාසි; තදනුසාරෙන දුක්ඛානත්තසඤ්ඤාපි. තයො භවා ආදිත්තමිව ඝරං අප්පටිසරණං හුත්වා උපට්ඨහිංසු. අථ භගවා "කම්මට්ඨානෙ පක්ඛන්දති නන්දාය චිත්ත"න්ති ඤත්වා තස්සා සප්පාය වසෙන ඉමා ගාථායො අභාසි:-

"ආතුරං අසුචිං පූතිං පස්ස නන්දෙ! සමුස්සයං,
උග්ඝරන්තං පග්ඝරන්තං බාලානං අභිපත්ථිතං.

යථා ඉදං තථා එතං යථා එතං තථා ඉදං,
ධාතුතො සුඤ්ඤතො පස්ස මා ලොකං පුනරාගමා,
භවෙ ඡන්දං විරාජෙත්වා උපසන්තා චරිස්සසී"ති.

ගාථාපරියොසානෙ නන්දා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. අථස්සා භගවා උපරි මග්ගාධිගමනත්ථං සුඤ්ඤතපරිවාරං විපස්සනාකම්මට්ඨානං කථෙන්තො ඉමං සුත්තමභාසි. අයං තාවස්ස එකා උප්පත්ති.

භගවති පන රාජගහෙ විහරන්තෙ යා සා සාලවතියා ගණිකාය ධීතා ජීවකස්ස කනිට්ඨා සිරිමා නාම මාතුඅච්චයෙන තං ඨානං ලභිත්වා "අක්කොධෙන ජිනෙ කොධ"න්ති ඉමිස්සා ගාථාය වත්ථුම්හි පුණ්ණසෙට්ඨිධීතරං අවමඤ්ඤිත්වා භගවන්තං ඛමාපෙත්වා ධම්මදෙසනං සුත්වා සොතාපන්නා හුත්වා අට්ඨ නිච්චභත්තානි පවත්තෙසි. තං ආරබ්භ අඤ්ඤතරො භික්ඛු තියොජනමත්ථකා විහාරා ආගන්ත්වා තස්සා ගෙහෙ සඞ්ඝත්ථෙරො හුත්වා අට්ඨකභත්තං ලභිත්වා හීයො උප්පන්නෙන රොගෙන ගිලානාය තස්සා රූපසම්පත්තිං දිස්වා රාගං උප්පාදෙත්වා භුඤ්ජිතුං අසක්කොන්තො විහාරං ගන්ත්වා නිපජ්ජි. තං දිවසමෙව සිරිමා කාලං කත්වා යාමදෙවෙසු යාමස්ස දෙවී අහොසි. අථස්සා භගවතො වචනෙන රඤ්ඤා අක්ඛාපෙත්වා ආමකසුසානෙ නික්ඛිපාපිතං[1] සරීරං චතුත්ථෙ දිවසෙ උද්ධුමාතකං නවහි වණමුඛෙහි පග්ඝරමානපුළවං දස්සනාය භගවා චතුහි පරිසාහි පරිවුතො අගමාසි. සොපි භික්ඛු චත්තාරො දිවසෙ කස්සචි වචනං අගහෙත්වා ඡින්නභත්තොපි "සත්ථා සිරිමං දට්ඨුං ගච්ඡති. ත්වම්පි ගමිස්සසී"ති වුත්තෙන සහසා වුට්ඨහිත්වා ගතො. අථ තං රඤ්ඤා සහස්සතො පට්ඨාය වික්කිණාපෙන්තං[2] යාව මුධාපි දීයමානං ගණ්හන්තං ජනං අදිස්වා භගවා "පස්සථ භික්ඛවෙ! මහාජනස්ස පියං මාතුගාමං; පුබ්බෙ සහස්සං දත්වා එකදිවසං ලභිංසු. ඉදානි මුධා ගණ්හන්තොපි නත්ථි. එවරූපං නාම රූපං ඛයවයප්පත්තං. පස්සථ භික්ඛවෙ! ආතුරං අත්තභාව"න්ති වත්වා තස්ස භික්ඛුනො ඔවාදත්ථං:-[3]

"පස්ස චිත්තකතං බිම්බං අරුකායං සමුස්සිතං,
ආතුරං බහුසඞ්කප්පං යස්ස නත්ථි ධුවං ඨිතී"ති

1. නික්ඛිපාපෙසි කං-කළුවි.
2. කම්මනි අත්තපච්චයො; අසමනුභාසන්තස්සාති ආදිසු විය.
3. ඔවාදත්ථං-ලි: I. II. IV & මු.

ඉමං ධම්මපදගාථං, තත්‍ර සන්නිපතිතානම්පි ධම්මදෙසනත්ථං ඉමඤ්ච සුත්තං දෙසෙසි. සිරිමාපි දෙවකඤ්ඤා පඤ්චහි රථසතෙහි පරිවුතා තත්‍ර අගමාසි. අයමස්ස දුතියා උප්පත්ති.

තත්ථ **චරං වා**ති සකලරූපකායස්ස ගන්තබ්බදිසාභිමුඛෙන අභිනීහාරෙන ගච්ඡන්තො වා. **යදි වා තිට්ඨ**න්ති තස්සෙව උස්සාපනභාවෙන තිට්ඨන්තො වා. **නිසින්නො උදවා සය**න්ති තස්සෙව හෙට්ඨිමභාගසමිඤ්ජන[1] උපරිභාගසමුස්සාපනභාවෙන නිසින්නො වා, තිරියම්පසාරණභාවෙන සයන්තො වා **සම්මිඤ්ජෙ**ති **පසාරෙ**ති ච තානි තානි පබ්බානි. **එසා** සබ්බාපි ඉමස්සෙව සවිඤ්ඤාණකස්ස **කායස්ස ඉඤ්ජනා** චලනා ඵන්දනා. නත්ථෙත්ථ අඤ්ඤො කොචි චරන්තො වා–පෙ–පසාරෙන්තො වා.

අපිච ඛො චරාමීති චිත්තං උප්පජ්ජති, තංසමුට්ඨානා වායොධාතු කායං ඵරති. තෙනස්ස[2] ගන්තබ්බදිසාභිමුඛො අභිනීහාරො හොති; දෙසන්තරෙ රූපන්තරභාවො. තෙන **චර**න්ති වුච්චති. තථා තිට්ඨාමීති චිත්තං උප්පජ්ජති, තංසමුට්ඨානා වායොධාතු කායං ඵරති. තෙනස්ස සමුස්සාපනං හොති; උපරි ඨානෙන රූපානං පාතුභාවො. තෙන **තිට්ඨ**න්ති වුච්චති. එවං නිසීදනසයනාදීසුපි නයො නෙතබ්බො. එවඤ්ච[3] යො කොචි සත්තො වා පුග්ගලො වා ජීවො වා චරං වා තිට්ඨං වා නිසින්නො වා සයං වා සම්මිඤ්ජෙති වා පසාරෙති වා නත්ථි. කෙවලං පන ජවනචිත්තනානත්තමාගම්ම වායොධාතුයා නානත්තං හොති; වායොධාතුනානත්තතො නානා හොති කායස්ස ඉඤ්ජනාති අයමෙත්ථ පරමත්ථො. එවමෙතාය[4] ගාථාය භගවා යස්මා එකස්මිං ඉරියාපථෙ චිරවිනියොගෙන කායපීළනං හොති; තස්ස විනොදනත්ථං ඉරියාපථවිපරිවත්තනං කයිරති. තස්මා **චරං වා**ති ආදීහි ඉරියාපථපටිච්ඡන්නං දුක්ඛලක්ඛණං දීපෙති. තථා චරණකාලෙ ඨානාදීනමභාවතො සබ්බමෙතං චරණාදිභෙදං **එසා කායස්ස ඉඤ්ජනා**ති භණන්තො සන්තතිපටිච්ඡන්නං අනිච්චලක්ඛණං දීපෙති. තාය පච්චයසාමග්ගියා පවත්තා එසා කායස්ස ඉඤ්ජනාති සත්තපටික්ඛෙපෙන භණන්තො අත්තසුඤ්ඤං ඝනපටිච්ඡන්නං අනත්තලක්ඛණං දීපෙති.

එවං ලක්ඛණත්තයදීපනෙන සුඤ්ඤතාකම්මට්ඨානං කථෙත්වා පුන සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකඅසුභදස්සනත්ථං **අට්ඨිනහාරුසංයුත්තො**ති ආරභි. තස්සත්ථො යස්ස යස්ස වෙසා කායස්ස ඉඤ්ජනා; ස්වායං කායො සට්ඨිඅධිකෙහි තීහි අට්ඨිසතෙහි නවහි නහාරුසතෙහි ච සංයුත්තත්තා අට්ඨිනහාරුසංයුත්තො. අඞ්ගපාදඞ්ගුලිත්ථනවාදිනා තචෙන ච පෙසිසතප්පභෙදෙන ච මංසෙන අවලිත්තත්තා **තචමංසාවලෙපනො**. යා සා මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සකලසරීරතො සඞ්කඩ්ඪිතා බදරට්ඨිප්පමාණා ඡවි භවෙය්‍ය; තාය මක්ඛිකාපත්තසුඛුමච්ඡවියා නීලාදිරඞ්ගජාතෙන

1. සමිඤ්ජන-බහුසු.
2. තෙන-ලි: I. II. IV.
3. එවඤ්ච යස්මා-ලි: III. V. &. මු.
4. එවමෙකාය-කත්ථචි.

ගෙහභිත්ති විය පටිච්ඡන්නො පඤ්ඤාචක්ඛුවිරහිතස්ස බාලපුථුජ්ජනස්ස යථාභූතං න දිස්සති. ඡවිරාගරඤ්ජිතො හිස්ස පරමජෙගුච්ඡපටික්කූල චම්මසඞ්ඛාතො භවොපි, තචපලිවෙඨිතං යන්තං පභෙදතො:–

“නවප්පෙසීසතා මංසා අවලිත්තා කලෙබරං,
නානාකිමිකුලාකිණ්ණං මීළ්හට්ඨානංව පූතික”න්ති

එවං වුත්තං නවමංස[1]සතම්පි, මංසාවලිත්තා යෙ තෙ:–

“නව නහාරූ සතා හොන්ති බ්‍යාමමත්තෙන කලෙබරෙ,
බන්ධන්ති අට්ඨිසඞ්ඝාටං–අගාරම්ව වල්ලියා”ති,

තෙහි නහාරූහි සමොනතානි[2] පටිපාටියා ඨිතානි පූතීනි දුග්ගන්ධානි තීණි අට්ඨිසතානිපි යථාභූතං න දිස්සන්ති. එවං ඡවිරාගරත්තෙන තචෙන පලිවෙඨිතත්තා සබ්බලොකස්ස අපාකටානි නානප්පකාරානි අබ්භන්තරකුණපානි පරමාසුචිදුග්ගන්ධජිගුච්ඡනීයානි පටික්කූලානි හොන්ති; තානි පඤ්ඤාචක්ඛුනා පටිවිජ්ඣිත්වා එවං පස්සිතබ්බානීති දස්සෙන්තො **අන්තපූරො**ති ගාථාවයමාහ.

තත්ථ අන්තස්ස පූරො=**අන්තපූරො**. උදරස්ස පූරො=**උදරපූරො**. **උදර**න්ති උදරියස්සෙතං අධිවචනං. තං හි ඨානනාමෙන උදරන්ති වුත්තං. **යකපෙළස්සා**ති යකනපිණ්ඩස්ස. **වත්ථිනො**ති මුත්තස්ස; ඨානූපචාරෙන තං **වත්ථී**ති වුත්තං. **පූරො**ති අධිකාරතො යකපෙළස්ස පූරොති එවමාදිනා යොජෙතබ්බං. සබ්බානෙතානි අන්තාදීනි වණ්ණසණ්ඨානදිසොකාසපරිච්ඡෙදභෙදෙන අබ්‍යාපාරනයෙන ච කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානධාතුවවත්ථානෙසු වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බානි. එවං භගවා න කිඤ්චෙත්ථ එකම්පි ගය්හූපගං මුත්තං වා මණී වා අත්ථි; අඤ්ඤදත්ථු අසුචිපරිපූරො යෙවායං කායොති අබ්භන්තරකුණපං දස්සෙත්වා ඉදානි තමෙව අබ්භන්තරකුණපං බහිනික්ඛමණකුණපෙන පාකටං කත්වා දස්සෙන්තො පුබ්බෙ වුත්තඤ්ච අවුත්තඤ්ච[3] සඞ්ගහෙත්වා **අථස්ස නවහි සොතෙහී**ති ගාථාවයමාහ.

තත්ථ **අථා**ති පරියායන්තරනිදස්සනං. අපරෙනපි පරියායෙන අසුචිභාවං පස්සාති වුත්තං හොති. **අස්සා**ති ඉමස්ස කායස්ස. **නවහි සොතෙහී**ති උභොඅක්ඛිච්ඡිද්දකණ්ණච්ඡිද්දනාසච්ඡිද්දමුඛවච්චමග්ගපස්සාවමග්ගෙහි. **අසුචි සවතී**ති අසුචියෙව සන්දති පග්ඝරති; න අඤ්ඤං කිඤ්චි අගරුචන්දනජාතං වා මණිමුත්තාදිරතනජාතං වා. **සබ්බදා**ති තඤ්ච බො සබ්බදා රත්තිම්පි දිවාපි පුබ්බණ්හෙපි සායන්හෙපි තිට්ඨතොපි ගච්ඡතොපි. කිං තං අසුචීති චෙ? **අක්ඛිම්හා අක්ඛිගූථකො**ති ආදි. එතස්ස[4] හි අක්ඛිච්ඡිද්දෙහි අපනීතතචමංසසදිසො අක්ඛිගූථකො; කණ්ණච්ඡිද්දෙහි රජොජල්ලසදිසො කණ්ණගූථකො; නාසච්ඡිද්දෙහි පුබ්බසදිසා සිඞ්ඝාණිකා සවති. එකදා පිත්තං කුපිතං හොති; තදාති

1. වුත්තමංස-බහුසු.
2. සමොනද්ධානි-කත්ථචි.
3. වුත්තඤ්ච-ලි; III. V. ඡ මු.
4. එකස්ස-කත්ථචි.

අධිප්පායො. **සෙම්හස්සා**ති න කෙවලං පිත්තං; යම්පි උදරපටලෙ එකපත්තපූරප්පමාණං සෙම්හං තිට්ඨති; තම්පි එකදා වමති. තම්පි වණ්ණාදිතො වෙදිතබ්බං. **සෙම්හස්සා**ති වචනෙන අඤ්ඤම්පි එවරූපං උදරියලොහිතාදි අසුචිං වමතීති දස්සෙති. එවං සත්තහි ද්වාරෙහි අසුචිවමනං දස්සෙත්වා කාලඤ්ඤූ පුග්ගලඤ්ඤූ පරිසඤ්ඤූ ච භගවා උත්තරිං චෙ ද්වාරාති විසෙසවචනෙන අනාමසිත්වා පරියායෙන සබ්බස්මාපි කායා අසුචිස්සවනං දස්සෙන්තො ආහ: **කායම්හා සෙදජල්ලිකා**ති.

තත්ථ **සෙදජල්ලිකා**ති සෙදො ච ලොණපටලමලභෙදා ජල්ලිකා ච. තස්ස "**සවන්ති සබ්බදා**"ති ඉමිනා සද්ධිං සම්බන්ධො. එවං භගවා යථා නාම භත්තෙ පච්චමානෙ තණ්ඩුලමලඤ්ච උදකමලඤ්ච ඵෙණෙන සද්ධිං උට්ඨහිත්වා උක්ඛලිමුඛං මක්ඛෙත්වා බහි ගලති; තථා අසිතපීතාදිභෙදෙ ආහාරෙ කම්මජතෙජෙන පච්චමානෙ යං අසිතාදිමලං වුට්ඨහිත්වා **අක්ඛිම්හා අක්ඛිගූථකො**ති ආදිනා නයෙන නික්ඛමන්තං අක්ඛිආදීනි මක්ඛෙත්වා බහි ගලති. තස්සාපි වසෙන ඉමස්ස කායස්ස අසුචිභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි යෙන ලොකො උත්තමඞ්ගසම්මතෙන සිරසා අතිවිසිට්ඨභාවතො අච්චන්තවන්දනෙය්‍යානම්පි වන්දනං කරොන්ති. තස්සාපි නිස්සාරතාය අසුචිතාය ච අසුචිභාවං දස්සෙන්තො: **අථස්ස සුසිරං සීස**න්ති ගාථමාහ.

තත්ථ **සුසිර**න්ති ඡිද්දං. **සුභතො නං මඤ්ඤතී බාලො**ති තමෙව නානාකුණපභරිතං කායං දුච්චින්තිතචින්තී බාලො සුභතො මඤ්ඤති, සුභං සුචින්ති තීහි තණ්හා[1]මානදිට්ඨිමඤ්ඤනාහි මඤ්ඤති. **අවිජ්ජාය පුරක්ඛතො**ති චතුසච්චපටිච්ඡාදකෙන මොහෙන **පුරක්ඛතො** චොදිතො; "එවං ආදිය, එවං අභිනිවිස, එවං මඤ්ඤාහී"ති ගාහිතොති අධිප්පායො. පස්ස යාව අනත්ථකරා අවිජ්ජාති.

එවං සවිඤ්ඤාණකවසෙන අසුභං දස්සෙත්වා ඉදානි අවිඤ්ඤාණකවසෙන දස්සෙතුං යස්මා වා චක්කවත්තිරඤ්ඤොපි කායො යථාවුත්තකුණපභරිතොයෙව හොති. තස්මා සබ්බප්පකාරෙන සම්පත්තිභවෙ අසුභං දස්සෙත්වා ඉදානි විපත්තිභවෙ දස්සෙතුං **යදා ච සො මතො**ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො: ස්වායං එවංවිධො කායො යදා ආයුඋස්මාවිඤ්ඤාණාපගමෙන මතො වාතභරිතභස්තා විය උද්ධුමාතකො වණ්ණපරිභෙදෙන විනීලකො සුසානස්මිං නිරත්ථංව කලිඞ්ගරං ඡඩ්ඩිතත්තා අපවිද්ධො සෙති. අථ "නදානස්ස පුන වුට්ඨානං භවිස්සතී"ති එකංසතොයෙව **අනපෙක්ඛා හොන්ති ඤාතයො**. තත්ථ **මතො**ති අනිච්චතං දස්සෙති. **සෙතී**ති නිරීහකං; තදුභයෙන ච ජීවිතමදබලමදානං පහානෙ නියොජෙති. **උද්ධුමාතකො**ති සණ්ඨානවිපත්තිං දස්සෙති. **විනීලකො**ති ඡවිරාගවිපත්තිං; තදුභයෙන ච රූපමදප්පහානෙ වණ්ණපොක්ඛරතං පටිච්ච මානප්පහානෙ නියොජෙති. **අපවිද්ධො**ති ගහෙතබ්බාභාවං

1. සුචීති ගණ්හාති-කත්ථචි.

දස්සෙති; **සුසානස්මි**න්ති අනෙන අධිවාසෙතුමරහං ජිගුච්ඡනීයභාවං; තදුභයෙනපි මමන්ති ගාහස්ස සුභසඤ්ඤාය ච පහානෙ නියොජෙති. **අනපෙක්ඛා හොන්ති ඤාතයො**ති පටිකිරියාභාවං දස්සෙති. එතෙන පරිවාරමදප්පහානෙ නියොජෙති.

එවං අපරිභින්නවිඤ්ඤාණාවසෙන අසුභං දස්සෙත්වා ඉදානි පරිභින්නාවසෙනපි දස්සෙතුං **ඛාදන්ති න**න්ති ගාථමාහ. තත්ථ **යෙ ච ඤ්ඤෙ**ති යෙ ච අඤ්ඤෙපි කාකකුලලාදයො කුණපභක්ඛා පාණයො[1] සන්ති; තෙපි නං ඛාදන්ති. එවං නිච්චසුඛත්තභාවසුඤ්ඤෙ එකන්ත අසුභෙ චාපි කායෙ බාලස්ස වුත්තිං පකාසෙත්වා අවිජ්ජාමුඛෙන වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්ස පණ්ඩිතස්ස වුත්තිපරිඤ්ඤාමුඛෙන විවට්ටං දස්සෙතුං **සුත්වාන බුද්ධවචන**න්ති ආරභි. තත්ථ **සුත්වානා**ති යොනිසො නිසාමෙත්වා. **බුද්ධවචන**න්ති කායවිච්ඡන්දන[2]කරං බුද්ධස්ස වචනං. **භික්ඛූ**ති සෙඛො වා පුථුජ්ජනො වා. **පඤ්ඤාණවා**ති පඤ්ඤාණං වුච්චති විපස්සනා; අනිච්චාදිපකාරෙසු පවත්තත්තා; තාය සමන්නාගතොති අත්ථො. **ඉධා**ති සාසනෙ. **සො ඛො නං පරිජානාතී**ති සො ඉමං කායං තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානාති.

කථං? යථා නාම කුසලො වාණිජො "ඉදඤ්චිදඤ්චා"ති භණ්ඩං ඔලොකෙත්වා "එත්තකෙ ගහිතෙ එත්තකො නාම උදයො භවිස්සතී"ති තුලයිත්වා තථා කත්වා සඋදයං මූලං ගණ්හන්තො තං භණ්ඩං ජහති. එවමෙව "අට්ඨිනහාරුආදයො ඉමෙ කෙසලොමාදයො චා"ති ඤාණචක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො ඤාතපරිඤ්ඤාය ඔලොකෙති. "අනිච්චා එතෙ ධම්මා, දුක්ඛා, අනත්තා"ති තුලයන්තො තීරණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. එවං තීරෙත්වා අරියමග්ගං පාපුණන්තො තත්ථ ඡන්දරාගප්පහානෙන පහාණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකඅසුභවසෙන වා පස්සන්තො ඤාතපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. අනිච්චාදිවසෙන පස්සන්තො තීරණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. අරහත්තමග්ගෙන ඡන්දරාගං අපකඩ්ඪිත්වා තං පජහන්තො පහාණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. කස්මා එවං පරිජානාතීති චෙ? යථාභූතං හි යස්මා පස්සති; තස්මා. **පඤ්ඤාණවා**ති ආදිනා එවඤ්ච එතස්මිං අත්ථෙ සිද්ධෙපි යස්මා බුද්ධවචනං සුත්වාව පඤ්ඤාණවා හොති; සුත්වායෙව පරිජානිතුං සක්කා; ඉතො වා බාහිරානං එවං දට්ඨුං න සක්කා; තස්මා **සුත්වාන බුද්ධවචන**න්ති ආහ. නන්දං භික්ඛුණිඤ්ච තඤ්ච භික්ඛුං ආරබ්භ දෙසනා පවත්තිතා; අග්ගපරිසතො වා පටිපත්තිමන්තානං[3] වා භික්ඛුභාවදස්සනතො ච **භික්ඛූ**ති ආහ.

ඉදානි යථා පස්සන්තො යථාභූතං පස්සතීති වුත්තො; තං දස්සෙතුං ආහ: **යථා ඉද**න්ති. තස්සත්ථො: යථා ඉදං සවිඤ්ඤාණකාසුභං ආයුඋස්මාවිඤ්ඤාණානං අනපගමා චරති තිට්ඨති නිසීදති සයති. **තථා එතං** එතරහි සුසානෙ සයිතං අවිඤ්ඤාණකම්පි පුබ්බෙ තෙසං ධම්මානං අනපගමා අහොසි. **යථා ච එතං** එතරහි මතසරීරං තෙසං ධම්මානං

1. පාණිනො. 2. විච්ඡන්දන-කම්බො. 3. මත්තානං-බහුසු.

අපගමා න චරති, න තිට්ඨති, න නිසීදති, න සෙය්‍යං කප්පෙති. **තථා ඉදං** සවිඤ්ඤාණකාසුභම්පි තෙසං ධම්මානං අපගමා භවිස්සති. යථා ච ඉදං සවිඤ්ඤාණකං එතරහි න සුසානෙ මතං සෙති, න උද්ධුමාතකාදිභාවමුපගතං; තථා එතං මතසරීරම්පි පුබ්බෙ අහොසි. යථා පනෙතං එතරහි අවිඤ්ඤාණකාසුභං මතං සුසානෙ සෙති, උද්ධුමාතකාදිභාවඤ්ච උපගතං; තථා ඉදං සවිඤ්ඤාණකම්පි භවිස්සතීති.

යථා ඉදං තථා එතන්ති අත්තනා මතසරීරස්ස සමානභාවං කරොන්තො[1] බාහිරෙ දොසං පජහති. **යථා එතං තථා ඉදන්**ති මතසරීරෙන අත්තනො සමානභාවං කරොන්තො[1] අජ්ඣත්තිකෙ රාගං පජහති. යෙනාකාරෙන උභයං සමං කරොති; තං පජානන්තො උභයත්ථ මොහං පජහති. එවං යථාභූතදස්සනෙ පුබ්බභාගෙයෙව අකුසලප්පහානං සොධෙත්වා යස්මා එවං පටිපන්නො භික්ඛු අනුපුබ්බෙන අරහත්තමග්ගං පත්වා සබ්බං රාගං විරාජෙතුං සමත්ථො හොති; තස්මා ආහ : **අජ්ඣත්තඤ්ච බහිද්ධා චා**ති. එවං පටිපන්නො භික්ඛු අනුපුබ්බෙනාති පාඨසෙසො. එවං සෙඛභූමිං දස්සෙත්වා[2] අසෙඛභූමිං දස්සෙන්තො ආහ : **ඡන්දරාගවිරත්තො සො**ති. තස්සත්ථො : සො භික්ඛු අරහත්තමග්ගඤාණෙන ඤාණවා මග්ගානන්තරං ඵලං පාපුණාති; අථ සබ්බසො ඡන්දරාගස්ස පහීනත්තා ඡන්දරාගවිරත්තොති ච, යඤ්ච නිබ්බානපදං මරණාභාවෙන පණීතට්ඨෙන වා අමතං, සබ්බසඞ්ඛාරවූපසමත්තො සන්ති, තණ්හාසඞ්ඛාතවානාභාවතො නිබ්බානං, චවනාභාවතො අච්චුතන්ති ච සංවණ්ණිතං; තං අජ්ඣගාති ච වුච්චති. අථවා සො භික්ඛු අරහත්තමග්ගඤාණෙන පඤ්ඤාණවා මග්ගානන්තරඵලෙ ඨිතො ඡන්දරාගවිරත්තො නාම හොති; වුත්තප්පකාරඤ්ච පදං අජ්ඣගාති වෙදිතබ්බො. තෙන ඉදමස්ස පහීනං; ඉදඤ්චානෙන ලද්ධන්ති දීපෙති.

එවං සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකවසෙන අසුභකම්මට්ඨානං සහ **නිප්ඵත්තියා**[3] කථෙත්වා පුන සඞ්ඛෙපදෙසනාය එවං මහතො ආනිසංසස්ස අන්තරායකරං පමාදවිහාරං ගරහන්තො **ද්විපාදකො'ය**න්ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ කිඤ්චාපි අපාදකාදයොපි කායා අසුචියෙව. ඉධාධිකාරවසෙන පන උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන වා **ද්විපාදකො**ති ආහ. (යස්මා*) තෙසං හි අසුචිභූතාපි කායා ලොණම්බිලාදීහි අභිසඞ්ඛරිත්වා මනුස්සානං භොජනෙපි උපනීයන්ති; නත්වෙව මනුස්සකායොති. (තස්මා අසුචිතරභාවමස්ස දස්සෙන්තො **ද්විපාදකො**ති ආහ.*) තත්ථ **අය**න්ති මනුස්සකායං දස්සෙති. **දුග්ගන්ධො පරිහීරතී**ති[4] දුග්ගන්ධොපි සමානො පුප්ඵගන්ධාදීහි අභිසඞ්ඛරිත්වා පරිහරීයති.[4] **නානාකුණපපරිපූරො**ති කෙසාදිනෙකප්පකාරකුණපභරිතො. **විස්සවන්තො තතො තතො**ති පුප්ඵගන්ධාදීහි පටිච්ඡාදෙතුං ඝටෙන්තානං

---

1. කථෙන්තො–කත්ථචි.
2. සෙඛභූමිං දස්සෙත්වා–ලි. නත්ථි.
3. නිබ්බත්තියා–කත්ථචි.
4. පරිහරතීති–බහූසු.

*. ලෙඛනාරීතපාඨා ලි. න සන්ති.

තම්පි තං වායාමං නිප්ඵලං කරිත්වා නවහි ද්වාරෙහි ඛෙලසිඞ්ඝාණිකාදීනි ලොමකූපෙහි ච සෙදජල්ලිකං විස්සවන්තායෙව පග්ඝරාපෙන්තා යෙව. හත්ථදති පස්සථ: **එතාදිසෙන කායෙන යො** පුරිසො වා ඉත්ථී වා කොචි බාලො **මඤ්ඤෙ උන්නමෙතවෙ** තණ්හාදිට්ඨිමානමඤ්ඤනාහි අහන්ති වා මමන්ති වා නිච්චොති වා ආදිනා නයෙන උන්නමිතුං මඤ්ඤෙය්‍ය; පරං වා ජාතිආදීහි අත්තනා උච්චට්ඨානෙ ඨපෙන්තො අවජානෙය්‍ය. **කිමඤ්ඤත්‍ර අදස්සනා** ඨපෙත්වා අරියමග්ගෙන අරියසච්චදස්සනාභාවං කිං අඤ්ඤං එවං උන්නමනාවජානනකාරණං සියා?ති.

දෙසනාවසානෙ නන්දා භික්ඛුණී සංවෙගමාපාදි "අහො වත රෙ! අහං බාලා; යාවාහං මමංයෙව ආරබ්භ එවංවිධ[1] ධම්මදෙසනාපවත්තකස්ස භගවතො උපට්ඨානං නාගමාසි"න්ති.[2] එවං සංවිග්ගා ච තමෙව ධම්මදෙසනං සමන්නාහරිත්වා තෙනෙව කම්මට්ඨානෙන කතිපයදිවසබ්භන්තරෙ අරහත්තං සච්ඡාකාසි. දුතියට්ඨානෙපි කිර දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. සිරිමා දෙවධීතා අනාගාමිඵලං පත්තා. සො ච භික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි.

නන්දසුත්තවණ්ණනා.

පුච්ඡාමි තන්ති තුවට්ටකසුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවති ඤාතිකලහං වූපසමෙත්වා පඤ්චසතෙ සාකියකොලියෙ රාජකුමාරෙ පබ්බාජෙත්වා මහාවනෙ විහරන්තෙ ජෙට්ඨමාසඋපොසථදිවසෙ සායණ්හසමයෙ තෙහි භික්ඛූහි තදහු අරහත්තප්පත්තෙහි පරිවුතං භගවන්තං නිසින්නං ඨපෙත්වා අසඤ්ඤසත්තෙ ච අරූපීබ්‍රහ්මානො ච සකලසතසහස්සචක්කවාළෙ අවසෙසදෙවතායො මඞ්ගලසුත්තවණ්ණනාය වුත්තනයෙන සුඛුමත්තභාවං නිම්මිණිත්වා සම්පරිවාරෙසුං: "විචිත්‍රපටිභානධම්මදෙසනං සොස්සාමා"ති. අථ භගවා දෙවපරිසං ඔලොකෙත්වා මහාසමයසුත්තෙ වුත්තනයෙන භික්ඛූනං ආරොචෙසි. තතො දෙවපරිසං භබ්බාභබ්බවසෙන ද්විධා විභජිත්වා පුන භබ්බපුග්ගලෙ චරියවසෙන ඡද්ධා විභජිත්වා 'එත්තකා රාගචරිතා; එත්තකා දොස-මොහ-විතක්ක-සද්ධා-බුද්ධිචරිතා'ති තතො තෙසං "කීදිසා ධම්මදෙසනා සප්පායා?"ති ධම්මකථං විචිනිත්වා පුන තම්පන පරිසං මනසාකාසි: "පරජ්ඣාසයෙන ජානෙය්‍ය. හන්ද නිම්මිතබුද්ධං මාපෙත්වා පුච්ඡාපෙය්‍ය"න්ති. සබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගලක්ඛණසම්පන්නං පත්තචීවරධරං ආලොකිතවිලොකිතාදිසම්පන්නං නිම්මිතබුද්ධං ඉද්ධියා මාපෙසි. සො පාචීනලොකධාතුතො ආගන්ත්වා භගවතො සමසමෙ ආසනෙ නිසින්නො: යානි භගවතා තම්හි සමාගමෙ චරියවසෙන ඡ සුත්තානි කථිතානි. සෙය්‍යථිදං? රාගචරිතානං සම්මාපරිබ්බාජනියසුත්තං, දොසචරිතානං කලහවිවාදසුත්තං, මොහචරිතානං

1. එවං-බහුසු. 2. නාගමින්ති-කත්ථචි.

මහාබ්‍යූහසුතතං, විතකකචරිතානං චූලබ්‍යූහසුතතං, සද්ධාචරිතානං තුවටකසුතතං, බුද්ධිචරිතානං පුරාභෙදසුතතනති. තෙසු සද්ධාචරිතානං දෙවානං 'කා නු ඛො අරහතතපපතතියා පටිපතතී'ති උපපනනචිතතානං සපපායවසෙන ඉමසස සුතතසස පවතතනතථං පඤ්හං පුචඡනෙතා **පුචඡාමි තං ආදිච්චබනධු**නති ගාථමාහ.

තතථ **ආදිච්චබනධු**නති ආදිච්චසස ගොතතවසෙන බනධුං. ආදිච්චො හි ගොතමො ගොතෙතන; භගවාපි ගොතමො ගොතෙතන. **විවෙක**නති කායචිතතඋපධිවිවෙකං. තතථ කායවිවෙකො : එකො ගචඡති, එකො තිට්ඨති, එකො නිසීදති, එකො සෙයයං කපෙපතීති එවං වුතතා විවිතතකායතා.[1] චිතතවිවෙකො : නීවරණවිතකකවිචාරාදීහි විවිතතතා ඣානමගගඵලචිතතං. උපධිවිවෙකො : කාමකිලෙසඛනධාභිසඞ්ඛාරසඞ්ඛාතෙහි උපධීහි විවිතතතා අමතං නිබ්බානං. **සනතිපද**නති සනති එව පදං=සනතිපදං; නිබ්බානං. සනතියා වා පදං=අධිගමූපායං සතතතිංසබොධිපකඛියධමමං. **කථං දිසවා**ති කථං පවතතදසසනො හුතවා. **නිබ්බාතී**ති සබ්බකිලෙසෙ වූපසමෙති. **අනුපාදියානො ලොකසමිං කිඤ්චී**ති ඛනධාදිලොකෙ චතූහි උපාදානෙහි රූපවෙදනාදීනං කිඤ්චි සඞ්ඛාරං අනුපාදියානො අපරාමසනෙතා අනභිනිවිසමානො.

අථ භගවා යථා පසසනෙතා කිලෙසෙ උපරුනධති; තථා දිසවා තථා පවතතදසසනො හුතවා පරිනිබ්බාති. තසමා තමතථං ආවි කරොනෙතා නානපපකාරෙන දෙවපරිසං කිලෙසපපහානෙ නියොජෙනෙතා **මූලං පපඤ්චසඞ්ඛායා**ති ආරභිතවා පඤ්ච ගාථා අභාසි. තතථ ආදිගාථාය තාව **මූලං පපඤ්චසඞ්ඛායා**ති සතෙත සංසාරෙ පුනපපුනං චුතිපටිසනධිවසෙන පපඤ්චනතො තණහාදිට්ඨියොව=**පපඤ්චා**, පපඤ්චායෙව කොට්ඨාසභාවෙන **පපඤ්චසඞ්ඛා**; පපඤ්චසඞ්ඛාය මූලං නාම අවිජජා, අයොනිසොමනසිකාරො, අසමිමානො, අහිරිකං, අනොතතපපං, උද්ධචචං. **භගවා**ති පඤ්හවිසසජජකං භගවනතං අපදිසනති ධමමසඞ්ගාහකතෙථරා. **භගවා ඉති** විසසජෙජතීති සමබනෙධා. **මනතා අසමීති සබ්බමුපරුනෙධ**ති පපඤ්චසඞ්ඛාය මූලඤ්ච අසමීති පවතතං නවවිධඤ්ච මානං සබ්බං **මනතාය** පඤ්ඤාය **උපරුනෙධයය** නිරොධෙයය, වූපසමෙයය. **යා කාචි තණහා අජඣතත**නති අජඣතතසමුට්ඨානා රූපතණහාදයො යා කාචි තණහා උපපජෙජයයුං. **තාසං විනයා සදා සතො සිකෙඛ**ති **සදා** සබ්බකාලං පඨමවයං මජඣිමවයං පචඡිමවයං පුරෙභතතං පචඡාභතතං පුරිමයාමං මජඣිමයාමං පචඡිමයාමං සතො[2] උපට්ඨිතසති හුතවා **තාසං** තණහානං **විනයාය සිකෙඛයය** තිසෙසා සිකඛායො පරිපූරෙයය,[3] සමාදාය පවතෙතයය. එවං තීහි සිකඛාහි යුතතං දෙසනං අරහතතනිකූටෙන දසෙසතවා[4] පුන මානපපහානවසෙන දෙසෙතුං **යං කිඤ්චී**ති ගාථමාහ.

---

1. විවෙකට්ඨකායතා-බහුසු. 3. පරිපූරෙයයාති සිකෙඛයය-ළි. I. II. IV.
2. සබ්බතො=ළි. III. V &?මු. 4. දෙසෙතවා-කතථචි.

තස්සත්ථො: **යං කිඤ්චි අජ්ඣත්තං ධම්මං**[1] යං කිඤ්චි උච්චාකුලීනතාදිකං ගුණං ජානෙය්‍ය; **තෙන** ගුණෙන මානං **න කුබ්බෙථ** න කරෙය්‍ය, න ජනෙය්‍ය. **සා** උත්තාති **නිබ්බුතීති සතං** සප්පුරිසානං බුද්ධාදීනං **න වුත්තා, හි** යස්මා; තස්මා තං මානං න කුබ්බෙථාති.

ඉදානිස්ස අකරණවිධිං දස්සෙන්තො “**සෙය්‍යො න තෙන**”ති ගාථමාහ. තත්ථ මානෙන සෙය්‍යො අහන්ති වා, නීචො‘හන්ති වා, සරික්ඛො ‘හන්ති වා න මඤ්ඤෙය්‍ය; **තෙන** වා අජ්ඣත්තබහිද්ධාගුණෙන සෙය්‍යො ‘හමස්මීති වා, නීචො ‘හමස්මීති වා, සදිසො‘හමස්මීති වා න මඤ්ඤෙය්‍ය; අතිමානං වා හීනමානං වා සදිසමානං වා න ජනෙය්‍ය. **අනෙකරූපෙහි** උච්චාකුලීනතාදීහි ගුණෙහි **ඵුට්ඨො** සමන්නාගතො “අහං උච්චාකුලා පබ්බජිතො”ති ආදිනා නයෙන **ආතුමානං** අත්තානං විකප්පෙන්තො න තිට්ඨෙය්‍ය.

ඉදානි සබ්බකිලෙසූපසමවසෙන දස්සෙතුං අජ්ඣත්තමෙවාති ගාථමාහ. තත්ථ **අජ්ඣත්තමෙව උපසමෙති** අත්තනි එව රාගාදිසබ්බකිලෙසෙ උපසමෙය්‍ය වූපසමෙය්‍ය. **නාඤ්ඤතො භික්ඛු සන්තිමෙසෙය්‍ය** ඨපෙත්වා සතිපට්ඨානාදීනි අඤ්ඤෙන වා උපායෙන මිච්ඡාපටිපදාය න **සන්තිං** නිබ්බුතිං පරියෙසෙය්‍ය. **අජ්ඣත්තං** අත්තනි රාගාදිකෙ කිලෙසෙ **උපසන්තස්ස අත්තා** අත්තදිට්ඨි **නත්ථි. නිරත්තං** උච්ඡෙදදිට්ඨි **කුතො** එව භවෙය්‍ය; නත්ථියෙවාති අධිප්පායො. ඉදානි එවං අජ්ඣත්තං උපසන්තස්ස ඛීණාසවස්ස තාදිභාවං දස්සෙන්තො **මජ්ඣෙ යථා**ති ගාථමාහ. තත්ථ යථා චතුරසීතියොජනසහස්සගම්භීරස්ස මහාසමුද්දස්ස හෙට්ඨා චත්තාළීසයොජනසහස්සප්පමාණං උදකං මච්ඡකච්ඡපෙහි කම්පති; උපරි චත්තාළීසයොජනසහස්සප්පමාණං උදකං වාතෙහි කම්පති; මජ්ඣෙ චතුයොජනසහස්සප්පමාණං උදකං න කම්පති. තත්‍ර **ඌමි නො ජායති.** සත්තපබ්බතානං වා මජ්ඣෙ අනන්තරෙ සීතස්ස සමුද්දස්ස ඌමි[2] න ජායති; **ඨිතොව** සො **හොති** අවිකම්පමානො. එවං එජාය සමුච්ඡින්නත්තා **අනෙජො** ඛීණාසවො **ඨිතො** හොති, ලාභාදීසු අට්ඨසු කෙනචි අකම්පමානො හොති. සො තාදිසො භික්ඛු රාගදොසමොහමානදිට්ඨි කිලෙසකම්මභෙදං **උස්සදං කුහිඤ්චි** කත්ථචි අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා **න කරෙය්‍ය** න ජනෙය්‍ය.

ඉදානි එතං අරහත්තනිකූටෙන දෙසිතං ධම්මදෙසනං අනුමොදන්තො තස්ස ච අරහත්තස්ස ආදිපටිපදං පුච්ඡන්තො නිම්මිතබුද්ධො **අකිත්තයී**ති ගාථමාහ. තත්ථ **අකිත්තයී**ති ආචික්ඛි. **විවටචක්ඛූ**ති විවටෙහි අනාවරණෙහි මංසචක්ඛු දිබ්බචක්ඛු පඤ්ඤාචක්ඛු බුද්ධචක්ඛු සමන්තචක්ඛූති පඤ්චහි චක්ඛූහි සමන්නාගතො. **සක්ඛිධම්ම**න්ති සයං අභිඤ්ඤාතං අත්තපච්චක්ඛං නිබ්බාණධම්මං. **පරිස්සයවිනය**න්ති පාකටපටිච්ඡන්නපරිස්සයානං **විනයං** පහාණං. **පටිපද**න්ති සීලසං

1. යං කිඤ්චි අජ්ඣත්තං ධම්මං–ලි. I. II. නත්ථි. 2. උම්මි–බහුසු

චරියාදීනං සම්මාපටිපදං. **භද්දමනෙනාති** භද්දං තව අත්ථු, භද්දං වා සුන්දරං තව පතිරූපං **වදෙසි**. **පාතිමොක්ඛං අථවාපි සමාධින්ති** තමෙව පටිපදං භින්දිත්වා පුච්ඡති. **පටිපදන්ති** එතෙන මග්ගං පුච්ඡති; ඉතරෙහි සීලසමාධිං පුච්ඡති. යස්මා ඉන්ද්‍රියසංවරො සීලස්ස රක්ඛාය; යස්මා වා භගවතා'නුක්කමෙන දෙසියමානා දෙසනා තාසං දෙවතානං සප්පායා; තස්මා ඉන්ද්‍රියසංවරතොපපභුති පටිපදං දස්සෙන්තො **චක්ඛූහීති** ආදිමාහ.

තත්ථ **චක්ඛූහි නෙව ලොල'ස්සාති** චක්ඛුලොලො නාම පුග්ගලො "අදිට්ඨං දක්ඛිතබ්බං, දිට්ඨං සමතික්කමිතබ්බ"න්ති ආරාමෙන ආරාමං උය්‍යානෙන උය්‍යානං ගාමෙන ගාමං අනවත්ථචාරිකං අනුයුත්තො විහරති; අන්තරඝරං වා පවිට්ඨො වීථිපටිපන්නො අසංවුතො ආගච්ඡති, හත්ථිං ඔලොකෙන්තො අස්සං රථං පත්තිං ඉත්ථිං පුරිසං කුමාරකෙ කුමාරිකායො අන්තරාපණං උද්ධං අධො දිසං විදිසං පෙක්ඛමානො ගච්ඡති. අයම්පන භික්ඛු එවං චක්ඛූහි ලොලො නෙව අස්ස; චක්ඛුන්ද්‍රිය සංවරසංවුතො විහරතීති අධිප්පායො. **ගාමකථාය ආවරයෙ සොතන්ති** බත්තිංසතිරච්ඡානකථාය සොතං ආවරෙය්‍ය නිවාරෙය්‍ය සංවරෙය්‍ය; අප්පිච්ඡකථා සන්තුට්ඨිකථා පවිවෙකකථා අසංසග්ගකථා විරියාරම්භකථා සීලකථා සමාධිකථා පඤ්ඤාකථා විමුත්තිකථා විමුත්තිඤාණදස්සනකථාති දසකථාවත්ථුසන්නිස්සිතො හොතීති අධිප්පායො. **රසෙසු නානුගිජ්ඣෙය්‍යාති** මූලරසාදීසු රසෙසු **න අනුගිජ්ඣෙය්‍ය** අනුගිද්ධිං න කරෙය්‍ය. **න ච මමායෙථ කිඤ්චි ලොකස්මින්ති** ඛන්ධාදිලොකෙ කිඤ්චි චක්ඛාදීනං සඞ්ඛාරං තණ්හාමමත්තෙන දිට්ඨිමමත්තෙන ච න මමායෙය්‍ය, න ගණ්හෙය්‍ය; තදුභයං මමත්තං පටිනිස්සජ්ජෙය්‍යාති වුත්තං හොති.

ඵස්සෙනාති චක්ඛුරොගාදිරොගඵස්සෙන **ඵුට්ඨො** පරතො **අස්ස**. **පරිදෙවං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චීති** කත්ථචි අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා පරිදෙවං න කරෙය්‍ය. **භවඤ්ච නාභිජප්පෙය්‍යාති** තස්ස ඵස්සස්ස විනොදනත්ථාය කාමභවාදිභවඤ්ච න පත්ථෙය්‍ය. **භෙරවෙසු චාති** තස්ස ඵස්සස්ස පච්චයභූතෙසු සීහබ්‍යග්ඝාදීසු භෙරවෙසු ච න සම්පවෙධෙය්‍ය. පුරිමෙහි ඉන්ද්‍රියසංවරං දස්සෙත්වා ඉමිනා අරඤ්ඤෙ වසතා භෙරවාරම්මණං දිස්වා වා සුත්වා වා න වෙධිතබ්බන්ති දස්සෙති. **ලද්ධා න සන්නිධිං කයිරාති** එතෙසං අන්නාදීනං යං කිඤ්චි ධම්මෙන ලභිත්වා අරඤ්ඤසෙනාසනෙ දුල්ලභන්ති චින්තෙත්වා සන්නිධිං න කරෙය්‍ය. **න ච පරිත්තසෙ තානි අලභමානොති** තානි අන්නාදීනි අලභමානො "අන්නං වා යසං වා කුලං වා න ලභාමී"ති න තසෙය්‍ය, න සන්තාසං ආපජ්ජෙය්‍ය.

ඣායීති ඣානාභිරතො. **න පාදලොල'ස්සාති** අහෙතු අකාරණං ආරාමෙන ආරාමං පරිවෙණෙන පරිවෙණං ගච්ඡතීති එවමාදිනා පාදලොලියෙන විරහිතො. **විරමෙ කුක්කුච්චන්ති** හත්ථකුක්කුච්චම්පි පාදකුක්කුච්චම්පි අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤිතාදිකුක්කුච්චම්පි විරමෙය්‍ය,

විනොදෙය්‍ය. **නප්පමජ්ජෙය්‍යාති** සක්කච්චකාරී සාතච්චකාරී අට්ඨිතකාරී අනොලීනවුත්තිකො අනික්ඛිත්තධුරො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසු "කදාහං අපරිපූරං වා සීලක්ඛන්ධං පරිපූරෙය්‍යං, පරිපූරං වා පඤ්ඤාය අනුග්ගණ්හෙය්‍යන්ති වා; අපරිඤ්ඤාතං වා දුක්ඛසච්චං පරිජානෙය්‍යන්ති වා නප්පමජ්ජෙය්‍ය.[1] **නිද්දං න බහුලං කරෙය්‍යාති** රත්තින්දිවං ඡකොට්ඨාසං කත්වා පඤ්චකොට්ඨාසං ජග්ගෙය්‍ය; එකකොට්ඨාසං නිපජ්ජෙය්‍ය. **ජාගරියං භජෙය්‍යාති** ජාගරස්ස කම්මං=**ජාගරියං**; තං භජෙය්‍ය. කථං? දිවසං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙය්‍ය; තථා පඨමං යාමං; පච්ඡිමං යාමං. මජ්ඣිමං පන යාමං[2] දක්ඛිණපස්සෙන සීහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍ය. **ආතාපීති** කිලෙසෙ තාපනතො ආතාපො වුච්චති විරියං; තෙන සමන්නාගතො=**ආතාපී**. කථං? ගමනෙ උප්පන්නෙ කිලෙසෙ ගමනෙ යෙව විරියෙන විනොදෙති; තථා ඨානෙපි, නිසින්නෙපි, සයනෙපි. **තන්දින්ති** ආදිසු තන්දී නාම ආලසියං; **මායා** නාම කතදොසපටිච්ඡාදනකා කායිකවාචසික වඤ්චනකිරියා; **හස්සං** නාම අතිවෙලං දන්තවිදංසකහසනං; **ඛිඩ්ඩා** නාම කායිකවාචසිකකීළනා; **මෙථුනං** නාම ගාමධම්මො; **සවිභූසන්ති** විභූසාය සහ; පබ්බජිතස්ස විභූසා නාම චීවරමණ්ඩනා, පත්තසෙනාසන කායපරික්ඛාරමණ්ඩනා.

ආථබ්බණන්ති ආදීසු ආථබ්බණං ආථබ්බණිකමන්තපයොගං. **සුපිනං** සුපිනසත්ථං. **ලක්ඛණං** මණිලක්ඛණාදිසත්ථං. **නො විදහෙති** න චරෙය්‍ය, න සමාදාය වත්තෙය්‍ය. **නක්ඛත්තං** නක්ඛත්තපයොගසත්ථං. **විරුතං** මිගාදීනං වස්සිතජානනසත්ථං. **ගබ්භකරණං** ගබ්භසණ්ඨානකරණං. **තිකිච්ඡං** පඤ්ච තිකිච්ඡා: සාලාකියං, සල්ලකත්තියං, කායතිකිච්ඡා, භූතියං, කොමාරභච්චන්ති. **මාමකොති** බුද්ධමාමකො ධම්මමාමකො සඞ්ඝමාමකො බුද්ධසාවකො. **න සෙවෙය්‍යාති** න උග්ගණ්හෙය්‍ය, න ධාරෙය්‍ය. **නින්දාය නප්පවෙධෙය්‍යාති** ජාතිගොත්තාදීහි ගරහාය න උත්තසෙය්‍ය, න භායෙය්‍ය. **න උන්නමෙය්‍ය පසංසිතොති** ජාතිගොත්තාදීහි ථොමිතො තාය පසංසාය **න උන්නමෙය්‍ය** න උන්නාමං කරෙය්‍ය, පග්ගහිතසිරො න භවෙය්‍ය. **සහ මච්ඡරියෙනාති** ආවාසමච්ඡරියාදීහි පඤ්චහි සද්ධිං. **පෙසුණියන්ති** පියකම්‍යතාය භෙදාධිප්පායෙන වා පෙසුඤ්ඤහරණං. **පණුදෙය්‍යාති** පජහෙය්‍ය.

කයවික්කයෙ න තිට්ඨෙය්‍යාති යෙ කයවික්කයා විනයෙ පටික්ඛිත්තා; න තෙ ඉධාධිප්පෙතා. ඉධ පන යෙ අනාපත්තිකරා පඤ්චහි සහධම්මිකෙහි සද්ධිං පත්තං වා චීවරං වා යං කිඤ්චි පරික්ඛාරං වඤ්චනියං වා කරොන්තා උදයං වා පත්ථෙන්තා පරිවත්තෙන්තීති එවං පවත්තා; තෙ ඉධාධිප්පෙතා; තස්මිම්පි න තිට්ඨෙය්‍ය; කයවික්කයං පජහෙය්‍යාති වුත්තං හොති. **උපවාදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චීති** කත්ථචි අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා සමණබ්‍රාහ්මණෙහි උපවාදං න කරෙය්‍ය, ඔළාරිකො වා

1. වා-ළි. & මු. II. 2. මජ්ඣිමං. පච්ඡිමයාමං පන-කත්ථචි.

මජ්ඣිමකෙ වා සුඛුමකෙ වා කිලෙසෙ න කරෙය්‍ය, නාභිනිබ්බත්තෙය්‍ය; **පජහෙය්‍ය.** තත්‍ථ ඔළාරිකා කිලෙසා නාම: කායවචීමනොදුච්චරිතානි. මජ්ඣිමකා කිලෙසා නාම: කාමබ්‍යාපාදවිහිංසාවිතක්කා. සුඛුමකා කිලෙසා: ඤාතිවිතක්කො, ජනපදවිතක්කො, අමරවිතක්කො, පරානුද්දයතාපටිසංයුත්තො විතක්කො, ලාභසක්කාරසිලොකපටිසංයුත්තො විතක්කො, අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තො විතක්කො. **ගාමෙ ච නා'භිසජ්ජෙය්‍යාති** ගාමෙ අභිසජ්ජනං නාම ගිහීහි සහනන්දිසහසොකිතාදීහි සංසට්ඨභාවො; ගාමෙ වා තත්‍ර තත්‍ර රාගාදිවසෙන සජ්ජනං, බජ්ඣනං. අයං භික්ඛු එවං ගාමෙ **නාභිසජ්ජෙය්‍ය** න බජ්ඣෙය්‍ය, අගිද්ධො වීතගෙධො බ්‍රහ්මභූතෙන අත්තනා විහරෙය්‍යාති අධිප්පායො.

ලාභකම්‍යා ජනං න ලපයෙය්‍යාති ලාභකම්‍යතාය ලපනං නාම ද්වීහි කාරණෙහි හොති. කථං? ලාභහෙතු ලාභකාරණා අත්තානං නීචං ඨපෙන්තො පරං උච්චං ඨපෙන්තො ජනං ලපෙති; තුම්හෙ මය්හං බහූපකාරා; අහං තුම්හෙ නිස්සාය ලභාමි චීවරං–පෙ–පරික්ඛාරන්ති. අත්තානං වා උච්චං ඨපෙන්තො පරං නීචං ඨපෙන්තො ජනං ලපෙති: අහං තුම්හාකං බහූපකාරො; තුම්හෙ මං ආගම්ම බුද්ධං සරණං ගතා, ධම්මං සරණං ගතා, සඞ්ඝං සරණං ගතා, පාණාතිපාතා පටිවිරතා–පෙ–සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා පටිවිරතා; අහං තුම්හාකං උද්දෙසං දෙමි, පරිපුච්ඡං දෙමි, උපොසථං ආචික්ඛාමි, නවකම්මං අධිට්ඨාමි; අථ ච පන තුම්හෙ මං උජ්ඣිත්වා අඤ්ඤෙ සක්කරොථාති. අයං භික්ඛු එවං ලාභකම්‍යතාය **ජනං න ලපයෙය්‍ය** ලපනං පජහෙය්‍ය.

න විකත්ථිකාති සීලවත්තගොත්තාදීහි න විකත්ථී සියා, න විකත්ථෙය්‍ය. **න වාචං පයුත්තං භාසෙය්‍යාති** චීවරාදීහි පයුත්තං තදත්ථං වා පයුත්තං වාචං පයොජිතං සච්චං වා අලිකං වා වාචං න භාසෙය්‍ය; අන්තමසො "අහො වත මෙ ධම්මං සුණෙය්‍යුං; සුත්වා ච පසීදෙය්‍යුං; පසන්නා ච පසන්නාකාරං කරෙය්‍යු"න්ති එවං පවත්තං ධම්මදෙසනාවාචං උපාදාය පයුත්තං වාචං න භාසෙය්‍ය. **පාගබ්භියං න සික්ඛෙය්‍යාති** අට්ඨට්ඨානෙ කායපාගබ්භියං, චතුට්ඨානෙ වචීපාගබ්භියං, අනෙකට්ඨානෙ මනොපාගබ්භියඤ්ච **න සික්ඛෙය්‍ය** න ආචරෙය්‍ය; පජහෙය්‍යාති වුත්තං හොති.

තත්‍ථ අට්ඨට්ඨානෙ කායපාගබ්භියං නාම: සඞ්ඝගණපුග්ගලභොජනසාලාජන්තාඝරනහානතිත්‍ථභික්ඛාචාරමග්ගඅන්තරඝරප්පවෙසනෙසු කායෙන අප්පතිරූපකරණං. සෙය්‍යථීදං? "ඉධෙකච්චො සඞ්ඝමජ්ඣෙ පල්ලත්ථිකාය වා නිසීදති, පාදෙ පාදං සමාදහිත්වා වා"ති එවමාදි. තථා ගණමජ්ඣෙ චතුපරිසසන්නිපාතෙ, තථා වුඩ්ඪතරෙ පුග්ගලෙ. භොජනසාලායං පන වුඩ්ඪානං ආසනං න දෙති, නවානං පටිබාහති; තථා ජන්තාඝරෙ වුඩ්ඪෙ අනාපුච්ඡා අග්ගිජාලනාදීනි කරොති. නහානතිත්‍ථෙ ච යං වුත්තං "දහරො වුඩ්ඪො"ති පමාණං අකත්වා ආගතපටිපාටියා නහායිතබ්බන්ති වුත්තං; තං අනාදියන්තො පච්ඡා

ආගන්ත්වා උදකං ඔතරිත්වා වුඩ්ඪෙ ච නවෙ ච පටිබාහති. භික්ඛාචාරමග්ගෙ අග්ගොදකං අග්ගපිණ්ඩං වුඩ්ඪානං පුරතො පුරතො යාති බාහාය බාහං පහරන්තො. අන්තරඝරප්පවෙසනෙ "වුඩ්ඪානං පඨමතරං පවිසති, දහරෙහි කායකීළනං කරොතී"ති එවමාදි. චතුට්ඨානෙ වචීපාගබ්භියං නාම: සඞ්ඝගණපුග්ගලඅන්තරඝරෙසු අප්පතිරූපවාචානිච්ඡාරණං. සෙය්‍යථිදං? ඉධෙකච්චො සඞ්ඝමජ්ඣෙ අනාපුච්ඡා ධම්මං භාසති, තථා ගණෙ, වුඩ්ඪතරෙ පුග්ගලෙ; අන්තරඝරෙ පන "ඉත්ථන්නාමෙ! කිං අත්ථි? කිං යාගු? උදාහු ඛාදනීයං වා භොජනීයං වා? කිං මෙ දස්සසී?"ති එවමාදි. අනෙකට්ඨානෙ මනොපාගබ්භියං නාම: තෙසු තෙසු ඨානෙසු මනසා එව කාමවිතක්කාදිඅප්පතිරූපකරණං. **කථං විග්ගාහිකං න කථයෙය්‍යාති** "න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසී"ති එවමාදිකං විග්ගාහිකං කථං න භණෙය්‍ය.[1]

මොසවජ්ජෙ න නීයෙථාති මුසාවාදෙ **න නීයෙථ** න යායෙය්‍ය. **සම්පජානො සඨානි න කයිරාති** සම්මප්පඤ්ඤාය (සමන්නාගතො භික්ඛු සාඨෙය්‍යං න කරෙය්‍ය. සඨං නාම අසන්තගුණදීපනං කොරට්ටියං. **අථ ජීවිතෙන පඤ්ඤාය*) සීලබ්බතෙන නා'ඤ්ඤමතිමඤ්ඤෙති** එකච්චො ලුඛජීවී පරං පණීතජීවිකං ජීවන්තං අතිමඤ්ඤති: කිම්පනායං බහුලාජීවො සබ්බසබ්බං භක්ඛතීති. එකච්චො පණීතජීවී පරං ලූඛජීවිකං ජීවන්තං අතිමඤ්ඤති: කිම්පනායං අප්පපුඤ්ඤො අප්පෙසක්ඛො න ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති. එකච්චො පඤ්ඤාසම්පන්නො පුට්ඨො පුට්ඨො පඤ්හං විස්සජ්ජෙති; තස්ස එවං හොති: අහමස්මි පඤ්ඤාසම්පන්නො; ඉමෙ පන'ඤ්ඤෙ න පඤ්ඤාසම්පන්නාති. එකච්චො සීලසම්පන්නො; තස්ස එවං හොති: අහමස්මි සීලසම්පන්නො; ඉමෙ පන'ඤ්ඤෙ භික්ඛූ දුස්සීලා පාපධම්මාති. එකච්චො වත[3]සම්පන්නො හොති: ආරඤ්ඤිකො වා පිණ්ඩපාතිකො වා පංසුකූලිකො වා; තස්ස එවං හොති: අහමස්මි වත[3]සම්පන්නො; ඉමෙ පන'ඤ්ඤෙ නෙව වත[3]සම්පන්නාති තාය වත[3]සම්පදාය පරං අතිමඤ්ඤති. අයං පන භික්ඛු[4] ලූඛජීවිකාය වා පණීතජීවිකාය වා පඤ්ඤාසීලවත[3]සම්පදාය වා පරං **නා'තිමඤ්ඤෙය්‍ය** නා'වජානෙය්‍ය, මානං න ජනෙය්‍ය.

සුත්වා දූසිතො[5] බහුං වාචං සමණානං වා පුථුජ්ජනානන්ති පරෙහි දූසිතො ඛුංසිතො ගරහිතො තෙසං සමණානං වා ඛත්තියාදිභෙදානං වා නානාජනානං බහුම්පි අක්කොසනං පරිභාසණං අනිට්ඨං වාචං සුත්වා. **ඵරුසෙන න පටිවජ්ජාති** ඵරුසෙන වචනෙන න පටිවදෙය්‍ය; අක්කොසන්තං න පච්චක්කොසෙය්‍ය; රොසන්තං න පටිරොසෙය්‍යාති වුත්තං හොති. කිඞ්කාරණාති චෙ? **නහි සන්තො පටි**

1. න කථෙය්‍ය-ලි: I. II. IV. 3. වත්ත-කත්ථචි. 4. අයං පන-ලි: III. V & මු.
2. පුට්ඨො සමානො-ලි: III. V & පුට්ඨො පුට්ඨො සමානො-ඉ.
5. දුස්සිතො-කත්ථචි. රුසිතො-ම.
*. ලබ්භන්තරිතපාඨො-ලි: I. II. නත්ථි.

සෙනිං කරොන්තීති රාගාදීනං සන්තත්තා=**සෙනො පටිසෙනිං** පටිමල්ලං පටිපක්ඛං **න කරොන්තී**ති න ජනෙන්ති. **එතඤ්ච ධම්මමඤ්ඤායා**ති සබ්බමෙතං යථාවුත්තං ධම්මං ඤත්වා; අථවා එතං පටිපදං සීලෙසු පරිපූරකාරිතං, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතං, භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතං, ජාගරියානුයොගං, සතිසම්පජඤ්ඤං, චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ, චත්තාරො සම්මප්පධානෙ, චත්තාරො ඉද්ධිපාදෙ, පඤ්චින්ද්‍රියානි, පඤ්ච බලානි, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං, නිබ්බානඤ්ච නිබ්බාණගාමිනිඤ්ච පටිපදං ධම්මං **අඤ්ඤාය** ජානිත්වා. **විචින**න්ති විචිනන්තො තුලයන්තො විභූතං කරෙන්තො: “සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චාති, සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛාති, සබ්බෙ ධම්මා අනත්තාති; ඉදං දුක්ඛන්ති, අයං දුක්ඛසමුදයොති, අයං දුක්ඛනිරොධොති, අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාති. **සන්තීති නිබ්බුතිං ඤත්වා**ති රාගාදීනං නිබ්බුතිං සන්තීති ඤත්වා. **කිඞ්කාරණං නප්පමජ්ජෙය්‍යා**ති වෙ? තස්ස කාරණං දස්සෙන්තො **අභිභූති** ගාථමාහ.

අභිභූති කිලෙසුප්පත්තිකාරණාභාවෙන රූපසද්දාදීනං අභිභවිතා. **අනභිභූතො**ති කිලෙසෙහි අනභිභූතො. **සක්ඛිධම්මං අනීතිහමද්දසී**ති ඉතිහිතිහාකාරෙහි විතඤ්ඤණරහිතං අත්තපච්චක්ඛං ධම්මං අද්දක්ඛි. **සදා නමස්සමනුසික්ඛෙ**ති **සදා** සබ්බකාලං කායෙන වා වාචාය වා චිත්තෙන වා නමස්සන්තො අඤ්ජලිපටිපත්තියා වා නමස්සන්තො පූජයන්තො තිස්සො සික්ඛායො සික්ඛෙය්‍ය, ආචරෙය්‍ය, සමාදාය වත්තෙය්‍ය. එත්ථ පන **චක්ඛූහි නෙව ලොල'ස්සා**ති ආදීහි ඉන්ද්‍රියසංවරො; **අන්නානමථො පානාන**න්ති ආදීහි සන්නිධිපටික්ඛෙපමුඛෙන පච්චයසන්නිස්සිතසීලං; මෙථුනමොසවජ්ජපෙසුණියාදීහි පාතිමොක්ඛසංවරසීලං; ආථබ්බණසුපිනලක්ඛණාදීහි ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං; **ඣායී අස්සා**ති ඉමිනා සමාධි; **විචිනං භික්ඛූ**ති ඉමිනා පඤ්ඤා; **සදා සතො සික්ඛෙ**ති ඉමිනා සඞ්ඛෙපතො තිස්සොපි සික්ඛායො; **අථාසනෙසූ**ති ආදීහි සීලසමාධිපඤ්ඤානං උපකාරාති වුත්තාති. එවං භගවා නිම්මිතබුද්ධස්ස පරිපුණ්ණපටිපදං වත්වා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ කොටිසතසහස්සදෙවතානං අරහත්තප්පත්ති අහොසි. සොතාපන්නාදීනං ගණනා නත්ථි.

තුවටකසුත්තවණ්ණනා.

අනත්තසුත්තෙන:-- **පඤ්චවග්ගියෙ**ති අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤ-භද්දිය-වප්ප-මහානාම-අස්සජි පුරාණුපට්ඨාකෙ පඤ්ච මහාථෙරෙ. **ආමන්තෙසී**ති ආසාළ්හිපුණ්ණමදිවසෙ ධම්මචක්කප්පවත්තනතො පට්ඨාය අනුක්කමෙන සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතෙ අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤපමුඛෙ පඤ්චවග්ගියෙ “ඉදානි නෙසං ආසවක්ඛයාය ධම්මං දෙසෙස්සාමී”ති පඤ්චමියා පක්ඛස්ස ආමන්තෙසි. **එතදවොචා**ති එතං **රූපං භික්ඛවෙ අනත්තා**ති ආදිනයප්පවත්තං අනත්තලක්ඛණසුත්තං අවොච.

---

1. අස්සජිති-ලි: III. V. & මු.

අනත්තාති අවසවත්තනට්ඨෙන අස්සාමිකට්ඨෙන සුඤ්ඤතට්ඨෙන අත්තපටික්ඛෙපට්ඨෙනාති එවං චතූහි කාරණෙහි අනත්තා. තත්ථ "උප්පන්නං රූපං ඨිතිං මා පාපුණාතු, ඨානප්පත්තං මා ජීරතු, ජරප්පත්තං මා භිජ්ජතු, උදයබ්බයෙහි මා කිලමීයතූ"ති එත්ථ කස්සචි වසවත්තිභාවො නත්ථි; අයං අවසවත්තනට්ඨො. සාමිභූතස්ස කස්සචි අභාවො අස්සාමිකට්ඨො. නිවාසිකාරකවෙදකඅධිට්ඨායකවිරහභාවො සුඤ්ඤතට්ඨො. පරපරිකප්පිතඅත්තසභාවාභාවො අත්තපටික්ඛෙපට්ඨො.

ඉදානි රූපස්ස අනත්තතං යෙව විභාවෙතුං **රූපඤ්ච හිදං භික්ඛවෙ**ති ආදිමාහ. තත්ථ **අත්තා අභවිස්සා**ති කාරකො, වෙදකො, සයංවසීති එවං භූතො අත්තා අභවිස්සාති අධිප්පායො. එවං හි සති රූපස්ස ආබාධාය සංවත්තනං අයුත්තං සියා; රූපස්ස වසවත්තනභාවොපි සියා. **යස්මා ච ඛො භික්ඛවෙ රූපං අනත්තා; තස්මා රූපං ආබාධාය සංවත්තතී**ති ඉමිනා රූපස්ස අනත්තතාය දුක්ඛතා විභාවිතා විය දිස්සති. තථාපි යස්මා රූපං ආබාධාය සංවත්තති; තස්මා අනත්තාති පාකටාය ආබාධතාය රූපස්ස අත්තසාරාභාවො විභාවිතො. තතො එව **න ච ලබ්භති රූපෙ; එවං මෙ රූපං හොතු; එවං මෙ රූපං මා අහොසී**ති රූපෙ කස්සචි අනිස්සරතා, තස්ස ච අවසවත්තනාකාරො දස්සිතො. වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො.

තං කිං මඤ්ඤථ භික්ඛවෙති ඉදං කස්මා ආරද්ධං? එත්තකෙන ඨානෙන අනත්තලක්ඛණමෙව කථිතං; න අනිච්චදුක්ඛලක්ඛණානි. ඉදානි තානි සමොධානෙත්වා තීණි ලක්ඛණානි දස්සෙතුං ඉදමාරද්ධන්ති වෙදිතබ්බං. **අනිච්චං භන්තෙ**ති යස්මා පුබ්බෙ අසන්තං පච්චයසමවායෙන හුත්වා උප්පජ්ජිත්වා පුන භඞ්ගුපගමනෙන න හොති. තස්මා න නිච්චන්ති=**අනිච්චං**; අද්ධුවන්ති අධිප්පායො. අථවා උදයවයවන්තතාය තාවකාලිකතාය විපරිණාමකොටියා නිච්චපටික්ඛෙපතොති ඉමෙහිපි කාරණෙහි අනිච්චං. එත්ථ ච ඛණෙ ඛණෙ උප්පජ්ජනවසෙන චෙව නිරුජ්ඣනවසෙන ච පවත්තනතො උප්පාදවයවන්තතා; තඞ්ඛණිකතාය තාවකාලිකතා; විප්පරිණාමන්තං[1] විනාසං පත්තතාය විපරිණාමකොටි; නිච්චභාවාභාවො එව නිච්චපටික්ඛෙපො. අනිච්චා හි ධම්මා තෙනෙව අනිච්චභාවෙන අත්තනො නිච්චතං පටික්ඛිපන්ති නාම.

දුක්ඛං භන්තෙති අභිණ්හපටිපීළනාකාරෙන දුක්ඛං; උප්පාදජරාභඞ්ගවසෙන හි රූපස්ස නිරන්තරං බාධනං හොති. අථවා සන්තාපට්ඨෙන දුක්ඛමට්ඨෙන දුක්ඛවත්ථුකට්ඨෙන සුඛපටික්ඛෙපට්ඨෙනාති චතූහි කාරණෙහි දුක්ඛං. එත්ථ ච සන්තාපො නාම: දුක්ඛදුක්ඛතාදිවසෙන සන්තාපනං; තතො එව දුක්ඛසහනතාය දුක්ඛමතා; තිස්සන්නං දුක්ඛතානං සංසාරදුක්ඛස්ස ච අධිට්ඨානතාය දුක්ඛවත්ථුකතා; සුඛභාවාභාවො එව සුඛපටික්ඛෙපො. **විපරිණාමධම්ම**න්ති ජරාය මරණෙන ච විපරිණාමසභාවං. **කල්ලං නූ**ති යුත්තං නු?**ත**න්ති. එවං අනිච්චං දුක්ඛං

1. විපරිණාමන්තං - කත්ථචි.

විපරිණාමධම්මං රූපං. **එතං මමාති** තණ්හාගාහො, මමඞ්කාර භාවතො. **"එසො'හමස්මී"**ති මානගාහො, අහඞ්කාරභාවතො. **එසො මෙ අත්තාති** දිට්ඨිගාහො, අත්තගාහවිපල්ලාසභාවතො. තණ්හාගාහො චෙත්ථ අට්ඨසතතණ්හාවිචරිතවසෙන, මානගාහො නවවිධමානවසෙන, දිට්ඨිගාහො ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිවසෙන වෙදිතබ්බො.

ඉති භගවා අනිච්චදුක්ඛවසෙන අනත්තලක්ඛණමෙව දස්සෙති. භගවා හි කත්ථචි අනිච්චවසෙන අනත්තතං දස්සෙති; කත්ථචි දුක්ඛවසෙන; කත්ථචි උභයවසෙන. තථා හි: "චක්ඛුං අත්තාති යො වදෙය්‍ය; තං න උපපජ්ජති. චක්ඛුස්ස උප්පාදොපි වයොපි පඤ්ඤායති-පෙ-ඉති චක්ඛුං අනත්තා"ති ඡඡක්කසුත්තෙන අනිච්චවසෙන අනත්තතං දස්සෙසි. "රූපඤ්ච හිදං භික්ඛවෙ අත්තා අභවිස්ස-පෙ-එවං මෙ රූපං හොතු, එවං මෙ රූපං මා අහොසී"ති ඉමස්මිංයෙව සුත්තෙන දුක්ඛවසෙන අනත්තතං දස්සෙසි. **යම්පනා'නිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං**-පෙ-**එසො මෙ අත්තාති** ඉමස්මිං ඨානෙ අනිච්චදුක්ඛවසෙනෙව අනත්තතං දස්සෙසි. කස්මා? අනිච්චං දුක්ඛඤ්ච පාකටං; පරිභොගභාජනානං හි භිජ්ජනෙන ගණ්ඩපිළකාදිසමුට්ඨානෙන "අහො අනිච්චං, අහො දුක්ඛ"න්ති වදන්ති. අනත්තාති වත්තාරො නාම නත්ථි; අනත්තලක්ඛණං හි අවිභූතං දුද්දසං දුප්පඤ්ඤාපනං. තස්මා තං අනිච්චවසෙන වා දුක්ඛවසෙන වා තදුභය වසෙන වා දස්සෙසි.

තස්මාතිහාති එත්ථ තිකාරහකාරා නිපාතා. යස්මා පඤ්චක්ඛන්ධා අනිච්චා දුක්ඛා; තස්මාති අත්ථො. **යං කිඤ්චීති** අනවසෙසපරියාදාන වචනං. අතිප්පසඞ්ගනියමනත්ථං **රූප**න්ති වුත්තං. අථස්ස අතීතාදි විභාගං ආරභති: **අතීතානාගතපච්චුප්පන්න**න්ති ආදිනා. තං හි කිඤ්චි අතීතං, කිඤ්චි අනාගතාදිභෙදන්ති. තත්ථ අතීතං නාම: අද්ධාසන්තතිසමයඛණවසෙන චතුධා හොති; තථා අනාගතපච්චුප්පන්නානි. තත්ථ අද්ධාවසෙන තාව එකස්ස එකස්මිං භවෙ පටිසන්ධිතො පුබ්බෙ අතීතං, චුතිතො උද්ධං අනාගතං, උභින්නමන්තරෙ පච්චුප්පන්නං. සන්තතිවසෙන සභාගඑකඋතුඑකාහාරසමුට්ඨානං පුබ්බාපරියවසෙන පවත්තමානම්පි පච්චුප්පන්නං, තතො පුබ්බෙ විසභාගඋතුආහාර සමුට්ඨානං අතීතං, පච්ඡා අනාගතං. චිත්තජං එකවීථිඑකජවනඑක සමාපත්තිසමුට්ඨානං පච්චුප්පන්නං, තතො පුබ්බෙ අතීතං, පච්ඡා අනාගතං. කම්මසමුට්ඨානස්ස පාටියෙක්කං සන්තතිවසෙන අතීතාදි භෙදො නත්ථි; උතුආහාරචිත්තසමුට්ඨානානං පන උපත්ථම්භකවසෙන අතීතාදිභාවො වෙදිතබ්බො. සමයවසෙන එකමුහුත්තපුබ්බණ්හ සායණ්හරත්තින්දිවාදිසු සන්තානවසෙන පවත්තමානං තංතංසමය වත්තං රූපං පච්චුප්පන්නං නාම, තතො පුබ්බෙ අතීතං, පච්ඡා අනාගතං. ඛණවසෙන උප්පාදාදිඛණත්තයපරියාපන්නං පච්චුප්පන්නං, තතො පුබ්බෙ අතීතං, පච්ඡා අනාගතං. ඉදමෙව නිප්පරියායං; සෙසා පරියායකථා.

අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වාති චක්ඛාදිපඤ්චවිධං අත්තභාවං අධිකිච්ච පවත්තත්තා අජ්ඣත්තං; සෙසං බහිද්ධා. නියකජ්ඣත්තං වා ඉධ අජ්ඣත්තං, පරපුග්ගලිකම්පි බහිද්ධාති දට්ඨබ්බං. ආපොධාතුවජ්ජිතං පසාදවිසයසඞ්ඛාතං ද්වාදසවිධං රූපං ඝට්ටනාවසෙන ගහෙතබ්බතො ඔළාරිකං; සෙසං තතො විපරීතත්තා සුඛුමං. හීනපණීතභාවො පරියායතො ච නිප්පරියායතො ච වෙදිතබ්බො. තත්ථ අකනිට්ඨානං රූපතො සුදස්සීනං රූපං හීනං, තදෙව සුදස්සානං රූපතො පණීතං; එවං යාව නෙරයිකසත්තානං රූපං තාව පරියායතො හීනප්පණීතතා වෙදිතබ්බා. නිප්පරියායතො පන යං ආරම්මණං කත්වා අකුසලවිපාකො උප්පජ්ජති; තං හීනං, අනිට්ඨභාවතො. යං පන ආරම්මණං කත්වා කුසලවිපාකො උප්පජ්ජති; තං පණීතං, ඉට්ඨභාවතො. යං රූපං සුඛුමං. තං දුප්පටිවිජ්ඣසභාවත්තා දූරෙ; ඉතරං සුප්පටිවිජ්ඣසභාවත්තා සන්තිකෙ. අපි චෙත්ථ ඔකාසතොපි උපාදායුපාදාය දූරසන්තිකතා වෙදිතබ්බා. **සම්මප්පඤ්ඤායාති** සහවිපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤාය.

යා කාචි වෙදනාති ආදීසු පන සන්තතිවසෙන ඛණවසෙන ච අතීතාදිභාවො වෙදිතබ්බො. තත්ථ සන්තතිවසෙන එකවීථිඑකජවනඑකසමාපත්තිපරියාපන්නා එකවිධවිසයසමායොගප්පවත්තා ච-දිවසම්පි බුද්ධරූපං පස්සන්තස්ස ධම්මං සුණන්තස්ස පවත්තසද්ධාදිසහිතවෙදනා පච්චුප්පන්නා, තතො පුබ්බෙ අතීතා, පච්ඡා අනාගතා. ඛණකථා පාකටාව. අජ්ඣත්තබහිද්ධාභෙදො නියකජ්ඣත්තවසෙන වෙදිතබ්බො. ඔළාරිකසුඛුමභෙදො විභඞ්ගෙ වුත්තෙන ජාතිසභාවපුග්ගලලොකියලොකුත්තරවසෙන වෙදිතබ්බො. කථං? සාවජ්ජාදිභාවතො අකුසලා වෙදනා ඔළාරිකා; තදභාවතො ඉතරා වෙ සුඛුමා. සබ්‍යාපාරාදිභාවතො කුසලාකුසලා වෙදනා ඔළාරිකා; තදභාවතො අබ්‍යාකතා සුඛුමා. නිරස්සාදාදිභාවතො දුක්ඛා වෙදනා ඔළාරිකා; ඉතරා ද්වෙ සුඛුමා. සවිප්ඵාරාදිභාවතො සුඛදුක්ඛා ඔළාරිකා; උපෙක්ඛා සුඛුමා. නානාරම්මණවික්ඛිත්තභාවතො අසමාපන්නස්ස වෙදනා ඔළාරිකා; සමාපන්නස්ස වෙදනා සුඛුමා. ලොකියාදිභාවතො සාසවා වෙදනා ඔළාරිකා; අනාසවා සුඛුමා. තත්ථ ච එවං වදන්තෙන ජාතිආදිවසෙන සම්භෙදො පරිහරිතබ්බො. අකුසලවිපාකා හි දුක්ඛා වෙදනා ජාතිවසෙන අබ්‍යාකතත්තා සුඛුමාපි සමානා සභාවාදිවසෙන ඔළාරිකා හොති. තස්මා යථා ජාතිආදිවසෙන සම්භෙදො'න හොති; තථා වෙදනාදීනං ඔළාරිකසුඛුමතා වෙදිතබ්බා.

තත්‍රායං නයො: කාමාවචරකුසලා හි වෙදනා ඔළාරිකා; කාමාවචර කුසලවිපාකා සුඛුමා. රූපාරූපලොකුත්තරකුසලා වෙදනා ඔළාරිකා; රූපාරූපලොකුත්තරවිපාකා සුඛුමාති ඉමිනා නීහාරෙන කථෙන්තො න හිඤ්ඤති නාම. අපිච ඨානං වා පන වෙදනං උපාදායුපාදාය (වෙදනා ඔළාරිකසුඛුමා*) වෙදිතබ්බා. (*හීනප්පණීතභෙදෙ පන: යා

---

1. සම්භෙදො පරිහරිතබ්බො-කත්ථචි. * ලෙඛනන්තරිතපාඨො-ලි: I. II. නත්ථි.

වෙදනා ඔළාරිකා, සා හීනා; යා සුඛුමා, සා පණීතාති වෙදිතබ්බා.) දූරසන්තිකභෙදෙ පන: විසභාගතො අසංසට්ඨතො අසරික්ඛතො ච අකුසලා වෙදනා කුසලාබ්‍යාකතාහි වෙදනාහි දූරෙ; තථා කුසලාබ්‍යාකතා අකුසලාය දූරෙ. අකුසලා පන වෙදනා සභාවතො සරික්ඛතො ච අකුසලාය සන්තිකෙ. එස නයො සබ්බවාරෙසු. තන්නාං වෙදනාසම්පයුත්තභාවතො සඤ්ඤාදීනම්පි එවමෙව වෙදිතබ්බං.

සුතවාති ආගමාධිගමසඞ්ඛාතෙන බාහුසච්චෙන සමන්නාගතත්තා සුතවා. **නිබ්බින්දතී**ති උක්කණ්ඨති. ඉමිනා වුට්ඨානගාමිනී විපස්සනා අධිප්පෙතා. **නිබ්බිදා විරජ්ජතී**ති එත්ථ විරාගවසෙන චත්තාරො මග්ගා කථිතා. **විරාගා විමුච්චතී**ති හෙතුභූතෙන මග්ගෙන පටිප්පස්සද්ධිවිමුත්තිවසෙන විමුච්චති. ඉමිනා චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි කථිතානි. **විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණං හොතී**ති ඉමිනා පච්චවෙක්ඛණඤාණං කථිතං. **ඛීණා ජාතී**ති ආදීහි තස්ස භූමි. තෙන හි ඤාණෙන අරියසාවකො "මග්ගස්ස අභාවිතත්තා යා එකචතුපඤ්චවොකාරභවෙසු එකචතුපඤ්චක්ඛන්ධප්පභෙදා ජාති උප්පජ්ජෙය්‍ය; තං මග්ගභාවනාය පහීනකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා කිලෙසාභාවෙ විජ්ජමානම්පි කම්මං ආයති අප්පටිසන්ධිකං හොතී"ති ජානන්තො ඛීණා මෙ ජාතීති පජානාති. **වුසිත**න්ති වුත්ථං පරිවුත්ථං කතං චරිතං; නිට්ඨිතන්ති අත්ථො. **බ්‍රහ්මචරිය**න්ති මග්ගබ්‍රහ්මචරියං. පුථුජ්ජනකල්‍යාණකෙහි සද්ධිං සත්ත සෙඛා මග්ගබ්‍රහ්මචරියං වසන්ති නාම; ඛීණාසවො වුත්ථවාසො. තස්මා සො අත්තනො බ්‍රහ්මචරියවාසං පච්චවෙක්ඛන්තො **වුසිතං බ්‍රහ්මචරිය**න්ති පජානාති. **කතං කරණීය**න්ති චතූසු සච්චෙසු චතූහි මග්ගෙහි පරිඤ්ඤාපහානසච්ඡිකිරියාභාවනාවසෙන සොළසවිධං කිච්චං කතං; නිට්ඨිතන්ති අත්ථො. පුථුජ්ජනකල්‍යාණකාදයො හි තං කිච්චං කරොන්ති; ඛීණාසවො කතකරණීයො; තස්මා සො පච්චවෙක්ඛන්තො එවං පජානාති.

නාපරං ඉත්ථත්තායාති ඉදානි පුන ඉත්ථභාවාය එවං සොළසකිච්චභාවාය කිලෙසක්ඛයාය වා මග්ගභාවනාය කිච්චං මෙ නත්ථීති පජානාති. අථවා **ඉත්ථත්තායා**ති ඉත්ථභාවතො ඉමස්මා එවම්පකාරා ඉදානි වත්තමානක්ඛන්ධසන්තානා පරං ඛන්ධසන්තානං මය්හං නත්ථි; ඉමෙ පන පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා තිට්ඨන්ති; ඡින්නමූලකා රුක්ඛා විය. තෙ චරිමකවිඤ්ඤාණනිරොධෙන අනුපාදනො විය ජාතවෙදො නිබ්බායිස්සන්තීති පජානාති. **අත්තමනා**ති සකමනා තුට්ඨමනා, පීතිසොමනස්සෙහි වා සම්පයුත්තමනා හුත්වා. **භගවතො භාසිතං අභිනන්දු**න්ති කරවීකරුතෙන කණ්ණසුඛෙන පණ්ඩිතජනහදයාමතාභිසෙකසදිසෙන බ්‍රහ්මස්සරෙන භාසතො භගවතො වචනං "සුකථිතං සුලපිතං, එවමෙතං භගවා! එවමෙතං සුගතා"ති මත්ථකෙන සම්පටිච්ඡන්තා අනුමොදිංසු චෙව සම්පටිච්ඡිංසු චාති අත්ථො. **අනුපාදාය**

ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසූති අනුප්පාදනිරොධෙන නිරුජ්ඣමානෙහි **ආසවෙහි අනුපාදාය** අග්ගහෙත්වා කිඤ්චි ධම්මං අහං මමාති අනාදියිත්වාව චිත්තානි විමුච්චිංසු.

අනත්තසුත්තවණ්ණනා.

චූළරාහුලොවාදසුත්තෙ:– **විමුත්තිපරිපාචනීයාති** විමුත්තියා පරිපාචනීයා පණ්ණරස ධම්මා; තෙ සද්ධින්ද්‍රියාදීනං විසුද්ධිකාරණවසෙන වෙදිතබ්බා. වුත්තං හෙතං:– අස්සද්ධෙ පුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො, සද්ධෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො, පසාදනීයෙ සුත්තන්තෙ පච්චවෙක්ඛතො, ඉමෙහි තීහාකාරෙහි සද්ධින්ද්‍රියං විසුජ්ඣති; කුසීතෙ පුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො, ආරද්ධවිරියෙ පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො, සම්මප්පධානෙ පච්චවෙක්ඛතො, ඉමෙහි තීහාකාරෙහි විරියින්ද්‍රියං විසුජ්ඣති; මුට්ඨස්සතිපුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො, උපට්ඨිතසතිපුග්ගලෙ–පෙ–සතිපට්ඨානෙ–පෙ–අසමාහිතෙ –පෙ–සමාහිතෙ –පෙ– ඣානවිමොක්ඛෙ –පෙ– දුප්පඤ්ඤපුග්ගලෙ–පෙ–පඤ්ඤවන්තපුග්ගලෙ–පෙ–ගම්භීරඤාණචරියං පච්චවෙක්ඛතො, ඉමෙහි තීහාකාරෙහි පඤ්ඤින්ද්‍රියං විසුජ්ඣති; ඉති පඤ්ච පුග්ගලෙ පරිවජ්ජයතො, පඤ්ච පුග්ගලෙ සෙවතො භජතො පයිරුපාසතො, පඤ්ච සුත්තන්තෙ පච්චවෙක්ඛතො ඉමෙහි පණ්ණරසහි ආකාරෙහි ඉමානි පඤ්චින්ද්‍රියානි විසුජ්ඣන්තීති.

අපරෙපි පණ්ණරස ධම්මා විමුත්තිපරිපාචනීයා: සද්ධාපඤ්චමානි ඉන්ද්‍රියානි, අනිච්චසඤ්ඤා, අනිච්චෙ දුක්ඛසඤ්ඤා, දුක්ඛෙ අනත්තසඤ්ඤා, පහානසඤ්ඤා, විරාගසඤ්ඤාති ඉමා පඤ්ච නිබ්බෙධභාගියා සඤ්ඤා, මෙඝියත්ථෙරස්ස කථිතා කල්‍යාණමිත්තතා සම්පන්නසීලතා, අප්පිච්ඡකථාදි දසකථා, ආරද්ධවිරියකථා, උදයත්ථගාමිනී පඤ්ඤාති පඤ්ච ධම්මාති.

කාය පන වෙලාය භගවතො එතදහොසී?ති. පච්චූසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තස්ස. **අනෙකානි දෙවතාසහස්සානීති** ආයස්මතා රාහුලෙන පදුමුත්තරස්ස භගවතො පාදමූලෙ පඨවින්ධරනාගරාජකාලෙ පත්ථනං ඨපෙන්තෙන සද්ධිං පත්ථනං ඨපිතදෙවතායෙව. තාසු පන කාචි භුම්මට්ඨකා කාචි අන්තලික්ඛකා, කාචි චාතුම්මහාරාජිකා, කාචි දෙවලොකෙ, කාචි බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තා. ඉමස්මිං පන දිවසෙ සබ්බා එකට්ඨානෙ අන්ධවනස්මිංයෙව සන්නිපතිතා. **අජ්ඣොගාහෙත්වාති** අන්තො පවිසිත්වා. **ධම්මචක්ඛු**න්ති උපාලිඔවාදදීඝනඛසුත්තෙසු පඨමමග්ගො ධම්මචක්ඛුන්ති වුච්චති; බ්‍රහ්මායුසුත්තෙ තීණි ඵලානි; ඉමස්මිං සුත්තෙ චත්තාරො මග්ගා චත්තාරි ච සාමඤ්ඤඵලානි **ධම්මචක්ඛු**න්ති වෙදිතබ්බානි. තත්ථ හි කාචි දෙවතා සොතාපන්නා අහෙසුං; කාචි සකදාගාමිනී, කාචි අනාගාමිනී, කාචි ඛීණාසවා. තාසඤ්ච පන දෙවතානං එත්තකාති ගණනපරිච්ඡෙදො නත්ථි. සෙසං උත්තානමෙවාති.

චූළරාහුලොවාදසුත්තවණ්ණනා.

අජ්ඣත්තිකඞ්ගසුත්තෙ:- **සෙක්ඛස්සාති** එත්ථ කෙනට්ඨෙන සෙක්ඛො? සෙක්ඛධම්මපටිලාභතො සෙක්ඛො. වුත්තඤ්හෙතං:- "කිත්තාවතා නු ඛො භන්තෙ සෙක්ඛො හොතී?ති. ඉධ භික්ඛු සෙක්ඛාය සම්මාදිට්ඨියා සමන්නාගතො හොති-පෙ-සෙක්ඛෙන සම්මාසමාධිනා සමන්නාගතො හොති; එත්තාවතා ඛො භික්ඛු සෙක්ඛො හොතී"ති. අපිච සික්ඛතීති=සෙක්ඛො. වුත්තම්පි චෙතං:-"සික්ඛතීති ඛො භික්ඛු! තස්මා සෙක්ඛොති වුච්චති; කිඤ්ච සික්ඛති? අධිසීලම්පි සික්ඛති, අධිචිත්තම්පි සික්ඛති, අධිපඤ්ඤම්පි සික්ඛති; සික්ඛතීති ඛො භික්ඛු! තස්මා සෙක්ඛොති වුච්චතී"ති. යොපි කල්‍යාණපුථුජ්ජනො අනුලොමපටිපදාය පරිපූරකාරී සීලසම්පන්නො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ ජාගරියානුයොගමනුයුත්තො පුබ්බරත්තාපරරත්තං බොධිපක්ඛියානං ධම්මානං භාවනානුයොගමනුයුත්තො විහරති, අජ්ජ වා සුවෙ වා අඤ්ඤතරං සාමඤ්ඤඵලං අධිගමිස්සාමීති; සොපි සික්ඛතීති=සෙක්ඛොති ඉමස්මිං අත්ථෙ සෙක්ඛොති අධිප්පෙතො.

අප්පත්තං මානසං යෙනාති=**අප්පත්තමානසො**. මානසන්ති ච යොගක්ඛෙමන්ති ච අරහත්තමෙව අධිප්පෙතං. **පත්ථයමානස්සාති** ද්වෙ පත්ථනා තණ්හාපත්ථනා ඡන්දපත්ථනා ච. තත්ථ කත්තුකම්‍යතා කුසලච්ඡන්දපත්ථනා ඉධාධිප්පෙතා. යොගක්ඛෙමං කත්තුකාමස්ස තනානිත්තාස්ස තපෙපාණස්ස නප්පබහාරස්සාති අත්ථො.

අජ්ඣත්තිකන්ති නියකජ්ඣත්තසඞ්ඛාතෙ අජ්ඣත්තෙ භවං=**අජ්ඣත්තිකං**. **අඞ්ග**න්ති කාරණං. **ඉති කරිත්වාති** එවං කත්වා. **යොනිසොමනසිකාරොති** උපායමනසිකාරො පථමනසිකාරො, අනිච්චාදීසු අනිච්චාදිනයෙනෙව මනසිකාරො; අනිච්චාදිඅනුලොමිකෙන වා චිත්තස්ස ආවට්ටනා අන්වාවට්ටනා ආභොගො සමන්නාහාරො මනසිකාරො. **යොනිසො මනසි කරොන්තොති** ඉදං දුක්ඛං අරියසච්චං, අයං දුක්ඛසමුදයො අරියසච්චං, අයං දුක්ඛනිරොධො අරියසච්චං, අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චන්ති චතූසු අරියසච්චෙසු යොනිසොමනසිකාරං පවත්තෙන්තො.

තත්‍රායං අත්ථවිභාවනා:- යදිපි ඉදං සුත්තං අවිසෙසෙන සෙක්ඛපුග්ගලවසෙන ආගතං; චතුමග්ගසාධාරණවසෙන සඞ්ඛෙපෙන කම්මට්ඨානං කථිස්සාමි. යො චතුසච්චකම්මට්ඨානිකො යොගාවචරො "තණ්හාවජ්ජා තෙභූමකා ඛන්ධා දුක්ඛං, තණ්හා දුක්ඛසමුදයො, උභින්නං අප්පවත්ති නිරොධො, නිරොධසම්පාපකො මග්ගොති එවං පුබ්බෙ ආචරියසන්තිකෙ උග්ගහිතචතුසච්චකම්මට්ඨානො හොති; සො අපරෙන සමයෙන විපස්සනාමග්ගසමාරූළ්හො සමානො තෙභූමකෙ ඛන්ධෙ ඉදං දුක්ඛන්ති යොනිසො මනසි කරොති, උපායෙන පථෙන සමන්නාහරති චෙව විපස්සති ච. යා පනායං තස්ස දුක්ඛස්ස සමුට්ඨාපිකා පභාවිකා තණ්හා, අයං දුක්ඛසමුදයොති යොනිසො මනසි කරොති. (යස්මා පන ඉදං දුක්ඛං අයඤ්ච දුක්ඛසමුදයො ඉදං ඨානං පත්වා නිරුජ්ඣන්ති නප්පවත්තන්ති; තස්මා යදිදං නිබ්බානං නාම, අයං

දුක්ඛනිරොධොති යොනිසො මනසි කරොති. නිරොධසම්පාපකං අරියට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං 'අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා'ති යොනිසො මනසි කරොති.*) තත්‍රායං උපායො: සො ඉමස්මිං කායෙ පඨවීධාතු ආපොධාතූති ආදිනා නයෙන චත්තාරි භූතානි තදනුසාරෙන උපාදා රූපානි ච පරිග්ගහෙත්වා 'අයං රූපක්ඛන්ධො'ති වවත්ථපෙති; තං වවත්ථාපයතො උප්පන්නෙ තදාරම්මණෙ චිත්තචෙතසිකධම්මෙ 'ඉමෙ චත්තාරො අරූපිනො ඛන්ධා'ති වවත්ථපෙති. තතො ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා 'දුක්ඛ'න්ති වවත්ථපෙති. තෙ පන සඞ්ඛෙපතො නාමඤ්ච රූපඤ්චාති ද්වෙ භාගා හොන්ති. ඉදඤ්ච නාමරූපං සහෙතුකං සප්පච්චයං උප්පජ්ජති; තස්ස අයං අවිජ්ජාභවතණ්හාදිකො හෙතු; අයං ආහාරාදිකො පච්චයොති හෙතුප්පච්චයෙ වවත්ථපෙති. සො තෙසං පච්චයුප්පන්නධම්මානං යථාව සරසලක්ඛණං වවත්ථපෙති: ඉමෙ ධම්මා අහුත්වා සම්භවන්ති, හුත්වා නිරුජ්ඣන්ති; තස්මා අනිච්චාති අනිච්චලක්ඛණං ආරොපෙති. උදයබ්බය පටිපීළිතත්තා දුක්ඛාති දුක්ඛලක්ඛණං, අවසවත්තනතො අනත්තාති අනත්තලක්ඛණං.

එවං තිලක්ඛණානි ආරොපෙත්වා විපස්සන්තො උදයබ්බයඤාණුප්පාදනෙන උප්පන්නෙ ඔභාසාදිකෙ විපස්සනූපක්කිලෙසෙ "අයං න මග්ගො, උදයබ්බයඤාණමෙව අරියමග්ගස්ස උපායභූතො පුබ්බභාගමග්ගො"ති මග්ගාමග්ගං වවත්ථපෙත්වා පුන උදයබ්බයඤාණං පටිපාටියා භඞ්ගඤාණාදීනි ච උප්පාදෙන්තො සොතාපත්තිමග්ගාදයො පාපුණාති. තස්මිං ඛණෙ චත්තාරි සච්චානි එකපටිවෙධෙනෙව පටිවිජ්ඣති, එකාභිසමයෙන අභිසමෙති. තත්ථ දුක්ඛං පරිඤ්ඤාපටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣන්තො, සමුදයං පහාණපටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣන්තො සබ්බං අකුසලං පජහති, නිරොධං සච්ඡිකිරියාපටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣන්තො මග්ගං භාවනාපටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣන්තො සබ්බං කුසලං භාවෙති. අරියමග්ගො හි නිප්පරියායතො කුච්ඡිතසලනාදිඅත්ථෙන කුසලො; තස්මිඤ්ච භාවිතෙ සබ්බෙපි කුසලා අනවජ්ජා බොධිපක්ඛියා ධම්මා භාවනා පාරිපූරිං ගච්ඡන්ති. එවං යොනිසො මනසි කරොන්තො අකුසලං පජහති, කුසලං භාවෙති. තථා හි වුත්තං. "ඉදං දුක්ඛන්ති යොනිසො මනසි කරොති, අයං දුක්ඛසමුදයොති යොනිසො මනසි කරොතී"ති ආදි. අපරම්පි වුත්තං:- යොනිසො මනසිකාරසම්පන්නස්සෙතං භික්ඛවෙ භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති, අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සතී"ති.

ගාථාය **උත්තමත්ථස්ස පත්තියා**ති අරහත්තස්ස අධිගමාය. **යොනිසො පදහ**න්ති උපායෙන පථෙන මනසිකාරෙන චතුබ්බිධ සම්මප්පධානවසෙන පදහන්තො. **ඛයං දුක්ඛස්ස පාපුණෙ**ති වට්ට දුක්ඛස්ස පරික්ඛයං පරියොසානං නිබ්බානං අධිගච්ඡෙය්‍ය. තස්මා යොනිසොමනසිකාරො බහුකාරොති යොජෙතබ්බං.

අජ්ඣත්තිකඞ්ගසුත්තවණ්ණනා.

ලෙඛනාධිකපාඨො-ලි: I, II. නත්ථි.

බාහිරඞ්ගසුත්තෙ:- **බාහිර**න්ති අජ්ඣත්තසන්තානතො බහි භවං. **කල්‍යාණමිත්තතා**ති යස්ස සීලාදිගුණසම්පන්නො අඝස්ස තාතා හිතස්ස විධාතා සබ්බාකාරෙන උපකාරකො මිත්තො හොති. සො කල්‍යාණමිත්තො; තස්ස භාවො=**කල්‍යාණමිත්තතා**. තත්‍රිදං කල්‍යාණමිත්තලක්ඛණං:-

"පියො ගරු[1] භාවනීයො වත්තා ච වචනක්ඛමො,
ගම්භීරඤ්ච කථං කත්තා නො චට්ඨානෙ නියොජයෙ"ති.

කල්‍යාණමිත්තො අකුසලං පජහති කුසලං භාවෙතීති කල්‍යාණමිත්තො පුග්ගලො කල්‍යාණමිත්තං නිස්සාය කම්මස්සකතඤ්ඤාණං උප්පාදෙති, උප්පන්නං සද්ධං ථාමිකරොති. සද්ධාජාතො උපසඞ්කමති, උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුණාති. තං ධම්මං සුත්වා තථාගතෙ සද්ධං පටිලභති, තෙන සද්ධාපටිලාභෙන ඝරාවාසං පහාය පබ්බජ්ජං අනුතිට්ඨති, චතුපාරිසුද්ධිසීලං සම්පාදෙති,[2] යථාබලං ධුත[3]ධම්මෙ සමාදාය වත්තති, දසකථාවත්ථුලාභී හොති, ආරද්ධවීරියො විහරති, උපට්ඨිතස්සති සම්පජානො, පුබ්බරත්තාපරරත්තං බොධිපක්ඛියානං ධම්මානං භාවනානුයොගමනුයුත්තො නචිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරියමග්ගාධිගමෙන සබ්බං අකුසලං සමුච්ඡින්දති, සබ්බඤ්ච කුසලං භාවනාපාරිපූරිං ගමෙන්තො වඩ්ඪෙති.

ගාථාය **සප්පතිස්සො**ති පතිස්සවසඞ්ඛාතෙන පතිස්සෙන සහ=**සප්පතිස්සො**. කල්‍යාණමිත්තස්ස ඔවාදං සිරසා සම්පටිච්ඡකො සුවචොති අත්ථො. අථවා හිතසුඛෙ පතිට්ඨාපනෙන පටිපත්තිං ඊසෙතීති[4]=**පතිස්සො**; ඔවාදදායකො. තෙන පතිස්සෙන සහ වත්තතීති=**සප්පතිස්සො**. **සගාරවො**ති ඡබ්බිධෙනපි ගාරවෙන යුත්තො. **කරං මිත්තානං වචන**න්ති=කල්‍යාණමිත්තානං ඔවාදං කරොන්තො, යථොවාදං පටිපජ්ජන්තො. **සම්පජානො**ති සත්තට්ඨානියෙන සම්පජඤ්ඤෙන සමන්නාගතො. **පතිස්සතො**ති කම්මට්ඨානං කාතුං සමත්ථාය සතියා පතිස්සතො, සතොකාරී. **අනුපුබ්බෙනා**ති සීලාදිවිසුද්ධිපටිපාටියා මග්ගපටිපාටියා ච. **සබ්බසංයොජනක්ඛය**න්ති කාමරාගාදීනං සබ්බෙසං සංයොජනානං ඛෙපනතො සබ්බසංයොජනක්ඛයසඞ්ඛාතස්ස අරියමග්ගස්ස පරියොසානභූතං අරහත්තං, තස්ස ආරම්මණභූතං නිබ්බානමෙව වා.

බාහිරඞ්ගසුත්තවණ්ණනා.

පිණ්ඩියාලොපසුත්තෙ:- අත්ථුප්පත්තිවසෙනිදං දෙසිතං. එකස්මිං හි සමයෙ භගවති කපිලවත්ථුස්මිං නිග්‍රොධාරාමෙ විහරන්තෙ භික්ඛූ ආගන්තුකභික්ඛූනං සෙනාසනානි පඤ්ඤපෙන්තා[5] පත්තචීවරානි පටිසාමෙන්තා සාමණෙරා ච භාජනියට්ඨානෙ සම්පත්තානං ලාභං ගණ්හන්තා

---

1. පියො ච ගුරු-බහුසු.
2. සම්පාදෙත්වා-ලි: I. II. IV.
3. ධුතඞ්ග-ලි: III. V. මු.
4. පටිපත්තිසෙතීති-ලි: III. V. & පතිඊසෙතීති-කත්ථචි.
5. පඤ්ඤපෙත්වා-බහුසු.

උච්චාසද්දමහාසද්දා[1] අහෙසුං. තං සුත්වා භගවා භික්ඛූ පණාමෙසි. තෙ කිර සබ්බෙ නවා අධුනාගතා ඉමං ධම්මවිනයං; තං ඤත්වා මහාබ්‍රහ්මා[2] ආගන්ත්වා "අභිනන්දතු භන්තෙ භගවා. භික්ඛුසඞ්ඝ"න්ති තෙසං පණාමිතභික්ඛූනං අනුග්ගහත්ථං යාචිත්වා පක්කාමි. අථ භගවා 'භික්ඛුසඞ්ඝො ආගච්ඡතූ'ති ආනන්දත්ථෙරස්ස ආකාරං දස්සෙසි. තෙ භික්ඛූ ථෙරෙන පක්කොසිතා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා සාරජ්ජමානරූපා එකමන්තං නිසීදිංසු. භගවා "ඉමෙ ආමිසහෙතු පණාමිතා; පිණ්ඩියාලොපධම්මදෙසනා තෙසං සප්පායා"ති චින්තෙත්වා **අන්තමිදං භික්ඛවෙ**ති ඉමං ධම්මදෙසනං දෙසෙසි.

තත්ථ **අන්තමිදං භික්ඛවෙ ජීවිතාන**න්ති[3] ඉදං ජීවිතං ජීවිතානං[3] අන්තං ලාමකං සබ්බනිහීනං. **යදිදං පිණ්ඩොල්‍ය**න්ති යං ඉදං පිණ්ඩපරියෙසනෙන ජීවිකං කප්පෙන්තස්ස ජීවිතං. **අභිසාපො**ති අක්කොසො; කුපිතා හි පච්චත්ථිකා "පිලොතිකඛණ්ඩං නිවාසෙත්වා කපාලහත්ථො පිණ්ඩං පරියෙසමානො චරෙය්‍යාසී"ති අක්කොසන්ති. "කිං තුය්හං අකාතබ්බං අත්ථි? යො ත්වං එවං බලවීරියූපපන්නොපි හිරොත්තප්පං පහාය කපණො පිණ්ඩොලො විචරසි පත්තපාණී"ති එවම්පි.වා අක්කොසන්ති. **තඤ්ච ඛො එත**න්ති තං එතං අභිසාපම්පි සමානං පිණ්ඩොල්‍යං. **උපෙන්ති අත්ථවසිකා**ති මම සාසනෙ ජාතිකුලපුත්තා ච ආචාරකුලපුත්තා ච අත්ථවසිකා හුත්වා කාරණවසං පටිච්ච උපගච්ඡන්ති.

රාජාභිනීතාති ආදීසු යෙ රඤ්ඤො සන්තකං ඛාදිත්වා රඤ්ඤා බන්ධනාගාරෙ බන්ධාපිතා පලායිත්වා පබ්බජන්ති; තෙ රඤ්ඤා බන්ධනං[4] අභිනීතත්තා රාජාභිනීතා නාම. යෙ පන චොරෙහි අටවියං ගහෙත්වා එකච්චෙසු මාරියමානෙසු එකච්චෙ "මයං සාමි! තුම්හෙහි විස්සට්ඨා ගෙහං අජ්ඣාවසිත්වා පබ්බජිස්සාම. තත්ථ තත්ථ යං යං බුද්ධපූජාදිකං පුඤ්ඤං කරිස්සාම; තතො තුම්හාකං පත්තිං දස්සාමා"ති තෙහි විස්සට්ඨා පබ්බජන්ති; තෙ චොරාභිනීතා නාම; චොරෙහි මාරෙතබ්බතං අභිනීතත්තා. යෙ පන ඉණං ගහෙත්වා පටිදාතුං අසක්කොන්තා පලායිත්වා පබ්බජන්ති; තෙ ඉණට්ටා නාම; ඉණෙන අට්ටිතත්තා පීළිතත්තා. යෙ පන ජීවිතුං අසක්කොන්තා පබ්බජන්ති, තෙ ආජීවිකාපකතා නාම; ආජීවිකාය උපද්දුතත්තා.

ඔතිණ්ණ'ම්හාති ඔතිණ්ණා අම්හ. ජාතිආදීසු ඛන්ධානං පඨමාභිනිබ්බත්ති ජාති නාම, පරිපාකො ජරා, භෙදො මරණං, ඤාතිරොගභොගසීලදිට්ඨිබ්‍යසනෙහි ඵුට්ඨස්ස අන්තො නිජ්ඣායනං සොකො, තෙහි ඵුට්ඨස්ස වචීපලාපො පරිදෙවො, අනිට්ඨඵොට්ඨබ්බපටිහතකායස්ස කායපීළා දුක්ඛං, ආඝාතවත්ථූසු උපහතචිත්තස්ස චෙතොපීළා දොමනස්සං, ඤාතිබ්‍යසනාදීහි ඵුට්ඨස්ස පරිදෙවිතම්පි අධිවාසෙතුං

---

1. උච්චාසද්ද-කත්ථචි. 2. මහාභික්ඛුසඞ්ඝො-ලි: I. II. IV. 3. ජීවිකානං-කත්ථචි.
4. බන්ධනෙන-ලි: III. V.

අසම්මත්තස්ස විත්තසන්තාපසමුට්ඨිතො භුසො ආයාසො උපායාසො **දුක්ඛොතිණ්ණාති** ජාතිආදිදුක්ඛෙහි අනොතා අනුපවිට්ඨා. **දුක්ඛපරෙතාති** තෙහෙව දුක්ඛෙහි අභිභූතා. **අප්පෙව පඤ්ඤායෙථාති** අපි නාම පඤ්ඤායෙය්‍ය. **සො ච හොති අභිජ්ඣාලූති** ඉදං යො කුලපුත්තො 'දුක්ඛස්ස අන්තං කරිස්සාමී'ති පුබ්බෙ චිත්තං උප්පාදෙත්වා පබ්බජිතො අපරභාගෙ තං පබ්බජ්ජං යථාරූපං කාතුං න සක්කොති; තං දස්සෙතුං වුත්තං. තත්ථ **අභිජ්ඣාලූති** පරභණ්ඩානං අභිජ්ඣායිතා. **තිබ්බසාරාගොති** බහලරාගො. **බ්‍යාපන්නචිත්තොති** බ්‍යාපාදෙන පූතිභූතචිත්තො විපන්නචිත්තො. **පදුට්ඨමනසඞ්කප්පොති** තිඛිණසිඞ්ගො විය චණ්ඩගොණො පරෙසං උපඝාතනවසෙන දුට්ඨචිත්තො. **මුට්ඨස්සතීති** භත්තනික්ඛිත්තකාකො විය මංසනික්ඛිත්තසුනඛො විය ච නට්ඨස්සති; ඉධ කතං එත්ථ න සරති. **අසම්පජානොති** නිප්පඤ්ඤො ඛන්ධාදිපරිච්ඡෙදරහිතො. **අසමාහිතොති** චණ්ඩසොතෙ බද්ධනාවා විය අසණ්ඨිතො. **විබ්භන්තචිත්තොති** පත්ථාරූළ්හමිගො විය භන්තමනො. **පාකතින්ද්‍රියොති** යථා ගිහී සංවරාභාවෙන පරිග්ගහපරිජනෙ ඔලොකෙන්ති අසංවුතින්ද්‍රියා; එවං අසංවුතින්ද්‍රියො හොති. **ඡවාලාතන්ති** ඡවානං දඩ්ඪට්ඨානෙ අලාතං. **උභතො පදිත්තං මජ්ඣෙ ගූථගතන්ති** පමාණෙන අට්ඨඞ්ගුලමත්තං උභතො ද්වීසු කොටීසු ආදිත්තං, මජ්ඣෙ ගූථමක්ඛිතං. **නෙව ගාමෙති** සචෙ හි තං යුගනඞ්ගලගොපානසිපක්ඛපාසකාදීනං අත්ථාය උපනෙතුං සක්කා අස්ස, ගාමෙ කට්ඨකිච්චං **ඵරෙය්‍ය** සාධෙය්‍ය; න පන එවං **ඵරති** සාධෙති. **න අරඤ්ඤෙති** අරඤ්ඤෙ වතිථම්භවල්ලිථම්භාදීනං අත්ථාය උපනෙතුං සක්කා; අරඤ්ඤෙ කට්ඨකිච්චං ඵරෙය්‍ය; න පන එවං ඵරති. **ගිහිභොගා පරිහීනොති** අගාරං අජ්ඣාවසන්තෙහි ගිහීහි පරිභුඤ්ජතබ්බා කාමගුණභොගා සමණභාවෙ ඨිතත්තා අපරිභොගාරහභාවෙන පරිහීනො. **සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච න පරිපූරෙතීති** අරහත්තඵලසඞ්ඛාතං සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච සීලසංවරාදිපාරිපූරියාභාවෙන **න පරිපූරෙති** න සාධෙති.

ගාථාය **සාමඤ්ඤත්ථඤ්ච න පූරයෙති** යොජනා. **උභතො[1] පරිධංසමානොති** උභතො කොට්ඨාසතො පරිබාහිරො. **පකිරෙතීති** සංවරාභාවෙන තත්ථ තත්ථෙවාරම්මණෙ වීතික්කමවසෙන සීලාදීනි පකිරෙන්තො විචරති. **නස්සතීති** සීලසමාධිපඤ්ඤාඣානසමාපත්තිමග්ගඵලාදිගුණවිසෙසෙහි නස්සති. **සෙය්‍යො අයොගුළො භුත්තොති** එත්ථ අග්ගිනා **තත්තො** සන්තත්තො ජුලිඞ්ගඵරණෙන අග්ගිසිඛාසදිසො දුස්සීල[2] පුග්ගලෙන භුත්තො සෙය්‍යො හොති. කස්මා? තං හි එකස්මිංයෙව අත්තභාවෙ මරණාය වා මරණමත්තාය වා සංවත්තෙය්‍ය; න පරලොකෙ. රට්ඨවාසීනං පිණ්ඩං **භුඤ්ජෙය්‍ය අසඤ්ඤතො** සංයමරහිතො **දුස්සීලො** පුග්ගලො. යං රට්ඨපිණ්ඩස්ස භුඤ්ජනං; තතො න

1. දුභතො-සබ්බත්ථ. 2. දුස්සීල්‍ය-සබ්බත්ථ.

සෙය්‍යං. කස්මා? ඉධෙව ච ගරහාදිදුක්ඛභාගී පරසම්ඛව නිරය තිරච්ඡානපෙත්තිවිසයෙසු දුක්ඛභාගී හොති. එවරූපො හි ලක්ඛණ සංයුත්තෙ "කායොපිස්ස ආදිත්තො හොති, සඞ්ඝාටිපි ආදිත්තා"ති එව මාදිනා සමණපෙතො වුත්තො. එවරූපො ච තථාගතස්ස සමීපෙ ඨිතොපි ආරකායෙව නාම හොති. වුත්තං හි:– "සඞ්ඝාටිකණ්ණෙ චෙපි මෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු ගහෙත්වා පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබද්ධො[1] අස්ස පාදෙ පාදං නික්ඛිපන්තො; සො ච හොති අභිජ්ඣාලු -පෙ- පාකතින්ද්‍රියො; අථ ඛො සො ආරකාව මය්හං, අහඤ්ච තස්ස. තං කිස්ස හෙතු? ධම්මං හි සො භික්ඛවෙ භික්ඛු න පස්සති, ධම්මං අපස්සන්තො මං න පස්සති; යොජනසතෙ චෙපි මෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු විහරෙය්‍ය; සො ච හොති අනභිජ්ඣාලු-පෙ-සංවුතින්ද්‍රියො, අථ ඛො සො සන්තිකෙව මය්හං, අහඤ්ච තස්ස. තං කිස්ස හෙතු? ධම්මං හි සො භික්ඛවෙ භික්ඛු පස්සති, ධම්මං පස්සන්තො මං පස්සතී"ති.

පිණ්ඩියාලොපසුත්තවණ්ණනා.

ආරද්ධවිරියසුත්තෙ :– **චරතොති** ගච්ඡන්තස්ස, චඞ්කමන්තස්ස වා. කාමවිතක්කාදීසු කිලෙසකාමපටිසංයුත්තො විතක්කො කාම විතක්කො; ආඝාතනිමිත්තබ්‍යාපාදපටිසංයුත්තො විතක්කො බ්‍යාපාද විතක්කො; පරවිහෙඨනවිහිංසාපටිසංයුත්තො විතක්කො විහිංසා විතක්කො. තත්ථ කාමවිතක්කො පියමනාපෙ සත්තෙ වා සඞ්ඛාරෙ වා විතක්කෙන්තස්ස උප්පජ්ජති. ව්‍යාපාදවිතක්කො දසආඝාතවත්ථුසු සත්ත සඞ්ඛාරෙසු ආඝාතචිත්තනකාලෙ උප්පජ්ජති. විහිංසාවිතක්කො පාණි ලෙඩ්ඩුදණ්ඩසත්ථාදීහි සත්තෙසු විහෙඨනචින්තනකාලෙ උප්පජ්ජති. **අධිවාසෙතීති** "උප්පන්නො මෙ අයං නාම විතක්කො; සො ච ඛො ඉතිපි පාපකො, ඉතිපි අකුසලො, ඉතිපි සාවජ්ජො; සො ච ඛො අත්තබ්‍යාබාධායපි සංවත්තති, පරබ්‍යාබාධායපි සංවත්තතී"ති ආදිනා නයෙන පච්චවෙක්ඛණාය අභාවතො **අධිවාසෙති** අත්තනො චිත්තං ආරොපෙත්වා වාසෙති; අධිවාසෙන්තො යෙව ච **න පජහති** තදඞ්ගා දිප්පහාණෙන න පටිනිස්සජ්ජති; තතො එව **න විනොදෙති** අත්තනො චිත්තසන්තානතො න නුදති, න නීහරති; තථා අවිනොදෙන්තො **න බ්‍යන්තීකරොති** න විගතන්තං කරොති; යථා තෙසං **අන්තොපි** අන්තමසො භඞ්ගමත්තම්පි නාවසිස්සති; එවං න කරොති. කථම්පන තථා න කරොති? **න අනභාවං ගමෙති** අනුඅභාවං න ගමෙති. න පජහති වෙ;[2] න විනොදෙති වෙ[2] ති ආදිනා වෙ[2] සද්දො යොජෙතබ්බො.

චරන්ති චරන්තො. **එවම්භූතොති** ආදීසු එවං කාමවිතක්කාදි සමඞ්ගීභූතො කිලෙසානං ආතාපනපරිතාපනකාරස්ස විරියස්ස අභා වෙන **අනාතාපී**; පාපුත්‍රාසලක්ඛණස්ස ඔත්තප්පස්ස අභාවෙන **අනොත්තප්පී**; **සතතං** සබ්බකාලං, **සමිතං** නිරන්තරං කුසලෙහි

---

1. අනුබද්ධො-බහුසු. 2. ච-කත්ථචි.

පරිගාසිත්වා අකුසලපක්ඛෙ කුච්ඡිතං සීදනතො කොසජ්ජසමන්නාගමෙන ච **කුසීතො**; සම්මප්පධානවිරියාභාවෙන **හීනවිරියො** විරියරහිතොති **වුච්චති** කථීයති. සයනිරියාපථසම්බන්ධිතො යදා විතක්කා සම්භවන්ති; තං දස්සෙතුං **ජාගරස්සා**ති වුත්තං.

සුක්කපක්ඛෙ **තඤ්චෙ භික්ඛු නාධිවාසෙතී**ති ආරද්ධවිරියස්සාපි විහරතො අනාදිමති සංසාරෙ චිරකාලප්පවත්තිතො තථාරූපප්පච්චයසමායොගෙ සතිසම්මොසෙන වා කාමවිතක්කාදි උප්පජ්ජති යෙව. **එවම්භූතො**ති ආදීසු එවං කාමවිතක්කාදීනං අනධිවාසනෙන විසුද්ධාසයො සමානො තාය ච ආසයසම්පත්තියා තන්නිමිත්තාය ච පයොගසම්පත්තියා පරිසුද්ධසීලො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ සතිසම්පජඤ්ඤෙන සමන්නාගතො ජාගරියං අනුයුත්තො තදඞ්ගාදිවසෙන කිලෙසානං ආතාපනලක්ඛණෙන විරියෙන සමන්නාගතත්තා **ආතාපී** සබ්බසො පාපුත්‍රාසෙන ඔත්තප්පෙන සමන්නාගතත්තා **ඔත්තප්පී, සතතං** රත්තින්දිවං **සමිතං** නිරන්තරං සමථවිපස්සනාභාවනානුයොගවසෙන චතුබ්බිධසම්මප්පධානසිද්ධියා **ආරද්ධවිරියො පහිතත්තො** නිබ්බානම්පති පෙසිතචිත්තොති කථීයති.

යදි වා තිට්ඨන්ති තිට්ඨන්තො වා. **නිසින්නො උදවා සය**න්ති නිසින්නො වා සයානො වා. **ගෙහනිස්සිත**න්ති ගෙහවාසීහි අපරිච්චත්තත්තා ගෙහවාසීනං සභාවත්තා ගෙහධම්මත්තා වා ගෙහපටිබද්ධභාවතො වා කිලෙසකාමානං වා නිවාසට්ඨානභාවතො ගෙහං වුච්චති වත්ථුකාමො; තං[1] වත්ථුකත්තා කාමවිතක්කාදි ගෙහනිස්සිතං නාම. **පාපකං ගෙහනිස්සිත**න්ති ඉමිනා පන කාමවිතක්කො ව්‍යාපාදවිතක්කො විහිංසාවිතක්කො ඤාතිවිතක්කො ජනපදවිතක්කො අමරවිතක්කො අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තො විතක්කො ලාභසක්කාරසිලොකපටිසංයුත්තො විතක්කො පරානුද්දයතාපටිසංයුත්තො විතක්කොති ඉමෙ නවවිධා ගෙහනිස්සිතා අකුසලවිතක්කාපි සඞ්ගහිතා.

තත්ථ කාමවිතක්කාදයො තයො වුත්තාව. සෙසෙසු පන "මය්හං ඤාතකා සමිද්ධා පහූතධනධඤ්ඤා"ති එවමාදිනා නයෙන ගෙහසිතවසෙන **ඤාතිජනානං** විතක්කනං=**ඤාතිවිතක්කො**. "මය්හං ඤාතකා ඛයං ගතා වයං ගතා; අහො අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා"ති එවං පවත්තො පන ඤාතිවිතක්කො න හොති. "ඉමස්මිං ජනපදෙ ඉත්ථිපුරිසා සොභනා; අලඞ්කාරාභරණසම්පුණ්ණා"ති[2] එවමාදිනා ගෙහසිතවසෙන ජනපදමනුස්සානං විතක්කනං=**ජනපදවිතක්කො**. 'ඉමස්මිං ජනපදෙ මනුස්සා අනිච්චවසං ගතා"ති එවං පවත්තො ජනපදවිතක්කො න හොති. අමරත්ථාය විතක්කො; අමරො වා විතක්කොති=**අමරවිතක්කො**. "උක්කුටිකප්පධානාදීහි දුක්ඛෙ නිජ්ජිණ්ණෙ සම්පරායෙ අත්තා සුඛී හොති අමරො"ති එවං දුක්කරකාරපටිසංයුත්තො විතක්කො

1. තත්තං-සාළවි. 2. සම්පුල්ලාති-සාළවි.

අමරත්ථාය විතක්කො නාම. 'සස්සතං වදෙසී'ති ආදීනි පුට්ඨස්ස "එවන්තිපි[1] මෙ නො, තථාතිපි මෙ නො, අඤ්ඤථාතිපි මෙ නො, නොතිපි මෙ නො"ති එවං වික්ඛෙපගතෙන දිට්ඨිගතිකෙන පටිසංයුත්තො විතක්කො අමරෙ නාම මච්ඡා විය එකස්මිං පක්ඛෙ අවට්ඨානා ඉතොචිතො ච වික්ඛෙපගතත්තා න මරතීති=**අමරො** නාම. අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තොති අත්තනො පරෙහි අගීළිතත්තා අපරිභූතත්තා අනවඤ්ඤත්ති, සම්භාවනිච්ඡාචාරො; තාය අනවඤ්ඤත්තියා පටිසංයුත්තො සංසට්ඨො, තං වා ආරබ්භ පවත්තො විතක්කො=**අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තො විතක්කො**; කථන්නු බො මං ගහට්ඨා චෙව පබ්බජිතා ච න ඔරඤ්ඤාතො දහෙය්‍යුන්ති සම්භාවනිච්ඡාචාරෙ ඨත්වා පවත්තිත විතක්කස්සෙතං අධිවචනං. **ලාභසක්කාරසිලොකපටිසංයුත්තො**ති චීවරාදිලාභෙන චෙව සක්කාරෙන ච කිත්තිසද්දෙන ච සද්ධිං ආරම්මණකරණවසෙන පටිසංයුත්තො විතක්කො. **පරානුද්දයතාපටිසංයුත්තො**ති පරෙසු අනුද්දයතාපටිරූපකෙන ගෙහසිතපෙමෙන පටිසංයුත්තො. යං සන්ධාය වුත්තං: "සංසට්ඨො විහරති රාජූහි රාජමහාමත්තෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි ගහපතිකෙහි, සහනන්දී සහසොකී, සුඛිතෙසු සුඛිතො, දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතො,[2] උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු අත්තනා වා පරෙහි වා යොගං[3] ආපජ්ජතී"ති.

කුම්මග්ගං පටිපන්නොති අරියමග්ගස්ස උප්පථභාවතො අභිජ්ඣාදයො කුම්මග්ගා නාම; කාමවිතක්කාදිබහුලො කුම්මග්ගපටිපන්නො නාම. **මොහනෙය්‍යෙසු මුච්ඡිතො**ති මොහසංවත්තනියෙසු රූපාදීසු **මුච්ඡිතො** අජ්ඣාපන්නො. **ඵුට්ඨුං සම්බොධි**න්ති අරියමග්ගඤාණං ඵුසිතුං පත්තුං, **අභබ්බො** අසමත්ථො; තාදිසො මිච්ඡාසඞ්කප්පගොචරො න කදාචි තං පාපුණාතීති අත්ථො. **විතක්කං සමයිත්වානා**ති "කාමවිතක්කො භික්ඛවෙ අන්ධකරණො අචක්ඛුකරණො අඤ්ඤාණකරණො පඤ්ඤානිරොධිකො විඝාතපක්ඛිකො අනිබ්බානසංවත්තනිකො"ති එවං කාමවිතක්කාදීනං ආදීනවපච්චවෙක්ඛණෙන ආනාපානසති භාවනාය මිච්ඡාවිතක්කං වූපසමෙත්වා. වුත්තං හි: ආනාපානසති භාවෙතබ්බා විතක්කුපච්ඡෙදායාති. **විතක්කොපසමෙ රතො**ති නවන්නම්පි විතක්කානං අච්චන්තවූපසමභූතෙ අරහත්තමග්ගෙ නිබ්බාණෙ වා අජ්ඣාසයෙන **රතො** අභිරතො. **භබ්බො සො තාදිසො**ති සො යථාවුත්තො සම්මා පටිපජ්ජමානො පුබ්බභාගෙ සමථවිපස්සනාබලෙන සබ්බවිතක්කෙ තදඞ්ගාදිවසෙන වූපසමෙත්වා ඨිතො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අරහත්තමග්ග සඞ්ඛාතං අනුත්තරං සම්බොධිං **ඵුට්ඨුං** අධිගන්තුං[4] සමත්ථො.

ආරද්ධවිරියසුත්තවණ්ණනා.

---

1. එවම්පි-කාළුවි.
2. සුඛීසු සුඛිතො-ලි: I. II.
3. අත්තනා වා පයොගං-ලි: I. II. IV & මු. II.
4. අභිගන්තුං-කාළුවි.

ජාගරණසුත්තෙ :- **ජාගරෙති** විගතනිද්දො; ජාගරියමනුයුත්තොති, රත්තින්දිවං කම්මට්ඨානමනසිකාරෙ යුත්තපයුත්තොති අත්ථො. චසද්දෙන සතාදිභාවෙ සම්පිණ්ඩෙති. **සතොති** සබ්බත්ථ සබ්බදා කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙන සතිඅවිප්පවාසෙන සතො. **සම්පජානොති** සත්තට්ඨානියස්ස චතුබ්බිධස්සපි සම්පජඤ්ඤස්ස වසෙන සම්පජානො. **සමාහිතොති** උපචාරසමාධිනා අප්පනාසමාධිනා ච **සමාහිතො** එකග්ගචිත්තො. **මුදිතොති** පටිපත්තියා ආනිසංසදස්සනෙන උත්තරුත්තරි විසෙසාධිගමෙන විරියාරම්භස්ස ච අමොඝභාවදස්සනෙන පමුදිතො පාමොජ්ජබහුලො. **විප්පසන්නොති** තතො එව[1] පටිපත්තිභූතාසු සික්ඛාසු පටිපත්තිදෙසකෙ ච සත්ථරි සද්ධාබහුලතාය සුට්ඨු පසන්නො. **තත්ථ කාලවිපස්සී කුසලෙසු ධම්මෙසූති** තස්මිං කාලෙ තස්මිං කම්මට්ඨානානුයොගෙ වා **කාලවිපස්සී** කාලානුරූපං විපස්සකො අනවජ්ජෙසු බොධිපක්ඛියධම්මෙසු.

කිං වුත්තං හොති? විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා කලාපසම්මසනාදිවසෙන සම්මසන්තො ආවාසාදිකෙ සත්ත'සප්පායෙ වජ්ජෙත්වා සප්පායෙ සෙවන්තො අන්තරා වොසානං අනාපජ්ජිත්වා පහිතත්තො චිත්තස්ස සමාහිතාකාරං සල්ලක්ඛෙන්තො සක්කච්චං නිරන්තරං අනිච්චානුපස්සනාදීනි පවත්තෙන්තො- යස්මිං කාලෙ විපස්සනාචිත්තං ලීනං හොති, තස්මිං කාලෙ විපස්සනාචිත්තස්ස පග්ගහණත්ථං ධම්මවිචයවිරියපීතිසඞ්ඛාතෙසු-යස්මිං පන කාලෙ චිත්තං උද්ධතං හොති, තස්මිං විපස්සනාචිත්තස්ස නිග්ගණ්හනත්ථං පස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාසඞ්ඛාතෙසු **කුසලෙසු** අනවජ්ජෙසු බොධිපක්ඛියෙසු **ධම්මෙසු**[2] කාලානුරූපං **විපස්සතීති** එවං තස්මිං තස්මිං කාලෙ විපස්සී කුසලෙසු ධම්මෙසු; තස්මිං වා කම්මට්ඨානානුයොගෙ පග්ගහනිග්ගහකාලානුරූපං කුසලෙසු ධම්මෙසු විපස්සති. එත්තාවතා භගවා ආරද්ධවිපස්සකස්ස භික්ඛුනො පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය ජාගරියං දස්සෙත්වා යෙහි ධම්මෙහි ජාගරියානුයොගො සම්පජ්ජති; සඞ්ඛෙපෙනෙව තෙහි උපකාරෙහි ධම්මෙහි සද්ධිං සම්මසනාකාරං දස්සෙත්වා ඉදානි තථා පටිපජ්ජන්තස්ස පටිපත්තියා අවඤ්ඣභාවං දස්සෙන්තො **ජාගරස්ස භික්ඛවෙති** ආදිමාහ.

තත්ථ එවං රත්තින්දිවං කම්මට්ඨානසඞ්ඛාතං ජාගරියං අනුයුත්තස්ස භික්ඛුනො සතිසම්පජඤ්ඤසමාධීහි තත්ථ කාලවිපස්සනාය ච පරිග්ගහිතං විපස්සනාඤාණං ගබ්භං ගණ්හෙත්වා පරිපාකං ගන්ත්වා වීථිපටිපන්නං තික්ඛං සූරං වහන්තං යොගිනො පීතිපාමොජ්ජං පසාදසද්ධඤ්ච ආවහති. සො හි කම්මට්ඨානස්ස උත්තරුත්තරි විසෙසං පස්සන්තො "සම්මාසම්බුද්ධො වත සො භගවා; යො එවරූපං අපණ්ණකධම්මානුධම්මපටිපදං[3] දෙසෙසි. ස්වාක්ඛාතො වත තෙන භගවතා පටිපත්තිධම්මො; යො එවං විසෙසාවහො නිබ්බානගාමිමග්ගො. සුපටිපන්නො වත'ම්හි; යවාහං එවරූපං නිබ්බානගාමිමග්ගං කම්මට්ඨානං

1. ඉති එවං.- කත්ථචි. 2. බොධිපක්ඛියධම්මෙසු- කත්ථචි. 3. පටිපත්තිං-කත්ථචි.

අනුයුත්තො. ඉදානි යෙව ජරාමරණම්හා මුච්චිස්සාමී"ති එවං සද්ධඤ්ච පාමුජ්ජඤ්ච පටිලභිත්වා විසෙසාධිගමස්ස සන්තිකෙයෙව; අනුපුබ්බෙන තිණ්ණං ඵලානං අඤ්ඤතරං අධිගච්ඡති.

වුත්තං හෙතං :–

"යතො යතො සම්මසති ඛන්ධානං උදයබ්බයං,
ලභතී පීතිපාමොජ්ජං අමතං තං විජානතං.

පාමුජ්ජබහුලො භික්ඛු පසන්නො බුද්ධසාසනෙ.
අධිගච්ඡෙ පදං සන්තං සඞ්ඛාරූපසමං සුඛ"න්ති.

තිණ්ණං ඵලානන්ති තතියචතුත්ථඵලානං. **පාටිකඞ්ඛ**න්ති ඉච්ඡිතබ්බං, අවස්සම්භාවී. **අඤ්ඤා**ති අරහත්තං. තං හි හෙට්ඨිමමග්ගඤාණෙහි ඤාතමරියාදං අනතික්කමිත්වා ජානනතො උපරි ජානනකිච්චාභාවතො ච **අඤ්ඤා**ති වුච්චති. **සති වා උපාදිසෙසෙ**ති කිලෙසුපාදිසෙසෙ පහාතුං අසක්කුණෙය්‍ය ඤාණස්ස අපරිපාකත්තා[1] සති ච කිලෙසෙ ඛන්ධාභිසඞ්ඛාරා තිට්ඨන්තියෙව.

ජාගරන්තා සුණාථෙතන්ති එතං මම වචනං එකන්තෙනෙව පමාදනිද්දාය පබොධනත්ථං ජාගරන්තා සතිසම්පජඤ්ඤාදිධම්මසමායොගෙන ජාගරියං අනුයුත්තා සුණාථ. **යෙ සුත්තා තෙ පබුජ්ඣථා**ති යෙ යථාවුත්තනිද්දාය **සුත්තා** සුපනං උපගතා; තෙ තුම්හෙ ජාගරියානුයොගවසෙන ඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගෙ සඞ්කඩ්ඪිත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙන්තා අප්පමාදපටිපත්තියා තතො පබුජ්ඣථ. **සුත්තා ජාගරිතං සෙය්‍යො**ති ඉදං පබොධස්ස කාරණවචනං. යස්මා **සුත්තා** යථාවුත්තසුපනතො **ජාගරිතං** ජාගරණං අත්ථකාමස්ස කුලපුත්තස්ස **සෙය්‍යො** පාසංසතරං හිතසුඛාවහං;[2] තස්මා පබුජ්ඣථාති යොජනා. **නත්ථි ජාගරතො භය**න්ති ඉදං තත්ථ ආනිසංසදස්සනං. යො හි සද්ධින්ද්‍රියාදීහි ජාගරණධම්මෙහි සමන්නාගමෙන ජාගරො හොති; තස්ස අත්තානුවාදභයං පරානුවාදභයං දණ්ඩභයං දුග්ගතිභයං ජාතිආදිනිමිත්තං සබ්බම්පි වට්ටභයං නත්ථි.

කාලෙනාති ආවාසසප්පායාදීනං ලද්ධකාලෙන. **සො**ති නිපාතමත්තං. **සම්මා ධම්මං පරිවීමංසමානො**ති විපස්සනාය ආරම්මණභූතං තෙභූමකධම්මං **සම්මා** ඤායෙන–යථා නිබ්බිදාවිරජ්ජනාදයො සම්භවන්ති– එවං පරිතො වීමංසන්තො; සබ්බාකාරෙන වීමංසන්තොති අත්ථො. **එකොදිභූතො**ති එකො සෙට්ඨො හුත්වා උදෙතීති=**එකොදි**; සමාධි. සො භූතො උප්පන්නො එතස්සාති=**එකොදිභූතො**. එත්ථ ච මග්ගසමාධි අධිප්පෙතො. **සමාහිතො**ති. එත්ථ පන පාදකජ්ඣානසමාධිනා සද්ධිං විපස්සනාසමාධි. අථවා **කාලෙනා**ති මග්ගපටිවෙධකාලෙන **සම්මා** සම්මදෙව **ධම්මං** චතුසච්චධම්මං පරිඤ්ඤාභිසමයාදිවසෙන වීමංසන්තො එකාභිසමයෙන අභිසමෙන්තො. **විහනෙ තමං සො**ති සො එවම්භූතො අරියසාවකො අරහත්තමග්ගෙන අවිජ්ජාතමං අනවසෙසතො විහනෙය්‍ය සමුච්ඡින්දෙය්‍ය.

1. අපරිමාණත්තා–කත්ථචි. 2. පාසංසතරො හිතසුඛාවහො–බහූසු.

එවං භගවා පටිපත්තියා අමොඝභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි තත්ථ දළ්හං නියොජෙන්තො: **තස්මා භවෙථ** ඔසානගාථමාහ. **තස්මාති** යස්මා ජාගරතො සමථවිපස්සනාභාවනා පාරිපූරිං ගච්ඡති, අනුක්කමෙන අරියමග්ගො පාතුභවති; තතො චස්ස සබ්බං වට්ටභයං නත්ථි; තස්මා. **භවෙථාති** එකංසෙන, දළ්හං වා. **භජෙථාති** භජෙය්‍ය. එවං ජාගරියං භජන්තො ච භික්ඛු ආතාපාදිගුණයුත්තො **ජාතිජරාය** හෙතුකං **සංයොජනං ඡෙත්වා** අරහත්තඵලසඞ්ඛාතං **අනුත්තරං සම්බොධිං ඵුසෙ** පාපුණෙය්‍ය.

ජාගරණසුත්තවණ්ණනා.

සල්ලසුත්තෙ:-**වෙදනාති** ආරම්මණරසං වෙදියන්ති අනුභවන්තීති= **වෙදනා**. තාසු ඉට්ඨාරම්මණානුභවනලක්ඛණා **සුඛා**, අනිට්ඨානුභවනලක්ඛණා **දුක්ඛා**, උභයවිපරීතානුභවනලක්ඛණා **අදුක්ඛමසුඛා**. සුඛදුක්ඛවෙදනානං පන උප්පත්ති පාකටා; න අදුක්ඛමසුඛාය. යදා හි සුඛං උප්පජ්ජති; තදා සකලසරීරං ඛොභෙන්තං මද්දන්තං ඵරමානං සතධොතසප්පිං ඛාදාපෙන්තං විය සතපාකතෙලං මක්ඛෙන්තං විය ඝටසහස්සෙන පරිළාහං නිබ්බාපයමානං විය ච "අහො සුඛං අහො සුඛ"න්ති වාචං නිච්ඡාරයමානමෙව උප්පජ්ජති. යදා දුක්ඛං උප්පජ්ජති; තදා සකලසරීරං ඛොභෙන්තං මද්දන්තං ඵරමානං තත්තකපාලං පවෙසෙන්තං විය විලීනතම්බලොහං ආසිඤ්චන්තං විය ච "අහො දුක්ඛං අහො දුක්ඛ"න්ති විලාපෙන්ත'මෙව[1] උප්පජ්ජති. අදුක්ඛමසුඛා පන දුබ්බිජානා දුද්දීපනා අන්ධකාරා අවිභූතා; සා සුඛදුක්ඛානං අපගමෙ සාතාසාතපටිපක්ඛවසෙන මජ්ඣත්තාකාරභූතා මග්ගමජ්ඣෙ පිට්ඨිපාසාණෙ මිගෙන[2] ගතමග්ගො විය නයතො ගණ්හන්තස්ස පාකටා හොති. එවමෙත්ථායං වෙදනා සුඛාදිභාවෙන තිධා දෙසිතා.

කත්ථචි පන සුත්තෙ වෙදනා පරියායෙන වුත්තා. යථාහ: ද්වෙපි මයා ආනන්ද! වෙදනා වුත්තා පරියායෙන: සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනාති. කත්ථචි තිස්සොපි විසුං විසුං සුඛදුක්ඛඅදුක්ඛමසුඛභාවෙන: සුඛා වෙදනා ඨිතිසුඛා, විපරිණාමදුක්ඛා; දුක්ඛා වෙදනා ඨිතිදුක්ඛා, විපරිණාමසුඛා; අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා ඤාණසුඛා, අඤ්ඤාණදුක්ඛාති; කත්ථචි දුක්ඛභාවෙන: යං කිඤ්චි වෙදයිතං සබ්බන්තං දුක්ඛස්මින්ති වදාමීති. අයමෙව තාසං පරියායභාවො දට්ඨබ්බො. අදුක්ඛමසුඛා සන්තවුත්ති හොති; අයමෙතිස්සා සුඛන්ති කථනෙ පරියායො. සුඛා අදුක්ඛමසුඛාති ඉමාසං ද්වින්නං නිප්පරියායෙන දුක්ඛභාවො නත්ථි. වෙනෙය්‍යානං පන තාසු විරාගුප්පත්තියා සඞ්ඛාරදුක්ඛතං විපරිණාමදුක්ඛතං දුක්ඛහෙතුතං අනෙකෙහි දුක්ඛධම්මෙහි අනුබද්ධතඤ්ච[3] නිස්සාය පරියායෙන දුක්ඛභාවො වුත්තො. වුත්තඤ්හි භගවතා: "සඞ්ඛාරානිච්චතං[4]

---

1. විප්පලාපෙන්තමෙව-කත්ථචි.
2. මිගානං-මු.
3. අනුබන්ධං තඤ්ච-ළි: III. V. & මු.
4. සඞ්ඛාරානං අනිච්චතං-කත්ථචි.

ආනන්ද! මයා සඞ්ඛාය සඞ්ඛාරවිපරිණාමතං 'යං කිඤ්චි වෙදයිතං සබ්බන්තං දුක්ඛස්මින්ති වදාමී'ති. සුඛා වෙදනා ඨිතිසුඛාති ආදිසු සුඛාය වෙදනාය අත්ථිභාවො සුඛං, නත්ථිභාවො දුක්ඛං. දුක්ඛාය අත්ථිභාවො දුක්ඛං, නත්ථිභාවො සුඛං, අදුක්ඛමසුඛාය ජානනභාවො සුඛං, අජානනභාවො දුක්ඛන්ති අත්ථො. ඉධ පන නිප්පරියායෙන අඤ්ඤමඤ්ඤපටිපක්ඛසභාවවවත්ථිතලක්ඛණෙන එවං තිස්සො වෙදනා දෙසිතා; සා ච ඛො විපස්සනාකම්මිකානං යොගාවචරානං වෙදනාමුඛෙන අරූපකම්මට්ඨානදස්සනත්ථං කතා.

දුවිධං හි කම්මට්ඨානං: රූපකම්මට්ඨානං අරූපකම්මට්ඨානන්ති. තත්ථ භගවා රූපකම්මට්ඨානං කථෙන්තො සඞ්ඛෙපමනසිකාරවසෙන වා විත්ථාරමනසිකාරවසෙන වා චතුධාතුවවත්ථානාදි[1]වසෙන වා කථෙති. අරූපකම්මට්ඨානං පන කථෙන්තො ඵස්සවසෙන වා වෙදනාවසෙන වා විඤ්ඤාණවසෙන වා කථෙති. එකච්චස්ස හි ආපාථගතෙ ආරම්මණෙ ආවජ්ජතො චිත්තචෙතසිකානං පඨමාභිනිපාතො ඵස්සො තං ආරම්මණං ඵුසන්තො උප්පජ්ජමානො පාකටො හොති; එකච්චස්ස තං ආරම්මණං අනුභවන්තී උප්පජ්ජමානා වෙදනා පාකටා හොති; එකච්චස්ස තං ආරම්මණං විජානන්තං උප්පජ්ජමානං විඤ්ඤාණං පාකටං හොති. ඉති පුග්ගලානං අජ්ඣාසයෙන යථාපාකටං ඵස්සාදිමුඛෙන තිධා අනු රූපකම්මට්ඨානං කථෙසි.

තත්ථ යස්ස ඵස්සො පාකටො හොති; සො "න කෙවලං ඵස්සොව උප්පජ්ජති, තෙන සද්ධිං තමෙව ආරම්මණං අනුභවමානා වෙදනාපි උප්පජ්ජති, සඤ්ජානමානා සඤ්ඤාපි; චෙතයමානා චෙතනාපි, විජානමානං විඤ්ඤාණම්පි උප්පජ්ජතී"ති ඵස්සපඤ්චමකෙ යෙව පරිග්ගණ්හාති. යස්ස වෙදනා පාකටා හොති; සො "න කෙවලං වෙදනාව උප්පජ්ජති, තාය සද්ධිං ඵුසමානො ඵස්සොපි උප්පජ්ජති, සඤ්ජානමානා සඤ්ඤාපි, චෙතයමානා චෙතනාපි, විජානමානං විඤ්ඤාණම්පි උප්පජ්ජතී"ති ඵස්සපඤ්චමකෙ යෙව පරිග්ගණ්හාති. යස්ස විඤ්ඤාණං පාකටං හොති; සො එවමෙව ඵස්සපඤ්චමකෙයෙව පරිග්ගණ්හාති. සො 'ඉමෙ ඵස්සපඤ්චමකා ධම්මා කිං නිස්සිතා?'ති උපධාරෙන්තො 'වත්ථුනිස්සිතා'ති පජානාති. වත්ථු නාම කරජකායො; යං සන්ධාය වුත්තං: ඉදඤ්ච පන මෙ විඤ්ඤාණං එත්ථ සිතං එත්ථ පටිබද්ධන්ති. සො අත්ථතො භූතානි චෙව උපාදාරූපානි ච. එවමෙත්ථ "වත්ථු රූපං, ඵස්සපඤ්චමකා නාම"න්ති නාමරූපමත්තමෙව පස්සති. රූපඤ්චෙත්ථ රූපක්ඛන්ධො, නාමං චත්තාරො අරූපිනො ඛන්ධාති පඤ්චක්ඛන්ධමත්තං හොති. නාමරූපවිනිමුත්තා හි පඤ්චක්ඛන්ධා, පඤ්චක්ඛන්ධවිනිමුත්තං වා නාමරූපං නත්ථි. සො "ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා කිංහෙතුකා?"ති උපපරික්ඛන්තො "අවිජ්ජාදිහෙතුකා"ති තතො "පච්චයො චෙව පච්චයුප්පන්නඤ්ච ඉදං; අඤ්ඤො සත්තො වා පුග්ගලො වා නත්ථි; සුද්ධසඞ්ඛාරපුඤ්ජමත්තමෙවා"ති සප්පච්චයනාම

1. වවත්ථාන-කත්ථචි.

රූපවසෙන තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා විපස්සනාපටිපාටියා "අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා"ති සම්මසන්තොව චරති. සො අජ්ජ අජ්ජාති පටිවෙධං ආකඞ්ඛමානො තථාරූපෙ සමයෙ[1] උතුසප්පායං පුග්ගලසප්පායං භොජනසප්පායං ධම්මසවණසප්පායං වා පටිලභිත්වා[2] එකපල්ලඞ්කෙන නිසින්නො විපස්සනං මත්ථකං පාපෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාති. එවං ඉමෙසං තිණ්ණං ජනානං යාව අරහත්තා කම්මට්ඨානං වෙදිතබ්බං. ඉධ පන භගවා වෙදනාවසෙන බුජ්ඣනකානං අජ්ඣාසයෙන අනුරූපකම්මට්ඨානං කථෙන්තො වෙදනාවසෙන කථෙසි.

ඉදානි භගවා වෙදනාසු සම්මසනාකාරං[3] දස්සෙන්තො **සුඛා භික්ඛවෙ වෙදනා දුක්ඛතො දට්ඨබ්බා**ති ආදිමාහ. තත්ථ සුඛා වෙදනා විපරිණාමදුක්ඛතාය ච උදයබ්බයපටිපීළිතතාය ච දුක්ඛවත්ථුකතාය ච දුක්ඛාති ඤාණචක්ඛුනා පස්සිතබ්බා. සුඛා හි වෙදනා විසමිස්සං විය භොජනං පරිභොගකාලෙ අස්සාදං දදමානා විපරිණාමකාලෙ දුක්ඛුප්පත්ති[4]හෙතුයෙව හොති. සා ච උප්පාදවයධම්මා; යස්සා[5] පවත්ති තං පුග්ගලං උප්පාදෙන ච වයෙන ච පීළෙති; සයම්පි තෙන පීළියති; අපරිමෙය්‍යානඤ්ච දුක්ඛධම්මානං කාරණං හොති; තස්මා තත්ථ විරාගාය දුක්ඛාති පස්සිතබ්බා. යථා පන සල්ලං සරීරං අනුපවිසන්තං පීළිතම්පි[6] උද්ධරියමානම්පි පීළමෙව ජනෙති; දුන්නීහරියති ච. එවං දුක්ඛවෙදනා උප්පජ්ජමානා ඨිතිප්පත්තාපි භිජ්ජමානාපි විබාධතියෙව; උප්පජ්ජමානා ච අධීරපුග්ගලෙහි[7] දුන්නීහරියති; තස්මා **සල්ලතො** පස්සිතබ්බා. **අදුක්ඛමසුඛා** හුත්වා අභාවතො උදයවයවන්තතො තාවකාලිකතො නිච්චපටික්ඛෙපතො ච අනිච්චාති පස්සිතබ්බා. කාමඤ්චෙත්ථ සබ්බාපි වෙදනා අනිච්චතො පස්සිතබ්බායෙව, අනිච්චදස්සනතො පන සාතිසයවිරාගනිමිත්තං දුක්ඛදස්සනං හොති; තස්මා සුඛවෙදනාය සුඛාභිනිවෙසීනං පුග්ගලානං තත්ථ නිබ්බිදජනනත්ථං **සුඛා දුක්ඛතො** දට්ඨබ්බාති වුත්තං. එවං වත්වා ච පන සුඛාපි තාව එදිසී; කීදිසී නුඛො දුක්ඛා?ති චින්තෙන්තානං දුක්ඛදුක්ඛතාය දුක්ඛවෙදනා සල්ලතො දට්ඨබ්බාති ආහ. ඉතරා පන සඞ්ඛාරදුක්ඛතාය එව දුක්ඛාති දස්සෙන්තො **අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා අනිච්චතො දට්ඨබ්බා**ති අවොච; "යදනිච්චං තං දුක්ඛ"න්ති වචනතො. එත්ථ ච සුඛා වෙදනා දුක්ඛතො දට්ඨබ්බාති එතෙන රාගස්ස සමුග්ඝාතූපායො දස්සිතො. **දුක්ඛා වෙදනා සල්ලතො**ති එතෙන දොසස්ස, **අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා අනිච්චතො**ති එතෙන මොහස්ස. සුඛවෙදනාය හි රාගානුසයො අනුසෙති, දුක්ඛවෙදනාය පටිඝානුසයො, අදුක්ඛමසුඛාය අවිජ්ජානුසයොති.

---

1. සප්පච්චයෙ-මු.
2. ලභිත්වා විපස්සනා පටිපාටියා-මු.
3. සම්මසනාචාරං=චාරං-බහුසු.
4. දුක්ඛුප්පත්ති-කත්ථචි.
5. යස්ස-බහුසු.
6. පවිට්ඨම්පි-ඉති යුත්තං විය ඛායති.
7. අවීරපුරිසෙහි-ලි: III. V. &. මු:

යතොති යදා, යස්මා වා. **අරිහොති** කිලෙසෙහි ආරකා ඨිතො. **සබ්බද්දසොති**[1] සබ්බාසං වෙදනානං චතුන්නම්පි වා සච්චානං අවිපරීතදස්සී. **අච්ඡෙච්ඡි තණ්හන්ති** වෙදනාමූලකං තණ්හං අග්ගමග්ගෙන ඡින්දි, අනවසෙසතො සමුච්ඡින්දි. **විවත්තයි සංයොජනන්ති** දසවිධං සංයොජනං පරිවත්තයි; නිම්මූලමකාසි. **සම්මාති** හෙතුනා කාරණෙන. **මානාභිසමයාති** මානස්ස දස්සනාභිසමයා, පහානාභිසමයා වා. අරහත්ත[2] මග්ගො හි කිච්චවසෙන මානං පස්සති; අයමස්ස දස්සනාභිසමයො; තෙන දිට්ඨො පන සො තාවදෙව පහීයති; දිට්ඨවිසෙන[3] ආසිවිසෙන දිට්ඨසත්තානං ජීවිතං විය; අයමස්ස පහානාභිසමයො වා. **අද්දක්ඛීති** අද්දස, පස්සි. **සන්තන්ති** සුඛදුක්ඛතො සන්තසභාවතාය සන්තතරජාතිකං. **යතො තත්ථ විමුච්චතීති** යස්මා සුඛාදීති දුක්ඛාදිතො අද්දස; තස්මා **තත්ථ** වෙදනාය තප්පටිබද්ධඡන්දරාගප්පහාණෙන සමුච්ඡෙදවසෙන විමුච්චති. අථවා **යතොති** කායවාචාචිත්තෙහි සංයමතො[4] යතති වායමතීති=**යතො**. **අභිඤ්ඤාවොසිතොති** වෙදනාමුඛෙන චතුසච්චකම්මට්ඨානං භාවෙත්වා ඡට්ඨාභිඤ්ඤාය[5] පරියොසිතො කතකිච්චො. **යොගාතිගොති** කාමයොගාදි චතුබ්බිධම්පි යොගං අතික්කන්තො. ඉධලොකත්ථං පරලොකත්ථං අත්තහිතං පරහිතඤ්ච මුනාතීති=**මුනි**; කල්‍යාණපුථුජ්ජනෙන සද්ධිං සත්ත සෙඛා, අරහා ච. ඉධ පන අරහාව අධිප්පෙතො.

සල්ලසුත්තවණ්ණනා.

භිදුරසුත්තෙන :- **භිදුරායං භික්ඛවෙ කායොති** භිදුරො භෙදනසීලො විද්ධංසනසභාවො අයං චාතුම්මහාභූතිකො රූපකායො. සො හි අඞ්ගපච්චඞ්ගානං කෙසාදීනඤ්ච සමූහත්ථෙන **කායොති** වුච්චති; කුච්ඡිතානං වා කෙසාදීනං ආයො උප්පත්තිදෙසොතිපි=**කායො**. **විරාගධම්මන්ති** විරජ්ජනධම්මං පලුජ්ජනසභාවං. **සබ්බෙ උපධීති** ඛන්ධූපධි කිලෙසූපධි අභිසඞ්ඛාරූපධි පඤ්චකාමගුණූපධීති එතෙ "උපධීයති එත්ථ දුක්ඛන්ති-**උපධි**. ඉදං වුත්තං හොති: සබ්බෙපි උපාදානක්ඛන්ධකිලෙසාභිසඞ්ඛාරපඤ්චකාමගුණධම්මා හුත්වා අභාවට්ඨෙන **අනිච්චා**; උදයබ්බයපටිපීළනට්ඨෙන **දුක්ඛා**; ජරාය මරණෙන චාති ද්විධා පරිණාමෙතබ්බසභාවතාය පකතිවිජහනට්ඨෙන **විපරිණාමධම්මාති** එවමෙත්ථ අනිච්චානුපස්සනාවසෙන රූපකායමුඛෙන රූපකම්මට්ඨානං විඤ්ඤාණමුඛෙන අරූපකම්මට්ඨානඤ්චාති රූපාරූපකම්මට්ඨානද්වයං දස්සෙත්වා පුන සබ්බෙපි තෙභූමකධම්මෙ උපධීති එකජ්ඣං ගහෙත්වා අනිච්චදුක්ඛානුපස්සනාවසෙන තථා බුජ්ඣිතකානං අජ්ඣාසයෙන සම්මසනාකාරො[6] කථිතො.

---

1. සච්චද්දසොති-කත්ථචි.
2. අරිය-කත්ථචි.
3. වසෙන-බහූසු.
4. සංයතො-කත්ථචි.
5. ජලභිඤ්ඤාය-කත්ථචි.
6. චාරො-බහූසු.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපතො සම්මසනාකාරො: අයම්පන යොගාවචරො අත්තනො රූපකායං ආවජ්ජෙත්වා "අයං මෙ කායො රූපී චාතුම්මහාභූතිකො මාතාපෙත්තිකසම්භවො ඔදනකුම්මාසූපචයො චත්තාරො ච මහාභූතා චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූපානියෙව. ඉදං රූපං එත්තකං රූපං; න ඉතො භීයො"ති රූපරූපමෙව[1] ලක්ඛණාදීහි වවත්ථපෙත්වා තදනුසාරෙන විඤ්ඤාණමුඛෙන නාමං වවත්ථපෙත්වා "ඉදං රූපං, ඉදං නාම"න්ති නාමරූපමෙව පස්සති. "නාමරූපමත්තමිදං; අඤ්ඤො සත්තො වා පුග්ගලො වා නත්ථී"ති පස්සිත්වා තතො අවිජ්ජාදිහෙතුපච්චයෙ පරිග්ගහෙත්වා සප්පච්චයෙ නාමරූපෙ "**භිදුරායං කායො, විඤ්ඤාණං විරාගධම්ම**"න්ති අනිච්චලක්ඛණං ආරොපෙත්වා විපස්සනාපටිපාටියා අරහත්තං පාපුණාති; අයමෙකො සම්මසනාකාරො.

අපරො පන උපධිවසෙන එවං නාමරූපං වවත්ථපෙති: සබ්බෙ උපධී නාම ඛන්ධකිලෙසාභිසඞ්ඛාරකාමගුණ[2]වසෙන චතුබ්බිධා හොන්ති. තත්ථ ඛන්ධූපධි නාම පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා; කිලෙසූපධි නාම ලොභාදයො දස කිලෙසා; අභිසඞ්ඛාරූපධි නාම තෙභූමකා කුසලාකුසල[3]චෙතනා, තෙ ච උභො සඞ්ඛාරක්ඛන්ධපරියාපන්නා; කාමගුණූපධි නාම පඤ්ච කාමගුණා, තෙ ච රූපක්ඛන්ධපරියාපන්නා; එවං සබ්බෙපි උපධී පඤ්චක්ඛන්ධා යෙව. තත්ථ රූපක්ඛන්ධො රූපං, සෙසා චත්තාරො අරූපිනො ඛන්ධා නාමං; නාමරූපමත්තමිදන්ති නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා තතො තස්ස අවිජ්ජාදිහෙතුපච්චයෙ ච පරිග්ගහෙත්වා තතො **සබ්බෙ උපධී අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා**ති අනිච්චදුක්ඛලක්ඛණානි ආරොපෙත්වා විපස්සනාපටිපාටියා අරහත්තං පාපුණාති.

එවමෙත්ථ භගවතා වෙනෙය්‍යජ්ඣාසයවසෙන ද්විධා සම්මසනාකාරො දෙසිතො. කාමඤ්චෙත්ථ ලක්ඛණද්වයමෙව පාළියං ආගතං, "යදනිච්චං, තං දුක්ඛං; යං දුක්ඛං, තදනත්තා"ති වචනතො පන අනිච්චලක්ඛණෙන දුක්ඛලක්ඛණම්පි දුක්ඛලක්ඛණෙන අනත්තලක්ඛණම්පි දස්සිතමෙවාති වෙදිතබ්බං. **උපධීසු භයං දිස්වා**ති උපධීසු භයතුපට්ඨානඤාණවසෙන භයං දිස්වා, තෙසං භායිතබ්බතං පස්සිත්වා. ඉමිනා බලවවිපස්සනං දස්සෙති. **ජාතිමරණමච්චගා**ති[4] එවං සම්මසන්තො විපස්සනාඤාණං මග්ගෙන ඝටෙත්වා මග්ගපරම්පරාය අරහත්තං පත්තො ජාතිමරණං අතීතො නාම හොති. **සම්පත්වා පරමං සන්ති**න්ති උත්තමං අනුත්තරං **සන්තිං** සබ්බසඞ්ඛාරූපසමං නිබ්බානං අධිගන්ත්වා එවම්භූතො චතුන්නං අරියමග්ගානං වසෙන භාවනාභිසමයනිප්ඵත්තියා භාවිතකායසීලචිත්තපඤ්ඤත්තා **භාවිතත්තො** මරණඤ්ච ජීවිතඤ්ච අනභිනන්දන්තො කෙවලං අත්තනො ඛන්ධපරිනිබ්බානකාලං ආකඞ්ඛති උදික්ඛති; න තස්ස කත්ථචි පත්ථනා හොතීති.

භිදුරසුත්තවණ්ණනා.

1. රූපාරූපමෙව-කත්ථචි. 2. රාග-කත්ථචි. 3. කුසල-කත්ථචි. 4. මජ්ඣගා-කත්ථචි.

දසධම්මසුත්තෙ :- **පබ්බජිතෙනාති** ඝරාවාසං පහාය සාසනෙ පබ්බජ්ජං උපගතෙන. **අභිණ්හන්ති** අභික්ඛණං, පුනප්පුනං. **පච්චවෙක්ඛිතබ්බාති** ඔලොකෙතබ්බා, සල්ලක්ඛෙතබ්බා. **වෙවණ්ණියන්ති** විවණ්ණභාවං විරූපභාවං. තම්පන දුවිධං හොති: සරීරවෙවණ්ණියං පරික්ඛාරවෙවණ්ණියඤ්ච. තත්ථ කෙසමස්සුඔරොපනෙන සරීරවෙවණ්ණියං වෙදිතබ්බං; පුබ්බෙ නානාවිරාගානි සුඛුමවත්ථානි නිවාසෙත්වා නානග්ගරසභොජනං සුවණ්ණරජතභාජනෙසු භුඤ්ජිත්වාපි සිරිගබ්භෙ වරසයනාසනෙසු නිපජ්ජිත්වාපි නිසීදිත්වාපි සප්පිනවනීතාදීහි භෙසජ්ජං කත්වාපි පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය ඡින්න[1]සඞ්ඝටිතකසාවරසපීතානි නිවාසෙතබ්බානි, අයපත්තෙන වා මත්තිකාපත්තෙන වා මිස්සකොදනො භුඤ්ජිතබ්බො, රුක්ඛමූලාදිසෙනාසනෙ මඤ්ච[2] තිණසන්ථරණාදිසු නිපජ්ජිතබ්බං, චම්මඛණ්ඩතට්ටිකාදිසු නිසීදිතබ්බං, පූතිමුත්තාදීහි භෙසජ්ජං කාතබ්බං හොති; එවමෙත්ථ පරික්ඛාරවෙවණ්ණියං වෙදිතබ්බං. එවං පච්චවෙක්ඛතො හි කොපො ච මානො ච පහීයති.

පරපටිබද්ධා මෙ ජීවිකාති මය්හං පරෙසු පටිබද්ධා පරායත්තාව චතුපච්චයජීවිකා. එවං පච්චවෙක්ඛතො හි ආජීවො පරිසුජ්ඣති, පිණ්ඩපාතො අපචිතො හොති, චතූසු පච්චයෙසු අපච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො නාම න හොති. **අඤ්ඤො මෙ ආකප්පො කරණීයොති** ගිහීනං උරං අභිනීහරිත්වා ගීවං පග්ගහෙත්වා ලලිතෙනාකාරෙන අනියතපදවීතිහාරෙන ගමනාකප්පො හොති; තතො අඤ්ඤොව ආකප්පො මයා කරණීයො, සන්තින්ද්‍රියෙන සන්තමානසෙන යුගමත්තදස්සිනා විසමට්ඨානෙ උදක[3]සකටෙනෙව මත්තමිත[4] පදවීතිහාරෙන හුත්වා ගන්තබ්බන්ති පච්චවෙක්ඛිතබ්බං. එවං පච්චවෙක්ඛතො හි ඉරියාපථො සාරුප්පො හොති; තිස්සො සික්ඛා පරිපූරෙන්ති.

කච්චි නු ඛොති සල්ලක්ඛණෙ නිපාතසමුදායො. **අත්තාති** චිත්තං. **සීලතො න උපවදතීති** අපරිසුද්ධං තෙ සීලන්ති සීලපච්චයා න උපවදති. එවං පච්චවෙක්ඛතො හි අජ්ඣත්තං හිරි සමුට්ඨාති, සා තීසු ද්වාරෙසු සංවරං සාධෙති, තීසු ද්වාරෙසු සංවරො චතුපාරිසුද්ධිසීලං හොති, චතුපාරිසුද්ධිසීලෙ ඨිතො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං ගණ්හාති. **අනුවිච්ච විඤ්ඤූ සබ්‍රහ්මචාරීති** පණ්ඩිතා සබ්‍රහ්මචාරිනො අනුවිචාරෙත්වා. **න උපවදන්තීති** න ගරහන්ති. එවං පච්චවෙක්ඛතො හි බහිද්ධා ඔත්තප්පං සමුට්ඨාති, තං තීසු ද්වාරෙසු සංවරං සාධෙතීති අනන්තරනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **නානාභාවො විනාභාවොති** ජාතියා නානාභාවො, මරණෙන විනාභාවො. එවං පච්චවෙක්ඛතො හි තීසු ද්වාරෙසු පමත්තාකාරො නාම න හොති, මරණස්සති සූපට්ඨිතා හොති.

කම්මස්සකො'ම්හීති ආදිසු කම්මං මය්හං සකං අත්තනො සන්තකන්ති-**කම්මස්සකො**; කම්මෙන දාතබ්බං ඵලං දායං, කම්මස්ස දායං=කම්මදායං; තං ආදියාමීති=**කම්මදායාදො**; කම්මං මය්හං යොනි කාරණන්ති

---

1. ඡින්නභින්න-ලි: III. IV. V. &. මු: I.
2. මුඤ්ජ-කත්ථචි.
3. උදකෙ-කත්ථචි.
4. මත්ත-කත්ථචි.

කම්මයොනි; කම්මං මය්හං බන්ධු ඤාතකොති=**කම්මබන්ධු**; කම්මං මය්හං පටිසරණං පතිට්ඨාති=**කම්මපටිසරණො**. **තස්ස දායාදො භවිස්සාමීති** තස්ස කම්මස්ස දායාදො, තෙන දින්නඵලපටිග්ගාහකො භවිස්සාමීති එවං කම්මස්සකතං පච්චවෙක්ඛතො පාපකරණං නාම න හොති. **කථම්භූතස්ස මෙ රත්තින්දිවා වීතිපතන්තීති** කින්නු බො මෙ වත්තපටිපත්තිං කරොන්තස්ස උදාහු අකරොන්තස්ස, බුද්ධවචනං සජ්ඣායන්තස්ස උදාහු අසජ්ඣායන්තස්ස, යොනිසොමනසිකාරෙන කම්මං කරොන්තස්ස උදාහු අකරොන්තස්සාති කථම්භූතස්ස මෙ රත්තින්දිවා වීතිවත්තන්ති; පරිවත්තන්තීති අත්ථො. එවං පච්චවෙක්ඛතො හි අප්පමාදො පරිපූරති.

සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරමාමීති විවිත්තොකාසෙ සබ්බිරියාපථෙසු එකොව හුත්වා කච්චි නු බො අභිරමාමීති අත්ථො. එවං පච්චවෙක්ඛතො හි කායවිවෙකො පරිපූරති. **උත්තරිමනුස්සධම්මාති** උත්තරිමනුස්සානං උක්කට්ඨමනුස්සභූතානං ඣායීනඤ්චෙව අරියානඤ්ච ඣානාදිධම්මා, දසකුසලකම්මපථසඞ්ඛාතමනුස්සධම්මතො වා උත්තරිතරා විසිට්ඨතරා[1] ධම්මා; **මෙ** මම සන්තානෙ **අත්ථි නු බො** සන්ති නු බොති[2] අත්ථො. **අලමරියඤාණදස්සනවිසෙසොති** මහග්ගතලොකුත්තරපඤ්ඤා පජානනට්ඨෙන ඤාණං, චක්ඛුනා දිට්ඨමිව ධම්මං පච්චක්ඛකරණතො දස්සනට්ඨෙන දස්සනන්ති=ඤාණදස්සනං; අරියං විසුද්ධං උත්තමං ඤාණදස්සනන්ති=**අරියඤාණදස්සනං**; **අලං** පරියත්තං කිලෙසවිද්ධංසනසමත්ථං අරියඤාණදස්සනමෙත්ථ, අස්ස වාති=**අලමරියඤාණදස්සනො**; ඣානාදිභෙදො උත්තරිමනුස්සධම්මො; අලමරියඤාණදස්සනතො ච සො විසෙසො චාති=**අලමරියඤාණදස්සනවිසෙසො**. අථවා තමෙව කිලෙසවිද්ධංසනසමත්ථං විසුද්ධං ඤාණදස්සනමෙව විසෙසොති=**අලමරියඤාණදස්සනවිසෙසො**. **අධිගතොති** පටිලද්ධො මෙ අත්ථි නු බො. **සොහන්ති** සො පටිලද්ධවිසෙසො අහං. **පච්ඡිමෙ කාලෙති** මරණමඤ්චෙ නිපන්නකාලෙ. **පුට්ඨොති** සබ්‍රහ්මචාරීහි අධිගතගුණවිසෙසං පුච්ඡිතො. **න මඞ්කු භවිස්සාමීති** අධොමුඛො පතිතක්ඛන්ධො නිත්තෙජො න හෙස්සාමීති එවං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස හි මොඝකාලකිරියා නාම න හොති.

දසධම්මසුත්තවණ්ණනා.

ආරඤ්ඤිකසුත්තෙ:- **අනාගතභයානීති** අත්තනො අනාගතකාලෙ උප්පජ්ජනකභයානි, ජීවිතන්තරායාදිහෙතූ. **ආරඤ්ඤිකෙනාති** අරඤ්ඤවාසිනා. **අප්පත්තස්සාති** ඣානවිපස්සනාමග්ගඵලප්පභෙදස්ස විසෙසස්ස අත්තනො සන්තානෙ අනුප්පජ්ජනවසෙන අප්පත්තස්ස. **සො මම 'ස්ස අන්තරායොති** සො මම ජීවිතන්තරායො ච බ්‍රහ්මචරියන්තරායො ච පුථුජ්ජනකාලකිරියං කරොන්තස්ස සග්ගන්තරායො ච භවෙය්‍ය.

---

1. උත්තරිතරා-කත්ථචි. 2. අත්ථි නු බොති-කත්ථචි.

විරියං ආරභාමීති දුවිධං විරියං කරොමි. **බ්‍යාපජ්ජෙය්‍යාති** න සම්මා පරිණමෙය්‍ය; අසම්මාපරිණාමනපච්චයා හි සූලවිසූචිකාදයො නානාවිධා ආබාධා උප්පජ්ජන්ති. **පිත්තං වා මෙ කුප්පෙය්‍යාති** බද්ධපිත්තඤ්ච අබද්ධපිත්තඤ්ච පකුප්පෙය්‍ය. **සත්ථකා වාතාති** සත්ථං විය සන්ධිබන්ධනච්ඡෙදකා වාතා. **වාළෙහීති** කක්ඛළෙහි. **මාණවෙහීති** චොරෙහි. **කතකම්මෙහි වා අකතකම්මෙහි වාති** කතචොරකම්මා චොරා කම්මස්ස[1] නිප්ඵන්නත්තා ගලලොහිතං ගහෙත්වා දෙවතාබලිං කරොන්ති; අකතකම්මා "එවං නො කම්මං නිප්ඵජ්ජිස්සතී"ති පඨමතරං කරොන්ති.

ආරඤ්ඤිකසුත්තවණ්ණනා.

දසබලසුත්තෙන :- ඉමස්ස සුත්තස්ස අත්තජ්ඣාසයො නික්ඛෙපො. භගවා හි සද්ධාපබ්බජිතෙ කුලපුත්තෙ අරහත්තසම්පාපකෙ සීලසංවරාදිහෙතුභූතෙ විරියාරම්භෙ නියොජෙතුකාමො ඉදං සුත්තං අභාසි. යස්මා ච නාම විසෙසගුණසංයුත්තස්ස සත්ථුනොයෙව ඔවාදො කරණීයො; අනුසාසනී කරණීයා. සාවකා ච තස්මිං සද්ධං උප්පාදෙත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජිත්වා අනුපුබ්බෙන අරහත්තං පාපුණන්ති. තස්මා මහාකාරුණිකො භගවා විරියාරම්භෙ නියොජනසමත්ථස්ස අත්තනො යථාභූතං ගුණං **දසබලසමන්නාගතොති** ආදීහි පඤ්චහි පදෙහි දීපෙති.

තත්ථ **දසබලසමන්නාගතොති** එත්ථ බලඤ්ච නාමෙතං දුවිධං: කායබලඤ්ච ඤාණබලඤ්ච. තෙසු තථාගතස්ස කායබලං හත්ථිකුලානුසාරෙන වෙදිතබ්බං.

වුත්තඤ්ච :-

"කාළාවකඤ්ච ගඞ්ගෙය්‍යං පණ්ඩරං තම්බපිඞ්ගලං,
ගන්ධමඞ්ගලහෙමඤ්ච උපොසථඡද්දන්තිමෙ දසා"ති.

තත්ථ කාළාවකන්ති පකතිහත්ථිකුලං දට්ඨබ්බං. යං දසන්නං පුරිසානං කායබලං, තං එකස්ස කාළාවකස්ස හත්ථිනො බලං; යං දසන්නං කාළාවකානං බලං, තං එකස්ස ගඞ්ගෙය්‍යස්ස; යං දසන්නං ගඞ්ගෙය්‍යානං, තං එකස්ස පණ්ඩරස්ස; යං දසන්නං පණ්ඩරානං, තං එකස්ස තම්බස්ස; යං දසන්නං තම්බානං, තං එකස්ස පිඞ්ගලස්ස; යං දසන්නං පිඞ්ගලානං, තං එකස්ස ගන්ධහත්ථිනො; යං දසන්නං ගන්ධහත්ථීනං, තං එකස්ස මඞ්ගලස්ස; යං දසන්නං මඞ්ගලානං, තං එකස්ස හෙමවතස්ස; යං දසන්නං හෙමවතානං, තං එකස්ස උපොසථස්ස; යං දසන්නං උපොසථානං, තං එකස්ස ඡද්දන්තස්ස; යං දසන්නං ඡද්දන්තානං, තං එකස්ස තථාගතස්ස බලං. නාරායණසඞ්ඝාතබලන්තිපි ඉදමෙව වුච්චති. තදෙතං පකතිහත්ථිගණනාය කොටිසහස්සානං හත්ථීනං, පුරිසගණනාය දසන්නං පුරිසකොටිසහස්සානං බලං හොති. ඉදං

---

1. චොරකම්මස්ස - කත්ථචි.

තාව තථාගතස්ස කායබලං **දසබලසමන්නාගතොති** එත්ථ සඞ්ගහං ගච්ඡති. එතං හි බාහිරකලාමකතිරච්ඡානගතානං සීහාදීනම්පි හොති; එතං හි නිස්සාය දුක්ඛපරිඤ්ඤා වා සමුදයප්පහානං වා මග්ගභාවනා වා ඵලසච්ඡිකිරියා වා නත්ථි. අඤ්ඤම්පන දසසු ඨානෙසු අකම්පනට්ඨෙන උපත්ථම්භනට්ඨෙන ච දසවිධං ඤාණබලං නාම අත්ථි; තං සන්ධාය වුත්තං: **දසබලසමන්නාගතොති**. කතමම්පන ත?න්ති.

ඨානඤ්ච ඨානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො ජානනං එකං, අතීතානාගතපච්චුප්පන්නානං කම්මසමාදානානං ඨානසො හෙතුසො යථාභූතං විපාකජානනං එකං, සබ්බත්ථගාමිනිපටිපදාජානනං එකං, අනෙකධාතුනානාධාතුජානනං එකං, පරසත්තානං නානාධිමුත්තිකතා ජානනං එකං, තෙසංයෙව ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තජානනං එකං, ඣානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තීනං සඞ්කිලෙසවොදානවුට්ඨානජානනං එකං, පුබ්බෙනිවාසජානනං එකං, සත්තානං චුතූපපාතජානනං එකං, ආසවක්ඛයජානනං එකන්ති එවං දසවිධං ඤාණබලං හොති.

තත්‍රිදං වුත්තං:–

“ඨානාඨානෙ විපාකෙ ච ඤාණං පටිපදාය ච,
නානා ච ධාතුලොකම්හි සත්තානං අධිමුත්තියං.

ඣානාදීනං සඞ්කිලෙසෙ වොදානෙ ච පරොපරෙ,
පුබ්බෙනිවාස[1] ඤාණඤ්ච දිබ්බචක්ඛාසවක්ඛය”න්ති.

තෙසම්පන විත්ථාරො විභඞ්ගට්ඨකථාය වුත්තො. **චතුහි චෙව වෙසාරජ්ජෙහීති** එත්ථ සාරජ්ජපටිපක්ඛං වෙසාරජ්ජං; චතුසු ඨානෙසු විසාරද[2] භාවං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස උප්පන්නසොමනස්සමය ඤාණස්සෙතං නාමං.

තත්‍රායං පාළි:– “සම්මාසම්බුද්ධස්ස තෙ පටිජානතො ඉමෙ ධම්මා අනභිසම්බුද්ධාති තත්‍ර වත මං සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා දෙවො වා මාරො වා බ්‍රහ්මා වා කොචි වා ලොකස්මිං සහධම්මෙන පටිචොදෙස්සතීති නිමිත්තමෙතං භික්ඛවෙ න සමනුපස්සාමි; එතම්පහං භික්ඛවෙ නිමිත්තං අසමනුපස්සන්තො ඛෙමප්පත්තො අභයප්පත්තො වෙසාරජ්ජප්පත්තො විහරාමි. ඛීණාසවස්ස තෙ පටිජානතො ඉමෙ ආසවා අපරික්ඛීණාති තත්‍ර වත මං–පෙ–යෙ ඛො පන තෙ අන්තරායිකා ධම්මා වුත්තා; තෙ පටිසෙවතො නාලං අන්තරායායාති තත්‍ර වත මං–පෙ–යස්ස ඛො පන තෙ අත්ථාය ධම්මො දෙසිතො; සො න නිය්‍යාති තක්කරස්ස සම්මාදුක්ඛක්ඛයායාති[3] තත්‍ර වත මං සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා–පෙ–වෙසාරජ්ජප්පත්තො විහරාමී”ති.

ආසභණ්ඨානන්ති සෙට්ඨට්ඨානං, උත්තමට්ඨානං; ආසභා වා පුබ්බබුද්ධා, තෙසං ඨානන්ති අත්ථො. අපිච ගවසතජෙට්ඨකො උසභො, ගවසහස්සජෙට්ඨකො වසභො, වජසතජෙට්ඨකො වා උසභො, වජසහස්ස

1. චුතූපපාත-සබ්බත්ථ. 2. වෙසාරජ්ජ-මනුසු. 3. නියානීති-මනුසු.

ජෙට්ඨකො වසභො, සබ්බගවජෙට්ඨො සබ්බපරිස්සයසහො සෙතො පාසාදිකො මහාභාරවහො අසනිසතසද්දෙහිපි අසම්පකම්පනීයො නිසභො; සො ඉධ උසභොති අධිප්පෙතො. ඉදම්පි හි තස්ස පරියායවචනං. උසභස්ස ඉදන්ති=**ආසභං**. **ඨාන**න්ති චතූහි පාදෙහි පඨවිං උප්පීළෙත්වා අචලට්ඨානං; ඉදම්පන ආසභං වියාති=**ආසභං**. යථෙව හි නිසභසඞ්ඛාතො උසභො උසභබලෙන සමන්නාගතො චතූහි පාදෙහි පඨවිං උප්පීළෙත්වා අචලට්ඨානෙන තිට්ඨති; එවං තථාගතොපි දසහි තථාගතබලෙහි සමන්නාගතො චතුවෙසාරජ්ජපාදෙහි අට්ඨපරිසපඨවිං උප්පීළෙත්වා සදෙවකෙ ලොකෙ කෙනචි පච්චත්ථිකෙන පච්චාමිත්තෙන අකම්පනීයො අචලට්ඨානෙන තිට්ඨති; එවං තිට්ඨමානො ච තං ආසභං ඨානං **පටිජානාති** උපගච්ඡති, න පච්චක්ඛාති, අත්තනි ආරොපෙති. තෙන වුත්තං: **ආසභණ්ඨානං පටිජානාතීති. පරිසාසූති** ඛත්තිය බ්‍රාහ්මණගහපතිසමණචාතුම්මහාරාජිකතාවතිංසමාරබ්‍රහ්මපරිස සඞ්ඛාතාසු අට්ඨසු පරිසාසු. **සීහනාදං නදතීති** සෙට්ඨනාදං අභීතනාදං නදති, සීහනාදසදිසං වා නාදං නදති; අයමත්ථො සීහනාදසුත්තෙන දීපෙතබ්බො.

යථා වා සීහො "සහනතො ච හනනතො ච සීහො"ති වුච්චති; එවං තථාගතොපි ලොකධම්මානං සහනතො පරප්පවාදඤ්ච හනනතො සීහොති වුච්චති. එවං වුත්තස්ස සීහස්ස නාදං=**සීහනාදං**. තත්ථ යථා සීහො සීහබලෙන සමන්නාගතො සබ්බත්ථ විසාරදො විගතලොමහංසො සීහනාදං නදති; එවං තථාගතසීහොපි තථාගතබලෙහි සමන්නාගතො අට්ඨසු පරිසාසු විසාරදො විගතලොමහංසො **ඉති රූප**න්ති ආදිනා නයෙන නානාවිධදෙසනාවිලාසසම්පන්නං සීහනාදං නදති. **බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙතීති** එත්ථ **බ්‍රහ්ම**න්ති සෙට්ඨං උත්තමං විසිට්ඨං; චක්කන්ති ධම්මචක්කස්සෙතං අධිවචනං. තම්පන ධම්මචක්කං දුවිධං හොති: පටිවෙධඤාණඤ්ච දෙසනාඤාණඤ්ච. තත්ථ පඤ්ඤාපභාවිතං අත්තනො අරියඵලාවහං පටිවෙධඤාණං. කරුණාපභාවිතං සාවකානං අරියඵලාවහං දෙසනාඤාණං.

තත්ථ පටිවෙධඤාණං උප්පජ්ජමානං උප්පන්නන්ති දුවිධං: තං හි අභිනික්ඛමණතො යාව අරහත්තමග්ගා උප්පජ්ජමානං; ඵලක්ඛණෙ උප්පන්නං නාම. තුසිතභවනතො යාව බොධිපල්ලඞ්කෙ අරහත්තමග්ගා උප්පජ්ජමානං; ඵලක්ඛණෙ උප්පන්නං නාම. දීපඞ්කරබ්‍යාකරණතො පට්ඨාය යාව අරහත්තමග්ගා උප්පජ්ජමානං; ඵලක්ඛණෙ උප්පන්නං නාම. දෙසනාඤාණම්පි පවත්තමානං පවත්තන්ති දුවිධං: තඤ්හි යාව අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤස්ස සොතාපත්තිමග්ගා පවත්තමානං; ඵලක්ඛණෙ පවත්තං නාම. තෙසු පටිවෙධඤාණං ලොකුත්තරං, දෙසනාඤාණං ලොකියං, උභයම්පි පනෙතං අඤ්ඤෙහි අසාධාරණං බුද්ධානංයෙව ඔරසඤාණං. ඉදානි යං ඉමිනා ඤාණබලෙන සමන්නාගතො සීහනාදං නදති; තං **දස්සෙතුං: ඉති රූප**න්ති **ආදිමාහ.**

තත්‍ථ **ඉති රූපන්ති** ඉදං රූපං, එත්තකං රූපං, ඉතො උද්ධං රූපං නත්‍ථි. රුප්පනසභාවඤ්චෙව භූතුපාදායභෙදඤ්ච ආදිං කත්‍වා ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානවසෙන අනවසෙසරූපපරිග්ගහො වුත්තො. **ඉති රූපස්ස සමුදයොති** එවං තස්ස රූපස්ස සමුදයො හොති; ඉමිනා රූපසමුදයො වුත්තො. තස්ස විත්‍ථාරො "අවිජ්ජාසමුදයා-තණ්හාසමුදයා-කම්මසමුදයා-ආහාරසමුදයා රූපසමුදයො, නිබ්බත්තිලක්ඛණං පස්සන්තොපි රූපක්ඛන්ධස්ස උදයං පස්සතී"ති එවං වෙදිතබ්බො. අත්‍ථඞ්ගමෙපි "අවිජ්ජානිරොධා-තණ්හා-කම්ම-ආහාරනිරොධා රූපනිරොධො; විපරිණාමලක්ඛණං පස්සන්තොපි රූපක්ඛන්ධස්ස නිරොධං පස්සතී"ති අයං විත්‍ථාරො.

ඉති වෙදනාති ආදීසුපි අයං වෙදනා, එත්තිකා[1] වෙදනා, ඉතො උද්ධං වෙදනා නත්‍ථීති වෙදයිත-සඤ්ජානන-අභිසඞ්ඛරණ-විජානනසභාවඤ්චෙව සුඛාදි- රූපසඤ්ඤාදි- ඵස්සාදි- චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදිභෙදඤ්ච ආදිං කත්‍වා ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානවසෙන අනවසෙසවෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණපරිග්ගහො වුත්තො. **ඉති වෙදනාය සමුදයොති** ආදීහි එවං පරිග්ගහිතානං වෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණානං සමුදයො වුත්තො. තෙසං විත්‍ථාරො "අවිජ්ජාසමුදයා වෙදනාසමුදයො"ති රූපෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. අයම්පන විසෙසො: තීසු ඛන්ධෙසු ආහාරසමුදයාති අවත්‍වා ඵස්සසමුදයාති වත්තබ්බං. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෙ නාමරූපසමුදයාති වත්තබ්බං. අත්‍ථඞ්ගමපදම්පි තෙසං යෙව වසෙන යොජෙතබ්බං; අයමෙත්‍ථ සඞ්ඛෙපො. විත්‍ථාරො දිට්ඨිවිසුද්ධිකථාය වුත්තො.

ඉමස්මිං සති ඉදං හොතීති අයම්පි අපරො සීහනාදො. තස්සත්‍ථො: ඉමස්මිං අවිජ්ජාදිකෙ පච්චයෙ සති ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං හොති. **ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජතීති** ඉමස්ස අවිජ්ජාදිකස්ස පච්චයස්ස උප්පාදා ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං උප්පජ්ජති. **ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොතීති** ඉමස්මිං අවිජ්ජාදිකෙ පච්චයෙ අසති ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං න හොති. **ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣතීති** ඉමස්ස අවිජ්ජාදිකස්ස පච්චයස්ස නිරොධා ඉදං සඞ්ඛාරාදිකං ඵලං නිරුජ්ඣති. ඉදානි තං විත්‍ථාරතො දස්සෙන්තො **යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති** ආදිමාහ. තත්‍ථ අවිජ්ජා ච සා පච්චයො චාති=අවිජ්ජාපච්චයො; තස්මා **අවිජ්ජාපච්චයා** සඞ්ඛාරා සම්භවන්තීති ඉමිනා නයෙන අත්‍ථො වෙදිතබ්බො.

අවිජ්ජාය ත්වෙවාති අවිජ්ජාය තු එව. **අසෙසවිරාගනිරොධාති** විරාගසඞ්ඛාතෙන මග්ගෙන අසෙසනිරොධා. **සඞ්ඛාරනිරොධොති** සඞ්ඛාරානං අනුප්පාදනිරොධො හොති. **කෙවලස්සාති** සකලස්ස, සුද්ධස්ස වා; සත්තවිරහිතස්සාති අත්‍ථො. **දුක්ඛක්ඛන්ධස්සාති** දුක්ඛරාසිස්ස. **නිරොධොති**

---

1. එත්තකා-බහුසු.

අනුප්පාදෙ. ඉති භගවා අනුලොමතො ද්වාදසහි පදෙහි වට්ටකථං කථෙත්වා තමෙව වට්ටං විනිවට්ටෙත්වා පටිලොමතො ද්වාදසහි පදෙහි විවට්ටකථං කථෙති. ඉදානි යස්මිං ධම්මෙ සම්පාදකවිරියුස්සාහං ජනෙති; තමෙව සික්ඛත්තයසඞ්ගහං ධම්මං පඤ්චහි පදෙහි ථොමෙන්තො **එවං ස්වාක්ඛාතො**ති ආදිමාහ.

තත්ථ **එවං ස්වාක්ඛාතො**ති එවං පඤ්චක්ඛන්ධවිභජනාදිවසෙන සුට්ඨු අක්ඛාතො සුකථිතො. **ධම්මො**ති පඤ්චක්ඛන්ධපච්චයාකාරධම්මො. **උත්තානො**ති අනික්කුජ්ජිතො. **විවටො**ති විවරිත්වා ඨපිතො. **පකාසිතො**ති දීපිතො. **ඡින්නපිලොතිකො**ති පිලොතිකා වුච්චති ඡින්නභින්නං තත්ථ තත්ථ සිබ්බිතගණ්ඨිකතං ඡින්නවත්ථං; තං යස්ස නත්ථීති සො අට්ඨහත්ථං වා නවහත්ථං වා අහතසාටකං නිවත්ථො ඡින්නපිලොතිකො නාම. අයම්පි ධම්මො තාදිසො; න හෙත්ථ කොහඤ්ඤාදිවසෙන ඡින්න භින්නසිබ්බිතගණ්ඨිකතභාවො අත්ථි.

අපිච ඛුද්දකසාටකො පිලොතිකා වුච්චති; සා යස්ස නත්ථි, අට්ඨනවහත්ථො මහාපටොව අත්ථි; සොපි ඡින්නපිලොතිකොති අත්ථො. තාදිසො නත්ථි අයං ධම්මො. යථා හි චතුහත්ථං සාටකං ගහෙත්වා පරිග්ගහණං කරෙන්තො පුරිසො ඉතොචිතො ච අඤ්ඡන්තො කිලමති; එවං බාහිරකසමයෙ පබ්බජිතා අත්තනො පරිත්තකං ධම්මං "එවං සති එවං භවිස්සතී"ති කප්පෙත්වා පකප්පෙත්වා වඩ්ඪෙන්තා කිලමන්ති. යථා පන අට්ඨහත්ථනවහත්ථපටෙන පරිග්ගහං කරෙන්තො යථාරුචි පාරුපන්තො න කිලමති; නත්ථි තත්ථ අඤ්ඡිත්වා වඩ්ඪනකිච්චං; එවං ඉමස්මිම්පි ධම්මෙ කප්පෙත්වා පකප්පෙත්වා විභජන කිච්චං නත්ථි; තෙහි තෙහි කාරණෙහි මයාව අයං ධම්මො සුවිභත්තො සුවිත්ථාරිතොති ඉදම්පි සන්ධාය **ඡින්නපිලොතිකො**ති ආහ. අපිච කචවරො පිලොතිකාති වුච්චති. ඉමස්මිඤ්ච සාසනෙ සමණකචවරො[1] නාම පතිට්ඨාතුං න ලභති.

තෙනෙවාහ :-

"කාරණ්ඩවං නිද්ධමථ කසම්බුං අපකස්සථ,
තතො පලාපෙ වාහෙථ අස්සමණෙ සමණමානිනො.

නිද්ධමිත්වාන පාපිච්ඡෙ පාපආචාරගොචරෙ,
සුද්ධා සුද්ධෙහි සංවාසං කප්පයව්හො පතිස්සතා,
තතො සමග්ගා නිපකා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සථා"ති.

ඉති සමණකචවරස්ස ඡින්නත්තාපි අයං ධම්මො **ඡින්නපිලොතිකො** නාම හොති.

---

1. කචවරං-බහූසු.

ඉදානි විරියාරම්භෙ නියොජෙන්තො **අලමෙවාති** ආදිමාහ. තත්‍ථ **අලමෙවාති** යුත්තමෙව. **කුලපුත්තෙනාති** ද්වෙ කුලපුත්තා: ආචාරකුලපුත්තො ජාතිකුලපුත්තො ච. යො යතො කුතොචි කුලා පබ්බජිත්වා සීලාදයො පඤ්චක්ඛන්ධෙ පූරෙති; අයං ආචාරකුලපුත්තො නාම. යො පන යසකුලපුත්තාදයො විය ජාතිසම්පන්නකුලා පබ්බජිතො; අයං ජාතිකුලපුත්තො නාම. තෙසු ඉධ ආචාරකුලපුත්තො අධිප්පෙතො. සචෙ පන ජාතිකුලපුත්තො ආචාරවා හොති; අයං උත්තමොයෙව. **විරියං ආරභිතුන්ති** චතුරඞ්ගසමන්නාගතං විරියං කාතුං. **කාමං තචො චාති** ආදිනා චතුරඞ්ගසමන්නාගතස්ස විරියස්ස කාරණවිධිං දස්සෙති. එත්‍ථ හි **තචො** එකං අඞ්ගං, **න්හාරු** එකං අඞ්ගං, **අට්ඨි** එකං, **මංසලොහිතං** එකන්ති. ඉදඤ්ච පන චතුරඞ්ගසමන්නාගතං විරියං අධිට්ඨහන්තෙන නවසු ඨානෙසු සමොධානෙතබ්බං: පුරෙභත්තෙ පච්ඡාභත්තෙ පුරිමයාමෙ මජ්ඣිමයාමෙ පච්ඡිමයාමෙ ගමනෙ ඨානෙ නිසජ්ජාය සයනෙති. පුනපි විරියාරම්භෙ නියොජනත්‍ථමෙව කුසීතභාවස්ස ආදීනවං ආරද්ධවිරියානිසංසං දස්සෙන්තො **දුක්ඛං භික්ඛවෙ කුසිතොති** ආදිමාහ.

තස්සත්‍ථො: යො ඉමස්මිං සාසනෙ කුසීතො පුග්ගලො; සො **ඉධ චෙව** සම්පරායෙ ච දුක්ඛං විහරති. බාහිරකසමයෙ පන යො **කුසීතො**; සො සුඛං විහරති. කස්සපසම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ හි භික්ඛූ භික්ඛුණියො සික්ඛමානාසාමණෙරසාමණෙරියො ච කුසීතා ලොකස්ස **සද්ධාදෙය්‍යෙ** වත්තාරෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිත්වා කායවචීද්වාරෙහි අසඤ්ඤතා **භින්නාජීවා** චිත්තකෙළිං කීළන්තා බහූ එකං බුද්ධන්තරං නිරයෙ **පච්චිත්වා** පෙතලොකෙ නිබ්බත්තන්තා භික්ඛුභික්ඛුණිසික්ඛමානාසාමණෙරසාමණෙරිසදිසෙහි අත්තභාවෙහි නිබ්බත්තිංසු.

වොකිණ්ණොති මිස්සීභූතො. **සදත්‍ථන්ති** සොභනං වා අත්‍ථං, සකං වා අත්‍ථං; උභයෙනාපි අරහත්තමෙව අධිප්පෙතං. **පරිහාපෙතීති** න පාපුණාති. කුසීතපුග්ගලස්ස හි ඡ ද්වාරානි අගුත්තානි හොන්ති; තීණි කම්මානි අපරිසුද්ධානි; ආජීවට්ඨමකං සීලං අපරියොදාතං; භින්නාජීවො කුලූපකො හොති. සො බ්‍රහ්මචාරීනං අක්ඛිම්හි පතිතරජං විය උපඝාතකරො හුත්වා දුක්ඛං විහරති, සත්‍ථු අජ්ඣාසයං ගහෙතුං න සක්කොති; දුල්ලභඤ්ච ඛණං විරාධෙති; වුත්තං හි භගවතා:–

> "අගුත්තං චක්ඛුසොතස්මිං ඉන්‍ද්‍රියෙසු අසංවුතං,
> තං මක්ඛිකානුපතිස්සන්ති සඞ්කප්පා රාගනිස්සිතා.
>
> කටු විය කතො භික්ඛු ආමගන්ධෙ අවස්සුතො,
> ආරකා හොති නිබ්බානා විඝාතස්සෙව භාගවා"ති.

ආරද්ධවිරියොති උප්පන්නානුප්පන්නානං කිලෙසානං විනොදනවසෙන පග්ගහිතවිරියො. තස්ස ලක්ඛණං ආරද්ධවිරියසුත්තෙන වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **පවිවිත්තොති** වියුත්තො. ආරද්ධවිරියස්ස හි ඡ ද්වාරානි සුගුත්තානි හොන්ති; තීණි කම්මානි පරිසුද්ධානි; ආජීවට්ඨමකං සීලං පරියොදාතං; සබ්‍රහ්මචාරීනං අක්ඛිම්හි ඌසිතං අඤ්ජනං විය බාහුගතචන්දනං විය ච මනාපො හුත්වා සුඛං විහරති.

වුත්තං හි :–

“යෙ ච සීලෙන සම්පන්නා පඤ්ඤායූපසමෙ රතා,
උපසන්තා සුඛං සෙන්ති නාසයිත්වාන මක්ඛිකා”ති.

යානි ච “පඤ්චිමානි භික්ඛවෙ සමණසුඛානි; ඉධ භික්ඛු චීවරෙන සන්තුට්ඨො, පිණ්ඩපාතෙන, සෙනාසනෙන, ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙන, අභිරතො ච බ්‍රහ්මචරියං චරතී”ති පඤ්චවිධානි; ධනධඤ්ඤපරිග්ගහාභාවො, අනවජ්ජපිණ්ඩපාතපරියෙසනභාවො, නිබ්බුතපිණ්ඩභුඤ්ජනභාවො, රට්ඨං පීළෙත්වා ධනසාරං වා කහාපණාදීනි වා ගණ්හන්තෙසු රාජකුලෙසු රට්ඨකිලෙසාභාවො, උපකරණෙසු නිච්ඡන්දරාගභාවො, චොරවිලොපෙ නිබ්භයභාවො, රාජරාජමහාමත්තෙහි අසංසට්ඨභාවො, චතූසු දිසාසු අප්පටිහතභාවො”ති ච අට්ඨවිධානි වුත්තානි සමණසුඛානි; තෙහි සමන්නාගතො හුත්වා සුඛං විහරතීති දට්ඨබ්බං.

සො ච සත්ථු අජ්ඣාසයං ගහෙතුං සක්කොති. සත්ථා හි “චිරං ජීව මහාවීර! කප්පං තිට්ඨ මහාමුනී”ති එවං ගොතමියා වන්දිතො “න බො ගොතමි! තථාගතා එවං වන්දිතබ්බා”ති පටික්ඛිපිත්වා තාය යාචිතො වන්දිතබ්බාකාරං ආචික්ඛන්තො එවමාහ:–

“ආරද්ධවිරියෙ පහිතත්තෙ නිච්චං දළ්හපරක්කමෙ,
සමග්ගෙ සාසනෙ පස්ස එසා බුද්ධාන වන්දනා”ති.

එවං ආරද්ධවිරියො සත්ථු අජ්ඣාසයං ගහෙතුං සක්කොති; දුල්ලභං ඛණං න විරාධෙති. තස්ස හි බුද්ධුප්පාදෙ ධම්මදෙසනා සඞ්ඝස්ස සුප්පටිපත්ති ච සඵලා හොති, සඋද්‍රයා. රට්ඨපිණ්ඩොපි තෙන භුත්තො මහප්ඵලො හොති. ඉදන්තිපි වෙනෙය්‍යජ්ඣාසයකුසලො දෙසනාවිලාසප්පත්තො භගවා විරියාරම්භානුයොජනෙ තං තං උපායං දස්සෙන්තො **න භික්ඛවෙ හීනෙන අග්ගස්සාති** ආදිමාහ.

තත්ථ **හීනෙනාති** හීනාය පටිපත්තියා හීනාය සද්ධාය හීනෙන විරියෙන හීනාය සතියා හීනෙන සමාධිනා හීනාය පඤ්ඤාය අග්ගභූතස්ස අරහත්තස්ස පත්ති නාම න හොති. හීනසද්ධාදිකො හි පුග්ගලො ලාභයසසුඛපසංසාකුලගණඋපට්ඨාකභාවාදිසු සාපෙක්ඛො හුත්වා සමථවිපස්සනාභාවනාය අප්පිභාවං අසල්ලක්ඛෙත්වා පාතිමොක්ඛ

සංවරසීලම්පි පරිසුද්ධං කාතුං න සක්කොති. ගිහීසාමණෙරදහරභික්ඛූහි සංසට්ඨො තිරච්ඡානකථාය දිවසං අතික්කන්තම්පි න සල්ලක්කෙති. යාව සුරියුග්ගමනා සකලරත්තිං මඞ්කුණභත්තං[1] හුත්වා නිද්දායති. කුතො 'වස්ස අරහත්තප්පත්ති. ?

"සබ්බරත්තිං සුපිත්වාන දිවා සඞ්ගණිකෙ රතො,
කුදස්සු නාම දුම්මෙධො දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සතී"ති.

අග්ගෙන ඛොති අග්ගෙහි සද්ධාදීහි අග්ගස්ස අරහත්තස්ස පත්ති හොති. බලවසද්ධාදිකො හි පුග්ගලො පටිපත්තිදෙසකො ච සත්ථරි තෙන දෙසිතෙ සීලාදිපටිපත්තිධම්මෙ ච පටිපත්තිඵලෙ ච තං පටිපත්තිං ආරාධෙත්වා අරහත්තප්පත්තෙන ච අරියසඞ්ඝෙ සද්ධං උප්පාදෙත්වා දුග්ගන්ධෙ ජෙගුච්ඡෙ අත්තනො කුණපසදිසෙ සරීරෙ අහිතාවහෙ ජීවිතෙපි අනපෙක්ඛො හුත්වා[2] සද්ධාධුරං පග්ගණ්හන්තො විරියාධිට්ඨානං දළ්හං කත්වා සීලසංවරාදිපුබ්බභාගපටිපදඤ්ච සමථභාවනඤ්ච විපස්සනාභාවනඤ්ච සම්පාදෙත්වා අනුපුබ්බෙන අරහත්තං පාපුණාති. **මණ්ඩපෙය්‍යමිද**න්ති පසන්නට්ඨෙන මණ්ඩං; පාතබ්බට්ඨෙන පෙය්‍යං. යං හි පිවිත්වා අන්තරවීථියං පතිතො විසඤ්ඤී අත්තනො සාටකාදීනම්පි අස්සාමිකො හොති; තං පසන්නම්පි න පාතබ්බං. මණ්ඩම්පන කිලෙසමලාභාවෙන ච අත්තනො ච පරෙසඤ්ච පසාදාවහෙන ච පසන්නම්පි, තස්ස ච ජාතිබ්‍යාධිමරණාභාවසාධනෙන පාතබ්බඤ්චාති කිලෙසදරථතණ්හාපිපාසාභිභූතානං කුලපුත්තානං පාතුකාම්‍යතං ජනෙන්තො **මණ්ඩපෙය්‍ය**න්ති ආහ.

තත්ථ තිවිධො මණ්ඩො: දෙසනාමණ්ඩො පටිග්ගහණමණ්ඩො බ්‍රහ්මචරියමණ්ඩොති. කතමො දෙසනාමණ්ඩො? චතුන්නං අරියසච්චානං ආචික්ඛනා දෙසනා, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං-පෙ-අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස ආචික්ඛනා දෙසනා; අයං දෙසනාමණ්ඩො. කතමො පටිග්ගහණමණ්ඩො? භික්ඛුණියො උපාසකඋපාසිකායො දෙවා මනුස්සා, යෙ වා පනඤ්ඤෙපි කෙචි විඤ්ඤාතාරො; අයං පටිග්ගහණමණ්ඩො. කතමො බ්‍රහ්මචරියමණ්ඩො? "අයමෙව අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො; සෙය්‍යථීදං? සම්මාදිට්ඨි-පෙ-සම්මාසමාධි" අයං බ්‍රහ්මචරියමණ්ඩො. තත්‍රායමධිප්පායො: ඉදං මණ්ඩපෙය්‍යං බ්‍රහ්මචරියමණ්ඩං පටිග්ගහණමණ්ඩභූතෙනෙව කසටවිරහිතෙන කුලපුත්තෙන දෙසනාමණ්ඩානුසාරෙන පටිපජ්ජිත්වා පාතබ්බං අධිගන්තබ්බන්ති.

අපිච: අධිමොක්ඛමණ්ඩො සද්ධින්ද්‍රියං, අසද්ධින්ද්‍රියං කසටො; ඉදම්පන බ්‍රහ්මචරියං අසද්ධින්ද්‍රියං කසටං ඡඩ්ඩෙත්වා සද්ධින්ද්‍රියං අධිමොක්ඛමණ්ඩං පිවති, පටිලාභාය සංවත්තතීති මණ්ඩපෙය්‍යන්ති ආදිනා නයෙනෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. **සත්ථා සම්මුඛී භූතො**ති ඉදමෙත්ථ

1. භත්තො-බහූසු 2. අනපෙක්ඛිත්වා-බහූසු.

කාරණවචනං. යස්මා සත්ථා සම්මුඛීභූතො; තස්මා විරියපයොගං කත්වා පිවථෙතං මණ්ඩං. බාහිරකං හි භෙසජ්ජමණ්ඩම්පි වෙජ්ජස්ස අසම්මුඛා පිවන්තානං 'පමාණං වා උග්ගමනං වා නිග්ගමනං වා න ජානාමා'ති ආසඞ්කා හොති; වෙජ්ජස්ස සම්මුඛා පන 'වෙජ්ජො ජානිස්සතී'ති නිරාසඞ්කා පිවන්ති. එවමෙව අම්හාකං ධම්මස්සාමී සත්ථා සම්මුඛීභූතොති විරියං කත්වා පිවථාති මණ්ඩපානෙ සන්නියොජෙන්තො **තස්මාතිහ භික්ඛවෙ**ති ආදිමාහ.

තත්ථ **අවඤ්ඣා**ති නිප්ඵලවිරහිතා. **සඵලා**ති සානිසංසා. **සඋද්‍රයා**ති සවඩ්ඪිකාරා දුනවසෙන දින්නා චත්තාරො පච්චයා. **අත්තත්ථ**න්ති අත්තනො අත්ථභූතං අරහත්තං. **සම්පාදෙතු**න්ති සබ්බකිච්චානි කාතුං. **පරත්ථ**න්ති පච්චයදායකානං මහප්ඵලාදි. තත්ථ යදි කොචි වදෙය්‍ය: ඉදානි පරිනිබ්බුතො සත්ථා සම්මුඛීභූතො නත්ථීති; සො "මාහෙවං වද, මා සාමඤ්ඤත්ථිකානං පටිපත්තියා ච පටිවෙධස්ස ච අන්තරායං කරී"ති පටික්ඛිපිතබ්බො. පටික්ඛිපිත්වා ච තංසඤ්ඤත්තියා පරිනිබ්බාණකාලෙ ආනන්දත්ථෙරස්ස භගවතා වුත්තවචනං එවං ආහරිතබ්බං: "තුම්හාකං පනානන්ද! එවමස්ස: අතීතසත්ථුකං පාවචනං; නත්ථි නො සත්ථාති. න ඛො පනානන්ද! එවං දට්ඨබ්බං. යො වො ආනන්ද මයා ධම්මො ච විනයො ච දෙසිතො පඤ්ඤත්තො, සො මමච්චයෙන වො සත්ථා"ති. තත්‍රායමධිප්පායො: ඉදානෙවාහං එකකො තුම්හෙ අනුසාසාමි. පරිනිබ්බුතෙ පන චතුරසීති ධම්මක්ඛන්ධසහස්සානි සත්ථුකිච්චං සාධෙත්වා තුම්හෙ අනුසාසිස්සන්ති. මමොවාදෙ, තාතියෙව චතුරසීති ධම්මක්ඛන්ධසහස්සානි. තෙහි විනිමුත්තො මම ඔවාදො නත්ථීති.

දසබලසුත්තවණ්ණනා

සුත්තසඞ්ගහට්ඨකථා

නිට්ඨිතා.

සුත්තසඞ්ගහට්ඨකථාය

සංවණ්ණිතපදානං අනුක්කමණිකා.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

ToC

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.

පිට්ඨඞ්කානි.